

ANNALES
RERVM BELLI DOMIQVE
ABAVSTRIACIS HABSPVRG[illegible] GENTIS Principibus, à Rudolpho primo, vſq; ad C[illegible]ſtarum: ex optimis quibusque cum typo cuſis tum ma[illegible] anthoribus, publicis item ac priuatis rerum monum[illegible], ſummo ſtudio conquiſiti, & in libros XII.

PER

GERARDVM DE ROO, SERENISSIMI AVSTRIAE ARCHIDVCIS FERDINANDI &c. OLIM *Bibliothecarium congeſti, & Conradi Decij à VVeydenberg, eiuſdem ſuæ Serenitatis Secretarij opera & ſumptibus nunc demùm in lucem editi.*

Cum gratia & Priuilegio ſac. Cæſ. & Catholicæ Regiæ Maieſtatis.

OENIPONTI,
Excudebat IOANNES AGRICOLA.
M. D. XCII.

Illri et Generoso Dno Dno Anthonio libero Baroni in [illegible] et Valeris Pincernæ Comitatus Tyrolensis haereditario, et Serenmi Archiducis Ferdinandi Austriaci Camerario Dno suo gratioso Conrades Decius observantiæ causa donavit. 3. Non: Jan: Anno XCIII.

Qualiter Hesperidū redolentib⁹ attulit hortis
Amphitryoniades aurea mala suis.
Secla suas reuehit sic Ferdinandus ad oras
Aurea, subq; illo pax pietasq; micat.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO FERDINANDO

Archiduci Austrię, Duci Burgundiæ, Stirię, Carinthiæ, Carniolæ & Vvirtenbergæ &c. Comiti Habſpurgi & Tyrolis, Domino meo clementiſſimo.

VM ALIQVOT AB HINC ANNIS Sereniſſime Archidux, Celſitudinis tuæ Bibliothecarius Gerardus de Roo Veteraquinas Batauus, præſtantis ingenij & eruditionis vir, meus ſingularis amicus, hiſtoriam Principum Auſtriacorũ, à Rodolpho Habſpurgico, qui primus Imperatoris titulum auguſtiſſimæ Domui tuæ intulit, ad Diuum Carolum eius nominis quintum vſq;, ex optimis quibuſcunq;, iiſq; fide digniſſimis, cùm typo cuſis, tùm manuſcriptis authoribus collegiſſet, ac multum temporis huic rei impendiſſet, & iamiam extremam (vt dicitur) manum labori impoſiturus eſſet: Ecce iniquo fato ex huius vitæ moleſtijs, morte, cuius limitem nemo mortalium produxerit definitum, aufertur præmatura, relicto poſt ſe opere ita imperfecto.

Cumque vnus & alter ab ipſius obitu præterflueret annus, & nullus eius in ſtationem ſubiret, ac opus ipſum cum authore ſepultum eſſe videretur; maximam vtriq; iniuriam fieri exiſtimaui, ſi ea, quæ de hac inclyta Domo tua literarũ monumentis tradita, & vel temporis iniquitate partim non viſa, partim verò non ea, qua par eſt, fide & integritate ſcripta erant, ſub veritatis patrocinio, non tandem prodirent emendatiùs, ſiueq; ipſe Gerardus ſua laude quam hoc ſcribendi officio meruerat; ſiue ipſius liberi vtilitate, quam inde ſperabant, prorſus defraudarentur. Itaq; vt meam in Serenit. T. obſeruantiam, in Gerardum, vti veterem amicum, fidem, ac ipſius liberos pietatem teſtarer, me huic arenæ committere & quod ipſi Gerardo temporis anguſtia negatum fuit, adimplere ſum conatus.

Quamuis autem pudor & eruditionis tenuitas ab hoc inſtituto (vti quod longè aliud requirebat ingenium) amouere me ac deterrere debuiſſent: animũ tamen ſolita Ser.tis T. clementia & ęquanimitas

 nimitas

nimitas mihi addidit non vulgarē, quod libros & authores ad hanc rem necessarios, ex sua Bibliotheca mihi commodauit liberalissimè, quodq; insuper plures clarissimi iuxta ac grauissimi viri, è quibus magnus ille Iurisconsultus Dominus Iustinianus Moserus, & Dominus Anthonius Clöselius, quorum hic tibi à confessionibus & sacris concionibus, ille verò ab intimis cōsilijs & epistolis est; exindè Dominus Fridericus Altstetterus I.V.D. Tuæ Ser.tis Consiliarius apud Excelsum Regimen Superiorum Austriæ Prouinciarū, & nobilis Dominus Gottfridus Zottà Perneck, omnes sanè veritatis & integritatis cultores longè optimi, & mihi priuatim nullo non honoris genere prosequendi, facilè primi fuerunt, qui meos qualescunq; conatus quàm candidissimè promouerunt; quos si non habuissem, certè nunquam prodire fuissem ausus. Non enim sum nescius, quàm ęgrè vel doctissimi ipsi, nedum ij, quibus ingenium vix mediocre contigit, hisce præsertim temporibus, Momorum repræhensiones effugiant, quin etiam pro benemeritis plurimorum ronchos & pessimam sæpè gratiam ferant, vt facilè quid de me futurum sit conijcere potuerim. Eo autem non attento, sed sola tuæ Ser.tis benignitate ac historiæ lege, quæ bonę fidei potiùs & veritatis, quàm excelsę doctrinę requirit hominem, fretus, rei periculum subiui, & quod adhuc defuit, (fuit autem plurimum sanè tàm in annorum ratione, quàm familiarum recensione, in quibus Gerardus vti homo Batauus & rerum Germanicarum non vsque quaq; gnarus, æquiuoca sæpè confundens, alterum pro altero posuerat) suis locis restitui, non pauca etiam addidi, ita vt totum opus mihi denuo perlustrandum, & quasi sub incudem reuocandum fuerit: Non quod mihi hac in parte (Deum testor) aliquid attributum, aut illius eruditioni quidpiam hoc nomine detractum velim (vtpote quem sua industria & styli elegantia per se satis commendent) sed cui temporis breuitas, impedimento fuerit, quo minùs singula perpendiculo exigere, seu lima expolire potuerit.

Vt autem hæc historia, de Germaniæ Principibus facilè primis scripta, Germaniæ nostræ tantò magis innotesceret, eam in maiorem regiæ Domus tuæ laudem & nationis nostræ gratiam, etiam in vernaculam linguam transferre constitui, rem nec ingratam nec infrugiferam fore sperans. Omnis verò opera data est, vt tota rei series vbique quam simplicissimè proponeretur, & affectibus nihil

vspiam

vſpiam tribueretur, vti vel ex ſola Heluetiorum hiſtoria videre eſt. Nam etſi ea gens à Domo Auſtriaca quondam ſeceſſionem fecerit, eius tamen geſta ita dextrè recenſentur, vti vel ab Heluetio quopiam ſcripta videri poſſint: quòd in alijs identidem factum eſſe æquus lector facilè perſpiciet; eousq; enim ab aſſentatione ſtylus noſter abeſt, vt nullius priuati hominis, niſi eius actiones cum publicis negotiis coniunctæ ſint, mentionem faciamus.

Sed non deerunt fortaſſis, præſertim ex iis, qui rerum Auſtriacarum cognitionem habebunt, vel anteà de ipſis aliquid legerint, quin plurima in hoc opere deſiderari, nonnulla etiam aliter, atque in aliis habeantur authoribus, ſcripta eſſe vociferabuntur, et ſic anſam hunc laborem carpendi arripient. His reſpondetur: ad illud quod attineat, non inficias iri, quod multa ſtudioſè ſint omiſſa, cùm quòd ex aliis commodè ea peti poſſint, tùm ne opus hoc in immenſum creſceret & lectori faſtidium potiùs, quàm delectationem pareret. Ad hoc vero quòd ſpectet, nihil prorſus innouatum, nihílue excogitatum, ſed in iis tantùm, quæ ex parte diſcrepare videbantur, collatis ferè omnibus quotquot de hoc argumento ſcripſerunt authoribus, probabiliora ſelecta, pluraq; inſuper, quæ aliorum cognitionem fugerant, lectu tamen digniſſima, ex manuſcriptis addita eſſe dignoſcatur.

Proindè beneuolum lectorem hortatum velim, ne hunc laborem culpet, priuſquàm illos authores, quorum opera vſi ſumus, & eorum nomina in principio huius libri affixa ſunt, excutiat, penitiúsq; euoluat, inueneri citra dubium, non noua, non aliena aut conficta, ſed rem ipſam ſcriptam eſſe: Sicubi autem erratum viderit, pro ſua æquitate veniam det, non ægrè laturo, ſi quis amicè repræhenderit, etiam gratias habituro, ſi quis certiora attulerit.

Quòd autem vnius Imp. Maximiliani primi, proaui tui dulciſſimi ac omni laudũ genere celebrandi res fuſiùs cæterorũ geſtis explicatę ſint, in cauſa eſt liber manuſcriptus, in Ser.tis T. Bibliotheca repertus, quo ipſius Diui Maximiliani commentaria, ab anno ætatis eius XVII. vſq; ad annum quadrageſimum ſextũ, continentur. Ea ſe Ioſephus Grunbeccius, ex ipſius Imperatoris ore excepiſſe fatetur. Qui idem collectura (vt vocat) geſtorũ Maximiliani adjecit, eiq; ſe familiarem fuiſſe ſcribit, &, vbi certi aliquid deſideraretur, id ex iis ſciſcitatum affirmat, qui Maximiliani coëtanei ſeu cum ipſo

educati fuerunt. Continuat ille rem ab anno Domini, Millesimo quadringentesimo, septuagesimo septimo, in quem inciderunt priores Maximiliani nuptię, vsq; ad annum sesquimillesimum. Affirmat etiam Bilibaldus Pircamerus patricius Norimbergẽsis, Maximilianum ipsum, suas res gestas aliquot annorũ descripsisse; nam se cum Maximiliano Lindouia Constantiam nauigio vectum, & cùm in naui ocium haberet Imperator, vocasse ad se scribã (quem nostrum Grunbeccium fuisse putant) dictasse illi res gestas vnius anni, idq; variis consiliis & circumstantiis. Et cùm Pircamerus secedere vellet, existimans secreta quædam agi: ibi Imperator manere & auscultare eum iussit. Ad vesperam curauit, vt dictata legerentur Pircamero, interrogans: & vt ei placeret equestre latinum? Dicebat verò optimus Princeps, se percupere paucis complecti res gestas, vt eruditi qui vellent (ceu Ariadnes filo ducti) historiam parare ex authographis rectiùs possent.

Cumq; neminem hactenus eam rem ex professo tractasse constet, operæprecium visum est, ea, quę singuli passim attigêre, & quę citra omnium contradictionem pro certis habentur, tanquam verissima paulò altius referre, vt tanti Imperatoris, quo sapientiorem aut fortiorem vix vlla habuit ætas, vita, prosperæ item ac aduersæ fortunæ casus, suæ posteritati perpetuò ob oculos versentur, quibus ceu speculo, vnicum boni Principis exemplar videat atq; imitetur. Quamquam & reliqui Ser.tis T. maiores omnes, maximis & verè regiis virtutibus, imprimis autem clementia & pietate, quippe gentiliciis & peculiaribus Domus tuæ dotibus ornati fuerint; Hos tamen Maximilianus omnes ferè incredibili animi moderatione excelluisse videtur, vt etiam Cuspinianus noster non minùs verè quàm eleganter scripsit:

Maiores superans, priscos æquauerat, atque hinc
Regnandi norma hic posteritatis erit.

Atq; adeò maiori laude dignus est, quod non hostes solum, sed seipsum superare nouerit, quæ omnium victoriarũ prima est & optima. Nihil autem vnquam propriis virtutibus, sed cui omnia bona meritò accepta referimus, soli Deo laudem tribuit, vti dictum suum quod in pectore & ore semper habebat testatur: Domino gloria, mihi autem confusio. O fœlicem rempub. cui talis Imperator contingit, qui vitæ rectè transigendę scopum semper in oculis habet, sed de eo satis.

Quod

Quod ad opus ipsum attinet: cui potissimum debeatur, quis non videt? Ex tuæ Serenitatis bibliotheca prodit: tuorum maiorũ res, initia, incrementa, accessiones & successiones regnorum, pacis item ac belli studia, aduersam pariter & prosperam fortunam continet: à cliente tuo conscriptum est. Iure igitur optimo tibi, vtpote ex Domus tuę principibus, tàm annis, quàm rerum gerendarum vsu & experientia maiori, debetur. Hoc itaque tibi non tàm meo quàm defuncti Gerardi nomine, ea qua decet animi submissione offero, humilimè rogans, vt munus hoc, tibi plurimas ob causas debitum, non aspernari, verùm pro innata humanitate tua benignè amplecti, eiusq; patrocinium & tutelam suscipere digneris, quod si feceris (vt meritò facis) haud dubiè ab omnibus malignorũ morsibus erit securum; & tibi tantò gratiùs futurum, quantò sæpius maiorum tuorum præclarè gesta inspexeris. Porrò Gerardi liberos, qui pręter tuam beneficentiam nihil habẽt, æquè ac me ipsum tuæ clementiæ humiliter commendo. Deum ter opt. max. excorde rogans vt Ser.mam Cels.nem T. cum vniuersa Domo sua, (qua profectò hic orbis, siue sanguinis nobilitatem, siue virtutum excellentiã spectes, parem vix habet; quæq; sola, rerum propè corruentium & ad interitum vergentium, firmum est sustentaculũ) ad Diuini nominis sui æternam gloriam & Reipub. Christianæ salutem, quàm diutissimè seruet incolumem & prorsus immortalem reddat. E Ciuitate tua Oenipontana, Anno reparatæ salutis Millesimo, Quingentesimo, Nonagesimo secundo, Diui VITI martyris profesto; quo, ante sexaginta tres annos, in huius lucis auras prodijsti, quæ dies vt tibi subindè quoad Nestoris adimpleueris annos, fœliciter recurrat, is faxit qui sydera regit & cuncta potest.

Ser.mæ Cels.nis Tuæ

perpetua fidelitate
deditissimus cliens

Conradus Decius
à Vveydenberg.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS Secundus, Diuina fauente clementia, Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgũdiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Vuirtembergæ & cæt. Comes Tyrolis & cæt. Agnoscimus ac notum facimus vigore præsentium vniuersis. Quòd cùm nobis exponendũ curauerit, noster & Sacri Imperij fidelis dilectus Conradus Decius à Vueydenberg, Serenissimi Principis Ferdinandi, Archiducis Austriæ, Ducis Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Vuirtembergæ, Marchionis Burgouiæ, Landgrauij Alsatiæ, Comitis Tyrolis &c. patrui nostri charissimi Secretarius, magno se labore ac studio ANNALES *rerum domi militiæq́ ab Austriacis, Habspurgicæ gentis Principibus, à Rudolphi Primi tempore ad Caroli Quinti vsq́ tempora gestarum, ex optimis quibusq́ cum typo cusis, tùm manuscriptis authoribus, publicis item ac priuatis rerum monumentis à Gerardo de Roo, eiusdẽ patrui nostri Bibliothecario conquisitos, & in libros duodecim digestos, non tantum pluribus locis, illo vita functo, compleuisse, sed in linguam etiam germanicã vertisse, quos breui in lucẽ edere statuerit; Vereri autem, ne, quod fieri solet, alij typographi lucri causa, eosdẽ in suam aut Typographi sui fraudem excudant aut imitentur, proinde nobis humiliter supplicârit, vt Priuilegio nostro indemnitati consulamus suæ, quod magnas in eam editionem impensas facit: Nos considerantes quàm labor ille, non tantum publicè vtilis, sed Augustæ etiam Domui nostræ honorificus futurus sit, eiusmodi supplicationi benignè annuentes, decreuerimus, & pro Cæsarea nostra authoritate statuerimus, quemadmodũ præsentiũ vigore decernimus ac statuimus, vetamusq́, ne quis Typographorum, bibliopolarum, aut aliorum qui librariã negotiationem exercẽt, supradictos Annales, quocunq́ modo, forma aut charactere imitari, edere, excudere aut venum dare intra Sacri Romani Imperij, regnorumq́ ac dominiorum nostrorum hæreditariorum fines septem annis proximis, à primo editionis die computandis, absq́ dicti Conradi aut ipsius hæredum cõsensu audeat. Si quis autem edictum hoc nostrum transgredi, violare aut contemnere deprehensus fuerit, eum non solùm eiusmodi libris, ipsi Conrado Decio, hæredibúsue suis auxilio Magistratus, vbicunq́ reperti fuerint, vendicandis priuari, sed viginti etiam marcharũ auri puri mulcta, cuius semissis Fisci nostri procuratori fraudis vindici: alter verò semissis ipsi Conrado hæredibúsue suis pendatur, puniri volumus. Ita tamen vt tria, vt minimum illorum librorum exemplaria ad Cancellariam nostram Imperialem suis sumptibus transmittere, vel ipse Conradus, vel ipsius hæredes teneantur. Mandantes Vniuersis ac singulis nostris & sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tàm Ecclesiasticis q̃ Politicis cuiuscunq́ status, gradus aut ordinis extiterint, præsertim verò ijs, qui in magistratu constituti, vel superiorum suorum loco aut nomine jus dicunt, iustitiámue exercent, ne quenquã hoc priuilegium impunè violare, spernere aut negligere patiantur, sed, si quos contumaces compererint, constituta à nobis mulcta eos puniri & quibuscunq́ modis coërceri curent, ni et ipsimet grauissimam nostram in se conuertere indignationẽ velint. Idquod hoc diplomate manu nostra subscripto & Cæsarei nostri Sigilli impressione munito confirmamus. Datum in arce nostra Regia Pragæ, die prima mensis Decembris, Anno Millesimo, Quingentesimo, Nonagesimo primo. Regnorũ nostrorum Romani Decimo septimo, Hungarici vigesimo, & Boëmici itidem decimo septimo.*

Rudolphus.

Iacobus Curtius à Senfftenau.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Maiestatis proprium.

Io: Baruitius D.

IN AVSTRIACAE ARBOREM GENEALOGIÆ, POËMATION EPICVM PARAPHRASTICVM.

AC velut Hesperidum frondentibus eminet hortis
Cespitibus teres, ante alias immanior omnes
Arboris vnius species; Zephyroq; tepente
Crescit in immensum viridantibus vndiq; opaca
Ramis, ac fructus fert luxuriosa rubentes:
Haud secus Induperatores, Regesq; Ducesq;,
Heroasq; alios virtute, armisq; potentes
Omnibus in ramis produxit surculus olim
Habspurgensiacus, quos sculpta figura recludit.
Et licet à Phrygijs genus hoc detraxerit ortum,
Non tamen istius primordia sumere stirpis
Est animus, nec ab Austrasiis: ast inclyta proles
Quos Habspurgensis produxit sanguine auito.
PRIMVS adest ergò Habspurgensi stirpe RVDOLPHVS
Munera doctiloquæ cui se explicuêre Mineruæ,
Et quem Mercurius donis ornauit opimis:
Relligio Attilij, Prudentia auita Catonis,
Æmiliana fides, Fabij constantia, virtus
Fabricij tollunt super astra corusca RVDOLPHVM.
Sanguineam Mauors quoties quassauerat hastam
Horrendus galea, clypeiq; vmbone cruenti,
Intrepidus semper diros suscepit in hostes
Bella: Othocarus erit testis, quem depulit armis
Austriacos agros vbi Rhetius alluit Ister.
Victor ab hostili sic tandem clade triumphos
Egit ouans celebres, atq; aurea secla reduxit.
Credere sed factis se audet quisquàm ne secundis?
An non quos humiles tollit Rhamnusia, eosdem
Nunc agit in præceps, aduersa secunda sequuntur?
Auricomus radijs vix lucem Cynthius vnam
Vexerat: en rursum exoritur nimbosus Orion.
Nassouius mouet ALBERTO dux prælia Martis,

Prælia conseuit, peditumq; equitumq; phalange
Belligera ALBERTVS *stipatus, & impiger hostem*
Spicula torta vibrans, atq; alta voce lacessens
Protriuit, Nemeti qua mœnia celsa bicornis
Aspera ripa quatit Rheni: quis frigidus hostes,
Detinuit pauidos horror? quæ cura? metusq;
Anxius? vna salus victis est vertere terga.
Nec prius abstinuit (stimulos dedit æmula virtus)
Ruperit infesta donec præcordia Adolphi
Cuspide Nassouij, imperij quò solus habenas
Sumeret excelsas, & pace quiesceret alma.
At vix attigerat fatis ingressus iniquis
Limina chara domus, vix ferre referreq; voces
Pignoribus dederat sors improba: tristis Erynnis
Nescio quæ mentem exagitat, prô fraude nepotis
Exuit exuuias indigna morte peremptus.
Hunc sequitur frater, sceptrumq; ducale RVDOLPHVS
Accipit, ingenio promptus, facundus & ore
Armaq; quem docuit tractare hostilia Mauors.
Hic castus castas casta cum virgine tædas
Ottocari nata celebrat, jamq; ossibus imis
Arma animus gliscit miscere, ac Marte, togaq;
Quærere, quæ nunquam post tristia funera, famam
Præcipitatur aquis lethæis: fata parentum
Subsequitur vinclis exutus corporis. Eheu
Mortem obijt secli decus? heu cur gaudia nobis
Inuida Parca rapis? cur licia pollice rumpis
Atropos immiti? Sed quid nam incessere verbis
Fata immota iuuat? querulas & promere voces?
Peruia mors cunctis, quicquid nutritur vtroq;
Climate: & alba ligustra cadunt, Phytheotica Tempe
Amittunt flores, quos scindit falce canori
Accola Penæi, botrósue per ardua Treuir
Immites placidi juga debacchata Mosellæ.
Quid referam Hartmanni tristissima fata? sub vndis
36 *Qui miserè perijt, spumans vbi vortice Rhenus*

Voluit

Voluitur aßiduo, & raptat ui corpora fundo.
Quid luctus Caroli? in cunis mors quem abstulit atra.
At veluti raro viridi de stipite gemma
Degenerat: sic Cæsarea de stirpe RVDOLPHVS
Marte potens studuit factis extendere famam,
Adijcere & titulos titulis: Hic ille RVDOLPHVS,
Qui viduam stabili Boiemi Regis Elissam
Coniugio sibi deuinxit, propriamq; dicauit.
Hinc sceptra acquirit, qua rupes Albis opacas
Lambit: at immites multos numerare nepotes
Haud dederant Parcæ rumpendo stamina vitæ.
Tota Gibellino cùm gliesceret vndiq; Marte
Ausonia, HENRICVS *Placidus cognomine dictus*
Austriacas linquens Tyrreni Tybridis oras
Longinquas petijt munitus milite forti:
Qui nisi prole carens superûm ceßisset ab oris,
Supremi fuerat laturus culmen honoris.
Nequicquam requiescit OTHO *Mauortia castra*
Visere, bella mouet, bellator bellica signa
Belliger in Styriam vertit, Carnosq; iugauit,
Armigerumq; genus, qua despumantibus vndis
It Drauus impatiens, & multo fertilis hydro.
Aurea sceptra quidem imperij flagrabat, inanis
Sed redit acta ratis retrò stridentibus Euris,
Nec valuit clarum factis extendere nomen
Austriacos vltrà tractus, duo pignora linquens
(Præproperè heu nimium nobis quæ fata tulerunt)
Occidit, occiduo vt lethæa papauera collo.
Nascitur Alberto LEOPOLDVS *maxima proles,*
Aurea siue refers securæ tempora pacis,
Seu memoras belli victricia tela cruenti,
In varios natura dedit quas Dædala dotes
Inclytus vnus habet, pietas nitet, aurea virtus,
Summaq; dexteritas sæuum vibrare mucronem:
Militiæ vndè decus trucis immortale vocatus,
36 *Indomiti Mauortis honos, & gloria belli.*

 Segnius

Segnius haud pulcher FRIDERICVS *nomine dictus*
Belligerum contra Ludouicum sumpserat arma,
Per dubios Martis casus, per tela, per hostes
Irruit intrepidus rutilantia spicula torquens.
Præbuit huic facilis Fridericum Amathusia prolem,
Ferrea quam Clotho (primæ vix limina vitæ
Prô dolor ingreditur) lugubri funere mersit:
Nec satis, Ottonis quin pignora sustulit ambo.
Progreditur princeps ALBERTVS *delphica laurus*
In rebus dubijs, belliq; domiq; trophæis
Emicuit (dictus sapiens) in vtrumq; superbis.
Pro patrijs mouet arma focis, stagnumq; Lemannum
Contudit, & Tiguros: hinc gens Alemanna vocatur
Hic (tantus pietatis amor) se addixerat aris.
Ast vbi adempta fuit fratrum sine prole caterua,
Vltimus è thalami socialis coniuge natos
Fridricum, Albertum, Leopoldum: habuitq; Rudolphum,
Postremus quorum regni aurea sceptra tenebat.
Pacis amans sanctam librauit lancibus æquis
Iustitiam; hic nouit, quas tractat Scæuola leges,
Huic Galba ingenium melius, nec spurca voluptas,
Nec Bromius, Paphiæq; Deæ malesana cupido.
Hic noua Regifico struxit certantia luxu
Templa Deo; Hic largis collegia sumptibus auxit.
Non sic Atridæ validum venerantur Achillem
Nec se ita iactauit Tybris Cicerone reuerso,
Suspicit hunc quantum, gaudetq; celebre Lycæum
Littoris Austriaci, gelidus qua labitur Ister.
Nauiget hinc alio mihi fictilis æquore linter
Eximiumq; canat LEOPOLDI *Phœbus in vmbra*
Pieria facinus: peditum qui mœnia turmis
Celsa plagæ Heluetiæ cinxit, conamine toto
Pugnauit, tandem occubuit rabido ense peremptus.
Quid modo VVILHELMVM & FRIDERICVM *lumina bina*
Clara soli Austriaci referam, quos extulit alma
36 *Ad decus eximium virtus in vtrumq; paratos?*

Nec

Nec verò intactus nobis LEOPOLDVS abibit
Armipotens, meruit qui nomine ferre superbi
Ob fastus animi elati, moresq; tumentes.
Nascitur ERNESTVS Leopoldo, ob robora Martis
Ferreus: hic sceptra haud ullius tincta cruore
Gessit: hic Austriacam tenuit sine cæde coronam,
Assyrios si sic tractâsset Sardanapalus,
Ipsius haud unquam piceis fornacibus ossa
Vulcanus torsisset atrox: sicq; improbus olim
Talia Tarquinius Romanis iura dedisset,
Ausonia nunquàm depulsus ab vrbe fuisset.
Proximus huic se offert FRIDERICVS filia ducta
Anna Ducis Brunsuicensis, cui bina virilis
Ediderat prægnans clarissima pignora sexus.
Marte potens fuerat magis, an probitate, fideq;
ALBERTVS? nequeo, fidei, Martiq; cruento
Iustius haud unquam susceptum credo duellum.
Pompilij probitas; vitæq; modestia summa
Antonij Marci toto celebratur in orbe.
Ast huius quis facta canet? quis clara trophæa
Condignè referet? quis vasti nauita fluctus,
Non timet vndiuagos Neræi findere puppi?
Quis poterit fixis radios Phaëthontis ocellis
Vibrantes rutuli rimari? & mystica cœli
Scrutari Empyrei? sic tanto pondere vires
Deficiunt, ac serpit humo mea musa canendo.
Tanta viro pietas, Diuûm reuerentia tanta,
Sacra Palæstini fana vt Iordanis adiret,
Et rigida Solymæ venerandum in rupe sepulchrum
Christi, vbi non longè septemplicis ostia Nili
Per mare cæruleum Pharijs spumantibus vndis
Grassantur. Quinto Regale Boëmia sceptrum,
Contulit ALBERTO: thalamo, nexuq; iugali
Facto, seq; suas & opes plaga Pannona sponte
Subjecit. Qui Turcarum (si fata tulissent)
36 *Illaturus erat Mauortia bella Tyranno,*

Albis, Pannoniæ rex, Induperator hic anno
Vno factus erat, tantus virtutis alumnus.
Signa SIGISMVNDVS *victricia portat ab hoste,*
Atq; globis equitum Euganeos prorupit in agros,
Non procul intortis Athesis qua perfluit vndis,
Hunc, quia difficilis sobolem Cytherea negârat,
AEMILIVS *sequitur legati iure, Tyrolis*
Alpibus irriguis leges hic condidit almas.
Filius Ernesti FRIDERICVS *sceptra tenebat*
Imperij. Hic placidæ pacis magè tempora amabat,
Prælia quàm gladio miscere cruenta vibranti.
Grandia nulli adeò, (sic fertur) pollice fila
Protraxêre Deæ faciles in Nestoris annos.
Ediderat tres huic soboles LEONORA: *sed inter*
Has solus vitam degebat MAXMILIANVS,
Falce truci reliquos demessuit improba Clotho.
Progreditur tandem fastu, luxuq; superbus
ALBERTVS, *propter sumptus cognomine dictus*
Prodigus effusos, cui Brisgoiana parenti
Subdere se primo non obstupuêre Lycæa.
Quid secus? Auctor habet meritum, qui argentea fundens
Munera mnemosyno Aoniam ditârat alumnam.
Prosilit è vidua post mortem, Posthuma, patris,
Ecce LADISLAVS *proles, cùm redderet agri*
Austriaci hic populis leges, & iura sacrata,
Insumpsisse (decem quàm tum geminauerit annos)
Triste venenata simulatur amystide funus.
Quis tibi tunc luctus? gemitus? quis Magdala mentem
Singultus tenuit? Clymene Iouis ignibus actum
Haud tantum ingemuit gnatum, nec Cerylus olim
Fluctibus in glaucis, cuius tu ex omnibus vna
Sponsa habitura thoros fueras castißima castos,
En jacet exanguis: de lauro facta cupressus
Deq; thoro rogus est: nihil indulgere misellis
Lachrymulis iuuat, haud Phaëthon reuocatus in auras
Æthereas redijt superûm de stirpe creatus.

Astra

Astra animum, mundus famam, fert terra cadauer:
Nemo bonus moritur, perdit Rhadamantus iniquos.
Qualis ad auroram radianti luce coruscans
Phosphoros auricomæ gratissima stella Diones
Igniuomum Phœbi præfulgurat ante Phlegontem,
Atq; suis radiis rutilat, crebrisq; fauillis
Inficit arua fretum. Aut veluti Cynosura refulget
Clarior ante alias stellas sublimis Olympi:
Haud aliter virtute præit de sanguine natos
Austriaco, inter eos & lucet MAXMILIANVS.
MAXMILIANVS is est, quem mœnia celsa Rauennæ,
Intrepidus Gallus, Venetûm cum plebe senatus
Euganea, Alba, Sauus, Turcæ, qui sanguinis vndas
Christicolûm sitiunt, Morini, gentesq; repostæ
Oceanum ad magnum trepidant, venerantur, honorant.
Maxmilianus is est, statuas cui mille videre est
Erectas: Huic Autolycus, Pausania, Xerxes,
Augustus, Plato, Aristogiton, magnusq; Philippus;
Darius, Isocrates, Pipinus, Scipio, Cyrus,
Magnus Alexander, Titus, centumq; Camilli
Et Fabij cedant: cedant præclara trophæa
Belligeri Alcidis, longè est victoria maior
Vincere se, atq; animi tumidos componere fluctus.
Quid moror? ante prius referam (Litonia pleno
Dum cornu fulget) quod sydera in axe vagentur;
Quot sparsim voluat lybicoq; in littore arenas
Auster, dum campos violento turbine verrit.
Quàm valeam tenui insignes perstringere laudes
Carmine. Nam si plura canam, si plurima dicam,
Plura tamen cantanda mihi, & maiora supersunt,
Vsq; adeò tua laus mea vilia carmina vincit.
Ast velut Aeneas, Troiæ qui primus ab oris
Italiam venit multum iactatus & alto,
Et terris, multumq; tulit fortissimus armis,
Vt posset genitor Romanam condere gentem,
Et placida tandem compostus pace quiescat. 36

Sic

Sic casus dubios perpessus Maxmilianus
Per Syrtes gradiens per tædia mille laborum,
Sisteret optato donec sua carbasa portu.
Mollibus è cunis FRANCISCVM *fata tulerunt*
Impia, nil præter luctum gemitumq; reliquit.
Regna PHILIPPVS *adit, lætusq; potitur iisdem,*
Cæruleis vbi aquis prædiues inundat Iberus.
Sex Natura dedit soboles, quas Atropos aufert.
Hostibus infensi virtute Heroes, & armis
Illustres adsunt FERNANDVS, CAROLVS, *ambo*
Imperij fasces summa cum laude tenebant,
Ambo acres animis, armis fulgentibus ambo:
Scit Tybris, Hetruscus, Lybicum mare, nouit & Albis,
Scit Rhodanus, Saxo, scit Parma, Brabantia, Rhenus,
Sardinia, incolæ Hyperborei, Doresq; Tomiq;.
Hos, (veluti Graiûm Mauortes machina quondam
Edidit) Heroes stirps protulit Habspurgensis.
Cyprus amaracino gaudet sudore: Tarentum
Porrum habet: & violas Sarranis competit aruis.
Austriacus profert fructus redolentibus herbis
Luxuriosus ager, patuli queis machina mundi
Vescitur; extremis Phœbus qua emergitur Indis,
Et Tartessiaco se rursus in æquore condit.
Austria clara domus, qua non illustrior vlla,
Austria clara domus, mundi totius asylum,
Austria clara domus, solamen & anchora fida,
Austria clara domus, Labyrintho quicquid agendum
Fertur in ambiguo, Themis alma, & Delphica laurus.
Austria clara domus, quam nouit Sarmata, Partha,
Memphis, Persis, Arabs, Babylon, sacra culmina Synæ.
Austria clara domus, quam tota Britannia honorat,
Styria, Pannonia, Ausonij, Nabathæaq; regna,
Aethiopes, Indi, quæ sit domus Austria, norunt,
Nec latet Antipodum, quæ sit domus Austria, tractus:
Brachmanes norunt, quæ sit domus Austria, norunt
Menapij, Bataui, debellatusq; Sycamber: 36

Austria signa Cilix cognoscit, & vltima Thule,
Qua rutilus medio diffunditur æquore Cymber,
Orbeq; semotæ resonant in fluctibus altis
Orchades, Arctoumq; frens vaga succina littus.
Et meritò: quis enim te nonmiretur, honoret,
Suspiciat, recolat, spectet, veneretur, amet.q; ?
Sed cesso Austriicas obscuro inuoluere laudes
Carmine: sub tua, quæ cernit sol aureus ortu
Quæq; sub occasu, sceptra: hæc venisse Deorum
Auguror augurio. Viuat domus Austria viuat;
Sospes Olympiades Cumææ (haud improba posco)
Atq; senem Nomadum Regem superet Masinissam.
Incautos veluti Nautas Acheloïa cantu
Flectit, & in pœnam retrahit: sic candida virtus
Sacra fides, superûm cultus, pietatis auitæ
Relligio Austriacûm, vt thyrsus, me compulit altum
Findere puppe salum: quod si sub gurgite anhelo
Ad scopulos cæcos, Syrtesq; allisferit acta
Turbine Sarmatici Cori, Boreæq; furentis, Omnes versus † 305
Cogitet insuetum insueta sulcâsse carina
21 *Nautam veliuoli spumantes æquoris vndas.*
Osvvaldus Portnerus I. V. D. cecinit.

In Sciolum Dicolos epigrammatica Hieronymi Othonis Agricolæ Oenipontani.

Semper agit Mimus, quòd noverit omnia Mimus;
Causidicum agit, agit Histrionem, & Rhetorem.
Baldum agit, Hippocratemq; Platonaq; ; singula deniqu
Conando agit; jam ogganniendo Stultum agit.

Vrget Paulus Ottentalerus, junior.

Lynceus esse putas, aliorum carpere facta,
Hypsæa in propriis cæcior esse soles.
Si nescis; pulchrum est, non carpere, Zoile, quemquam,
Ne arguat actorem culpa reflexa suum.

NOMINA ET IMAGINES INSIGNIORVM, IN ARBORE AVSTRIACA COMPRÆHENSORVM; APPOSITO VNICVIQVE

Tetrasticho explicante sub quo Principe & quibus rationibus quælibet Prouincia, Dominium, Comitatus, Ducatus, Regnúmue huic inclytæ Domui accesserit.

Pertinet ad [illegible]

Helvet.

C. HABSPVRG.

Vt Leo quadrupedum rex eſt, ac dentibus vrget
Quos videt armata ſumere tela manu:
Sic fuit, eſt, & erit ſtirps Habſpurgenſica clara,
Et primas inter nomina prima tenet.

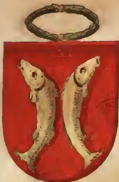
C. HOHENBERG.

pag. 362

Hochenbergenſi cum gnata fœdera Primus
Coniugij ſtabilis ſacra Rudolphus init:
Hinc iſte Auſtriacæ domus Comitatus adhærens
Auſtriacûm Procerum iuſſa capeſſit ouans.

C. FERRETEN.

Omnis vt extincta eſt fratrũ ſine prole caterua,
Quæritat Albertus munera grata toro.
Ioannam ſobolem Pfirtenſi principe natam
Ducens, Pfirtenſem pace repleuit humum.

C. KIBVRGEN.

Clara fuit Comitum ſtirps Kiburgenſica quondã,
Suſtulit hoc terris ſors inimica genus:
Sanguinis ergò Duces ſuccedunt iure propinqui
Auſtriaci, Auſtriacis ſic plaga iuncta manet.

C. Nellenburg.

Sueuia

Subiacet Austriacis Nellenburgensica terra
Et paret iussis inclyta turba Ducum.
Hanc quondã Aemilius fama super æthera notus
Aere suo Austriacis adijciebat agris.

C. Veltkirch.

Qui Venetũ Euganeis surgens de finibus agmen
Contudit, inq; fugam castra Latina dedit,
Hic Veltkirchenses Leopoldus comparat oras,
Vt Decus Austriadũm maius, opesq; forent.

C. Brigantin.

Quàm virtute potens, factis extendere famam
Quamq; flagrans fuerat Maximus Aemilius,
His super arua docent benè Brigantina, soluto
Aere suo patrijs appropriata feris.

C. Sonnenburg.

Serpit humum tenui primũ cen murmure riuus,
Labendo tandem sufficit vber aquas:
Austria sic opibus creuit testante Lupoldo,
Adiecitq; aliquid proxima quaq; dies.

D. Fori Ivlii.

Quærere non maior virtus, quam parta tueri,
Quid clarũ mage, qui nouit vtrumq́? nihil.
Clarius ergò nihil Leopoldo, hic parta tueri,
Et nouit titulos accumulare nouis.

D. March. Sclavon.

Aurea cum fuluo virtus complectitur auro
Pectora bina, duos colligat vna fides:
Vna fides, vnus thalamus, mens vna sub vno
Alberto Austriacis adijciebat humum.

D. Port: Naonis.

Cui Charis ingeniũ, & mores, Venus aurea formã,
Iuno genus, mentem casta Minerua dedit:
Hanc sibi coniugij cesto vincivit Elyssam
Albertus, referens commoda plura tori.

D. Salinarvm.

Dum gnata Aemilio Caroli fit sponsa Maria,
Et scandis casti fulcra pudica tori:
Austriacæ terræ accreuit Comitatus hic: ergò
Maximus annon hic? exitus acta probat.

C. Tyrolen.

Ne te vana fides quorundam à tramite vero
Detrahat, hoc pacto [illegible] Tyrolis erat.
Margaris hanc donat iam iā moritura Rudolpho,
Sanguinis hoc voluit multa fauentis amor.

C. Goritiæ.

Maximus Aemilius clarum iubar, extititingens
Fama Ducū Austriacûm, nomen, & omen habet.
Nomen, & omen habet, Cæsar patre Cæsare natus
Testis præ reliquis hic Comitatus erit.

C. Ciliens.

Fortibus est fortuna viris, nil curat inertes
Improbus, audendum est, omnia vincit amor.
Vicit amor patriæ Fridericum, hic ductus amore
Austriadum, Austriacis hæc loca iunxit agris.

C. Flandriæ.

Aemilium vniuit tædis illustribus olim
Cum Caroli gnata pronubus ipse Deus.
Non minus hac rerū, quàm mentis dotibus aucta,
Hunc tractum Austriacos fecit habere Duces.

C. Artesiae.

Pax, honor, & pleno locuples opulentia cornu
Condecorant nomen Caesaris Aemilij.
Haec ita testatur celebris Comitatus hic, addit
Quem domui Austriacae connubialis amor.

C. Hannoniae.

vide pag. 127.

Vitiferos inter colles, syluasq; virentes
Est locus, Hannoniam vulgus inerme vocat:
Hunc diuinus Hymen Primo quondã Aemiliano
Contulit, Austriadum vt clarior esset honor.

C. Hollandiae.

Flagrãti thalamos quàm Chrũs amore iugales
Ambiat, & foueat, pagina sacra docet.
Ex nupta voluit (res mira est) virgine nasci,
Hoc cernens, thalami Maximus egit opus.

C. Selandiae.

Sunt mala iuncta bonis quocunq; in munere viuas,
Hic bene si videas sunt bona plura malis.
Sunt bona plura malis, sociam qui iunxeris aptam,
Hic par iuncta pari, annon bona plura malis?

A. AVSTRIÆ.

Contulit Alberto nato huius ſceptra Rudolphus
Terræ, cum victus Marte Otocarus erat.
Hunc ſtatus Imperij totius comprobat actum,
Nec quemquã in tanto eſt paſſus honore parem.

D. BVRGVNDIÆ.

Paulus ut Aemili⁹, vel Quintus Maximus olim
Auſonios inter præualuêre viros:
Maximus Aemilius nomen ſic laudibus æquat,
Sequanicos tractus huic ſacer addit Hymen.

D. STIRIÆ.

Monit in Ottocarum Mauortia bella Rudolphus,
Armata quatiens ſigna timenda manu.
Victor ubi redijt (Proceres haud acta retractant)
Alberto Stiriæ ſceptra regenda dedit.

D. CARINTHIÆ.

Maximus ingenio, ingenij qui nomine gaudet,
Atq; potens valido Marte Rudolphus erat.
Auſtriacas cumulauit opes, gentemq; ingauit,
Quam medius rapido perluit amne Drauus.

D. CARNIOLÆ.

Ottho cum gnata Regis, quà labitur Albis,
Spe cumulandarum fœdera iunxit opum.
Protinᵘˢ, hæc patriæ adjciēs noua sceptra Ducatᵘˢ,
Creuêre Austriaci laudis honore Duces.

D. BRABANTIÆ.

Magnos magna decent, sectatur maxima quæq;
Maxmilianus, habet nomina fausta Dijs.
Fouerit hunc Mauors magis, an Hymenæus honestus,
Haud scio, vterq; satus præmia magna dedit.

D. SILESIÆ.

Prole Sigismundi cum casta fœdera sanxit
Austriacæ Albertus maxima fama domus:
Hic cum Pannonijs, Sclauis, Croatisq;, Boëmisq;,
Illanc Austriacis adjciebat humum.

M. MORAVIÆ.

Quod vitæ sociam sibi iunxit Regis Elyssam
Albertus, largas contulit Austriæ opes.
Albis erit testis, testis quoque florida terra,
Cuius nunc Moraui pinguia prata colunt.

D. SVEVIÆ.

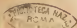

Ordine gestarum qui scit disponere rerum
Tempora, & Austriacos enumerare Duces:
Inueniet clarum virtute, armisq́; Rudolphum
Sueuorum primò iura dedisse solo.

L. ALSATIÆ.

Casta fides thalami casta consorte Rudolpho
Primo hanc Alsatia subijciebat humum.
Hinc hodie Austriacorũ heroum iussa capeßit,
Hos colit, hos sequitur Martia turba Duces.

M. BVRGOVIÆ.

Burgouiæ celebres, annos plusquã ante ducentos
Excoluit Comitum stirps generosa plagas.
Hanc vbi mors pallens (siquidẽ mors oĩa soluit)
Sustulit, Austriacis subdita terra fuit.

P. SVPRA ANASVM.

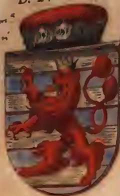
Qualiter Austriaci tractus pia sceptra Rudolphus
Alberto gnato contulit ense potens:
Sic etiam imperij consensu has adijcit oras,
Crescat vt Austriadum gloria, fama, decus.

D. LIMPVRG.

Corporis excellens, & mentis dotibus Heros
Claro patre satus Maxmilianus erat.
Hunc illi dedit almus Hymen regnare Ducatum,
Fœlix cui talis contigit esse torus.

D. LVCELBVRG.

Omina nominibus faustis si fausta subesse
Credimus, vt mos est, vsus & ipse docet.
Quis non Aemilij cernit quàm plurima tædis
Fausta subesse? torus faustus aceruat opes.

D. GELDRIÆ.

Et vile, & fragile est lignum sine robore vitis,
Vlmo ast iuncta viret germine, flore placet,
Germine, flore placet Carolis gnata Aemiliano,
Vlmo iuncta viret vitis, & vlmus amat.

D. FRISIÆ.

Carolus Austriaco flos instar syderis horto
Emicat: Austriaci maxima fama chori:
Contudit hic Frisios victor victricibus armis,
Arripuitq; truci bellica signa manu.

R. HVNGARIÆ.

Quattuor Albertus tractandas sumpsit habenas
Regnorum, Austriacûm sceptraq. prima tulit,
Nupta quod illius thalamo, lectoq. iugali
Nata Sigismundi Regis Elyssa fuit.

R. BOHEMIÆ.

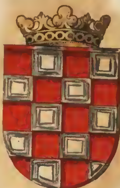
Cui Charis ingenium, generosa modestia vultum
Finxit, & vnanimus pectora casta fides,
Iungitur Albertus, capiens hinc commoda lecti
Plurima, vbi pingues irrigat Albis agros.

R. DALMATIÆ.

Forsitan hoc regnum quo pacto accreuerit olim
Austriacis, quæris: quæstio digna viro,
Hoc socer Alberto, gnatam cùm duceret addit,
Hic etiamnum hodie subiacet Austriacis.

R. CROATIÆ.

Inclyta coniugij seges est, nil deniq. curæ
Vsq. adeò superis, hanc Deus ipse probat:
Hoc Dux Albertus meditans sibi iunxit Elyssam,
Vis, hinc quæ tulerit præmia, scire? vides.

R. CASTILIÆ.

Occidui Regis clara de stirpe Philippus
Progeniem thalami iunxit amore sibi:
Nec mora, mox regnũ soccero moriente recepit,
Diues vbi liquidis tingit Iberus aquas.

R. LEGION.

Argentũ à patribus, fuluumq́ relinquitur aurũ,
Sed datur à solo commoda sponsa Deo.
Cõmoda sponsa (tenet regni hĩc pia sceptra) Philippo
Legitimo cœlo consocianda venit.

R. ARRAGONÆ.

Sicut amat ficus rutam, ceu vitis adhæret
Vlmo, ceu muris bacchica gaudet helix:
Sic Ioanna flagrat, gaudetq́ adiuncta Philippo,
Austriacamq́ fides ditat amica domum.

R. SICILIÆ.

Argento præstans, rutilo est præstantior auro
Fœmina, præclaris moribus apta viri:
Moribus apta viri, socialis amore Philippo
Vnitur thalami; hinc regna Philippus habet.

R. HIERVSALEM.

Non niſi dante Deo juueni bona jungitur vxor,
Vir bonus vxori non niſi dante Deo.
Non niſi dante Deo, duo pectora colligat vnum,
Regna Philippus adit non niſi dante Deo.

R. NAVARRÆ.

Adijciens titulos titulis, & regna Philippus
Accumulans regnis exuperabat auos.
Vna fides, ſyncerus amor, mens vna duobus,
Et ſacra multiplices copula fudit opes.

R. GRANATÆ.

Regia dum proles Fernandi fœdera ſanxit
Coniugij ore decens fœmina, diues opum:
Fit Dominus Regni ſocero moriente Philippus,
Et venit plena copia larga manu.

R. TOLETAN.

Non viuit, fida quiſquis ſine coniunge viuit,
Dimidium ſiquidem non habet ille ſui.
Inde ſequuntur opes, numeroſæ munera prolis
Hoc vno medio, hæc Regna Philippus habet.

AVSTRIÆ PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

PRIMO hoc libro, confutatis quorundam scriptorum opinionibus, succincta breuitate cōmonstratur, quòd Illustris Habsburgensium familia, originem ex Allemannis habeat. Deinde Rudolphi primi, dies natalis, & vita ante consecutum Imperij fastigium acta, item eius successus, matrimonium, bella, cæteraq́; res gestæ narrantur. Subiungitur deniq́; qua ratione rerum potitus, filiabus suis potioribus Imperij principibus elocatis, eorum ope, hostes Imperij, bellis aggressos, deuicerit: Austriam, Styriam, aliasquè Germanici nominis prouincias, Ottocaro Boëmorum Rege illas violenter detinente, occiso, Imperio vendicauerit: Latrocinantiū arcibus & receptaculis passim destructis, Germaniam tutam reddiderit: Ac extinctis eo tempore Austriæ & Sueuiæ Ducibus, vtrumque Ducatum Alberto & Rudolpho filiis, vnanimi Principum consensu contulerit. Posteà quot bellis contra Comites Reginaldum Burgundicum, Eberhardum Vuirtenbergicum ac Ibanum Gunsensem defunctus, quibusq́; artibus & auxiliis Austriæ & Styriæ procerum coniurationem contra Albertum filium concitatam sedârit, & quo loco ac tempore secundas cum Agnete Burgundica nuptiâs celebrauerit, & quando tandem mortuus sit.

AVSTRIÆ PRINCIPVM, ex veteri Habsburgicorū Comitum prosapia, res belli domiq́ue gestas scripturo, mihi haud alienum ab instituto visum est, quæ de eius gentis ortu & antiquitate scriptorum opinio sit, paucis explicare. Quod antequā facere aggrediar, id apud æquum lectorē profari profiteriq; liceat; non probari mihi illorum studium, qui dùm illustres sua ętate familias nimis vetustas facere satagūt, vltra omnem historiarum memoriam prouecti: aut fabulosa pro veris asserunt, aut coniecturas adferunt, ex rebus, quas versare in omnes opiniones licet. Qua in re nō nostri solum, sed aliarum quoq; nationum homines, quotquot de suorū originibus scripsêre, paucis admodum exceptis, plusculum sibi hactenus indulsêre, adeò vt ipsos quoq; Græcos, quiq; eos secuti sunt, Latinos, etsi impensiori cura & maiori industria illi, quàm cæteri mortales, circa historiarum *Fabulæ & cōiecturæ ex Historijs amouendæ.*

 studium

ſtudium verſati ſunt, nonnullos tamen hac in parte iuſtam grauiſſimorum virorum incurriſſe reprehenſionem videamus, quòd antiquiora quædam ex fabulis eruta, veri ſpeciem habere iuſſerint quidem, ſed quæ & facilè ſeſe prodant, & ipſis etiam veris fidem plerumq; derogant. Neq; adeò dubito, eos, qui Athenarũ & Romæ nobiliſſimarũ vrbium prima poſteris incunabula prodidêre, melius & de patria ſua, & de veritate fuiſſe merituros, ſi in Theſeo illarum inſtauratore, & huius cõditore Romulo ſubſiſtere, quàm vlterius progredi, fabulasq; longè accerſere maluiſſent.

Theſeus inſtaurator Athenarum.

Cum enim ex ſe ipſo natus ſit nemo, & ad quemcunq; generis auctorem peruenerimus, ipſi quoq; patrem, auum, maioresq; fuiſſe neceſſe ſit: niſi in vno aliquo, qui primus poſteris genus fecerit, acquieueris, quis huius tàm anxiæ indagationis ſtatuetur finis, aut vbi ſiſtet labor? Neque multùm ad gentis alicuius laudem facit, vel ex Ogygia vetuſtate ortam eſſe, cùm infimæ conditionis hominibus, perindè ac regibus, commune à Noacho, atq; ab ipſo Adamo, primo omnium parente, propagatum ſit genus. Id verò inſigne eſt vetuſtæ nobilitatis decus, maiores habere, atque imitari eos, qui virtute, magniſq; in rempublicam collatis beneficijs, vti cæteris excellentiores haberentur, meruêre; cuius notæ viros, quò plures quis in maiorum ſuorum imaginibus oſtenderit, eò magis illuſtri familia ortus eſſe cẽſebitur. In eiuſmodi hominum memoria, ex veris rerum monumentis eruenda, benè ac vtiliter ſtudium operamq; collocari, vti nemo ſanus negauerit, ita errare eos, atque ocio abuti fatendum eſt, qui nimio laudandi (an adulandi) ſtudio, ad ea feruntur, in quibus (vti fertur) qui optimè coniecturam facit, is vates eſt optimus.

Nobilitas vera quæ?

Qui de Auſtriacorum familia ad fidem ſcripſêre hactenus (fabulatores omitto) eorum ego duas potiſſimùm opiniones inuenio, quarum altera à Romanis eam, altera ex Francorum regibus oriundam aſſerit. Prior, præter vulgarem quorundam hominum errorem, qui, ob Rom. Imperij magnitudinem, nihil nobile apud antiquos fuiſſe ſibi perſuaſere, auctorem habet Raphaëlem Volaterranum, ſcriptorem non incelebrem, cui adſtipulantur Nauclerus, & alij nonnulli minùs clari. Alteram Maximiliani Primi ætate amplexus eſt Ioannes Trithemius, Iacobus Manlius, Ioannes Stabius, eamque ſecuti Hieronymus Gebuilerus, Ladiſlaus Suntheimius & poſt illos Vvolfgangus Lazius, qui omnes, alius alia via, ad Franco-

De Habsburgicæ gentis ortu ſcriptorũ ſententiæ.

Francorum reges, eorumq; posteritatem, Habsburgensium principum gentem referunt. Quos cùm docti pleriq; omnes sequantur, neq; certiora ab vllo adferri videam, me quoque non pœnitet, ad eorum opinionem propiùs accedere, quòd veritati & rationi magis consentanea esse videatur, atq; ita Lazius sibi post longam peregrinationem, ac diligentem locorum perlustrationem, abundè compertum esse testetur, & ex insignibus ac gentilitijs nominibus, quæ huic familiæ cum vetustis Austrasiæ regibus, qui Franci erant, communia fuêre, argumenta adferat non contemnenda, quæ ex eo peti possunt. Volaterranus verò, Auentini montis Comites, Romæ nobiles fuisse narrat, ex quibus Petrus Leonis F. (vnde Perleones cognomen) circa annum Domini millesimum centesimum septuagesimum, duos habuerit nepotes, qui seditione domi orta, profugi in vicina alpibus regione, ad lacum Lucernatiũ sedes fixerint, quorum alter Episcopus Argentoratensis factus sit, alter ducta illustri vxore indigena, Albertum Rudolphi regis patrem procreauerit. Hæc eius narratio admitti nullo modo potest, cùm multi ante Alberti patrem in Etgouia Altenburgici & Habsburgici Comites, atq; ipsi Duces Zaringenses, qui vnius eiusdéque cum Habsburgensibus familiæ sunt, plurimis annis antè, videlicet Henrici tertij Imperatoris temporibus, vixerint. Quem errorem cùm depræhenderit Ioannes Stumpfius, mirari mihi subit, quòd eius auctoritatẽ pro se adduxerit. Affirmat idem; vulgi hanc opinionem, à nõnullis scriptoribus Rudolpho contemporaneis, confirmari. Id quò minùs Stumpfio demus; faciunt præter alia multa versus quidã in vetusto reperti chronico, manu in membrana exarato, qui de Rudolphi filiarum connubijs facti, & ipsi & vxori ipsius Annæ, genus, ex Alemannis esse affirmant; vnde, si nihil aliud, vel hoc constat, nihil eo tempore certi hac de re constitisse.

Habsburgici ex Francorum Regibus oriundi.

Volaterrani opinio, nõ subsistit.

De Habsburgi quoq; aut Habensburgi antiquitate, & prima eius tituli vsurpatione, non minor est inter plerosq; scriptores cõtrouersia, de qua paucis hic agendum esse duxi. Primùm omnium constat, in Ergouia ad Arulam fluuium, quo loco Vindonissa olim celeberrima ciuitas fuit, arcem esse, quam Rapato Guntrami Diuitis nepos, circa annum reparatæ salutis millesimum & vigesimũ extruxisse, & vel ab Habendi vocabulo tàm Germanis quàm Latinis vsitato, vel (vti nõnulli volũt) accipitre aui, quæ vulgò Habich,

Habsburgicorũ titulus.

Vindonissa.

A 2 Habsbur-

Habsburgũ arx Habſburgũ appellaſſe creditur, vnde & ipſe & poſteri eius Habſburgi Comites dicti, quorũ maiores Altemburgi titulo antea vtebantur, cuius arcis rudera, non longè ab ipſo Habſburgo conſpici referunt locorum periti. Lazius verò, ante Guntramum Rapatonis auum, vndecim vixiſſe Comites Habſburgicos adfirmat, & Iacobi Manlij coniecturæ fidẽ adſtruit, qua Ottobertum, ſiue Ottobrechtum Childeberti Auſtraſiæ regis pronepotem, agrum, ſibi vltra Rhenum comparaſſe, & in montium anfractibus, quà angu-*Altenburgum arx.* ſta via in Galliam ducit, Altemburgum & Habſburgum arces cõdidiſſe dicit. Hæc etſi vtcunq; admittit Lazius, non tamen hunc, ſed patrem Sigobertum, primum conſtituit Altemburgi & Habſburgi Comitem; qua ratione Habſburgum arcem, vnà cum titulo inde aſſumpto, annis pluſquàm trecentis, altera illa in Ergouia, vetuſtiorem facit. In huius rei fidem quæ adducuntur, ex ipſo petere lectorẽ melius eſt. Ego verò, cùm in deriuanda hac familia Manlium à Stabio, ab vtroq; diſſentire Lazium, & hunc ipſum ſua non *Genealogia Co. Habsburgẽſiũ.* omnibus probaſſe videam, neque mihi propoſitum ſit, quæ ad illorum genealogiam faciunt, qui ante Rudolphum Cæſarem vixêre, hoc opere exequi; omiſſis quæ vetuſtate minùs comperta ſunt, ea paucis referam, quæ citra omnem propè controuerſiam habentur, & à Guntramo Altemburgico, cuius poſteri Habſburgi titulum vſurparunt, gentis ſeriem exorſus, ad Rudolphum pergam, vnde quod huius inſtituti eſt cum Deo aggrediar.

950. *Guntramus Altemburgi Comes.* Vixit itaque Guntramus circa annum humanæ ſalutis noningenteſimum quinquageſimum, & poſteà. Huic à nonnullis Diuiti cognomen adſcribitur, literas ſignauit, octogeſimo quinto eius ſeculi anno, Altenburgici Comitis titulo, nulla dum Habſburgi facta mentione. Huic ex duabus coniugibus, Brigantina Comite Montfortij generis, & Itha Adalberonis Comitis à Kalb filia, nati fuêre Gebizo Argentoratenſis Epiſcopus, Conzelinus Ergouiæ, Betzo ſiue Betzelinus Briſgouiæ Comites, & Barthilo dominus in Streichburg & Scharfenſtain, cœnobij Vvaldkirchij in nigra ſylua fundator.

Betzelinus Altemb. Comes. Betzelinus ſeptem mares ex varijs vxoribus ſuſtulit; Gebhardum Epiſcopum Conſtantienſem, Eberhardum Briſgouiæ Landgrauium, Bartholdum Sueuiæ & Carinthiæ ducem, Rudolphum *Cœnobij Mariæ Cellæ fundator.* Sundgouiæ Comitem, cœnobij cellæ Mariæ fundatorem, Betzelinum

linum Alsatiæ, Rapatonem Ergouiæ Comites, & Cunradum dominum in Streichburg & Schaffenstain.

Rapatonem (hunc Stumpfius Conzelini filium dicit) Muriense Chronicon maiorum potentiam superasse testatur, arcemq; condidisse, cuius nomen etsi non ponitur, cùm tamen Habsburgi titulum ille vsurpauerit, Habsburgum fuisse probabilis coniectura est. Adstipulatur & Lazius, sed ex vetustiori arce, quã Otprechtus alibi (vti dictum est) condiderat, id nomen mutuasse affirmat. *1020. Rapato Altenb. & Habsburgi comes.* *1027.*
Rapatoni vxor fuit Itha Lotharingica, quæ fratrẽ habuit Vvernerum Argentoratensem Episcopũ, qui cum multa Rapatoni elargiret, à suis in exilium pulsus est, circa annum supra mille vigesimũ septimum. Atq; hoc illud est, quod de fratribus Romanis fabulantur quidam; alterũ scilicet alterius, qui Episcopus Argentorati fuerit, pecunijs arcem extruxisse, & clientes sibi comparasse. Huic Ithæ alij Carolum, alij Theodoricum, Lotharingiæ Chronicon Godefridum iuniorem Barbatum patrem fuisse dicunt. Ex ea Rapatoni Vvernerus, Albertus, qui circa annum salutis quinquagesimum secundum supra mille absq; hærede obijt, Otho in pugna sub Henrico quarto cæsus anno eius sęculi quadragesimo sexto & Richensa quę prius Comiti Vdalrico à Lenzburg, posteà Vvernero Comiti Badensi nupserat, nati sunt. Moritur Rapato anno tricesimo quarto, in Muriensi cœnobio, quod condiderat, cum vxore sepultus. *1034. Muriensis Cœnobij fundator.*

Vvernero, qui patri successit, ex Hildegarde Ferretarum Comitissa quatuor filij fuere; Vvernerus Episcopus Argentoratensis hoc nomine secundus, Otto à nobili quodam Hessone Vsenbergio in arce sua Buttenheima cæsus, Albertus post fratrẽ Muriensis cœnobij Aduocatus, & Itha Comiti à Thierstain nupta. Vvernero bellum fuit cum Lenzburgicis cognatis. Obijt anno millesimo nonagesimo sexto. *Vuernerus Habsburgi Comes.* *1096.*

Ottoni ex Itha Hombergensi, tres fuerunt filij, Adelheidis Hennenbergici Comitis vxor, Rudolphus absq; liberis mortuus, & Vvernerus tertius, qui patri successit, & anno millesimo centesimo quinquagesimo nono mortuus esse inuenitur. *Otho comes Habsburgi. 1159.*

Vvernerus tertius, filios habuit ex quadam Starckenbergica Albertum Diuitem Rudolphi Rom. regis proauum, Richensam, & Gertrudim, quarum hæc Montisbelgardi, illa Ferretano Comitibus nupsere. *Vuernerus tertius.*

Alberto Diuiti Berchta (siue Itha ea fuit) vxor data Rudolphi vltimi Comitis Pfullendorfensis filia, ex qua prognati sunt Rudolphus, & Berchta cuidam Leiningensi Comiti nupta. Hunc Albertum memorabili illi prælio, quod anno supra millesimum centesimũ sexagesimo quarto inter Vvelfonem Iuniorẽ & Hugonem Palatinũ Tubingæ cõmissum est, interfuisse refert Eberhardus ab Altaich. Quinquennio pòst, cum socer eius Imperatori Friderico omnem suam ditionem transscripsisset, Fridericus Alberto Tigurinæ ciuitatis eo tempore Imperialis, & Secconiensis ecclesiæ præfecturam contulit. Floruit ad huc Albertus sub Henrico Sexto circiter annum eius seculi nonagesimum.

Albertus Diues Habsbu. Comes. *1164.* *1190.*

Rudolphus cognomento Taciturnus ex Agnete Godefridi Baronis à Stauffen filia sustulit Albertum, Vvernerum, Rudolphum, Gertrudem & Heilvvigem. Filiæ duobus fratribus Ludouico & Hermãno Hombergensibus elocatæ sunt. Lazius Gertrudim Ludouico Comiti à Vochburg & Heilvvigim Hermanno Comiti à Freyburg elocatas esse scribit. Vvernerus sine prole obijt. In reliquis duobus diuisa stirps est. Ex Rudolpho qui sunt nati, Habsburgi, & Lauffenburgi titulo contenti fuere vsq; ad Ioannem Quartum, qui vltimus sui stemmatis obijt, circa annum millesimum quadringẽtesimũ. Rudolpho huic ad annum salutis millesimum centesimum sexagesimũ sextum Vvernerus Sangallensis Abbas collegij sui præfecturam (Aduocatiam vocant) ea lege tradidit, ne illam cuiquam beneficij nomine conferre Comes posset.

Rudol. Taciturnus Habs. Comes.

Albertus, cui Sapienti cognomen à nonnullis datum, ex Hedvvige Hartmanni vltimi Comitis Kyburgensis sorore sustulit Albertum, Carolum, Rudolphum, Henricũ, Hartmannum, Berchtam, Elisabethã, & Martham. De Alberto dicetur paulo pòst. Carolus Canonicus fuit Basileensis. Hartmannus & Henricus impuberes obiere. Berchta Comiti Küssenbergio priùs, deinde Othoni Ochsenstainio nupsit, Elisabetha Eytelio Friderico Comiti à Zollern vxor data, Martha monialis fuit Adelhusij propè Friburgum.

Albertus sapiẽs Habsb. Comes. *Otto Ochsenstainus.* *Eitelius Frider. Comes Zollerẽs.*

His breuiter absolutis, vti constitueram, ad Rudolphum conferatur oratio, qui siue primus summum dignitatis regię fastigium suę genti intulerit, siue olim amissum longo postliminio restituerit, is sanè vir fuit, qui etsi maiores habuisset minùs claros, & ipsis tamen prælucere, & posteritati quamuis & imperijs & rebus gestis florẽti, satis gloriosam sui memoriam relinquere potuisset.

Nascitur

NAscitur Rudolphus anno virginei partus supra mille du- *1218.*
centos decimo octauo, eodem die quo Berchtoldus Zá- *Rudolphus Cæsar nascitur.*
ringensium Ducum vltimus è viuis excessit ipsis scilicet
Calendis Maij, & à Friderico secundo Rom. Imperatore ad sacrũ
Christianę regenerationis fontem suscipitur. Is tum in ea loca Ti-
gurum rursus sub Imperij tutelá suscepturus venerat. Exactis pri-
mę pueritię annis, à patre in aulam Imperatoris missus inter ęqua-
les magna animi indole excelluit. Cumq; primùm per ætatem ar-
ma ferre potuit, omnibus quę Friderico fuere bellis exercitus, eam
de se ęstimationem dedit, vti quotiescunq; Cęsarem adiret, reliqui
militaris ordinis proceres illi quamuis iuniori assurgerent. Narrát
verò Cuspinianus, & manuscripta quædam non contemnendę fi-
dei, virum quendá tunc in aula Friderici fuisse, qui ex syderum po-
situ futurorum scientiam profitebatur. Is cùm prę cęteris Rudol-
phum in oculis habere videretur, causam interrogatus, Imperato- *De Rudolpho vaticinium,*
ri dicere ausus fuit, videre se hunc Rudolphum extinctis ipsius po-
steris rerum esse potiturum. Eam hominis siue coniecturam, siue
diuinationem cuiq; tum pro arbitrio accipere licuit, euentus sanè
veram docuit. Circa idem tempus cum Egensheimensis prosapia *Egensheimensis familæ finis.*
defecisset, tres simul competitores prouincialem Alsatiæ Comi-
tatum ad se trahere nitebantur; Albertus Habsburgicus, Albertus
Hohenbergicus ad Neccarũ, & Ludouicus Ottingensis, qui Hen- *Ludouic. Ottingensis.*
rici Egensheimensis sororem in matrimonio habebat. Hohen-
bergicum facilè induxit Albertus Hasburgicus, vti suá ipsi partem
cederet, pacto inter Rudolphum filium & Annam illius natam *Alsatia ad Habsburgicos peruenit.*
matrimonio. Ita potior Alsatiæ pars ad Habsburgicos peruenit,
reliquam Ottingensis Argentoratensi præsuli vendidit, cuius suc-
cessores Landgrauiatus titulum hodieq; vsurpant.

His ita constitutis Albertus, qui iam antea Episcopi & ciuita-
tis Argentoratensis præfectus militaris, magnam sibi fortitudinis
famam pepererat, sub auspicijs Friderici Cæsaris in Syriam pro- *Albertus sapiēs Acconæ sepult⁹.*
fectus diem obijt, Acconæ sepultus. De Alberto iuniore ipsius fi-
lio pauca admodum scripta inuenio. Sunt qui & ipsum sacris ini-
tiatum fuisse dicunt, quos non sequor. Auentinus enim hunc, &
fratrem Rudolphum, quo tempore Cæsar Italiam ingressurus Ti- *Rudolph. & Alber. equestri exercitio pollent.*
cini moram trahebat, inter ipsius aulicos equestribus ludis insi-
gnes præ cęteris fuisse habitos refert. Hũc postea in exercitu Cun-

radi regis fuisse, & in obsidione Mediolani cęsum nonnulli, alij captum in carcere pœdore contabuisse dicunt. Rudolphus à parentis obitu domum ꝑfectus, pactas cum Anna Hohenbergica nuptias perfecit, anno supra mille ducentos quadragesimo. Hinc ad Imperatorem reuersus, tertio post anno equestris dignitatis ordinē, de more eius temporis, adeptus est. Sunt qui & ipsum cum Friderico Cæsare in Asiam traiecisse asserunt. De eo, atque alijs eius bellis, quæ nondum in regem electus, cum vicinis aliquot gessit, omnia exactè non habentur, quæ verò ex idoneis scriptoribus habere potui, ea ordine deinceps referam.

1240. Rudolphi nuptiæ cum Anna Hohenbergica.

Cùm ob diuturna inter Pontificem Romanum & Fridericum secundum Cęsarem dissidia, graues per Italiam & Germaniam turbæ exortæ essent, factum erat, vti multi passim in alienas ditiones grassarentur, & cuiuis impunè esset, quantū viribus polleret: quæ licentia post Friderici obitum, cùm imperium legitimo rectore careret, per multos annos tenuit. Interim, qui ecclesiastici ordinis erant, cum Pontifice ferè sentiebant, nobiles verò aut Imperatorię factionis erant, aut suo quisq; commodo studebant; iamq; aliena inuadere, & rapto viuere, quasi more quodā pro licito habebatur.

Variarum in Germania turbarum causa.

Anno eius seculi quinquagesimo tertio Rudolphus (qua de causa non legitur) cum nobilibus quibusdā noctu Basileense suburbium ingressus diripuit, & incendit cœnobiū quoddam, quod vulgò in lapidibus vocabant. Hinc ab Episcopo, iussu Pontificis, censura ecclesiastica cum alijs notatus est. Primùm deinde bellum illi cum vicino quodā Barone à Tüffenstain fuisse scribitur, causa belli & ordo, non additur. Baronem postea ab eius famulo interfectum dicunt. Proximum illi bellum cum Godefrido eiusq; fratribus Vvernero & Eberhardo patruelibus fuit, qui alias ditiones sortiti, sola Ergouia Rudolpho relicta, post sublatum è viuis Albertum fratrem, Kyburgi quoque comitatum inuadebant. Hoc bello Rudolphus Godefrido pagos aliquot exussit, hic vicissim oppidum Brugas, diripuit & deuastauit. Post damna vtrinq; data & accepta, tandem ex cōmunium amicorum arbitrio res componitur āno sexagesimo. Rudolphus, eo bello defunctus, ad Ottocarum Boëmiæ regem abijt, in cuius aula præfectus equitum quem aliâs Marscalcū vocant (vti habet Boëmicę Historiæ scriptor) fuit, & ei prælio quod de Stiriæ possessione Ottocarus cum Hungaro fecit in-

1253. Rudol. suburbiū Basileæ infestat.

Rud. excommunicatur.

Bellū cum Tüffenstainio gerit.

Godefrid⁹ Habsburgicus.

1260.

Rud. Ottocari regis curiam sequitur.

fecit interfuit. Sequẽti anno bellum erupit intestinum inter ciues 1 2 6 1.
Argentoratenses, & Episcopum eorum Vvalterum Gerolzeggiũ, *Bellũ inter Episcopum & ciues Argentoratent.*
qui animo tam exulcerato erat, vti ecclesiasticos omnes propositis
edictis, & amissione censuum denunciata euocaret, neq; ludimagistros
cum pueris latinè discentibus in ciuitate relinqueret. Ciues
hoc rerum statu, quòd sub Alberti Habsburgici auspicijs tutos se à *Rudolph⁹ Argẽtoratensiũ præfectus militiæ.*
vicinorum iniurijs vixisse in recenti adhuc memoria habebant,
Rudolphum eius filium, iam ex Boëmia reducem, de cuius virtute
non minor erat hominum æstimatio, militiæ præfectum creant.
Confœderati ipsis erant Cunradus Friburgicus, Heinricus Neoburgic⁹,
& alij aliquot Comites. Episcopo prẹter agnatos Geroltzeggios
opem ferebant Abbates, Murbacensis, & Sangallensis, Comes
Thirstainius, & alij nobiles non pauci. Ciues Haldemburgum *Quis ciuitati, quis Episcopo auxilio fuerit.*
castrum vi expugnant, & diruunt, fiuntq; multæ agrorum euastationes.
Erant per id tempus in oppido Columbária duæ item factiones, *Columbaria.*
quarum altera cum Episcopo, altera contra ipsum sentiebat.
Huius princeps facilè erat Rosselmannus quidam loci prætor. *Rosselmanni strategema.*
Is, ab episcopi factione pulsus, ad Rudolphum se contulit, & communicatis
cum eo consilijs, vacuo se dolio includi, atq; ita in oppidum
deuehi curat, & quadam nocte, reclusa porta, Rudolphum
cum suis recipit. Is, oppressa Episcopi factione, oppidum præsidio *Rud. Columbariã noctu capit.*
munit, & cum infesto agmine profectus, Mülhusium in suam potestatem *Mülhusium.*
redigit, dedentibus se ciuibus, quos ab Episcopo alienos
fecerat arcis præfectus. Arx tertio mense pòst expugnatur. Ineunte
noui anni vere, commissum est acerrimum prælium, victoria penes
Rudolphum fuit, cæsi ex hostibus plurimi, inter quos Comes 1 2 6 3.
quidam Thirstainius, & Hermannus Geroltzeggius cum sexaginta *Rudolph. vincit Episcopum.*
nobilibus, quorum aliquot equestri dignitate præditi erant: Episcopus
ægrè effugit, & post paucos dies ex animi ægritudine (vti
putabatur) extinctus est. Ciuitati inde cum Canonicis pax fuit.

Anno sexagesimo quarto Tigurini, vti se suaq; contra aliorum 1 2 6 4.
vim atq; iniuriam defenderent, præfectum militarem suis stipendijs
conducere decreuerunt. Inter alios maximè oportunus videbatur
Vdalricus Regensbergicus, ea tempestate potentissimus, qui *Vdalricus Regensbergicus.*
multas arces & prædia in vicinis ciuitati locis habebat. Is delatam
ad se conditionem aspernatus, superbè admodum respondit; non
indigere se ipsorũ præfectura seu stipendio, sed quamuis satis subditorum

ditorum haberet, eorum tamen defensionem suscepturum, si se agnoscere dominum voluerint; sin minus, ita suis eos arcibus, vti pisces nassis circumpositis, cinctos teneri, ne effugio pateat locus. Tigurini hoc eius responso non spe tantum sua frustrari, sed minis etiam territi, cùm facilè, quid iam ille animo versaret, ex sermone animi indice percepissent, ac priuatas illi cum Rudolpho intercedere inimicitias non ignorarent, suos ad eum nuncios mittunt. Rudolphus qui ea occasione ciuitatẽ vicinam & validam sibi demereri, suas res stabilire, & inimicum vlcisci cupiebat, (sunt enim qui ipsius vires à Regensbergico armis attritas fuisse scribant) conditionem accepit. Regensbergicus hoc nuncio perculsus, quòd Tigurinos Rudolphi opera in se vsuros minimè dubitaret, vicinos sibi agnatos affinesque & amicos adiungit. Auxilia illi promittunt Raperswillici, Nidouij, Toggenburgici, Homburgici, Arbergici, Eschenbachij, Kilchbergici, Ringgenbergici, Palmenses, Varthij & alij quam plures. His viribus fretus Regensbergicus bello se parat, in quo Tigurinis longè inferior, eò necessitatis adactus est, vt Regensbergam arcem, & alia nonnulla suæ ditionis loca venderet, redactam ex ijs pecuniam militi numeraret. Habebat verò alias adhuc arces, ex quibus, assiduas excursiones in agrum Tigurinum faciens, bellum vrgebat: Imprimis verò ex Vtlenberga arce magna inferebantur incommoda. Qui in eius præsidio erant, duodecim habebant equos albos, quibus quotidie vtebantur. Ea re animaduersa, Tigurini emissis clàm nuncijs totidem equos eodem colore comparant, & obseruato tempore, quo hostes de more pabularum exierant, idoneos homines equis illis impositos ad arcẽ præmittunt, eos alij subsequuntur. Qui in arce erant suos, percepto hoste, aut alia de causa, redire arbitrati, portam aperiunt, qua, donec alij quoque aduenirent, retenta, arx à Tigurinis capta destruitur. Inde cum suis Rudolphus arcem Glantzenbergam cum oppidulo expugnat. Reliquę arces breui omnes aut vi aut deditione in potestatem redactæ. Ita Regensbergicus anno sexagesimo septimo debellatus, & ab amicis desertus, ad hostes se contulit, & magno fortunæ ludibrio eorum se clientelæ emancipauit, à quibus oblatũ sibi honorem paulò antè repudiârat. Tiguri postea aliquot annos constituta ipsi annua pensione vixit, mortuus ad Minores sepultus est: testatur in Chronico suo Albertus Mülnerus;

Regensbergici fastus.

Rudolphus Tigurinorum præfectus militæ.

Vtlenberga arx

Tigurinorum astus.

Regensbergicus debellatus.

Omnia

Omnia Tigurinis secunda euenisse, quandiu Rudolphum habuêre præfectum.

Dum hæc propè Tigurũ fiunt, interim & alterius belli semina, inrer Rudolphum & Henricum Basileæ antistitem, ex Comitibus Neoburgensibus natum, iacta sunt. De eius belli causis hæc ferè habẽtur. Duæ factiones ante annos aliquot Basileæ inter nobiles orræ erant; altera stellæ sibi insignia & titulũ, altera Psittaci assumpserat. Stelligeris addicti erãt Habsburgici, Ferretani, & Friburgici; Psittaci factionẽ fouebant Neoburgenses, Hachbergenses, Rötelenses, & alij nõnulli, cum quibus & ipse Episcopus sentiebat. Erant prætereà & aliæ inimicitiarũ causæ: Mortuo supradicto Berchtoldo Zaringensi, superstites fueranr sorores duæ, Anna quæ Kyburgensi, & Agnes quæ Egoni Fürstenbergico nupserat. Agnetis filius Cunradus Friburgensis Comes, duos item filios reliquerat; quorum Henricus Neoburgum eo rempore ingressus, vri eius oppidi possessionem caperet, ob vim matronæ cuidam (vti dicebatur) illatã, à ciuibus repulsus, ad Rudolphum propinquum suum se contulit. Oppidum Episcopo datum: Brisacum etiam, quod Fridericus Secundus ex beneficio Basileensis Episcopi habuerat, post ipsius obitum ad eum redierat. Id Rudolphus paulò ante à Tigurinis astu captũ, firmò præsidio munierat. Accedebant & priuatæ cum Eggone Toggenburgensi, cui soror Epi nupserat, inimicitiæ. Cum enim Rudolphus quosdã ex Italia reduces, ab alpibus Argentoratum vsq; officij causa aliquando deduceret, Toggenburgenses iis contumeliã fecerant. Huic veteri offensæ incrementum dabar recens bellũ, quo Eggo cõtra Tigurinos Regensbergico, cui altera Episcopi soror iuncta erat, opẽ tulerat. Episcopus etiam ereptum sibi Brisacum ægrè ferens, Rudolpho alibi occupato, Hartenbergã arcem recẽs exstructam, & Blodelsheimũ nuper muris cinctum oppidulum, demolitus erat, Otmarsenam, Rinfeldam, & Klingenam expugnauerat, Stelligerorum factionẽ vrbe eiecerat, cuius principes ad Rudolphum se contulêre. Dum igitur Rudolphus in hoc bellum se parat, Abbas Sangallensis, Comitibus quibusdam & nobilibus vicinis, pontificale epulũ proximis Bacchanalibus exhibiturus, optima aliquot vini genera præstinat. Episcopus verò currum Alsatico onustum rotis sufflaminatis detineri iussit. Ea re (& erat summa rei indignitas) motus Abbas trecentos

Basileensis belli initium.

Basileæ duæ factiones.

Basileensis belli causa.

Neoburgum oppidum.

Brisacum oppidum.

Eggo Toggius.

Abbas Sangallensis splendidũ parat conuiuiũ.

Eberhardus à Lupfen. trecentos equites ad Rudolphum Secconiũ adduxit. Pręſul Henricus, adſcito Eberardo à Lupfen, inſigni equite, obuiã iis procedit. Cumq́; iam res ad prælium ſpectaret, procerum quorundam interceſſione, fiunt aliquot dierum induciæ. Interim Rudolphus & Abbas ad Hugonem VVerdembergenſem proficiſcuntur, eiq́; contra Montfortios opem ferunt. *Veldkirchia obſeſſa.* Is tum Veldkirchiam (Diui Petri Campum vocabant antiqui) obſidione cinxerat. Vaſtantur agri, exciduntur arbores & vineæ, oppidum capi nõ poteſt. Iamq́; induciarum dies, ad anni ſeptuageſimi primi initium exierat, &
1271. cùm de pace nihil cum Epiſcopo conueniret, vtrinq; bellum apparatur. Epiſcopus cum Vdalrico Ferretano, fœdus in decennium facit, ab Argentoratenſi præſule auxilia acceſſit. Habſburgicus Secconij milites aliquot cum expedita equitum manu habebat, ij quotidie in Rhinfeldenſiũ fines, & vicinos Epiſcopi agros, excurrebant. *Rudolphi in Baſileenſes progreſſus.* Ipſe Monaſterium oppidum, & vicinos aliquot pagos exurit, arcem Tuffẽſtainam, quam Epiſcopus à dominis eiuſdem nominis, vti ſibi hoc bello præſidio eſſet, nuper emerat, captam deſtruit. Neoburgum oppidum aggreſſus, Epiſcopi copijs oportunè ſubmiſſis, relinquit. Sub finẽ menſis Auguſti, nec opinato aduentu, de nocte Baſileam profectus, ſuburbium S. Crucis *Baſileæ ſuburbiũ incenditur.* incendio vaſtat, alterum ſuburbium, quam nunc minorem Baſileam vocant, præſul per eos dies muro cinxerat. Is vti par pari referret, Secconium, paulò ante fortuito incendio propè deletam, *Secconium ſpoliatur.* detectis ruderibus, ſpoliat. Sũt qui Secconium priùs ab Epiſcopo direptam, & à Rudolpho talionem relatam aſſerunt. Poſt Tuffenſtainium amiſſum, Henricus Roram arcem excitauerat, eam ſub *Rora arx.* anni finem prodidit quidam VVolfius: captus eſt in ea Rotelenſis quidam, epiſcopi ex ſorore nepos.

1272. Sequentis anni vere Rudolphus, euocato ex hybernis milite, Baſileam ducere, eiq́; incommodare parabat. Abbas verò Sangallenſis iã ab ipſo alienus, milites aliquot in oppido VVila habebat, *Callidum Rudolphi conſilium.* & Rudolpho abſenti ac in hoſtes profecto, ditiones eius incurſare omni animi impetu ſtatuerat. Ad hunc Rudolphus cum exercitu pergit. Abbas verò in oppido ſe continebat, neq́; ſui copiam faciebat, & recedentis extremum agmen carpebat. Rudolphus hanc ſibi moram obiici ęgrè ferens, ad ſuos conuerſus: Iniquè, inquit, comparatam mihi cum hoc monacho pugnam eſſe video, qui ſi

qui si suo modo agere perseuerabit, quousque tandem hîc cum summo & damno & ignominia sine vllo moræ pretio desidendum erit? quin aliud ex tempore consilium capimus? audire memini, cui vno eodemq; tempore cum duob⁹ est dissidium, ei cum altero in gratiam vti redeat ex re esse, Cumque rem ipsam, vti est, mecum reputo, plura me Abbatis merita habere, quàm illum mea agnosco. Itaq; nisi vobis aliud videtur, consultò me facturum puto, si eum mihi ex hoste amicum fecero, id quod non difficulter abs se impetrari permissurum scio, quòd & ipsi cum Episcopo intercedant inimicitiæ. Hæc vbi dixisset suamq; omnibus probari sententiam vidisset, haud diutius cunctandum ratus cum paucis ad oppidum sub noctis crepusculũ adequitat, Abbati adesse Rudolphum Habsburgi Comitem nunciari iubet, cui ipso conuento opus sit. Abbas id temporis eum adesse vix nuncio fidem habens, intromitti iubet. Ibi Rudolphus: adsum, inquit, vti res inter nos controuersas, quas armis non datur, verbis tecum transigam, vel tuis eas iudicibus commissurus, vti amici ex hostibus facti iunctis vterq; viribus in communem eamus hostem. Placuit Abbati res, & post breuem disceptationem suos cum eo milites in expeditionem mittit. His copijs auctus Rudolphus in agrum Basileensem ducit, aderant illi & Tigurinorum auxilia. Excogitauerat verò singulari industria nauium aliquot fabricandarum nouum modum, quæ solutiles erant, & quocunque lubitum esset ferri poterant. ijs in traijciendo Rheno vsus ita assiduis excursionibus hostem vexabat, vti ager circa Basileam incultus relinqueretur.

Callidũ Rudolphi consilium.

Rud. Sagallensi conciliatur.

Rud. excogitat naues solutiles.

Anno eius seculi septuagesimo tertio cum omnibus copiis Basileam sub ipsa mœnia mouet, propè D. Margarethæ castris locum capit, S. Georgij vallem depopulatur, & pagum Clingenam exurit. Obequitantem aliquando conspicatus Hugo Mariscalcus vrbis consul cum expeditis aliquot equitibus egressus insequitur. Rudolphus in eiusmodi euentum quosdam ex suis loco insidiis apto collocauerat, in quos incidens cõsul cum nonnullis interfectus est. Interim Rudolphus quosdam ex Episcopi necessariis per idoneos homines conciliare sibi conatus est, quæ res cùm satis ex sententia procederet, multiq; ad eum nobiles & milites ab hoste transirent, Episcopus animi dubius nec quibus fideret, nec quò se verteret satis consilij habebat. Et procul dubio in summas diffi- 1273.

Rudol. Basileam obsidet.

Hugo Mariscalcus occiditur.

cultates adactus fuisset, nisi Deo finem ei bello facere, & Rudolphum ad maiora rerum momenta vocare visum esset. Interuentu enim procerum quorundam ab octauo Calen. Octobres vsque ad eius mensis medium pactę sunt induciæ, quo tempore controuersia omnis per Fridericum Burggrauium Norimbergensem, & Henricum Hachbergicum Marchionem decideretur. Fridericū Rudolphus nominauerat, Episcopus alterum; quibus si per negocia adesse minus integrum foret, Henrici duo Furstenbergicus, & Gerolzeggius substituerentur.

Induciæ cum Basileens.

Dum hæc ad Basileam fiunt, interim Principes Imperij penes quos Romanum Regem legendi ius est, Francofurti comitia habebant. Fluctuabat eo tempore variis motibus tota ferè Germania, quæ à Friderici Secundi obitu legitimum rectorem integros ferè viginti duos annos habuerat neminem, præter Guilielmum Batauum; sub quo cum respirare aliquantulum cœpisset, mox eo à Frisiis occiso iterum destituta est. Electi post illum erant variantibus principum studiis duo: Richardus cornubiæ Comes, & Alfonsus Castellæ rex: Sed hic in Germaniam non venit, & Richardus Aquisgrani à suis coronatus consumpta multis largitionibus pecunia, contemptior in Angliam redierat.

Comitia Francofurti.

Guilielmus Hollandiæ Comes.

Richardus Cornubius.

Alfonsus Castellanus.

Iam verò Gregorius Decimus Pōtifex Romanus qui Lugduni tum erat communi periculo motus, Principibus scripserat, vt ambitione & dissidiis positis cum eligerent Regem, qui summæ rerum cum dignitate præesse, & conuulsum Imperij statum in integrum restituere posset; quod si diutiùs facere supersederent, tum se, quod sui officij sit, rebus consulturum. Congregatis ergo principibus commodum adfertur nuncius, Richardum Anglum jam diem obiisse. Cum itaque nonnulli proponerentur, Mainardus Comes Tirolensis vir magni inter principes nominis tres viros aliis præferendos affirmabat; Bernardum Carinthiæ ducem, Albertum Seniorem Goritiæ Comitem, & Rudolphum Habsburgicum. Extat vetus quoddam Chronicon Argentoratense, cuius auctor laudatur quidam Encardus, idq; qui Germanicè vertit Fridericus Closnerus Burggrauium Norimbergensem refert reliquis principibus parum inter se concordibus Rudolphum proposuisse, & assensos esse statim omnes, Rudolpho præ cæteris studebat Archipræsul Moguntinus multa de ipsius virtute

Meinardus Tirolensis.

Frider. Closner historiæ translator.

animiq; magnitudine prædicans. Hunc olim Rudolphus Roma redeuntem hospitio acceperat, & Argentoratum vsq; deduxerat, feruntq; tunc obtestatum esse diuos, ne mori se permitteret, antequam Comiti huic gratiam retulisset, quod tum maximè facere se posse videbat. Itaque eo adnitente re diu expensa, Principes, ne iterum in diuersa abirent studia, Ludouico Palatino eligendi potestatem deferunt. Ille diu reluctatus, cum tendere eos videret, quarto Non. Octobris, Rudolphum Habsburgicum Cæsarem dicit, reliqui auctores fiunt, & faustis acclamationibus Rudolphi nomen ingeminant. Illum genere morumq; integritate ac prudentia inclytum, atque adeò vnum esse, qui rebus propè deploratis opem ferre, Imperium à multis annis bellorum tumultibus, discordijs, rapinis propè opressum erigere, & in pristinum vigorē asserere posset. Sunt qui eò libentiùs in hanc electionem consensisse principes volūt, quod Moguntinus inter alia dixerat, esse Rudolpho sex filias eximia forma atque indole, in quibus elocandis magna fore ad principes inter se coniungendos momenta. Boëmorum Historiæ dignitatē illam ad regem suum Ottocarum delatam esse asserunt, qui dixerit, malle se Regem Boëmię, quàm Cęsarem esse. Id cùm à reliquis eius moribus vitęq; instituto alienum esse videatur, potiores mihi auctores sunt, qui summa ope & minaci ambitione eum affectasse confirmant, neque per Germaniā tātum Principū suffragia expugnare pecunia aggressum, sed Lugdunum quoque legatos ea de re cum loculis misisse, quibus auditis Papam dixisse, nihil opus esse Sclauo, cùm in Germania multi egregij Principes inueniantur.

Moguntius facet Rudolpho.

1273. Rudol. in Rom. Regem. electus.

Rudolphi filiæ.

Ottocarus Boëmia Rex.

Rudolpho nihil tale cogitanti nuncium in castra primùm adfert Henricus Pappenheimensis Mariscalcus (vti vocant) Imperij, cui & exulibus quibusdā Basileensibus gratulabundis cùm vix haberetur fides, sequenti nocte venit Burggrauius Norimbergensis diploma principum & electionis decretum adferens. Rudolphus igitur Dei voluntatem iam agnoscens, cuius nutu factum erat, vti ipse multis inferior omnibus prēferretur, Basileensi bello defungi voluit, primaq; luce eundem Burggrauium, quem iam anteà arbitrum legerat, in ciuitatem misit, vti cum Episcopo de pace ageret. Præuenerat iam eò fama, & qui adhuc in Episcopi societate erant, palàm dicebant, contra Rudolphum se fœdus cum eo inijsse, contra eun-

Henricus à Pappenheim.

tra eundem jam Cæsarem arma ferre nefas ducere. Episcopus ea re attonitus protensa in cœlũ manu exclamasse in hæc verba fertur: O Christe firmiter te in sedili tuo contine, ne hic te Comes deturbet. Mox, pace iam composita, ex suis qui hanc Rudolpho fortunam gratularentur misit, quos secutus ipse in gratiam cum eo rediit, multatus (vti quidam volunt) satis magna pecuniæ summa, etsi sunt, qui non hoc tempore, sed alio, cum Brisacum ei restitueretur, numerasse eam volunt. Captiui vtrinque redduntur, & Stelliferę factionis ciues postliminio in ciuitatem restituuntur, Cum Neoburgensibus hoc modo transactum; Decimę omnium bonorum Henrico Friburgensi dantur, oppidum Imperio additur. Per hos dies Rudolphus Cæsar vbi Gregorium Pontificem Lausannam venisse audiuisset, ad eum profectus est. Ibi Pontifex electionem illi ratam esse iussit in has cõditiones, vti ante annum exactum Romam veniret, corona suscepta ad liberandos à Barbarorum immanitate Christianos in Asiam proficisceretur. Ad hanc expeditionem ducenta aureûm nummûm millia se numeraturum promisisse Pontificem ferũt. Sunt qui hoc illorum colloquium biennio pòst fuisse asserunt, ego vulgatos ea de re versiculos sequor, qui anni numerum continent.

Rud. cum Basiliensi pacẽ facit.

Neoburgũ Imperio additur.

Rud. cum Pontifice congressus.

Bis sexcenti septuaginta tresq; fletere
Anni, Lausannæ dum Rex & Papa fuere.

1274. Circa anni septuagesimi quarti initiũ Rudolphus cum vxore Basileam venit, vbi ab omnibus ciuitatis ordinibus summo cum honore excipitur, ciues ei tanquam Cæsari fidei sacramentũ præstãt, abolita veterum offensarum memoria. Inde secundo Rheno, cùm & cæteri Principes in itinere ad eum venissent, descendit, & Aquisgrani solemni ritu coronatur. Ibi cùm Principes in eius verba juraturi tergiuersari aliquantulùm viderentur, quòd non omnes adesse dicerent, neque sceptrum ad manum esset, Cæsar arrepta cruce, quæ propè aderat: hoc, inquit, signum, in quo humanum genus redempti sumus, hoc ego sceptro in omnes mihi & Imperio infidos vtar. His dictis moti qui aderant Principes crucem exosculati, sacramenta dicunt. Sacris peractis Cæsar conuiuio Principes excipit. Antequam Aquisgrano discessum est, Moguntino adnitente, Machtildis Rudolphi filia Ludouico Palatino, Agnes Alberto Saxoni, & Hedvvigis Othoni Brandemburgico de-

Rud. coronatur Aquisgrani.

Rudol. filiarum matrimonium.

co despondetur. Coloniam inde profectus est Cęsar, ibi eum conuenit Vdalricus Guttingensis, qui cõtra Rumholdum à Ramstain electus erat Abbas Sangallensis. Rudolphus eorum disceptatione in aliud tempus dilata, Vdalricum Ramsuagium Sangallensibus pręfectum dedit. Moguntię deinde & Haganoę aliquandiu commoratus adulta iam æstate Norimbergam ad agendum principũ conuentum proficiscitur. Principes Impetij omnes satis obsequẽtes sibi habere Rudolphus videbatur, soli eius electionem impugnabant Ottocarus Boëmiæ rex, & ab eo in societatem adscitus Henricus Bauariæ Dux. De Ottocaro propter ea quæ posteà consecuta sunt, aliquid hic nobis dicendum est. Cùm Fridericus Austrię Ducum ex Babenbergensi gente vltimus anno post mille ducentos sexto & quadragesimo ex vulnere in pugna cum Hungaris commissa accepto obijsset, Hetmannus Badensis, qui Gertrudim illius ex fratre Henrico Medlicensi neptam in matrimonio habebat, Austriæ gubernationem adierat. Eius filius Fridericus annos tutelæ vix egressus Neapoli cum Cunradino Apulię & Siciliæ rege vti paulò post dicetur, capite plexus erat. Mater Gertudis Agnetem filiam Vdalrico Carinthiæ Duci collocat, ipsa cum amita sua Margaretha Austriæ gubernacula tetinet. Nupta fuerat Margaretha Henrico iuniori Friderici Secundi filio, cui Fridericũ & Henricum peperit, sed marito & filijs orbata in Austriam redierat. Hanc cum prouinciales Theodorico Misniæ Marchioni collocare pararent, Ottocari pater Premislaus interceptos illorum legatos, vti filio eam desponderent, adegit. Itaque Ottocarus anno eius seculi, quinquagesimo secundo Austriam inuasit ipse, Stitiam Belæ Hungarię regi prædæ obiecit. Anno demum sexagesimo eundem bello aggressus magno prælio superauit, egregia Rudolphi Habsburgici opera vsus, qui equitatui præfuit. Inde in Borussiam profectus omnia armis subegir, & Regiummontem ciuitatem condidit. Reuersus in Austriam, vti à mari Balthico ad Adriaticum sinum vsque regnaret, ab Vdalrico duce iam sene & liberis carente Carinthiã cum vicinis ditionibus emit. Mox factus cõtumacior, vxore iam sterili ob senium repudiata priùs, ac pòst veneno sublata, Kunegundim Massouiam duxit. Cum igitur Ottocarus latè imperium extendisset, quemuis alium præ se contemnebat, & impotenter in Austriacos, Stiros, aliosq; Germani nominis subditos

Vdalric⁹ à Ramsuag.

Ottocari iura in Austria quę.

Cunradinus decollocatus.

Vdalricus Carinthius.

Ottocari superbia.

Habsburgũ arx Habſburgũ appellaſſe creditur, vnde & ipſe & poſteri eius Habſburgi Comites dicti, quorũ maiores Altemburgi titulo antea vtebantur, cuius arcis rudera, non longè ab ipſo Habſburgo conſpici referunt locorum periti. Lazius verò, ante Guntramum Rapatonis auum, vndecim vixiſſe Comites Habſburgicos adfirmat, & Iacobi Manlij coniecturæ fidẽ adſtruit, qua Ottobertum, ſiue Ottobrechtum Childeberti Auſtraſiæ regis pronepotem, agrum, ſibi vltra Rhenum comparaſſe, & in montium anfractibus, quà anguſta via in Galliam ducit, Altemburgum & Habſburgum arces cõdidiſſe dicit. *Altenburgum arx.* Hæc etſi vtcunq; admittit Lazius, non tamen hunc, ſed patrem Sigoberrum, primum conſtituit Altemburgi & Habſburgi Comitem; qua ratione Habſburgum arcem, vnà cum titulo inde aſſumpto, annis pluſquàm trecentis, altera illa in Ergouia, vetuſtiorem facit. In huius rei fidem quæ adducuntur, ex ipſo petete lectorẽ melius eſt. Ego verò, cùm in deriuanda hac familia Manlium à Stabio, ab vtroq; diſſentire Lazium, & hunc ipſum ſua non omnibus probaſſe videam, neque mihi propoſitum ſit, quæ ad illorum genealogiam faciunt, qui ante Rudolphum Cæſarem vixêre, hoc opere exequi; *Genealogia Co. Habsburgẽſiũ.* omiſſis quæ vetuſtate minùs comperta ſunt, ea paucis referam, quæ citra omnem propè controuerſiam habentur, & à Guntramo Altemburgico, cuius poſteri Habſburgi titulum vſurparunt, gentis ſeriem exorſus, ad Rudolphum pergam, vnde quod huius inſtituti eſt cum Deo aggrediar.

950. *Guntramus Altemburgi Comes.* Vixit itaque Guntramus circa annum humanæ ſalutis noningenteſimum quinquageſimum, & poſteà. Huic à nonnullis Diuiti cognomen adſcribitur, literas ſignauit, octogeſimo quinto eius ſeculi anno, Altenburgici Comitis titulo, nulla dum Habſburgi factamentione. Huic ex duabus coniugibus, Brigantina Comite Montfortij generis, & Itha Adalberonis Comitis à Kalb filia, nati fuêre Gebizo Argentoratenſis Epiſcopus, Conzelinus Ergouiæ, Betzo ſiue Betzelinus Briſgouiæ Comites, & Barthilo dominus in Streichburg & Scharfenſtain, cœnobij Vvaldkirchij in nigra ſylua fundator.

Betzelinus Altemb. Comes. Betzelinus ſeptem mares ex varijs vxoribus ſuſtulit; Gebhardum Epiſcopum Conſtantienſem, Eberhardum Briſgouiæ Landgrauium, Bartholdum Sueuiæ & Carinthiæ ducem, Rudolphum *Cœnobij Mariæ Cellæ fundator.* Sundgouiæ Comitem, cœnobij cellæ Mariæ fundatorem, Betzelinum

linum Alsatiæ, Rapatonem Ergouiæ Comites, & Cunradum dominum in Streichburg & Schaffenstain.

Rapatonem (hunc Stumpfius Conzelini filium dicit) Muriense Chronicon maiorum potentiam superasse testatur, arcemq; condidisse, cuius nomen etsi non ponitur, cùm tamen Habsburgi titulum ille vsurpauerit, Habsburgum fuisse probabilis coniectura est. Adstipulatur & Lazius, sed ex vetustiori arce, quã Otprechtus alibi (vti dictum est) condiderat, id nomen mutuasse affirmat. Rapatoni vxor fuit Itha Lotharingica, quæ fratrẽ habuit Vvernerum Argentoratensem Episcopũ, qui cum multa Rapatoni elargiretur, à suis in exilium pulsus est, circa annum supra mille vigesimũ septimum. Atq; hoc illud est, quod de fratribus Romanis fabulantur quidam; alterũ scilicet alterius, qui Episcopus Argentorati fuerit, pecunijs arcem extruxisse, & clientes sibi comparasse. Huic Ithæ alij Carolum, alij Theodoricum, Lotharingiæ Chronicon Godefridum Iuniorem Barbatum patrem fuisse dicunt. Ex ea Rapatoni Vvernerus, Albertus, qui circa annum salutis quinquagesimum secundum supra mille absq; hærede obijt, Otho in pugna sub Henrico quarto cæsus anno eius seculi quadragesimo sexto & Richensa quę prius Comiti Vdalrico à Lenzburg, posteà Vvernero Comiti Badensi nupserat, nati sunt. Moritur Rapato anno tricesimo quarto, in Muriensi cœnobio, quod condiderat, cum vxore sepultus.

1020. *Rapato Altenb. & Habsburgi comes.* *1027.* *1034.* *Muriensis Cœnobij fundator.*

Vvernero, qui patri successit, ex Hildegarde Ferretarum Comitissa quatuor filij fuere; Vvernerus Episcopus Argentoratensis hoc nomine secundus, Otto à nobili quodam Hessone Vsenbergio in arce sua Buttenheima cæsus, Albertus post fratrẽ Muriensis cœnobij Aduocatus, & Itha Comiti à Thierstain nupta. Vvernero bellum fuit cum Lenzburgicis cognatis. Obijt anno millesimo nonagesimo sexto.

Vvernerus Habsburgi Comes. *1096.*

Ottoni ex Itha Hombergensi, tres fuerunt filij, Adelheidis Hennenbergici Comitis vxor, Rudolphus absq; liberis mortuus, & Vvernerus tertius, qui patri successit, & anno millesimo centesimo quinquagesimo nono mortuus esse inuenitur.

Otho comes Habsburgi. *1159.*

Vvernerus tertius, filios habuit ex quadam Starckenbergica Albertum Diuitem Rudolphi Rom. regis proauum, Richensam, & Gertrudim, quarum hæc Montisbelgardi, illa Ferretano Comitibus nupsere.

Vvernerus tertius.

Alberto Diuiti Berchta (siue Itha ea fuit) vxor data Rudolphi vltimi Comitis Pfullendorfensis filia, ex qua prognati sunt Rudolphus, & Berchta cuidam Leiningensi Comiti nupta. Hunc Albertum memorabili illi prælio, quod anno supra millesimum centesimũ sexagesimo quarto inter Vvelfonem Iuniorẽ & Hugonem Palatinũ Tubingæ cõmissum est, interfuisse refert Eberhardus ab Altaich. Quinquennio pòst, cum socer eius Imperatori Friderico omnem suam ditionem transscripsisset, Fridericus Alberto Tigurinæ ciuitatis eo tempore Imperialis, & Secconiensis ecclesiæ præfecturam contulit. Floruit adhuc Albertus sub Henrico Sexto circiter annum eius seculi nonagesimum.

Albertus Diues Habsbu. Comes. *1164.* *1190.*

Rudolphus cognomento Taciturnus ex Agnete Godefridi Baronis à Stauffen filia sustulit Albertum, Vvernerum, Rudolphum, Gertrudem & Heilvvigem. Filiæ duobus fratribus Ludouico & Hermãno Hombergensibus elocatæ sunt. Lazius Gertrudim Ludouico Comiti à Vochburg & Heilvvigim Hermanno Comiti à Freyburg elocatas esse scribit. Vvernerus sine prole obijt. In reliquis duobus diuisa stirps est. Ex Rudolpho qui sunt nati, Habsburgi, & Lauffenburgi titulo contenti fuere vsq; ad Ioannem Quartum, qui vltimus sui stemmatis obijt, circa annum millesimum quadringẽtesimũ. Rudolpho huic ad annum salutis millesimum centesimum sexagesimũ sextum Vvernerus Sangallensis Abbas collegij sui præfecturam (Aduocatiam vocant) ea lege tradidit, ne illam cuiquam beneficij nomine conferre Comes posset.

Rudol. Taciturnus Habs. Com. +

Albertus, cui Sapienti cognomen à nonnullis datum, ex Hedvvige Hartmanni vltimi Comitis Kyburgensis sorore sustulit Albertum, Carolum, Rudolphum, Henricũ, Hartmannum, Berchtam, Elisabethã, & Martham. De Alberto dicetur paulopòst. Carolus Canonicus fuit Basileensis. Hartmannus & Henricus impuberes obiere. Berchta Comiti Küssenbergio priùs, deinde Othoni Ochsenstainio nupsit, Elisabetha Eytelio Friderico Comiti à Zollern vxor data, Martha monialis fuit Adelhusij propè Friburgum. His breuiter absolutis, vti constitueram, ad Rudolphum conferatur oratio, qui siue primus summum dignitatis regię fastigium suę genti intulerit, siue olim amissum longo postliminio restituerit, is sanè vir fuit, qui etsi maiores habuisset minùs claros, & ipsis tamen prælucere, & posteritati quamuis & imperijs & rebus gestis florẽti, satis gloriosam sui memoriam relinquere potuisset.

Albertus sapiẽs Habsb. Comes. *Otto Ochsenstainius.* *Eitelius Frider. Comes Zollerẽs.*

Nascitur

Nascitur Rudolphus anno virginei partus supra mille ducentos decimo octauo, eodem die quo Berchtoldus Zaringensium Ducum vltimus è viuis excessit ipsis scilicet Calendis Maij, & à Friderico secundo Rom. Imperatore ad sacrũ Christianę regenerationis fontem suscipitur. Is tum in ea loca Tigurum rursus sub Imperij tutelã suscepturus venerat. Exactis primę pueritię annis, à patre in aulam Imperatoris missus inter ęquales magna animi indole excelluit. Cumq; primùm per ætatem arma ferre potuit, omnibus quę Friderico fuere bellis exercitus, eam de se ęstimationem dedit, vti quotiescunq; Cęsarem adiret, reliqui militaris ordinis proceres illi quamuis iuniori assurgerent. Narrãt verò Cuspinianus, & manuscripta quædam non contemnendę fidei, virum quendã tunc in aula Friderici fuisse, qui ex syderum positu futurorum scientiam profitebatur. Is cùm pręcęteris Rudolphum in oculis habere videretur, causam interrogatus, Imperatori dicere ausus fuit, videre se hunc Rudolphum extinctis ipsius posteris rerum esse potiturum. Eam hominis siue coniecturam, siue diuinationem cuiq; tum pro arbitrio accipere licuit, euentus sanè veram docuit. Circa idem tempus cum Egensheimensis prosapia defecisset, tres simul competitores prouincialem Alsatiæ Comitatum ad se trahere nitebantur; Albertus Habsburgicus, Albertus Hohenbergicus ad Neccarũ, & Ludouicus Ottingensis, qui Henrici Egensheimensis sororem in matrimonio habebat. Hohenbergicum facilè induxit Albertus Hasburgicus, vti suã ipsi partem cederet, pacto inter Rudolphum filium & Annam illius natam matrimonio. Ita potior Alsatiæ pars ad Habsburgicos peruenit, reliquam Ottingensis Argentoratensi præsuli vendidit, cuius successores Landgrauiatus titulum hodieq; vsurpant.

1218. Rudolphus Cæsar nascitur.

De Rudolpho vaticinium.

Egensheimensis familiæ finis.

Ludouic. Ottingensis.

Alsatia ad Habsburgicos peruenit.

His ita constitutis Albertus, qui iam antea Episcopi & ciuitatis Argentoratensis præfectus militaris, magnam sibi fortitudinis famam pepererat, sub auspicijs Friderici Cæsaris in Syriam profectus diem obijt, Acconæ sepultus. De Alberto iuniore ipsius filio pauca admodum scripta iuuenio. Sunt qui & ipsum sacris initiatum fuisse dicunt, quos non sequor. Auentinus enim hunc, & fratrem Rudolphum, quo tempore Cæsar Italiam ingressurus Ticini moram trahebat, inter ipsius aulicos equestribus ludis insignes præ cęteris fuisse habitos refert. Hũc postea in exercitu Cun-

Albertus sapiẽs Acconæ sepult'.

Rudolph. & Alber. equestri exercitio pollent.

radi regis fuisse, & in obsidione Mediolani cęsum nõnulli, alij captum in carcere pœdore contabuisse dicunt. Rudolphus à parentis obitu domum ꝓfectus, pactas cum Anna Hohenbergica nuptias perfecit, anno supra mille ducentos quadragesimo. Hinc ad Imperatorem reuersus, tertio post anno equestris dignitatis ordinẽ, de more eius temporis, adeptus est. Sunt qui & ipsum cum Friderico Cæsare in Asiam traiecisse asserunt. De eo, atque alijs eius bellis, quæ nondum in regem electus, cum vicinis aliquot gessit, omnia exactè non habentur, quæ verò ex idoneis scriptoribus habere potui, ea ordine deinceps referam.

1 2 4 0. Rudolphi nuptiæ cum Anna Hohenbergica.

Cùm ob diuturna inter Pontificem Romanum & Fridericum secundum Cęsarem dissidia, graues per Italiam & Germaniam turbæ exortæ essent, factum erat, vti multi passim in alienas ditiones grassarentur, & cuiuis impunè esset, quantũ viribus polleret: quæ licentia post Friderici obitum, cùm imperium legitimo rectore careret, per multos annos tenuit. Interim, qui ecclesiastici ordinis erant, cum Pontifice ferè sentiebant, nobiles verò aut Imperatorię factionis erant, aut suo quisq; commodo studebant; iamq; aliena inuadere, & rapto viuere, quasi more quodã pro licito habebatur.

Variarum in Germania turbarum causa.

Anno eius seculi quinquagesimo tertio Rudolphus (qua de causa non legitur) cum nobilibus quibusdã noctu Basileense suburbium ingressus diripuit, & incendit cœnobiũ quoddam, quod vulgò in lapidibus vocabant. Hinc ab Episcopo, iussu Pontificis, censura ecclesiastica cum alijs notatus est. Primùm deinde bellum illi cum vicino quodã Barone à Tüffenstain fuisse scribitur, causa belli & ordo, non additur. Baronem postea ab eius famulo interfectum dicunt. Proximum illi bellum cum Godefrido eiusq; fratribus Vvernero & Eberhardo patruelibus fuit, qui alias ditiones sortiti, sola Ergouia Rudolpho relicta, post sublatum è viuis Albertum fratrem, Kyburgi quoque comitatum inuadebant. Hoc bello Rudolphus Godefrido pagos aliquot exussit, hic vicissim oppidum Brugas, diripuit & deuastauit. Post damna vtrinq; data & accepta, tandem ex cõmunium amicorum arbitrio res componitur ãno sexagesimo. Rudolphus, eo bello defunctus, ad Ottocarum Boëmiæ regem abijt, in cuius aula præfectus equitum quem aliàs Marscalcũ vocant (vti habet Boëmicę Historiæ scriptor) fuit, & ei prælio quod de Stiriæ possessione Ottocarus cum Hungaro fecit in-

1 2 5 3. Rudol. suburbiũ Basileæ infestat. Rud. excommunicatur. Bellũ cum Tüffenstainio gerit. Godefrid[9] Habsburgicus. 1 2 6 0. Rud. Ottocari regis curiam sequitur.

fecit interfuit. Sequẽti anno bellum erupit intestinum inter ciues 1 2 6 1.
Argentoratenses, & Episcopum eorum Vvalterum Gerolzeggiũ, *Bellũ inter Episcopum & ciues Argentoratens.*
qui animo tam exulcerato erat, vti ecclesiasticos omnes propositis
edictis, & amissione censuum denunciata euocaret, neq; ludima-
gistros cum pueris latinè discentibus in ciuitate relinqueret. Ciues
hoc rerum statu, quòd sub Alberti Habsburgici auspicijs tutos se à *Rudolph⁹ Argẽtoratensiũ præfectus militiæ.*
vicinorum iniurijs vixisse in recenti adhuc memoria habebant,
Rudolphum eius filium, iam ex Boëmia reducem, de cuius virtute
non minor erat hominum æstimatio, militiæ præfectum creant.
Confœderati ipsis erant Cunradus Friburgicus, Heinricus Neo-
burgic⁹, & alij aliquot Comites. Episcopo prętet agnatos Gerolrz-
eggios opem ferebant Abbates, Murbacensis, & Sangallensis, Co-
mes Thirstainius, & alij nobiles non pauci. Ciues Haldemburgum *Quis ciuitati, quis Episcopo auxilio fuerit.*
castrum vi expugnant, & diruunt, fiuntq; multæ agrorum euasta-
tiones. Erant per id tempus in oppido Columbária duæ item fa- *Columbaria.*
ctiones, quarum altera cum Episcopo, altera contra ipsum sentie-
bat. Huius princeps facilè erat Rosselmannus quidam loci prætor. *Rosselmanni strategema.*
Is, ab episcopi factione pulsus, ad Rudolphum se contulit, & com-
municatis cum eo consilijs, vacuo se dolio includi, atq; ita in oppi-
dum deuehi curat, & quadam nocte, reclusa porta, Rudolphum
cum suis recipit. Is, oppressa Episcopi factione, oppidum præsidio *Rud. Columbariã noctu capit.*
munit, & cum infesto agmine profectus, Mülhusium in suam po- *Mülhusium.*
testatem redigit, dedentibus se ciuibus, quos ab Episcopo alienos
fecerat arcis præfectus. Arx tertio mense pòst expugnatur. Ineunte
noui anni vere, commissum est acerrimum prælium, victoria pe-
nes Rudolphum fuit, cæsi ex hostibus plurimi, inter quos Comes 1 2 6 3.
quidam Thirstainius, & Hermannus Geroltzeggius cum sexagin- *Rudolph. vincit Episcopum.*
ta nobilibus, quorum aliquot equestri dignitate præditi erant: E-
piscopus ægrè effugit, & post paucos dies ex animi ægritudine (vti
putabatur) extinctus est. Ciuitati inde cum Canonicis pax fuit.

Anno sexagesimo quarto Tigurini, vti se suaq; contra aliorum 1 2 6 4.
vim atq; iniuriam defenderent, præfectum militarem suis stipen-
dijs conducere decreuerunt. Inter alios maximè oportunus vide-
batur Vdalricus Regensbergicus, ea tempestate potentissimus, qui *Vdalricus Regensbergicus.*
multas arces & prædia in vicinis ciuitati locis habebat. Is delatam
ad se conditionem aspernatus, superbè admodum respondit; non
indigere se ipsorũ præfectura seu stipendio, sed quamuis satis sub-
ditorum

ditorum haberet, eorum tamen defensionem suscepturum, si se agnoscere dominum voluerint; sin minùs, ita suis eos arcibus, vti pisces nassis circumpositis, cinctos teneri, ne effugio pateat locus. Tigurini hoc eius responso non spe tantum sua frustrati, sed minis etiam territi, cùm facilè, quid iam ille animo versaret, ex sermone animi indice percepissent, ac priuatas illi cum Rudolpho intercedere inimicitias non ignorarent, suos ad eum nuncios mittunt. Rudolphus qui ea occasione ciuitatē vicinam & validam sibi demereri, suas res stabilire, & inimicum vlcisci cupiebat, (sunt enim qui ipsius vires à Regensbergico armis attritas fuisse scribant) conditionem accepit. Regensbergicus hoc nuncio perculsus, quòd Tigurinos Rudolphi opera in se vsuros minimè dubitaret, vicinos sibi agnatos affinesque & amicos adiungit. Auxilia illi promittunt Raperswillici, Nidouij, Toggenburgici, Homburgici, Arbergici, Eschenbachij, Kilchbergici, Ringgenbergici, Palmenses, Vvarthij & alij quam plures. His viribus fretus Regensbergicus bello se parat, in quo Tigurinis longè inferior, eò necessitatis adactus est, vti Regensbergam arcem, & alia nonnulla suæ ditionis loca venderet, redactam ex ijs pecuniam militi numeraret. Habebat verò alias adhuc arces, ex quibus, assiduas excursiones in agrum Tigurinum faciens, bellum vrgebat: Imprimis verò ex Vtlenberga arce magna inferebantur incommoda. Qui in eius præsidio erant, duodecim habebant equos albos, quibus quotidiè vtebantur. Ea re animaduersa, Tigurini emissis clàm nuncijs totidem equos eodem colore comparant, & obseruato tempore, quo hostes de more pabulatum exierant, idoneos homines equis illis impositos ad arcē præmittunt, eos alij subsequuntur. Qui in arce erant suos, percepto hoste, aut alia de causa, redire arbitrati, portam aperiunt, qua, donec alij quoque aduenirent, retenta, arx à Tigurinis capta destruitur. Inde cum suis Rudolphus arcem Glantzenbergam cum oppidulo expugnat. Reliquę arces breui omnes aut vi aut deditione in potestarem redactæ. Ita Regensbergicus anno sexagesimo septimo debellatus, & ab amicis desertus, ad hostes se contulit, & magno fortunæ ludibrio eorum se clientelæ emancipauit, à quibus oblatū sibi honorem paulò antè repudiârat. Tiguri postea aliquot annos constituta ipsi annua pensione vixit, mortuus ad Minores sepultus est: testatur in Chronico suo Albertus Mülnerus;

Regensbergici fastus.

Rudolphus Tigurinorum præfectus militæ.

Vtlenberga arx

Tigurinorum astus.

Regensbergicus debellatus.

Omnia

Omnia Tigurinis secunda euenisse, quandiu Rudolphum habuêre præfectum.

Dum hæc propè Tigurû fiunt, interim & alterius belli semina, inter Rudolphum & Henricum Basileæ antistitem, ex Comitibus Neoburgensibus natum, iacta sunt. De eius belli causis hæc ferè habētur. Duæ factiones ante annos aliquot Basileæ inter nobiles ortæ erant; altera stellæ sibi insignia & titulû, altera Psittaci assumpserat. Stelligeris addicti erāt Habsburgici, Ferretani, & Friburgici; Psittaci factionē fouebant Neoburgenses, Hachbergenses, Rötelenses, & alij nōnulli, cum quibus & ipse Episcopus sentiebat. Erant prætereà & alię inimicitiarû causę: Mortuo supradicto Berchtoldo Zaringensi, superstites fuerant sorores duę, Anna quæ Kyburgensi, & Agnes quæ Egoni Fürstenbergico nupserat. Agnetis filius Cunradus Friburgensis Comes, duos item filios reliquerat; quorum Henricus Neoburgum eo tempore ingressus, vti eius oppidi possessionem caperet, ob vim matronę cuidam (vti dicebatur) illatā, à ciuibus repulsus, ad Rudolphum propinquum suum se contulit. Oppidum Episcopo datum: Brisacum etiam, quod Fridericus Secundus ex beneficio Basileensis Episcopi habuerat, post ipsius obitum ad eum redierat. Id Rudolphus paulò ante à Tigurinis astu captû, firmo pręsidio munierat. Accedebant & priuatę cum Eggone Toggenburgensi, cui soror Epi nupserat, inimicitiæ. Cum enim Rudolphus quosdā ex Italia reduces, ab alpibus Argentoratum vsq; officij causa aliquando deduceret, Toggenburgenses iis contumeliā fecerant. Huic veteri offensæ incrementum dabat recens bellû, quo Eggo cōtra Tigurinos Regensbergico, cui altera Episcopi soror iuncta erat, opē tulerat. Episcopus etiam ereptum sibi Brisacum ęgrè ferens, Rudolpho alibi occupato, Hartenbergā arcem recēns exstructam, & Blodelsheimû nuper muris cinctum oppidulum, demolitus erat, Otmarsenam, Rinfeldam, & Klingenam expugnauerat, Stelligerorum factionē vrbe eiecerat, cuius principes ad Rudolphum se contulêre. Dum igitur Rudolphus in hoc bellum se parat, Abbas Sangallensis, Comitibus quibusdam & nobilibus vicinis, pontificale epulû proximis Bacchanalibus exhibiturus, optima aliquot vini genera præstinat. Episcopus verò currum Alsatico onustum rotis sufflamatis detineri iussit. Ea re (& erat summa rei indignitas) motus Abbas trecentos

Basileensis belli initium.

Basilea dua factiones.

Basileensis belli causa.

Neoburgum oppidum.

Brisacum oppidum.

Eggo Toggius.

Abbas Sangallensis splendidū parat conuiuiū.

Eberhardus à Lupfen. trecentos equites ad Rudolphum Secconiũ adduxit. Pręsul Henricus, adſcito Eberardo à Lupfen, inſigni equite, obuiã iis procedit. Cumq́; iam res ad prælium ſpectaret, procerum quorundam intercesſione, fiunt aliquot dierum induciæ. Interim Rudolphus & Abbas ad Hugonem VVerdembergenſem proficiſcuntur, eiq́; contra Montfortios opem ferunt. *Veldkirchia obſeſſa.* Is tum Veldkirchiam (Diui Petri Campum vocabant antiqui) obſidione cinxerat. Vaſtantur agri, exciduntur arbores & vineæ, oppidum capi nõ poteſt. Iamq́; induciarum dies, ad anni ſeptuageſimi primi initium exierat, &
1271. cùm de pace nihil cum Epiſcopo conueniret, vtrinq; bellum apparatur. Epiſcopus cum Vdalrico Ferretano, fœdus in decennium facit, ab Argentoratenſi præſule auxilia accerſit. Habſburgicus Secconij milites aliquot cum expedita equitum manu habebat, ij quotidie in Rhinfeldenſiũ fines, & vicinos Epiſcopi agros, excurrebant. *Rudolphi in Baſileenſes progreſſus.* Ipſe Monaſterium oppidum, & vicinos aliquot pagos exurit, arcem Tuffeſtainam, quam Epiſcopus à dominis eiuſdem nominis, vti ſibi hoc bello præſidio eſſet, nuper emerat, captam deſtruit. Neoburgum oppidum aggreſſus, Epiſcopi copijs oportunè ſubmiſſis, relinquit. Sub finẽ menſis Auguſti, nec opinato aduentu, de nocte Baſileam profectus, ſuburbium S. Crucis incendio vaſtat, alterum ſuburbium, quam nunc minorem Baſileam vocant, præſul per eos dies muro cinxerat. *Baſileæ ſuburbiũ incenditur.* Is vti par pari referret, Secconium, paulò ante fortuito incendio propè deletam, detectis ruderibus, ſpoliat. *Secconium ſpoliatur.* Sũt qui Secconium priùs ab Epiſcopo direptam, & à Rudolpho talionem relatam aſſerunt. Poſt Tuffenſtainium amiſſum, Henricus Roram arcem excitauerat, eam ſub anni finem prodidit quidam VVolfius: captus eſt in ea Rotelenſis quidam, epiſcopi ex ſorore nepos. *Rora arx.*
1272. Sequentis anni vere Rudolphus, euocato ex hybernis milite, Baſileam ducere, eiq́; incommodare parabat. Abbas verò Sangallenſis iã ab ipſo alienus, milites aliquot in oppido VVila habebat, & Rudolpho abſenti ac in hoſtes profecto, ditiones eius incurſare omni animi impetu ſtatuerat. *Callidum Rudolphi conſilium.* Ad hunc Rudolphus cum exercitu pergit. Abbas verò in oppido ſe continebat, neq́; ſui copiam faciebat, & recedentis extremum agmen carpebat. Rudolphus hanc ſibi moram obiici ęgrè ferens, ad ſuos conuerſus: Iniquè, inquit, comparatam mihi cum hoc monacho pugnam eſſe video, qui ſi

qui si suo modo agere perseuerabit, quousque tandem hîc cum summo & damno & ignominia sine vllo moræ pretio desidendum erit? quin aliud ex tempore consilium capimus? audire memini, cui vno eodemq; tempore cum duob⁹ est dissidium, ei cum altero in gratiam vti redeat ex re esse, Cumque rem ipsam, vti est, mecum reputo, plura me Abbatis merita habere, quàm illum mea agnosco. Itaq; nisi vobis aliud videtur, consultò me facturum puto, si eum mihi ex hoste amicum fecero, id quod non difficulter abs se impetrari permissurum scio, quòd & ipsi cum Episcopo intercedant inimicitiæ. Hæc vbi dixisset suamq; omnibus probari sententiam vidisset, haud diutiùs cunctandum ratus cum paucis ad oppidum sub noctis crepusculũ adequitat, Abbati adesse Rudolphum Habsburgi Comitem nunciari iubet, cui ipso conuento opus sit. Abbas id temporis eum adesse vix nuncio fidem habens, intromitti iubet, Ibi Rudolphus: adsum, inquit, vti res inter nos controuersas, quas armis non datur, verbis tecum transigam, vel tuis eas iudicibus commissurus, vti amici ex hostibus facti iunctis vterq; viribus in communem eamus hostem. Placuit Abbati res, & post breuem disceptationem suos cum eo milites in expeditionem mittit. His copijs auctus Rudolphus in agrum Basileensem ducit, aderant illi & Tigurinorum auxilia. Excogitauerat verò singulari industria nauium aliquot fabricandarum nouum modum, quæ solutiles erant, & quocunque lubitum esset ferri poterant. ijs in traijciendo Rheno vsus ita assiduis excursionibus hostem vexabat, vti ager circa Basileam incultus relinqueretur.

Callidũ Rudolphi consilium.

Rud. Sãgallensi conciliatur.

Rud. excogitat naues solutiles.

Anno eius seculi septuagesimo tertio cum omnibus copiis Basileam sub ipsa mœnia mouet, propè D. Margarethæ castris locum capit, S. Georgij vallem depopulatur, & pagum Clingenam exurit. Obequitantem aliquando conspicatus Hugo Mariscalcus vrbis consul cum expeditis aliquot equitibus egressus insequitur. Rudolphus in eiusmodi euentum quosdam ex suis loco insidiis apto collocauerat, in quos incidens cõsul cum nonnullis interfectus est. Interim Rudolphus quosdam ex Episcopi necessariis per idoneos homines conciliare sibi conatus est, quæ res cùm satis ex sententia procederet, multiq; ad eum nobiles & milites ab hoste transirent, Episcopus animi dubius nec quibus fideret, nec quò se verteret satis consilij habebat. Et procul dubio in summas difficultates

1273.

Rudol. Basileam obsidet.

Hugo Mariscalcus occiditur.

cultares adactus fuisset, nisi Deo finem ei bello facere, & Rudolphum ad maiora rerum momenta vocare visum esset. Interuentu enim procerum quorundam ab octauo Calen. Octobres vsque ad eius mensis medium pactę sunt inducię, quo tempore controuersia omnis per Fridericum Burggrauium Norimbergensem, & Henricum Hachbergicum Marchionem decideretur. Fridericu Rudolphus nominauerat, Episcopus alterum; quibus si per negocia adesse minus integrum foret, Henrici duo Furstenbergicus, & Gerolzeggius substituerentur.

Induciæ cum Basilcensi.

Dum hæc ad Basileam fiunt, interim Principes Imperij penes quos Romanum Regem legendi ius est, Francofurti comitia habebant. Fluctuabat eo tempore variis motibus tota ferè Germania, quæ à Friderici Secundi obitu legitimum rectorem integros ferè viginti duos annos habuerat neminem, præter Guilielmum Batauum; sub quo cùm respirare aliquantulum cœpisset, mox eo à Frisiis occiso iterum destituta est. Electi post illum erant variantibus principum studiis duo: Richardus cornubiæ Comes, & Alfonsus Castellæ rex: Sed hic in Germaniam non venit, & Richardus Aquisgrani à suis coronatus consumpta multis largitionibus pecunia, contemptior in Angliam redierat.

Comitia Francofurti.

Guilielmus Hollandiæ Comes.

Richardus Cornubius.

Alfonsus Castellanus.

Iam verò Gregorius Decimus Pōtifex Romanus qui Lugduni tum erat communi periculo motus, Principibus scripserat, vti ambitione & dissidiis positis eum eligerent Regem, qui summæ rerum cum dignitate præesse, & conuulsum Imperij statum in integrum restituere posset; quod si diutiùs facere supersederent, tum se, quod sui officij sit, rebus consulturum. Congregatis ergo principibus commodùm adfertur nuncius, Richardum Anglum jam diem obiisse. Cùm itaque nonnulli proponerentur, Mainardus Comes Tirolensis vir magni inter principes nominis tres viros aliis præferendos affirmabat; Bernardum Carinthiæ ducem, Albertum Seniorem Goritiæ Comitem, & Rudolphum Habsburgicum. Extat vetus quoddam Chronicon Argentoratense, cuius auctor laudatur quidam Encardus, idq; qui Germanicè vertit Fridericus Closnerus Burggrauium Norimbergensem refert reliquis principibus parum inter se concordibus Rudolphum proposuisse, & assensos esse statim omnes, Rudolpho præ cæteris studebat Archipræsul Moguntinus multa de ipsius virtute animiq;

Meinardus Tirolensis.

Frider. Closner historiæ translator.

animiq; magnitudine prædicans. Hunc olim Rudolphus Roma redeuntem hospitio acceperat, & Argentoratum vsq; deduxerat, feruntq; tunc obtestatum esse diuos, ne mori se permitteret, antequam Comiti huic gratiam retulisset, quod tum maximè facere se posse videbat. Itaque eo adnitente re diu expensa, Principes, ne iterum in diuersa abiretur studia, Ludouico Palatino eligendi potestatem deferunt. Ille diu reluctatus, cum tendere eos videret; quarto Non. Octobris, Rudolphum Habsburgicum Cæsarem dicit, reliqui auctores fiunt, & faustis acclamationibus Rudolphi nomen ingeminant. Illum genere morumq; integritate ac prudentia inclytum, atque adeò vnum esse, qui rebus propè deploratis opem ferre, Imperium à multis annis bellorum tumultibus, discordijs, rapinis propè opressum erigere, & in pristinum vigorē asserere posset. Sunt qui eò libentiùs in hanc electionem consensisse principes volūt, quod Moguntinus inter alia dixerat; esse Rudolpho sex filias eximia forma atque indole, in quibus elocandis magna fore ad principes inter se coniungendos momenta. Boëmorum Historiæ dignitatē illam ad regem suum Ottocarum delatam esse asserunt, qui dixerit, malle se Regem Boëmię, quàm Cęsarem esse. Id cùm à reliquis eius moribus vitęq; instituto alienum esse videatur, potiores mihi auctores sunt, qui summa ope & minaci ambitione eum affectasse confirmant, neque per Germaniā tatum Principū suffragia expugnare pecunia aggressum, sed Lugdunum quoque legatos ea de re cum loculis misisse, quibus auditis Papam dixisse, nihil opus esse Sclauo, cùm in Germania multi egregij Principes inueniantur.

Moguntius fauet Rudolpho.

1273. Rudol. in Rom. Regem. electus.

Rudolphi filiæ.

Ottocarus Boëmia Rex.

Rudolpho nihil tale cogitanti nuncium in castra primùm adfert Henricus Pappenheimensis Mariscalcus (vti vocant) Imperij, cui & exulibus quibusdā Basileensibus gratulabundis cùm vix haberetur fides, sequenti nocte venit Burggrauius Norimbergensis diploma principum & electionis decretum adferens. Rudolphus igitur Dei voluntatem iam agnoscens, cuius nutu factum erat, vti ipse multis inferior omnibus preferretur, Basileensi bello defungi voluit, primaq; luce eundem Burggrauium, quem iam anteà arbitrum legerat, in ciuitatem misit, vti cum Episcopo de pace ageret. Præuenerat iam eò fama, & qui adhuc in Episcopi societate erant, palàm dicebant, contrà Rudolphum se fœdus cum eo inijsse, con-

Henricus à Pappenheim.

tra eundem jam Cæsarem arma ferre nefas ducere. Episcopus ea re attonitus protensa in cœlū manu exclamasse in hæc verba fertur: O Christe firmiter te in sedili tuo contine, ne hic te Comes deturbet. Mox, pace iam composita, ex suis qui hanc Rudolpho fortunam gratularentur misit, quos secutus ipse in gratiam cum eo rediit, multatus (vti quidam volunt) satis magna pecuniæ summa, etsi sunt, qui non hoc tempore, sed alio, cum Brisacum ei restitueretur, numerasse eam volunt. Captiui vtrinque redduntur, & Stelliferę factionis ciues postliminiò in ciuitatem restituuntur. Cum Neoburgensibus hoc modo transactum; Decimę omnium bonorum Henrico Friburgensi dantur, oppidum Imperio additur. Per hos dies Rudolphus Cæsar vbi Gregorium Pontificem Lausannam venisse audiuisset, ad eum profectus est. Ibi Pontifex electionem illi ratam esse iussit in has cōditiones, vti ante annum exactum Romam veniret, corona suscepta ad liberandos à Barbarorum immanitate Christianos in Asiam proficisceretur. Ad hanc expeditionem ducenta aureûm nummûm millia se numeraturum promisisse Pontificem ferūt. Sunt qui hoc illorum colloquium biennio pòst fuisse asserunt, ego vulgatos ea de re versiculos sequor, qui anni numerum continent.

Rud. cum Basiliensi pacē facit.

Neoburgū Imperio adijcitur.

Rud. cum Pontifice cōgressus.

Bis sexcenti septuaginta tresq; fuere
Anni, Lausannæ dum Rex & Papa fuere.

1274. Circa anni septuagesimi quarti initiū Rudolphus cum vxore Basileam venit, vbi ab omnibus ciuitatis ordinibus summo cum honore excipitur, ciues ei tanquam Cæsari fidei sacramentū præstāt, abolita veterum offensarum memoria. Inde secundo Rheno, cùm & cæteri Principes in itinere ad eum venissent, descendit, & Aquisgrani solemni ritu coronatur. Ibi cùm Principes in eius verba juraturi tergiuersari aliquantulùm viderentur, quòd non omnes adesse dicerent, neque sceptrum ad manum esset, Cæsar arrepta cruce, quæ propè aderat: hoc, inquit, signum, in quo humanum genus redempti sumus, hoc ego sceptro in omnes mihi & Imperio infidos vtar. His dictis moti qui aderant Principes crucem exosculati, sacramenta dicunt. Sacris peractis Cæsar conuiuio Principes excipit. Antequam Aquisgrano discessum est, Moguntino adnitente, Machtildis Rudolphi filia Ludouico Palatino, Agnes Alberto Saxoni, & Hedvvigis Othoni Brandemburgico de-

Rud. coronatur Aquisgrani.

Rudol. filiarum matrimonium.

co despondetur. Coloniam inde profectus est Cęsar, ibi eum conuenit Vdalricus Guttingensis, qui cōtra Rumholdum à Ramstain electus erat Abbas Sangallensis. Rudolphus eorum disceptatione in aliud tempus dilata, Vdalricum Ramsuagium Sangallensibus pręfectum dedit. Moguntię deinde & Haganoę aliquandiu commoratus adulta iam æstate Norimbergam ad agendum principū conuentum proficiscitur. Principes Imperij omnes satis obsequētes sibi habere Rudolphus videbatur, soli eius electionem impugnabant Ottocarus Boëmiæ rex, & ab eo in societatem adscitus Henricus Bauariæ Dux. De Ottocaro propter ea quæ posteà consecuta sunt, aliquid hic nobis dicendum est. Cùm Fridericus Austrię Ducum ex Babenbergensi gente vltimus anno post mille ducentos sexto & quadragesimo ex vulnere in pugna cum Hungaris commissa accepto obijsset, Hermannus Badensis, qui Gertrudim illius ex fratre Henrico Medlicense neptam in matrimonio habebat, Austriæ gubernationem adierat. Eius filius Fridericus annos tutelæ vix egressus Neapoli cum Cunradino Apulię & Siciliæ rege vti paulò post dicetur, capite plexus erat. Mater Gertudis Agnetem filiam Vdalrico Carinthiæ Duci collocat, ipsa cum amita sua Margaretha Austriæ gubernacula retinet. Nupta fuerat Margaretha Henrico iuniori Friderici Secundi filio, cui Fridericū & Henricum peperit, sed marito & filijs orbata in Austriam redierat. Hanc cum prouinciales Theodorico Misniæ Marchioni collocare pararent, Ottocari pater Premislaus interceptos illorum legatos, vti filio eam despónderent, adegit. Itaque Ottocarus anno eius seculi, quinquagesimo secundo Austriam inuasit ipse, Stiriam Belæ Hungarię regi prædæ obiecit. Anno demum sexagesimo eundem bello aggressus magno prælio superauit, egregia Rudolphi Habsburgici opera vsus, qui equitatui præfuit. Inde in Borussiam profectus omnia armis subegit, & Regiummontem ciuitatem condidit. Reuersus in Austriam, vti à mari Balthico ad Adriaticūm sinum vsque regnaret, ab Vdalrico duce iam sene & liberis carente Carinthiā cum vicinis ditionibus emit. Mox factus cōtumacior, vxore iam sterili ob senium repudiata prius, ac pòst veneno sublata, Kunegundim Massouiam duxit. Cum igitur Ottocarus latè imperium extendisset, quemuis alium præ se contemnebat, & impotenter in Austriacos, Stiros, aliosq; Germani nominis

Vdalric⁹ à Ramsuag.

Ottocari iura in Austria qual.

Cunradinus decollatus.

Vdalricus Carinthius.

Ottocari superbia.

 subditos

ſubditos dominatione abutebatur. Rudolphum verò nihili faciebat, vti quem famulum ſuum paulò ante fuiſſe diceret. Hæc de Ottocaro hoc loco dicta ſint.

Conradinus Regnũ Apuliæ ingreditur.

Frid. Auſt: Dux

Carolus Andegauenſis.

Henricus à Caſtilia.

Aſtura.

Côradin. & Frideric. per annulum proditi.

Huc pręfatorum Friderici & Conradini miſerabilem interitũ à Collenutio accuratè deſcriptum, cum quòd in hæc ferè tempora inciderit, tùm quòd per vtriusq; obitum Auſtrię & Sueuiæ Ducatus, in Rudolphi huius noſtri filios poſtea tranſlatus ſit, inſerere viſum eſt. Conradinus patre & fratre mortuis, Regnum Siciliæ iam hæreditatis iure ad ſe deuolutum videns, pro eo acquirendo in Italiam proficiſcitur aſſumpto eiuſdem ſecum ætatis iuuene cognato Friderico Auſtriæ Duce, multis item Comitibus, Baronibus, nobilibus & exercitu non contemnendo. Cumque videret Regnum à Carolo Andegauenſi violenta manu detineri, rem armis cum ipſo tranſigere ſtatuit, ſed in fœliciter pugnans Carolus victor euaſit, cui prima cura fuit, vt Conradinus, & præcipui eius ſocij inter occiſos ac viuentes quærerentur, crudelem ſe exhibens in captiuos, quorum complures ſuſpendi, alios gladiorum ictibus necari, alios perpetuis carceribus mancipari iuſſit: Ex eorum numero qui prælium euaſerant, fuit quoq; Henricus à Caſtilia, ſenator, qui poſtea captus, & ad Papam adductus fuit, per Abbatem Monaſterij Reatę, in quod ſe receperat. Comes etiam Girardus de Piſa, qui Romę ſalutem quęſierat, per Papam captus fuit: & ambo ſimul traditi in manus Caroli, qui deinde Henricum in Narbonenſem prouinciam relegauit, vbi & vitam finijt. Conradinus autem & Auſtriæ Dux, miſeri iuuenes, comitati per Caluanum Lanceam, & Galeottum eius filium, habituq; aſinariorũ veſtiti, cùm toto triduo hac atque illac per ſyluas oberraſſent, ignari quò procederent, tandem mala agitante fortuna attigerũt ſyluam Aſturæ, in ipſis limitibus ditionis Romeæ maritimis: vbi conſpicientes nauiculam, rogarunt piſcatorem, vt ipſos ad Senenſium aut Piſanorum fines duceret, eam ob operam largam eidem promittentes mercedem, qui & conditionem facilè acceptauit. Cæterùm cùm neq; pro ipſis, neq; pro ſe panes quicquam haberet, & deeſſet pecunia quam numerarent, tradiderunt ei annulum, vt eum in oppido oppignoraret, ac panes compararet. Itaq; piſcator oppidum Aſturam adijt, & illic de valore annuli inquirens, pecuniam ſuper pignore mutuo accepturus, & vt fieri aliquando ſolet,

cœpit

cœpit garrire, duos iuuenes liberali facie, sed malè vestitos, ad ipsius venisse nauiculam, à quibus eum acceperit annulum: operamq; suam promiserit, vt eos longiùs ducat. Empto deinde pane, ad mare redijt, & propositum iter ingreditur. Ecce autem fama de annulo totum peruolans oppidum, ad aures Ioannis de Frangepanibus, nobilis Romani, Asturæ Domini peruenit: qui illicò cogitauit, istorum iuuenum alterum esse fortassis Conradinum, quem Carolus tanta cura quæri iuberet. Itaque armari triremem, & nauiculæ piscatoriæ subsequi imperauit: sic miseros principes nemine repugnante cepit & Austram adduxit. Eam rem mox ad Carolum rumores attulerunt, qui vt ne perderet talem prædam, quàm celerrimè potuit Asturam terra mariq; suis cum militibus cinctum venit. Quocunq; verò consilio id fecerit, siuè vt honori Ioannis de Frangepanibus parceret, qui se inuitum cogi assimulabat, siuè quia flagrantissimè Conradinum suis habere in manibus cupiebat: certè oppidum obsedit, & voti compos factus simulq; cum Conradino omnes ipsius socios in suam potestatem redegit. Inde hos secum captiuos semper circumducens, Romã adijt, vrbisq; negotia disposuit, suo loco senatorem ibidem relinquens Iacobum Cantelanum. Et vbi peruenit Ginatianum, iussit decollari Caluanum, & Galeottum eius filium, nimirum in vindictam Marescalci sui in prælio interempti. Eo facto, Neapolim venit, ibíque in carcerem misit Conradinum & Ducem Austriæ: & per annum vinctos tenuit, donec quid ipsi faciundum esset constitueret. Tandem Neapolim conuocauit omnes Syndicos potiorum ciuitatum regni sui: atq; in frequenti consilio singulorum exquisiùit sentẽtias, quid nam ei de Conradino esset statuendum: & tùm omnes, præsertim Neapolitani, Capuani & Salernitani censuerunt, morte afficiendum. Quanquam est qui scribat sententias tùm ita fuisse dictas, prout ipse Carolus eas dici voluit. Heinricus Gundelfingerus Constantiensis, in suis Chronicis Austriæ, scribit Carolum etiam summi Pontificis consilium expetijsse, qui ipsi paucissimis verbis ita respondit: Vita Cunradini, mors Caroli: mors Conradini, vita Caroli. Ad Barones & nobiles Franciæ quod atttinet, nullo modo ij tali sententiæ de necando Conradino adsentiri voluerunt: ac præsertim Comes Flandriæ, gener Caroli, nobilis & generosi pectoris heros, accerrimè ac va-

Ioãnis de Frangepanibus impietas.

Conradinus cũ Socijs capti.

Henricus Gundelfingerus.

Pontificis responsum.

lidiſſimè repugnauit, inquiens: nulla prorſus ratione morti tradendos eſſe iuuenes tàm alti ſanguinis, imò dimittendos potiùs liberos, jungendosq́; amicitia adfinitate & fœdere. Et conſimiliter iudicarunt multi alij nobiles viri, quorum animi a priuatis affectibus vacui erant: ſed deniq́; mortis ſententia obtinuit. Anno ergò altero poſtquam capti fuerunt, die XXVI. Octobris, medium forum Neapolitanum ſtragulis è ſerico villoſo coloris carmoſini prętenditur, in eo loco vbi columna poſita eſt ante templum Carmelitarum, quam mater Conradini poſtea erigi curauit: & illuc fuêre producti in ſupradicta ſtragula extenſa Conradinus: Dux Auſtriæ: Comes Girardus de Piſa, qui Tuſcanos in prœlio duxerat: & quidam auratus eques Germanus, nomine Hurnaiſo, ipſe quoq; eodem prœlio captus: & Dominus Henricus à Caſtilia. Pręter hos fuerunt eôdem producti etiam quatuor alij, Richardus Reburſa, Ioannes de Grutta, Marinus Capeccius & Rogerius Buſſus, in maximo hominum cœtu, non modo Francorum & Nepolitanorum, ſed omnum vicinorum oppidorum, qui ad ſpectaculum tàm crudele accurrerant: quod ipſum & rex Carolus ſpectauit, quanquam is conſiſteret in turri quadam longè ſatis inde diſſita, ſed tamen videns omne quod agebatur. Cùm capitiui in locum iam dictum peruenisſent, Magiſter Robertus Barienſis, primarius Caroli ſcriba, ſuggeſtum quoddam ad hoc ipſum extructum conſcendit, & ſententiam contra nouem iſtos captiuos ex ſcripto recitauit, omnes morti adiudicans: excepto vno Henrico à Caſtilia, qui carceri perpetuo fuit addictus nimirum vt ſeruaretur fides data Abbati, qui eum ceperat, & omninò ſibi promitti voluerat, de duobus illis ſuis captiuis non ſumptum iri mortis ſupplicium. Crimina præcipua, quorum cauſa fuerunt condemnati, erant in ſententia hæc compræhenſa: turbaſſe pacem Eccleſiæ, falsò vſurpaſſe nomen regis, voluiſſe occupare regnum, & ipſius Regis perſonæ mortem intentaſſe. Quidam Neapolitanus, eius temporis profeſſorum iuris vnus, ſcribit, poſt ſententiam pronunciatam, Conradinum ad eum, qui recitauerat dixiſſe lingua latina hunc ad modum: Nebulo proditor, nebulo flagitioſe, tù condemnaſti filium Regis? An verò neſcis, paris in parem nullum eſſe imperium? Deinde negauit, vnquàm ſe voluiſſe eccleſiam offendere: ſed acquirere voluiſſe duntaxat regnum ad ſe pertinẽs, quodq́;

Cõradini & Friderici ſupplicium.

Plurimi crudelitatis ſpectatores.

Capita ſententiæ.

Cõradini ad latam ſententiam reſponſum.

quodq; per iniuriam alius retineret: sperare autem se, quod sui gentiles, & domus matris suæ, cum Alemannis suis, & Ducibus Bauariæ suis necessarijs, non relicturi essent ipsius mortem inultam. Hisq; dictis verbis, detraxit chirothecam, è manu, ac versus populum proiecit, inquiens: se hæredem suum relinquere Dominum Fridericum à Castilia, amitæ suæ filium. Papa Pius scribit, eam chirothecam exceptam fuisse per equitem quendam auratum, & deinde allatam ad Petrum Regem Aragoniæ. Hoc facto, Dux Austriæ primus fuit omnium cui caput amputaretur: idq; prorsus à corpore resectum, bis exclamauit Maria. Conradinus autē illud sustollens, peramanter est osculatus, & pectori suo adpressit, deplorans calamitatem socij sui: seq; ipse accusans, qui mortis eius occasiò fuisset, scilicet à matre extra patriam in tam atrocem fortunam abducto. Inde vbi in genua se demisit, ac leuatis in cœlum manibus, veniam peccatorum suorum à Deo precatus, executor ei rei præpositus capite eum truncat: deinde Comitem Girardum, & equitem Germanum Hurnaiso vocatum. Ipsi verò ministro, qui Conradinum decollauerat, quidam alius in hoc ipsum paratus, idem fecit, quod is alijs fecerat: nempe caput ei amputans, ne vnquàm iactare posset, sanguinem adeò generosum sese effudisse. Quatuor alij Barones è regno, fuerunt in patibulo suspensi. Corpora capitibus truncata, humi remansere iacentia, neq; ausus est quisquam ea tollere, donec Carolus sepeliri mandasset. Fuerunt itaq; sepulti, & super Conradino tale positum Epitaphium.

Coradini testamentum.

Carnifex capite plectitur.

Asturis vngue leo pullum rapiens aquilinum,
Hic deplumauit, acephalumq; dedit.

Hunc calamitosum habuit miserorum iuuenum vita exitum, quem planctu omnes, qui viderunt, prosecuti sunt: sic simul etiā finem habuit nobilissima Sueuiæ Ducum familia. Displicuit hoc factum adeò ipsiusmet Caroli amicis, vt Robertus Flandriæ Comes eius gener, indignatione motus, illum qui sententiā legerat, gladio confossum extinxerit, vita eum indignum iudicans, qui infimo loco natus, mortis sententiam, contra principes tam alti sanguinis pronunciare ausus fuisset, & hæc de Conradino & Friderico dixisse sufficiat.

Sueuiæ Ducum finis.

Caroli crudelitas damnata.

Norimbergæ

Comitia Norimbergæ & Vuirceburgi. Norimbergæ inter principes de Imperio in pristinam dignitatem asserendo actum, & conuentus Herbipolim post tres menses indicitur, Otocaro & Henrico, vti eò veniant, imperatur. Principes reliqui ad diem adfuere, de latrocinijs, rapinis, & iniurijs per Germaniam tollendis, deq; Ottocari & Henrici factione opprimenda, vtq; malæ fidei possessores, occupatis per iniuriam bonis, cedere cogantur, propositum. Occultis Ottocari machinationibus (quamuis ipse aberat) effectum, ne consilia expediri possent. In *Frid. Zollerens. Burgg. Norimb.* hoc conuentu Cęsar Fridericum Zollerensem ex sorore nepotem Burggrauij Norimbergensis titulo iam anteà vtentem confirmauit, eamq; dignitatē ei hæreditariam fecit. Hunc Nauclerus Henricum vocat, quem ego cum alijs sequi nolim, quod certiora inuenisse mihi videar: nihil interim lectori præscribo. Henricum ex vetustiore Burggrauiorum prosapia lego in manuscriptis nō Norimbergę sed Ratisbonę Castellanum fuisse, verùm ante hęc tempora. *Cōitia Augustæ. 1275.* Si quis certius quid inuenerit, id sequatur. Sed ad rem. Alius iterum conuentus Augustæ Vindelicorum edicitur in proximam æstatem, ad quem denunciata læsæ maiestatis pœna Ottocarus & Henricus vocati legatos cū mandatis misere. In hoc conuētu auditi ante alios sunt Austriæ & vicinarum ei prouinciarum legati. ij erāt Fridericus Archiepiscopus Salisburgensis. Fridericus à Petouione Stirus, Bernard⁹ Vvolckendorfius, & Vdalric⁹ à Viechouen *Austriacorum querelæ de Ottocaro.* Austriaci. Querebantur pulcherrimas regiones contra ius occupatas tyrannide opprimi ab Ottocaro, qui sæua dominandi libidine sacra simul & profana turbaret, neque iniustam vim à subditorum bonis & corporibus liberis abstineret, qui vxore Margaretha adhuc superstite pellicem aluisset, filios ex ea suscepisset vxorē dein veneno tolli curasset, procerum nōnullos sustulisset, quosdā adhuc captiuos detineret. Inter hęc Salisburgensis de recenti eius iniuria, qua misso in ipsius ditiones Milota præfecto omnia ferro atque igni fœdauerat, verba faciens orat & obsecrat Cæsarem, reliquosq; principes, vti conatibus illius in tempore obuiam eant. Idem & alij pro se quisq; faciunt. Post auditas horum querelas in- *Ottocari legatio ad comitia Augustana.* troducūtur Ottocari & Henrici legati. Ibi Bernardus Seccouiensis Episcopus regis sui nomine dicere iussus, petito altè exordio, paruam sibi in dicendo facultatem esse dixit, nec quantam magnitudo rerum, quas adferebat, postularet, se verò spem omnem in principum,

Principum, apud quos diceret, prudẽtia collocatam habere, quos rem meliùs, quàm verbis exprimere ipse posset, intellecturos minimè dubitaret, quę etsi prima fronte à communi hominum opinione abhorrere fortasse videbatur, veri tamen fidem, si patienter audita bene consideretur, facilè sit inuentura. Hac insinuatione vsus, dialecticis quibusdam rationibus, & sophismatis (quorum eo tempore gnarus præ cæteris habebatur) Rudolphi electionem improbare cœpit, vti quæ nec rectè, nec ordine, & (eius verbis vtor) ab execratis de execrato facta esset. Indignũ eo loco Rudolphum, quem iam à multis annis Pontifex ecclesiastica censura damnasset. His peroratis, cùm multa ad ecclesiastici ordinis principes latino sermone proferret, Cæsar interfatus. Si cum Episcopis & sacerdotibus, inquit, tibi res est, latinè dicito, in me meiq; ordinis dicturus eà lingua vtitor, qua pro se quisq; respondere possimus. Cùm verò plura adderet, neq; à conuiciis abstineret, nemo vlterius dicentem audire voluit, Palatinus etiam minas protulit, parumq; abfuit, vti in eo fides publica violaretur, nisi Cęsar anter cessisset: Moderatiùs se gessit Henricus Præpositus Oetingensis, qui Bauari nominè legatus aderat, excusationes adferens viro Principe nõ omninò indignas. Ad Boëmum legatos mitti placuit. Missi ad eum Burggrauius Norimbergensis, & Henricus Basileensis Episcopus, Austriam, Stiriam, & reliquas regiones Imperij nomine repeturi, vtque intra iuris sui fines se contineat, neque contumaciter se contra principes Cæsaremq; ab ipsis electum gerat, neue solus debita illi obsequia præstare, inq; eius verba iurare recuset. Ille ad hæc excandescens, nihil se Rudolpho debere famulo nuper suo, neque digno cui reges obsequantur; Austriam se & Stiriam dotalem, Carinthiam cum cæteris suo peculio emptam priùs, armis deniq;, & iure belli asserta tenere, neq; illas cuiquam cessurum pacem bello prælaturum, si quietè suis vti frui permittatur, sin minùs, ita se gesturum esse bellum, vti Rudolphus parendi melioribus se artes potiùs, quam imperandi scire, neq; miseris fortè aliqua emergentibus semper felicẽ esse ferociam sit fassurus. Burggrauius contrà, neq; Austriã à fœmina ad alienos transferri, neq; cæteras ꝓuincias absq; Imperij assensu vendi ius fuisse multis rationibus demonstrabat, sed præter contumacia verba, & acerba in Rudolphum conuicia nihil referebat. Legati itaq; nondum soluto

Ottoc. electionẽ Rud. improbat.

Cæs. & principum legatio ad Ottocarum.

Ottocari responsio ad legatos.

Ottoc.&Henri. Bauarus hostes Imp. declarati. soluto conuentu ad Cæsarem reuersi nihil pacati ab Ottocaro responderi nunciant. Rogati sententiam Principes Ottocarum & Henricum contra rempublicam facere videri, hostes Imperij esse, bellumq; in eos decernunt: Primus sententiam dixit Ludouicus, cui cum Henrico fratre magnę tunc erant inimicitiæ, Henricus enim se inconsulto affinitatem cum Rudolpho fecisse fratrem ægrè ferebat, omne consanguinitatis ius in eo violatum dicens. Cæsaritaq; ad decretum sibi bellum cum dignitate gerendum vti vires satis magnas adferre posset, præter eos principes, quos affinitate, & filiarum connubijs adiunctos habebat, alios item cōciliare *Henri. Marchio Misnensis.* adnitebatur. Igitur Henrico Marchioni Misniæ opulēto per eam ętatem ex vbertate venarum metallicarum Principi Thuringiam, de qua diu decertauerat, concedit, & donationē Friderici Secundi Imperatoris, qua Alberto illius filio genero suo Altenburgi Comitatum dotis nomine concesserat, ratam habet.

Antequam verò Cæsar longius abiret, ad impedimenta quædam prope domestica prius submouenda animum adiecit. *Eberhardus rixosus.* Vvirtembergensis enim Comes Eberhardus Senior, cognomine rixosus, qui vt neminem timere videretur, se solius Dei amicum, & totius mundi hostem nominabat, & Marchiones Badenses interregni tempore per Sueuiam, Alsatiam, Franconiam, & vicinam Rheni oram nonnulla, quorum Domini interciderant, quædam etiam Imperij loca occupauerant. Idem in Brisgouia Friburgenses quoque & Neoburgenses Comites fecerant. Alij etiam aliquot Comites, & nobiles, cùm diu summum magistratum non habuissent, electum iam, sibiq; prælatū Rudolphum ægrè ferentes, hanc illi dignitatem inuidebant. Quò ergo meliùs quæ quisq; sui iuris fecerat retinere possent, fœdus inter sese contraxerant. Cæsar itaq; à Ludouico Palatino genero suo adiutus, arma in ipsos mouet, neque magno cum negocio, vti quę quisq; habebant redderent, pacemq; supplices peterent, & obsequia præstarent, cogit.

1277. Interim annus septuagesimus septimus propè exierat, & Ru- *Rudolp. in Austriam ducit.* dolphus expeditionem in Austriam parans Bauaricam Henrici ditionem armis in vadit, Patauium vsq; profectum (ciuitas est episcopalis ad Danubij Oeniq; confluentem, Passauiū vulgus vocat) impedire conatur Henricus, ita enim facturum Ottocaro receperat. Missi in auxilium Boëmi primo congressu fusi, pars capti, pars

in Boëmiæ

in Boëmię vicinos saltus fuga elapsi sunt. Henricus verò imparem se viribus cernēs cum Ludouico fratre priùs in gratiam redit, quo & Machtilde eius vxore deprecantibus, pacem à Cæsare, ac veniā impetrat. Data etiam in matrimonium Ottoni ipsius filio Catharina Rudolphi filia, sex & quadraginta aureûm numûm millia Cæsar ab eo mutua accepit, regione supra Anassum pignoris & dotis nomine concessa. Erant eo tempore in Cæsaris comitatu Ludouicus Palatinus, Henricus & Otto Bauariæ duces, Henricus Cattimelibocus, Fridericus Burggrauius, Albertus Hachburgi-cus, Hugo VVerdembergicus, Fridericus Leiningensis, Otto & Henricus Spanheimensis Comites, Episcopi item Moguntinus, Salisburgensis, Herbipolensis, Ratisponensis, & Chiemēsis. Cum his Cæsar in Austriā profectus est. Interim Meinardus Tirolensis ad Stiros & Carinthios missus partim auctoritate, partim summa qua vsus est dexteritate effecerat, vti quamuis Ottocarus paulò ante quorūdam procerum filios obsides Pragam asseruandos miserat, plerią; tamen ab eo deficerent, Cæsari & Rom. Imperio fidē opemq; promitterent, iamq; Boëmi sua ex nonnullis oppidis & arcibus præsidia deducere cogerentur. Austriaci, præter eos qui præsidia Ottocari nimis firma habebant, Rudolphum aduenientem promptis animis accepere. Anassoburgum Sumerunus non expectata obsidione tradit. Ibissa item, & Tulna statim se dedunt. Neoburgum antecursores agminis nec opinato aduentu portis apertis ingressi sunt. Cæsar Viennam regionis caput, quæ firmo Boëmorum præsidio tenebatur, obsidione cingit. Ottocarus, qui alteram Danubij ripam cum exercitu insederat, pontibus solutis traijcere non poterat. Interim Cæsar missis ad Hungariæ regem legatis in belli societatem eum sollicitat. Is iam antè Ottocaro infensus, quod Bibersburgum, Tirnauiam, Posingam, Altenburgū, Cherlburgum, Musenburgum, & alia quædam Hungarici regni loca Posonio vicina teneret, auxilia pollicetur. Cæsar Viennensibus, nisi deditionem faciant, agros se vastaturum, & vineas, vnde maximus ciuibus prouentus, excisurum minatur. Erat inter ciues Rudigerus Baltramenus vrbis consul Ottocaro prę cęteris studēs. Eum populus circumsistens minis adigit, finem aliquando obsidioni faciat, aliter se suis rebus consulturos. Is communicato cum Brunone Episcopo Olomucensi pręfecto vrbis consilio, aliquot dierum

Hugo VVerdenbergicus.

Rud. Austriæ oppida occupat.

Rud. Cæs. Viennam obsidet.

Induciæ.

dierum inducias paciſcitur, intra quos niſi auxilia ab Ottocaro mittantur, deditio fieret. Exierat iam induciarum tempus, neque auxilium aliquod mittebatur, itaque Viennenſes commodorum & iurium conſeruationem pacti Cæſaris ſe fidei committunt. Viennæ exemplum ſequuntur & aliæ plerçq; Auſtriæ ciuitates, iamq; ex vicinis vndique regionibus auxilia in Ottocarum contrahuntur. Cumque res iam ad prælium ſpectare videretur, non deerant ex monaſticæ vitæ cultoribus, qui belli facinora & incõmoda deprecantes, vtriuſq; regis animos pijs exhortationibus ad pacis ſtudia inducere conabantur, quibus facilè adſenſus eſt Rudolphus, modò hoſtis æquas conditiones, quæ ex ſua & Imperij dignitate eſſent, admitteret. Itaq; Olomucienſi negocium datur, vti ad Ottocarum profectus de pace cum eo agat. Bruno ad illum veniens: Qui, inquit, Sereniſſime rex, tuis rebus regnoq; Boëmico bene conſultum volunt, vti pacis conſilia amplexus bello ſuperſedeas ſuadent. Plura in hanc rem dicere parantem, Rex faceſſere iuſſum, toto triduo audire noluit. Tandem dicere iuſſus idem, quod antè multis rationibus perſuadere conatur, neq; enim, etſi Rudolphũ bello ſuperari contingeret, defuturum Germanis Imperatorẽ, qui ablata ab Imperio poſſideri non ſit paſſurus. Aſſenſus Rex eſt, tẽtaret ipſe qui ſuaſerat. Bruno ad Cæſarem reuerſus poſt aliquot tractationes effecit, vti Burggrauius, Ludouicus Palatinus, & Epiſcopi de pace inter principes agerẽt. Cùm diu diſceptata res eſſet, tandem Ottocarus Palatino tranſigendi poteſtate permiſſa in caſtra ad Rudolphum Cæſarem venit, & eodem illo ſuadente ſubmiſſiùs & vti clientem decet ſe gerit. Ibi pax in has conditiones fit: Ottocarus rex Auſtria, Stiria, Carinthia, alijsq; locis vicinis priuata poteſtate occupatis cedat, cognitionẽ de illis Cæſari & principum ſenatui permittat, obſides reddat, electionem Rudolphi approbet, in eius verba iuratus Boëmiam & Morauiam ab eo recipiat, Hungaris ablata reddat; capti vtrinque ſuis reſtituantur. Actũ etiam eſt de nuptijs Venceſlai cum Gutha cæſaris filia, & Rudolphi huius fratris cum Agnete Boëmi filia. Ottocarus verò & hoc ſibi dari petijt, vti coram principibus ſub tentorio facere ſibi liceret, quæ in vtriuſque exercitus conſpectu pudor vetabat. Paratur ergo tentorium in inſula Danubij Camberga, vbi Cæſar auguſtali ſubnixus ſolio ſedebat, Ottocarus genu poſito fidem conceptis

Rudolpho dedit ſe Vienna.

Pacis cupidus Rudolphus.

Pax inter Rud. Cæſarem & Ottocarum.

+

ceptis verbis præstans Boëmiæ & Morauiæ vexilla suscipit. Excogitata verò res erat ad eludēdam eius superbiam commodissima: tentorium ita concinnatum erat, vt adducto quodam funiculo quatuor eius latera conciderent, quod cum eo in genua procumbente factum esset, res vtriusque exercitus oculis subiecta videbatur, acclamātibus & plaudentibus Germanis, Boëmis verò frementibus, & fraudem tacitè execrantibus. Acta sunt hęc duodecimo Calendas Decembres D. Elisabethę consecrato. Ottocarus indignè hæc ferens dissimulata vtcunque ira in Morauiam abijt. Cęsar dimisso exercitu Viennam regressus Stephanum à Meislau Austriæ, Hardnidum Veldonium Stiriæ, Carniæ Cunradum Aufenstainium Marescalcos præficit, qui rebus præessent, quo ad suo & principū decreto aliud de prouincijs illis statueretur. Ottocarus interim Morauiæ & Boëmiæ quædam loca ex itinere interuisens Pragam tandem venit. Aduenientem multis & acerbis contumelijs excepit vxor Kunegundis mulier imperiosa, & super fœminam ferox, indignum dicens regno, & tot virorum imperio, qui nulla regiæ dignitatis, nulla rerum antegestarum ratione habita, clienti se & seruo quondam suo subiecerit, pulcherrimas ditissimasq; prouincias, quibus vel aliquot prœlijs victus cedere nō debuerat, ne tentata quidem pugna è manibus amiserit, mori satius fuisse, quam hosti fraudulento ad tam indignum modum ludificandum se præbere, quorsum igitur opus fuisse extra ordinem per Boëmiam delectus agere? Morauos, Silesios, Saxones, Misnenses, aliasq; vicinas gentes suis excire sedibus? vti scilicet egregij triumphi spectatores regem, qui paulò antè à mari Germanico ad Adriaticū vsq; latè imperasset, intra Boëmiæ saltus eximio Rudolphi Comitis beneficio, quod supplex obtinuerit, inclusum ad suos renunciarent? se, si armorum vsus mulieri, quo vir vti noluisset, concederetur, per socordiam amissa facilè recuperaturam. Hęc & alia id genus probra mulier superbissima audientibus etiā aulicis viro ingerebat, qui etsi palàm aliquando diceret; nunquam sibi aliquid, cuius ipsa auctor extitisset, bene cecidisse, vict⁹ tamen assiduis eius incitationibus apertum iam bellum parabat, quo fraudem sibi factam vlturum se dicebat, nec saniora admittere consilia volebat eorum, qui fidem iurisiurandi seruandam, neq; muliebri impotentiæ obsequendum esse arbitrabātur. Erāt.

Ottocari superbia elusa.

Kunegundis Ottocari vxor.

Ottocaro insultat vxor.

verò in aula ipsius non pauci, qui quòd imperiosæ mulieris nutu maxima fere negocia tractari videret, omnia eius consilia approbabant, & eadem assentatione apud regem quoque vsi, pronum sua sponte animum verbis instigabant, & quò acerbius quis in Cæsarem locutus esset, eo maiorem apud eum gratiæ locum esse vidētes fraudem rei adhibitam, quam non vlcisci indignum esset, asserebant. Eorum consilijs & vxoris quotidianis iurgijs, suopte etiam ingenio, fatis ad exitum trahentibus, incitatus, Rudopho nuncium mittit, acta reuocat, Austriam, aliasq; prouincias fraude (ita enim interpretabatur) ereptas repetit, nisi reddantur, bellum indicit. Interim magna celeritate vsus, præsidia ad oportuna quędam Austriæ & Stirę loca pręmittere, nouos exercitus ex Boëmis, Morauis, alijsq; vicinis scribere, omnia ad bellum necessaria magno studio parare, & ad summam diligentiam nihil reliqui facere. Iamq; iterum missis ad Henricū Bauarię Ducem literis, & nuncijs, auxiliares aliquot copias impetrauerat. Itaque, primo anni septuagesimi octaui vere Austriæ fines apud Laam oppidum ingressus agros vastat, quosdam etiam ex prouincię proceribus præmijs & pollicitationibus, vti vlteriora eius loca infestarent, adduxerat, inter quos præcipui erant Henricus & Leopoldus Kunringij. In armis etiam erant Henricus & Ibanus Günsenses Comites, qui agrum Nouæ ciuitatis (Neapolim Austriæ passim vocant) depopulabantur. Horum conatibus Stephanus Meislauius Mariscalcus Austriæ, Otto Berchtolsdorfius Cubicularius, & Berchtoldus Ebersdorfius eiusdem prouinciæ Dapifer tantisper se opposuere, donec Cęsar vires contraheret. Is tum Viennæ erat, & allato huius rei nuncio, adeò defectionem Ottocari ægrè ferebat, vti diceret, mori se potiùs velle, quam hanc iniuriam non persequi, cumq; literas eius legisset; quoniam, inquit, iurisiurandi religione spreta, & mihi, & Imperio Rom. fidem obsequiumq; renunciat, sentiet Deum rupti fœderis & sacramenti vindicem iustæ causæ propugnatoribus contra vim & perfidiam suam opem laturum. Missis itaq; nuncijs Albertum & Rudolphum filios, aliosq; cognatos & affines ex Sueuia ad se vocat, in Austria, Stiria, Carinthia, & vicinis locis delect⁹ haberi, & auxiliares copias ad se mitti iubet. Salisburgensis Archiepiscopus ad primum nuncium cum trecentis equitibus aduenit, Basileensis pręsul, Burggrauius Norimbergensis, & Henricus

Ottocarus Cæsari pacem renunciat.

1278.

Kunringij.

Cæsar ægrè fert Ottoc. defectionem.

Bellum contra Ottocarum.

Henricus Hachbergicus Marchio octingentos longo itineris dispendio per Carnos adducebāt, quibus Hennenbergici, Fürstenbergici, & reliqui cognati quidam sexcentos adiunxerant. His accessere Albertus Goriciensis cum centum quinquaginta equitibus, Meinardus Tirolensis cum trecentis, totidem ducebant Fridericus & Albertus Ortemburgici. Vdalricus Hainburgicus Carnus cum ducentis, Henricus Pfannenbergensis Stirus cum centum aderant. Mille præterea Stiris communi prouinciæ nomine conductis præerant Fridericus à Pætouione, Otto Liechtenstainius, & Colo à Seldenhouen. Hij omnes ad initium mensis Septembris cōuenere. Interim Hugo Comes à Taufers Tirolensis in Hungariam missus auxilia impetrat. Chumanorum viginti millia venere cum Ladislao regis Stephani filio. Erant Chumani gens nondū Christianis riribus addicta, bello acerrima. Hi pridie Idus Septembris Marum fluuium traiecere Rudolphus vti Ladislaum arctiori quodam vinculo sibi cōiungeret, in filium eum adoptauit. Deinde cum iis quas dixi copiis, quibus Austriacorum auxilia se cōiunxerant, Cæsar propiùs hostem mouet, castra propè Laam oppidum ponit. Erat inter vtraque castra arundinetum, & locus paludosus esse putabatur, eum Hungari siccum & solidum explorârunt ad Ottocari castra, primasq; vigilum stationes progessi, vnde pro more gentis capita aliquot secum attulere. Antequàm prælium cōmitteretur, Cæsar vti suos in pugnam animaret, quam plurimos militari dignitate insigniuit, inter quos centum Tigurini fuere, quos omnes strenuè pugnantes aduersis vulneribus obiisse proditum est, eorumq; insignia gentilitia Tiguri in Minorum templo ad rei memoriam depicta visuntur. In more Rudolphum habuisse dicunt, vti pugnam commissurus, si integrum hoc illi relinqueretur, diem Veneris expectaret. Is vbi tum aduenisset, ædem S. cruci vouit, si victoria potiri Deus cōcederet, quàm Tulnæ posteà voti reus posuit. Totum deinde exercitum, ex consilio Hugonis à Taufers, in quatuor ordines distribuit. Primo præfectus est Matthæus Treüzius, in altero Stephanus Comes Schildbergicus curare iussus, hi ex Sueuis ferè cōstabant, tertium ex Stiris, Carinthiis, Carnis, & Salisburgensibus constituit, inter quos & ipse locum sibi legit, quartus ordo Austriacos habuit. Hungari quoque in ordines distributi Ladislaum in edito quodam colle,

Henr. Hochbergicus.
Rudolp. Cæsaris copiæ.
Albertus Goriciensis.
Hugo à Taufers
Laa oppidum.
Matthæus Treütz.

Ordo aciej. vnde prælium ipſe adhuc adoleſcens inſpectare ex tuto poſſet, collocârunt. Ab altera parte Ottocarus ſuos in ſex ordines dirigit: Primus ex Boëmis, ex Morauis alter cōſtabat, tertius Miſnenſium, & Thuringorum erat, Poloni in duas ſe Phalangas diuiſerant, Saxones & Bauaros rex ipſe ſibi delegerat.

In exercitu Cæſaris Imperij aquilam ferebat Henricus Hachbergicus Marchio, Auſtriacum ſignum Cunrado ab Haſelau Auſtriaco commiſſum erat, Chriſti ſeruatoris imaginem cruci affixam patri pręferebat Albertus Habsburgicus. Erat inter Saliſburgenſis miniſtros Henricus Schörlinus, qui equum habebat efferum calcitronem, quo calcaribus inſtigato in hoſtem primus excurrit. Cæſar, vti omnes ſequerent, iubet, tempus adeſſe clamans, quo virum ſe quiſque oſtenderet. Ab altera parte Ottocarus ſuos paucis exhortatur, vti & audaciæ & timoris exemplum abs ſe caperent, prælium inter primos inuaſit. Ad primum congreſſum Rudolphus Rhinius Baſileenſis eques tam alta voce, vti ab vtriſq; audiretur, vulgatam cantilenam canere exorſus eſt, qua Deiparæ virginis auxilium inuocatur. Acerrimus ab initio conflictus Auſtriacis & Stiris fuit, cum ea exercitus parte, in qua rex ipſe aderat, octingentos quinquaginta grauis armaturæ equites circa ſe habens, cumq; diu anceps ſtetiſſet pugna, Pfannenbergicus accepto graui vulnere à ſuis extra aciem ablatus eſt, & Stiri hoc caſu moti remiſſiùs rem gerere videbãtur, quo animaduerſo diſcrimine Cęſarem nonnulli ferunt in genua prolapſum Dei opem imploraſſe, & inſtauratos eſſe Stirorum animos, quorum in eo prælio virtus enituit, Inuenio in manuſcriptis Herbotum Fullenſtainium natione Polonum ingentis ſtaturæ & robris nec minoris audaciæ & temeritatis hominem, magnis ab Ottocaro promiſſis Cæſarem, vti inſigni aliqua clade afficeret, toto exercitu perquiſitum petiiſſe, quem cùm Cæſar inſerto pūctim per commiſſuram galeæ gladio occideret, equum ab altero aliquo ſuffoſſum, ipſum verò iam peditem acriter ſe defendiſſe, cumq; nimis multi accurrerent, exclamaſſe: illæſum ſe atq; integrum eſſe, itaque in hoſtem pergerent, neu proſperę pugnę curſum ſiſterent. Cæſar deinde à Berchtoldo Capella in alium leuatur equum, & eodem comitante, prælium redintegrans vehementi impetu hoſtium aciem perrumpit. Iamq; Boëmi trepidare nonnihil cœperant, cùm & alius error ab altera

Henr. Schörlin.

Prælium inter Rud. Cæſarem & Ottocarum.

Herbotus Fullēſtain.

altera parte iniectus metum auxit. Constituerat suis Henricus Marchio, vti clamante se hostes fugere, omnes identidem exclamarent: fugiunt, fugiunt. Ea vox audita, cum quisq; alibi à suis fugam iniri crederet, non nihil turbabatur, nemo tamen antea excessit prælio, quàm regi fortiter pugnanti nuncius adferret, Milotam præfectum cum Morauis adhuc integris, qui in subsidiis erat, fugam capessere. *Stratagema.* Sunt qui Milotam ob fratris filiam ab Ottocaro vitiatam, ipsumq; fratrem de hac iniuria cum eo conquestum in turri quadam incendio sublatum id fecisse dicant. Boëmorum historiæ à Rudolpho donis corruptum affirmant. Milota abeunte, & cæteri ordines turbati fugam circumspiciunt. Interim Stiri duo fratres Merenbergeri (Lazius è duobus alterū Hadamarum Cunringium fuisse dicit) quorum fratrem rex in crucem egerat, toto agmine perquisitum adorti fortiter pugnantem equo deijciunt, octodecim vulneribus effectum interficiunt, magno clamore cæsum abs se regem vociferantur. Cæsar, qui viuum in potestatem venire malebat, cùm primùm allatum esset in periculo versari regem, Emerbergium & Brechtoldorfium, vti eum adduceret, miserant. id serum fuit. *Ottocarus occiditur.* Rege amisso fugam omnes cepere. Cæsar ab effusione sanguinis temperari imperans Hungaros, quò minùs quos assequi poterant occiderent, inhibere non potuit. Corpus regis à calonibus (vti ferunt) propè nudatum Cæsar Boëmis ad sepulturam reddi iussit. Hunc habuit finem vitæ Ottocarus rex nuper potentissimus, & armorum gloria per gentes inclytus, qui cùm imperium in tot viros haberet, si æquè in fœminã ius maiestatemq; viri retinuisset, & viuere diutiùs & pacatius è vita abire potuerat. Incidit hoc prœlium in septimum Calend. Octobris quem diem Boëmis pro nefasto habitum, cum & Ioannes eorum rex eodem die prœlio Britannico occisus posteà sit, obseruatum est. Quatuordecim hominum millia ex regijs cæsa fuisse proditum. Cæsar triduum eodem in loco (vti moris tum victori erat) commoratus, orta inter Hungaros & Germanos discordia, Mistelbachum abijt. Ibi Ladislaum cum gratiarum actione dimisit, Austriacos, Stiros quoque & eos qui cum Salisburgensi advenerant egregiè collaudatos domum ire iubet, ipse cum reliquis propius in hostium fines mouet, vti videret, quidnam amisso rege acturi sint, simul & belli sumptus, qui ad quadringenta

aureûm numûm millia æstimabantur, exacturus. In itinere adfertur nuncius Ottonem Longum Brandemburgum, Ottocari ex sorore nepotem cum copiis aduenire. Cæsar itaque retro ad Austriacos Stiros & Carnos mittit, qui statim iter ad eum conuertere, adfuit & Salisburgensis cum reliquis, inter quos & Bernardus Seccouiensis victricia secutus arma. Interim Bruno Olomucensis præsul ad Cæsaris exercitum adequitans vanum rumorem, & pacatum esse Marchionis aduentum nunciat, & cum Salisburgensi ad colloquium euocato de pace agit, satis superq; funerum Boëmis esse, neque bellum ad internecionem cum gente Christiana gerẽdum, iacere auctorem belli, Venceslaum puerum regem parente orbatum pacem petere, & conditiones in castris ad Viennam pactas accepturum. Ottonem ad eius tutelam, si Cæsari ita videretur, aduenisse. Eliguntur à Cæsare Burggrauius Norimbergensis, & Meinardus Tirolensis, à Boëmis Bruno episcopus, & ipse Brandemburgicus, inter quos tanquam arbiter honorarius constituitur Salisburgensis. Itaque pax conficitur, & conuentu Iglauiæ indicto confirmatur in præsentia Principum, Episcoporum, & Comitum, qui prælio interfuerant. Pacta pridem inter Venceslaum tunc octauum agentem annum, & Gutam Cæsaris filiam; Rudolphum item & Agnetem matrimonia cum certa successionis spe (si Venceslaus prole mascula non suscepta decederet) confirmantur. Venceslai tutela & regni administratio Ottoni, quoad rex adolesceret, committitur. Is Episcopum Brandemburgicum posteà rebus imposuit, & puerum regem in suam ditionẽ secum abduxit, vndiq; reclamantibus Boëmis. Nuptias Rudolphus posteà Iglauiæ, celebrauit. Pace facta, rebusq; in Boëmia constitutis, Cæsar victor Viennam ingreditur, magnaq; cum lætitia, faustisq; & festis gratulationibus excipitur, & reipublicæ constituendæ, rebusq; superioris belli tempore callapsis in meliorem statum adducendis annum integrum illic commoratur. Profectus inde in Stiriam Ottonem Liechtenstainium prouinciæ præfecit, inde in Carinthia, Carniola, & vicinis regionibus omnia ordinat, magistratus constituit, & quæ cætera vsui fore sperat componit. Viennam reuersus bellum in Henricum Bauariæ ducem parat, qui affinitatis & pactorum parùm memor Ottocarum milite & commeatu iuuerat. Cùm primùm Henricus Cæsarem cum exercitu in se veni-

Otto Brandenburgicus.

Pax cum Venceslao Ottocari filio.

Rudolphi nuptiæ Iglauiæ.

Rudol. in Bauariam ducit.

ſe venire audiuit, omni belli conſilio depoſito ad preces cōfugit. Exorant Cæſarem Otto & Catharina illius filia, cui ſuam quoque interceſſionem Ludouicus Palatinus, & Machtildis eius vxor adiunxere. Subiratus erat Palatino Cæſar, quòd cum copijs ſuis ad bellum profectus, in itinere ſubſiſtens, euentum pugnæ expectare voluiſſe videbatur. Poſt breuem diſceptationem pax Henrico data. Is oppida quædam in regione ſupra Anaſſum pignori data, Vvelſium, Styram, Lincium & alia abſq; pecunia reddens ſyngrapham ſuper ea factam dirupit, & auxilia in Boëmos ſi tumultuarentur, vti fama erat, pollicetur. Cęſar Ottoni genero ſuo Neoburgum, Scherdingam, Freiſtadium, & alia quædam vicina loca dotis nomine attribuit. Viēnam inde cùm rediſſet, vxor Anna graui morbo implicita ſexto calend. Martij vitam mortalem æterna commutauit, anno humanę ſalutis octogeſimo primo ſupra mille ducentos. Corpus eius Baſileam deportatum ſepulturæ traditur, pompę funebri adfuiſſe ſcribitur Epiſcopos tres, Abbates ſexaginta vnū, & trecentos ſacrificos. Inter hæc apud Boëmos Kunegundis regina vidua Brandenburgici antiſtitis gubernationem pertęſa Opauiam primùm ad Nicolaum Ottocari ex pellice filium loci dominum profugit, mox verò Znoymam ſe contulit, vbi cum Zauiſio quodam Roſenſi perq̃ familiariter agens peperit tandem, & vix puerperio egreſſa inconſultis omnibus nuptias cum eo contraxit. Rudolphus poſtq; in Auſtria & vicinis ei locis quatuor ferè annos tranſegiſſet, diſceſſum parans in frequēti procerum conuentu Albertum filium Auſtrię & Stiriæ pręfectum, & Imperij vicarium creat rebus pręfuturum, donec ex ſuo & principum cōſilio aliud ſtatuatur. Vt autem filio firmā in eas prouincias ſucceſſionē pararet, iam anteà cum Meinardo Tirolenſi principe de matrimonio Alberti cum Eliſabetha eius filia egerat, eiq; Carinthiæ ducatus & Taruiſianę Marchę beneficium promiſerat. Ita rebus in Auſtria ordinatis cum Ludouico genero Norimbergam, atq; inde Francofurtum ad principum comitia profect⁹ eſt. Multa ibi de tranquillo Germaniæ ſtatu acta, & auxiliares copię ad diruenda prędonum latibula decretę. Soluto conuentu Cæſar, conſcripto raptim milite, Reichenſtainam, Schœneggiū, aliasq; nonnullas arces latrocinantium expugnat, ipſos ſupplicio afficit. Cōſtantiam profectus concordiam inter ciues & proceres quoſdam vicinos

Anna Rud. Cæſ. vxor moritur.

1281.

Kunegundis regina nubit Zauiſio.

Albertus Rudolphi filius præficitur Auſtriæ.

Comitia Francofurti.

Rud. latronum arces deſtruit.

vicinos firmat. Idem Tiguri, Schafhusij, Basileæ, & alijs quibusdã locis facit. Brisgouiam pòst hæc ingressus Eggonem Friburgensem, qui absente eo multa turbauerat, in obsequium redigit. Argentoratum inde profectus secundo Rheno alias quoque oræ Rhenanæ ciuitates adit. Oppenhemij dum rebus constituendis, & legationibus expediendis aliquot dierũ moras impendit, Hartmannus eius filius eximiæ indolis adolescens ad ipsum profecturus, dum in inferiori Turgouia propè Rhenaugiam Rhenum traijcit, naue mersa cum tredecim ingenuis adolescentibus perijt. Decimum octauam vitæ annum vix ingressus erat, pater Alsatiæ præficere destinauerat, eratq; ei desponsa Angliæ regis filia, corpus materno tumulo illatum. Anni sequentis initio comitia Augustæ Vindelicorum habenrur, ad quæ frequentes conuenerunt principes, & reliqui Imperij ordines. Ibi ex communi principum & ciuitatum consensu, orãtibus hoc vti fieret prouinciarum legatis, Alberto Cæsaris filio Austria, Stiria, Carniola, & Vindorum Marcha Imperij beneficio concessę, Meinardo itẽ Carinthia, Taruisium & vicina loca, vterq; fidem & obsequiũ Cæsari Imperioq; iureiurando promittit. Rudolphus etiam alter Cæsaris filius Sueuiæ dux, Alsatię Landgrauius, & Ergouię Comes declaratur. Hinc controuersia Salisburgensis cum Bauariæ ducibus super Müldorfio oppido dirempta, & inter Rudolphum Habsburgicum Episcopum Costantiensem Tigurinosq; & Vrienses facta concordia. Eginonis etiam Furstenbergici Comitis cum quibusdam Sueuiæ ciuitatibus dissidium sublatum est. Peractis comitijs Cæsar bellũ mouit in Eberhardum Vvirtembergensem prædictum. Is rebellionem cæptans semel atque iterum monitus saniora sequi consilia recusabat. Cæsar itaque cũ exercitu in ipsius ditiones ingressus agros vastat, cumq; elicere eum ad pugnam non posset, Stutgardiam oppidum, vbi erat, obsidet. Moguntius verò Eberhatdũ videns nec obsidionem diutiùs, nec imminentem belli molem sustinere posse, ad Imperatorem in castra profectus pro illo intercedit, satis magnas seditionis pœnas dedisse dicens, qui victum se fateatur, multoq; laudabilius esse, parcere illi, quam in non repugnantem sæuire. quod verò pertinaciùs se gerere videatur, neque etiamnum veniam supplex petat, tribuẽdum hoc esse fortitudini animiq; magnitudini, veniamq; magis quam odium aut vindictã meteri.

Hartmãnus Rudolphi filius submergitur. *1282.*

Comitia Augustæ.

Alberto Austria. Meinardo Carinthia cedit.

Rudolph. Cæsar Vvirtẽbergensi bellum mouet.

mereri. His Mogũtini rationibus Cæſar Eberhardo pacatus bello *Rud. Cæſar pacẽ*
etepta reſtituit fidei ſacramentũ dicere iuſſo, nec arma impoſterũ *cum Eberhardo*
ſumere. Pacẽ etiã inter ipſum & Eſſingenſes conciliat. Non longo *Vuirtemb. facit.*
tẽpore pòſt, diſſidiũ Eberhardo cũ q̃buſdã Sueuiæ ciuitatib⁹ fuit;
quibus opem ferebant Albertus ab Achelen, & Albertus comes à
Teck. Eberardus igit' ditiones eorũ inuadit, agros vaſtat, villas &
prædia diripit, agreſtes homines aut cædit, aut captiuos abducit.
Rudolph⁹ itaq;, quod ciuitates illę ad Imperij ditionẽ pertinerẽt,
iterũ in eũ mouet, ſed procerũ quorundã interuentu fit pax, & ab-
lata reſtituuntur. Rudolph⁹ verò ſuperioris Sueuię loca quędã, vti
iniuriæ minùs oportuna eſſent, Eſſingam, Reutlingã, & Heilbru- *Eſlinga Reutlinga & Hailbrunnum ex pagis ciuitates fiunt.*
nam mœnib⁹ cingi, & ex pagis oppida fieri iubet. Circa hęc tẽpo-
ra Guilielmus Sangallenſis Abbas ex Montfortiis Comitibus an-
teà ob iuſtas multorũ de ipſo querelas, & à ſummo Pontifice ſacris
prohibitus, & à Cæſare proſcriptus arma in ipſum ceperat, quem
alibi occupatum ſuis conatibus ſegnius obuiam iturum ſperabat.
Mittitur ad eum compeſcendum Albertus Auſtriæ princeps, quo
oppidum Vvilã obſidente eò deducta res eſt, vti Abbas ad Cæſa- *Vvilam Albertus obſidet.*
rem ſe iturũ, eiuſq; arbitrio ſtaturum promitteret. Rudolph⁹ po-
ſteà prędones ex tota Germania propulſarę aggreſſus, vti in Sena-
tu Principum Francoforti prius, deinde Erfordię decretum fuerat,
anni huius fine & alterius initio octoginta ipſorũ arces in poteſta- *1283.*
tem redigit, pro merito quemq;, nobili familia natos gladio, ten- *Rud. itinera per*
uioris fortunę homines laqueo ſtrãgulari iubet, eaq; ſecuritas per *Germaniam tuta præſtat.*
Germaniam inde ſecuta eſt, vti mercatores magis tutas jam mer-
ces ſuas in publico eſſe faterentur, quam anteà in cauponũ hoſpi-
tijs fuerãt. Cùm Herbolſtainam arcem Comitũ ab Helfenſtain,
(quam prædones occupauerant) obſideret, venit ad eum Guiliel-
mus Abbas. Ibi adnitẽtibus Burggrauio Norimbergenſi, Ludoui-
co Oetingenſi, & Henrico Clingenbergico res componi cœpta,
vti Abbas pręfecto Cæſaris arcem Ibergam traderet, quod cùm in *Iberga arx.*
Toggenburgicorum fraudẽ fore putaret, negocio imperfecto di-
ſceſſit. Cęſar demolitus prœdonũ latibula, ad inferiora Rheni lo-
ca, vt ablata quędã portoria, & alia Iura Imperio reſtituat, iter ca-
peſſit. Erat eo tempore nefarius quidã impoſtor, qui cùm vulgaris
quædam opinio eſſet Fridericũ ſecundum amiſſum, nõ mortuum *Fridericus impoſtor.*
eſſe, & aliquando reuerſurum; eum cui facie & membrorum iun-
ctura ſimilis erat, ſe eſſe adſeuerando, multorum hominũ animos

ita

Fridericus impostor. ita dementauerat, vti ad ipsum passim concurrerent ante alios veterani quidam milites, & equites, qui sub Friderico militauerant, quos mira quadam affabilitate accipiens, & quædam à Friderico Cęsare olim vel dicta vel facta, quę ad paucorum scientiam venerant, ordine edisserens breui effecit, vti is esse, quem se adsimulauerat, crederet. Multa etiá (ab hominibúsne, an ab atrogenio acceperit incertum) elargiebatur. Iamq; multi mortales, siue quòd ita crederent, siue etiamsi subesset fraus, nouandis rebus studerẽt, quotidie ad eum confluebãt. Rudolphus igitur in eos profectus, qui aliena sui iuris fecerant (à qua culpa nec ipse Coloniensis Antistes immunis esse habebatur) cùm hæc rumore incerto adlata audiuisset, ridere primùm insanos maleferiati hominis conatus; mox à Coloniensi, & alijs admonitus, conuentus iam ab illo haberi, rem minimè negligendam putans ad hominem opprimendum ire cœpit. Nouesij Pseudofridericus ille, atque alijs in locis conuentus egerat, & Rudolphum facto decreto ad se venire, suarumq; ditionum ius ab se legitimo Imperatore accipere impudẽtissimus nebulo iusserat. Cęsare in Vbios ad ipsum profecto, alio *Vvetzflaria obsessa.* itinere Vvetzflariam apud Cattos Melibocos euaserat, quam cùm obsidere pararet Cęsar, oppidani aut fraudem odorati, aut suis rebus diffisi captum ipsum ad Cæsarem adducunt. Fraudis & maleficarum artium ex propria cõfessione conuictus crematur. Hunc *Pseudofrideric⁹ comburitur.* vulgò Holtstuch & Tilekolup vocabãt. Reuerso in Sueuiam Rudolpho Henricus Basileensis Episcopus, qui Geroltzeggio successerat, vulgò Gürtelknopff dictus (erat enim Franciscanus) con*Purentrutũ arx* queritur, Purentrutum arcem ante annos duodecim occupatam prçter ius & ęquum à Reginaldo Burgundo Montisbelgardi Comite retineri. Rudolphus itaque, qui huic Episcopo impensè fauebat, arcem eam obsidione cingit, Comitem ad eius deditionẽ & restitutionem compellit. Rudolphus inde Vvaldeccias arces quinque, ex quibus multa vicinis fiebant damna, destruit. Eodem anno in Bauaria obierat Catharina Cæsaris filia Ottoni Bauaro *Albertus cum Ottone Bauariæ duce bellũ gerit.* nupta absque liberis. Albertus igitur Austriacus, cùm ea, quę Ottoni dotis nomine tradita erant, non redderentur, nihilq; pacati ab Henrico responderetur, collecto milite, & ad iuncto sibi Salisburgensi præsule in Bauariam mouit. Henricus contrà se armat, Cellam vsq; obuiam procedit, castra haud procul hoste figit. Interim

terim Otto Austriæ fines alio exercitu inuadit, Scherdingam præsidio & commeatu munit, Neoburgum obsidet. Vvicardus verò Pataujensis, & Otto ex Comitibus à Roteneggk Ratisponensis Episcopi suum officiū faciunt, paci student, inducias impetrant, rem integram ad Ludouicum Palatinum reijciunt. Fit tandem pax, & (vti habet Salisburgense chronicon) Henricus centum argenti marcas in belli sumptus numerat. *Pax inter Albertū & Ottonē Bauarum.*

Reuerso in Austriam Alberto molestiam exhibebāt Hungari nonnulli, qui eius regionis fines lattocinijs, & incursionibus magis, quàm iusto bello infestabant, Ottocari temporibus rapto viuere adsueti. Inter eos Ibanus Gunsensis Comes principem facilè locum habebat. Albertus missis ad Abbatem Admontium literis limites contra eorum incursus munire, præsidia oportunis locis disponi iubet. Ille cum domesticis suis & clientibus, belli æquè, ac ipse erat, ignaris egressus Comitem propè Raccolsburgum præda onustum, non expectato limitaneorū auxilio, temerè insequutus, in prædispositas ad hoc insidias Hungarorū præcipitat. Raccolsburgenses, dum illi suppetias veniūt, multos suorum amisere; parum igitur abfuit, quin Abbati ob rem malè gestam manus inferrent. Rudolphus interim sub anni LXXXIV. initium cum Agnete Ottonis Burgundię Comitis filia iuuencula admodum, & pręcellente forma matrimonium paciscitur Romolsbergij, & sequenti æstate in magna principum frequentia nuptias celebrat Basileæ. Nullos ex ea liberos sustulisse legitur. Ideò à morte mariti in patriam redijt: Hanc cùm Fridericus Comes Leningius antistes Spirensis aliquando honoris & officij causa è curru leuaret, raptus venustate mulieris osculo eam petit, quòd indignè ferens Regi conqueritur, qui statim per nobilem quendam, præsuli indicare iussit: vt quæsito ad deosculandum alio pacificali, hoc sibi soli comparatum relinqueret. Leningius Regis iram pertimescens vltrò in exilium cōmigrauit, nec prius ad Episcopatum, quam mortuo Rege, redijt. *Ibanus Comes Gunsensis.* *1284.* *Rud. Cæsaris secunda nuptiæ.*

Hoc anno Cæsar vicarium in Italiam legat Rudolphum Hoheneccium Salisburgensis Episcopi (vti vocant) coadiutorē Cancellarium suum. Is magna cum dexteritate rem agens facilè ciuitatibus persuadet, vti pacem amplexi ea lubentes facerent, quæ coacti facere deberent, & Cęsaris tranquilla omnia offerentis cle- *Rudolp. Hoheneccius Impe. Vicarius per Italiam.*

Ciuitates Italiæ libertatẽ mercantur.

mentiam potiùs, quàm inuictam bello virtutem experirentur rebellionis grauissimas daturi pœnas. His Rudolphi verbis fidem habentes pleræq; ciuitates pecuniam pro libertate, Florentini sex aûreum numûm millia, Lucenses bis totidem, aliæ pro suis quæq; facultatibus offerunt, & Cęsari dicto se audientes fore promittũt. Cancellarius voti sui compos pecunia onustˀ domum in Germaniam redit. Pontifex verò plerisq; ciuitatibus, quas ferendis oneribus esse sciret, pecuniam & ipse imperat. Rudolpho Cæsari, quò minus ipse in Italiam profectˀ sit, in causa fuisse credo, quod Germaniæ statum videret sua præsentia indigere, & maiores Italiæ motus Gibellinos inter & Guelphos esse, quàm qui exiguo tempore componi potuissent. Rogatus aliquando, cur in Italiam non iret, hunc protulisse apologũ dicitur: Rex animantium Leo, omnes olim feras ad statam diem Regiæ suæ adesse iussit, obsequẽtes singulæ ex pręscripto conueniunt. Vulpecula abeuntium vestigia in puluere contemplata, omnes regiam ingressas, nullam autem redijsse videns, ait: hæc mè vestigia terrent, ego hic ingredi nolo, ne quoq; ex earum sim numero, quæ amplius non egrediuntur. Innuens prudentissimus Cæsar, sibi ab aliorum periculo exemplũ sumendũ, plurimos enim Imperatores maximis sępè sumptibus Italiam ingressos, paucos autem suo & patriæ commodo fæliciter reuersos esse, quod ante illius tempora in nonnullis, & paulò pòst in Henrico Septimo non obscurè comprobatum est. Eodem anno ex mortalium consortio abijt Fridericus Salisburgensis pręsul, in cuius locum suffectus est Rudolphus Hoheneccius, Cęsaris Rudolphi Cancellarius. Sequenti anno Romæ, Martino Quarto è viuis sublato, successit Honorius item Quartus. Is Pinziuallam Fliscum Genuensem Imperij vicarium per Italiam abs se constitutum ad Cæsarem, vti ab ipso confirmaretur, misit. Rudolphus verò, etsi Pontificem hoc iuris vsurpare non satis æquo animo pateretur, ne tamen noui alicuius motus ansam præberet, Fliscum confirmat quidem, sed nullis Germanorum copijs auctum in Italiam, vnde venerat, redire iubet. Is vbi imperiosè ageret, ab Etrurię ciuitatibus, quas primas accesserat, propè ludibrio habitus, cùm exactam pecuniam non soluerẽt, neq; in exilium proscripti quoquam abirent, in Germaniam redit, copias, quibus cogere nolẽtes posset, frustra postulat. Hoc anno Columbarienses tumultuantes à Rudol-

Rud. cur in Italiam non iuerit.

Honoriˀ Quartus.

Pinziualla Fliscus.

à Rudolpho obſeſſi ad obſequium redeũt, quatuor millibus marcarum argenti multati. Sub anni exitum Rudolphus Cæſar Henricum Baſileenſem antiſtitem Romam legat. Is in mandatis habere dicebatur, vti Pontifici nunciaret; Rudolphum Exarchatu cedere. Id quidem feciſſe Rudolphum conſtat tempori ſeruientem, neq; publicam tranquillitatem in diſcrimen adducere volentem, cùm ſatis vbique turbarum & diſſenſionum toto Imperij ſui tempore, in Germania inuenerit. Ipſe verò Auguſtam ad comitia in nouum annum indicta proficiſcitur. Henrico Romana legatio opima attulit ſpolia. Contendebant inter ſe de Moguntino Archiepiſcopatu Petrus Richius Moguntinus ac Baſileenſis Præpoſitus, & Gerardus Eppenſtainius Archipreſbyter Treuirenſis, diuerſis canonicorum ſtudiis ambo electi, jamq; ea lis triennium Romæ diſceptabatur. Iam inter duos contendenres tertio gaudium; Henricus à ſummo Pontifice electus & confirmatus, Petrum antea in Baſileenſi Epiſcopatu ſuum competitorem præteritum eſſe memor, ne ſecundò repulſam ferret, vti in ſuum locum ſufficeretur, pro eo intercedens obtinuit. De Henrico hoc annotatum inuenio, non tantum eum ex monacho in Archiepiſcopum, ſed ex piſtoris filio in Sepremuirum Imperij Electorem euaſiſſe.

Columbarienſes ob rebellionem multati.

Henricus Gürtelknopf ex monacho Archiepiſcopus. 1286.

In comitijs Auguſtanis Rudolphus Henrico Bauaro, & Rudolpho Saliſburgico, de Müldorfio inter ſe conrendentibus, pacis leges dixit, & ſex viros dedit, qui in rem præſentem irent, & examinatis vtriuſque rationibus, litem dijudicarenr. Fœdus eodem tempore inter Ludouicum Palatinum, Albertum Auſtriacum, & Meinardum Carinthium factum. Sunt qui eo conuentu & Boëmorum legaros adfuiſſe memorant, qui miſerabili regni ſtatu, & Reginæ & Zauiſij molitionibus expoſitis, à Cæſare precibus impetrauerinr, vti Venceſlao decimum ſextum annum jam agenti, cum Gutha ipſius filia nuptias celebrare, & regni gubernacula aſſumere liceret. Auentinus in hoc conuentu Bauariæ duces Auſtriam, Stiriam, & Carinthiam ſuis ereptas maioribus repetiiſſe narrat, & tùm demùm ex Senatuſconſulto principũ eaſdem prouincias Alberto & Meinardo eſſe cõceſſas. Id cum omnes, qui eorum temporum res ſcripſère, anno LXXXII. factum eſſe dicant, fortaſſis ob Bauariæ Principum interpellationem, quod anteà conceſſum fuerat, tunc denuò confirmatum eſt, id quod in medio relinqui-

Vvenceſlao quãtumuis iuniori regni gubernacula permittũtur.

Venceslai regis nuptiæ. linquimus. Hoc ferè tempore Venceslaus Boëmiæ rex suas Pragæ nuptias luxu plusquam regio celebrauit. Aderant præter alios Principes & Episcopos quam plurimos, Cæsaris ambo filij Albertus & Rudolphus centum hominum millia epulo quotidiano acceptà fuisse refert Boëmicarum rerum scriptor Ioan. Dubrauius. *Gutha Rudolph. Cæs. filia.* Fertur Gutha tam commodis fuisse moribus, vti viro paternæ cædis & veterum offensarum memoriam omnem facilè ex animo aboleuerit. Commendatur & Venceslai insignis in Deum pietas, ob quam à multis inter sanctos numeratus est. His antè annum exactum masculam prolem largitus est Deus, quo nuncio exhilaratus Cæsar, Egram profectus sacræ lustrationi præsens adfuit. Infanti paternum nomen Venceslao datum. Rudolphus tum genero Egram oppidum, & arces aliquot vicinas in dotem filiæ con- *Rex Boëmiæ Elector Imperij pincerna.* cessit. eiq; & regibus Boëmiæ Electoratus dignitatem cum pocillandi officio confirmauit. Diximus antè nonnihil de Guilielmo Montfortio Abbate Sangallensi, is cum nihil de pertinacia sua re- *1287.* mitteret, Cæsar in Turgouiam (pagum Tauriacum vocat Beatus Rhenanus) proficiscitur anno octogesimo septimo, & profligato illo Abbate Campidonensem ex Gundelfingensibus ortum San- *Fridericus Curiensis Episcop°.* gallensibus præficit, Fridericus illius frater Curiensis Episcopus arma in Comites Vverdembergenses, qui Cæsari in fratrem militauerant, sumit, eorumq; agros circa Vverdembergam, & Veldkirchiam fœdè populatur. Comites Schellenbergicis in belli societatem vocatis Episcopũ propè Valdutium assequuntur, acriùs, quàm pro numero pugnantium, committitur prælium, victoria penes Comites fuit, Episcopus cum Grissenbergico capti in turri arcis Vverdembergæ includuntur, Eberhardus Aspermontius ex *Eberhardus ab Asperomonte.* vulnere in pugna accepto obijt. Episcopus captiuitatis molestiã non ferens, ex mappis & lineis integumentis contorto fune, se ex turri demittens, rupto eo perijt, Grissenbergicus in tertium vsque annum captiuus asseruatus est. Guilielmus nemini satis fidẽs, nec vsquam tutum se putãs, Curiam primùm, deinde in arcem Aspermontium fugit, vbi vsque ad Cæsaris obitum delituit, meliùs sibi consulens, quàm frater fecerat, nam pòst Cæsaris decessum à Sangallensibus in pristinum locum receptus est. Æstate eius anni Ru- *Rudol. Bernam tentat.* dolphus Bernam bis tentasse legitur, sed ciuibus acriter se defendentibus, & pro aris ac focis (quod dici solet) pugnantibus, re in-

secta abijsse, Eodem ferè tempore legatus Pontificius in Germaniam venit Ioannes Episcopus Tusculanus. Is à Cæsare petit, vti cum exercitu in Italiam veniat, loca quædam quæ à Gallis & Hispanis tenebantur & Germanico & Pontificio Imperio vindicet. Ab Episcopis idem, Abbatibus, alijsq; Ecclesiasticæ dignitatis & monastici ordinis viris, quadrantem omnium redditum in bellum Turcicum, & necessarios Ecclesię vsus poscit. Indicitur ecclesiasticis conuentus Herbipolim, vbi Cæsar ipse erat. Opponunt se legati petitioni omnes, verba faciente Probo ex D. Francisci familia Tullensi Episcopo maximo suo incómodo: Pontifex enim ea re offensus, ipsium Episcopatu exutum, rursus in cucullam & monasterium suum, vndè venerat, retrusit. Tusculanus vix euadit, iussu Cæsaris ab equitum magistro in hospitium deducitur, reliqui quà cuiq; proximum iter erat, domum abeunt. Atque hæc ferè eo anno acta sunt. Sequenti bellum Rudolphi Cęsaris auctoritate quinquenniò antè sopitum inter Petrum Basileensem Episcopum, & Reginaldum Burgundum resuscitatur, vruntur pagi, fiuntq; leues aliquot velitationes, Episcopus collectis vndiq; copijs cum Eggone Friburgensi in hostem mouet, occurrit illi Burgundus cum exercitu non tam numeroso, quam expedito, & bellis adsueto: Imminente prœlio Eggo cum suis discedit, Basileenses strenuè pugnantes numero potiùs quam virtute victi fugam ineunt, quarta ferè militum parte aut cæsa, aut ab hoste capta. Petrus, quod res suas aduerso prœlio attritas videret, neque captiui absque magna pecunia redimi possent, ad Rudolphum supplex accurrit, auxiliũ implorat. Cæsar benè sperare iubet, tem sibi curæ fore, & quamprimùm fieri possit, cum exrcitu se adfututum pollicetur. Erant Rudolpho, præter Episcopi querelas, & aliæ huius expeditionis causæ, quòd Reginaldus eiusq; frater Otto Burgundiæ comes Gallorũ Regno, quàm Germanico Imperio addictiores, suarum ditionum iura illius potiùs, quam huius beneficio accepta ferre viderentur. Itaque in hoc bellum se parat. Interim nec in Austria res Alberto quietæ fuere. Rudolphus Salisburgensis eo anno Episcoporum aliquot vicinorum cœtu conuocato decretum fecerat, ne quis Ecclesiasticus profano aliquo munere fungeretur. Notabantur hoc decreto Seccouiensis Episcopus, & Admontij cœnobij Abbas Stiriæ pręfectus. Hanc rem Albertus ęgrè

Pontificis postulata ab Ecclesiasticis.

Probus Tullensis Episcopus.

1288.

Bellũ inter Basileenses & Reginaldum Burgundum.

Origo belli Burgundici.

Episcopus Salisburgensis belli causam prabet.

Bernensiũ clades. Hoc anno Albertum Austriacũ lego cum valido equitatu in Bernensium agrum venisse quosdam in insidiis collocasse, ipsum cum paucis adequitantem ciues elicuisse, ad insidiarum locum profectos magna clade affecisse. Ex Alberti copijs Ludouicum Hombergensem Comitem cum equite Hetlingio & alijs aliquot cęsos. *Ludo. Hombergensis.* Cùm in Austriam redijsset Albertus, de pace inter ipsum & Salisburgensem agi cœptum. Vvelsij primùm acta res est, vbi cum nihil coueniret, iterum Lincij dies conuentui dicitur. Aderant Bauariæ duo principes, Arnoldus Pabenbergensis, Enicho Frisingēsis, & Henricus Ratisponensis Episcopi, Vdalricus Emburgicus, & Fridericus Ortenburgicus Comites, Cumq; hi omnes arbitri dē cōtrouersis disceptarent, inter reliquas conditiones hanc quoque ferre decreuerant, vti Albertus Episcopo in rebus Ecclesiasticis nihil præscriberet, nec vllas eius actiones impediret. *Arbitri inter Albertum Austriacum & Salisburgensem.* Eam rem odoratus Admontius, ad Albertum trepidus accurrit, & ne hanc conditionē admittat multis argumentis persuadet. Albertus igitur re infecta Viennam abit. Sunt qui Rudolphum ex instinctu Elisabethæ vxoris Alberti (quæ omnibus modis pacem vrgebat) Viennam posteà venisse dicant, vbi cum Albertus ex Admontij consilio plura sibi permitti postularet, quàm illi commodum videbatur, nihil effici potuisse. Rudolphus domum profectus paulò pòst diem obijt, & Cunrado successori bellū reliquit. Eodem ferè tempore Rudolphus alter Cęsaris filius in Boëmiam cum Agnete vxore profectus Pragæ ex hac vita emigrauit. vxor grauida Ioannē posthumū peperit, quē Albertus patruus in sui perniciē educauit. *Rudolphus Cesaris filius moritur.*

Zauissius interim, de quo anteà diximus, cùm à Venceslao rege matris precibus exorato, nō in gratiam tantùm receptus, sed in summū dignitatis locum euectus esset, post illius obitum, ducta vxore Ladislai Hungarię regis sorore, ex monialium contubernio rapta, coniurationem cum quibusdam contra regem fecerat, quę anno eius seculi nonagesimo detecta est. *Zauissij in Venceslaum regem coniuratio. 1290.* Statuerat nefarius homo, rege sublato viam sibi ad inuadendum regnum scelere parare. Venceslaus Zauissio in carcerem cōiecto dotales reginæ arces, quas ille tenebat, recipere volens, cum earum pręfectos nemini se ipsas nisi pręsente & iubente Zauissio tradere iuraros esse audiisset, circumduci eum sub custodia ad singulas iussit. *Zauissius decollatur.* Ad Lubocam arcem vbi vētum, cùm tergiuersaretur Zauissius, vnà cum Czenco-

ne suo

ne suo quodam affini capite plexus est. Intereà magni animorum motus inter Austriæ, Stiriæ, & vicinarum regionum proceres exoriebantur haud dubiè, nisi obuiam iretur, in apertum erupturi bellum. Rudolphus Cæsar quo primùm tempore filium in eas prouincias misit, spectatæ fidei & probitatis viros illi quosdã adiunxerat, Eberhardum, Henricum, & Vdalricum fratres à Vvaldsee, Hermannũ Landembergicum, & alios nonnullos, inter quos Eberhardum & Landembergicum præcipuos consiliorum moderatores esse iusserat. Hos Austriaci aliquot apud Principem primo in loco haberi indignabantur, quòd viderent suis per eosdem conatibus obsisti, quo minùs ipsius iuuentute ad suas libidines abuti, & sicut priore rerum statu pleriq; assueuerant, impunè quicquid libitum esset facere possent. Cùm igitur principem apertè culpare necdum auderent, præcipuos eius consiliarios, quos dixi, calumniari, & in odium apud quosuis adducere conabantur. Aduenas eos patriæ desertores, quibus quòd in Sueuia, quo honestè viuerent, non fuisset, in Austriam rerum copia affluentem venisse, vti aliorum fructus interciperent. Exteros passim ditissimis matrimoniorum conditionibus honestari, se contemni, & in ferendis de communi re suffragiis præteriri. Eorum valere voces, qui in ea prouincia pedem in suo vti ponant non haberent. Hæc & alia multa in eos jacientes palàm etiam à Principe petebãt, vti Sueuos à rerum gerendarum consilijs remoueret; esse inter Austriacos, qui munia ipsis commissa meliùs exequi scirent, quibusq; rerum domesticarum status magis esset cognitus. Hæc eorum petitio auribus non satis secundis à principe audiebatur. In Stiria multorum etiam animi ad hunc modum affecti erant, quò cùm Albertus se contulisset, proceres ad eum admissi orant, vti Stiros in veteri rerum statu viuere, commodisq; omnibus & priuilegijs frui permittat. Hactenus ea de re interpellare ipsum noluisse maiori rerum mole occupatum. Paratos se ipsi & dicto audientes fore, hoc si fecerit; sin minùs, vereri, ne posthac Stiros ad prꝫstanda obsequia minùs animatos experiatur. Hac eorum petitione ad consilium relata, Eberhardus prꝫter meritũ illis suspectus auctor fuit, leniter tractãdos esse Stiros, & in officio retinendos, quorum fida in prꝫlio contra Ottocarum opera comparuerat. Albertus verò ex Admontij consilio Stirijs respondet, eo se loco ipsos esse habiturum,

Viri quos Cæsar Alberto filio adiunxit.

Austriacorum de exteris querela.

Stirorum postulata.

Alberti ad Stiros responsum.

Ordo aciei. vnde prælium ipse adhuc adolescens inspectare ex tuto posset, collocârunt. Ab altera parte Ottocarus suos in sex ordines dirigit: Primus ex Boëmis, ex Morauis alter cõstabat, tertius Misnensium, & Thuringorum erat, Poloni in duas se Phalangas diuiserant, Saxones & Bauaros rex ipse sibi delegerat.

In exercitu Cæsaris Imperij aquilam ferebat Henricus Hachbergicus Marchio, Austriacum signum Cunrado ab Haselau Austriaco commissum erat, Christi seruatoris imaginem cruci affixam patri præferebat Albertus Habsburgicus. Erat inter Salisburgensis ministros Henricus Schörlinus, qui equum habebat efferum calcitronem, quo calcaribus instigato in hostem primus excurrit. *Henr. Schörlin.* Cæsar, vti omnes sequerent, iubet, tempus adesse clamans, quo virum se quisque ostenderet. Ab altera parte Ottocarus suos paucis exhortatur, vti & audaciæ & timoris exemplum abs se caperent, prælium inter primos inuasit. Ad primum congressum Rudolphus Rhinius Basileensis eques tam alta voce, vti ab vtrisq; audiretur, vulgatam cantilenam canere exorsus est, qua Deiparæ virginis auxilium inuocatur. *Prælium inter Rud. Cæsarem & Ottocarum.* Acerrimus ab initio conflictus Austriacis & Stiris fuit, cum ea exercitus parte, in qua rex ipse aderat, octingentos quinquaginta grauis armaturæ equites circa se habens, cumq; diu anceps stetisset pugna, Pfannenbergicus accepto graui vulnere à suis extra aciem ablatus est, & Stiri hoc casu moti remissiùs rem gerere videbãtur, quo animaduerso discrimine Cæsarem nonnulli ferunt in genua prolapsum Dei opem implorasse, & instauratos esse Stirorum animos, quorum in eo prælio virtus enituit, Inuenio in manuscriptis Herbotum Fullenstainium natione Polonum ingentis staturæ & robris nec minoris audaciæ & temeritatis hominem, magnis ab Ottocaro promissis Cæsarem, vti insigni aliqua clade afficeret, toto exercitu perquisitum petiisse, quem cùm Cæsar inserto pũctim per commissuram galeæ gladio occideret, equum ab altero aliquo suffossum, ipsum verò iam peditem acriter se defendisse, cumq; nimis multi accurrerent, exclamasse: illæsum se atq; integrum esse, itaque in hostem pergerent, neu prosperę pugnę cursum sisterent. *Herbotus Fullẽstain.* Cæsar deinde à Bercholdo Capella in alium leuatur equum, & eodem comitante, prælium redintegrans vehementi impetu hostium aciem perrumpit. Iamq; Boëmi trepidare nonnihil cœperant, cùm & alius error ab

altera

altera parte iniectus metum auxit. Constituerat suis Henricus Marchio, vti clamante se hostes fugere, omnes identidem exclamarent: fugiunt, fugiunt. Ea vox audita, cum quisq; alibi à suis fugam iniri crederet, non nihil turbabatur, nemo tamen antea excessit prælio, quàm regi fortiter pugnanti nuncius adferret, Milotam præfectum cum Morauis adhuc integris, qui in subsidiis erat, fugam capessere. Sunt qui Milotam ob fratris filiam ab Ottocaro vitiatam, ipsumq; fratrem de hac iniuria cum eo conquestum in turri quadam incendio sublatum id fecisse dicant. Boëmorum historiæ à Rudolpho donis corruptum affirmant. Milota abeunte, & cæteri ordines turbati fugam circumspiciunt. Interim Stiri duo fratres Merenbergeri (Lazius è duobus alterũ Hadamarum Cunringium fuisse dicit) quorum fratrem rex in crucem egerat, toto agmine perquisitum adorti fortiter pugnantem equo deijciunt, octodecim vulneribus effectum interficiunt, magno clamore cæsum abs se regem vociferantur. Cæsar, qui viuum in potestatem venire malebat, cùm primùm allatum esset in periculo versari regem, Emerbergium & Brechtoldorfium, vti eum adducerẽt, miserant. id serum fuit. Rege amisso fugam omnes cepere. Cæsar ab effusione sanguinis temperari imperans Hungaros, quò minùs quos assequi poterant occiderent, inhibere non potuit. Corpus regis à calonibus (vti ferunt) propè nudatum Cæsar Boëmis ad sepulturam reddi iussit. Hunc habuit finem vitæ Ottocarus rex nuper potentissimus, & armorum gloria per gentes inclytus, qui cùm imperium in tot viros haberet, si æquè in fœminã ius maiestatemq; viri retinuisset, & viuere diutiùs & pacatius è vita abire potuerat. Incidit hoc prœlium in septimum Calend. Octobris quem diem Boëmis pro nefasto habitum, cum & Ioannes eorum rex eodem die prœlio Britannico occisus posteà sit, obseruatum est. Quatuordecim hominum millia ex regijs cæsa fuisse proditum. Cæsar triduum eodem in loco (vti moris tum victori erat) commoratus, orta inter Hungaros & Germanos discordia, Mistelbachum abijt. Ibi Ladislaum cum gratiarum actione dimisit, Austriacos, Stiros quoque & eos qui cum Salisburgensi advenerant egregiè collaudatos domum ire iubet, ipse cum reliquis propiùs in hostium fines mouet, vti videret, quidnam amisso rege acturi sint, simul & belli sumptus, qui ad quadringenta

Stratagema.

Ottocarus occiditur.

aureûm numûm millia æſtimabantur, exacturus. In itinere adfertur nuncius Ottonem Longum Brandemburgum, Ottocari ex ſorore nepotem cum copiis aduenire. Cæſar itaque retro ad Auſtriacos Stiros & Carnos mittit, qui ſtatim iter ad eum conuertêre, adfuit & Saliſburgenſis cum reliquis, inter quos & Bernardus Seccouienſis victricia ſecutus arma. Interim Bruno Olomucenſis præſul ad Cæſaris exercitum adequitans vanum rumorem, & pacatum eſſe Marchionis aduentum nunciat, & cum Saliſburgenſi ad colloquium euocato de pace agit, ſatis ſuperq́; funerum Boëmis eſſe, neque bellum ad internecionem cum gente Chriſtiana gerẽdum, jacere auctorem belli, Venceſlaum puerum regem parente orbatum pacem petere, & conditiones in caſtris ad Viennam pactas accepturum. Ottonem ad eius tutelam, ſi Cæſari ita videretur, aduenisse. Eliguntur à Cæſare Burggrauius Norimbergenſis, & Meinardus Tirolenſis, à Boëmis Bruno epiſcopus, & ipſe Brandemburgicus, inter quos tanquam arbiter honorarius conſtituitur Saliſburgenſis. Itaque pax conficitur, & conuentu Iglauiæ indicto confirmatur in præſentia Principum, Epiſcoporum, & Comitum, qui prelio interfuerant. Pacta pridem inter Venceſlaum tunc octauum agentem annum, & Gutam Cæſaris filiam; Rudolphum item & Agnetem matrimonia cum certa ſucceſſionis ſpe (ſi Venceſlaus prole maſcula non ſuſcepta decederet) confirmantur. Venceſlai tutela & regni adminiſtratio Ottoni, quoad rex adoleſceret, committitur. Is Epiſcopum Brandemburgicum poſteà rebus impoſuit, & puerum regem in ſuam ditionẽ ſecum abduxit, vndiq́; reclamantibus Boëmis. Nuptias Rudolphus poſteà Iglauiæ, celebrauit. Pace facta, rebusq́; in Boëmia conſtitutis, Cæſar victor Viennam ingreditur, magnaq́; cum lætitia, fauſtisq́; & feſtis gratulationibus excipitur, & reipublicæ conſtituendæ, rebusq́; ſuperioris belli tempore callapſis in meliorem ſtatum adducendis annum integrum illic commoratur. Profectus inde in Stiriam Ottonem Liechtenſtainium prouinciæ præfecit, inde in Carinthia, Carniola, & vicinis regionibus omnia ordinat, magiſtratus conſtituit, & quæ cætera vſui fore ſperat componit. Viennam reuerſus bellum in Henricum Bauariæ ducem parat, qui affinitatis & pactorum parùm memor Ottocarum milite & commeatu iuuerat. Cùm primùm Henricus Cæſarem cum exercitu in ſe veni-

Otto Brandenburgicus.

Pax cum Venceſlao Ottocari filio.

Rudolphi nuptiæ Iglauiæ.

Rudol. in Bauariam ducit.

se venire audiuit, omni belli consilio deposito ad preces cōfugit. Exorant Cæsarem Otto & Catharina illius filia, cui suam quoque intercessionem Ludouicus Palatinus, & Machtildis eius vxor adiunxere. Subiratus erat Palatino Cæsar, quòd cum copijs suis ad bellum profecturus, in itinere subsistens, euentum pugnæ expectare voluisse videbatur. Post breuem disceptationem pax Henrico data. Is oppida quædam in regione supra Anassum pignori data, Vvelsium, Styram, Lincium & alia absq; pecunia reddens syngrapham super ea factam dirupit, & auxilia in Boëmos si tumultuarentur, vti fama erat, pollicetur. Cęsar Ottoni genero suo Neoburgum, Scherdingam, Freistadium, & alia quædam vicina loca dotis nomine attribuit. Viēnam inde cùm redijsset, vxor Anna graui morbo implicita sexto calend. Martij vitam mortalem æterna commutauit, anno humanę salutis octogesimo primo supra mille ducentos. Corpus eius Basileam deportatum sepulturæ traditur, pompę funebri adfuisse scribitur Episcopos tres, Abbates sexaginta vnū, & trecentos sacrificos. Inter hæc apud Boëmos Kunegundis regina vidua Brandenburgici antistitis gubernationem pertęsa Opauiam primùm ad Nicolaum Ottocari ex pellice filium loci dominum profugit, mox verò Znoymam se contulit, vbi cum Zauisio quodam Rosensi perq̃ familiariter agens peperit tandem, & vix puerperio egressa inconsultis omnibus nuptias cum eo contraxit. Rudolphus postq; in Austria & vicinis ei locis quatuor ferè annos transegisset, discessum parans in frequēti procerum conuentu Albertum filium Austrię & Stiriæ pręfectum, & Imperij vicarium creat rebus pręfuturum, donec ex suo & principum cōsilio aliud statuatur. Vt autem filio firmā in eas prouincias successionē pararet, iam anteà cum Meinardo Tirolensi principe de matrimonio Alberti cum Elisabetha eius filia egerat, eiq; Carinthiæ ducatus & Taruisianę Marchę beneficium promiserat. Ita rebus in Austria ordinatis cum Ludouico genero Norimbergam, atq; inde Francofurtum ad principum comitia profect⁹ est. Multa ibi de tranquillo Germaniæ statu acta, & auxiliares copię ad diruenda prędonum latibula decretę. Soluto conuentu Cæsar, conscripto raptim milite, Reichenstainam, Schœneggiū, aliasq; nonnullas arces latrocinantium expugnat, ipsos supplicio afficit. Cōstantiam profectus concordiam inter ciues & proceres quosdam vicinos

Anna Rud. Cæs. vxor moritur.

1281.

Kunegundis regina nubit Zauisio.

Albertus Rudolphi filius præficitur Austriæ.

Comitia Francofurti.

Rud. latronum arces destruit.

vicinos firmat. Idem Tiguri, Schafhusij, Basileæ, & alijs quibusdā locis facit. Brisgouiam pòst hæc ingressus Eggonem Friburgensem, qui absente eo multa turbauerat, in obsequium redigit. Argentoratum inde profectus secundo Rheno alias quoque oræ Rhenanæ ciuitates adit. Oppenhemij dum rebus constituendis, & legationibus expediendis aliquot dierū moras impendit, Hartmannus eius filius eximiæ indolis adolescens ad ipsum profecturus, dum in inferiori Turgouia propè Rhenaugiam Rhenum traijcit, naue mersa cum tredecim ingenuis adolescentibus perijt. Decimum octauam vitæ annum vix ingressus erat, pater Alsatiæ præficere destinauerat, eratq; ei desponsa Angliæ regis filia, corpus materno tumulo illatum. Anni sequentis initio comitia Augustæ Vindelicorum habentur, ad quæ frequentes conuenerunt principes, & reliqui Imperij ordines. Ibi ex communi principum & ciuitatum consensu, orãtibus hoc vti fieret prouinciarum legatis, Alberto Cæsaris filio Austria, Stiria, Carniola, & Vindorum Marcha Imperij beneficio concessę, Meinardo itē Carinthia, Taruisium & vicina loca, vterq; fidem & obsequiū Cæsari Imperioq; iureiurando promittit. Rudolphus etiam alter Cæsaris filius Sueuiæ dux, Alsatię Landgrauius, & Ergouię Comes declaratur. Hinc controuersia Salisburgensis cum Bauariæ ducibus super Müldorfio oppido dirempta, & inter Rudolphum Habsburgicum Episcopum Costantiensem Tigurinosq; & Vrienses facta concordia. Eginonis etiam Furstenbergici Comitis cum quibusdam Sueuiæ ciuitatibus dissidium sublatum est. Peractis comitijs Cæsar bellū mouit in Eberhardum Vvirtembergensem prædictum. Is rebellionem cæptans semel atque iterum monitus saniora sequi consilia recusabat. Cæsar itaque cū exercitu in ipsius ditiones ingressus agros vastat, cumq; elicere eum ad pugnam non posset, Stutgardiam oppidum, vbi erat, obsidet. Moguntius verò Eberhardū videns nec obsidionem diutiùs, nec imminentem belli molem sustinere posse, ad Imperatorem in castra profectus pro illo intercedit, satis magnas seditionis pœnas dedisse dicens, qui victum se fateatur, multoq; laudabilius esse, parcere illi, quam in non repugnantem sæuire. quod verò pertinaciùs se gerere videatur, neque etiamnum veniam supplex petat, tribuēdum hoc esse fortitudini animiq; magnitudini, veniamq; magis quam odium aut vindictā mereri.

Hartmānus Rudolphi filius submergitur.
1282.
Comitia Augustæ.
Alberto Austria. Meinardo Carinthia cedit.
Rudolph' Cæsar Vvirtēbergensi bellum mouet.

mereri. His Mogũtini rationibus Cæsar Eberhardo pacatus bello erepta restituit fidei sacramentũ dicere iusso, nec arma imposterũ sumere. Pacẽ etiã inter ipsum & Eslingenses conciliat. Non longo tẽpore pòst, dissidiũ Ebethardo cũ quibusdã Sueuiæ ciuitatib⁹ fuit, quibus opem ferebant Albertus ab Achelen, & Albertus comes à Teck. Eberardus igit͛ ditiones eorũ inuadit, agros vastat, villas & prædia diripit, agrestes homines aut cædit, aut captiuos abducit. Rudolph⁹ itaq;, quod ciuitates illę ad Imperij ditionẽ pertinerẽt, iterũ in eũ mouet, sed procerũ quorundã interuentu fit pax, & ablata restituuntur. Rudolph⁹ verò superioris Sueuię loca quędã, vti iniuriæ minùs oportuna essent, Eslingam, Reutlingã, & Heilbrunnam mœnib⁹ cingi, & ex pagis oppida fieri iubet. Circa hęc tẽpora Guilielmus Sangallensis Abbas ex Montfortiis Comitibus antcà ob iustas multorũ de ipso querelas, & à summo Pontifice sacris prohibitus, & à Cæsare proscriptus arma in ipsum ceperat, quem alibi occupatum suis conatibus segnius obuiam iturum sperabat. Mittitur ad eum compescendum Albertus Austriæ princeps, quo oppidum Vvilã obsidente eò deducta res est, vti Abbas ad Cæsarem se iturũ, eiusq; arbitrio staturum promitteret. Rudolph⁹ postea prędones ex tota Germania propulsare aggressus, vti in Senatu Principum Francoforti prius, deinde Erfordię decretum fuerat, anni huius fine & alterius initio octoginta ipsorũ arces in potestatem redigit, pro merito quemq;, nobili familia natos gladio, tenuioris fortunę homines laqueo strãgulari iubet, eaq; securitas per Germaniam inde secuta est, vti mercatores magis tutas jam merces suas in publico esse faterentur, quam anteà in cauponũ hospitijs fuerãt. Cùm Herbolstainam arcem Comitũ ab Helfenstain, (quam prædones occupauerant) obsideret, venit ad eum Guilielmus Abbas. Ibi adnitẽtibus Burggrauio Norimbergensi, Ludouico Oetingensi, & Henrico Clingenbergico res componi cœpta, vti Abbas pręfecto Cæsaris arcem Ibergam traderet, quod cùm in Toggenburgicorum fraudẽ fore putaret, negocio imperfecto discessit. Cęsar demolitus prædonũ latibula, ad inferiora Rheni loca, vt ablata quædã portoria, & alia Iura Imperio restituat, iter capessit. Erat eo tempore nefarius quidã impostor, qui cùm vulgaris quædam opinio esset Fridericũ secundum amissum, nõ mortuum esse, & aliquando reuersurum, eum cui facie & membrorum iuncturа similis erat, se esse adseuerando, multorum hominũ animos

ita

Rud. Cæsar pacẽ cum Eberhardo Vvirtemb. facit

Eslinga Reutlinga & Hailbrunnum ex pagis ciuitates fiunt.

Vvilam Albertus obsidet.

1283.

Rud. itinera per Germaniam tuta præstat.

Iberga arx.

Fridericus impostor.

Fridericus impostor. ita dementauerat, vti ad ipsum passim concurrerent ante alios veterani quidam milites, & equites, qui sub Friderico militauerant, quos mira quadam affabilitate accipiens, & quædam à Friderico Cęsare olim vel dicta vel facta, quę ad paucorum scientiam venerant, ordine edisserens breui effecit, vti is esse, quem se adsimulauerat, crederet. Multa etiã (ab hominibúsne, an ab atrogenio acceperit incertum) elargiebatur. Iamq; multi mortales, siue quòd ita crederent, siue etiamsi subesset fraus, nouandis rebus studerẽt, quotidie ad eum confluebãt. Rudolphus igitur in eos profectus, qui aliena sui iuris fecerant (à qua culpa nec ipse Coloniensis Antistes immunis esse habebatur) cùm hæc rumore incerto adlata audiuisset, ridere primùm insanos maleferiati hominis conatus, mox à Coloniensi, & alijs admonitus, conuentus iam ab illo haberi, rem minimè negligendam putans ad hominem opprimendum ire cœpit. Nouesij Pseudofridericus ille, atque alijs in locis conuentus egerat, & Rudolphum facto decreto ad se venire, suarumq; ditionum ius ab se legitimo Imperatore accipere impudẽtissimus nebulo iusserat. Cęsare in Vbios ad ipsum profecto, alio

Vvetzflaria obsessa. itinere Vvetzflariam apud Cattos Melibocos euaserat, quam cùm obsidere pararet Cęsar, oppidani aut fraudem odorati, aut suis rebus diffisi captum ipsum ad Cæsarem adducunt. Fraudis & maleficarum artium ex propria cõfessione conuictus crematur. Hunc

Pseudofrideric⁹ comburitur. vulgò Holtstuch & Tilekolup vocabãt. Reuerso in Sueuiam Rudolpho Henricus Basileensis Episcopus, qui Geroltzeggio successerat, vulgò Gürtelknopff dictus (erat enim Franciscanus) con-

Purentrutũ arx queritur, Purentrutum arcem ante annos duodecim occupatam pręter ius & ęquum à Reginaldo Burgundo Montisbelgardi Comite retineri. Rudolphus itaque, qui huic Episcopo impensè fauebat, arcem eam obsidione cingit, Comitem ad eius deditionẽ & restitutionem compellit. Rudolphus inde Vvaldeccias arces quinque, ex quibus multa vicinis fiebant damna, destruit. Eodem anno in Bauaria obierat Catharina Cæsaris filia Ottoni Bauaro

Albertus cum Ottone Bauariæ duce bellũ gerit. nupta absque liberis. Albertus igitur Austriacus, cùm ea, quę Ottoni dotis nomine tradita erant, non redderentur, nihilq; pacati ab Henrico responderetur, collecto milite, & adiuncto sibi Salisburgensi præsule in Bauariam mouit. Henricus contrà se armat, Cellam vsq; obuiam procedit, castra haud procul hoste figit. Interim

terim Otto Austriæ fines alio exercitu inuadit, Scherdingam præsidio & commeatu munit, Neoburgum obsidet. Vvicardus verò Patauiensis, & Otto ex Comitibus à Roteneggi Ratisponensis Episcopi suum officiũ faciunt, paci student, inducias impetrant, rem integram ad Ludouicum Palatinum reijciunt. Fit tandem pax, & (vti habet Salisburgense chronicon) Henricus centum argenti marcas in belli sumptus numerat. *Pax inter Albertũ & Ottonẽ Bauarum.*

Reuerso in Austriam Alberto molestiam exhibebãt Hungari nonnulli, qui eius regionis fines latrocinijs, & incursionibus magis, quàm iusto bello infestabant, Ottocari temporibus rapto viuere adsueti. Inter eos Ibanus Gunsensis Comes principem facilè locum habebat. *Ibanus Comes Gunsensis.* Albertus missis ad Abbatem Admontium literis limites contra eorum incursus munire, præsidia oportunis locis disponi iubet. Ille cum domesticis suis & clientibus, belli æquè, ac ipse erat, ignaris egressus Comitem propè Raccolsburgum præda onustum, non expectato limitaneorũ auxilio, temerè insequutus, in prædispositas ad hoc insidias Hungarorũ præcipitat. Raccolsburgenses, dum illi suppetias veniũt, multos suorum amisere; parum igitur abfuit, quin Abbati ob rem malè gestam manus inferrent. Rudolphus interim sub anni LXXXIV. initium cum Agnete 1284. Ottonis Burgundię Comitis filia iuuencula admodum, & pręcellente forma matrimonium paciscitur Romolsbergij, & sequenti *Rud. Cæsaris secunda nuptia.* æstate in magna principum frequentia nuptias celebrat Basileæ. Nullos ex ea liberos sustulisse legitur. Ideò à morte mariti in patriam redijt: Hanc cùm Fridericus Comes Leningius antistes Spirensis aliquando honoris & officij causa è curru leuaret, raptus venustate mulieris osculo eam petit, quòd indignè ferens Regi conqueritur, qui statim per nobilem quendam, præsuli indicare iussit: vt quæsito ad deosculandum alio pacificali, hoc sibi soli comparatum relinqueret. Leningius Regis iram pertimescens vltrò in exilium cõmigrauit, nec prius ad Episcopatum, quam mortuo Rege, redijt.

Hoc anno Cæsar vicarium in Italiam legat Rudolphum Honeneccium Salisburgensis Episcopi (vti vocant) coadiutorẽ Cancellarium suum. *Rudolp. Hoheneccius Impe. Vicarius per Italiam.* Is magna cum dexteritate rem agens facilè ciuitatibus persuadet, vti pacem amplexi ea lubentes facerent, quæ coacti facere deberent, & Cęsaris tranquilla omnia offerentis clementiam

D mentiam

Ciuitates Italiæ libertatē mercantur.

mentiam potiùs, quàm inuictam bello virtutem experirentur rebellionis grauissimas daturi pœnas. His Rudolphi verbis fidem habentes pleræq; ciuitates pecuniam pro libertate, Florentini sex aûreum numûm millia, Lucenses bis totidem, aliæ pro suis quæq; facultatibus offerunt, & Cęsari dicto se audientes fore promittūt. Cancellarius voti sui compos pecunia onust⁹ domum in Germaniam redit. Pontifex verò plerisq; ciuitatibus, quas ferendis oneribus esse sciret, pecuniam & ipse imperat. Rudolpho Cæsari, quò minus ipse in Italiam profect⁹ sit, in causa fuisse credo, quod Germaniæ statum videret sua præsentia indigere, & maiores Italiæ motus Gibellinos inter & Guelphos esse, quàm qui exiguo tempore componi potuissent.

Rud. cur in Italiam non iuerit.

Rogatus aliquando, cur in Italiam non iret, hunc protulisse apologū dicitur: Rex animantium Leo, omnes olim feras ad statam diem Regiæ suæ adesse iussit, obsequētes singulæ ex pręscripto conueniunt. Vulpecula abeuntium vestigia in puluere contemplata, omnes regiam ingressas, nullam autem redijsse videns, ait: hæc mè vestigia terrent, ego hic ingredi nolo, ne quoq; ex earum sim numero, quæ amplius non egrediuntur. Innuens prudentissimus Cæsar, sibi ab aliorum periculo exemplū sumendū, plurimos enim Imperatores maximis sępè sumptibus Italiam ingressos, paucos autem suo & patriæ commodo fæliciter reuersos esse, quod ante illius tempora in nonnullis, & paulò pòst in Henrico Septimo non obscurè comprobatum est. Eodem anno ex mortalium consortio abijt Fridericus Salisburgensis pręsul, in cuius locum suffectus est Rudolphus Hoheneccius, Cęsaris Rudolphi Cancellarius. Sequenti anno Romæ, Martino Quarto

Honori⁹ Quartus.

Pinzinalla Fliscus.

è viuis sublato, successit Honorius item Quartus. Is Pinziuallam Fliscum Genuensem Imperij vicarium per Italiam abs se constitutum ad Cæsarem, vti ab ipso confirmaretur, misit. Rudolphus verò, etsi Pontificem hoc iuris vsurpare non satis æquo animo pateretur, ne tamen noui alicuius motus ansam præberet, Fliscum confirmat quidem, sed nullis Germanorum copijs auctum in Italiam, vnde venerat, redire iubet. Is vbi imperiosè ageret, ab Etrurię ciuitatibus, quas primas accesserat, propè ludibrio habitus, cùm exactam pecuniam non soluerēt, neq; in exilium proscripti quoquam abirent, in Germaniam redit, copias, quibus cogere nolētes posset, frustra postulat. Hoc anno Columbarienses tumultuantes à Rudol-

à Rudolpho obſeſſi ad obſequium redeũt, quattor millibus marcarum argenti multati. Sub anni exitum Rudolphus Cæſar Henricum Baſileenſem antiſtitem Romam legat. Is in mandatis habere dicebatur, vti Pontifici nunciaret; Rudolphum Exarchatu cedere. Id quidem feciſſe Rudolphum conſtat tempori ſeruientem, neq; publicam tranquillitatem in diſcrimen adducere volentem, cùm ſatis vbique turbarum & diſſenſionum toto Imperij ſui tempore, in Germania inuenerit. Ipſe verò Auguſtam ad comitia in nouum annum indicta proficiſcitur. Henrico Romana legatio opima attulit ſpolia. Contendebant inter ſe de Moguntino Archiepiſcopatu Petrus Richius Moguntinus ac Baſileenſis Præpoſitus, & Gerardus Eppenſtainius Archipreſbyter Treuirenſis, diuerſis canonicorum ſtudiis ambo electi, jamq; ea lis triennium Romæ diſceptabatur. Iam inter duos contendentes tertio gaudium, Henricus à ſummo Pontifice electus & confirmatus, Petrum antea in Baſileenſi Epiſcopatu ſuum competitorem præteritum eſſe memor, ne ſecundò repulſam ferret, vti in ſuum locum ſufficeretur, pro eo intercedens obtinuit. De Henrico hoc annotatum inuenio, non tantum eum ex monacho in Archiepiſcopum, ſed ex piſtoris filio in Septemuirum Imperij Electorem euaſiſſe.

Columbarienſes ob rebellionem multati.

Henricus Gürtelknopf ex monacho Archiepiſcopus. 1 2 8 6.

In comitijs Auguſtanis Rudolphus Henrico Bauaro, & Rudolpho Saliſburgico, de Müldorfio inter ſe contendentibus, pacis leges dixit, & ſex viros dedit, qui in rem præſentem irent, & examinatis vtriuſque rationibus, litem dijudicarent. Fœdus eodem tempore inter Ludouicum Palatinum, Albertum Auſtriacum, & Meinardum Carinthium factum. Sunt qui eo conuentu & Boëmorum legatos adfuiſſe memorant, qui miſerabili regni ſtatu, & Reginæ & Zauiſij molitionibus expoſitis, à Cæſare precibus impetrauerint, vti Venceſlao decimum ſextum annum jam agenti, cum Gutha ipſius filia nuptias celebrare, & regni gubernacula aſſumere liceret. Auentinus in hoc conuentu Bauariæ duces Auſtriam, Stiriam, & Carinthiam ſuis ereptas maioribus repetiiſſe narrat, & tùm demùm ex Senatuſconſulto principũ eaſdem prouincias Alberto & Meinardo eſſe cõceſſas. Id cum omnes, qui eorum temporum res ſcripſêre, anno LXXXII. factum eſſe dicant, fortaſſis ob Bauariæ Principum interpellationem, quod anteà conceſſum fuerat, tunc denuò confirmatum eſt, id quod in medio re-

Vvenceſlao quatuordecim iuniori regni gubernacula permittũtur.

Venceslai regis nuptiæ. linquimus. Hoc ferè tempore Venceslaus Boëmiæ rex suas Pragæ nuptias luxu plusquam regio celebrauit. Aderant præter alios Principes & Episcopos quam plurimos, Cæsaris ambo filij Albertus & Rudolphus centum hominum millia epulo quotidiano accepta fuisse refert Boëmicarum rerum scriptor Ioan. Dubrauius. *Gutha Rudolph. Cæs. filia.* Fertur Gutha tam commodis fuisse moribus, vti viro paternæ cædis & veterum offensarum memoriam omnem facilè ex animo aboleuerit. Commendatur & Venceslai insignis in Deum pietas, ob quam à multis inter sanctos numeratus est. His antè annum exactum masculam prolem largitus est Deus, quo nuncio exhilaratus Cæsar, Egram profectus sacræ lustrationi præsens adfuit. Infanti paternum nomen Venceslao datum. Rudolphus cum genero Egram oppidum, & arces aliquot vicinas in dotem filiæ concessit, eiq; & regibus Boëmiæ Electoratus dignitatem cum pocillandi officio confirmauit. *Rex Boëmiæ Elector Imperij pincerna.* Diximus antè nonnihil de Guilielmo Montfortio Abbate Sangallensi, is cum nihil de pertinacia sua remitteret, Cæsar in Turgouiam (pagum Tauriacum vocat Beatus Rhenanus) proficiscitur anno octogesimo septimo, & profligato illo Abbate Campidonensem ex Gundelfingensibus ortum Sangallensibus præficit, Fridericus illius frater Curiensis Episcopus arma in Comites Vverdembergenses, qui Cæsari in fratrem militauerant, sumit, eorumq; agros circa Vverdembergam, & Veldkirchiam fœdè populatur. *1287.* *Fridericus Curiensis Episcop.* Comites Schellenbergicis in belli societatem vocatis Episcopũ propè Valdutium assequuntur, acriùs, quàm pro numero pugnantium, committitur prælium, victoria penes Comites fuit, Episcopus cum Grissenbergico capti in turri arcis Vverdembergæ includuntur, Eberhardus Aspermontius ex vulnere in pugna accepto obijt. *Eberhardus ab Asperomonte.* Episcopus captiuitatis molestiã non ferens, ex mappis & lineis integumentis contorto fune, se ex turri demittens, rupto eo perijt, Grissenbergicus in tertium vsque annum captiuus asseruatus est. Guilielmus nemini satis fidẽs, nec vsquam tutum se putãs, Curiam primùm, deinde in arcem Aspermontium fugit, vbi vsque ad Cæsaris obitum delituit, meliùs sibi consulens, quàm frater fecerat, nam pòst Cæsaris decessum à Sangallensibus in pristinum locum receptus est. Æstate eius anni Rudolphus Bernam bis tentasse legitur, sed ciuibus acriter se defendentibus, & pro aris ac focis (quod dici solet) pugnantibus, re in- *Rudol. Bernam tentat.*

fecta abijsse, Eodem ferè tempore legatus Pontificius in Germaniam venit Ioannes Episcopus Tusculanus. Is à Cæsare petit, vti cum exercitu in Italiam veniat, loca quædam quæ à Gallis & Hispanis tenebantur & Germanico & Pontificio Imperio vindicet. Ab Episcopis idem, Abbatibus, alijsq; Ecclesiasticæ dignitatis & monastici ordinis viris, quadrantem omnium redditus in bellum Turcicum, & necessarios Ecclesię vsus poscit. Indicitur ecclesiasticis conuentus Herbipolim, vbi Cæsar ipse erat. Opponunt se legati petitioni omnes, verba faciente Probo ex D. Francisci familia Tullensi Episcopo maximo suo incõmodo: Pontifex enim ea re offensus, ipsum Episcopatu exutum, rursus in cucullam & monasterium suum, vndè venerat, retrusit. Tusculanus vix euadit, iussu Cæsaris ab equitum magistro in hospitium deducitur, reliqui quà cuiq; proximum iter erat, domum abeunt. Atque hæc ferè eo anno acta sunt. Sequenti bellum Rudolphi Cęsaris auctoritate quinquenniò antè sopitum inter Petrum Basileensem Episcopum, & Reginaldum Burgundum resuscitatur, vruntur pagi, fiuntq; leues aliquot velitationes, Episcopus collectis vndiq; copijs cum Eggone Friburgensi in hostem mouet, occurrit illi Burgundus cum exercitu non tam numeroso, quam expedito, & bellis adsueto: Imminente prœlio Eggo cum suis discedit, Basileenses strenuè pugnantes numero potiùs quam virtute victi fugam ineunt, quarta ferè militum parte aut cæsa, aut ab hoste capta. Petrus, quod res suas aduerso prœlio attritas videret, neque captiui absque magna pecunia redimi possent, ad Rudolphum supplex accurrit, auxiliũ implorat. Cæsar benè sperare iubet, rem sibi curæ fore, & quamprimùm fieri possit, cum exrcitu se adfuturum pollicetur. Erant Rudolpho, præter Episcopi querelas, & aliæ huius expeditionis causæ, quòd Reginaldus eiusq; frater Otto Burgundiæ comes Gallorũ Regno, quàm Germanico Imperio addictiores, suarum ditionum iura illius potiùs, quam huius beneficio accepta ferre viderentur. Itaque in hoc bellum se parat. Interim nec in Austria res Alberto quietæ fuere. Rudolphus Salisburgensis eo anno Episcoporum aliquot vicinorum cœtu conuocato decretum fecerat, ne quis Ecclesiasticus profano aliquo munere fungeretur. Notabantur hoc decreto Seccouiensis Episcopus, & Admontij cœnobij Abbas Stiriæ pręfectus. Hanc rem Albertus ęgrè

Pontificis postulata ab Ecclesiasticis.

Probus Tullensis Episcopus.

1288.

Bellũ inter Basileenses & Reginaldum Burgundum.

Origo belli Burgundici.

Episcopus Salisburgensis belli causam præbet.

admodum tulit, Rudolphum, tot ac tantis à parente Cæsare acceptis beneficijs, aliquid in suam suorumq; fraudem moliri. Cœpit igitur, instigante potissimùm Admontio, nonnulla Episcopi prædia, quę multa is & opima in ipsius ditionibus habebat, sui iuris facere. Præsul contra, milite raptim collecto, Engisburgum, & castella aliquot vicina solo æquat, totamq; circa vallem populabundus percurrit. Ad huius rei núcium Albertus, vti hosti propior occurreret, in Stiriam profectus vires contrahit. Rudolphus maiori iam apparatu rem esse gerendam videns, Ottonem Vvisœneccium, & Rudolphum Vansdorfium cum suis vtrunque clientibus ad se vocat. Albertus cùm rectà in hostem ire statuisset, à suis admonitus Vansdorfiú, & alia oppida præsidijs denudata capi sine magno negocio posse, eam rem præuertendam ratus, Merébergerum fidum imprimis virum, Iudenburgum festinatò ire, & cum eius oppidi hominibus Vansdorfium obsidere imperat, ipse Frisacum celebrem ijs locis ciuitatem, nec opinato aduentu ex itinere captam, quatuor locis incendit, inde Vansdorfium properat. Qui in arce erant, nuncium de mittendo præsidio ad Rudolphum miserant, interim strenuè se defendebant; reuersus ab Episcopo nuncius, vti si arcem defendere non possent, saluti suæ consulerent, retulit. Itaque arx deditione in potestatem Alberti venit, isq; Viennam redit, instabat enim quadragesimalis jejunij tempus, & hosti jam talionem esse redditam putabat; Æstate prima Cæsar, rebus alijs constitutis, expeditioni Burgundicæ necessaria comparat, & collectis vndiq; copijs in Montisbelgardi ditionem mouet. Fuisse in eius exercitu præter ingentem peditum numerum, sex equitum millia, inter quos duo millia trecenti tecta armatura erant, proditum est memoriæ. Circa Idus Iulij Montembelgardum primo aduentu, totamq; circa regionem in potestatem redigit. Propè Moretum tamen non extra periculum fuit, paulò enim audacius, vt solebat, in hostem progressus, ab equo hasta perfosso, deijcitur, durum aliquandiu pręliú pedes sustinuit, vt autem hostium multitudine se obrutum vidit, egregium incredibilis sui roboris & magnanimitatis specimé dedit, armatus enim in lacum vicinum intrepidus prosiluit, & arrepto palo, tandiù sese retinuit, donec ab Hermanno Vvaldeccio adiutus, Friburgum Nuithonum deducitur. Inde in Burgundiam ducés, castra ad Vesontionem

Bellum Alberti cú Salisburgico.

Albertus Frisacum expugnat.

1289. Rud. Cæsaris expeditio in Burgundiam.

Monsbelgardus à Rudol. Cæsare capitur.

ſontionem metatur, agros vaſtat, vineas arboreſq; corrumpit. Accurrit Rupertus Burgundiæ dux cum Theobaldo Ferrentano, & caſtra propè Dubim amnem ponit. Cęſar verò montem vicinum, vnde in caſtra & ſubjectam vallem proſpectus latè patebat, occupauerat. In caſtra ad eum veniſſe dicuntur, Philippi Pulchri Gallorum regis legati, qui, niſi abiret, regem cum exercitu venturũ minarentur. Quibus Rudolphus; veniat, inquit, rex, nos hic aduentum eius præſtolabimur, atq; ita excipiemus, vti nõ ſaltitandi, aut reſtis ducendę cauſa nos hic deſidere videat, neque tam facilè eſſe, arma in manu habentibus leges dicere. Admonitus deinde commeatum paucorum dierum ſupereſſe, & ſi diutius illic maneat, famem militi timendã, non minus animoſè quam facetè reſpondit, victores ſe hoſtium cõmeatu potituros, victus vtriq; hoſtes cibum præbituros. Sunt qui vrgente victus difficultate Cæſarem, vti ſuis exemplo eſſet, eruta ex vicino agro rapa, cõmediſſe ferãt. Cùm verò milites iam apertè tumultuari videret, poſtridiè manè ſe eos caſtris educturum, & ſignum pugnę editurum dixit. Antequam verò dies pugnæ dictus illuceret, Heluetij mille quingenti de nocte Ferretani caſtra aggreſſi multos trucidãt, & cum præda reuertuntur. Ea res magnam omnibus trepidationem incuſſit, iamq; à Gallorum rege non expectanda eſſe auxilia nunciatum erat. Nõnullis viſum fuit muniri locũ, quà ex monte Heluetij irruebant, & Cęſarianis in caſtra deſcenſus patebat. Ibi miles quidã: ſi rectè, inquit, Rudolphi animum priori ſub eo militia perſpectum habeo, vel quadrupedes imitatus priùs ad nos irrepſerit, quam ex loco abire immunes permiſſurus eſt. Itaq; ex cõmuni conſilio de pace internuncius ad Cęſarem mittitur Comes Chalonius. Rudolphus nullas ſe pacis vel conditiones accepturum, vel leges dicturum, niſi redditis abſq; pretio Baſileenſibus captiuis, adfirmat. Eſt qui aſſerat è tribus quod vellẽt eligẽdi poteſtate facta, vti vel exercitu dimiſſo abirent, vel prælio decernerent, vel imperata facerent; tertium amplexos ſanctè iuraſſe, breui ſe Baſileę Cęſari ſatisfacturos. Idq; paulo pòſt factum eſt, ſuaſq; ditiones quiſque reſignatas, nouo iterum Cęſaris beneficio, accepère. Reginald⁹ verò multę nomine octies mille argẽti marchas exoluit. Atq; hoc eſt, quòd Burgundiam à Rudolpho ad Imperij obediẽtiam reductam, ſcriptores quidam tradunt, etſi annorum ratio non eadem apud omnes.

Cæſar veſontionem obſidet.

Cæſar erutis rapis famẽ ſedat.

Burgundi pacẽ à Rudolpho ſupplices petunt.

Burgũdia ad obediẽtiã Imperij redit.

Bernensiũ clades. Hoc anno Albertum Austriacũ lego cum valido equitatu in Bernensium agrum venisse quosdam in insidiis collocasse, ipsum cum paucis adequitantem ciues elicuisse, ad insidiarum locum profectos magna clade affecisse. Ex Alberti copijs Ludouicum Hombergensem Comitem cum equite Hetlingio & alijs aliquot cęsos. *Ludo. Hombergensis.* Cùm in Austriam redijsset Albertus, de pace inter ipsum & Salisburgensem agi cœptum. Vvelsij primùm acta res est, vbi cum nihil coueniret, iterum Lincij dies conuentui dicitur. Aderant Bauariæ duo principes, Arnoldus Pabenbergensis, Enicho Frisingẽsis, & Henricus Ratisponensis Episcopi, Vdalricus Emburgicus, & Fridericus Ortenburgicus Comites, Cumq; hi omnes arbitri dẽ cõtrouersis disceptarent, inter reliquas conditiones hanc quoque ferre decreuerant, vti Albertus Episcopo in rebus Ecclesiasticis nihil præscriberet, nec vllas eius actiones impediret. *Arbitri inter Albertum Austriacum & Salisburgensem.* Eam rem odoratus Admontius, ad Albertum trepidus accurrit, & ne hanc conditionẽ admittat multis argumentis persuadet. Albertus igitur re infecta Viennam abit. Sunt qui Rudolphum ex instinctu Elisabethæ vxoris Alberti (quæ omnibus modis pacem vrgebat) Viennam posteà venisse dicant, vbi cum Albertus ex Admontij consilio plura sibi permitti postularet, quàm illi commodum videbatur, nihil effici potuisse. Rudolphus domum profectus paulò pòst diem obijt, & Cunrado successori bellũ reliquit. Eodem ferè tempore Rudolphus alter Cęsaris filius in Boëmiam cum Agnete vxóre profectus Pragæ ex hac vita emigrauit. vxor grauida Ioannẽ posthumũ peperit, quẽ Albertus patruus in sui perniciẽ educauit. *Rudolphus Cæsaris filius moritur.*

Zauissius interim, de quo anteà diximus, cùm à Venceslao rege matris precibus exorato, nõ in gratiam tantùm receptus, sed in summũ dignitatis locum euectus esset, post illius obitum, ducta vxóre Ladislai Hungarię regis sorore, ex monialium contubernio rapta, coniurationem cum quibusdam contra regem fecerat, quę anno eius seculi nonagesimo detecta est. *Zauissij in Venceslaum regem coniuratio.* 1290. Statuerat nefarius homo, rege sublato viam sibi ad inuadendum regnum scelere parare. Venceslaus Zauissio in carcerem cõiecto dotales reginæ arces, quas ille tenebat, recipere volens, cum earum pręfectos nemini se ipsas nisi pręsente & iubente Zauissio tradere iuratos esse audiisset, circumduci eum sub custodia ad singulas iussit. *Zauissius decollatur.* Ad Lubocam arcem vbi vẽtum, cùm tergiuersaretur Zauissius, vnà cum Czencone suo

ne suo quodam affini capite plexus est. Intereà magni animorum motus inter Austriæ, Stiriæ, & vicinarum regionum proceres exoriebantur haud dubiè, nisi obuiam iretur, in apertum erupturi bellum. Rudolphus Cæsar quo primùm tempore filium in eas prouincias misit, spectatæ fidei & probitatis viros illi quosdã adiunxerat, Eberhardum, Henricum, & Vdalricum fratres à Vvaldsee, Hermannũ Landembergicum, & alios nonnullos, inter quos Eberhardum & Landembergicum præcipuos consiliorum moderatores esse iusserat. *Viri quos Cæsar Alberto filio adiunxit.* Hos Austriaci aliquot apud Principem primo in loco haberi indignabantur, quòd viderent suis per eosdem conatibus obsisti, quo minùs ipsius iuuentute ad suas libidines abuti, & sicut priore rerum statu pleriq; assueuerant, impunè quicquid libitum esset facere possent. *Austriacorum de exteris querela.* Cùm igitur principem apertè culpare necdum auderent, præcipuos eius consiliarios, quos dixi, calumniari, & in odium apud quosuis adducere conabantur. Aduenas eos patriæ desertores, quibus quòd in Sueuia, quo honestè viuerent, non fuisset, in Austriam rerum copia affluentem venisse, vti aliorum fructus interciperent. Exteros passim ditissimis matrimoniorum conditionibus honestari, se contemni, & in ferendis de communi re suffragijs præteriri. Eorum valere voces, qui in ea prouincia pedem in suo vti ponant non haberent. Hæc & alia multa in eos iacientes palàm etiam à Principe petebãt, vti Sueuos à rerum gerendarum consilijs remoueret; esse inter Austriacos, qui munia ipsis commissa meliùs exequi scirent, quibusq; rerum domesticarum status magis esset cognitus. *Stirorum postulata.* Hæc eorum petitio auribus non satis secundis à principe audiebatur. In Stiria multorum etiam animi ad hunc modum affecti erant, quò cùm Albertus se contulisset, proceres ad eum admissi orant, vti Stiros in veteri rerum statu viuere, commodisq; omnibus & priuilegijs frui permittat. Hactenus ea de re interpellare ipsum noluisse maiori rerum mole occupatum. Paratos se ipsi & dicto audientes fore, hoc si fecerit; sin minùs, vereri, ne posthac Stiros ad præstanda obsequia minùs animatos experiatur. Hac eorum petitione ad consilium relata, Eberhardus præter meritũ illis suspectus auctor fuit, leniter tractados esse Stiros, & in officio retinendos, quorum fida in prælio contra Ottocarum opera comparuerat. Albertus verò ex Admontij consilio Stirijs respondet, eo se loco ipsos esse habiturum, *Alberti ad Stiros responsum.*

rum,

rum, quo ſub Ottocaro fuiſſent, quoq; eos parens Cæſar accepiſſet. Ad hanc Principis vocem Fridericum Stubenbergicum intuliſſe ferunt, etiam atq; etiam rem tanti momenti eſſe perpendendam, & Ottocarum, niſi Imperio abuſus fuiſſet, etiamnū ea prouincia potiri potuiſſe. Ita tum ſolutum eſt cōſilium. Interim Rudolphus Cæſar menſe Nouembri Norimbergam proficiſcitur. Obierat eo anno Henricus Bauariæ Dux. Itaque dum Otto filius eius, ditionum ſuarum iura à ſocero accipit, & Principes equeſtri

Lud. Palatinus ludo haſtili cæſus. ludo ſeſe oblectanr, Ludouicus Palatini filius cum Craftone Comite ab Hohenloë concurrens haſta guttur tactus decimo pôſt die moritur.

1 2 9 1. Anno ſupra milleducentos nonageſimo primo, Rudolphus Cęſar in Thuringiā proficiſcitur, vti eam vicinasq; regiones pacatas redderet, & principes conuocat Erfordiam. Interim in Auſtria

Auſtriæ & Stiriæ procerū conſpiratio contra Albertum. conſpirarur in Albertum. Seditioſorū principes in Trebeniæ oppidulo è regione Tulnę cōueniunt, Lütoldus Kunringius pincerna Auſtriæ hæreditarius, Cunradus Sumerauius, Nicolaus Liechtenſtainius, & quidam à Falckenſtain Auſtriaci, ex Stiris Fridericus, & Vvolfingus Stubenbergici, ex Carnis Guilielmus Scharffenbergicus, Otto Vveiſeneccius, & Vdalricus Hainburgicus. Coniurationis caput erat, vti ejecto cum Sueuis Alberto rex Boëmiæ rebus imponeretur, quem adeundi negocium in ſe recepit Kunringius, & opibus & clientelis potens, qui jam aliquantam Auſtriæ partem animo inuaſerat. Solus verò timebatur Rudolphus Cæſar, non potentia tantùm & auctoritate, ſed prudentia, multoq; rerum vſu pollens. Idq; eos maximè mouit, vti plures adhibendos, & maiora comparanda eſſe præſidia putârint. Itaque præter Boëmum ſtatuunt Hungariæ regem, Ottonem Bauarum, & Saliſburgenſem antiſtitem (qui fœdus cum eo fecerat, veteref-

Præda nondum capta diſtribuitur. que in Albertum inimicitias fouebat) ſibi adiungere. His igitur pro operis nondum præſtitis, præda nec illa adhuc capta, promittitur: Epiſcopo Auſtria ſuperior, Boëmo inferior, Bauaro Stiria, Vindorum Marcha Hungaro, qui tamen auxilia non miſit, quòd fœdus cum Alberto haberet, quamuis Günſenſes Comites arma

Stirorum ad Albertum legati. contra ipſum ferre non prohibuerit. Eodem tempore Stiri, coacto Gręciæ cœtu, Vdalricum Pfannenbergicum, Fridericum Stubenbergicum, & Hardnidum Vvildanium ad Cunradum Epiſcopum

pum legant. Libonitij conferuntur cum ipso consilia. Cunradus ea de re acceptis eorum syngraphis ad Ottonem Bauariæ ducem ire festinat, fidem illi suam astringit, vtq; expeditioni se paret hortatur. Otto eius rei literas & ipse à Stiris signatas postulat, quibus promittant, omnes illi arces & oppida venienti aperta fore. Id citra omnem moram factum. Interim Austriaci tectam adhuc conspirationem rati, ex suis quosdam ad principem mittunt. ij erant Kunringius, Hadamarus Sumereccius, & Cunradus Sumerauius. Intromissi communi prouinciæ nomine petunt vetera iura & priuilegia seruari, quod si nō impetretur, tum se aliosq; proceres alia consilia secuturos, & quod sui officij sit patriæ rebus consulturos. Albertus ad hæc respondet; facturū sein illorum gratiā, quicquid cōmodè fieri posset, nolle tamen minis eorum aliquid de suo iure concedere, itaque exponerent, qua in re sibi commodari, & quæ tandem iura seruari velint, si æqua postularent, haud grauatè ea obtineri posse, sin minùs, re ad consilium relata, quicquid decretum fuerit pro responso datum iri. Legati ad suos reuersi, paulô pôst capita descripta secum adferunt. Inter ea hæc erant præcipua: Ne Princeps vllam pecuniam ad Sueuos mittat, exteros neq; in consilio habeat, neque munijs publicis præficiat. Sciebat Albertus Sueuos sibi magnæ inuidiæ esse, nolebat tamen turbulentis eorum vocibus aurem præbere, ne & alia imposterùm simili cum peruicacia postulandi licentiæ frœna laxaret exemplo non bono. Itaque vti animos eorum exploraret, solos Sueuorum Hermannum Landenbergicum, Eberhardum Vvaldseium, & Henricum eius fratrem relinqui sibi postulat nullo modo amittendos, quòd honestis Austriacorum affinitatibus impliciti essent. Illi vel centum alios pro istis concessuros respondent. Ad hæc commotus Princeps numquam se minis ipsorum esse daturum dicit, vti vel abjectissimum lixam aut equisonem dimittat, penes se ius statuendi esse. Hoc illi responsum ad suos retulere.

Causa rebellionis Austriacorum & Stirorū contra Albertum.

Austriaci Sueuis inuisi.

Intereà temporis & Viennæ gliscebat seditio, nam & ipsi suos homines ad priores procerum cœtus miserāt, & internuncij quotidie ad eos commeabant, ne Principi conciliari se paterentur, in tempore à proceribus auxilia adfore. His promissis incitatum vulgus ferociùs jam in Principis aulicos agere, palàm in ipsum, in Sueuos conuicia, probra jacere, audiebantur passim seditiosæ

Viennensium seditio.

voces

voces, neque sutores deerant, qui ligneis solearum formis palatij fossas se expleturos & reliquæ terræ æquaturos jactitarent. Monebatur Albertus à suis, vti ad compescendos populi animos aliquid cõcederet & ad tempus conniueret. Ille constans animi nullis se minis moueri dicebat, scire, si vel tantillum ipsis largiretur, multò deinde ad tumultuãdum audentiores fore, & in annos singulos aut hoc, aut illud petendo seditionem moturos. Missis tandem ad ipsos nuncijs, quid sibi velint hac insolentia, quærit? illi sublato clamore nunciari jubent: se, nisi suis legibus viuere, & priuilegijs frui permittantur, rebus suis consulturos, nec ipsi obsecuturos. Albertus itaque, antequam promissa aduenirent auxilia, maturandum ratus cum vxore, liberis, & aulico famulatu, relicta vrbe, in Cęcium montem (vulgo Calenberg) se confert, eumq; firmo præsidio munit. Omnes deinde vrbis aditus tam artè insideri curat, vti nihil commeatus in eam inferri posset, neque Viennensibus longiùs ab vrbe discedere tutum esset. Literas interim ad Cæsarem, reliquosq; cognatos, & affines de præsenti rerum statu mittit. Iamq; tardè admodum progredientibus coniurationis rebus, cùm promissa à proceribus auxilia non mitterentur, in vrbe populosa fame laborari cœptum, & operæ passim ac mechanici diuitum domos circumsistebant, necessaria vitæ præberi poscentes, quod nisi fieret, vinctos se ipsos ad Principem deducturos minabantur. Magistratus, & qui lautioris fortunæ erant, inter quos ea tempestate eminebat Praitfelderus, consolantur plebem, auxilia propediem adfutura, expectarent paucos tantùm dies. Sed ingrauescente indies inedia, cùm ventrem, qui aures nõ habet, verbis placare difficilè admodum esset, ad arma concurritur, jamq; res ad conflictum spectabat. Interuentu Ecclesiasticorum quorundam sopiuntur turbę, & magistratus promittit se, nisi intra sex dies, aut promissa adessent auxilia, aut ãnona laxaret, cum principe transacturũ. Ciues deinde considerantes, quanta in discrimine res versaretur, cùm neque proceres aliquid aut consilij aut opis adferrent sed occultam adhuc coniurationẽ rati, nihil apertè agerent, Abbatem Scotorum extrema necessitate adacti, exorant, Principem adeat, pacemq; & veniam admissorũ efflagitet, quam, etsi grauiter peccassent, Elisabethę tamen pientissimę dominę intercessione impetrari posse non diffiderent. Abbas eorũ precibus & præ-

Magnanimitas Alberti.

Albertus Calẽbergã occupat.

Praitfelderus.

Viennẽses fiunt Alberto supplices.

& præſenti vrbis periculo motus ad Albertum venit, & Eliſabetham Principem ſibi deprecatricē adiungens proniorem ad ignoſcendum Alberti animum facit. Secuti eum Viennenſes capita & pedes nudi, ac in genua prolapſi vecordiæ ſuæ meritas deprecantur pœnas, veniam flebili voce orant, obſequia fida impoſterum, & gratitudinem animorum clementiſſimo Principi ac domino ſuo pollicentur. Albertus & vxoris, Abbatiſq;, ac ciuium precibus, & ſupplicum miſerabili aſpectu motus, veniam ea conditione largitur, vti omnia priuilegia quæ habebant, ipſi tradant. Id cùm factum eſſet, conuocatis aulæ primatibus, legi omnia iubet, quæq; vel ſibi vel poſteris fraudi putabat fore, diſcerpit. Dum hęc Viennę fiunt, interim Ibanus Gunſenſis Auſtriæ fines, quæ Hungariam coniungunt, ferro & igne vaſtat, pecora abigit, prædas agit, & ad mœnia Nouę ciuitatis vſque excurrit. Eius impetum excepit interim Berchtoldus Dapifer ab Emerberg, donec à Meinardo Carinthiæ Duce auxiliares aduenirent copiæ, quas ex Tirolenſi agro & Carnis conſcriptas, adduxit Hugo Comes à Taufers, qui Berchtoldò ſe coniunxit. Hæc eo anno vſque ad æſtatis initiũ acta ſunt. Interim Rudolphus Cæſar compoſitis Thuringiæ & vicinarum regionum rebus, ſenem ſe eſſe videns, de Alberto filio ſucceſſore declarando, cum principibus agre cœpit, quam rem vti perficeret, ſoluto Erfordiæ conuentu Francofurtum ire parans, in itinere febri implicatur. Ergo Spiram deportari ſe iubet, ad prædeceſſores ſuos Rom. Cęſares illic ſepultos ire ſe dicens. Antequam eò venit, in oppido Germersheim ex hac vita demigrauit Anno milleſimo ducentiſimo nonageſimo primo ad XIIX. Cal. Aug. cum vixiſſet annos LXXIII. menſes duos, dies XV. imperaſſet annos XVIII. Fuit Rudolphus multis magniſq; virtutibꝰ inſignis Princeps, ſiue animi ſiue corporis dotes inſpicias. In rebus enim agendis tanta dexteritate, tantaq; prudentia ac ſolertia vſus eſt, vt nemini ſecundus ſit habitus, in religione & cultu diuino propagando quanto fuerit zelo & feruore: vel ampliſſima monaſteria ab ipſo partim de nouo fundata, partim verò reſtaurata, & magnis prouentibus dotata, teſtimonio eſſe poſſunt. Quibus & hoc non contemnendæ pietatis exemplum addere, viſum eſt: Quod aliquando Sacerdoti, Sacroſanctam Euchariſtiam homini ęgroto deferentem, obuiam facto equum cui inſidebat, donauit, indignum ratus hunc pedes

Viennenſes Alberto principi ſupplices.

Ibanus Gunſenſis Auſtriæ fines inuadit.

Hugo à Taufers.

Rud. Cæſar moritur. 1 2 9 1.

Rudol. corporis & animi dotes.

X

ire,& ipsum equo vehi. In hoste aggrediundo, aut alio periculo subeundo, quàm fortem ac circumspectum & planè imperterritum se semper præbuerit, vel tot victoriæ, ab hostibus suis consecutæ indicio sunt. Constat enim ex quatuordecim cum conflictibus victoriam reportasse, ita vt reipublicæ non vtilis tantùm, sed propè necessarius fuerit. Singula persequi non est nostri instituti, qui historiam non panegyricum scribimus..

Victoria Rudolphi.

Nunc verò relictis Habsburgicis illis Comitibus, qui ex Rudolpho huius nostri patruo orti in Sueuiæ finibus mansere, solam Rudolphi Cæsaris sobolem Albertum patri superstitem, illiusq; posteritatem recensebimus, qui Austriæ vti imperium ita titulum vsurpauere. Austriæ nomen non ab Austro latina voce, sed à Germanica Oost dicitur. Cùm enim Franci Romanorũ arma ex Gallijs submouissent, orientalem regni limitem ita indigetârunt, quę passim à scriptoribus Austria, & Austrasia nuncupatur. Postquam verò Francorum rex Carolus, cui à rebus gestis Magno cognomẽ fuit, promoto latiùs Imperio Hunnos ex ea Pannoniæ parte, quæ hodie Austria est, profligasset, orientalem ibi limitem constituit. Fuerat anteà quoque Boiarici imperij limes in ea Austriæ parte, quæ hodie superior, & ad Anisum dicitur. Vtraque regio Germanis Osterreich (quod orientale regnum sonat) Latino flexu Austria vocatur. Ea limitaneos præfectos priús, quos Marchiones vocant, pòst multis Imperatorum priuilegijs auctior Duces & Archiduces habuit regio florentissima, pientissimorum Cæsarum & principum fœcunda parens, quę meritò Rom. Imperij jam olim cor & clypeus est apellata. Sed ad institum redeo.

Austriæ nomen ab Oost.

Oriẽtalis limes.

Carol. Magnus.

Osterreich.

Austria Rom. Imperij cor & clypeus.

AVSTRIA-

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ,

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

HOC libro indicatur quomodo Albertus Gunſenſibus debellatis, Auſtriacorũ motus compeſcuerit: & Styriæ atq; Carinthiæ tumultus compoſuerit. Quodq; in Imperatorem electus fuiſſet, ſi Moguntini aſtus nõ obſtitiſſet. Renunciato igitur contra omnium opinionem Adolpho Naſſouio Rom. Rege: Albertus animum ad pacis ſtudia adijciens, veneno, graui vitæ diſcrimine, petitur. Interim principes ab Adolpho alieniores redditi, de diſturbando ipſo à rerum faſtigio & Alberto contrà imponendo, conſilia agunt, eam occaſionem haud negligendam ratus Albertus: Francofortum pergit, huic cum exercitu obuiã venit Adolphus, fit atrox pugna, qua Adolphus occiditur, & Albertus in ipſius locum ſubrogatur. Tandem & Eccleſiaſtici Electores in Albertum cõſpirant, ſed ijs deuictis; in Boëmiã ducit. Porrò de Hungariæ regis obitu, eiusq; regni periculis & ſucceſsione: Similiter de rebus in Boëmia ſub Henrico Tyrolenſi & Rudolpho Auſtriaco geſtis, nonnulla enarrantur. Sequitur deindè, quomodo Albertus à nepote ſuo Ioanne, eiusq; complicibus interfectus, & qualis ab ipſis, Leopoldo vindice, ſumpta ſit pœna. Alberto ſublato, Henricus Lücemburgicus fit Cæſar, quo defuncto, duo Imperatores Fridericus Auſtriacus & Ludouicus Bauarus, magno Germaniæ malo, ſimul eliguntur, tandem res prælio, in quo Bauarus victor euaſit, dirempta eſt.

AESTATE EA, qua mortuus erat Rudolphus Cęſar, Alberrus eius filius, exercitum in 1291.
Comites Gunſenſes Hungaros, Auſtriæ accolas, eduxit. Cùm enim ſubditorũ in ſe coniurationem, de qua ſuperiore libro diximus, omniaq; rebellium conſilia explorata haberet, ſapienter ad ea diſſimulans, antequàm coniuratorum vires in vnum conuenirent, hos ſibi debellandos eſſe cenſuit. Commodè verò (Deo ita volente, & conſilia moderante) euenit, vti & eo tempore nec tumultuantibus Viennenſibus, nec Comitibus bello implicitis, opẽ ferre potuerint Auſtriaci, & erumpente mox ipſorum conſpiratione, Stiri ab auxilijs Bauariæ Ducis & Saliſburgenſis antiſtitis imparati, tardiùs ſe mouerint. Ita factum eſt, vti Albertus omnibus ſimul iunctis, impar fortaſſe futurus, ſingulis facilè ſuperior euaſerit. Hac igitur expeditione ſuſcepta, cum in Gunſenſium ditionem perueniſſet, Meterſ-

Numerus Alberti militum. dorffium obſidione cingit. Erant in ipſius caſtris ad quindecim pugnatorum millia. Has ſibi copias in hoc bellum ſufficere arbitrabatur, vti qui jam cauerat, ne Comitibus vlla abs ſuo rege auxilia mitterentur. Miſſi enim ad eum legati, vti fœderis memor, Gunſenſes ab armis & iniurijs abſtinere juberet, reſponſum tulerant; nec poſſe ipſum cuiquam pacem ab ijs præſtare, nec eorum conatus adiuturum, licere, vti qui iniurias accepiſſent, eas bello perſequantur. *Michaël & Simon Ibani* Arcem tenebant Michaël & Simon Ibani agnati, cum aliquanto præſidio, quibus opem laturus, ipſe cùm adueniſſet, ab Auſtriacis in fugam actus eſt. Illi igitur ſalutem pacti, arcē Alberto dediderunt. Deiectis aliquot turribus, præſidio arci impoſito, ad Sanmargretum, atque eo dedito, Eggendorffium itur. *Sanmargretum Eggendorffium.* Ibi turrim quandam præaltam, & miſſilibus in caſtra eiaculandis percommodam, hoſtes habebant, quam vti igni minùs obnoxiā redderent (erat enim lignea) corio circumueſtiuerant. Iniectus in eā ignis, vi ſua, & coria & tabulata penetrauit. Turri amiſſa, vxores puerosq́; & ſacrificulum emittunt, defenſionem parant. Cùm auxilia nulla aduenirēt, rebus ſuis diffiſi, deditionem faciunt, vitę neciſq́; poteſtatem victori permittunt. In proxima oppida, quod quiſq́; iniuria affecerat miſſi, dignam factis pœnam exoluêre, turris & propugnacula ſolo æquata. Coboldorffium deindè deditum, Berchtoldo Emerbergico committitur. Rechnitium item & *Rechnitium & Sleinitiū arces.* Sleinitium arces, deditionem fecêre, quorum hoc Henrico, illud Vdalrico Stubēbergicis ceſſit. Altemburgo tandem, ꝓpe Poſoniū expugnato, & caſtellis aliquot circà deiectis, Albertus Gunſium oppidum, ditionis caput, omnib⁹ copijs admotis, oppugnat. Ibanus, vti hoſti commeatum adimeret, agros latè vaſtat. In pabulatores quoſdam incidens, quingentos occîdit, quos viuos capere *Crudelitatis in victos exemplum.* potuit, ijs crura manusq́; amputat, inuſitatæ crudelitatis exemplo pluſquam barbaro, Carni pleriq́; erant locorū ignari. Vndecimo obſidionis die, Albert⁹ oppidum corona oppugnat, ſcalis admotis, muros ſuperat, milites, & imbellis turba omnis, in arcem ſe recepêre. Auſtriaci pręter vacua rerum ſcrinia nihil inuenientes, incendio in ædes ſæuiunt. In arce ſuperanda maior difficultas erat. Paratur aries ferro præmunitus, cuius inſultum Hungari cratibus ligneis conduplicatis eludebant, qui funibus appenſi demittebātur, donec Auſtriaci murum ſubeūtes, falcibus ad cōtos diligatis,

funes

funes incidere. Exemplum illud oppugnandi in hunc modum & defendendi tunc vsitatum ætas nostra riserit. Ibanus hanc suorum necessitatem videns ab armis imparatus ad fraudem se conuertit. Pecunia quosdam corrumpit, qui Principi suadēt, si diutiùs in hostico maneret, periculum ab Hungaris instare, dubium fuisse regis responsum, vel ipsum aliquid moturum, vel proceres id facere permissurum, vetera Hungarorum in Germanos odia, veteres offensas nondum obliuioni traditas, cōsultò ex ijs locis abeundum esse. Idem & Hugo Comes à Taufers suadebat, qui paulo pòst (vero an simulato morbo correptus incertum) lectica se Viennam deportari iussit. Albertus his suorum consilijs nihil motus tubicinem ad hostes mittit, qui omnibus arce excedere volentibus vitam & incolumitatem, manentibus vltima supplicia proposita esse nunciat. Hac spe, vitæ & veniæ facta, turmatim omnes discedunt: fœminæ erant centum quinquaginta. Arx Emerbergico tradita est, & Albertus ad iusta patri facienda Viennam redit. Eò cùm & Hugo venisset, neque ab Alberto, neque ab alijs in pristino honore habitus, à Principe etiam abire (quòd opera eius nō egeret) iussus, domum ad Athesinos redijt, vbi paulò pòst mortuus est.

Hungari ab armis ad fraudem confugiunt.

Gunsiū oppidū cum arce expugnatum.

Bello Hungarico (an Gunsensi rectiùs) defunctus Princeps ad Austriacorum procerum motus compescendos conuertit, jamq; Albertus Comes ab Hohenloë, Cunradus Liechtēbergicus Episcopus Argentinensis, & alij nōnulli cū copijs aduenerant. Territi & sua jam consilia in vulgus emanasse videntes Austriaci, nuncios ad Boëmiæ regem mittunt, qui remissiùs agendo, vti rei euentum expectaret, ad Theyam substiterat primùm, mox mutato consilio Pragam redierat. Viennenses etiam sollicitati, à quibus deserti antea fuerant, auxilia denegantes tutiora sibi in Principe, quam in ipsis præsidia esse responderunt. Mittuntur & nuncij ad Gunsenses, & Stiros, sed illi paulò antè debellati, nihil præstare poterant, neque hi, nondum missis à Bauaro & Salisburgensi auxilijs, domo abire consultum putabant. Albertus itaque, superato Danubio, Kunringij ditiones inuadit. Is Pragam ad Venceslaum fugit. Vix Pragam venerat, cùm nuncij adferuntur, jam arces aliquot captas & quæ reliquæ erant eandē expectare fortunam. Decem dies Pragæ commoratus, nec ad regem admissus in Austriam reuertitur.

Austriacorum motus belliū Alberto causant.

Kunringij reb⁹ exuuntur.

 Interim

Interim Alberto res belli ſecundę fuerunt, qui nullo ferè reſiſtente, intra paucos admodum dies plures quam quadraginta arces de Kunringijs, eorumq; ſocijs perduellibus, aut vi expugnat, aut deditas in fidem accipit. Præcipuas earum enumerat Lazius: Thürnſtainam, Axenſtainam, Mollemburgum, Pechſtalium, Streitvviſenam, Vveiteneccium, Mayſauiam, Rheinvvaldam, Grünbergum, Ottenſlagum, & Velſbergam. Lutholdus nihil ſpei in coniuratorum opibus reliquũ (nam Sumerauij & Falckenſtainij, amiſſis & ipſi arcibus, ex Auſtria profugerant) ſeq; omnibus propè fortunis exutũ nec bello tolerando eſſe videns, cum gentilibus ac omni clientela Alberto ſe dedit. Eius exemplum ſequuti & reliqui, omnes raro clementię exemplo, in fidem Principis & gratiam recepti.

Kunringiorum arces expugnantur.

Lutholdus Kunringius Alberto ſe dedit.

Rebus in Auſtria ad hunc modum ſe habentibus, Stiri, qui in autumnum vſque promiſſa expectauerant auxilia, mouere ſe inceperant. Primus eorũ Hardnidus Vvildonius ex arce, quam à morte Seccouienſis Epiſcopi inuaſerat, in vicinos agros excurrens prædas agebat, neque à Vvolfingo Hannouio (is Alberti nomine Gręciæ ciuitatis arcem tenebat) admonitus ab incepto deſiſtebat. Per eoſdem dies Fridericus Stubenbergicus, miſſo ex ſuis ad Principẽ, nunciare iuſſit; quandoquidem ipſe vetera Stiriæ iura rata habere nollet, fidem ſe ipſi & obſequium renunciare, Ottoni Bauaro impoſterùm dicto audientem fore. Saliſburgicus item pręter veteres offenſas noua ſalis coctura ab Eliſabetha Principe in Petzendalio inuenta (quam ſuis vectigalibus detrimenti plurimum adlaturam putabat) exaſperato in Albertum animo, & Otto Bauariæ Princeps, qui & ipſe, negata ſibi ad inuadendum Hungariæ regnum auxilia, cauſam bello prætexebat, Burcardum Ellerbachium miſere, qui vtriuſq; nomine bellum ei indiceret. Hinc totis ſe viribus bello vel media hyeme gerendo accingunt. Otto, ſuperatis alpibus, in Stiriam ducit, Cunradus, Oeni vallem priùs depopulatus verſo itinere illum ſequitur, iunctis vtrinq; viribus, Ratemannum oppidum expugnant. Cluſam etiam, ab Admontio Abbate pręſidio benè munitam vi in poteſtatem redigũt, templum occupant, vbi reperta commeatuum, vini pręcipuè & caſei copia, milites reficiunt, quinq; ibi & triginta dies cõmorantur, Admontium monaſteriũ diripiunt, Abbas in arcem Gallenſtainam euaſerat. Leubeno deinde capto, ad Muram amnem per altiſſimam niuem profecti, Pontes ciuitatem in eius ripa ſitam obſident. Ciuitas ea ab Herman-

Vvolfing' Hannouius.

Bellum Stiriacum.

Ratemannũ oppidum capitur.

Pontes ad Muram.

Hermãno Landembergico tenebatur. Is misso ad Albertum fido ex suis homine, præsenti auxilio opus esse significat. Albertus itaq; cum exercitu itineri se cõmittit. Cùm Neapolim Austriæ venisset, à locorum gnaris docetur, montes ꝓfundissima niue plenos, atq; adeò imperuios esse. itaq; contractos ex agris sexcentos viros exercitum præcedere, ac, niue palis & scopis disiecta, viam facere iubet, moxq;, præter omniũ expectationem, hosti improuisus adest. Aduentu eius territus Otto ex ijs locis abijt. Albertus igitur castra inuadit atq; diripit, deinde ciuitatem ingressus, ciuium collaudato in se studio, vti in fide permanerent, hortatus est. *Herman. Landembergicus.*

Eodem ferè tempore Stubenbergicus cum suis nõnullis equitibus Cappenbergam iter habebat. Eam rem edoctus per exploratores Hermannus Landembergicus, Ponte egressus propè Sanbenedictum per syluam equitantem aggreditur. Acriter se defendit Stubenbergicus, dumq; æstuante conflictu miscentur inter se, Landembergicus hostium aciem perrumpere tentãs, crus sauciatus ex pugna discedit, & Stubenbergici equus hasta transfossus cadit. Ille pedes gladio diu rem strenuè gerens, dumq; acriùs instant Landembergiani, identidem circumspiciens, Volcatium quendam Pühlerum ministrum suum inclamat: Volcati, inquiens, fidei exemplum in herum necessitate circumuentum ede, & equi tui copiam mihi paulisper præsta, memorem in omnem viram dominum habiturus. Ille ad hæc satis illiberaliter vitam sibi suam cuiq; charam, neq; se minùs quàm ipsum de fuga sollicitum esse respondit. Fugere igitur suos videns, abiecto tandem gladio, hostibus se dedit Stubenbergicus. Capti cum eo qui fugæ infamiam subire noluerant Nicolaus Statauerus, Otto Mörskircherus, & alij nonnulli. Hoc nuncio Pontes ad Albertum adlato, erãt qui morte in captos animaduertendum dicerent, Stubenbergico priuatim infensi. Eorum odijs suam Princeps clementiam potiorem habuit. Iudenburgi posteà, perductis illuc captiuis, Stubenbergicus Guttemberga, Köršio, & Cappenberga arcibus vitam redemit quidem, sed in custodia retentus fuit. Atq; hæc ea hyeme in Stiria gesta sunt. *Infidelitatis exemplum in famulo.* *Fridericus Stubenbergicus capitur.*

Interim nuncijs & literis suorum Albertus certior fit, Principes Imperij Electores iam Francofurti comitia de eligendo Rom. Cæsare habere, ijsq; ne ipse aliorum in se studijs desit, propiùs ea *Comitia Francofurti.*

loca accedẽdum, eamq; rem alijs omnibus præuertendum videri. Qui cum literis aduenerant, medijs belli turbis implicitum testimonio esse poterant. Ipse tamen, præmissis illis, res suas compositurum, & quam primum iter ingressurum significat. Itaque post captum Stubenbergicum, sedatis vtcunq; tumultibus, ad S. Viti fanum profectus cum Stiris, quotquot aderant, colloquium instituit. Ibi omnes iureiurando interposito fidem se eius hæredibus, si (quod absit) humanitus quidpiam ei accideret, seruaturos promittunt, ille suis eos legibus viuere permissurum sanctè iurat, idq; syngrapha cõsignatum ipsis relinquit. Discessurus Henrico Bruschenckio, qui Haimburgi morabatur, mandat, vti Friderici Stubenbergici benè asseruãdi curã ipse habeat, reliquos qui cum illo capti erant, Hermãno Landembergico committit. Mox per alpes Noricas Oenipontum venit circa festum resurrectionis dominicæ, quo tempore ea ciuitas, orto de nocte, fraude ne an casu nescitur, incendio, propè tota deflagrauit. Albertus ibi consilia cum Meinardo socero confert, & si quid absente se mouerint Otto & Salisburgensis, vti videat, ne vlteriùs illi in Stiriam progrediantur, monet. In Bauariam inde profectus Monachij sororem Machtildim inuisit Palatino nuptam, atque Augustam veniens, tanquam Cæsar jam omnium votis destinatus (ita enim maximę hominum parti persuasum erat) summis cum honorib⁹ exceptus est, inde ad Rheni oram perrexit. Absente vti diximus Alberto, Carinthij aliquot proceres, Meinardo rebelles, rebus nouis studere incipiunt, Ottonem ac Cunradũ ad se vocant, interim Ludouico Carinthio, quem pater S. Viti oppido præfecerat, insidias struunt. Erat quidã Fridericus ab Heinberg, quem Meinardus aliquando immeritò, vt ipse putabat, correxerat. Hunc Vdalricus Haimburgicus (qui Griffenam Babenbergensis præsulis arcem Friderico Vveissenecciο eius præfecto per eos dies ademerat) & Rudolphus Vansdorfius licet jam Principi conciliatum aggressi, tempus adesse exigendæ vindictæ (modò vir esse vellet) docent, vtq; operam illis suam promittat, multis pollicitis inducunt, suisq; eum consilijs instruunt. Ille ad Ludouicum reuersus breui, vti in primo apud iuuenem principem loco haberetur, effecit, & ab illis, quos superiùs dixi adiutus quosdam oppidanos donis ac promissis sibi adiunxit. Hæc consilia juuabat quoque quidam Cõmendator (vti vocant) militum

Stirij Alberto conciliati. *1292.*

Henricus Bruschenck.

Oenipontum incendio perit.

Frid. Heinbergicus.

Commendator Pulsty proditorũ cõsilia iuuat.

militum D. Ioanni cõſecratorum, qui domum Pulſtij oppido vicinã habebat, cuiq; Ludouicus maximè fidebat. Rebus hoc modo præparatis, nocte quadam proditionis conſcij, militibus aliquot Bauariæ Ducis ad ſe vocatis, oppidi mœnia ſcalis admotis, ſuperant, & à ſuis qui intus erãt adiuti, porta vi effracta, ſocios intromittũt. Ludouicus ad primum tumultum excitatus, armis arreptis, in forum (vnde clamor capti oppidi index auribus accidebat) procurrit, ſed facilè à pluribus ipſe cum paucis acerrimè pugnans, capitur, & Toggenbrunum in cuſtodiam mittitur. Hæc ex manuſcriptis ita collegimus. Auentinus oppidum vi expugnatũ & ex Meinardi filijs, Albertum cęſum, Ottonem captum, ac Saliſburgico miſſum eſſe, memorat. Carinthiæ Chronicon Ludouicũ habet, & rem eo ordine, quo nos, refert. Meinardus hoc tàm acerbo nuncio perculſus, Ottonem filium in Carinthiam mittit, eiq;, vti in proditores ſeuerè animaduertat, imperat. Otto Freiburgum ꝓfectus, de proditione inquirit, Fridericus Haimburgic⁹, & Hermannus Friburgicus fuga vitæ conſulunt. Cuno Friburgicus, Carolſbergicus quidam, & Cõmendator Pulſtij cum vno atq; altero ex oppidanis conuicti, ad equos cõdemnantur. Supplicij hoc genus in proditores vſurpari ſolet, fœdum viſu, manus pedesq; ſingulis equis illigãtur, qui in diuerſum acti, corpus in quatuor partes dilacerãt. Carolſbergici fortunæ Cunrado Aufenſtainio conceduntur, reliquorum alijs. Præfectus Cunradi Epiſcopi timens, ne ſi Otto & reliquas arces caperet, ea res in heri ſui fraudem fieret, Rabenſtainium, Friſaco oppido vicinum, Silberbergum, & Pullendorffium arces, incendio euaſtat, Otto ęgrè id ferẽs, in vindictam ſe parat. Sed Eliſabetha Alberti vxor anxiè ſolicita, ne ſi ille atrociùs aliquid conſuleret, id omne in alterius fratris caput redundaret, omni ſtudio adlaborat, vti pacis aliqua ratio iniretur.

S. Viti oppidum proditione capitur.

Ludouicus Carinthius captus.

Supplicij genus fœdum.

Cunradus Aufenſtainius.

Dum hæc in Stiriæ & Carinthiæ finibus geruntur, interim Electores Francofutti de eligendo Cæſare conſulebant, & quamuis pleriq; ad Albertum Auſtriacum inclinate animis viderentur, inimicorum tamen eius machinationibus, alienores ab eo reddebantur. Egerat paulò antè cum Boëmorum rege Albertus ab Hohenloë, vti ſuum Auſtriaco ſuffragium daret. Id ille non modò facere negauerat, ſed ad reliquos Electores ſcripſerat, liberum ipſis per ſe fore, vti quem vellent eligant, modò ne Albertus is ſit, cui

Comitia Francoforti.

Comes

Comes indignabundus respondit, etiamsi summo id studio impedire adniteris, tamen vel te etiam inuito Albertus rex erit. Sunt qui Adolphum Nassouiæ Comitem, ab eo nominatum volunt, etsi ignotum, scripsisse & Ottonem Bauarum, & Salisburgicum ferunt; Albertum se, si eligatur, non agnituros Cæsarem, crimina etiam addita, auarum esse, ac leuem, sæuum suis, vicinis grauem. Nemo autem Alberto iniquior erat quam Mogūtinus, qui Adolphum Nassouium cognatum suum fouens, astu quodam, aliorū suffragia ad suum nutum circumagebat, cuique seorsum aliquem ipsi inimicum obiiciens, quem à reliquis, nisi Adolphus eligatur, nominatum iri diceret. Coloniensis iam cum eo sentiebat, Treuirensem Alberto æquiorem, sola Geldri Principis mentione deterrebat. Brandemburgenses duo Albertus cum telo, & Otto cognomine longus, inter se de electoratus dignitate contendebant, quorum Otto potiùs, quam agnato cederet, suum Moguntino suffragium dedit. Saxoni Brunsuicēsis, Palatino rex Boëmiæ obiiciebatur. Cùm vterq; vel quemuis alium quam hunc se mallediceret, Adolpho nominato, intercessit nemo. Adolpho Aquisgranum ad coronam accipiendam profecto, Albertus, qui Vvinshemij comitiorum exitum expectauerat, domum ire parabat, sed à quibusdam persuasus, reditum eius morabatur, & suarum ab eo prouinciarum iura de more suscepit. Indè domum pergens, ex itinere Ratstadium aggressus, vbi per angustas calles commeatum ægrè subuehi vidit, post duos menses, relicta obsidione, Viennam contendit. Dicebatur verò & Otto cum exercitu aduentare. Domum reuersum, vxor assiduis precibus fatigat, pacem faciat cum externis hostibus, & domi omnia ex dissidijs prioribus collapsa, in tranquillum restituat. Tandem Vvelsij conuentus indicitur, eò Albertus ipse venit. Cùm verò Bauarus & Cunradus nullas pacis conditiones, nisi sub quibus & Vdalricus Haimburgicus, & Stubenbergici fratres, compræhenderentur, addmitterent; nihil transigi potuit, & ad arma reditum est. Otto ex suorum consilio quēdam Glaneccerum Falckenmarchæ oppido præfecit, cui cum Haimburgico vicino quotidianæ velitationes erant. Is aliquando prope Griffenam arcem inconsideratiùs obequitans, hasta per tergum adacta, ex equo dilapsus, & exigua in spe animam trahens, rogantibus qui accurrerant, non ab hoste: sed à domestico vulneratum

Moguntini Electoru astutia.

Adolphus Nassouius in Rom. regem electus.

N. Glaneccer.

ratum dixit, cumq́; eò auidiùs auctorem cædis nosse cuperent, ibi Glanecceruss: absit, inquit, vti jam jam ex hac vita migraturus cuiquam nocere velim, ignosco illi culpam propter Deū, vti & meis peccatis ignoscat Deus. Hoc dicto animam Deo commendatam emisit. Exemplum illud, quia rarum in homine militari, hic adscribere visum fuit. Morte Glanecceri audita, Meinardus cùm ipse in Prouinciam ire vellet, ab Henrico filio vti domi maneret rogatus, ipsum mittit, qui statim profectus cum fratre Ottone se coniungit. Interim Comes Haimburgicus viribus se imparem videns, misso in Vvindorum Marcham Eberhardo Sanpetriano Vvilhelmum quendam Scharffenbergium, veterem Mainhardi clientē, multisq́; ei beneficiis deuinctum, pecunia corrumpit. Cumq́; in itinere iam essent, Principes ea de re admoniti Conradum Auffenstainium, cum quinquaginta equitibus, ad explorandum eorum iter mittunt. Is assumpto secum Henrico Mariscalco profectus, in quodam nemore obuiam habet hostem, fit conflictus, in quo capitur Vveisseneccerus: occiduntur Sanpetrianus & Scharffenbergicus. Henricus princeps, quid à suis ageretur scire desiderans, oppido egreditur, mox in quosdam incindens, qui timore correpti, antè conflictum fugerant, quid actum sit rogat. Illi certum se nescire respondent, vereri tamen ne reliqui perierint; Henricus paululum progressus suos cum captiuis obuios habet, hi eum de reliquorum fuga & trepidatione accuratè edocent. Haimburgicus Vveisseneccero tanquam optimi amici mortem, graui dolore lugebat. Albertus debellare cum Stiris volens Landenbergicum Mariscalcum, & Dapiferum Emerbergicum in Carinthiæ fines mittit. Hi ditionem Haimburgici propè Diezium montem fœdè vastant. Inde ad vlteriora eius prædia progressi obuiam habent Fridericum Ortēburgicum. Is Mariscalcum exorat, tantisper populationes & damna abstineat, donec ipse Principem conueniret. Id cum facilè impetrasset, ad Albertum ꝓfectus pacem & veniam Haimburgico supplex orat. Ille precibus & auctoritate viri motus, vxoris se arbitrio rem committere respondet. Quæ effecit vti certa pecuniæ summa singulis annis numerata Neapoli habitaret. Eò profectus vxorem breui amisit, cuius funus magnificè curari Elisabetha iussit. Vxoris obitu tantùm non exanimatus ille principem orat, vti reliquum vitæ tempus in patria agere permit-

Pietatis in milite exemplum.

Vuilhel. Scharfsenbergius pecunia corruptus arma cōtra proprium suū Dominum sumit.

Frid. Ortemburgicus.

permittat. Id ex doloris commiseratione cõcessum, sic bona cum venia discessit. Stubenbergicus cum primùm Ortemburgici preces apud Principem pro Haimburgico valuisse audiuisset, nuncios ad illum mittit, & per omnia sacra obtestatur, auunculus pro nepote supplex hoc saltem exoret, vti data cautione ex custodia liberatus Ottonem Bauarũ & Salisburgensem cõuenire, fœdusq; ipsis & societatem renunciare queat, de reliquo non desperare se veniam à clementissimo Principe impetrari posse. Id illi à Principe concessum, vt qui diceret hunc Stubenbergico honorem abs se non inuideri. Post hæc in Stiria res Alberto quietiores fuere.

Pax cum Stiriis. Interea Palatinus ad pacem inter Albertum & Regem Boëmiæ cæterosq; Principes conciliandam animum adiecit, hac præcipuè de causa. Cùm Adolphus jam in Cæsarem electus secundo Rheno descenderet, accidit, vti qui Fürstenbergi essent (ea Palatini ad Rhenum arx est) Cæsarem adesse ignari portoriũ solito clamore à prætereuntibus exigerent, ac in præteruehentes sagittas conijcerent. Eam rem Moguntinus Ludouici iussu, vti Cæsarem, cuius electionem improbauerat, è medio tolleret, factam esse, & armis vindicandam contendebat. Iamq; Cæsar ab illo & reliquis ad Rehnum Electoribus adiutus pleraq; Palatini loca bello inuaserat. Is verò missis primùm deprecatoribus Burggrauio Norimbergensi, & Oetingensi, Comite ad Cæsarem ipse profectus innocentiam suam iureiurando probat, seq;, vti pacem inter Principes conficiat, omnem diligentiam adhibiturum promittit. Vt igitur pollicitis satisfaceret, sequente anno ipso adnitente, conuentus quorũdam principum vicinorum Lincij ad Danubium habetur. Adfuere præter ipsum Albertus Austriacus, Otto Bauariæ, Meinardus Carinthiæ Duces, Cunradus Salisburgi, Henricus Ratisbonæ, & Bernardus Patauij præsules. Regem Boëmiæ adfuisse Auentinus adfirmat, reliqui de eo nihil habent. Ibi Ludouicus, vti principes cognatos & affines in concordiam redigeret, singulos adire, orare, obtestari, nihil non attentare. Frustra verò omnia esse videns, cum abiturus videretur, ab Elisabetha Alberti vxore, per omnia cõsanguinitatis iura rogatus, ne, antequam pacem confecisset, abiret, nouam iterum actionem instituit, & acerrimis verbis in eorum peruicaciam inuectus, tandem eò rem deduxit, vti ipsius & Ratisponensis arbitrio cæteri suas quisque cotrouersias disceptandas

Adolphi in Ludouicũ Palatinũ indignatio.

1293. Conuentus Lincij.

Pax inter Albertum Austriacũ & vicinos Principes.

tandas

tandas committerent, ſeq; eorum decretis ſtaturos fidem darent. Ita pax fit, & captiui ſuis reſtituuntur, inter quos erat & Ludouicus Meinardi filius. Interim Cæſar Adolphus Columbariam obſidione cinxit. Cùm enim pleriq; in eius verba iuratēt, Columbarienſes, Alberto ſtudentes, id facere nolebant, eorum oppidum proditione captum & Adolphus noctu, aperta per conſcios porta intromiſſus, ciues in fidem recepit. Captus inter alios Anſelmus Rapoltſtainius, cui ne plecteretur capite, frater Henricus, qui Cęſari militabat, ſaluti fuit. Adolphus verò, quòd multorum ſtudia auerſa, ſeq; à nonnullis etiam cōtemni videbat, cum Alberto Auſtriaco, qui cæteros potentia facilè anteibat, pacem habere ſtudens, Ludouico Palatino negocium huius rei perficiendæ committit. Is verò re nōdum perfecta in morbum incidit, quo poſteà ad Cal. Febr. extinctus eſt Heidelbergæ. Auſtriacum interim, rebus domi quietis, excepit bellum Hungaricum, quod in eius fines mouit Andreas rex, qui eo tempore Hungariam acceperat. De eo pauca quædam hoc loco altius repetenda.

Adolphus Cæſ. Columbariam capit.

Lud. Palatinus moritur.

Andreas Rex Hungariæ.

Andreas Secundus Belæ Tertij filius, Quarti pater, cùm ex regione Palæſtina, magnis rebus geſtis, Veneta claſſe rediſſet, ad Eſtenſem Principem veterem hoſpitē diuertit, vbi Beatricem eius filiam ob formæ & morum elegantiam ſecundis nuptijs vxorem duxit. Ea, mortuo rege, grauidam ſe ex illo manifeſtis indicijs probans, ad patrem redijt, & exactis menſibus filium peperit, cui Stephano nomen datum. Is jam ex ephœbis egreſſus, præmatura dominādi libidine regno per vim arrepto, eiectus, ad Iacobum Aragonium regem, ſororis maritum fugit, vnde Venetias profectus, ex Tomaſina Maurocena filium ſuſtulit, Andream Tertium cognomento Venetum, quo de nunc agimus. Cumq; Ladiſlaus Rex ob vitæ incontinentiam & adulteria Hungaris inuiſus, & à Pontifice Rom. ſacris prohibitus eſſet, Andreas in ſpē regni venit. Cùm in itinere eſſet, ab Arnoldo quodam Sileſio Trigauienſi Comite captus ad Albertum ducitur, & Viennæ ad aliquot dies in libera cuſtodia habitus, cùm iureiurando pacem ſe culturum, & Agnetem Alberti filiam ducturum adfirmaſſet, in regnum mittitur, & biennio poſt, Ladiſlao à Cumanis interfecto, in Regem eligitur. Iamq; à Gunſenſibus & alijs nonnullis incitatus, diſſimulata eorum memoria, in quę & ipſe, & cum eo proceres aliquot Hungari

Tomaſina Maurocena.

Ladiſla⁹ Hung. rex cæſus.

F iura-

iurauerant, affinitati renunciat, bellũ mouet, oppida quædã & arces Austriæ regno vicinas occupat, agrosq; Neapolim vsq; populabũdus peruagatur. Albertus igitur comparato exercitu in eum mouet. Cumq; Andreas maiores & ipse vires sibi parat, seditionẽ domi exortam intelligens, vti eam extingueret, pacem cum Alberto facit, munimenta quædam Boteburgum, Cherlburgum, & alia demolitur. Matrimonij pacta renouata, & anno demum nonagesimosexto celebratæ sunt nuptiæ.

Albertus pacem cum Hungaro facit.

Circa hęc tempora cum Viennæ in palatio suo pranderet Albertus, venenatum ei ferculũ fraude nescio cuius apponitur, quo degustato maximo dolore corripitur. Occluduntur statim ostia & obseruantur, ne exire quispiam posset. Aderant pręter alios non multos, Fridericus & Albertus Buchaimij fratres ministerio mensæ destinati, qui subitò Principis periculo consternati, simul vti omnem abs se suspicionem amolirentur, ambabus manibus in patinas inuolant, cibos in ora ingerunt. Albertus, hoc ne facere permittantur, nutu & quanto potest clamore prohibet, perspectã sibi iuuenum fidem, & innocentiam restatur. Interim tota vrbe Albertum subita morbi vi sublatum esse rumor spargit, quem pro suo quisque in Principem studio alij aliter accipiebant. Medici verò ad violenta propè remedia tam pręsenti vitę periculo confugientes: omnem veneni vim, statu corporis inuerso, per os, & nares oculosq;, & aures expulere, neque aliquid incommodi sensit imposterùm princeps, quàm quòd alterius oculi vsu caruerit, & facie subpallida fuerit. Vxor ijsdem diebus Gręcię Stirię filiolam pepererat, cui Catharinæ nomen fuit. Ea, audito viri periculo, nondum exacto puerperij tempore, Viennam profecta est. Sunt qui Salisburgensem, nunciata Alberti morte, nouas in Austria salinas demolitum esse adfirmant, alij verò pòst factam Lincij pacem Alberti amicitiam obnixè semper coluisse referunt. Venenum à quo aut cuius iussu datum, etsi variæ erant suspitiones, in incerto fuit.

Albertus veneno petitus.

Frideric' & Albertus Buchaimij fratres.

Albertus fit monoculus.

His ipsis temporibus Adolphus Cæsar ingens apud plerosq; Germaniæ principes odium incurrit, his precipuè de causis. Bellũ in Flandria Eduardus Angliæ rex cum Philippo Pulchro Gallorum rege gerebat, qui Guidonem Comitem eius prouinciæ, ob affinitatem cum Anglis initam, dolo ad colloquia pertractum, ceperat,

Principum ab Adolpho Cæsare alienatio.

perat, captum in Galliam miserat. In eius belli societatem Anglus centum aureûm nummûm milibus numeratis, Cæsarem adsciuerat. Eam pecuniam Cæsar, cùm in Principes partiri debuisset, in proprios vsus conuerit, & Thuringiam emit, bellumq́; , quod in Gallum se moturum receperat, in eam regionem transtulit. Albertus enim Thuringiæ princeps pòst susceptos ex Margaretha Friderici Secundi Imperatoris filia, Fridericum & Dietmannum filios, cùm in pellicem quandam adeò exarsisset, vti legitimæ vxoris vitę insidias strueret, & ex ea natos hęreditate priuaret, omnem Adolpho ditionem pretio addixerat. Ea res sua indignitate Principes mouerat, & militum præfecti quidam, qui Flandris meruerant, domum reuersi animos eorum incendunt, probro Germanis apud exteros dari testati, quod Cæsarem eiusmodi haberent. Non desunt scriptores, qui Iacobum Castellionem per id tempus à Pulchro submissum ferunt, qui, pecunię magna vi oblata, Adolpho, vti in eo bello quiesceret, persuaserit. Alij Albertum abs rege donis cultum memorant, vti bello Cæsarem aggrederetur, eiq́; domi negocium facesseret. Id sanè constat, dixisse aliquando Albertum; non dandũ sibi ignomiæ, si Gallorum regi mereat, cùm Cæsar Anglo se stipendiarium fecisset. Adolphus verò, vti inuidiã omnem, quantùm potest, abs se amoliretur, regnum Arelatense, & alia per Gallos Imperio ablata, misso caduceatore, repetit, nolenti reddere, bellum indicit, quod tamen posteà non gessit. Dabatur illi vitio, quod cùm ad tuendam Imperij dignitatem opes non satis magnas domo adferre posset, pecunia ab Anglo accepta mercenarium se illi fecisset, fidem posteà, tanto regi datam, fregisset, vtroq́; facto Cæsareum nomen contumeliosum reddidisset, Flandris, quos vel absquè pecunia defendere debuerat, relictis, bellum domesticum in Thuringia aleret. Accedebant & aliæ criminationes, de inusitatis vectigalium exactionibus, impunitis quorundam flagitijs, & Ecclesiasticorum oppressione. Obijciebantur & virginũ stupra, & alia nõnulla, incertum an vera omnia, jamq́; de Imperio illi adimendo frequens erat sermo, neque deerant ex Principibus, qui Austriacum, vti sibi eam dignitatem armis assereret, instigabant. Imprimis verò Alberto studebát Cunradus Liechtenbergicus Argentoratensis prȩsul, & vicini quidam Comites Ochsenstainij, Friburgici, Bipontini, & alij. Quod cùm Adolphus sciret, Theobaldum Ferretanum, & Hermannum Geroltzeg-

Albertus Thuringiæ Prīceps.

Iac. Castellio.

Crimina Adolpho obiecta.

Albertus ad capessendum Imperium instigatur.

roltzeggium Alſatiæ pręficit,qui ipſius hoſtibus magna adferentes incommoda, conceprũ priùs odium ita in illum accenderunt, vti in bellum haud dubiè exarſurũ videretur. Interim Pragæ conuentus Principum quorundam fuit, vbi Venceſlaum ſolito ritu à Moguntino inauguratum nonnulli memorant. Aderant, præter Auſtriacum,Saxoniæ & Brandenburgi Principes, Epiſcopi item nonnulli,quos inter Moguntino auctore concilium eſt habitum, de Adolpho ab imperatoria dignitate deturbando,& Alberto rebus imponẽdo.Moguntinũ pecunia ab Alberto corruptum fuiſſe ſcribit Auentinus. Itaq; Cæſar bellum in illum mouet, cui filium Rupertum præficit, ipſe cum parte copiarum in Alſatiam pergit. Haigerlochium, & cæteros Alberti propinquos,magnis damnis afficit. Sciebat enim Albertũ, inter alios potentiſſimũ, ſuis maximè rebus officere,facta ſua acerrimè repræhendere, & ad Imperiũ magno ambitu adſpirare. Itaque illum maximè oderat,& ditione omni, imprimis verò Auſtria, ſi qua daretur occaſio, excludere in animo habere dicebatur, ſed à principibus deſertus, cùm præter Ottonẽ, & Rudolphum Palatinum,generum ſuũ,Bauarię duces, cui fidere tutò poſſet, haberet neminem,contra Alberti potentiã nihil valuit. Albert⁹ verò multis ſuorũ literis rei benè gerendę occaſionẽ dari admonitus,res ſuas domi cõſtituit, Hermanno Landẽbergico,vti cum aliquãta Sueuorũ manu& prouinciæ preſidio fines ab Hungaris tuetur,negocium dat, & itineri ſe parat.Iamq; Electores Oppenhemiũ conuenerant, ex quibus nonnulli per literas Alberro ſignificant,vti Mogunciam ſe conferat.Igitur haud diutiùs morandum ratus,exercitũ contrahir. Adueniunt Boëmi, Saxonis, & Brandemburgici auxilia, Carni item & Hungari non pauci, cum quibus iter ingreſſo ſe iungit Henricus Atheſinorum pręfectus à fratribus Meinardi filijs,cum exercitu miſſus,Meinardus ſuperiore año diem obierat.Ex Sueuia Rudolph⁹ Habſburgicus,Conſtantienſis Epiſcopus,cęteriq; eius cognati aderant.Eundum Alberto erat per Bauaricam Ottonis & Rudolphi ditionem, quorum ille tranſitum ægrè conceſſit,hic verò matris Machtildis precibus dedit,ne auunculo repugnaret. Auguſtani autẽ, qui obuios ſe ipſi venturos promiſerant, mutata ſententia, legatos ad eũ mittunt,& ne perfidiæ in Cæſarem incurrrant notam, tranſitum per agrũ ſuũ deprecantur. Albertus igitur Machtilde ſorore Rudolphi matre, quæ obuia illi officij cauſa venerat,& Ludouico altero filio

1296.

Conuẽtus principũ Pragæ contra Adolphum.

Adolphus nihil poteſt cõtra potentiã Alberti.

Albertus ad occupandum imperiũ pergit.

Alberti exercitus ab Episcopo & ciuibus Argentinen. auist.

tero filio apud se retentis, per fines nepotis iter facit, Cæsar Lyci campos insederat, sed Albertus, ab itinere paululùm deflectẽs, nemine prohibente, in suas ditiones peruenit. Ad Friburgum Brisgouię, Argentoratẽsis Episcopus, cum octingentis equitibus prę-sto fuit, quibus ciues quater mille pedites adiunxerant. Adolphus eum sequutus, vltimum carpere agmen, & inpugnam illicere conatur, fiunt leues quędam velitationes, sed in prçlij discrimen non descenditur, quod cùm videret Cæsar, in Alberti ditionem, Rheno cõterminam, ferro & igni sæuit, In Alsatia quoq; per prçfectos Rubeacum, Argentoratensis Episcopi oppidũ, obsideri iubet. Tenebatur id præsidio satis valido, & multis quotidiè eruptionibus oppugnantium vires attenuabantur, agri vicini deuastabantur, nec cuiquam per eam regionem tutò commeare licebat. Interim Otto Bauarus cum suis ad Cæsarem (qui jam in castra ad Rubeacum venerat) proficiscitur. Ei Albertus Haigerlochius, per suam ditionẽ ituro, insidias struit, quibus exploratis, Otto facinus præoccupat, Haigerlochium interficit, & per equos celeres fuga elabitur: Per hos dies in Austria malè à Landembergico pugnatum cum Hungaris, quorum morem in bello ignorãs, prouincialium admonitiones spreuerat. Dum enim Sueui, statariç pugnç assueti, gladijs rem gerunt, Hungari nunc refugientes, nunc equis, quos habet ea gens velocissimos, in hostem redeuntes, eminus sagittas spargunt, Sueui nouo, & ipsis inusitato pugnæ genere, depræhensi, multos ex suis amiserunt.

Rubeacum obsessum ab Adolpho.

Albertus Haigerlochius occiditur.

Ad Rubeacum verò Cæsar, cùm Albertũ iter illà facere nunciatum esset, soluta obsidione in eum pergit. Conueniunt propè Kenzingam duo exercitus, quos Elza amnis dirimebat. Adolphus pugnæ auidus copiam sui faciebat, Albertus se ad tutanda sua venisse aiebat, & Argentoratum ingrediebatur. Eò cum auxilijs aduenere Ochsenstainij, Bipontini, Liningenses, Hohenloïci, Virtembergensis, & alij quidam, & Albertus declinato à Cæsare itinere, per agrum Argentoratensem cum omnibus copijs Mogunciam venit. Adolphus verò Spiram Nemetum ingressus est. Iamq; Electores Moguncię de summis Imperij rebus cõsultabant. Palatinus Cæsaris gener, cum Dietero fratre eiusdẽ Treuirorũ præsule non aderant, à Boëmo legati venerant. Itaq; Saxoniæ principem cæteri tribunali imponunt, Adolphũ de multis magnisq; criminibus accusant, à rerum fastigio deponunt, &, ne Imperiũ rectore careret

Obsidione liberatur Rubeacũ

Adolpho abrogatum imperiũ.

careret

Albert⁹ in Rom. Regem eligitur. 1298.

careret, Albertum regem creant. Factum hoc eſt IX. Calend. Iulij, anno humanæ ſalutis ſupra mille ducentos nonageſimo octauo. Adolphus de his rebus certior factus, cum Albertum ad electionem Francofurtum iturũ rumor eſſet, Oppenhemij caſtra locat, vti ipſius conatus impediret, & Moguncia egreſſum ad prœlium laceſſeret. Eranr in ipſius caſtris, Otro & Rudolphus Bauariæ duces, Iſenburgicus, & Spanheimenſis Comires, Francofurti, Oppenhemij, Nemetum, Vangionum, & aliarum aliquot ciuitatum

Alzemiũ captũ & exuſtum.

auxiliares copię. Albertus verò nõn Francofurtum, vti putabatur, ſed Alzemium Palatini oppidulum duxit, quo capto & exuſto, in agro Vangionum caſtris locum cępit, cumq; & Adolphum cõueniſſe, & Treuirenſis Electoris, ac aliorum auxilia indies expectare audiret, ante illorum aduentum prælio decernere ſtatuit, ad quod vti hoſtem jam anteà pugnæ auidum magis inflammaret, ad primum ipſius aduentum fugam ſimulauit. Adolphus igitur, ſpreto ſuorum conſilio, qui ſocios expectandos eſſe dicebant, equites,

Prœliũ inter Adolphum & Albertũ Auſtriacũ.

quorum numero fidebat, bipartitur, alteram turmã Bauarię ducibus tradit, alteram ducit ipſe. Prœlium primi inuadunt Bauari, & in primam Alberti aciem, in qua Auſtriaci & Henricus Tirolenſis cum ſuis erant, impetum faciunt. Reſiſtunt illi: ſummis vtrinque viribus pugnatur, donec Adolphus Belgarum, & Rhenẽſium copias in hoſtem ire iubet, & cum equitum ſuorum ala hoſtium aciem perrumpere tentat, vbi dùm ſtrenuè rem agit, equo deiectus, caput allidit, mox in equum à ſuis ſublat⁹, galeam abijcit, & in Albertum ipſum inuectus, ſublato clamore: hîc, inquit, Romanum relinques imperium. Ad quę Albertus, cum id in Dei manu & vo-

Silueſtres Comites.

luntate ſitum eſſe reſpondiſſet, in facie illum propè oculum leui vulnere perſtrinxit, indè Comites, quos vocant Silueſtres, circum

Adolphus occiditur cũ 60. Comitib⁹ & multa nobilitate.

uentum occidunt. Albertus prœlium ſiſtit, ciuium ſanguini parci jubet. Cecidêre eo prœlio nobiles quamplurimi, inter quos ſexaginta Comites fuiſſe quidam affirmant. Ochſenſtainius, & Iſenburgicus, nimio ęſtu pręfocati, in armis integri abſq; vulnere reperti. Captus eſt Rupertus, Adolphi filius, & Mogũtino traditus, à quo poſteà aliquot oppidis ſe redemit. Otto tribus acceptis vulneribus, & Rudolph⁹ Palatinus ad Vangionum vrbem fuga peruenêre, qui cum fortuna fidem mutantes, Bauaros aliquot ſpoli-

Quãdo hoc prœliũ cõmiſſum ſit.

ant. Principes igitur Heidelbergam, atq; indè in Bauariam abeũt. Incidit hoc prœlium in ſextum Non. Iulij, pugnantum eſt ſex integris

tegris

tegris horis, inter Rosendalium monasteriũ & pagum Gillenhei- *Locus prælij.*
mum. Ferunt Moguntinum, viso Adolphi corpore, dixisse: Vali-
dissimum cor eo die cecidisse, neque à lachrymis abstinuisse, cuius
fidem suspectam habens Albertus, ne abs se discederet, antequam
cætera negocia perfecisset, postulauit.

Albertus hoc bello defunctus, ciuitates plerasq; ad Rhenum,
quę Adolpho adhæserant, in potestatem redigit, & quò tutiore in
loco res esset, præfectis prouinciarũ officio motis, nouos sufficit,
Ioannem Liechtembergicũ Alsatiæ: regioni transrhenanæ Och-
senstainiũ, eius qui bello ceciderat, filium: Sueuię aliquot ciuitati-
bus Vuirtēbergensem. Rudolphus Palatinus matris studio, inter-
cedentibus alijs principib⁹, cum auunculo in gratiã redijt qui om-
nium rerum obliuione decreta, Principes Francofortũ conuocat,
ijsq; electionẽ viuo adhuc Adolpho Cęsare factam renunciat, ple-
naq; illis potestate permissa, Imperio se abdicat. Illi verò omnibus *Albertus secundò Rom. Rex renunciatur.*
eum suffragijs Cæsarẽ denuò designãt, legi. mè electum promul-
gant, quinto Id. Augusti. Aquisgranũ deindè profecti, coronatio-
nem solenni ritu perficiũt nono Cal. Septẽbris, vbi tanta fuit ho-
minũ multitudo, vti Albertus Saxoniæ dux opprimeretur. Reuersus *Albertus Saxoniæ Dux oppressus.*
à coronatione Albertus, Vitoduri (alij Argentoratum habent) no-
bilibus aliquot in verba jurantibus, ditionum suarum iura confir-
mat. Inde Norimbergã proficiscitur, quò principibus, & reliquis
Imperij ordinibus conuentũ edixerat ad Id. Nouẽbres, Adfuerũt
in eo conuentu Cimbrorũ, Boëmiæ & Apulię reges, multiq; Ger- *Comitia Norib.*
maniæ Principes, qui oẽs conceptis verbis Cæsari se, ad redimen-
das Imperij ciuitates auxilio adfuturos iurãt. Actum etiam est de
Rheni vectigalib⁹, quæ Cæsar sui iuris esse cõtendebat. Elisabetha
Cæsaris vxor, augurante Vuigeboldo Coloniensi Electore, coro-
natur, & Rudolphus eius filius Austrię Archidux creatur. Legatio *Rudolphus fit Archidux Austriæ.*
deinde Romana ad Põtificẽ Max. decernitur, missi sunt Tullensis
Episcopus, & Cunrad⁹ Oetingensis Comes, qui Albertum cõcor-
dibus Electorum suffragiis, Cæsarẽ creatum esse exponentes, ele-
ctionem ab eo ratam haberi petierunt. Pontifex verò id se facturũ
negabat, parricidã esse Albertũ, nihilq; juris, ꝑter vim ad Imperiũ
attulisse, dicens: Sunt, qui gladio succinctum superbè se & Põtificẽ *Superbia Pontificis.*
& Imperatorem jactasse affirmant. Sequenti anno Albertus, solu- *1299.*
to cõuentu, cum tribus sacri ordinis electoribus, Tullum Leuco-
rum ad Philippum Pulchrum Gallorum regem profectus est, vbi

 de vtriusq;

de vtriusq; imperij rebus colloquio habito, matrimonium inter Rudolphum Austriacum & Blancam regis filiam pactum est.

1300. *Annus Iubilæus à Bonifacio octauo institutus.* Anno sequenti, qui erat à Christo nato millesimus trecentesimus, Bonifacius Octauus, Pont. Max. annum Iubilæum (quem vocant) primus instituit, plena omnium peccatorũ venia ijs proposita, qui Romam supplicatũ irent, itaq; multi mortales eò tùm profecti sunt. Eodẽ anno Moguntinus, fluxę fidei homo, cum collegis Treuirensi, & Agrippinate conspirat in Cæsarem Albertum, *In Albertum conspiratio.* & Rudolphus Palatinus ab ijsdẽ multis verbis induct⁹, contra matris consilium fœdus cum illis facit. Moguntinum, refert Auentinus, paulò antè pecuniam sibi debitam à Cęsare exegisse, & ea non soluta, prolato cornu venatorio, multos se in eo Cæsares habere dixisse. *Summa coniurationis.* Capita coniurationis hęc erant: ꝙ Albertus à Rom. Põtifice sacris ꝓhibitus, sæuus, auarus, optimi Cæsaris parricida, fastigio rerum indignus esset, non placere sibi cum imperare; itaq; bello petendum, imperio exauctorandum, & de idoneo Cæsare in eius locum eligendo comitia esse habenda. Albertus, vbi hæc audisset, omnibus quidem iratus fuit, sed Rudolpho nepoti, semel in gratiam recepto, maximè infensus, omnia se illi, quæ beneficio Imperij possidebat, erepturum minatur, statimque Augustanis & reliquis Imperij ciuitatibus, vti bello eum adoriantur imperat. *Albertus Cæsar coniuratos bello aggreditur.* Geldriæ item & Iuliaci principibus, vti Coloniensem, & Treuirensem armis inuadant, per literas & nuncios iniungit. Ipse Mogũtinum, belli caput, sibi desumit, multisq; arcibus, oppidis, & vicis multat. Impares Alberti viribus Episcopi, malo coacti, arma deponunt, veniam petunt, ad obsequium redeunt. Omnis jam belli moles in Rudolphum incumbebat, cui, quòd dissidium cum reliquis Bauariæ principibus esset, nemo auxiliabatur. Mater, cum minore filio fratri, addictior videbatur, & Otto ac Stephanus nihil de agnati rebus solliciti, Landishutæ per eos dies equestris ludi spectacula edebant. *Neomarcha capti.* Itaque Cæsar Neomarcham oppidum, obsidione cingit, & sine magno negocio capit. *Laugingiacum Vverdea.* Laugingiacum & Vverdea, Sueuiæ ciuitates, deditionem faciunt. Præsidium Boïorum, quod in arce Vverdeæ erat, acriter repugnabat, donec, suffossa mœnium parte, Cæsari se permittere cogitur. Palatinus cum ingenti exercitu, secundo Danubij amne, aduectus, Neomarcham recuperare nititur, sed à Cæsarianis repulsus, in Hirsbergensis Comitis agros, *Comitatus Hirsbergensis.* ex quibus postmodum Episcopatus Aichstadiensis auctus est, irruit, per

ruit, per totũ octiduum omnia ferro & igni obuia euastat. Comes ab Oetingensi socero auxilia accersit, eq; vicinis locis omnes, qui cum Cęsare sentiebant, contrahit, & satis magno exercitu hostem in fugam conuertit, & ex eorum agro, qui Rudolpho aut parebát, aut militabant, prędas agit. Antè annum exactũ Rudolphus Cæsaris filius, celebratis Luteti̢ Parrhisiorũ nuptijs cum Blanca vxore, Viennam venit. Sequenti anno Augustani, & reliquarum ciuitatũ auxiliarij Suabeccium, eo tempore quorundam ex rapto viuentium sedem, expugnant. Rudolphus verò propè jam bello exhaustus, cum ab omnibus desertum se videret, pacem & veniam supplex petit, & exorante pro eo matre impetrat, numerata satis magna pecunia. Mox vti æs alienum exolueret, pecuarium cẽsum, quem vulgò Klosteüram, id est vngularum exactionem vocant, rem ante hac inusitatam indicit. 1301.

Rud. Palatinus Alberto conciliatur.

Hoc ipso tempore Budæ moritur Andreas rex, & Hungariæ proceres magna dissensione de nouo rege creando inter se certabant. Erant qui Carolum Robertum, Caroli Apuliæ regis filiũ, ex sorore Alberti Clementia natũ, qui Andrea adhuc viuente, Pontificis Romani auctoritate fretus, in Hũgariã venerat, regem agnoscebant. Quidam verò legem à Põtifice præscribi (qua sibi ius eligendi regis adimi interpretabantur) ęgrè ferentes ad Venceslaum Bohemiæ regem respiciebant. Eius tum res maximè florebant, nam & Poloni, pulso Vladislao, Loctico ab insigni staturæ breuitate (quasi cubitalem dicas) ita apellato, regnum ad eum detulerant. Ille missis Buda legatis, qui regem eum ab Hungaris esse electum dicerẽt, gratias agit, duorum se regnorum administratione distentum, nihil vltrà ambire, filium illis, si velint, sibi cognominem regem daturum. Is igitur in Hungariam deductus, regno inauguratur annum agens decimum tertium. Pontifex ea re offensus, omnibus illis, qui Carolo Roberto obsequium recusabant, sacrorum communione interdicit. Albertus item Cæsar Carolo prælatum esse Venceslaum ægrè ferebat, à cuius patre ob fortunæ felicitatem & regnorum accessionem elatiore, parui se fieri putabat. Legatos itaq; ad eum mittens decumas argenti, quod ea tempestate apud Cuthnenses eruebatur, exigit, quòd Boëmiæ regem pari iure cum cæteris Imperij principibus teneri diceret. Rex verò legatis respondet, præter honorem nihil Cæsari deberi à Boëmiæ rege, quo si contentus esse nollet, paria à maioribus regni iura, &

Andr. Hung. rex moritur.

Carolus Robertus.

Venceslaus Iunior fit rex Hũgariæ.

ra & immunitates pro virili tueri in animo se habere. adjecit etiam dicteria quædam in Alberti ærarium non satis instructum. Cæsar igitur exercitum in Sueuia ipse conscribit, cum quo in Boëmiæ fines ingressus, Rudolphum filium cum Austriacis, & ijs qui ex Caroli factione aderant Hungaris, per Morauiam ad se venire mandat, quem, positis ad Budeuitium castris, expectat. Rudolphus interim Morauiæ agrum depopulatur, & Germani aliquot, Cuthnam vsque prędatum excurrentes, à Boëmis montanis fossoribus magna clade afficiuntur, scoria enim & alijs purgamentis in aquas conjectis, quotquot ex ijs biberunt, magnis intestinorum tormẽtis enecti sunt. Cęsar verò assiduis imbribus, & magna cœli intemperie coactus è Boëmia discedere, ad Rheni orã se contulit. Sunt, qui consultò vtrinque ab armis cessatum esse volunt, cùm nec regem Cæsar quiescentem vltrà lacesseret, nec ipse retrocedentem hostem insequeretur. Andrea mortuo, vti diximus, Hungari quidam tumultuantes, Agnetem eius vxorem viduam, Alberti filiam, vnà cum infante eiusdem nominis, in custodiam abdiderant, in qua non satis pro dignitate habita, frequentes ad patrem literas cum querelis mittit. Itaque ineunte sequentis anni vere, Hermannus Landembergicus cum magno exercitu in Hungariæ fines missus, Posonium (vulgò Presburgũ) & D. Martini montem eodem tempore obsidione cingit. Hũgari igit᷑, vti defungerentur hoc bello, vtramq; reginam custodia liberatam, ad Cęsarem mittũt. Ambę postea in monasterio Kunigsfeldensi ętatẽ, procul aula & hominũ strepitu, egerunt. Inter hæc Bonifacius pontifex Alberti electioni nõ subscribens, multa in eũ quotidiè machinabatur, & Carolũ Valesium Pulchri regis fratrem ad se vocatum, reb⁹ imponere volebat, quod cùm ob Cardinales quosdam aduersantes non auderet, Ecclesiæ & patrimonij Diui Petri pręfecturam ei cõtulit, neq; antè ortum inter ipsum & regem Galliæ dissidiũ cum Alberto in gratiam redijt. Id ita cõtigisse inuenio. Habebat in animo Bonifacius Balduinum Imperatorem Constantinopolitanũ, paulò antè expulsum in pristinã dignitatẽ restituere. Ad eam rem, misso in Galliam legato, auxilia à rege petebat. Rex Flandrici belli impensas excusabat, cui legatus, si negare auxilia pergeret, ecclesię censurã minabatur. Iratus rex, capi legatum mãdat, & ab eo tempore, quicquid per totum Gallię regnũ pontificij iuris habebatur, pro suo vsurpare cœpit, & nè quid ex ijs Romã aliquà perferatur, edicto

Albertus Cæs. bellum in Boëmiam mouet.

1302. Hermã. Landẽbergicus Posonium obsidet.

Balduinus Imp. Constãtinopol.

Rex Galliæ pontifici succenset.

edicto cauet, Episcopos pontifici obnoxios officio mouet, alios in eorum locū substituit. Pontifex iterum Cardinalē ad ipsum legat, vtq; regni iura abs se suscipiat, suoq; beneficio accepta ferat, jubet. Rex suis legatum finibus statim abire imperat, seq; suspendio daturum, quicunque ea de re legati mitterentur, affirmat. Bonifacius igitur Pulchrum diris deuouet, hæreticum proscribit, regno abdicat, Albertum non tantùm Cęsarem declarat, sed & Galliarum regem esse jubet. Is verò, quod videret non sua, sed vindictæ à Gallo sumendæ causa hæc ab eo fieri, & de eius animi constantia dubitaret, neque pro Galliarum rege se gerere, nec arma in ipsum sumere voluit. Pontifex posteà Anagniæ à Galli præfecto Gulielmo Nogareto (quem Scara Columensis, & Gibellini occultè adiuuabat) circumuentus capitur, & quamuis peiora timeret Romam deducitur, vbi non multis diebus post, animi ægritudine è viuis decessit, anno eius seculi tertio mense Octobri.

Dissidium inter Bonifacium pōtificem & Gallorum regem.
1303.

Pontifex captus Romā ducitur.

Sequenti anno, cùm frequentes ex Hungaria nuncij attulissent, Carolum Robertum à quorundam optimatum factione adiutum iterū imminere regno, & in maximo discrimine versari Vēcessaum, pater, ne & regnum filius, & cum regno vitam amitteret veritus, ingēti comparato exercitu, Budam ducens, filium regem vnà cum regni corona, quæ Hungaris sacra habetur, ad se euocatum in Boëmiam abduxit. Venceslao (quem Hungari Ladislaum dicebant) extrà regni fines profecto, Caroli Roberti res jam superior esse videbatur, & per eos dies legatus Pontificius aduenerat, Nicolaus Ostiensis episcopus. Is cùm omnibus Carolum Robertum non vti legitimum regem agnoscentibus, sacrorum vsu interdiceret, eorum factionem, qui electionis ius hoc modo sibi per vim eripi dicebant, ita cōmouit, vti nuncios statim ad Ottonem Bauariæ ducem è filia Belæ Quarti natum mitterent, eumq; si sacram regni coronam à Venceslao in suam potestatem transferre posset, regem eligerent. Otto igitur, ne sibi deesset, in Boëmiam profectus, apud Venceslaum patrem graui morbo decumbentem, prece & precio effecit, vti corona sibi, & quicquid iuris in regno Hungariæ filius Venceslaus habebat, traderetur, & sequenti anno in Regnum profectus, cùm coronam ostendisset, ab Hungaris coronatus est. Dum hæc in Hungaria fiunt, interim in Bauaria Rudolphus Palatinus aduerso de Machtildis matris cum Cunrado

1304.
Carolus Robertus.

Nicolaus Ostiensis Episcopus Pōtificus legat⁹.

Otto Bauar⁹ fit Hungariæ Rex.

Cunradus Otlingerus. Cunrado Otlingero Mulhusij præfecto consilijs quibusdam rumore, in suspicionem adductus, vtrumq; & Ludouicum fratrem adolescentem in arce Schiltberga capit, Cunrado Monachium in vincula abducto, arces & oppida quæ mater à morte mariti tutorio titulo possederat, occupat, fratris tutelam in se recipit. Machtildis vt erat astuta, necessitatem in rationem conuertit, dolorem atq; angorem animi dissimulat, mille duntaxat libras assium Monacensium, & paululum vini frumentiq;, quibus victitet, supplex petit. Annuit postulatis Rudolphus, atq; vt hæc Cæsareo diplomate cōfirmentur, Machtildis ad fratrē ꝓficiscitur. Et vbi Höchstadium peruenit, atq; à filij potestate se liberam esse videt, pactis stare detrectat, nec se teneri fœdere vllo, quod vi, contra iusq gentium, aduersus vinculum maternæ pietatis extortum sit, causatur, *Otlingerus capite plectitur.* se fraude circumuentam, armisq; coactam vociferatur. Rudolphus vbi sibi matrem imposuisse sensit, iram omnem in Conradū, cuius suasu isthæc fieri dicebat, vertit, eumq; capite plecti iubet. Machtildis suas de filio querelas ad fratrem Cæsarem defert. Rudolphus, missis & ipse ad auunculum legatis, factum purgat, Cunradum digno factis supplicio affectum dicit, quòd discordiarum inter se & matrem auctor fuisset, & consuetudinem maiorem, quam quæ honestati aulæ conueniret habuisset: Albertus Nordlingam ad se vocatos audit, res omnes componit, & quòd Palatini ditio magno ære alieno, & mergentibus sortem vsuris ferè oppressa esset, matrem cum vtroq; filio in aula sua viuere iubet. *Machtildis moritur.* Machtildis paulò pòst ęgritudine animi (vti putabant) diem obijt, hæc ex Auentino. Eodem ferè tempore & Venceslaus Boëmiæ rex è viuis discessit, relicto hærede filio Venceslao.

Diximus paulò superiùs nonnihil de Thuringiæ rebus. Eæ ab Adolphi Cęsaris obitu nihilò quietiores erant. Cùm enim Alberti Marchionis filij, hæreditarias ditiones iniquo contractu à patre alienatas retinere, quæq; amissa erant recipere conarentur, contrà Philippus Nassouius, ab agnato Cæsare illic cum exercitu relictus, rerum suarum satageret, subditi pars cum hoc, pars cum illis sentirent, factum est, vti omnia varijs motibus miscerentur. Tandem cùm Isenacenses bello à Marchionibus repetiti, querelas ad Albertum Cæsarem detulissent, is Fuldam Marchiones, patremq; eorum cum Isenacensibus ad se venire iussit. Venit eò pater, quem ob malè

malè administratam rem, Cæsar multis verbis obiurgauit. Filijs verò quòd non venissent grauiter succensuit, contumaciter id ab illis fieri, seq́; prima occasione in Thuringiam venturum interminatus est. Inter hæc Venceslaus Boëmiæ Rex à patre laudatissimo degenerãs, priùs in Hungaria vino & voluptatibus delibutus, in socordiam delabitur. Atratas vestes luctus insignia antè tempus deponit, combibonibus multa passim lagitur, contra procerum omnium voluntatem, Violam Ducis Tessinensis filiam ducit, sola eius forma captus, nec Poloniæ regnum vt illud in fidem reciperet aut secũdum patrias leges coronam acciperet, adit. Qua eius negligẽtia animaduersa, Vladislaus Locticus anteà pulsus, in regnum redijt, cuius conatui vti obuiam iret, vix tandem à primatibus inductus, rex Olomucium peruenit Morauiæ oppidum, relicto ad regni gubernacula Henrico Carinthiæ Duce, cui Annam sororem matrimonio coniunxerat. Ibi à milite quodam percussus, perijt, biennio pòst patris obitum. Cunradus quidam Thuringus cum gladio cruentato deprẹhẽsus, antequam aut facinus, aut facinoris causam edere posset, ab aulicis discerptus est. Cæsar, allato eius rei nuncio, iter in Boëmiam parans, & à Nassouio, & à Marchionibus literas accipit, quibus ille significat, Imperio sese loca quędam in Thuringia asseruisse, quę nisi prẹsens feratur auxilium, ne amittantur, vereri, compescendos esse Marchionum conatus. Illi vim sibi fieri queruntur, auitam hæreditatem eripi, Cæsarem iustæ causæ vindicem implorant. Respondet Cæsar, Boëmicum iter prẹuertendum esse, pòst adfuturum se, & in re prẹsenti iudicaturum, pacisq́; conditiones laturum. Nassouiũ verò oppida, quæ habebat, munire interim & defendere iubet. Interim Boëmię proceres extincta in Venceslao regum familia virilis seminis, de nouo creando rege, consilia Pragæ ineunt, nominantur duo: Rudolphus, Alberti Cæsaris filius, & Henricus Carinthius, Tirolensium dominus. Dissidentibus procerum studijs, Venceslai regis sorores Anna & Elisabetha in comitia veniunt, vti sui ratio habeatur, orant. Itaque Henricus, Annæ maritus, in regem eligitur. Cæsar verò, relicta Boëmia, Norimbergam conuentu, edicto, principes conuocat, & in eorum concilio pactum, quod Austriacis cum Venceslao, post occisum eius patrem Ottocarum intercesserat, commemorat, electionem non accedente Imperij auctoritate fa-

Venceslaus Rex Boëmiæ degener.

Viola Tessinensis.

Venceslaus cæditur.

1306.

Regum Boëmorum familia extincta.

Henr. Tirolensis fit rex Boëmiæ.

 ctam,

Heinrici electio habetur irrita. ctam, nullius momenti esse docet, Henricum proscribit, & Rudolphum filium suum declarat regem. Henricus verò, impetrato à Stephano Bauariæ duce auxilio, firmare sibi regnum satagebat. Cæsar, soluto Norimbergæ conuentu, Altemburgum Mysorum profectus, Fridericum Marchionem ad se vocat, eiq́; verbis castigato, spem facit fore, vti disceptatis controuersijs, pacis leges dicantur, quas culpare non posset. Eodem illo die, Friderico in hospitio cœnanti, miles quidam gladij cuspidem intentans, sed ciuis *Fidelitatis in subdito exẽplũ.* Fribergensis se obiecit, ac vulnus accepit, vt Dominus suus ictum declinare posset, reus ab eius ministris statim interfectus est. Fridericus id periculum, à Cæsare sibi structum persuasus, mutato habitu, oppido excessit. Capti fuêre in hoc tumultu ex ipsius familia nonnulli, quos Cæsar dimitti iussit. Sunt, qui cæsos esse aliquot affirmant. Cæsar indè Fribergam abiit, vbi ciues in eius verba iurauêre. Non multò post, duobus conscriptis exercitibus, in Boëmiam ducens, ipse Lunam oppidum vno, Rudolphus Iglauiam altero occupat, deindè, diuerso itinere profecti vterq; iun-*Henric. è regno fugit.* ctis exercitibus, Pragæ imminent. Ante illorum aduentum, Henricus, viribus imparem se videns, per Bauariam cum vxore in Noricum & Tirolensem agrum abierat. Rudolphus itaq; Pragam ingressus, nemine ob metum intercedente, ab iis qui aderant in re-*Rudolphus Austriacus in regẽ Boëmiæ coronatur.* gem electus, & è Moguntino coronatus est. Vxor eius Blanca antè annum, absq; vlla prole superstite, obierat Viennæ, vbi ad Minores sepulchrum eius visitur. Rudolphus igitur, quòd multos regni proceres cum Henrico sentire, eamq́; ob causam electioni non adfuisse sciret, vti omnium sibi animos conciliaret, Elisabetham, *Rudolphus ducit Venceslai viduam.* Venceslai maioris relictam viduam, cui ob vitæ morumq́; probitatem Boëmi addicti erant, vxorem duxit. Iamq́; regnum satis sibi confirmasse videbatur, eratq́; in eo non exigua spes benè administrandæ rei, si viuere eum diutiùs voluisset DEVS. Cùm enim, anno in regni gubernatione nondum exacto, proceres quosdam rebelles armis aggressus, Horasditium oppidum tormentis & operibus oppugnat, ex nimio fructuum æstiuorum esu in morbum incidit, cumq́; ex castris, re infecta abire, & requiem sibi permitte-*1307. Rudol. rex moritur.* re nollet, ex profluuio ventris obiit: Ita Boëmorum annales habent, etsi non desunt, qui mortem ipsius, sumpti veneni suspitione non caruisse asserunt. Corpus eius vxor Pragæ, in palatij templo

plo

plo regio funere ſepeliri mandauit. Commendatur in eo pietas, & morum commoditas, à quibuſdam Mitem cognomento dictum inuenio. Interim Otto Hungariæ Rex, dum vt regem ſe præſentem oſtenderat, pleraq; regni loca perluſtrat, à Ladiſlao Tranſſyluaniæ rectore hoſpitio exceptus, cuſtodiæ traditur.

Otto Hungariæ rex capitur.

Circa hæc tempora frequens de Iudæis rumor omnes Franciæ orientalis, quaſdam etiam Sueuiæ, & Bauariæ ciuitates peruagatus eſt: reperti inter eos dicebantur, qui in relligionis noſtræ ignominiam, ſacras hoſtias piſtillis cõtudiſſent, cultris laniaſſent, & indignis modis tractaſſent. Itaq; vulgus eo tam nefario illorum ſcelere incitatum, paſſim in Iudęos ſęuire, ipſos fortè oblatos trucidarę, bona eorum diripere, domos, quæq; agi atque ferri non poterant, ſubruere. Nec deerat inconditæ hominum multitudini, qui ducem ſe præberet homo aut ſceleſtus, aut inſanus (vulgò Rindfleiſch vocabant.) Is ſe, vti Iudæorum impiam gentem è medio tolleret, à Deo miſſum ferebat. Credita res eſt, cõcurrunt paſſim ex oppidis & agris multi, qui eius furoris ſatellites ſe præbent, æduntur multæ in calamitoſam gentem cædes & lanienæ, neque erat qui tàm effuſam hominum licentiam cohibere poſſet. Cum primùm remiſit furor, Cæſar ſeuerè in quoſdam eius concitatores animaduertit. Ea re multorum hominum odium incurrit, qui Iudæos tanti non eſſe dicebãt. Illi verò ignorabant, non cuiuis ex plebe, ſed magiſtratui ius gladij eſſe traditum.

Iudæorũ in religionem Chriſtianam facinus.

Rindfleiſch.

Iudæorũ perſecutor.

Ius gladij cui datum?

A morte Rudolphi, in Boëmia res iterum ad Henricum inclinare videbantur, adnitente pro eo Ioanne Præſule Pragenſi. Ciues verò Pragenſes, & alij quidam Fridericum Auſtriacum, Cęſaris filium, ob vicinitatem ſimul & potentiam Henrico præferebant. Cæſar igitur, cùm Henricus iterum per Bauarorum agros in Boëmiam penetraſſe diceretur, arma illuc mouens, inter Cuthnam & Coloniam oppida, caſtrametatur, vtroque loco fruſtra tentato, cùm diſceſſum pararet, præter ipſius & aliorum ſpem, Eliſabetha in caſtra ad eum venit, vtq; ſe, duorum regum viduam ſocer, in fidem tutelamq; ſuſcipiat, obteſtatur, arceſq; ei, & oppida, quæ habebat, tradit. Cæſar, collocato in illis præſidio, & quæ futura vſui in proximum annum putabat ordinatis, cum reliquo exercitu inferiorē Bauariam ingreſſus, populationibus agros fœdat, ob præbita Henrico auxilia. Inde in nepotum Palatinorũ ditionem profectus,

Albertus iterũ in Boëmiã ducit

fectus, assumpto secum Ludouico, in Sueuiam perrexit. Basileæ
Clemẽs Quintus. cùm ageret Cæsar, vitę periculum propè adiit. Clemens Quintus,
qui anno supra mille trecentos quinto, ad Pontificatum peruene-
rat, Basileæ Episcopum creauerat, Ottonem Granseium ex Bur-
Otto Granseius Basileensis Episcopus. gundis ortum. Huic Cæsar regalia, quæ vocant, concedere (quam
nescio ob causam) hactenus recusauerat. Hanc moram ægrè fe-
rens Episcopus, consilium capit temerarium, neque se dignum.
Statuit enim Cæsarem præsens adire, suarumq; dirionum, quas
Imperij beneficio obnoxias habebat, cõfirmationem petere, quæ
Eius cõsilium de occidendo Alberto Cæs. si iterum negaretur, sua eum manu interficere. Itaque, obfirmato
animo, ad Cęsarem ingreditur. Sed quòd Germanicè nesciret ip-
se, interpretem adduxerat Hugonem à Sole, ciuem primarium,
quem de animi proposito haud prorsus celauerat. Ad primum in-
gressum, Cæsar Episcopum statura supra mediocrem insigni vi-
dens, quid sibi velit procerus iste scholasticus, interrogat? Roga-
tus ab Episcopo, quid Cæsar diceret, interpres dextrè admodum
respondet, dixisse, alia sibi nunc præuertenda, cras redeundum.
Otto igitur, actis sua lingua gratiis, abiit, hæc propè ad verbum ex
Chronico Basileensi. Albertus de periculo admonitus, summo
mane vrbem egreditur, & in Ergouiam profectus, cum suis de eo
præsulis consilio conqueritur, vindicta conceptæ animo cædis in
idoneum tempus dilata. Anno demum octauo eius seculi arma in
1308. Episcopum sumit, Fürstensteinam arcem obsideri per præfectos
suos iubet. Otto grauem sibi iram Cæsaris esse videns, veniam &
pacem exorandam putabat, & obseruato tempore, quo Elisabe-
tha Cæsaris vxor, præter Basileæ suburbium, Rhinfeldam perge-
ret, ad currum adequitans, eam sibi deprecatricem conciliare pa-
Elisabetha pacis studiosa. rabat. Non fefellisset eum spes, si ad illam, quæ pacis studiosa sem-
per fuit, accedere licuisset. Aulici eum Augustę comites adiru pro-
hibebant, inter quos Cunrad⁹ quidam, familia Monachus, equos
currum trahentes, flagris impulit, ita luto adspersus, & ludibrio
habitus, re frustra tentata, discedere coactus fuit.

Albertus verò periculum, quod Basileæ euaserat, ducentibus
ita fatis, alibi cauere non potuit. Nepos erat illi ex fratre Rudol-
Joannes Austriacus. pho, & Agnete, Otrocari filia, Ioannes, quem Cæsar à puero apud
se cum liberis suis educauerat. Is tutelæ iam annos egressus sibi vi-
debatur; itaq; & ipse aliquoties, & per alios paternæ hæreditatis
ditiones,

ditiones,aut earum partem, imprimis verò Kibutgensem Comitatum, sibi tradi flagitabat. Patruus & vitam agnati, & ditiones bene sibi concreditas esse respondebat,neque ipsi,quæ tantoperè peteret,negatum iri,simul ac ad ætatem, eamq; vitæ frugem peruenisset,vti suis præesse cum dignitate posset.Nunc verò in ea ętate,id esse ingenium,eos mores,qui rectore adhuc indigerēt.Hanc repulsam malè admodum concoquebat impetandi appetitu ęger adolescentis stomachus. Accedebant ad hæc inquieti quidā consultores,Alberto priuatim suis quisque de causis offensi. Hi malè affectum eius animum suis tanquam stimulis excitabant, & currenti sua sponte equo calcaria addebant identidem ingerentes: Indignum esse, Albertum suis tantùm filiis (quos habebat multos) quo iure quaq; iniuria,puincias, oppida,arces,prædia,opesq; parare, fratris filium paterna hæreditate fraudare,vix quæ ad necessarios vitæ vsus pertineant habentem,vti mercede conductū, aulicæ mensæ asseclam circumducere, auarum ipsum, alios qui sua efflagitent, prodigalitatis insimulare, Hæc & alia his similia Ioanni assiduè inculcata, odium in patruum conceptum exasperabāt.Erat inter cæteros eius incentores Vvalterus Eschibachius, antiqua nobilitate diuitiisq; & multorum clientela præ cæteris pollens.Is præter ea,quę Principis nomine petebat, sibi etiam aliquot municipia,in quibus ius se habere putaret, restitui postulabat,suaq; in eius familiam merita,& parentis vitam illi impensam commemorabat.Sed hæc omnia frustra fiebant. Ne tamen nihil non attentaret Ioannes, Episcopum Argentoratensem, sibi cognominem(qui Cæsari ab Epistolis erat)vti iterum pro se intercedat,orat.Is Calendis Maij Cęsarem manè accedit,Kiburgi Comitatum Ioanni tradi postulat,Albertus expeditionem se in Boëmiā parare respondet,in qua centum equitibus nepotem esset ptæfectürus, eoq; bello defunctus, arces illi nonnullas attributurus. Statuerat Albertus eo die vxorē Elizabetham & Agnetem filiam Vngariæ Reginam inuisere,eæ tum Rheinfeldę,ipse cum suis Badenæ erat. Ientaculo igitur parato, antequam mensæ accumberet,Ioanni nepoti,& qui cum eo erant, singulas corollas ex floribus consertas,distribuit. Id fortasse ob anni tempus temerè ab eo factum in inuidiam vertit Ioannis factio, quæ id ab eo fieri, vti magis hoc muneris ipsis conuenire, quàm quod postulabant significarent.

Paternā hereditatē sibi tradi postulat.

Malorū consilio seducitur.

Vvalter' Eschibachius.

Quod Cæsar bono animo facit, hoc et sinisterrimè interpretatur.

gnificaret, interpretabatur. Princeps verò vix lachrymas tenebat, et deposita in mensam corona, ientaculo abstinebat. Mox ipse, Vvalterus Eschibachius, Rudolphus Vvarthius, & Vdalricus Palmensis, paucis pro tempore verbis vsi, coniurationem de Cæsaris nece dudum factam, iterum confirmant, exequendi tempus adesse dictitant. Sumpto ientaculo Cæsar iter ingreditur, quem comitantur inter alios Ioannes & cæteri coniurati. Cùm propè Vindonissam, celebrē olim Romanorum coloniam, nunc humilem pagum ad Rusam olim Vrsam amnem, ventum esset, vbi naui ad restim adligata, & homines & equi traijcere solent, coniurati omnium primi transeunt, eos Albertus sequitur. Cumq; per apertum equitans campum, cum Castellio quodā pro more confabularetur, cōiurati, versis repentè equis, in eum irruunt, primusq; Vvarthius: quousq; tandē, inquit, cadauer illud obequitare patiemur? ad quę Ioannes; iam inquit, videro, sisne mihi hęreditatem paternam daturus. Ea voce tāquam classico audito, Russelingus, Vvarnthij famulus, fræno equum Cæsaris retinet, & Ioannes accurrens, vulnus eius colo infligit, Vvarthius ense latus haurit. Palmensis caput ictu diffindit. Eschibachius, etsi præsens spectator aderat, manum tamen Cæsari abstinuit. Is verò equo delapsus, humi in gramine obiit. Sunt qui publicum scortum ex commiseratione accurrisse, & morientis caput gremio imposuisse, adfirmant. Inter eos, qui amnem nondum traiecerant, Leopoldus quoque, Cæsaris filius erat, qui, audita patris cæde, suorum suasu Badenam rediit. Hunc tam miserabilem vitæ exitum habuit Cæsar, belli gloria Triumphatoris cognomen promeritus, & qui tot bellis à potentissimis hostibus inuictum se præstiterat, nafario suorum parricidio peremptus, jacuit. Corpus eius in cœnobio Vvettingensi sepultum est, vnde pòst annum & tres menses effosum, Henrici Septimi Cæsaris iussu, vnà cum Adolphi corpore, Spirę Romanorum tumulo illatum est. Ita quibus inter se viuis conuenire non potuerat, alma tellus commune omnium sepulchrum materno sinu mortuos complexa est, & ita coniunxit, vt vix palmo inter se distent. Alberto Cæsari fortitudinis, industriæ, veritatis, animiq; excelsi, & à sæuitia alieni, nec vindictæ nimis auidi laudem tribuunt multi, vnum in eo studium prolatandæ ditionis repręhenditur, quo bella nō semper necessaria susceperit. Tria potissimum hominum

Coniuratio in Albertum Cæsarem.

Vindonissa.

Albertus Cæsar occiditur.

Alb. Triumphator dictus.

Alberti attributa.

hominum genera, vtpote, pudicas fœminas, deuotum clerum, & strenuos milites, in summa veneratione, è contra bilingues & delatores maximo odio habuisse, memoria ꝓditum est. Filios ex vna *Alberti Cæs. filij* cõiuge Elisabetha q; vnicè semper dilexit, viginti vnũ habuisse dicunt, quorum in infantia nõnulli, Rudolphus quoq; ante patrem obiit. Superstites fuere Fridericus, Leopoldus, Albertus, Otto, Henricus, de quibus suo loco dicemus; Agnes Andreæ Hungariæ regis, Catharina, Caroli Calabriæ principis, Elisabetha non Theodorici Lotharingi, vt quidam tradunt, sed Friderici eius filij, Anna Hermanni Brandemburgici Marchionis, & Gutta, Ludouici Oetingensis Comitis vxores. Coniurati, cæde perpetrata, primò in arcem Koburgum, hinc alij aliò se conferunt. Eschibachius arci- *Vvalter⁹ Eschibachius.* bus omnibus, & fortissima inter eas Schnabelburgo, ab Alberti filiis expugnato nunquam amplius tutus, profugus in Vvirtembergensem agrum euasit, vbi à nemine agnitus, bubulcum mercenarium egit trigintaquinq; annos, rustico cultu, & vita agresti inter pecudes habitus, neq; ante extremum vitæ diem se prodidit, hoc vltima confessione cõsecutus, vti honestiore loco sepeliretur. Pal- *Vdalricus Palmensis.* mensis in Basileæ suburbio diu delituit, pòst in arce sua Altabura animi ęgritudine, & necessariorum penuria contabuit. Rudolph⁹ Vvarthius, cùm in arce Falckensteina aliquandiu delituisset, ad *Rudolphus* Theobaldum Blamontij Comitē in Burgundiam profugit Romã *Vvarthius.* cogitans, vti expiati illic parricidij veniam consequeretur. Theobaldo (siue cum aliis Diepoldũ vocem) vxor erat ex Veringensib⁹, Alberto cognatis. Ea, facinore illius cognito, apud virum egit, vti Vvarthius cum famulo (quem vnicum habebat) captus ad Leopoldum mitteretur, qui illum adducenti magnam pecuniæ summam constituerat. Theobaldus, veterem amicum hospitē & supplicem prodidisse visus, magnã ex hoc facto infamiam, multorũq; odium iucurrit Mercator vulgò cognominatus. Russelingus En- *Theobaldus Mercator.* sishemij rotæ impositus est. Herus eius cum Basileam perductus esset, spei aliquantulum conceperat fore, vti vel dimitteretur, vel illic in custodia diutiùs adseruaretur, quòd in ea vbe non pauci essent, qui episcopi partes contra Albertum fouerant. Sed tam fœdi sceleris exemplũ, omniũ animos à parricidarũ amicitia auerterat. Itaq; Vitodurum ducitur, vbi supplicio admotus, primùm negauit cędem abs se factam, mox vero victus: non Cæsarē, inquit, oc- *Excusatio* cidimus, sed meritas ab homine sanguinario pœnas exegimus, qui *Vvarthij.*

 Adolphum,

Adolphum,legitimis suffragiis electũ,cum meliorem se ferre non posset,nefario bello occidit,læsæq; maiestatis,& à Pontifice Rom. & ab ipsis Electoribus,quos suscepti belli auctores videri voluit, condemnatus est. Hæc & alia dicentem, nemo secundis auribus audire potuit, neq; enim supererat aut excusando aut purgando sceleri locus; nam præter Austriacorum animos vindictæ auidos, Henrici quoq; Cæsaris sententia accedebat, qui ne exemplũ illud trucidandi Cæsaris,alij imposterùm æmularentur,quicunq; cædis conscij erant morti addixerat. Vvarthius igitur,equi caudæ illigatus,& ad locum supplicio destinatum protractus, viuus in rotam agitur.Triduò vixisse in rota ferunt. Vxor eius miserabiles edidit plorat⁹,precesq; ad DEVM pro eius salute effudit, neq; à loco auelli potuit, donec maritus inter diros cruciatus animam reddidisset, magno coniugalis fidei & amoris exemplo. Basileæ deinde reliquum vitæ in orationibus, & pietatis exercitio exegit. Castrum Vvarth à Leopoldi milite funditùs euersum,prædia eius cœnobio monialum Töffensium concessa sunt. Iuuabant tum Austriacos, Sangallẽsis Abbas,& Tigurini,quibus cessère in prædam loca aliquot propè Sylam fluuium, reliqua Austriacorum fuère. Maior difficultas erat in expugnanda arce Farvvangæ, quam Palmensis, cuius ea fuerat, & reliquorum coniuratorum famuli & clientes acerrimè defendebant,expugnata tandem,solo æquatur,qui in ea viui reperti ad tres & sexaginta,capite pœnas luerunt. Aliæ item arces occupatæ, nec à vindicta cessatum est, quoad omnes cædis conscij,& affines aut dedêre pœnas, aut fuga salutem quæsiuère. In hac necis paternæ vindicta,acerrimus executor fuit idem, qui periculo proximus adfuerat Leopoldus, quem multi nimis atrociter exercuisse quæstionem putabant, pœnamq; vnde culpa orta est,ibi stare debuisse. Sed mouit iuuenilem animum rei indignitas,& in persequenda iusta vindicta,vbi semel arma sumpseris,itæ modum facere,id verò dictu quàm re faciliùs. Elisabetha eo in loco,quo maritus ceciderat,cœnobium magnis sumptibus extruẽdum locauit, quod à Rege Romano Campum regium (Kunigsfeld) appellauit, vbi ipsa cum Agnete filia vixit, & quinquennio pòst mortua est. Ioannes diu profugus, & mutato sæpius habitu procul hominum cœtu per auia vagus,& ad Pontificem,qui Auenione tum erat,supplex venit,parricidij veniam orat. Pontifex de Cæsaris cæde,Cæsari cognitionem deberi,respondet,eum accedat iubet.

Rud. Vvarthius rotæ impositus.

Coniugalis amoris exemplum.

Coniuratorũ arces expugnatæ.

Leopoldus acer paternæ cædis vindex.

Künigsfeld monasterium.

iubet. Ioannes nunc mercatoris, nunc rustici, interdum & mendici personæ sese occultans, Pisas tandem ad Henricum venit, lugubri habitu, & commissi veniam supplex orat. Henricus etsi cædis auctores morte afficiendos censuerat, Ioannis tamen vitæ pepercit, cuius facti causam alij fuisse volunt, quod eum sciret ex nobilissima familia ortum, neq; nullas omnino odij in patruum causas habuisse, alij satis magnam facti pœnam ab eo exolutã esse visam putant, qui jam diu omnium egenus oberrasset. Iussu igitur Cęsaris, Ioannes monasterium, Augustiniani instituti Pisis ingreditur, vbi mortuus est. Vnus ex omnibus scriptoribus, Thomas Ebẽdorfius ab Haselbach, in historia, quam iussu Friderici Imperatoris se collegisse dicit, visum à se asserit Neomarchæ, senem admodùm, & iam cæcutientẽ, qui huius Ioannis ex muliere plebeïa filium se diceret. Eam rem, cuius præter ipsum nullum alium auctorem habeo, neq; mea opinione confirmatam, neque pro vana omissam in medium relinquo. Hoc ferè modo cum coniuratis eo anno & pòst actum est. Nos verò ad ea, quæ ab Alberti morte in Boëmia & Germania gesta sunt, orationem conuertemus.

Ioannes fugitiuus oberrat.

Ioannes parricida in monasterium intrusus.

Boëmię regnum Henricus Carinthius, cum Anna vxore Pragam reuersus, solus iam absq; competitore siue æmulo gubernabat. Fridericus enim Austriacus, cui post Rudolphum fratrem vita functum, pater id regnum armis asserere statuerat, eo ipso è viuis sublato, ad Imperij dignitatem animum adiiciens, minùs jam de Boëmia laborabat. Is competitorem habebat Philippum Pulchrum, Gallorum regem, qui magna ambitione, multisq; largitionibus summum decus à suis, vti ferebat, maioribus partum, & Germanis traditum ad se transferre nitebatur. Pontifex verò Electores per literes & nuncios exhortabatur, vti electionem maturarent, antequam rex aliquid moliretur. Ex ea re magnum regis odium Pontifex incurrit. Aliis igitur pręteritis, Henricus Lucemburgi Comes Romanorũ rex, eo nomine septimus, eligitur, ipsis Calendis Nouembris, & sequentis anni initio, qui erat eius seculi nonus, Aquisgrani solito ritu coronatur. Interim Henrico regni Boëmici possessio diuturna esse non potuit. Malo enim consilio vsus, nondum suscepta regni corona, neque firmis imperij radicibus adhuc actis, dum proceres suspectos habet, & tanquam regni dubius, pecuniam ex Cuthnę argentariis confectam, domum mittit,

Gallorum rex ambit Imperiũ.

1309.

Henr. Lucẽbergicus fit Cęsar.

Henricus Carinthius Boëmorũ odium incurrit.

mittit, ſuorum animos ita exaſperauit, vti palàm de alio eligendo rege, cui Eliſabetha altera Venceſlai filia nuberet, cōſilia inter ſeſe agitarent. Henricus id veritus maritum puellæ regiis nuptiis longè imparem, neq; ob id ipſum ad regnum aſpiraturum, obtrudere parabat. Ea re intellecta Eliſabetha à proceribus adiuta, in tutum locum fuga elabitur, & Boëmi, miſſis occultè Francofurtum ad Cæſarem nuncijs, Ioanni eius filio regnum, & regiæ puellæ nuptias paciſcuntur. Mox etiam puella, quàm occultiſſimo potuit itinere, Spiram deſtinatum priùs locum, deducitur, vbi celebratis nuptiis Ioānes, regni inſignibus à patre Cęſare acceptis, in regem confirmatur, & cum valido Germanorum exercitu Boëmiam ingreſſus, à Pragenſibus noctu intromittitur, deq; omnium ordinū conſenſu coronatur, ſacros ritus peragente Moguntino, qui cum ipſo aduenerat. Henricus in patriam ſe recepit, vbi quietè viuens, abiecta regni ſpe, rēgis titulum quoad vixit vſurpare non deſtitit.

Ioā. Lucemburgicus Cæſaris filius Boëmiæ rex coronatur.

1 3 1 0.

Eodem tempore Cæſar Henricus vocatis ad ſe Alberti liberis, vti Auſtriç, & Stiriç imperio decederēt, multis verbis perſuadere conatus eſt. Cumq; has prouincias magnorum ſępe bellorum cauſas prębuiſſe, & quinq; iam regibus fatales fuiſſe diceret, excedens ex conſilio Fridericus, videndum eſſe ait, ne ipſe, ſi ſe fratresq; hæreditate exuere pergeret, ſextus ad illorum numerum accedat. Cęſar poſteà à principibus adductus, poſſeſſionem illis prouinciarum confirmat in has conditiones, vti in Italiam ituro ſibi cum ducentis galeatis pręſtò ſint. Hoc ipſo tempore dum Leopoldus Auſtriacus in Ergouia coniuratos, vti dictum eſt, eorumq; conſcios bello perſequitur, & Fridericus cum reliquis fratribus apud Cęſarē diutiùs commoratur, motus quidam in Auſtria à nonnullis proceribus excitatur, qui Ottonis Bauari Hungariç regis (is ex captiuitate elapſus in patriam redierat) auxiliis freti, nouis rebus ſtudebant & Alberti filiis obſequia pręſtare abnuebāt. Horum conatus in ipſis principiis, ſine magno negocio oppreſſit Vdalric⁹ à Vvaldſee Stiriç pręfectus. Hinc rebus in Auſtria cōſtitutis, cum trecentis equis per Saliſburgici ditionem ipſo annuente, ingreſſus, in Bauariæ fines, qui Oeno contermini ſunt, omnia depopulatur, villas, pagos, & cauſas ruſticas exurit. Bauari vti vicē redderent, omnibus copiis contractis, Neoburgum, quod in Oeni ripa ſitum Auſtriacis tum parebat, ineunte anno vndecimo hyeme admodū ſæua, obſedere, & poſt

Auſtriacæ prouinciæ ſæpè bellorū cauſas dedere.

Auſtriæ proceres quidam tumultuantur.

Vdalric⁹ Vualdſeius Stiriæ præfectus.

& post menses quatuor, actis per metallarios sub terra cuniculis, expugnârunt. Lambergicus præfectus, & qui cum eo in arce erant igne in tecta coniecto, in arcē Bernstainam auffugiunt, sicq; Neoburgum in cineres & fauillas redigitur: Patauinus Episcopus intercedens, inducias in aduentum vsque Friderici impetrauit. Is de statu rerum certior, domum aduolat, copias ex Austria, Stiria, & Carnis contrahit, Cunradum Salisburgicum belli socium aduocat, sub finem Iulij mensis, quindecim hominum millia in Bauariam ducit, Riethum oppidum atq; arcem ad dedionem compellit, omnia circà ferro atque igni fœdat; hinc ad Oenum propiùs mouens Schardingam obsidione cingit. Otto & Stephanus fratres Boïariæ rectores mille quingentos equites, & sexaginta peditum millia, ex agris cōtracta, adducunt. Austriaci numero impares castra incendunt, & relicta Schardinga domum abeunt. Stephanus Bauariæ dux Landishutæ sub finem anni moritur.

Neoburgum in cineres redactū.

Frid. Austriacus Riethum capit.

1312.

Anno sequenti Elisabetha cum filiis Austriacis Patauium venit, vbi conuentus de pace componenda decretus erat. Aderant & Rudolphus Palatinus cum Lodouico fratre, Cunradus Salisburgicus, Bernardus Patauinus, & alij aliquot præsules. Henricus item Carinthius, Ortemburgici, & alij. Mox etiam venit Otto Bauariæ dux. Ibi disceptatis omnibus controuersijs captiui redduntur, Elisabetha Stephani filia Ottoni Austriaco despondetur, & pax affinitate confirmatur. Interim Henricus Cęsar ignauię eos accusans, qui ante se Rom. reges à Friderici Secundi temporibus in Italiam non iuissent, ad iter se parat. Comites illi ex Germanis principibus primi se iungunt Rudolphus Bauarus, & Leopoldus Austriacus. Magnis tum motibus Gibellinæ & Guelphæ factionum Italia æstuabat, quas Pontifex à Cæsare quàm abs se pacari malebat, itaque Auinione in Gallijs mansit, erat enim & ipse Gallus. In hac expeditione Cæsari magno vsui fuit Leopoldus, Mediolani enim cum mille quadringentis Germanis relictus à Turrianorum molitionibus vrbem tutatus est, & post egregiè nauatam operam, Ioannis patruelis sui parricidæ hæreditatem Cæsaris beneficio obtinuit. Cæsar Genuæ cum esset vxorem amisit, hinc Romam profectus aduersæ factionis ciues non sine sanguine vicit, & à Cardinalibus coronam suscepit. Cùm adhuc in Italia ageret, desponsa illi Catharina Alberti Cæsaris filia, Ticinum vsque ducta

Pax inter Austriæ & Bauariæ principes.

Henricus Impe. in Italiam proficiscitur.

Leopold⁹ Imperatori egregiam operam nauat.

ducta eſt, ſed antequam nuptiæ fierent, Cæſar Beneconuenti in agro Senenſi à monacho quodam Dominicano (hunc alij Bernardinum vocant, alij Ioannem de Montepolitano) ſacro pane, aut iuxta alios medicato calice peremptus eſt, annus eius mortis in his verbis compræhenditur.

Henrici ſeptimi obitus.

1313.

HeInrICVs à MonaCho CæsVs.

Cæſar vbi toxici vim ſenſit, monacho in aurem ſuſurraſſe, dicunt: O Domine, tu mihi calicem vitæ ad mortem dediſti, ſtatim hinc recede, ne ab amicis & miniſtris noſtris arreptus malo fine pereas, quin potius fuga ſalutẽ quere, pœnitentiam age, & DEVM pro remiſſione peccati exora, quia nõ vult mortem peccatoris ſed vt conuertatur & viuat. Catharinam poſteà duxit Carolus Calabriæ dux Roberti Siculi regis filius. Henrico Imperatore anno ſupra milleſimum trecenteſimum tertiodecimo, ad medium Auguſtum, è viuis ſublato, nihil ferè conueniebat inter Electores, quis potiſſimùm in ipſius locũ ſuccederet. Hinc duodecim menſium interregnum fuit, quo tempore Auſtriaci iterum & Bauari inter ſeſe digladiati ſunt. Obierat ſuperiori anno Otto Bauariæ princeps, is ſuis & Stephani fratris liberis tutorem cõſtituerat Ludouicum agnatum. Sed proceres nonnulli Auſtriacos fratres ad obeundam tutelam ſollicitabant, & acceptis eorum auxiliis Ludouico repugnabant, qui tandem victor, inſtituto cum Friderico Auſtriaco Saliſburgi colloquio, pacẽ fecit. Moritur interim Clemens Pontifex, iamq; nec Cæſarem nec Papam habebat Reſpublica. Tandem Mogũtinus, ad Nonas Octobris anni decimiquarti, reliquos Electores Francofurtum conuocat. Ambiebat iterum Imperium Fridericus Auſtriacus cognomento Pulcher. Huic aduerſabâtur Petrus Moguntinus, inclementiùs prędeceſſorẽ ſuum ab Alberto habitum memor, Balduinus Treuirenſis, & Ioannes Boëmiæ rex, abſens ipſe, ſed qui legatum miſerat; cæteri æquiores erant. Crimini illi dabatur contracta cum Roberto rege, quem Henricus proſcripſerat, affinitas, factumq; cum Henrico Carinthio fœdus, quem ſuſpicabantur de Boëmiæ regno ſibi erepto, nouum moliri bellum. Præter hæc ambitus in eo nimius repræhendebatur, & immodica in pleroſq; largitio. Rudolphus verò, & Ludouicus Palatinus Bauariæ Duces, operam illi ſuam promiſerant, qua ſpe motus, cum exercitu propiùs Francofurtum pergit. Vrbe

Carolus Calabriæ Dux.

Interregnum.

Reſpublica vtroque rectore orbata.

Fridericus pulcher ambit Imperium.

Ad Francofortũ caſtra locat.

Vrbe prohibitus castra ad Mœni ripam ante vrbem locat. Electores, quos dixi, cùm in suffragia iretur, Nicolaum Bock equitem auratum Vualdemari Brandemburgici legatum in partes trahũt, & Ludouicum Bauarum persuasionibus inducunt, vti eligi se in regem Rom. pateretur, quòd in promissione Friderico facta (verba sunt Naucleri) persona loquens exciperetur. Sunt qui præfatum Nicolaum muneribus corruptum, ingens in hac electione scelus commisisse dicunt: Literis enim fidei quas credentiales vocant, in quibus Vualdemarus Fridericum Imperatorem nominauerat, adulteratis, expuncto Friderico Ludouicum substituit. Sic Bauarus Austriacum honestiora suffragia habentem, numero superauit. Sed haud impunè hoc nebulo scelus tulit, statim enim à Domino suo in carcerem detrusus est, vtq; maior ipsius foret cruciatus, lautissima fercula, quibus hunc cupidè vesci sciebat apponi & à custodibus adhæc adhibitis, vorari iussit, sic miser cõmeritas donec periret fame, pœnas dedit. Friderico addicti erant Henricus Coloniensis, & Rudolphi duo Saxo, & Palatinus fratri se opponens, & Friderico promissi fidem seruans. Ambo igitur à sua quisque factione electi. anno sequenti Ludouicus Aquisgrani à Moguntino & Treuirensi, Fridericus Bonnæ à Coloniensi, hic à quo debuit, non vbi debuit; ille vbi, sed non à quo debuit, coronati sunt, vti ait Albertus Argentinensis. Hinc cùm alter alterum vitio creatum esse contenderet, neuter verò abiret magistratu, multis magnisq; incommodis, & intestino bello Germaniam inuoluerunt, & suscepto imperio non ad constituendam rempublicam, sed ad gerenda bella se cõtulerunt. Bauarus Openhemum, Austriacus Heidelbergam vires vndiquè contrahunt, & quamplurimos quisque potest donis, promissis, precibus, minisque sibi conciliant. Inferiores ad Rhenum ciuitates Ludouicum agnoscebãt, superiores Fridericum. Inter Helueticos pagos Vrios, Vnderualdios, & Suitenses, Ludouicus obsequentes habebat, Fridericus oppida cætera præter Bernam, & Solodorum, quæ vtrunq; auersabantur. Cum Austriaco Comites & nobiles quidam imprimis Hugo, Henricus, & Albertus fratres Vverdembergici fœdus contra Ludouicum, Vrios, Suitenses, & Vndervaldios faciũt. Illorum auxiliis ad se vocatis Leopoldus, is qui posteà Gloria militum cognomen tulit, in Suitenses duxit, sed millequingentis (si benè numerum

Nicolaus Bock Brandenburgici legatus.

Eiusdẽ perfidia.

1309.

Duo Cæsares simul electi, Ludouic⁹ Bauarus, & Frider. Austriacus.

Intestini belli fax & causa.

Leopoldus Gloria militum.

merum inijt Stumpfius) amissis retrocedere coactus est. Aderant in eius exercitu Tigurini quinquaginta, suæ ciuitatis colorem induti, qui omnes ad vnum cœsi sunt, & Tigurini post aduersam pugnã Ludouico se adiunxere. Interim per vicinas regiones summa annonę & aliarum rerum quibus vita humana carere non potest, penuria erat, & itinera passim latrocinijs infestabantur. Multæ igitur ciuitates fœdera inter se sanciunt, præfectos creant, seq; ipsæ ab aliorum vi & iniuria defendunt. Moguncia, Argentoratũ, Spira Nemetum, & Vangionum vrbs conducto milite, vias, vti tutò inter se commeare mercatores possint, latronibus purgant: Fridericus interim Eslingam arcta obsidione cingit, Nicriq; amnis alueum ab oppido auertere adnititur. Eam rem ciues missilib' impediunt. Cumq; videret Rex ad expugnandum non satis validas se copias adduxisse, post mensem discedit, & comparatis omnibus, quæ deesse sibi notauerat, sequenti anno obsidionem instaurat. Ciues verò & ipsi propugnando oppido necessaria curauerant. Igitur tolerata aliquandiu obsidione, nuncios ad Ludouicum regem mittunt, non diutiùs se crebras oppugnationes durare posse, quare suppetias actutum veniat, aliter non se tantùm, sed alias quoq; ciuitates Friderico deditionem facturas. Hoc nuncio perculsus Ludouicus, acceptis à Boëmorum rege auxilijs accurrit, castra non procul ab hoste ponit. Qui pabulatum exierant, velitari primùm inter se, nunc hi nunc illi cedere, vtrique à suis subsidia petere, donec accurrentibus vtrinque multis iusta conseritur pugna, certatur totum ferè diem, plures equi quàm viri cadunt, nox pugnam dirimit incerta victoria. Indè omnibus bella ciuilia execrantibus, à neutra parte in aciem processum, & tacito quodã consensu, à cognato sanguine hauriendo vtrinq; temperatum est. Ludouicus verò vti Austriacos ab obsidione Eslingę auocaret, arma se in ipsorum ditionem translaturum rumore vulgabat. Interim Leopoldus copias omnes Spirę Nemetum admouet, cui cùm obuium ex itinere Ludouicum ire audiuisset Fridericus, fratri se coniungit, qua de re certior Ludouicus, pugnę copiam facere noluit, quod diceret, fratrum concordiam, arcana quadam lege naturæ, inuictam esse. Itaque in Bauariam ducens fratrem Rudolphum, quod Friderico suffragium dedisset, nec opinato aduentu propè oppressit, eoq; fuga elapso, omnem eius ditionem occupauit,

Tigurini à Friderico ad Ludouicũ deficiunt.

Frid. Eslingam obsidet.

1316.

Eslingenses auxilium à Ludouico petunt.

Fratrum cõcordia inexpugnabilis.

pauit,quam tamen posteà è viuis sublati filijs restituit, eorumque tutelam,quoad pubertatis annos excederent, gessit.

Friderici regis & Leopoldi nuptiæ.

Circa hęc tempora Fridericus rex cum Elisabetha,Iacobi Aragonum regis,& Leopoldus cum Catharina,Amadei Sabaudi Ducis filia, nuptias Basileæ celebrârunt, in magna principum & nobilium frequentia. Fridericus pro rege Rom. se gerens, cunctisq; principalis fortunæ ornamentis insignis, sponsæ coronam imponi iussit,& Rom.Imperij insignia, quæ ab obitu Alberti patris retinuerat,lanceam sacram,particulam crucis dominicæ,coronam, & Caroli Magni gladium,ostendi iussit, theatrum quod erectum erat collapsum multas nobiles fœminas malè afflixit. Exhibita fuerunt & equestrium ludorum spectacula,quæ & ipsa inauspicata habebantur,quòd Cartimelibocus ab Haluuilo quodam hasta læsus,non multò pòst obierit.

Roman.Imperij insignia.

Interim cùm Romæ à morte Clementis per bienium pontifex non fuisset,electus erat Ioannes Vigesimus secundus.Eum vterq; rex in suas partes sollicitabat,& reiecto altero,electionis confirmationem pro se petit.Pontifex,auditis vtriusq; legatis, Ludouici postulata abnuit, Friderici in aliud tempus reijcit, dubium vtrunq; relinquit. Dissentientibus enim inter se regibus,& Imperij vires distrahētibus, benignam sibi materiam offerri videbat,commodi sui,in Italiæ locis aliquot occupandis,promouendi. Impedimento illi erant Gibellinæ factionis nonnulli, qui fœdere inito,partes Imperatorias,contra Guelfos Pontifici addictos,fouebant.Illi cùm maiores inter pontificem & 1317.
Ludouicum offensiones esse viderēt, eius auxilium contra aduersantem sibi factionem, cui impares soli erant, aduocarunt. Hac eorum legatione gauisus Ludouicus,copias aliquot in Italiā mittit, breui se, æmulo debellato, secuturum pollicetur. Gibellini, Germanorum opera,ciuitates nonnullas in potestatem redigunt, & præsidio muniunt.Pontifex,hunc inimicorum successum ægrè ferens,missis ad Fridericum nuncijs,duo equitum millia,cum exercitu peditum haud contemnendo, imperat, ipsi confirmationem Imperij, fratri eius Alberto Archiepiscopatum Moguntinū paciscitur.

Henri. Austriacus copias in Italiam ducit.

Cum ijs copijs Henricus Austriacus in Italiam profectus est. Otto & Albertus bello abstinuerunt, hic quia pedibus æger erat,ille quòd ducta in vxorem Elisabetha Stephani Bauariæ ducis filia,arctam cum Ludouico affinitatem haberet. Fridericus

etſi facilè animaduerteret, eam Pontificis poſtulationem, magis ex ipſius, quàm Imperij commodo eſſe, ne tamen æmuli regis partes per Italiam nimis inualeſcerent, Pontifici obtemperandum eſſe ſtatuebat. Ea enim Pontificis auctoritas, ea apud pleroſq; reuerentia erat, vti ab eius cõfirmatione Imperatoria dignitas penderet, multiquè per Germaniam neutrum ex regibus agnoſcerè vellent, quoad de pontificis voluntatè conſtaret. Nec deerant eccleſiaſtici quidam proceres, qui, ob denegatam Ludouico confirmationem, Friderici partes ſequebãtur. Qui, cùm eo facto quamplurimos offendi videret, nè proprij commodi aut ambitionis gratia, Imperij iura in Italia labefactaret, copias eò miſſas, domum reuocat. Sunt, qui & à Gibellinis miſſos ad eum legatos monuiſſe dicunt, timendum eſſe, ne adiutus ab ipſo Pontifex omnia per Latium, Etruriam, & Inſubriam loca, quæ ſub ditionè & iudicio Imperij fuerant, ſui iuris faciat, ita vti neque ipſi nec cuiquam alteri Rom. regi, tutus impoſterùm aditus Romam pateat, neque enim pro ipſo, ſed contra Imperium ea auxilia eſſe miſſa, cui commodarè potiùs, quàm officere deberet. Henricus, nuncijs à fratrè acceptis, nè pontificorum animos offenderet, aliam diſceſſui cauſam prætexit; quas ſecum habebat copias, ſuo ſtipendio militare, quos diutiùs in officio retinere non poſſet, niſi ciuitates nonnullæ in belli ſumptus pignori tradantur. Id cùm negatum haud præter opinionem eius fuiſſet, cum ſuis in Germaniam redit, neque promiſſis vllis retineri ſe patitur. Fridericus poſteà legatos in Italiam mittit, offenſum pontificis animum lenit, pacem quia inter factiones facere non poteſt, inducias conciliat. Interim & Leopoldus, quòd grauius à Ludouico regè bellum imminerè cerneret, cum Suitenſibus, eorumq; confœderatis inducias ad quinque annos facit. Solodurum ijſdem diebus obſederat, quod oppidum, præter ciues, pręſidium quadringentorum militum, quos Bernates eorum ſocij miſerant, habebat. Leopoldus ſupra oppidum ponte ſublicio Arulam fluuium iunxerat, quo, dum copias ſuas traijcit, inundationibus ſoluto, multi periêre, oppidani verò (raro inter hoſtes exẽplo) complures ſubmergendi periculo lembis & porrectis haſtis ereptos, abſque precio in caſtra ad Leopoldum miſêre, qui hoc eorum facto motus, bello vltrà perſequendos eſſe non putauit, & paulò pòſt Bernam profectus pacem cum vicinis

1318. *Leopoldus Solodurum tentat.*

vicinis ciuitatibus fecit. Hinc cum exercitu ſatis valido, in Nemetes mouet, agros eorum, qui cum Ludouico ſentiebant, fœdè peruaſtat, cùm neminem exire ad pugnam videret, magnas ſecum prædas agẽs, in Ergouiam reuertitur, milites pleroſq; miſſos facit. Interim vti ſuis opem ferret, rex Lodouicus, crebris antea nuncijs vocatus, cum magna militum manu adcurrit, qua re comperta Leopoldus copias quas poteſt reuocat, nouas conſcribit, magníſque itineribus ad Vdalricum Ferretarum Comitem, & Ioannem Argentoratenſem Epiſcopum, qui caſtra propè Bruſcam amnem habebant, contẽdit. Cùm verò Ludouicus aduenire diceretur, Leopoldus Bruſca traiecto retroceſſit, caſtriſq; ad Holtzhemium poſitis, reliquas equitum & peditum cohortes, & fratrẽ regem cum ſuis aduenientem expectat. Argentoratenſes, qui Fridericum hactenus vti Rom. regem agnouerant, Ludouicum magno cum exercitu ad ſe venientem recipiunt, &, ne bellum in ſe conſcirent, in eius verba iurant. Is paucis diebus illic peractis in hoſtem pergit, caſtra propè eum locat. Intereà Fridericus cum equis non multis properè ex Auſtria ad fratrem aduolat, parumq; abfuit, vti feſtinabundus ex locorum ignorantia in hoſtilem exercitum incideret, quòd vtrique paruo inter ſe ſpatio abeſſent. Errore cognito, in fratris caſtra peruenit, quem Leopoldus, obortis præ lætitia lachrymis, amplexatus, cur ita diu fratrem in extremo rerum diſcrimine conſtitutum deſeruerit, interrogat? Qui cum Lodouico erant, ſuaſerant, ne abſente æmulo rei ſummam prœlio committeret, in quo ſi vinci ipſum contingat, maxima acciperẽtur incommoda, ſi vincere, Fridericus nihilominus bellum inſtauraret. Itaque audito iam Friderici aduentu, fecialem in hoſtium caſtra mittit, qui, num verè is aduenisset, ſciſcitaretur, & futuro prœlio diem conſtitueret. Feciali ad ſe venire iuſſo Fridericus, vti erat animo imperterrito, & ſpei pleno: dic, inquit, cognato, nullam me, ſi congredi ipſe volet, prœlio moram eſſe facturũ, iamq; tempus videri, vti finem diſſidiis aliquando faciamus, & Imperio optata contingat quies, eiuſq; ſubditis ad pacis munia redire liceat. Poſtridiè militem corpora curare iubet, ac ad prœlium ſe comparat, & quod peditum ſibi quàm equitum vſum iis in locis commodiorem eſſe putaret, equos omnes ab exercitu ſegregat, & ad tympani ſonitum per caſtra proclamari iubet, ſi quis

Leopold' in Nemetes mouet.

Argentoratenſes inſeruiunt tempori.

Ludouico diſſuadetur pugna.

Frid. rex prœlio decernere cupit.

calcaria indutus in conflictum descenderit, hoc illi capitale futurum. Atque ita suos omnes extra vallum in aciem educit, idem facturum esse Ludouicum ratus. Is verò hostem paulò antè rerum suarum trepidum, nunc ita animatum esse, vti vltrò prouocaret, admiratus, aucto, vti fit, ex aliena confidētia metu, pugnam in tēpus magis idoneum differendam esse decernit, & Haganoam per saltuosa loca euadit, quem Austriaci per totum biduum assequi non potuere.

Austriaci Bauariā populantur. 1322. Post varias velitationes, quæ annis jam sex tenuerant, fratres Austriaci in Bauariam ducunt, longè latéq; omnia depopulantur, per decem integras septimanas, ferro & igni omnia fœdant. Ludouico in munitis oppidis castellisq; suos continente. Anno tandem eius seculi vigesimo secundo, exitiali huic bello aliquid lenimenti allatum est. Vterque enim rex, contractis vndiq; copijs, de summa rei armis decernere decreuêre. Friderico præter Austriacos, Stirosq;, auxilia mittebant Salisburgicus, Patauinus, Frisingensis, & Gurcensis præsules, jamq; duo millia & ducenti equites hastati, cum peditum numeroso exercitu, ad Bauariæ fines conuenerant, quibus accedebant quater mille sagitarij Chumani, quos Carolus Hungariæ rex, cognato auxilio miserat, ducenti item equites, cum firma peditum manu, quos Leopoldus in Ergouia & nigra (quam vocant) sylua conductos præmiserat. Cum Ludouico erant Ioannes Boëmiæ rex, & Moguntinus antistes, qui cùm Boëmos ab Imperatoris Henrici morte tumultuantes, compescuissent, ad Ludouicum se contulerant, Fridericus Burggrauius Norimbergicus, Franciæ orientalis, Geldriæ, & Vvirtembergæ, ac Treuirensis principum auxilia, ad mille quingentos equites, & triginta peditum millia. His copiis fretus hosti, qui ipsum domi quæsierat, obuius proficiscitur, & erecto admaturandum summæ rei discrimen animo, vel vincere aliquando, vel vinci & honestè mori statuit, nam & antequam Monachio abiret, testamentum condiderat, vti freert Auentinus. Leopoldus depopulandis Guilielmi Montfortij, qui in castris Ludouici erat, agris, importunè admodum morabatur, neque in tempore ad fratrem properabat, & præmissum ab eo nuncium, hostes interceperant, neque Fridericus quicquam certi de eo scire poterat. Itaq; ei suadent, quotquot adsunt, ne antè Leopoldi aduentum cum hoste pugnam

Friderici auxiliares.

Ludouici copiæ.

Fridericus non expectato fratre pugnam init.

pugnam ineat, breui cum copiis aduenturum, neque difficilè esse, tergiuersando & pugnam in aliquot dies extrahendo, ipsum expectare. Ille verò animo æstuans, omnisque longioris moræ impatiens, sana suorum consilia spernens, vel absque fratre in discrimen summæ rerum pugnare decernit, & increpita ducum segnitia, milites in aciem educit. Committitur atrox pugna, in qua Fridericus omnia egregij Imperatoris, & strenui militis officia exequutus Boëmos, qui in prima acie pugnabant, ita afflixit, vti quingenti ex eis, abiectis armis, se dederent. Quo animaduerso periculo, Sigfridus Sueppermannus clarus militari scientia vir, cum Bauaris accurrens, aciem restituit, pugnam instaurat, simulquè operam dat, vti hostes solem sibi aduersum habeant. Alius item error pugnantibus oblatus, multum Bauaris ad victoriam momenti attulit. Burggrauius cum lecta equitum manu, à prœlij initio, à cæteris ordinibus secesserat. Is ardente iam pugna, & fortuna ad Fridericum inclinante, terga hostium inuadit, qui Anstriaca insignia præferentem, conspicati, Leopoldum cum suis in tempore aduenire, falsò opinabantur. Ita recens ipse, fessos adortus, magnā stragem fecit. Iamq; turbatis ordinibus, Hungari fugæ initium fecere, & Fridericus fortiter pugnans, captus est. Sunt qui eum à Boëmorum rege captum affirmant, alij ab Eberhardo Mosbachio Francone, ad Burggrauium adductum ferunt, qui eum Ludouico tradiderit, fortunæ suæ ingemiscentem, sed nihil proloquutum. Captus fuit & Henricus ipsius frater, qui Boëmiæ regi traditus, intercessu deinde Galliç, & Hungariç regum, & locis aliquot in Morauia traditis, libertati restitutus est. Znoymam oppidum, quod Austriaci dotis nomine acceptum habuerant, cum triginta marcarum argenti millibus, traditum esse, narrat Dubrauius. Commissa est hæc pugna inter Müldorfiū & Dornsbergam propè vicum Ampfing tertio, aut (vti Auentinus vult) quarto Calend. Octobris, quo die ante annos quadraginta nouem, Rudolphus primus, Friderici huius auus, in Romanum regem electus fuerat. Fridericus in arce quadam Trausnitz vulgò dicta, propè Napurgum, in agro Norico, asseruatus est. Ad arcis nomen, quod non esse fidendum sonat, dixisse ferunt, se quoque viribus suis fisum, nuuquam credidisse, eò ventum iri. Leopoldus qui non toto vnius diei itinere aberat, audita fratris fortuna mœstus, & vix il-

Prælium inter duos reges.

Sigfridus Sueppermannus.

Stratagema.

Fridericus capitur.

Trausnitz arx.

lum viuere etiamnum credens, Basileam rediit, nec vllum quamdiu vixit, posthac lætitiæ signum de se dedit, magnum sanè veri in fratrem amoris indicium. Episcopus Salisburgensis quoque egregiam & fidam Friderico Cæsari in hoc bello præstitit operã, maiorem enim nobilitatis suæ partem (inter quos nonaginta tres viros equestri dignitate præditos fuisse inuenio) cum mille equis in auxilium ei misit: Sed eandem cum reliquis fortunam experti, ab hoste vel cæsi vel capti sunt. Captiuos Episcopus multo ære redemit, in extremum penè discrimen hac sua officiositate adductus, nisi accepta Austriaci damna, sua liberalitate aliqua ex parte restituissent, indignum iudicantes, amicum tot ipsorum causa perpessum incommoda, irremuneratum linquere. Itaq; Episcopo quatuor arces Altenhofium, Lessendalium, Lauantum & Nouoforum in Carinthia, cum omnibus suis iuribus & emolumentis, tamdiu possidendas & vsurpandas concedunt, quousq; certa pecuniarum summa redimerentur. Mansit autem hæc cõcessio ad Fridericum Rom. Imperatorem eius nominis quartum vsque, qui soluta promissa pecunia, & datis Episcopo aliis quibusdam immunitatibus, arces illas Austriacæ Domui rursus vendicauit.

Salisburgensis Friderico fidelẽ præstitit operã.

AVSTRIA-

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Etsi ad Ludouicum, à parta victoria, magna animorum accessio facta sit: ei tamen Pontificem semp contrarium fuisse, & Leopoldũ, quò fratrẽ liberaret, nihil intentatũ reliquisse, hic liber testatur. Potificis igitur ira & quorundam precib⁹ motus Ludouicus, Fridericũ dimisit, facto pacto, vt deinceps ambo simul regnarent. Nõ multò pòst Leopoldus & Henricus fratres, quos Fridericus breui secutus, vita functi sunt. Ludouicus in Italiã vocatus, nouũ creat Pontificẽ, q cùm non diuturnus esset, ab eius successore, Boëmo adiuuante, denuò persequitur: quare indignatus, Carinthiam Austriacis cõfert, quæ res multorũ causa fuit bellorum. Ottoni Austriaco morienti, Albertus contractus succedit, cui grauia cum Tigurinis bella fuêre, quib⁹ Cæsaris authoritate sopitis moritur, & Rudolph⁹ IIII. rebus imponitur, qui Austriæ priuilegia à Carolo quarto, cuius filiã in vxorem habuit, vnà cum Marcha Taruisiana: Tyrolim autẽ ex donatione Maultasiæ accepit, & monstratur eorũ opinio falsa, q ipsam Rudolpho nuptã fuisse dicunt. Bauari ob ademptã Tirolim, Rudolpho bellum mouentes, Salisburgensis ope à finibus pelluntur. Rudolp. socerũ in Italiã comitatus, Mediolani moritur. Hinc Albertus & Leopoldus Aust: pvincias inter se diuidũt, & Angli primò Alsatiã prædabũdi inuadunt. Friburgens. aduocatia Austrijs cedit. Tergestini à Venetis deficientes Aust: se dedũt. Angli secũdò in Alsatiã irruunt. Leopoldus cũ Venetis de Taruisio armis cõtẽdit, & ei⁹ filio Guilielmo Heduigis Polona despõsa, sed nõ pmissa fuit.

SECVNDVM memoratam Ludouici Regis victoriam, magnæ ad ipsum animorum inclinationes factæ sunt, multæq; passim ciuitates, quibus cum fortuna fides stetit, ab Austriacis ad ipsum defecêre. Imprimis verò Columbaria, Selestadiũ, Rosshemium, Hagenoa, Ehenheimium, & alia quædam vicina oppida, Leichtenbergicum Ludouici præfectum intromittunt. Leopoldus verò, ad omnes regis conatus se obijciens, equitum aliquot turmas Ensishemij primùm, deinde Selzij collocat, qui crebris incursibus agros infestabant. Eos Ludouicus per præfectos suos Selzij obsidet. Leopoldus periculo suorum audito aduolat, militibus Rhenum traiectis, obsidentes abire cogit, agros eorum, qui defecerant, ferro & igne fœdat. Etsi verò Ludouicus insigni victoria potitus esset, Germania tamen, tot iam annos, sub duobus regibus, magnis bellorum tumultibus agitata, altero etiam capto,

Dissidium inter Ludo. Cæsarem & Pontificem. 1324.

pacem habere nõ potuit, exorto inter Pontificem Max. Ioannem vigesimum secundum & Ludouicum regem graui dissidio. Annus agebatur eius seculi vigesimus quartus, cùm Ioannes exasperato in regem animo, missis in Germaniam literis, diem ei dicit, qua Auenione in Gallijs præsens, ad nonnulla accusationis capita responderet. Ea erant hæc: Quòd Galeatium Vicecomitem Mediolanensem, Gibellinæ factioni, contra Guelphos, Pontificis auctoritatem propugnãtes, ducem dederit, & Germanorum copijs instruxerit. Quòd in plerisq; Italiæ locis præfectos suos cum præsidijs collocauerit, alia item munia, magis ad Ponrificem, quàm ad ipsum spectantia, administret, quibus, nondum ab illo confirmatus, abstinere debebat. Ludouicus, cõuocato super his rebus principum consilio, Auinionem ire noluit, sed legato istuc misso, à Põtifice ad generale concilium prouocat, Ecclesiæ interim se subijciens. Pontifex, nihil ea re motus; ecclesiasticæ censuræ fulmen in eum vibrat, de cuius iniquo in se animo, rex apud omnes Imperij ordines grauiter conquestus, in officio eos continere adnititur. Inter hæc audiebantur sparsæ in vulgum voces, de Gallorum regẽ ad Imperium euehendo, ad quam rem Leopoldus suam polliceri operam dicebatur, sed Gallus huic eorum consilio refragabatur.

Leopoldi ad redimendum fratrem studium.

Leopoldus verò nihil non attentabat, quò fratrem è custodia liberaret, sed omnia conanti, nihil ex animi sententia succedebat. Habebat ille sacra quædam Rom. Imperij insignia, de quibus alio loco diximus, quæ, vti Ludouico mitteret, ęgrè à quibusdam principibus persuaderi se passus est, quod futurum erat prædicens, fratrem ea de caussa non liberatum iri. Narratur hoc loco res, fabulæ quàm historiæ similior, venisse scilicet hominẽ magum, qui Leopoldo, de fratris salute anxio, operam suam in eripiendo illo è custodia pollicitus, suisq; sacris operatus sit. Adstitisse interim Friderico malum genium, nuncij persona occultatum, cum equo nigro, quem conscendere illum, si liber ad fratrem ire vellet, iussisse. Interrogatum quis esset, nihil attinere dixisse, obsequeretur modò & conscenderet. Fridericum, & qui aderant, rei nouitate territos, crucis signo se munijsse, quo viso, nuncium illum eodem, quo venerat equo, ex oculis abreptum disparuisse.

De mago historia.

Burgouiæ arx obsessa.

Hoc ipso tempore Ludouicus Rex arcem Burgouiæ dura obsidione cinxit, quam Burcardus Herlbachius cum duobus filijs & trecentis

trecentis equitibus acriter defendit, donec Leopoldus & Albertus Archiduces obſeſſis opem tulêre, & regi diem, quo cum eo armis decernere vellent, conſtituêre. Intercedunt, & pugnam dirimunt Henrici duo Tirolenſis, & Goricius, & de Friderico è cuſtodia dimittẽdo tractationem fruſtra hactenus ab alijs principibus tentatam inſtituunt. Videbat Ludouicus non quieſcere Leopoldum, ſed ad omnem occaſionem intentum inſidias moliri, neque tuto ſibi eſſe licere, Accedebat ad hæc pontificis grauis ira, contra quẽ vti ſeſe communiret, principibus aſſiduè pro Friderico ſollicitantibus, aliquid dandum erat. Prętereà nonnullę in Alſatia & vicinis locis ciuitates, partim cenſura eccleſiaſtica, partim Auſtriacorum opera inductæ, ab eo defecerant. Itaque conuentu Vlmæ indicto, Fridericum his ferè conditionibus dimittit. Obliuione omnium ante actorum inducta, Fridericus nunquam vlturum ſe ea, quæ paſſus erat, nec Auſtriacos impoſterùm Bauaris ad Imperatoriam dignitatem aſpirantibus, competitores fore, fidem dat, & tabulis cauet, quas poſteà Ludouicum Barbatum Imperatori Friderico, vti eum ſibi contra Ludouicum Gibboſum conciliaret, reddidiſſe nonnulli prodidere. Cautum etiam fuit, ne Fridericus alpes tranſiret, & quò firmius intercederet pacis ac fœderis vinculum, vterque de eadem Euchariſtiæ hoſtia participarunt, & pacis oſculo fraternitatem inter ſe ſanciuerunt. Sunt qui Ludouicum abſque arbitris cum auunculo Friderico collocutum, atque ita fide interpoſita tranſegiſſe affirmant. Iamq; eum locum deuenimus, vbi annalium ſcriptores mirè inter ſe variant. Inter quos ſi veri ſunt Ioannes Cuſpinianus, & Vvolfgangus Lazius, qui publicorum diplomatum fidem pro ſe adducunt, apparet inſignem Friderico à ſuperioris æui ſcriptoribus iniuriam eſſe factam, qui eum ex Romanorũ regum catalogo expungunt, nec vllo in numero habent, & Fridericum Maximiliani patrem non Quartum, qui fuit, ſed Tertium vocant. Narrant enim hunc Fridericum regis nomen, & titulum eiuraſſe. Horum opinionem refellunt illi. Imprimis verò Cuſpinianus, duo diplomata in medium profert, quorum alterum Monachij, anno ſalutis humanæ ſupra mille trecentos vigeſimoquinto, alterum Vlmæ proximè ſequenti, confectum eſt, ex quibus conſtat, vtrunque regem paribus auſpiciis, quoad Fridericus in viuis fuit, ſimul imperaſſe. Ea cùm apud ipſum vernaculo

Tractatio de liberando Friderico.

Frid. rex dimiſſus ex cuſtodia.

Pacta inter vtramq; regem.

culo

culo Germanis sermone habeantur, quo ab exteris quoq; harum rerum studiosis intelligantur, non abs re facturus esse videor, si eorum argumentum sub compendio hic inseruero. Prioris igitur summa hæc est: Testantur vterq;, se ad Dei honorem, ecclesię obsequium, & reipublicę ac subditorum tranquillitatem, pacem inter se perpetuam & fœdus fecisse, ex bonorum vtriusque ordinis virorum consilio, in has conditiones: Vti Rom. Imperium, cui vterque inauguratus esset, ambo simul summo studio, fide, industriaq; administrent, alter alterum pro virili iuuet, fratris loco habeat. Vterque Rom. regis titulum vsurpet, eodem in honore sit. Quicquid alteruter seorsum agit, id suo & alterius nomine actum esse declaret. Duo sigilla fiant, in suo quisque alterius nomen priore loco poni iubeat. In rebus maioris momenti, & Imperij beneficijs conferendis, vter prior illa tribuerit, is ab accipiente fidem suo & collegę nomine recipiat. Neuter verò sine alterius consensu oppida, arces, dominia, aut quæuis alia ab Imperio ad alienos deuolui patiatur. Quod si alterutrum in Italiam ire cōtigerit, is collegæ nomine agendi potestatem accipiat, eandem in Germania manenti relinquat. Quę Ludouicus rex filio suo Marchioni Brandemburgico, & Marchioni Morauiæ genero concessit, Fridericus approbet, Si qua ab vtroque pluribus concessa sunt, ea qui in possessione sunt retineant. Quicquid alter statuit, alter id ratum habeat, & quicunque alterum lædit, vtrunq; vti vnum eundem læsisse videatur, alterq; iniuriam alterius vti suam persequatur. Hæc ad vltimum vitæ halitum, vterque se bona fide seruaturum, iuret. Hæc ferè est prioris diplomatis sententia, cui testes adscripti sunt Berchtold⁹ Comes Hennebergicus, Fridericus Burggrauius Norimbergensis, & alij multi. In altero Ludouicus Rom. regis dignitatem & titulum Friderico se concedere testatur, eo iure vsurpandum, acsi à summo pontifice confirmatum haberet. Lazius pręter hęc in Annalibus exempla recenseri dicit ab vtroque principe data, ab eo anno, quo Fridericus liberatus fuit, vigesimoquinto scilicet. Plura apud eundem habentur, nos fortasse nimis diu his immorati ad rerum gestarum seriem reuertemur. Fridericus rex Viennam reuersus summa cum lætitia excipitur, persolutisq; D. Augustino votis barbam detruncatam Hungariæ regi mittit. Leopoldus verò, quoad vixit, offensum in Ludouicum animum non deposuit,

Pactorū causa.

Tenor & summa eorundem.

Testes adhibiti.

Fridericus vota persoluit.

depoſuit, ſed Pontificis anathemate fretus, omnia in ipſum hoſtilia molitus eſt. Cumq; Spirani Nemetum bello aggredi pararet, & medici quietem rebus interponendam, neq; corporis conſtitutionem tot laboribus diutiùs ferendis eſſe, contenderent, Argentoratum profectus, nobilium fœminarum commercio animum oblectare ſtudet, mox acri febre correptus (quam atra bilis, peculiaris heroïci ſpiritus morbus, comitabatur) in ædibus Ochſenſtainiorum ex hac vita emigrauit, anno eius ſeculi ſexto & vigeſimo, pridie Calend. Martij. Lazius menſe Iulio mortuum dicit. *Leopoldus primus moritur. 1326.*

Duas Leopoldus ex prędicta Catharina Sabaudię Ducis nata, reliquit filias, quarum maior Catharina, Domino à Cuſſin vel Coucy Gallo nupſit, minor Agnes, Boleſlao duci Suidnizio & Iaurenſi in Sileſia, quę, cùm maritū anno ſexageſimo octauo amiſiſſet, ducatui vſq; ad nonageſimum ſecundum annū, quo obiit, vidua cum laude præfuit. Henricus item Auſtriacus domum ex Boëmia dimiſſus; altero poſt Leopoldum fratrem anno, è viuis exceſſit. *Henricus Pacificus fratrem ſequitur.* Vxorem habuit, Eliſabetham Ruperti Comitis Virnenbergi filiā, ex qua prolem non ſuſcepit. Corpus eius in Ergouiam deportatum, in cœnobio Campi regij ſepelitur. Refert Auentinus, non ſteriſſe promiſſis Fridericū, atq; ideò Principes iterum conueniſſe Oeniponum. De promiſſorum fide, fides penes ipſum ſit, ego in Putſchij analectis inuenio, Ludouicum anno vigeſimo ſeptimo, illuc cum vxore Margaretha profectum, omnes cum Auſtriaco controuerſias compoſuiſſe, & Ditmaningam, Saliſburgenſi præſuli Friderico ereptam, reſtitui iuſſiſſe.

Fridericus verò rex, etſi à Ioanne Pontifice, qui Ludouicum oderat, ſæpius vti in Italiam veniret incitaretur, ire tamen noluit, neq; aliquid memoria dignum poſteà geſſit, ſed quorundam hominum perfidiam exoſus, quietam vitam amplexus eſt, & Maurbachium Carthuſianorum cœnobium in Viennenſi Sylua condidit. *Maurbachiū à Friderico pulchro conditum.* Ludouicus verò à Gibellinis priùs, deinde & ab ipſis Romanis vocatus, in Italiam profectus eſt, & à ſua factione, quæ munitiſſima quæq; loca occupauerat, Romam deductus, nouum pontificem creat, Petrum de Corbaria Franciſcanum, qui aſſumpto Nicolai quinti nomine, Ioannem Auinione agentem, hæreticum declarat, & pontificatu abdicatum diris deuouet. *Petr° de Corbaria fit pontifex.* Ioannes tamen, hunc ſuum Antipapam Auenionem perductum, in ordinem cogit,

git, & perpetuo carceri mancipat. Antequam ex Italia reuerteretur Ludouicus, jam à Cardinalibus coronatus, Fridericus ob perpessas multas in captiuitate ærumnas, lento quodam morbo paulatim tabescens, superueniente dysenteria, extinctus est, anno tricesimo. Mors eius veneni suspicione non caruit, quod nonnulli à fœmina quadam exhibitum, alij aliter tradunt. obijt in arce Gutenstain. Corpus eius Maurbachij propria fundatione à monachis conditum. Elisabetha Aragonia filium vnum Fridericum secundum in pueritia mortuum & duas procreauit filias, Elisabetham, quæ Ioanni Boëmiæ regi desponsa, ante nuptias obijt, & Annam, quæ Poloniæ regis filio promissa, cùm is quoque mortuus esset, Ludouico Romano Bauariæ principi, & post eius obitum, Ioanni Comiti Goricio nupsit, quo & ipso mortuo, nulla suscepta prole, Cœnobium D. Claræ Viennæ, ex sua dote condidit, vbi reliquum vitæ tempus, monialibus præfuit.

Friderici pulchri regis mors.

Friderico mortuo, Austriacarum ditionum gubernacula ad Ottonem, cognomine hilarem siue iocosum & Albertum secundum siue contractum fratres germanos deuoluta sunt, quorum Otto, instinctu, vti ferebatur, Ioannis pontificis, sub reditum Ludouici Cæsaris ex Italia, Columbariam valido cum exercitu obsederat. Ad eam liberandam cùm Ludouicus aduolaret, obuium in itinere habuit Ioannem Boëmiæ regem, qui eo tempore ad Henricum Carinthię Ducem, vti matrimonium inter filium suum Ioannem, & Margaretham illius filiam conciliaret, proficiscebatur. Is medium se quasi arbitrum honorarium interponens, Ludouicum Cæsarem & Austriacos in concordiam reduxit, & Cæsar Ottoni pro belli sumptibus viginti aureûm numûm millia pactus quatuor Imperij ciuitates pignori tradidit; Schafhusium, Rheinfeldam, Neoburgum, & Tigurum. Cum verò Tigurini reclamarent, & ne ab Imperio destraherentur, maiorum sibi priuilegijs indultum esse, demonstrarent, Brisacum Ottoni pro Tiguro datum, qui paulò pòst Augustæ, in verba Imperatoris iurauit. Ex eo tempore, firma & fida pax inter ipsos fuit, cùmq; Ioannes Boëmiæ rex, circa ea tempora, in Gallias ad regem Philippum iturus esset, Otto & Albertus literas illi ad pontificem dedere, quibus acceptis, cùm ex itinere Auenionem diuertisset, omnem operam & conatum adhibuit, vti summos Christianæ reipublicæ monarchas, in concordiam

Pax inter Ludouicum Cæsarem & Austriacos.

cordiam redigeret. Id antequam fieri potuit, pontifex è vita mi-
grauit,in cuius locum ſuffectus eſt. Benedictus, eo nomine duo-
decimus, anno ſupra mille trecentos trigeſimo quarto. Is ſtatim *Benedictus Duodecimus.*
vbi pontificatum iniiſſet,cenſuras à Ioanne in Ludouicum factas, *1334.*
cõfirmauit.Ea res, nouorum p Germaniam motuum, cauſa exti-
tit. In Italia item,minuti ciuitatum tyranni, inter ſe tumultuabã-
tur,& quiſque,quod poterat, ad ſe trahebat. Brixiani verò contra
Bergomates, Ioannem Boëmiæ regem, in Italiam ad ſe ſuaq; de- *Ioann. Boëmiæ*
fendenda,vocabant, & pontifex nulla ipſum reuerentia Ludoui- *rex Italiã cum*
ci,vti neq; cæteros principes teneri,adfirmabat, vti qui in diſcor- *exercitu ingre-*
dia electus, nunquam ab Eccleſia confirmatus, ſed ambitus & in *ditur,*
obedientiæ ab eadem condemnatus, Imperium nullo iure vſur-
paret. Ioannes itaq; cum ingenti exercitu Italiam ingreſſus, cum
pontificiis ſe coniunxit.Ea res, nõ in præſens tantùm Cæſaris ani-
mum ab eo alienauit,ſed impoſterum ipſi & filio ipſius, detrimẽ-
to fuit.Cùm enim anno trigeſimo quinto, Henricus Carinthius, *1335.*
extremum ſuum clauſiſſet diem, Cæſar præterito illius filio, qui
Margaretham vnicam Henrici hæredem habebat vxorem (quam
ob repandi oris virium Maultaſch vulgò vocabant) Carinthiam,
Carniolam, & adiunctas illis regiones, Auſtriacis fratribus in fi-
dem contulit,ſola Tirolenſi ditione Margarethæ relicta. Ioannes *Margaretha*
rex ex Italia reuerſus, apud Imperij principes grauiter conqueri- *Maultaſch.*
tur, filio ſuo magnam fieri iuriam, eius vxorem, paterna hæredi-
tate ſpoliari, multisq; argumentis & exemplis, cauſam ſuam agit. *Carinthia ad*
Reſpondet Cæſar, pro iure ſuo licere ſibi, ditiones abſque melio- *Auſtriacos per-*
ris ſexus hærede, ad imperium reuolutas, pro eius commodo qui- *uenit.*
bus videretur, adſignare, conſtare ſibi facti ſui rationes & cauſas,
easquè prouincias Auſtriæ vicinas, non alio modo quietiores, &
Imperio obſequentiores forè, quàm ſi ab Auſtriacis gubernen-
tur. Hac re offenſus rex, inimicum in Cæſarem, & Auſtriacos ani-
mum induit. Iritatus eadem re, Henricus Bauariæ ſecundæ Dux,
qui Tirolenſis reguli ſororem duxerat, cum hoc ipſo, & altero eius *Henri. Bauarus*
fratre Carolo Morauiæ rectore (qui poſteà Cæſar fuit) fœdus in *& Boëmi Au-*
Auſtriacos init, bellumque iis, communi omnium nomine, in- *ſtriacis bellum*
dicit. Idem etiam de Imperio in ſpem venit, igitur cenſuram Ec- *indicunt.*
cleſiaſticam, cui hactenus nihil tribuerat, refricat, facilè futurum
ſperans, vti deiecto à rerum gubernaculis Ludouico, ipſe ſoceri

opibus adiutus, ad Imperium perueniat. Itaque contractis ex Boëmia & Morauia militibus, Neoburgum propè Schardingam obsidet, sed Ludouico Patauium versus ducente, obsidionem soluit.

Inter hæc Boëmiæ rex domum profectus, & à suis de toto negocio edoctus, cum Henrici Bauari generi sui copiis, suas coniungit, Austriæ fines, quà Morauiæ contermina est, inuadit, ferro & igni agros latè perpopulatur, oppidis nonnullis occupatis, Benedictum Vverdembergicum, & Henricum ac Ioannē fratres Henrici Lippensis filios imponit. Otto in altera Danubij ripa erat, sed ab Hungaris & Polonis, qui suppetias venerant, destitutus, hostium conatus inhibere non poterat, itaq; auxilia à Ludouico implorat. Is cum Vdalrico Vvirtembergico, & Guilielmo Iuliacensi, secundo Danubio Viennam descendit, ibique Iuliacensem, cui nupta erat Imperatricis soror, ducem creat. Inde Boëmis obuiam ire parat, de quibus iam Otto pleraq; loca, per negligentiam præfectorum malè custodita, recuperauerat. Interuentu quorundam procerum, quibus bella ciuilia inter cognatos & affines cordi non erant, induciæ fiunt, ante quarum exitum, Lincij priùs, deinde Neostadij conuentus indicitur, tandemquè pax inter principes fit, nouisq; affinitatibus confirmatur. Ottoni enim, qui priorem coniugem Elisabetham Stephani Bauari filiam, amiserat, Anna regis Boëmiæ filia: & Ioanni Henrici Bauari filio, Elisabetha Cæsaris filia, despondetur. Inter hæc augebatur indies fatalis inter pontificem & Cæsarem discordia, quam pro viribus alebat Gallorum rex. Pontifex diris execrationibus in Ludouicum detonabat, hic ab illo ad œcumenicum concilium prouocabat, multaq; cum principibus & reliquis Imperij ordinibus, de iniquis illius actionibus conquerebatur, quin & scripto publicè edito, legitimum se Imperatorem esse, neq; à pontifice reijci debere, demonstrabat, erantq; ex principibus nonnulli, qui anathemate neglecto, Imperatoris partes fouebant. Ecclesiasti verò proceres, diuersis inter se studiis decertabant. Cæsar enim eos, qui cum pontifice contra se sentiebant, dignitate & redditibus spoliabat, alios in eorum locum subrogabat. Multi igitur ex proceribus, & sacerdotum vulgo, Auenionem, multi Romam, iniurias questum iêre, quorum maior pars, exhausto viatico, cum nihil illis præter verba, nec ea ipsa gratis darentur, in Germaniam reuersi, Cæsaris se

Ludou. rex Austriacis suppetias venit.

Pax inter Boëmos Austriacos & Bauaros.

Cæsar à pontifice ad Concilium prouocat.

Romæ nec verba quidem gratis dantur.

partibus adjunxere. Ex ijs disertissimum quenq;, Ludouicus concionatores esse jubet, qui causam suam ad populum pro concione agerent. Audiebatur in omnibus ferè concionibus, de Cęsaris cũ pontifice controuersia, danda esse Cæsari quæ Cæsaris sunt, rectè eum atque ordine ad concilium prouocasse, & his similia. Contrà principes illi, qui Ludouicum oderant, per suos item concionatores, singulis diebus festis, excommunicationis diploma, promulgari jubent. Hos Cæsar per præfectos suos bello aggreditur, eratq; deploratissimus Germanię status. Neq; interim per Italiam res erant quietiores, Guelphi profligatis vbiq; Gibellinis, rerum potiebantur, & pontifex missis Romã, Mediolanum, & alias Italiæ ciuitates legatis, oportuna sibi contra Cæsarem pręsidia comparabat. Omnia persequi, vti longum, ita neq; instituti nostri foret. Ad Austriacos itaque nostros reuertemur. *Turbulentus Germaniæ status.*

Anno tricesimo octauo obijt Otto, relictis ex priore coniuge duobus filiis, Friderico Tertio, & Leopoldo hac appellatione secundo. Corpus eius in Nouomonte Stiriæ monasterio, quod ipse fundauerat, conditum est. Huic in delitijs fuêre, Otto Fuchsius eques Francus, cui à rusticorum odio Neidhardo cognomen datum, & Vvigandus à Teben, Parochus Calembergicus, vterq; iocandi & scurrandi artificio insignes, magniq; magis quam boni apud vulgum nominis. Solus igitur jam ex tàm numerosa Alberti Cæsaris prole, supereat Albertus secundus, cui ab euentu priùs Contracto, mox à prudentia & rerum gerendarum dexteritate, Sapienti cognomen fuit, non minùs enim animi prudentia valebat, quàm corporis membris æger erat, illius dotibus, huius defectum, benignè compensante natura. Vitium hoc, illi, ex veneno obuenisse inuenio, quod iuueni datum, medici suis antidotis à corde ad extima corporis mẽbra deriuârant. Is sacris primùm destinatus, & in Patauiensem præsulem electus, quod nullam ex fratribus prolem esse videret, Albertum Alberti Saxoniæ Ducis, ex Agnete amita sua filium, in suum locum promouit, & à Pontifice Max. sacris absolutus, vxorem duxit Ioannam Vdalrici vltimi Ferretarũ Comitis filiam, ex quo matrimonio (nam Ottonis filij non diu super vixere) inclyta hæc familia instaurata est. Primis aliquod annis, à decessu fratrum, pax Alberto, & quieta gubernationis initia fuere. Anno quadragesimo eius seculi, cùm sub finem *1338. Otto Austriacus obiit. Otto Fuchsius Neithardus. Parochus Calemb. Albertus Contractus siue Sapiens. Vdalricus Comitum Ferretarum vltimus.*

1340. superioris anni Ioannes Bauariæ Dux obijsset, hæreditatem eius Fridericus & Leopoldus Austriaci, Ottonis ex Elisabetha Bauara filij, adire volebant, etsi sunt, qui, Leopoldum non ex illa, sed ex Anna, secunda Ottonis vxore, natum fuisse, & Fridericum solum de Bauaria contendisse dicant. Ambiebat eandẽ Adolphus quoq;, Rudolphi Palatini filius, sed Imperator Ludouicus, vno gradu propior, reliquis prælatus est. Interim Benedicto Papa ẽ viuis sublato, successit Clemens Sextus, Gallorum regi vnicè charus. Is Ludouicum non jam bullis, sed bellis aggredi decreuerat, nisi inopina Roberti Apuliæ regis mors, consilium hoc mutare coëgisset. Is enim in lecto suo apud coniugem Ioannam cædis (vti ferebatur) consciam, à sicarijs obtruncatus est. Hac de causa omisso bello, Clemens, diras à maioribus in Cæsarem motas, prosequitur, neq; antea desistit, quam Carolus Morauię præfectus Boëmi filius, cõtra ipsum eligeretur, qui tamen, quoad Ludouicus vixit, Imperiũ vsurpare non potuit. Ludouicus igitur, vti & ipse vires suas confirmaret, Angliæ regem sibi amicitia & fœdere coniungit, isq; filiam suam, nouem annos tum natam, Monachium ad ipsum mittit, cum quadraginta aurẽum nummûm millibus, quę Friderico Austriaco, Ottonis filio, in matrimonium daretur. Cùm verò Cæsar pecuniam illam non traderet, neq; Fridericus desponsam traduceret, Anglię rex, filiam in Angliam reduci iussit. Legatis tamen eò missis, instituta de sponsalibus actio est, sed Fridericus anno quadragesimo quarto supra milletrecentos, immaturo fato obiit, quem Leopoldus frater sequenti annó secutus est. Ambo apud patrem sepulti sunt. Solus igitur ex Austriacis Albertus, omnibus illorum ditionibus præerat, cui cùm diuturna pax fuerat, bellum tandem cum Tigurinis exortum est, de quo paulò altius repetenda erunt initia.

Ioann. Bauariæ Dux obit. *Clemẽs Sextus.* *Roberti Apuliæ regis mors.* *Fridericus III. & Leopold.[9] II. fratres Austriaci moriuntur.*

Ante annos aliquot Tigurini magistratum duodecim virûm, quòd peculatum fecisse, & nimis impotenter dominari dicerentur, solum vertere coëgerant, nouumq; reipublicæ statum introduxerant. Qui ciuitate pulsi erant, ad Austriacorum pręfectos, per vicinam Ergouiam se contulere. Imprimis verò Ioannem Habsburgicum Comitẽ, cuius patrem, anno tricesimo septimo, ijdem Tigurini, in prœlio occiderant, in suas partes adducunt, isq; Rapersvillam illis concedit, vnde magna ciuibus incommoda, quotidie

1344. *Bellum Tigurinum.*

tidie adferebant. Anno demum eius seculi quinquagesimo, Ioannes cum confœderatis Tigurinorum exulibus, quosdam ex suis, in vrbem clàm præmisit, cumq; nonnullos ex ciuibus conscios haberet, noctu quadam adueniens, occupare vrbem statuit, ciues verò detecta fraude, ad arma excitati, pòst primam velitationem, ipsum cum aliis quibusdam capiunt, quibus in vincula coniectis, egressi Rapersvillam & vicina quædam loca expugnant, ciues in sua verba iurare cogunt, agrosq; Habsburgicorum perpopulantur, id quod absq; Austriacorum damno fieri non poterat. Contrà qui Austriacis addicti erant, atque inter ipsos primi Vualdneri à Sultz, Tigurinos, quos extra vrbis pomeria nancisci potuêre, spoliant, & captiuos abducunt. Iuuabant illos Basilea & Argentoratum, quod videntes Tigurini, centum Basileenses ciues, & septuaginta Argentoratenses (qui ad Diuam Virginem Eremitanam relligionis causa ierant) capiunt, non nisi numerata satis magna pecunia dimissuri. Itaque Basilea, Argentoratum, Columbaria, Friburgum, & Selestadium ciuitates, cum Austriacis præfectis, fœdus faciunt, Tigurum obsidere parant. Tigurini, vti ciuitatum animos sibi æquiores redderent, captiuos sine precio domum ire permittunt, vtq; & ipsi contra hostium vires se munirent, quòd bellum sibi imminere ab Alberto prouidebant, auxilia à Carolo Quarto (qui tum, Ludouico, ad annum quadragesimum septimum, ex apoplexia in venatu extincto, rerum potiebatur) postulant, quæ cum nulla aduenirent, fœdus cum Lucernatibus, Vriis, Suitensibus, & Vndervvaldis faciunt. Albertus igitur, ne & alij tumultuarentur veritus, in Egouiam se confert, missisquè peruicina loca nunciis, suos omnes Pontes vulgò Brugas ad consultandum de rebus communibus, conuocat. Venerunt eò & Tigurinorum legati, cum quibus, de illata sibi suísque subditis iniuria, expostulat Albertus, quod etsi à Ioanne Habsburgico læsos se esse interpretarentur, non tamen Rapersvillam, & alia ditionis Austriacæ loca, bello non denunciato, inuadere debuissent, eaq; vti in integrum restituta, sibi reddantur, & Ioannes ex custodia dimittatur, petit. Tigurini contrà, iniuriarum initia non abs se, sed ab Habsburgicis orta, quibus Austriaci præfecti auxilia vires & arma sua coniunxissent, neque ad restitutionem teneri, qui sui defendendi causa, iusta in hostes arma sumpsere. Albertus

1350. *Ioa. Habsburgicus Tigurū noctu inuadens capitur.*

Vualdnerus à Sultz.

Carolus Quartus Cæsar.

Albertus cum Tigurinis expostulat.

Albertus Sapiens Tigurum obsidet.

itaque circa medium Septembrem, contractis omnibus copiis, in Tigurinorum agrum ducit. Fuere cum eo, Ludouicus Marchio Brandemburgicus, Fridericus Dux Tecciorum. Item Vrſplingiorum Dux, & Burggrauius Norimbergenſis Principes, Herbipolenſis, Friſingenſis, Babenbergenſis, Conſtantienſis, Baſileenſis, & Curienſis epiſcopi, Comites item viginti ſex, Eberhardus Vvirtembergicus Supremus agminis ductor, Ludouicus Oetingenſis, Fridericus Ortemburgicus, Albertus & Henricus Nellenburgici, Smalenccij duo, Tettnangij duo, Fürſtenbergij duo, Thierſtainij tres, Habſburgicus vnus, vnus item Kiburgicus, Rudolphus & Hermannus Vverdenbergici, Vvilhelmus Kirchbergicus, Immerus Straſbergius, Neoburgenſis, Nidouius, Petrus Arbergicus, Hermánus Friburgius, Zollerenſis & Metburgius. Ad hos auxilia etiam miſerant Argentoratenſes, Baſileenſes, Bernates, Friburgici, Solodorenſes, Conſtancienſes, Briſacenſes, Schafhuſienſes, & Neoburgici. Aderant & à Comite Allobrogum, haud ſpernendæ copiæ. Ad ſedecim millia equites & pedites in caſtris fuiſſe inuenio. Stumpfius duo equitum, viginti peditũ millia recenſuit. Tigurini & ipſi auxilia à confœderatis accerſunt, quęq; & reſiſtendo hoſti, & ferendæ obſidioni ſunt, parant. Fridericus verò Toggenburgicus, Herdegius Rechbergerus, equitum Rhodiorum magiſter Vadiſvvilæ, Cunradus Berenfelſius, & alij nonnulli proceres, belli, quòd citra vicinorum iniuriam geri non poteſt, incommoda conſiderantes, meliùs ſe vtrique parti, ſi neutri coniungantur, conſulturos rati, medios ſe tãquam arbitros interponunt, & aſſiduè inter Alberti caſtra atque vrbem obequitantes, eò rem adducunt, vti omnis controuerſia, Agnetis Andreæ quondam Hungariæ regis viduæ arbitrio, decidenda committeretur, cui Albert⁹ duos quos vellet, totidem Tigurini aſſeſſores, ex ſuis adiungerent, quodq; ipſi, vel maior eorum pars decerneret, id vtriq; pro rato & irreuocabili acciperet. Tigurini hac cõditione contenti, hoc tantum excipiebant, ne quid contra ipſorum iura, immunitates, conſuetudines, & fœdera facere cogerentur. Ne verò per eos ſtare videretur, quò minùs concordia procederet, ſedecim optimates ex ſuis obſides, principi dant, donec lata ab Agnete & cęteris arbitris ſententia, executioni daretur. Ea tùm magna cum vitæ ſanctimonia, in monaſterio Campi regij (vulgò Künigsfeld) procul hominum

Qui Alberto II. ſocia arma iunxerint.

IIII. Principes.

VI. Epiſcopi.

XXVI. Comites.

IX. Ciuitates.

Res vtrinq; ad arbitros delata.

num cœtu & aulæ strepitu vitam degebat. Viderat marito Rege adhuc viuo, magnos in Hungaria tumultus, & fluxam procerum fidem, viderat paucis annis pòst, parentem Cæsarem, nefando parricidio interfectum: Credibile est humanas res perosam, reliquum ætatis Deo consecrasse, iuuencula erat cum virum amisit, sed tandem ad octoginta annos eam peruenisse affirmat Sunthemius. Agnes igitur summo cum studio, pacem inter fratrem & Tigurinos, eorumq; confœderatos componere adnixa, nihil efficere potuit. Vtra verò pars, nouam bello causam dederit, parum inter auctores conuenit. Obsides ab Alberto detentos quidam referunt, causam non addunt. Iacobus à Küngelshouen, Tigurinos dicit arbitrorum sententia minùs contentos, arma arripuisse. Itaq; Albertus bellum & ipse cõtinuat, oppida circumuicina, præsidijs munit, fiunt quotidie excursiones, agri euastantur, multa vtrinq; damna & incommoda accipiuntur. Tandem, ipso natali seruatoris nostri die, Tigurini, cùm aliquot Alberti milites Badenæ esse, per exploratores didicissent (aderant inter illos trecenti equites Argentoratẽses) facto clàm itinere, de nocte ipsos aggredi statuerant, sed antequam eò peruenire potuerunt; jam illi in tutum se receperant. Itaque Tigurini, balneas quæ extra oppidum erant, & vicinas quasdam casas exussere, hinc domum reuersuri, Freüdenouiam pagum, ex intinere aggressi, diripuerunt, domibus ignem injecerunt. Postridie, qui D. Stephano prothomartyri sacer est, Austriaci ad quatuor pugnatorum millia, oppido egressi, Tigurinos propè Tatvillam, non longè à Badena, assequuti sunt. Erant cum illis recentes peditum copiæ, quas Ioannes Ellerbachius, Principis cubicularius, ex Athesina regione conscriptos, illis diebus adduxerat, de quorum aduentu, nihil etiamnum inaudierant Tigurini. Igitur Rudolphus Brunus, eorum præfectus, hostium multitudine, necopinata, territus, cum in ima valle, se cum suis esse, & editiora circùm loca ab hostibus occupari, videret, citato equo, relictis suis, Tigurum versus abiit, vti cæsis (quod timebat) militibus, vrbi præsidio esset. Ea res ne trepidationem adferret, prudenter admodum cauit Mannesius quidam, qui in præfecti locum succedens, bono animo ciues esse iubet, profectum se conscio, Rudolphum, cum maioribus extemplo copiis adfuturum, itaque virum se quisque præstaret, strenuam patriæ operam

Agnes Hungariæ regina.

Pacis arbitra inter fratrem & Tigurinos.

Tigurini Austriacos inuadere statuunt.

Ioann. Ellerbachius.

Rudol. Brunus.

Mannesius.

operam nauaret. Interim Austriaci, vndiq; eos aggrediuntur, fitq; acerrimus conflictus, & maiorem Heluetij, quàm pro numero, edebant pugnã, donec multitudine hostium, inclinare nonnihil coacti fuere. Iamq; penes Austriacos victoria esse videbatur, sed leuis admodum res fortè oblata, magnum Tigurinis momentum attulit. Erat agrestium hominum manus, perexigua, quæ Tigurinorum agmen tardiùs secuta, ardente iam pugna accurrens, ne à suis aberraret (iam enim nox erat) Tiguri nomen inclamabat. Tigurini, præfectum cum auxiliis, quæ dixerat Mannesius, adesse rati, instauratis in pugnam animis, hostem in fugam compellunt. Periere ex Austriacis sexcenti, capta signa militaria sex. Albertus Mülnerus, quingentos ex hoste, quadraginta ex suis cecidisse refert, capta, & publicè suspensa signa septem. Hæc victoria, domum nunciata, eò maiorem Tigurinis lætitiam attulit, quò propior metum res fuerat. Diuinitus verò oblatam sibi eam agnouêre, & annuas ferias, circa quinquagenaria, quibus ad Diuam Virginem Eremitanum publicè ex singulis domibus singuli supplicatum irent, constituêre.

Tigurini contra Austriacos fœliciter pugnant.

1352.

Per eosdem dies Tigurini, cùm Albertum audiuissent, Glaronæ, & vicinis ei locis præsidia collocaturum, eam rem sibi præuertendam rati, armata manu pagum illum sui iuris faciunt, incolas in fœdus recipiunt, vicinum agrum deprædati, domum redeunt. Profectis Tigurinis, Vvalterus à Stadio cum suis Vvesena egressus, dum Glaronam illis eripere, tentat à Glaronensibus ipse cum Emmeringio quodam, equestris ordinis viro, occiditur, reliqui fuga salutem inuenêre. Lucernates item, cum aliquot cõfœderatis, in Ergouiam irruunt, Monasterium Præposituram, quam vocãt, prædiuitem cum adiuncto vico, septemq; pagos vicinos exurunt, multasq; prædas secum auferunt. Non multò pòst Austriaci ad mille quadringentos, in agrum Lucernatem ingressi, Calendis Maij, parem hosti vicem reddunt. Præda onustos Heluetij assecuti, quòd pauciores essent, quibusdam amissis domum abiêre, & paulò pòst Habsburgum arcem, propè demoliti sunt. Erat inter ea oppida, quæ Alberto parebant, Tugium oportuno loco situm, ad lacum ab ipso denominatum, vnde multæ quotidie fiebant in Tigurinos eorumque confœderatos excursiones. Id à confœderatis arcta obsidione cinctum, circa finem Iunij mensis in fi-

Vvalterus à Stadio.

Habsburgum à Lucernatibus destructum.

Tugium oppidũ

in fidem & fœdus eorum recipitur. Albertus igitur, collectis vndique copijs, iterum in Tigurinorum agrum ducit, & vicina loca late perpopulatur. Tigurini acceptis & ipsi auxilijs, egressi, castra ante vrbem locant. Medium inter vtrosq; flumen erat, Limagum indigenę vocant, id Albertus, hoste nequicquam impedire conato, ponte iungit. Tigurini verò ratibus, quas domi comparauerãt, de nocte eò delati, pontem demoliuntur. Albertus interim etsi membris ęger, aut equo tamen, aut lectica vectus, omnia imperatoris munia sedulò obiens, vadum tandem inuenit, quo flumen superari poterat. Stumpfius eum bis mille equites, decem tantùm millia peditum, in exercitu habuisse scribit, Mülnerus Tigurinorum prætor, de equitum numero cum eo conuenit, peditum triginta millia ponit, deserte addens, maioribus eum, quàm anteà, viribus in hoc bellum incubuisse. Fiunt interim aliquot velitationes, quibus aliquantò superiores videbantur Austriaci, donec de pace iterum agi cœptum est. Erat in castris Alberti Ludouicus Brandemburgicus Marchio. Is cùm Albertum, si æqua obtineri possent, à pacis consilijs non esse alienum videret, duos ex suis, fidos homines, ad Tigurinos mittit, conditiones, quibus pacem fieri vellent, consignatas ad se mittant, petit. Postridiè Albertus exercitum ab obsidione reducit. Post quatuor dies Marchionis internuncij in castra redeunt, instituitur cum Tigurinis colloquium, multisq; hinc inde disceptatis, Lucernam conuentui dies indicitur, ibi pax ad Brandemburgici arbitrium, in has conditiones cõfit: Tigurini, Alberto Tugium restituant, ciues priori domino dicto audientes sint, & quatenus sine eius damno fieri licebit, in fœdere cum ipsis permaneant. Ioannes Habsburgicus è custodia dimittatur, quæ Tigurini loca cepissent, & deformassent, ea pristino statui restituta, Alberto reddantur, obsides illi recipiunt. Glaronenses iurisiurandi, relligione qua Tigurinis obstricti erant, soluti, fœdus nihilominus cum iis seruent.

Alberti Sapientis in Tigurinos expeditio.

Ludouicus Brãdemburgicus Marchio.

Pax Alberti cũ Tigurinis.

Cæterùm in hunc modum facta pax, diuturna esse non potuit. Discordiarum initia Tugiani præbuere, apud quos, cùm & principis obsequium, & fœderis ratio exigeretur, non poterant omnia quietè ad ministrari, quin ea quæ principi ex vsu erant, fœderatis minùs probarentur, & è contrà; neq; adeò duobus seruire dominis tutò liceret. Accedebant ad hæc vtriusque partis querelæ,

Duob^o Dominis seruire graue.

relæ, quibus Albertus Tigurinos pacis formulæ à Marchione pręscriptæ, satisfacere negabat, ij verò obsides non absque precio, vti decretum erat, sibi restitutos, sed pro sumptibus, quos fecerant, millesептingentos aureos esse numeratos adfirmabant. Suitenses igitur, & eorum confœderati, Tugium secundò in suam potesta-
1353. *Carolus Quartus Cæsar Tigurum venit.* tem redigunt, fœdus anteà initum confirmant, Albertum ab eo excludunt. Is igitur ad Carolum Quartum Cæsarem profectus, grauiter cum eo de iniuriis sibi illatis conqueritur, quæ si negligantur, non sibi tantùm, sed & reliquis Imperij principibus, exemplo ipso, plurimùm sint obfuturæ. Carolus igitur circa finem Septembris, anni quinquagesimi tertij, cum ipso Alberto Tigurum profectus, vtriusq; partis rationes audire, & si commodè fieri posset, pacem inter eos stabilire decreuit. Ibi Albertus multis adductis rationibus, confœderatas ciuitates, antiquitùs ad suæ ditionis ius pertinere, contendebat. Suitenses verò, Lucernates, &

Disceptatio inter Albertũ & Heluetiæ ciuitates. Vndervaldij productis & ipsi probationibus, semper se Rom. Imperio addictos fuisse adseuerabant, aliquid tamen iuris in se habuisse Habsburgicos, non negare, idemq; quod ipsis anteà tributum fuerit, ne nunc quoq; detrectare. Cæsar acceptis vtriusq; partis scriptis, deliberaturum se super ipsorum negocio promittit. Cumq; nihil transigere posset, ad medium Octobrem inde discessurus, inducias inter ipsos imperat, quoad reuersus omnia componat. Hinc secundo Rheno ad alia Imperij oppida proficiscitur.

1354. Interim inter Austriacos & Tigurinos, omnia pacata fuere, & Cæsar alijs negocijs defunctis, sequenti anno, circa resurrectionis dominicę solēne festum, reuersus est Tigurum. Ibi Albertus dicere iussus, has de Tigurinis querelas exposuit: Quod Ioanni Habsburgico agnato suo Rapersuillam, & alia per Ergouiam loca, totamq; Marcham, quam vocāt, rapinis, & incendijs deformassent,
Alberti de Tigurinis querelæ. quæ loca Austriacorum ditionis esse, & eorum beneficio ab ipso teneri non ignorauerāt. Quòd cum suę ditionis hominibus, contra se inito fœdere, Lucernam sibi, Glaronam, & Tugium eripuissent, multa sibi alijsq; vicinis nobilibus, damna intulissent, nec ab inferendis, etiamnum supersedeant. Petit itaque, vti ablata restituantur, destructa instaurentur, subditi ab illicitis fœderibus eximantur. Cæsar hæc Alberti postulata Tigurinis proponit, quæ si admittant, tum se daturum operam, vti cum ipso in gratiam redeant,

deant, ſin minùs, ſui officij eſſe, vti Alberto ad ius ſuum obtinendum, auxilio ſit, qua in re neq; opibus ſe, neq; vitæ parſurum. Tigurini inſperato hoc Cæſaris ſermone moti, anxiè excuſant: Non in Albertum principem ab initio, ſed in Ioannem Habſburgicum eiuſq; ſubditos, arma à ſuis hominibus neceſſariò eſſe ſumpta. Ioannem ipſum multas ipſis, magnasq; iniurias priorem intuliſſe, noctu cum valida armatorum manu vrbem inuaſiſſe, nefariæ cędi omnes deſtinaſſe. Cumq; Albertum nec dicto nec facto læſiſſent, is nihilominus ipſorum ciuitatem obſidione premeret, agros vaſtaret, Imperij auxilio fruſtra inuocato, imò à nonnullis Imperij principibus & ciuitatibus bello petitos, cum vicinis ſe, quorum fidem in ſummis vitæ & fortunarum periculis anteà ſæpè experti eſſent, fœdus facere coactos, quod vſque ad vltimum vitæ ſpiritum tueri & iurati eſſent, & in animo haberent. Cæſar ad hæc retulit: cùm Imperiò addicti eſſent, nec rectè nec ordine ab ipſis eſſe factum, quòd ſe inconſulto, fœdus cum quoquam feciſſent. Fœdera eiuſmodi irrita eſſe debere, ſeq; pro ſua auctoritate, ab omni fœdere & iuriſiurandi ſacramento, liberos pronunciare. Illi non ſe fœdus contra Imperij iura, ſed ad iuſtam & neceſſariam ſui defenſionem feciſſe, adfirmabant. Cùm hæc minimè ſuccederent, agi cum illis cœptum eſt, vti omnem controuerſiam Cæſaris arbitrio committerent, quod Albertus item eſſet facturus. Tigurini iura ſua, priuilegia, conſuetudines, & fœdera excipientes, de reliquo Cæſaris arbitrium, nõ detrectabant. Carolus cùm nihil apud eos agere ſe videret, Alberti animum tentare voluit, & ab eo petiit, vti quicquid iuris in Lucernates, Glaronenſes, & Tugianos habebat, id accepta pecunia in ſe transferret, ita fieri poſſe, vti ſaluo fœdere, quod mordicùs retinere eos videbat, Imperio addicerentur. Albertus, Cæſarem ſuam hic rem agere videns, non habere ſe ditiones venales, malle alias ab ipſo emere reſpondit. Ita negocio infecto inde diſceſſum, & edictis priùs induciis, quoad eas Cæſar literis renunciaret.

Tigurinorum defenſio.

Tigurinorũ fœdus à Cæſare reprobatur.

Induciæ inter Albertum & Tigurinos.

Grauiter ferebat Cæſar hanc Tigurinorum pertinaciam, itaq; ſequenti anno, ſub finem menſis Iulij, quo tempore minimè id eſſe facturus ſperabatur, edito ſcripto, induciarum diem exiiſſe, declarauit, & Albertus fortaſſe ea de re monitus, circa medium Auguſtũ cum exercitu ſatis valido, iterũ in Tigurinos mouit. Dumq;

illi auxiliares vndiq; copias contrahunt, Albertus noctu quadam castris egressus, ante exortum solem Rapersvillam venit, & à Ioanne Habsburgico intromissus, ciues in verba iurare compulit. Ea res magno Tigurinis cessit incommodo, quorum dolorem auxit, quòd nihil tale facturum esse Ioannem putarent, qui paulò antè & ipsos & Albertũ obnixè orauerat, vti eo bello quieto sibi cum suis esse liceret. Albertus rebus in eo oppido constitutis, Tigurum versus rediens, loca quædam ex itinere ferro & igni vastauit. Huic initio Septembris Carolus Cæsar, magno cum exercitu ex Boëmis, Sueuis, & Rhenanis se coniunxit. Heluetij hac copiarum hostilium accessione, non timidiores sed cautiores facti, oportunis locis præsidia collocant, nusquam ad iustum prœlium copiam sui faciunt, sed multis ex vrbe excursibus, multis ex vicinis montibus impressionibus, hostium vires carpunt. Tandem verò accersitis vndiq; auxiliis, vrbe egressi, castra contra hostem locant. Iamq; res ad prælium spectabat, cùm exorta in castris Cæsaris contentio, omnem rei bene gerendæ ordinem & occasionem corrupit. Sueuorum Dux erat Constantiensis Episcopus. Is magna animi pertinacia contendebat, Sueuos in hostem primos procedere debere, id jam inde à Carolo Magno, ob res præclarè gestas, huic genti concessum esse. Cæsar Boëmis suis, hoc honoris haberi volebat. Albertus verò suam hic rem potissimùm agi, & rebelles suos abs se suisq; multandos esse, adseuerabat. Interim cùm noua indies auxilia à confœderatis aduenirent, nec contentio remitteret, Cæsar cum omnibus suis discessit, & Albertus militem in vicina oppida Rapersvillam, Vvesenam, Gruningam, & Kyburgum distribuit. Hæc etsi aliter ab aliis narrari scio, potiores tamen Stumpfium & Mülnerum auctores habui, quam Mutium, qui ex tot bellicosis nationibus nullos in prima acie constitui voluisse prodidit. Sequenti anno, mense Februario N. Buechaimius Alberti præfectus, ex Austria cum quingentis Hungaris equitibus, Vitodurũ venit. Ii pars Badenæ, pars Regensburgij collocati, assiduis in agrum Tigurinum excursibus, magna inferebant damna, neq; repelli facilè poterant, quòd pernicibus equis vterentur, & sagittas more Scythico spargerent, quod genus pugnæ, eius loci hominibus insolitum erat. Tandem Carolus Cæsar, cum Ratisponæ conuentum Imperij ageret, pacem inter Albertum & Tigurinos, eorumq; cõfœdera-

Albert' Rapersuillam occupat.

Carolus Quartus cum Alberto se coniungit.

Cōtētio in castris Cæsaris & Alberti.

1355.

Comitia Ratisbona.

fœderatos, quorum legati aderant, fecit; vti saluis eorum fœderibus, solita Austriacis obsequia, præstarentur. Acta hæc sunt, vigesimaquarta die Iulij, quæ D. Iacobo sacra est. Hanc pacem Albertus sequenti anno pòst confirmauit, & fœdus cum Tigurinis in annos quinque pactus est. *Cæsar pacē inter Albertum & Tigurinos facit.*

Oritur inter hęc bellum, inter Cęsarem & Eberhardum Vvirtembergæ Comitem ex hac causa. Cęsar eum vigintiquatuor Imperij ciuitatibus in Sueuia, præfecerat vicarium, quas cum nouis & insolitis exactionibus vexaret, querelæ ad Cæsarem frequentes deferuntur. Admonitus à Cæsare, nihil de proposito mutabat, & quòd bellum sibi imminere sciret, vti vires sibi adiungeret, fœdus cum Alberto (cui bello Tigurino auxiliatus fuerat) cumq; eius filijs Austriæ regulis, faciebat. Cùm verò, interuentu quorundam principum, controuersia hęc esset composita, Cęsar Eberhardo & reliquis eius confœderatis, quòd minùs ipsum lædere possent facilè ignouit, Austriacos verò, vti potentiores, ab ea cōditione, qua cautum erat, ne cui fraudi esset arma cum Vvirtembergico iunxisse, excepit, omnemq; in eos iram conuertit. Itaque scripto per Imperium milite, expeditionem in Austriam parat. Albertus solum se ex omnibus peti videns, Cęsaris iram leniendam esse ratus, legatos ad ipsum mittit, pacem impetrat. Reliquum vitæ tempus Alberto quietum à bellis fuit, itaque ad pietatis studia conuersus, Gemmingum in superiori Austria cœnobium Carthusianum, ante multos annos cœptum, ad summam manum perduxit. Anno demum quinquagesimo octauo, cùm Margaretham filiam, Meinardo Marchioni Brandenburgensi. Ludouici Bauati ex Margaretha Maultasch, Tirolensium principe, filio, despondisset, vnde tricesimo post die obijt, atque ad decimumtertium Cal. Augusti, in Gemmingo cœnobio sepultus est, propè vxorem Ioannam, quæ quinquennio antè obierat. Erat ea, vti antea quoq; diximus, Vdalrici vltimi Piretani Comitis filia, qui anno vigesimo quarto eius seculi obiens, cùm præter ipsam, & Vrsulam filias, nullos haberet liberos, Vrsulæ octo millibus ducatorum numeratis, Austriaci eum Comitatum vnà cum tota Suntgouia & reliquis Ferretanorum ditionibus hæreditate adierunt. Filios Albertus reliquit quatuor: Rudolphum Quartum, Albertum Tertium, Leopoldum Tertium, & Fridericum Quartum, filias duas: Cathari- *Eberardi Vvirtembergensis fœdus cum Austriacis.* *Albertus Sapiēs moritur.* *Ferretan. comitatus ad Austriacos.* *Alberti Sapientis filij.*

nam,& Margaretham,quarum hæc Meinardo vita functo, Ioanni Morauiæ principi, Caroli Cæsaris fratri nupsit, illa cœlibatum amplexa,monialibus D.Claræ apud Viennenses præfuit.

Rudol. quartus Austriæ princeps. Rudolphus igitur nominis eius à Rudolpho Cæsare Quartus, Alberti Secundi, maximus natu filius, cui posteà ex moribus & rebus gestis magnanimo cognomen datum, summę rerum, patris vltima voluntate, impositus erat, ita tamen, vti fratres haberet consiliorum participes, qui mos, inter Austriæ principes, solemnis iam tum fuit. Is in Ergouiam, & vicina ei loca profectus, pacem cum Heluetiis, & fœdus cum Tigurinis, à patre initum, seruauit, & Lacum Tigurinum à Rapersvilla vsq; ad Hurdenum vicum, ponte mille octingentorũ & quinquaginta passuum magnis impensis strauit, quod compendium, iter facientibus, percommodùm est, alij tamen id operis Alberto patri tribuunt.

1360. Priuilegia Austriacis cõcessa. Hic anno sexagesimo, Austrię priuilegia, à Carolo Cæsare accepit, quæ nonnulli augustiora tum esse facta, adfirmant; ne scilicet aduersus Austriæ Archiduces, ad Imperij Cameram prouocare cuiquam liceat: neque vlla etiam ab Archiduce, à subditis prouocatio fieret: & si qui litem Archiduci intenderent, respondere his non teneretur, nisi iusticiam aduersarius temerè forsan negaret, addita insuper clausula hac: Si solemnia omnia quæ vt Archiduci debentur, non fierent, Rudolpho id sine fraude fore. Taruisianam quoque Marcham cum vicinis aliquot locis, de quibus patri cum Venetis controuersia intercesserat, Caroli Cæsaris beneficio obtinuit, qui & filiam ei Catharinam despondit.

Ludouicus Tirolẽsis moritur. Moritur interim Ludouicus, Ludouici Quarti Imperatoris filius, Tirolensium Princeps, relicto ex Margaretha Maultasch Meinardo hærede filio, cui Margaretham Austriacam desponsam esse diximus, qui, cum nondum sui potens, sed sub patrui cura adhuc Monachij esset, magna inter proceres, de eius tutela, exorta est cõtentio. Meinardus, tentata aliquoties fuga, tandem Monachio occultè dilapsus, in Athesinam regionem euasit, & celebratis in arce Tiroli nuptiis, decimoquarto ætatis anno, qui fuit sexagesimus tertius supra mille trecentos absq; liberis obiit. Iraq; sola iam

1363. Meinardi Tirolensis obitus. Tirolim habebat mater ipsius Margaretha, qua de muliere, cùm frequens hodieq; sit hominum sermo, non abs re facturus videor, si quæ de ea prodita sunt, non tàm ex vulgi sententia, quæ in plerisq;

risq; fallitur, quàm ex veris rerum monumentis, hic paulò altiùs repetita, inseram.

Henricus igitur Meinardi Tirolensis Carinthiæ ducis filius, ex Anna Venceslai Boëmiæ regis filia, duos susceperat liberos, quorum Leopoldus in prima pueritia obijt, Margaretha (qua de nunc agimus) patri, ad annum eius seculi tricesimum quintum, mortalibus exempto, sola superstes fuit, cui ex paternis ditionibus, nihil præter Tirolim & Athesinam regionem relictum esse, anteà quoq; retulimus. Eam duxerat Ioannes Henricus, Ioannis Lucemburgici Boëmiæ regis filius, Morauiæ princeps, qui cum decem, aut (vt alij volunt) quatuordecim annos in matrimonio cum illa vixisset, nec vllam susciperet prolem, cœpit mulier eius consuetudinem auersari, virum esse negans, & (vti habet Auentinus) delatis ad Leopoldum Schauenbergium (qui aduersus Ioannem Vverdensem à Summo Pontifice impositum, sed Auinione exulantem, à Capitulo electus, Episcopatu Frisingensi potiebatur) querelis, efficit, vti nec esse, nec fuisse inter ipsos matrimonium pronunciaret. Ita Ioannes Henricus, & matrimonio & ditione Tirolensi, excidit. Ipse verò hanc eandem rem in literis, quæ supersunt, ad hunc modum narrat: Cum Margaretha se, quam tàm arcto consanguinitatis vinculo iunctam sibi ignorasset (erant enim ex duabus sororibus nati) decennium vixisse, sed rem cum ipsa habere non potuisse. Cùm igitur illa ex petulantia quadam, animum ad Ludouicum Bauarum, Brandemburgi Marchionem, adiecerit, ipse verò & virum se esse, & ex alia muliere patrem fieri posse non dubitaret, Clementem Pontificem abs se exoratum Patriarchæ Aquilegiensi & Curiensi præsuli negocium dedisse, vti matrimonium illud irritum facerent. Id anno tricesimo nono factum est. Extant etiam literæ biennio pòst à Margaretha datæ, quibus Ioannem Henricum non maritum, sed Dominum & Ioannis Boëmiæ regis filium vocat. Itaque anno quadragesimo secundo, Margaretha in arce Tiroli, nuptias cum Ludouico Bauaro celebrauit, quo, ad annum sexagesimum primum, eiusq; filio biennio pòst defunctis, Margaretha, ex prouincialium ordinum decreto, proximis suis cognatis Rudolpho, Alberto, & Leopoldo Austriacis (Fridericus quindecim annos natus, eo ipso anno obierat) omnem suam ditionem pleno iure tradit. Constans est

Maultasch Ioannem Henricum repudiat, Episcopo Frisingensi arbitro.

Maultasch Ludouico Bauaro nubit.

non apud vulgus tantùm, ſed illuſtres quoque rerum ſcriptores Cuſpinianum, Auentinum, Lazium, & alios opinio, Margaretham Rudolpho Auſtriaco nupſiſſe, eaque ratione Tirolenſium ditionem ad Auſtriacos deueniſſe. Ego verò vti eorum auctoritatem non impugno, ita in diplomatis indubitatæ fidei, inuentum adſtruo, neque matrimonium inter ipſos contractum fuiſſe, neq; contrahi potuiſſe, id quod æquus lector ex iis quę ſubiungam, ipſe conſiderabit. Iam primùm eius diploma habetur, quo omnibus teſtatum vult, Auſtriacos fratres, quorum auia fuit Eliſabetha, Henrici Tirolenſis ſoror, proximos ſibi conſanguineos eſſe, ad quos, ſi ipſam mori contingeret, omnium ſuarum ditionum ac rerum quarumcunq; hęreditas, naturę lege, ſit deuoluenda, quos, iam viua ac valens ſuiq; compos, iis omnibus, pleno iure pręficiat. Hæc in ipſo diplomate, pluribus habentur verbis, quæ hic omnia ponere viſum non eſt. Hanc eius donationem, Carolus Cæſar ex Imperij beneficio, confirmauit. Anno enim milleſimo treceneſimo ſexageſimo quarto, vndecimo Calend. Februarij Brunnæ in Morauia Carolus Cæſar, & frater eius Morauiæ Marchio, Auſtriaci item fratres, cum Margaretha ipſorum ſorore, Meinardi Tirolenſis vidua, colloquio inſtituto, pacem & concordiam iniêre, vetusq; inter Boëmiæ reges, & Archiduces Auſtriæ fœdus, renouârunt. In literis verò, quibus Cæſar reſignationem Margarethæ, ratam eſſe iubet, ipſam diſertè Ludouici Marchionis Brandemburgici viduam, Rudolphum generum ſuum vocat. Datæ feria quinta pòſt Agathæ, anno ſexageſimo quarto, inueniuntur enim literæ, in quibus Margaretham nuſquam vxorem, vbique cognatam, appellat Rudolphus. Quod autem Catharina mortua, Rudolpho nupſiſſe Margaretham affirmant, id (pace eorum dixerim) fieri non potuit, cùm ſatis conſtet Catharinam, quam vnam vxorem habuit, ei ſuperſtitem vixiſſe. Maultaſch poſt factam reſignationem, cum Margaretha nuru, Viennam pofecta, quoad vixit, in ſummo honore habita, pòſt obitum ad Diuæ Marthæ ſepulta eſt, reſte VViguleo Hund, anno ſexageſimo ſexto. Poſt Tirolim Auſtriacis à Margaretha tranſcriptam, Ludouici defuncti fratres, Ludouicus Romanus & Otto Bauariæ principes & Brandemburgici Marchiones, publicis tabulis atteſtati ſunt, nihil ſibi iuris in eam ditionem eſſe, neque eo nomine Auſtriacis vllam ſe mole-

Tirolis ad Auſtriacos nō matrimonio ſed ex teſtamento venit.

1364.

Brunna Morauiæ oppidum.

Eorum opinio qui Maultaſsiā Rudolpho nupſiſſe dicūt falſa commōſtratur.

molestiam exhibituros. Idem & ab Albetto Goriciensi Comite factum.

Rudolphus inter hęc Viennę, sacrum D. Stephano templum, ex parochiali (vt vocant) cathedrale fecit, & pro pastore, Præpositum instituit, cui viginti quatuor canonici subiecti sunt, altiores item fornices templi, quas pater inceperat, ad summam manum perduxit. *D. Stephani tēplum Viennæ.* Turris illius, quæ magnificentissima nunc spectatur, prima iecit fundamenta, circa annum sexagesimum tertium, quæ anno demum tricesimoseptimo supra mille quadringentos, absoluta fuisse dicitur. *Turris Viennæ.* Gymnasium etiam à patre instauratum, ab Augustinianorum collegio, ob aulæ viciniam minùs commodo, in alium locum transferri iussit, Templariorumq; ædibus, & annuo mille aureûm numûm stipendio auxit, vtque ex eius professoribus, iam emeritis, in Canonicorum cœtum legerentur, constituit. Carmelitis item, atq; aliis passim cœnobiis, & tēplis multa elargitus est, vnde in illorum Annalibus, vbique Fundatoris titulo insignitur. *Rud. Fundator.* His pietatis studiis occupato, Bauari ob ademptā Tirolensium ditionem, malè affecti, bellum mouent. Iis primus se opposuit Pilgrimus Buechaimius Austriacus, qui eo anno Salisburgensium Episcopus factus erat, & vicinum agrum ingressus, prædas aliquot egit. *Pilgrinus Buchhaimius Episcopus Salisburgēs. 1365.* Bauari itaque Muldorfium eius oppidum, ad sinistram Oeni ripam, obsidione cingunt. Austriaci fratres, addictum sibi præsulem haud deserendum rati, sumptis & ipsi armis, in Bauariam mouent, Rhietum oppidum obsident, cui opem laturi Bauari, Müldorfij obsidionem soluunt. Itaq; illi voti sui compotes, domum redeunt. Eodem anno Carolus Cæsar, expeditionem in Italiam parans, pacem priùs inter Bauariæ & Austrię principes conficere studet, quod cum minùs procederet, Pilgrino Salisburgico & Ruperto Palatino, vti huic rei incumbāt, negocium dat, ipse itineri se committit. *Carolus Cæsar in Italiam proficiscitur.* Comitatus est socerum Rudolphus, cum quingentis equitibus, egregiè instructis. Mediolanum cùm venisset, ex æstu & itinere in ardentem febrim lapsus, ad sept. Calendis Augusti obiit anno ætatis vigesimo sexto. Corpus Viennam deportatum, apud D. Stephani, in crypta sub choro, quod sibi suisq; commune sepulchrum extruxerat, sepelitur, vbi à Capitulo & Gymnasio, quotannis, ipso obitus die, memoria eius celebratur. *Rudolphus quartus moritur.* De morte eius immatura, varius erat hominum sermo, &

prodidere nonnulli, quod viro cuidam nobili, capite plecti iusso, sacram Synaxin exhiberi prohibuerit, atque ideo, diuinam in se vindictam prouocasse, visus sit. Narrat verò Felix Malleolus nobilem illum, non capite plexum, sed culeo insutum, iamq; submergendum, Rudolpho diem dixisse, ad quem diem, vertente anno, antè summi iudicis tribunal compareret, idq; ita contigisse, & in castro quodam suo, animi causa agentem, principem subita febri extinctum esse. Hęc non vsquequaque cum historia conueniunt, neq; auctorem hunc ego adduxissem, nisi hanc rem, ex ipso pridem inter exempla relatam esse, vidissem.

Albertus Tertiꝰ & Leopoldus tertius.

Rudolpho quarto è viuis sublato, Albertus tertius, dictus cum trica & Leopoldus tertius ex cognomento probus, aliquandiu simul rebus præfuere. Mox domestica inter ipsorum aulicos dissidia, simultatem conciliarunt, quę, ne longius progrederetur, proceres quidam veriti, auctores fuêre, vti Leopoldus, fratre Viennæ relicto, in Ergouiam & vicina Heluetijs loca, ad aliquot annos discederet. Ea res partiendæ prouinciarum administrationi, occasionem dedit, quæ posteà aliquoties mutata est. Alberto igitur cessit Austria, Stiria, Carinthia, eæq; regiones, quę hodie inferioris Austrię titulo censentur, Alsatia & cæterę ditiones Sueuis, & Heluetijs conterminę, Leopoldo. Tirolensem Comitatum, tanquam in medio positum, vterque simul administrârunt, eiusq; beneficia (quę feuda vocant) nunc ambo simul, nunc alteruter, suo & fratris nomine contulerunt. Vtriq; gubernandi initia, satis pacata fuêre, & Leopoldus, præmisso ad Heluetios Domino Torbergico, fœdus cum Tigurinis ab Alberto patre factum, ad septem annos prorogauit, sumpto ab illis iureiurando.

Austriacæ prouinciæ inter fratres diuisæ.

Anglorũ in Alsatiam incursio prima.

Circa idem tempus Angli, pòst euastatos Galliæ agros, ad quadraginta hominum millia, rapidi torrentis instar, in Alsatiam irruerunt, magnas, ex locis non munitis, prædas agentes, & omnia depopulantes. Eos Stumpfius, pro sua in Austriacos obseruantia, à Leopoldo accersitos venisse, memorat, reliqui scriptores, nihil tale meminêre. Crediderim ego, genus hominum, prædæ & rapinis per multos annos assuetum, cùm nihil in Gallia reliqui fecissent, licentia militari abusos, obuia quęq; aggrediẽda sibi desumpsisse. Leopoldi sanè subditi, non magis quam cæteri, ab hac clade immunes relicti sunt. Ab eorum impetu, tuti erant, qui in munitiora

loca confugerant, quod expugnandorum oppidorum instrumē-
tis carerent, rustici verò, qui à prudentioribus admoniti, se suasq;
res in oppida transferre neglexerant, & ipsi in extremum vitæ di-
scrimen adducti sunt, & sua omnia, quæ agi aut ferri poterant, a-
misêre. Impij enim milites, non rebus tantum, sed personis quo-
que, immanem vim adferebant. Qui in eorum manus inciderant,
nisi precio vitam redimerent, trucidabantur, matronæ, puellæ, *Anglorum cru-*
virgines sacræ, nefandæ illorum libidini, obsequi cogebantur. In *delitas.*
hoc tristi rerum statu Alsatię ciuitates, Cæsaris auxilium implora-
bant, qui eo tempore, Auenione à Pontifice reuersus, Selzij com-
morabatur. Is cùm paulò tardiùs se moueret, ac principum quo-
rundam copias expectandas esse diceret, tandem crebris omnium
interpellationibus motus, cum Ioanne Liechtenstainio Argen-
toratensi præsule, in hostem egressus, castra ad S. Arbogasti mo-
nasterium locat. Angli cùm audirent, Cæsarem cum copiis, quas
rumor in maius auxerat, aduentare, retrò vnde venerant prædis
onusti, abiêre.

Sequenti anno in Brisgouia Friburgensibus, graue bellum *1366.*
cum Comite ipsorum Eggone exortum, quòd is insolitis quibus- *Bellum Fribur-*
dam exactionibus subditos premeret, quam rem, sæpè frustra a- *gicum.*
pud Cæsarem conquesti, vicinas tandem ciuitates Basileam, Bri-
sacum, & Neoburgum sibi adiungunt. Datis etiam ad Bernates li-
teris, de Comitis sui iniuriis, veterumq; priuilegiorum violatio-
ne, auxilia ab ipsis impetrant. Comes, auctis & ipse viribus, ciui-
tatem de nocte inuadere conatus est. Friburgenses verò arcem,
quæ supra oppidum est, expugnant, hinc cum auxiliaribus copiis *Friburgici ab*
Endingam egressi, manus cum Eggone cōserunt, sed dum nimio *Eggone comite*
pugnandi ardore, absque ordine in hostem prouolant, multos *suo victi.*
ex ciuibus & sociis amittunt. Post hanc pugnam, Constantiensis
Episcopi, Argentoratensium & Basileensium quorundam inter-
cessu, pax facta est, & Eggo, acceptis duodecim aureûm numûm
millibus, Friburgi aduocatiam, quam vocant, Austriacis propin-
quis suis, concessit, quorum ditioni, ea ciuitas adhuc subest. Inte- *Friburgum sub*
rim Alberto in Austria negocium quoq; exhibuit, Henricus Co- *ditionem Au-*
mes Schaunburgicus, qui obsequio principi negato, in liberta- *stracorū venit.*
tē se vindicare, & nouas res alias moliri adnitebatur. Eum Alber-
tus Peurbachio oppido, & arce Leonstaina expugnatis, domuit,
cumq;

Henric' Schaunburgicus ab Alberto domitus. cumq; bello impar, principem apud Cæsarem accusasset, Friderico Norimbergensi, Berchtoldo Magdeburgensi Burggrauijs, & Babone Abensbergico arbitris, causa quoq; cecidit. Arbitri enim, Schaunburgicos comites principi subjecere, adempta ipsis Atergouia, cum lacu vicino, Cameraq;, Fiechtenstain & Neuhausia arcibus, multaq; acusatori duodecim aureûm numûm millibus dicta.

Tergestini à Venetis deficiunt. Pôst hæc, cum Venetis bellum incidit, ex hac occasione. Tergestini imperia illorum detrectantes, occiso nauis vnius præfecto, quæ ad vectigalium custodiam in Histria excubabat, reipublicæ Venetæ signa conuulsa inuerterant. Veneti itaque, vti eorum conatibus in tempore occurrerent, comparato exercitu satis valido, sub duobus legatis Dominico Michaëlio, & Cresso Molino (quorum hic terrestribus copijs, ille classi præerant) oppidum terra mariq; acciter oppugnant. Oppidani, firmo Carnorum præsidio freti, strenuè se defendunt, donec submissis quotidie nouis, copijs, legati noui substituti Paulus Lauredanus, & Thadæus Iustinianus, viri impigri, adeò ipsos coartârunt, vti à solitis excursionibus abstinentes, intra mœnia se continere cogerentur. In vltimo *Tergestini Austriacis se subijciunt.* constituti periculo, ad Austriaci principis fidem opesque confugiunt, qui huic occasioni deesse nolens, ad opem illis ferendam, qui se fortunasq; suas vltrò traderent, cum decem equitum millibus, & peditatu non contemnendo, aduolauit, statimq; ex itinere cum Venetis congressus, primo impetu vallum occupauit, actumquè de castris Venetis fuisset, nisi socij nauales à Iustiniano acciti, suis inter pugnæ & fugæ consilia hærentibus, auxilio venissent, & redintegrata pugna, repressus fuisset Germanorum impetus. Austriacus videns, se Tergestinis obsessis, opem ferre non posse, retrò vnde venerat abijt, atque illi ad Venetorum imperia rediere. Venetis pôst cum Ludouico Hungarorum rege bellum fuit, in cuius fœdere Austriaci erant.

1369. Anno LXIX. controuersia quæ cum vtrorumq; maximo incommodo, inter cognatos Austriç & Bauariç principes, super Tirolensi prouincia tenuerat, Scherdingç inferioris Bauariæ oppido *Cõcordia inter Austriæ & Bauariæ regulos.* cõposita est. Extant hac de re literæ, hoc argumento. Profitentur Stephanus & Albertus fratres, Bauariæ duces, & illius filij Stephanus Fridericus & Ioãnes, Austriacis se fratribus Tirolensem omnẽ

ditionem

ditionem cedere, nec armis imposterum aut vllo iuris prætextu, vel ipsos vel ipsorum hæredes, eam esse repetituros. Ioannes verò peculiariter cauet, si Meinardi Goriciensis filiam sibi nubere contingat (contigit autem id posteà) nihil se eo nomine moturum, aut ipsam aliquid mouere passurum. Quæ si post ipsius mortem quidpiam attentârit, neminem ex Bauariæ ducibus, vel ipsius hæredibus, aut alijs quibuscunq;, contra Austriacos, auxilia laturos. Bauari Austriacis Schlosbergam, Landeccium, & Matreium, hi illis Scherdingam, quam depositi nomine tenuerát, Kuefsteinium item, & Kitzpühlam restituant, centum & sedecim aureûm numûm millia persoluant, captiui dimittantur, & obliteratis iniurijs omnibus, pax colatur, Datę Scherdingæ tertio Calend. Octobris. Citantur in literis testes multi & boni. *Formula concordiæ.* 1 3 7 0.

Inter hęc, elapso jam à prima inter fratres diuisione, quinquénio, Leopoldus Probus Archidux, quod plures sibi, quam fratri, liberos esse videret, iniquè comparatam esse diuisionem, conqueri cœpit. Albertus, ne domesticum inde bellũ nasceretur, in omnib⁹ fratris cupiditati obsequendum arbitratus, ad eas prouincias quas anteà habebat, Stiriam illi & Neapolim Austriæ, cum vicino Comitatu Butensi, adiecit. Circa hæc tempora, Ioannes Episcopus Basileensis, longo cum vicinis bello implicitus, post oppignerata aliquot sui Episcopatus loca, bellum gessit cum ciuibus suis, qui Ferretũ, Befortum, Purentrutum, & alias quasdam arces exussere. Itaq; Ioannes precibus & promissis Leopoldum suis partibus adiunxit, vrbemq; obsidione cinxit. Inde Leopoldo pro expensis eo bello factis, quę ad triginta auteûm numûm millia ęstimabantur, minorem Basileam, quam vocant, pignori dat. Cauetur verò literis de redimendo pignore, vtque si bellum ingtuat, vtraq; ciuitas, ab iniuria alteri inferenda, quiescat. *Basileensiũ bellum cum suo Episcopo.*

Anno septuagesimo qũinto, magna iterum colluuies hominum ex Anglis, Britannis & Picardis, in Alsatiam irruit. Id hacde causa factum putabatur. Erat Britannus quidam Cussini seu Coucini dominus (quidam Guisium malè habent) cuius mater fuerat Agnes Austriaca, Leopoldi primi filia. Huic Ergouię ciuitates aliquot, dotis nomine promissas fuisse, nonnulli affirmát, quas Coucinus, vti maternam hæreditatem inuasurus, militem bellis Gallicis exercitatum, & rapinis assuetum, facilè induxit, vti eò veniret, 1 3 7 5. *Coucini dominus.*

vnde

vnde ante paucos ānos, ampla se suosq; populares spolia retulisse, in memoria habebat. Coucinum hûc ob virtutes & morum dexteritatē, popularibus cōmendabilem fuisse, ex Froissardo scriptore Gallico, adfirmat Vvolfgangus Hungerus, & plerosq; ex Galliis nobiles, illius auspicia secutos, ipsi vero Enguerrano fuisse nomen. Non deerant, qui suspicarentur, quosdā ex nobilitate, clàm cum ipsis colludere. Leopoldum quoque nonnulli insimulabant, quòd scilicet Coucino persuasisset, per Heluetios stare, quò minus maternam hæreditatem adire posset. Id si verum fuit, miror Leopoldum à nemine ea de re accusatum. Id quidē lego, Leopoldum se hoc bello peti persuasum, ea quæ extra munitiones, iniuriis oportuna habebat, demolitum esse, ne hospitia & cōmeatum inuenientes, diutiùs in iis locis moram traherent, alios item monuisse, vti in tutum se conferrent. Fuisse in eorum exercitu, nonnulli ad sexaginta, alij septuaginta hominum millia, quidam longè plura prodidere. Hos post quinque septimanas, Coucinus ipse, cum mille quingentis equitibus hastatis, secutus est. Obuia quęq; ferro & igni fœdabāt, pagos & loca minùs munita, deprædati exurebant. Ditiores ab iis capti, pecunia, vestibus sericis, aut equis; tenuiores ferramentis, equorum soleis, clauis, & calceis se redimebant, pueri & adolescentuli, quibus quod darent nihil erat, ad equorum ministeria detrudebantur. Debilior sexus, multis ludibriis diuexabatur. Rogati, quo tandem precio abire vellent, sexaginta aureûm numûm millia, sexaginta panni serici telas, ac totidem equos postulârunt. Tandem ad octauum Calend. Decembr. ex Alsatia in Ergouiam abiere, in qua cùm omnia jam exusta, nihilq; prædæ in agris superesse viderent, vrgente frigore, & victus inopia, coacti sunt in multas se partes diuidere. Itaque, carptim à Bernensibus & reliquis Heluetiis, imminuto numero, iterum per Alsatiam in Gallias discessere. Leopoldus, Vvirtembergicus, & alij nobiles Brisaci erant, sed copias tantæ multitudini pares, non habebant, eosq; breui abituros sciebant.

Anglorum in Alsatiam secunda irruptio.

Numerus Anglorum.

Eorundem insolentia.

1376. Sequenti anno Leopoldus paternæ ditionis amplificandæ studiosus, à Rudolpho Montfortio Comitatum Veldkirch (Diui Petri campum antiquitus id oppidum vocabant) triginta sex aureorum millibus emit. Pludenz etiam, Sargans, & Sacrum montem ab Alberto Comite Vverdenbergico, qui loca ea ob res attenuatas,

Leopoldus Veldkircham emit.

nuatas,

nuatas, in tanta hominũ discordia, haud facilè tueri poterat, coëmit. Magnum eodem hoc tempore bellum Vvirtembergensi, cũ Sueuiæ nonnullis ciuitatibus fuit, qui clade à Reutlingensibus affectus, maiores copias conscribit. Interim Carolus Cæsar ab eo adiutus, Vlmam frustra obsidet, qua obsidione soluta, Vlmenses in Vvirtembergẽsis agrum ingressi, arces & prædia aliquot capiunt, prædasq; & pecora multa abigunt. Carolus verò Cæsar tertio Calend. Decembris obiit, anno millesimo trecentesimo septuagesimo septimo. Successit ei Venceslaus filius, id quod Carolus multis largitionibus & promissis, apud Electores, effecerat. Hoc ipso anno Albertum Austriacum in Borussiam profectum, atque illic militarem dignitatem, adeptum esse, inuenio. Post hæc Leopoldus, relicto Rheno, in Austriam profectus, ad Taruisium & Venetum bellum, adiecit animum. Veneti paulò antè, insigni victoria potiti, nihil sibi iam à Ludouico Hungariæ rege timebant, & Carrarius ab eo destitutus, pacem ab illis impetrauerat. Qui cùm nihilominus occultis Leopoldũ stimulis incitaret, is vel per se amplificandæ ditionis cupidus, cum quatuor equitũ millibus, agrum Taruisinum ingreditur. Sunt qui Marcham Taruisinam, Henrico Goritio ab Imperio concessam, eamq; Leopoldo, cuius filiam Elisabetham desponsam habebat, quod Venetorum armis imparem se esse videret, sua in illam iura dedisse affirmant. Leopoldus itaque, agros vicinos depopulatus, non sine maximo oppidanorum metu, sub ipsa mœnia duxit. Veneti eius aduentu territi, militem tumultuario delectu scribunt, & auxilia à principe Ferrariæ Estensi accersunt. Ad eorum aduentum, Leopoldus ex agro Taruisino recedens, multis magnisq; incommodis socios ipsorum afficit. Itaque Veneti facto Senatus consulto, Germanos omnes mercatores, quotquot apud ipsos negociabantur, in carcerem conijciunt, bona eorum fisco adiudicant. Inde Iacobum Caballum Veronensem, militiæ præfectum creant, eiquè bellum cum Leopoldo gerendum, decernunt. Is Taruisio egressus, loca aliquot expugnat, Feltrium obsidet, agrum circà depopulatur. Leopoldus audito suorum priculo, copias vndiq; contrahere, maturare iter, suis suppetias venire, hosti pugnæ copiam facere. Veneti eo non expectato, fugam Taruisium versus capere. Leopoldus ereptam sibi pugnandi occasionem dolens, cum fugientium vestigiis insi-

Eberard. Vvirtember. bellum gerit cum Sueuiæ ciuitatibus.

1377.

Leopoldus in Taruisinos ducit.

Germani mercatores Venetiis capti.

Iacobus Caballus.

Leopold. Feltrio obsesso opẽ fert.

sterer, à suis monitus in turri Baldina, quæ in itinere est, firmum à Caballo præsidium esse collocatum, ne hostem à tergo relinqueret, arcem aggressus expugnauit, militibus ad vnum occisis. Interuentu deinde Ludouici Hungariæ regis, induciæ inter ipsos ad biennium factæ, & pax confirmata est.

Leopoldus pacẽ cũ Venetis facit.

Bellum Ligusticum.

Mox Venetis exortum est bellũ Ligusticum, contra Genuenses, quibus inito fœdere, sese coniunxêre Ludouicus Rex, Carrarij Patauini, & Patriarcha Aquilegiensis, Veneti à tot simul hostibus petiti, cum Ligures maritimis copiis ipsos vrgerẽt, Carrarius Princeps Taruisium dura obsidione cinctum, armis & operibus expugnare niteretur, Tergestini artibus Ludouici regis iterum defecissent, Donato Throno Venetorum legato, in vincula cõiecto, nihil magis timebant, quàm, ne Leopoldus ad reliquos hostes se cõiungeret. Itaq; vti hoc metu se liberarent, & Carrarij acerrimi hostis conatus & successum impedirent, legatione in Germaniam missa, ex Senatus consulto Taruisium Leopoldo, Belunum item, Serauallam, & castrum D. Victoris cum vtroq; Cenadio, & Claustris illac in Italiam ducentibus, tradidêre. Per eosdem dies Taruisij & Serauallæ, ob non soluta stipendia, à præsidiariis tumultuatum est. Taruisianos pecunia fœnóre accepta, vtcunque in officio continuit Horatius Malaspina, ipsorum dux. Serauallæ præfectus, celeres ad Beluni præfectũ nuncios mittit, summo in discrimine rem esse, & nisi militi stipendium exhibeatur, verendum, ne Carrarium intromittat. Belunensis rei periculo motus, termille quingentos aureos statim eò misit, quibus deliniti militum animi, nihil vltrà turbauêre. Leopoldus verò ne tam commodæ occasioni, vltrò à Venetis oblatæ deesset, fidos ex suis homines, in agrũ Taruisinum, ad recipienda in fidem oppida præmittit, cum maiori militũ manu secuturus ipse. Interim vti domi omnia priùs componeret, iterum cum Alberto fratre, de noua prouinciarum diuisione egit, multaq; de prolis suæ numerositate, & regionum, quas ille habebat, fertilitate, caussatus, fratrem induxit, vti sola Austriæ prouincia sibi retenta, reliquas omnes Leopoldo concederet. Incidit hæc partitio in annum humanæ salutis octogesimum supra mille trecentos. Inter hæc Carrariani infestis signis, vicinum Taruisio agrum persultantes, vndique prædas agere, terrorem omnibus incutere, & sub ipsa vrbis mœnia identidem præcurrere, strenuè in-

Taruisium Leopoldo tradunt Veneti.

1380.

Austriæ prouinciarum diuisio.

nuè inter ipsos rem administrante, Arcuano Buzacharino. Qui in vrbe erant milites præsidiarij, cum ijs peditum & equitum copijs, quas Leopoldus præmiserat, vrbis mœnia facilè tutabantur, sed agrorum depopulationes, prohibere nō poterant. Qua de re certior factus Princeps, cum delectis equitum & peditum millibus decem, aduolat, castra ad Conegianum locat, vnde instructis ordinibus, rectà in hostem ducit, quem ex ipso itinere aggredi in animo habebat. Is verò, non expectato illius aduentu, itinere celeriter arrepto, fugienti similis, in tuta sese loca recepit. Itaq; Leopoldus ereptam pugnæ occasionem dolens, superato Anaxo fluuio, Taruisium perrexit, vrbemq;, inuecto omne genus cōmeatu, obsidione & fame liberauit. Fuisse in ipsius exercitu, quadringentos equestri dignitate illustres viros, memoriæ proditum est. Carrarius verò belli consilijs desistere minimè volens, vicina quędam oppida præsidijs munit, arces oportunis locis excitat, ex quibus suo tempore egressus, multa Taruisianis facessit incommoda, magnaq; vsus astutia, nam hosti nusquam sui copiam facit, sed per interualla ipsius vires carpit. Quod si Leopoldus, antequam Italię finibus excederet, munitiones illius deiecisset, quod non adeò magni negotij futurum multi putabant totius Forijulij ditionem occupare potuisset. Sed relicto Taruisij Hugone Tibino, in Germaniam ipse redijt, quod eius consilium à paucis laudabatur.

Arcuanus Buzacharinus.

Taruisium commeatu iuuatur.

Hugo Tibinus.

Carrarius igitur, cùm à Venetis bello Ligustico distentis, nihil magnoperè timeret, totis viribus in hoc bellum incubuit, seque Ludouici regis instinctu, arma circumferre, præ se tulit. Is verò summa moderatione vsus, ita sese medium gessit, vti & Leopoldi rebus, cum quo affinitatem pactus erat, consultum velle, nec Carrarium fœderis socium, deserere videretur. Itaque precibus apud affinem egit, vti Patauini peruicaciam, æquiori animo toleraret. Intereà Allobrogum reguli interuentu, pax inter Venetos & Ligures conciliata, & non multò post, Ludouicus Pannonum rex, diem suum obijt, prouecta ætate senex, rerumq; gestarum & belli gloria insignis. Veneti verò, etsi acerrimi hostis obitum, lætis animis accepêre, Ligustico tamen bello attritis viribus, quietos se continuère, iramq; in Carrarium, & vindictam in idonea tempora differendam esse, statuère. Itaq; Carrarius, quem post Ludouici regis mortem, mitiùs aucturum plerique putabant, comparatis

Pax inter Venet. ac Genuenses.

maioribus copijs, in agrum Taruisinum ducens, omnes in Leopoldum vires conuertit. Is sibi cum acerrimo eodemquè astutissimo hoste rem esse, militem verò & commeatum ægrè, nec sine maximis impensis, ex Germania submitti videns, animumque ad res Helueticas, vnde noui quotidie motus, & non dubia belli semina nunciabantur, adijciens, vti bello Italico defungeretur, certis cum hoste cōditionibus, transigere statuit. Eas cùm haud grauatè Carrarius acciperet, Taruisium & viciná omnem ditionem, interuentu pecuniæ, recepit. De eius summa, historiæ Venetæ nihil meminerūnt, Scardæonius verò in suis Patauij antiquitatibus, Taruisium vrbem octogenis, Cornelianum, Serauallem, Opitergium, Cordignanum, Motram, Portum, & alia quædam vicina loca, centum ducalium numûm millibus, redempta prodidit memoriæ. Leopoldus, Italicis rebus ad hunc modum compositis, in Hungariam proficiscitur, vti affinitatem, viuente Ludouico factam, apud Elisabetham vxorem eius viduam, confirmaret, qua de re, nonnulla altiùs hoc loco referre, operæ precium est.

Taruisium Carrario traditur.

Vvilhelmus Leopoldi Probi maximus natu filius, cui à morum venustate, Aulici cognomentum tribuunt annales, à primis pueritiæ annis, in aula Ludouici regis educatus, eam, de præclara animi indole, spem dederat, vti ei rex, Heduigem minorem filiam impubem, desponderit, cum certa spe, succedendi in regnum Poloniæ, quod à Sigismundi patrui morte, Ludouicus hæreditate adierat. Heduigis posteà Viennam Austrię deducta, aliquot annis illic fuit, donec ad moribundi parentis desiderium, redijt in Hungariam. Post Ludouici obitum, qui præter duas filias, nullam ex se prolem reliquerat, Maria maior, quæ Sigismundo, Caroli Quarti filio, posteà nupsit, Hungarię rebus, vnà cum matre pręfuit, Heduigis Poloniæ regno destinata est. Leopoldus igitur cum regina matre, Budæ affinitatem, pactumq; anteà matrimonium, denuò confirmat. Extant huius rei testes literæ, apud IoannemCuspinianum, quas à Sigismundo Herberstainio sibi exhibitas, affirmat. Leopoldus in Stiriam reuersus, graui morbo correptus, Græciæ, prima eius prouinciæ vrbe, subsistere coactus est.

Vvilhelmus Austriæ Archidux.

Heduigis Polona Vvilielmo desponsa. 1385.

Sigismundus Herberstainius.

Interim Heduigis à matre in Poloniam missa, regno inauguratur, tantis animi corporisq; dotibus insignis, vti procerum studia facilè sibi conciliaret, vtq; à muliere regnum administrari, non

indignarentur. De cuius forma morumq; elegantia, cùm celebris esset fama, Iagello, potētissimus ea tempestate Lituanorum Princeps, legatos in Poloniam mittit duos fratres, cum amplissimo comitatu, qui regni proceres multis magnisq; promissis onerantes, ipsiusq; reginæ animum muneribus expugnantes, eius matrimonium, vnà cum regno dotali peterent. Ea verò legatio, vti procerum pletisque acceptissima, ita reginæ ingrata, & odiosa erat. Abhorrebat enim puellæ animus, hominem barbarum, neq; adhuc Christianis imbutum sacris, & quem breui admodum statura, & deformi ore esse ferebat fama, contrà verus illa cum Austriaco, quæq; à pueritia cum ipsis adoleuerat, cōsuetudo, altiores egerat radices. Itaque nihil dissimulans, apertè fatebatur, Vvilielmo se desponsam, neq; alterius nuptias sibi cordi esse. Proceres verò, commune regni commodum, vnius amori præferendum dicere, Vvilielmi paternas ditiones longiùs à Polonia distare. Iagellonem verò & vicinum, & viribus pollentem, omnia, quæ ab alijs erepta regno Polonico essent, restituturum, & (quod alijs omnibus meritò præferri debeat) susceptis nostræ religionis sacris, Lituaniam regno adiūcturum; quę res & magnam virium accessionem, summumq; per gentes decus & ipsi & regno esset allatura. Hæc postquàm apud reginam multis egissent, de communi consilio, legatos in Hungariam ad matrem eius mittunt, cuius sententia & auctoritate, animum puellæ labefactari posse, non diffidebant. Elisabetha sententię suffragata, si Iagellonis affinitatem & imperium illi è re sua esse putarent, non impedituram se regni commoda, & Christianæ reipub. incrementa, respondit. Hac reginæ sententia intellecta, Poloni, Iagellonis legatos in Lituaniam lætos remittunt, suosq; ipsis quosdam adiungunt.

Iagello Lituaniæ dux.

Interim Vvilielmus de rerum Polonicarum statu, deq; reginę propenso in se animo, vel per suos, vel per ipsam (vti non dubitabatur) admonitus, cum splendido aulicorum equitatu, & suppellectili satis diuite, Cracouiam venit, arce à proceribus prohibitus, in vrbe ad D. Francisci diuertit. Regina sponsi aduentu læta, vel inuitis proceribus maturare nuptias, ante Iagellonis aduentum, satagens, aulico stipata famulitio, quotidiè ad ipsum commeare, festasq; de more choreas frequentare. Quin & fama erat (Crommero teste) irę ad ipsum prohibitam, reuulsa portæ sera, euadere conatam,

Vvilielmus in Poloniam proficiscitur.

Demetrius Goraius. conatam, sed à regni Thesautario Demetrio Goraio, id ne faceret, persuasam: Paulò hæc aliter refert Alexander Guagninus, adductum in arcem ad celebrandas nuptias Vvilielmum, audito Iagellonis aduentu, ab ijsdem qui adduxerāt eiectum: reginam, vti, quod in arce prohibita erat, in vrbe perficeret, seram amoliri voluisse. Vtut sese res habet, amorem certè mutuum inter ipsos fuisse, nemo negauerit. Vvilielmus igitur satis cum periculo, aduersantibus procerum studijs, illic se versari intelligens: nec deerant, qui reginæ animum ab eo alienare, nec seruanda esse inter pueros pacta identidem persuadebant, (& iam propiùs aduentare Iagello dicebatur) quàm occultissimis itineribus, Polonia excessit. Depositis apud Gneuossium Dauelicium thesauris, quos secum in Poloniam attulerat, & iam tutò asportare nequibat, quibus præter fidem suppressis, Gneuossius posteà multas amplasque possessiones sibi comparauit, quas tamen liberi eius iuxta illud, malè parta malè dilabūtur, turpiter dilapidarunt. Iagello adulta iam hyeme, cum fratribus & numeroso Lituanorum ac Polonorum comitatu, vrbem ingressus, sacro regenerationis lauacro abluitur, & Vladislaus posteà dictus, optato matrimonio & dotali regno potitur. *Iagello fit Christianus.* Sunt qui asserunt Bonifacium Pontificem, his nuptijs adsensum præbuisse, & prioris matrimonij pacta irrita fecisse, Vvilielmum *Heduigis Iagelloni nubit.* ad causam dicendam vocatum, de muliere inconstanti litem persequi, infra Archiducis dignitatem esse, respondisse. Constat tamen, ipsum Vvilielmum vsque ad Heduigis obitum, cælibem vixisse. Illa verò triennio pòst, ex pariendi dolore, obijt. Vladislaus autem, ducta vxore altera, Anna Hungarica, stirpem regiam propagauit, quæ nostro demum æuo, in Sigismundo Augusto, extincta est. Nos verò Vvilielmo, rebusq; Polonicis omissis, ad Leopoldum & Heluetios reuertamur.

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Ontinet hic liber bella & eorum causas, quæ inter Leopoldum III. cognomento Probũ & Heluetios gesta sunt, loca item vtrinq; capta enumerantur, & pugna Sembachiana, in qua ipse Leopoldus cum multa nobilitate occubuit, recensetur. A morte patris, Leopoldus IIII. Superbus dictus, bellum cum Heluetijs renouat, quod, post multa damna data & accepta, Sueuiæ ciuitatum studio, sedatur. Albertus cum trica, Academia Viennensi priùs fundata, moritur. Albertus IIII. terram sanctã petit, sub cuius reditu Austria multis annis pacem habuit. Venceslaus Boëmus ob ignauiam à rerum fastigio deijcitur, & Rupertus Palatinus in eius locum sufficitur. Albertus IIII. venenò necatur, relinquens hæredẽ Albertum V. de cuius tutela magna contentiones & bellum ciuile in Austria ortum, quod, Episcopo Tridentino mediante, compositum est. Post Rupertum Sigismundus fit Cæsar: qui statim concilium Cõstantiense procurauit, quò Ioannes Pontifex sub fide Friderici Austriaci venit: sed eius exitu non expectato, fugam capit, quæ res Friderico magno fuit exitio: proscribitur enim & omnibus ferè ditionibus exuitur. tandem non sine graui rerum suarũ iactura restituitur. Sigismundus Cæsar & Albertus gener Hussitarum sectam, indies inualescentẽ, armis extinguere nituntur: sed in Boëmia res parùm fœliciter, in Morauia autẽ paulo melius succedunt: quam Albertus breui tempore subiecit & in ordinem redegit.

OTO EO tempore, quo Leopoldus bello Italico, & Taruisianis reb⁹, occupatus fuerat, varij subindè motus, apud Heluetios exorti, haud dubia futuri belli indicia extitêre. Rudolphus enim Kiburgicus Comes, anno eius seculi octogesimo secundo Solodorenses, Bernensium clientes, nocte quadam, nec opinato aduentu, obruere aggressus est, pollicito in hoc operam suam Canonico quodam, qui hortum, mœnib⁹ oppidi vicinum, colebat, sed insidijs detectis, irrito conatu, abire coactus fuit. Bernenses, hac Comitis iniuria prouocati, vindictæ se parant. Sed ne belli initia ab ipsis profecta videantur, legatos priùs ad Leopoldũ cum querelis mittunt, iniuriam sibi ac socijs illatam vltum se ire significant, quid interim ipse facturus sit exquirunt. Archidux, audita legatione, nihil hic suo iussu actum, neque ad se quicquam pertinere, respondet, quò minùs si res amica compositionẽ transigi non

1382. Rud. Kiburgic.

ſigi non poſſit, ſuas quiſque iniurias perſequatur. Erat Leopoldo cum pleriſq; Heluetiorum pagis fœdus, nihilominus tamen, ab inferendis vtrinq; iniuriis, non abſtinebatur. Nam Auſtriacorum pręfecti, qui vicinis locis pręſidio erant, nobilium factionem, quà poterant, fouere non abſtinebant, & Heluętij, illorum ſubditis deficientibus, ſuarum ciuitatum ius dabant, reliquis idem ſe facturos minantibus, tutelam & ſocia arma offerebant. Prætendebantur ab vtriſq; cauſæ, ſed re ipſa inueteratum illud, quod ſemper fuit, inter Principes & ciuitates, libertatem pertinaciter propugnantes, odium, non patiebatur relligionem fœderis, vſquequaq; ſartam tectam cuſtodiri. Itaq; Heluetij ruptum ab Auſtriacis fœdus, qui Kiburgicum milite & commeatu iuuiſſent, Tunam & Arbergam arces ipſi noctu occupare tentaſſent; hi verò illos non fœdera tantùm noua inter ſe facere, ſed ſubditis ſuis nihil ad ipſos pertinentibus locum in illis & perfugium dare, & quacunq; ex cauſa deficiendi occaſionem offerre criminabantur. Iamq; irritatis vtrinque animis, res in apertum eruptura bellum videbatur.

Bellum Helueticum cum Archiduce Leopoldo. Mortuo inter hęc Rudolpho Comite, frater eius Berchtoldus, inimicitias quaſi hæreditate legatas, haud ſegniùs cum Bernenſibus & Solodorenſibus exercebat, & cum expedita ſuorum manu agris ipſorum populabundus magna inferebat damna, quibus exaſperati, Raperſuilla tumultuario incurſu fruſtra tentata, contractis per hyemem copijs auxiliarib⁹, ineunte ſequentis anni vere, Burgdorffium Ergouiæ oppidum, obſidione cingũt, quo relicto, quòd fortiori præſidio defenderetur, Grunenbergam & vicinas aliquot arces expugnant, incolas in verba iurare adigunt. Fractis tandem Kiburgenſium viribus, pax fit, & quadraginta aureûm nummûm millibus Comiti numeratis, Burgdorffium traditur Bernenſibus.

Intereà Leopoldus, recreatis ex morbo viribus, in Ergouiam
1385. venerat, rebusq; in ea conſtitutis, in Auſtriam reditum parans, ex itinere Tigurum confœderatam ſibi ciuitatem inuiſit. Tigurini honorificè exceptum, Raperſuillam vſq;, officij cauſa deducunt. Raperſuillæ Suitenſium Legati præſtò erant, qui vti portorium quoddam, quod per ſuum territorium ad Inſubres euntibus pendebatur, remitteret, ſupplices obtinuerunt. Leopoldus inde abiturus Tigurinos eorumque ſocios ſubditis ſuis ipſi vicinos amicè commendat, ijsq; ne quid hoſtile in illos moliantur imperar.

Iam ve-

Iam verò locus ipſe, & rerum narrandarum ſeries admonet, cùm Ioannes Stumpfius, Helueticarum rerum ſcriptor, multus hic ſit in recenſendis iniurijs & offenſis, quas Auſtriaci, confœderatis inferendo, belli initia quęſierint, cumq́; eius ſcripta vulgò extent, & ab omnibus terantur, pauca quędam ex Alberto Mülnero, equite & prætore Tigurino, ſcriptore non perindè omnibus viſitato ſubijcere, ex quibus intelligere lector poterit, ſi quæ ab Auſtriacis offenſiones, in Heluetios profectæ ſunt, ab ijs quoq; non eſſe ceſſatum. *Heluetici belli cauſa.* Nundinæ celebrabantur Raperſuillæ pridiè feriarum D. Thomæ Apoſtoli, quo tempore Tigurini id oppidum per inſidias capere in animo habebant. Eorum plurimi de more illuc mercatum venerant, alij huius conſilij expertes, alij conſcij, mercatorum ſpecie fallebant. Exules quoq; Tigurini, qui ſua culpa, vrbe eiecti illic erant, etſi infenſi ciuibus ſuis putabantur, ſpe tamen reditus, & admiſſorum venia propoſita, ipſorum conatus adiuuabant. Glaronenſes quoq; à Tigurinis euocati, Pfeffingæ & vicinis ei locis, deliteſcebát. Raperſuillenſes clàm ea de re moniti, 1383.
Henricum Geſslerum, Principis conſiliarium, Gruninga ad ſe vocant, periculum exponunt, eiq́; præcauendo ſe parant. *Henr. Geßler.* Tigurini detecta eſſe conſilia ſua, videntes, quà quiſque poteſt, dilabuntur. Idem & à Glaronenſibus fit. Raperſuillenſes eo periculo liberati, ſupplicationes quotannis eo die inſtituunt, metretas aliquot frumenti, in pauperes erogant. Hæc anno octogeſimoſecundo acta eſſe dicit Stumpfius, triennio pòſt Albertus, quem ſequi viſum eſt. Sub eiuſdem anni exitum, ſimili conſilio, ſed euentu meliore Lucernates Rotemburgum capiunt. Encęnia erant in ſuburbano 1385.
quodam templo, ipſis Innocentium ferijs, quo ciuium quamplurimi, vnà cum Hermanno Grunembergico præfecto (Stumpfius Ioannem vocat) exierant inermes, & nihil hoſtile metuentes. *Rotemburgum capiunt Lucernates.* Lucernates igitur ex inſidijs coorti, arcem & oppidum ꝓpugnatoribus vacuũ, capiunt, pręfecto & ciuib⁹ ad tumultũ accurrentibus, portas occludunt, arcẽ diruunt, mœnibus deiectis, foſſas complanant. Hoc vti facerẽt, à pręfecto iniurijs ꝓuocatos affirmat Stumpfius, Mülnerus pacis tempore, nec denunciato bello factũ eſſe, teſtatur. *Stumpfius falſus huius rei ſcriptor.* Intereà nõnullę in Sueuia, Franconia, & Rhenano tractu ciuitates, Leopoldo infenſę, cũ Tigurinis eorumq́; ſocijs Bernenſibus, Solodorẽſibus, & Tugianis ſocietatem & fœdus paciſcuntur, cui

tur, cui imparem se agnoscens Leopoldus cum Sueuis, & Franconibus in gratiam redit, ex inimicis amicos facit. Deinde Heluetico bello se parat, copias contrahit, auxilia aduocat, nobiles promptos se & obsequentes exhibent. Vvolhusiani interim & Rotenburgici, quorum oppida dominis Torbergensi & Grünenbergensi oppignorata erant, de graui ipsorum dominatu, Lucernatibus conqueruntur. Ii more iam vsitato, in fidem illos & clientelam recipiunt. Torbergensis vindictæ incumbit, nonnullos ex defectoribus suspendit, & Lucernatibus ex itinere insidiatur. Illi verò contracto raptim milite, Rotenburgi arcem vtcunque refectam, demoliuntur, & oppidum, ne hosti præsidio sit, mænibus denudant, Sempachienses hoc exemplo moti, venientibus se dedunt, idem faciunt Entlibuchenses; vtrisque ciuitatis ius datur.

Vvolhusium & Rotenburgum ad Lucern. deficiunt.

1386. Sequentis anni initio, Austriaci Richenseum à Lucernatibus munitum, vi expugnant, direptum exurunt, ducentos primo impetu viuos occidunt, sæuitum etiam est in turbam imbellem, pars gladiis cæsi, pars lacu proximo suffocati periere. Confœderati Meienburgum vi expugnatum, præsidio imposito muniunt. Austriaci oportuno loco occultati, paucos ex suis adequitare ꝓpiùs oppidum iubent, quos insecuti præsidiatij, insidias præcipitant, octoginta ex iis occisi, reliqui fuga salutem quæsiuere. Heluetij ea re irritati, deducto inde præsidio, oppidum incendunt, & funditus diruunt. Inter hæc Rhenanæ ciuitates, suas ex fœdere copias mittunt, iis obuiam processit Leopoldus, & antequam cum Heluetiis se coniungerent, prelio eos aggressus in Alsatia, octingētos equites occidit. Vocati in auxilium Sueui, mouere se noluerant, quod iam Leopoldo essent conciliati. Itaque tota belli moles, in Heluetios incubuit, quibus à vicina omni nobilitate pax, & concordia renunciatur, bellum indicitur, idquè non ab omnibus simul, sed quo maior esset metus, à singulis singulatim. Primi ad illos misere feciales suos Vvirtembergici, Veringenses & Lupodunenses; hos secuti sunt alij multi Comites, nobiles, & vicinarum ciuitatum, quæ sub Leopoldi ditione erant, præfecti. Ceteræ verò Sueuiæ ciuitates, quæ sub Imperij iure censentur, cùm bellum vtrinq; summo studio parari, nec absque vicinorum graui incommodo geri posse viderent, omnem adhibebant operam, vti pacem inter ipsos facerent. De ea cum frustrà diu laborassent, induciæ tandem ab exi-

Richenseum expugnatum.

Meienburgum exustum.

Stratagema.

Leopol. Rhenanos vincit.

ab exitu menſis Februarij, ad medium vſq; Maium impetrãtę, quo tempore tantum abfuit, de pace quidquam conueniret, vti neque induciarum, fides inuiolata ſeruaretur. Quanquam enim iuſto prælio abſtinebatur, fiebant tamen leues quotidie velitationes, velut maioris belli præludia.

Exacto tempore induciarum, Lucernates ſuis & ſociorum copijs inſtructi, Vvolhuſium oppidum vnà cum arce expugnãt. Capſenbergo capto, Torbergicum inde pellũt, perq; omnem Ergouiam, pagorum villarumq; incendia excitant. Tigurini quoq; ſitu loci, Auſtriacis proximi, ex cõfœderatis ciuitatibus, mille ſexcentos milites euocant, Sempachium oppidulum pręſidio muniunt, quò euaſurus ſit hoſtium conatus, intentiori cura obſeruãt. Leopold⁹ interim cum ſuis Sempachium properè ducit, loci pręſidiũ, antequam ei auxilia à Tigurinis adferantur, aggreſſurus. Qui Tiguri erant, itinere eius explorato, arreptis & ipſi armis, eò aduolatunt, factumq; eſt, vti eodem ferè tempore, vtriq; ad eundem peruenerint locum, Archidux conſpecto pręter opinionem hoſtium agmine, ſuorum conſilia exquirit. Ibi nobiles pleriq; pugnæ auidi, in hęc verba prorumpunt. Hos nobis ruſticos DEVS malè multandos in manus dedit. Arripienda igitur rei benè gerendæ occaſio, neque ex noſtra dignitate eſt, tot armati cùm ſimus, alias operiri copias. Hæc cùm inſolentiùs itentidem jactitarent, vnus inter ipſos Ioannes Haſenbergicus, temerarium ſociorum conſilium, nimiamq; virium fiduciam, repræhendens, nõ contemnendos eſſe ruſticos, quantumuis paucos, contendebat, dubiam eſſe belli aleam, & ſæpe à cõtempto hoſte cruentam edi pugnam. Hæc prudens viri ætate prouecti oratio, iuuenibus à timore proficiſci viſa, quos inter Ioannes Ochſenſteinius: Haſenbergi, inquit, ſatis jam apparet te non agnomen ſolum, ſed & cor leporis habere, ſat nobis contra hos paucos ſemiermes virium eſt. Inde ad principem ſe vertens: hunc inquit ruſticorum manipulum, hodie tibi ad veſperam, vt volueris, vel aſſum vel elixum exhibebimus. Hoc dicto, equos ſuis quiſque famulis tradunt, & propter loci naturam, equiti minùs idoneam, pedites in hoſtem ire pergunt, famulos adſtare ſpectatores jubẽt, & ruſticis fugam inituris, effugij vias intercludere. Neque Heluetij pugnę moram faciunt, magnis vtrique animis concurrunt. Nobiles egregiè ſe primo conflictu

gerere,

Vvolhuſiũ expugnatum.

Leopoldus Sempachium ducit.

Ioannes Haſenbergicus.

Pugna Sempachiana.

gerere, hostium ad sexaginta, antequam quisquã eorũ vulneratus esset, deijcere. Mox verò pugna grauescẽte Heluetiis acriter se defendentibus, cum diutius teneret pugna, sub pondere armorum depressi, æstu & lassitudine defectis viribus, cedere paulatim hosti expedito, & laboribus assueto, coacti sunt, multiq; passim cecidêre, inter quos nõnulli etiam absq; vulnere inuenti sunt. Principem ipsum, sunt qui asserãt, à suis monitum, vti ex tuto loco pugnam spectaret, id facere noluisse, alij viso suorum periculo equo disiliisse, suamq; cum reliquis fortunam coniunxisse, neque tot uiros egregios deserere voluisse prodidêre. Id verò cõstat, strenuè

Leopol. occisus. inter primos pugnantem esse occisum. Inclinata nobilium acie, multi ex famulis fugêre, desertis heris. Ita victoria penes Heluetios fuit, occisorum præcipui nominis, catalogum, ex variis manuscriptis collectum, ex amicorum auctoritate, inserere volui.

Catalogus occisorum ad Sempach. Hi præter principem ipsum, erant: Otto Marchio Hochbergicus (quidam ab Hachone gentis auctore, Hachbergensem vocant) Vdalricus Palatinus Tubingensis. *Comites.* COMITES: Fridericus à Zollern cognomento Niger, Ioannes Fürstembergicus, Donatus Toggẽburgicus, Ioãnes, Vvalraffus, & Petrus Thierstainij fratres, Ioannes Schvvartzenburgicus, Reinhardus Montbellgardius, Ioannes Ochsenstainius Præpositus Argentoratensis. *Barones.* BARONES: Otto Dapifer à Vvaldpurg, Ioannes & Vdalricus Hasenbergici, Fridericus Monstralius, Vvaltherus Geroltzeggius, Vvaltherus Dickius, Petrus Pollvveilius, Fridericus Brandisius, Gotzo à Stauffen, Suiggerus à Gundelfingen, Petrus Arbergicus qui diuenditis in Sueuia bonis, apud Austriacos sedem fixerat, Theobaldus, Petrus, Vvernlinus & Vualtherus fratres Mörspergij, Albertus Rechbergius, Fridericus Greiffenstainius. *Equites.* EQVITES: Egolfus ab Embs, Petrus Slanderspergius, Burcardus Freybergicus iunior, Nicolaus à Bebenhaim, Rudolphus à Vvähingẽ, Vdalricus Thierbergius, Ioannes Liechtenstainius Franco, Hãmannus Liechtenfelsius, Henricus Schellenbergicus, Hammannus Vvisvvilerus, Martinus Malterer, Leutholdus Mülheimius, Henricus à Rheinach, Fridericus ab Erzingen, Ioannes Randeccius, Conradus Reichenstainius, Ioãnes Suandeccius, Conradus à Lapide, Bernhardus à Domo, Burcardus à Masmunster, Petrus Andlouius, Gotzmannus à Baden, Franciscus Castelnouius, Theodoricus

Ratsam-

Ratſamhuſius,Lutoldus Bernfelſius,Petrus Landſpergius,Lando & Vverlinus Hatſtadij, Henricus & Colomannus à Clingen, Vdalricus Arbergicus,Henricus ab Eſculo, quorum hic comitatus Tirolenſis:alter Auſtriæ vexillum in pugna gerebant. NOBILES: *Nobiles.* Sigfridꝰ Erbachius, Ioãnes Schellẽbergius,Vvalterus Andlouius, Henricus à Lapide,Hammanus ab Eſchentz;cum Haintzomanno & Hainemanno filijs, Vdalricus, Fridericus,Gunterus & Ruſtmannus Reinachij, Hanſo Kageneccius, Bernlinus, Contzelinus,Lucius & Albertus Bernfelſij, Ioan: Grunbachius,Turingus, Ioannes & Hanſelinus ab Halvveil, Petrus Velſenheimius, Eberhardus Sternfelſius, Rutmãnus Künigſteinius,Vvalterus à Neüfreno,Hammãnus & Burcardus cognomine Longus ab Ehingen, Vvernlinus à Flachſland,Vdalricus ab Embs,Ioannes Sperbereccius, Henricus & Petrus Ratſamhuſij, Simon Keppenbachius, Nicolaus & Chriſtophorus fratres Götſchij, Hermannus,Ammãnus,& Crafto Vvaldneri,Maurus Cuſſenbergicus, Ioannes Vviſvvilerus,Cuntzo Steinheimius, Hurrus à Schônavv, Hagnerus à Rôtelen, Cuntzelinus Eptingenſis, Egolfus Küchlinus, Conradus & Petrus Bolſenheimij, Ioannes Grünenbergicus,Vvernerus Schôneccius, Egolfus Stüſslingenſis, Henricus & Vvolfgangus à Batmeringen, Vvalterus Hohenfelſius, Conradus Hôfingenſis, Cuno Mulheimius, Conradus Limbachius, Conradus,Theodoricus & Ioannes ab Hochdorff, Franciſcus & Vdalricus Tegerfeldij,Hildebrandus Vveiſenbachius, Bentzo Hohenſtainius, Suigerus à Grüningen, Hentzo Liechteneccius, Bernhardus Grat à Sultz,Cuno Dapifer à Bachuſen, Vvilielmus ab End, Vvernlinus & Contzelinus Rotbergici fratres, Rudolphus Hünenbergius, Conradus à Turri, Rauus Liechtenſtainius, Henricus Regisheimius,Godefridꝰ Vvinsheimius,Hammannus Signouius,Conradus Stützius, Marquardus Baldeccius, Sigfridus Villenbergicus, Bruno & Hammanus Güſſij,Hofmannus à Biberbachio,Conradus ab Edeccen, Scharbo Berlichuſius, Ioannes Rudolphus & Burcardus Lobgaſſij, Vvolfo à Pfanhuſen, Burcardus Gâſslerus, Ioannes de Lar,Ioannes Rudenbergicus,Nicolaus Bobelhemius. Vvalterus Spetus de Eſelen,Vvilielmus Rotbachius, Ammannus Vvitzhuſius,Thomas Bernlappius,Hermannus Vvittenhemius, Albertus ab Mülinen, Henricus Vaſslinus, Hieronymus Boïenſteinius,

ſtainius, Hugo & Fridericus Klethij, Theobaldus Nidlingenſis, Gotzo Müllerus, Rudolphus Horuſſius, Ioannes Bruckerus à Bruckheim, Vdalricus Rudenheimius, Vvolfgangus de Kratten, Oſvvaldus Vvigerus, Ioannes Fulachius, Cuno Storus, Heintzmannus Küttlingius, Andreas Güſſingenſis, Hermannus de Magerinis, Georgius Kuchenmaiſterus, Ammanus Rotus, Ioannes & Henricus Stockerij, Theodoricus Munchigenſis, Vvernerus Humenburgicus, Eberhardus à Madingen, Henricus Vvallerus, Fœlix Rauenſpurgius, Cunradus Kifferus, Horanſerus Hofmannus, Henricus Collius, Hermannus Boëmus, Lutoldus Schafferus, Vvalterus Meierus, Hammanus à Türicon, Hartmannus & Vdalricus fratres à Bütticon, Ioãnes à Vvetzelhaim, Hugo & Fridericus à Glatt, Gebhart Vochardus ab Vlenberg, Ioannes ab Irmenſee, Lutfridus Schieſſer. Numerantur & Burgundi ſedecim, quorum ſex erãt equeſtri dignitate, reliqui nobiles. Prætores item Rhinfeldenſis & Neoburgicus, cum binis vterque commilitonibus. Cæſi cum iis dicuntur, duo hominum millia, ex Heluetijs, ducenti. Incidit hæc pugna in ſeptimum Id. Iulij. Principis corpus vnà cum optimatibus, Campi regij monaſterio tumulatum eſt. Is ex Virida, Barnabouis Ducis Mediolanenſis filia, reliquit Vvilielmum Secundum, Erneſtum Primum, Leopoldum Quartum & Fridericum Quintum, de quibus ſuo loco dicetur. Filiam etiam habuit Eliſabetham, pulchritudine inſignem, quæ Henrico Goriciæ comiti deſponſa, ante nuptiarum diem obiit, quidam & Catharinæ eius filiæ meminêre, quæ ſacris initiata fuerit.

Leopoldi filij.

Henr. Goricius.

Poſt prælium Sempachienſe, multi nobiles, qui ſuos in eo propinquos amiſerant, vindictæ cupidi, bellum in Heluetios continuari deſiderabant. Iis ducem ſe præbuit Leopoldus, patri cognominis, animi fortitudine, eminenti ſtatura, & armorum vſu inſignis; cui Ambitioſi, ſiue (vt alij volunt) Superbi cognomen poſteà fuit. Cumq; ob recentem cladem, nouo exercitu opus eſſet, alios item nonnullos in ſuas partes pellexit. Ex quibus Adolphus Moguntinus præſul (Archipreſbyterum quidam vocant) Lambertus Bambergenſis Epiſcopus, & Fridericus Burggrauius Norimbergenſis, bellum Heluetiis per feciales ſuos denunciant. Bernates, haud dubium bellum ſibi imminere vidêres, contracto ex vicinis agris milite, quaſdam in Vchtlandia arces, hoſti oportunas, expu-

Leopoldus IIII. cognomine Superbus.

expugnant, Torbergam, Hasenbergam & Vvillisouiam incendio deuastant, inq; Friburgensium messem falces immittũt. Erat Friburgum ea tempestate sub Austriacorum dominio, vnde equites nonnulli, agrorum deuastatione, & villarum incendiis exciti, in Bernatium agro Vileram & Dingenam arces capiunt, Iuonem Bollingensem, armis clarum, captiuum secum abducunt. *Friburgum Nuithonum.* *Iuo Bollingẽsis.*

Interea confœderati ineunte autumno, Vvesenam ciuitatem occupãt, & præsidio muniunt, quasdã circa eam arces demoliuntur. Cumq; iam bellum acerrimum, summis vtrinq; studiis, non parari tantùm, sed geri viderent Sueuiæ nonnullæ ciuitates, Imperio subditæ, quæ cum vtrisq; amicitiam fouebant, sua interesse ratæ, pacẽ inter ipsos conciliare, summa ope adnituntur. Sed apud obstinatos in bellum animos, pacis nulla ratio iniri potuit; nobiles enim acceptæ cladis memores, insigni aliqua victoria amissam nuper gloriam, recuperare contendebant, & Heluetij successu rerum alacriores, ac in spem libertatis erecti, fortunasq; omnes illius obtinendæ studio, impendere non recusabant. Tandem verò adnitentibus Sueuis, omissa pacis tractatione, ad induciarum fœdera, quæ sanctiùs interdũ quàm pax ipsa seruari solet, deuentum est. Eæ ab exitu mensis Octobris, vsque ad initium Februarij primùm factæ, mox in annum integrũ extensę sunt, quo tempore à præliis quidem cessatum, à leuibus vtrinq; iniuriis non item. *1387. Heluetij ad libertatẽ aspirãt.*

Sub exitum induciarum Austriaci, re priùs cum ciuibus quibusdam cõmunicata, Vvesenam aliquot milites callidè submisère, qui in cõsciorum domibus latentes, ab iisdem adiuti, ad quintum Calend. Martij præsidium inuadunt, præfectum & octoginta amplius cum eo milites occidunt, reliqui quà quisq; potest, ex mœnibus præcipites noctis beneficio, & pernicitate pedum, salutem quæsiuère. Ciues in verba Ioannis Vverdembergici, Sarègansij Comitis, Austriacorũ pręfecti, jurauère. Hoc bellum cum annos quatuor tenuisset (neque enim leuia vtriusque illata & accepta damna enumerare operæ esse putauimus) tandem anno vndenonagesimo, ab iisdem Sueuiæ ciuitatibus, pax inter illos facta in septem annos, quinquennio pòst in plures prorogata est. Dum hæc in Heluetijs geruntur, Albertus dictus cũ Trica, Austriæ rem quietè administrabat, pietati jam inde à puero addictissimus, fouendisq; bonarum artium studijs vnicè deditus. Quare Viennen- *Vvesena astu capta.* *Ioan. Vuerdembergicus.* *Albertus cum Trica.*

 se gym-

Academia Viennæ fundatur. se gymnasium in Academiam publicam siue vniuersitatē (vti vocant) euexit, impetrato ab Vrbano Sexto P.M. confirmationis diplomate, circa annum eius seculi octogesimum quartum. Mathematicas artes, summo studio ꝓmouebat, easq; publicè legi curauit. Architecturam quoq; & statuariam vnicè coluit. *Laxenburgum arx.* Laxemburgum item arcem, cum amœnissimo ferarum viuario, extruxit, vbi pacis tempore venatu, & alijs exercitiis, ocium oblectare solebat. Ad Stiram verò ciuitatem supra Onassum amnem, à nobilib⁹ quibusdam tumultuatum est, quos inter Rorij quidam nobiles, *Leonsteina arx.* munitissimam iis locis arcem tenebant Leonstainam, ex qua, infestas quotidie excursiones in vicinos agros faciebāt, nonnullos etiam ex principis nobilibus, inter quos Goldeccerum quendā, & Vveldercum ex itinere captos, abduxerant, & in arce asseruabant. Eam *1388.* Albertus longa tandem obsidione, anno octauo & octogesimo capit, & quod oportuna inferendæ iniuriæ esset, exurit ac vastat.

Erat per eosdem dies Pataiuij inter Canonicos magna dissensio, quorum nonnulli Georgium ab Hohenlohe, reliqui Rupertum, Vvilielmi Montensis reguli filium, elegerāt episcopum. Georgio studebat Albertus, & apud summum Pontificem illius cōfirmationem impetrauerat. Ne igitur is ab aduersā factione premeretur (nam cum altero plures sentiebant) Albertus exercitum adducens efficit, vti Georgius reciperetur. Rupertus posteà Padebornensem Episcopatum adeptus est. Vltimum Alberto bellum *Albertus cum trica moritur.* contra Boëmos exoriebatur, ad quod cùm se pararet, morbo implicatus, in arce Laxemburgo diem obiit xv. Calēd. Septembr. anno xcx. Corpus eius ad D. Stephani sepultum. Tricam verò, qua longos capitis crines innexos gestabat, in arce Laxemburgo seruari dicūt. Vxores habuit duas, ex priore Elisabetha, Caroli quarti filia, nullos suscepit liberos, ex altera Beatrice, Burggrauia Norimbergensi, vnicum reliquit hæredem filium, Albertum eo nomine in Austriaca gente Quartum. Post Alberti Tertij obitum, Vvilielmus Leopoldi filiorum maximus, qui à parentis interitu, suo & fratrum nomine, reliquis, præter Austriam, prouinciis, præerat, illam quoq; communibus cum Alberto auspiciis, gubernandam suscepit, quæ res benè ab initio constituta, pòst in deterius vertit. Orta enim inter patrueles leui quadā simultate, proceres in duas quodammodo factiones diuidebantur, neq; fieri poterat, vti qui alter-

alterutrius animo acceptus esset, alterius indignationem non incurreret. In Sueuia verò & Tirolensi prouincia, suo & fratrum nomine rebus præerat, Leopoldus Iunior, qui Tirolensibus leges & statuta prouincialia vti vocant instaurauit. Alberti verò animum *Albertus* pius quidam affectus, & desiderium incessit, sacra terræ Palestinæ *Quartus.* loca, inuisendi, neq; ab hoc proposito cuiusquam auctoritate deduci potuit. Dissuadebat mater ipsius Beatrix, Vvilielmus item & cæteri proceres, pericula & obsessos à relligionis hostibus omnes aditus, neque dubium esse, quin fama aduentum præcurrente, insidiæ ipsi timendę sint. Ille certus animi, rebus omnibus constitutis, relicto ad gubernacula Guilielmo, Venetias proficiscitur, vbi à Senatu honorificè exceptus, dum triremes duæ instruuntur, perlustrata vrbis magnificentia, mari se cōmittens, felici nauigatione *Alb. Quarti* in Syriam venit. In terram exscendens, nemini quis esset aperuit, *iter in Syriam* quoad locis sacris visitatis, & equestri dignitate accepta, nauem *1400.* ingressus, Austrij principatus insignia explicari, tubisq; apertè canì iussit. Atq; ita domum absq; vllo incommodo sospes reuersus, cum lætitia & plausu, à suis recipitur. Vxorem deinde accepit Io- *Ioanna Hollan-* annam, Alberti Bauari Hollandiæ & Zelandiæ principis, filiam. *dica Alberto* Vvilielmus quoque, post Heduigis Polonæ obitum, de qua ante *nubit.* memorauimus, vxorem duxerat, Ioannam Duraciam, Caroli Pa- *Io. Ducacia* cis, Hungariæ & Apuliæ regis filiam. Sub his igitur principibus, *Vvilielmo nupta.* Austria cum suis prouincijs aliquot annis pacem habuit. Imperiū ea tempestate habebat, Venceslaus Boëmię rex, à quo Vvilielmum, Germaniæ præfectura, aliquando decoratū Lazius meminit. *Venceslaus Cæsar.* Hunc anno quadringentesimo supra mille, ob vitæ luxum & ignauiā (à qua cognomen nactus erat) Principes Electores rerum fastigio dejecēre, accedente Pontificis summi calculo. Mox Fridericus Brunsuicensis, à nōnullis Romanorum rex dictus, Moguntini præsulis machinatione occiditur. Discordibus deinde suffragijs, Iodocus Morauię princeps, & Rupertus Palatinus electi, cū q; *Rupertus Palatinus Cæsar.* ille sexto pòst electionem mense mortuus esset, huius electio ab omnibus est approbata, Venceslaus regno Boëmiæ contentus, nihil de Imperio vltrà mouit.

Anno noui seculi secundo, Sigismundus Venceslai Ignaui frater, Hungarię rex, Alberto Austriaco, ob collata in se beneficia, successionē in regnum suum, eiq; coniunctas ditiones decernit, si

M 3 absque

absque hærede masculo ipse moriatur. Quod si filiam vel vnam
Summa dotis. vel plures susceptas reliquisset, ijs Albertus conditiones genere
dignas quęreret, centenaq; aureûm numûm Hungaricorum millia, singulis in dotem numeraret: huius rei testes sunt literæ, Vicariatus Imperij sigillo munitæ, quibus irritas facit alteras, quas olim Iodoco patrueli super eadem re, concesserat. Hanc primam, de regno illo ad Austriacos deriuando, mentionem, inspectis literis, præterire nolui. Non multò, pôst exortum est Alberto bellum Morauicum, ex hac præcipuè causa. Iodocus Barbatus, quem in Rom. Regem electum, obijsse diximus, vti Morauiæ solus potiretur, Procopium fratrem, paterna hæreditate expellere tentauerat. Is fratris viribus impar, multos sibi facinoribus ac ære alieno perditos, adiunxit, à quibus adiutus Znoymam ad Austriæ fines oppidum, occupauerat, ex quo vicinos non Morauiæ tantùm, sed Austrię quoque agros, deprædabatur. Cumq; Iodoco è viuis sublato, raptores auari, arreptam semel licentiam, nec dum deponerent, Albertus collecto sedecim millium militum exercitu, in eos profectus, Znoymam arcta obsidione cingit. Neq; dubium cuiquam videbatur, quin vel primo insultu, oppidum capi potuisset, si res ex militaris disciplinæ ratione, fuisset administrata.

Albertus Quartus Znoymam obsidet.

Inexercitatus miles plus damni quem cõmodi affert.

Aderant in ipsius exercitu, proceres nonnulli, maiore domi ob genus & diuitias autoritate, quam rerum vsu præditi, quorum consilijs fiebat, vti omnia malè succederent. Tentata igitur oppugnatione, tormenta muris admota, quòd nulla re præmunita essent, facilè iniecto igni concremantur. Inde segnes statim ad obsidionis moram animi, eorum præsertim, qui aduentus sui terrore debellatum iri sperauerant. Ita sæpè in bellum cum alijs educuntur & illi, quos domi reliquisse magis ex re erat. Accurrit tandem in castra Sigismundus rex, & socia cum Alberto arma iungit. Procopius verò, & qui cum eo erant, maiorem belli molem in se parari videntes, ad dolum confugiunt, & per idoneos malarum operarum ministros, venenatam vtrique potionem exhiberi curant, ex qua Sigismundus medicorum ope conualuit. Albertus soluta obsidione, lectica Neoburgum delatus, præter veneni vim, soluto in dysenteriam ventre, diem extremum clausit, ad oct. Cal. Sept. anno domini quarto supra mille quadringentos. Hæc paulò aliter nonnulli referunt, & est apud plerosq; magna in temporum

Albertus quartus veneno necatur.

1404

ratione

ratione confusio. Qui verò hæc viuente Iodoco contigisse narrant, mortis Albetti anno, de quo conueniunt scriptores, refelluntur. Corpus eius Viennę ad D. Stephani, apud patrem, est conditum. Ex vxore Ioanna, quam diximus, filios reliquit Albertum Quintum, & Ioannam, quæ Henrico Boiorum regulo nupsit. Malè huic secundam vxorem Lazius attribuit Mechtildem Palatinam, quæ Alberto Sexto multis pòst annis juncta fuit; quod lectoris monendi, non eius carpendi causa dico. Hunc Albertum *Mirabilia* cognomento Patientem & Mirabilia mundi alicubi appellatum *mundi.* reperio, quod mira quædam ab eo perpetrata esse, fabulatores quidam, materia ex itinere Hierosolymitano detorta, suis rythmis euulgarunt.

A morte Alberti Quarti, filio eius puero, VVilielmus tutor fuit, *Albertus* qui rei summam semel susceptam, reliquo biennio, quo patrueli *Quintus.* superuixit, retinuit. Per idē tempus Neufideli ad Hungariæ fines, prædones quidam itinera, & circumiacentes agros infestabant. Ad quos missi ab Archiduce milites, disturbatis eorum latibulis, nonnullos cædunt, & ad sexaginta captiuos Viennam adducunt, quorum pro delicti modo, aliquot suspendio affectis, reliqui aut æs pro capite soluerunt, aut in vinculis assetuati sunt. Grauiter hanc rem tulit Sigismundus Hungariæ rex, erantq; inter aulicos, qui, quòd ex veteri in Germanos odio, belli occasionem quærerent, animum eius verbis exasperarent: indignum esse Austriacos in regnum vsque ingredi, & inconsulto rege, captiuos inde, quos vellēt, ad pœnas Hungarorum genti ignominiosas, abripere. Hęc & alia ab illis jactitari, jamq; exercitum parari, rumor erat. VVilielmus itaque, vt facti sui rationem redderet, neque bello causam dedisse crederetur, Georgium Pataulensem, & Berchtoldum Frisingensem Episcopos, Præpositum Viennensem VVilielmum, & Rembertum à VValdsee legatos, Budam ad regem misit. Cum verò rex, audita legatione, rem nimis exaggerare videretur, Rem- *Rembertus à VValdsee.* bertus in hæc verba locutus esse dicitur. Nolimus sanè quemquā putare, Serenissime rex, nos huc legatos venisse, quod princeps noster bellum aut expauescat, aut deprecetur, sed quod publicæ quietis rationem habeat. Neque enim pacem, aut fecialia jura abs se violata in eo existimat, quod noxios homines merito adfecerit supplicio. Quod si verò decreueris bello injuriam (ita enim

 interpre-

interpretari hoc eius factum videris) persequi, non imparatum vsque adeò inuenies, nec à suis destitutum auxilio. Ego sanè, vt de

1406. alijs qui domi sunt nihil dicam, mille armatos per anni spacium alere paratus, hos meos collegas, vt me potentiores, ita vel tantundem, vel plus etiam præstaturos, non dubito. Hæc cùm ingenuè ac liberè protulisset Rembertus, Hungari, re in consilio agitata, pacatius legatis responsum dedêre, & à bello temperatum est. Eodem anno Vvilielmus, nulla relicta prole, obijt. Sunt qui leonem ab eo educatū ferunt, ipso mortuo, cibum à nemine sumpsisse atque inedia perijsse. Hoc genus animalis, primùm ab Hannone Pœno, & post eum, ab alijs nōnullis, cicuratum legitur. Nec defuit nostra quoq; ætate, illustris belli dux, qui leonem cicurem suis ipse manibus pauit.

Vvilielmi mors.

Leo cicur.

Vvilielmo mortuo, Leopoldus Fridericus & Ernestus fratres, Austria Alberto relicta, reliquas inter se prouincias partiti sunt. Sueuiæ prouinciæ, quæq; Rheno adiacent, Burgouia, Brisgouia, Alsatia, Ergouia & Heluetijs conterminæ ditiones Leopoldo cedunt; Ernesto Stiria, Carinthia, cum Carnis; Friderico Tirolensis comitatus. Cùm verò Albertus Quintus puer admodum esset, tutelam eius quisq; pro se ambiebat. Leopoldo natu maximo, procerum Austriacorum arbitratu, pueri tutela committitur, quam cùm fratres, imprimis verò Ernestus, ad se quoque pertinere contenderet, multæ & graues turbæ, per Austriam extitêre. Ne verò res statim in bellum intestinum erumperet, procerum intercessione impetratum est, vti Ernestus quoque in partem tutelæ admitteretur. Fridericus enim, quòd ditiones habebat longiùs ab Austria dissitas, minus eam rem vrgebat, magisq; pro fratre, quàm pro se ipso laborabat. Sunt qui per vices tutelam menstruo spatio, inter ipsos partitam fuisse, adfirmant. Lazius quadraginta aureorum millia, in annos singulos Leopoldo decreta narrat; quod vti facilè credo, ita mirari subit, quod Caroli Quarti hic meminerit, qui tragœdiam inter fratres ortam sustulerit: is enim annos jam vnde viginta mortuus erat. Eiusdē anni æstate jam adulta, Vvilielmi vxor vidua, in Apuliam regnū paternum, abijt. Ernest⁹ quoq; Stiriam petens, cum Neapolim venisset, à ciuibus exclusus est, qui Leopoldi rebus studebant, ipsumq; pro legitimo principis tutore agnoscebant. Eam rem indignè ferebat Ernestus, sed ne iniuriam bello

De tutela Alberti Quinti contentio.

Ernest⁹ Noua ciuitate exclusus.

bello vlrum iret, à prouincialibus nonnullis intercessum est. Neq; verò Neapoli tantum, sed Viennæ quoque & tota passim Austria, varia erant hominum studia, varij animorum motus, cum hic Leopoldi, ille Ernesti partes sequeretur, alius alterutrum, alius vtrunque calumniaretur; quę res mulris, præserrim Viennensibus, graui exitio fuit.

Interim rapinis & latrociniis Austria diuexabatur. Erant prædones aliquot in loco quodam vulgò Hauastain dicto, quorum dux, nocte quadam repentina morte extinctus, in lecto repertus est: quod iusto Dei supremi vindicis iudicio factum esse inrerpretabantur illi, qui magnis ab eo damnis affecti fuerant. Per eosdem dies & Morauus quidam Socolius (vulgò Scheckl) Laam ciuitatem astu occupauerat, & præsidio latrunculorum munierat, vnde in vicinos agros excurrens prædas agebat, quæq; agi aut ferri minus poterant, ferro & igni corrumpebat. Cuius audaciæ vri obuiā iretur, Leopoldus conscriptis ex Austria ac Stiria militibus, antistitem Frisingensem præficit, pręsidium Ruspachij collocat, & ne diuturna ipsius absentia Viennę aliquid moueretur veritus, eò reuertitur. Frisingensis verò Laam ea animi alacritate oppugnat, vti porta vna, defensoribus muro depulsis, vi aperiretur. Eam Vvicardus Polheimius, ab vno tantum famulo adiutus, aliquandiu tenuit, donec aliò, nemine id obseruante, ingruentibus vndique telis, pulsus cessit. Hac oppugnatione frustra tenrara, ne absque moræ precio tempus tereret, Frisingensis locis quibusdam præsidio collocaro, exercirum dimisit. Socolius auctis eo successu animis, præsidia expugnar, nobiles aliquot, pro quibus dimittendis, vtq; Laam ciuirarem principi redderet, duo & triginta aureorum millia accepisse dicirur. Sequēti anno bellum intestinū in Austria exortum est, quo nullum atrocius, ab Alberti primi principatu, in eum vsq; diem fuerat. Prouinciales nonnulli & qui in ciuitatibus magistratus gerebant, de Leopoldi gubernatione, quam ante approbauerant, grauirer conquerebantur, impotenrius agere, nec pro turore se, sed pro domino gerere, & rei summam ad se trahere dicebant. Augebat illi inuidiam ingens pecuniæ vis, ab Ecclesiasticis, & ciuibus præcipuis Viennensibus exacta, cuius expensæ, nulla apparebat ratio. Hæc suorum literis ac nuncijs edoctus Ernestus, Grætia Stiriæ, vbi tum erat, Viennam properè aduolat.

Socolius vulgò Scheklfacinorosus homo.

Laa astu capta.

Vvicardi Polheimij fortitudo.

1407.

Bellum ciuile Austriacum.

Præſto ei ſunt Fridericus & Rembertus VValdſeij fratres,quorum ille Alberti principis aulæ præfectus erat, & alij nonnulli, vtque agnati tutelam in ſe,& rerũ gubernacula ſuſcipiat hortantur.Leopoldus irę plenus,Neapolim ſe confert,& contracto raptim milite eccleſiaſticorum quorundam,ac procerum cum Erneſto ſentientium prædia,inuadit. Interim Friſingenſis Enſeſdorffij quam plurimos ex equeſtri ordine & nobilitate viros ad ſe vocatos,in Leopoldi fide confirmat. Hi ineunte autumno, iũctis viribus cõtrarię factionis agros depopulati, Egemburgũ, Droſendorfium, & Laam nec opinato aduentu capiunt, magnamq; ex iis cladem vicinis agris inferunt. Adeò verò afflictus rerum ſtatus, adeò miſeranda hominum conditio,vt nec cui tutò fidere, quemuè timere deberet,quiſquam ſcire poſſet, neq; parentes à filiorum, neque viciſſim hi ab illorum iniuriis ſecuri agitarent. Vt enim quęuis factio, quouis in loco armis ſuperior erat, ita ſubditi eam admittere cogebãtur, quorum paulò pòſt alterius factionis hominibus pœnas daturi eſſent.Itinera etiam omnia rapinis infeſta, fugam inire prohibebant. Ita miſeri illi ſuo periculo experiebantur, fieri non poſſe, vti duobus dominis,diuerſa volentibus,commodè ſeruiatur.Vienna interim multis quoq; & magnis diſſenſionum ęſtibus feruebat,operę & de plebe homines mechanici,quorum magnus ibi numerus,Leopoldum pleriq; fouebant, Senatus verò & ciues, quiq; illis ex plebe obnoxij erant, pro legitimo principe, & aſſertore ipſius Erneſto laborabant.Eorũ iuſſu,quinq; tum ex maximis plebis concitatoribus cõprehenſi,& capitis condemnati,popularium furorem magis etiam accenderũt, nihil tamen abſente Leopoldo in pręſens auſi, vindictam in ſuum tempus diſtulerũt.Interim adnitentibus vtrinq; proceribus nonnullis,conciliandę pacis & concordię conuentus indicitur Clauſtro Neoburgi.In eo Leopoldi res ſuperior fuit, ita tamẽ ne frater à tutela ꝓrſus excluderetur.Itaq; hic Gręciam Stiriæ petiit,ille magna cum pompa Viennã deductus eſt, vnde Neapolim profectus,Liberalia illic celebrauit.

Afflictus Auſtriæ ſtatus.

Duobus ſeruire graue.

1408. Per eoſdẽ dies Fridericus VValdſeius Viennæ vi pulueris tormentarij, incertum cuius fraude, ſub lectum abditi & incenſi periit,inſignis vir,magnaq; in principem fide.Hoc nuncio perculſus Erneſtus,itinere raptim facto Viennã accurrit. Ea vrbs in fide principis & Erneſti manſit,reliquę ferè ciuitates ꝓ Leolpoldo ſtabant.

Friderici Vualdſeij mors.

Proce-

Proceres item omnes (nam & ij, qui contra senserant, post Friderici mortem, aut minis, aut promissis incitati, consilia mutauerant) Leopoldi partes sequebantur, solus ex eis Rembertus Vvaldseius, apud principem mansit. Cumq; jam recrudescere bellum videretur, nouus iterum conuentus Neapoli habetur, vbi cum nihil ad summam rei effectum esset, ad D. Hippoliti fanum, feriis palmarum conuenitur. Re & ibi non transacta, cum domum redirent, Viennensium legati, in insidias præcipitarunt, quas propè Burckensdorfium Ioannes Lauenius & Stephanus Sebeckius collocatas habebant. Vnus ex iis Nicolaus Flustardus occiditur, reliqui Cunradus Vorlaufius Cos. vir strenuus, Ioannes Roccius, Nicolaus Vndermhiml cum aliis aliquot, paucis fuga elapsis, capti primum in arcem Chageliam, inde Gratzenstainam, & tandem Turenbergum rapiuntur, donec duo aureûm numûm millia se daturos pacti, ad duodecimum Cal. Iulij Viennam rediêre. Haud multò pòst & Leopoldus eò venit, qui partem mœnium deiici, & catenas, quarum obiectu, platearum ingressus, ad subitos incursus, præmuniri solent, auferri postulauit; sed id frustra fuit. Interim multi ex plebe inquieti & seditiosi homines, tempus quod expectarant, adesse rati, ad Leopoldum se conferunt, magistratus atq; senatum grauiter accusant. Inter criminationum capita præcipuũ erat, quod exhausto iam ærario, vt æs alienum fœneratoribus exsolueretur, insolitum vino portorium senatus imposuisset. His addebantur & alia, quibus infensus ante in Viennenses Archiducis animus, magis exacerbaretur. Igitur ad Nonas Iulias, Cunradus Vorlaufius Cos. Ioãnes Roccius, Cunradus Rampelsdorfius, Rudolphus Angerfeldius & tres alij in vincula coniecti sunt, nec vllis amicorum aut cognatorũ precibus, neq; vxorũ filiorumq; lachrymis obtineri potuit, quò minus quarto pòst die capitis suppliciũ de iis sumeretur. Cumq; Angerfeldius, qui ætate cæteros anteibat, primus ad necẽ duceretur, Vorlaufius intercedens. Ego vobis, inquit, dux & consiliorum autor fui, in quibus etsi nulla fraus capitalis admissa est, æquum esse duco, vt præsenti necessitati primus ego me offeram, vos cõsulem vestrũ, eo quo soletis ordine, sequamini. Stupuit ad hanc vocẽ carnifex, & officium facere iussus, educto gladio, in vestigiò hærens substitit. Ibi Vorlaufius: Exequere, inquit, quod iussus es, & timorem omnem exue, ego hanc mortẽ, quam

Cunradus Vorlaufius Cos. Viẽnensis.

Cos. Vienn. cum Senatoribus capite plexi.

Leopol. omniũ odiũ incurrit. quam innocens feram, tibi ignosco. Hæc effatus protensa ceruice, magno animo ferrum recipit. Idem & alij fecêre. Horum corpora ad ædem D. Stephani, tumulo illata sunt, vbi ex orichalco epitaphium visitur, cum hac inscriptione: Sta fle plange & cæt. Secundum eorum hominum supplicium, non Vienna solum & reliqua Austria, offensos in Leopoldum animos sumpsêre, sed vicini quoque principes, Hungariæ rex, Boëmi & Moraui fœdus illi & amicitiam renunciarunt. Domi quoque Rembertus Vvaldseius, accito Rosembergio ac aliis nonnullis, quibus maximè fidebat, arma in illum sumit, tumultibus, neque tàm bello quàm belli timore, feruent omnia.

1409. *Georgius Liechtenstaini9 Episcopus Trident.* Hunc afflictum rerum statum miseratus Georgius Liechtenstainius Episcopus Tridentinus, qui Præpositus Viennæ fuerat, de componendo hoc bello cogitare cœpit. Mox proceres quosdam & magistratus, quibus pacem cordi esse sciebat, ad se vocat, suaq; cum ipsis cõsilia confert. Horum fideli opera, eò res perducta est, vt duodecim viri arbitri legerentur, principes verò sanctè promittetẽt, se suosq; eo staturos, quicquid illi decreuissent, quibus vt maior autoritas accederet, Sigismundus Hungariæ rex præses adderetur. Lecti verò fuêre ex prouincialium ordine quatuor, totidem ex equestri, & alteri totidem ex reliqua nobilitate. Vtque melius omnia procederent, Frinsingẽsis, qui multorum in se odia concitauerat, Vienna excessit. De tutoribus ita agere visum est, vti ad diem octauum Id. Ianu. Leopoldus Neapolim commigraret, Albertum in sua potestate haberet, rei summæ præesset; Ernestus turbas & dissensiones ordinum, inter ipsos componeret, ac fratri auxilium ferret, vterque donec concordiæ capita ab arbitris præscriberentur, quietem coleret. Itaq; Leopoldus Neapolim, Ernestus cum Remberto Egenfurtum profecti, paulò post Viennam redeunt, in Palatio sedem quisque suam capiunt, & quamuis animi eorum nondum defecati esse credebantur, à neutro tamen aliquid in alterius incommodum aut contumeliam mouebatur; ita vt facilè appareret, non tàm fratres inter se, quàm ipsorum aulicos & proceres dissidere, id quod paulò superius de Vvilielmo horum fratre, & Alberto Quarto patruelibus, memoratum est. Tandem sub finem Mensis Maij, capita pacis & concordiæ ab arbitris composita, & à rege confirmata, adferuntur, isq; per legatos fratribus

significa

significauit, si per alterutrum illa violarentur, eum sibi hostis loco futurum. Respirauit igitur Austria, & à latrociniis ac deprædationibus paulatim expurgata est. *Austria latrociniis purgata.* Viennenses verò Alberto vt legitimo suo hæreditario principi, Leopoldo verò ac Ernesto vt legitimis illius tutoribus fidem dare, inq; eorum verba iurare non recusarunt. Ita turbis omnibus compositis adulta iam æstate Leopoldus, Ernestus, Fridericus fratres, & Albertus patruelis filius, congestum per annos plurimos à maioribus thesaurum inter se diuisêre. Anno sequenti, quo, Ruperto Imperatori defuncto, suffectus fuit Sigismundus Hungariæ rex, *Sigismũ. Cæsar. 1410.* ingens per æstatem pestis Viennæ ac Neapoli orta, sex menses tenuit. *Pestis Viennæ.* Albertus igitur relicta Vienna, in arcem Starckenbergam ab aëris salubritate commendatam, à suis deducitur. Hanc occasionem, declarandi sui in principem studij, Rembertus haud negligendam ratus, arcem in suam potestatẽ redigit, adiutus ad hoc fideli opera Leopoldi Eckersauij.

Post paucos admodum dies, rebus pro præsenti copia ordinatis, Egemburgum vnà cum principe profecti, literas inde ac nuncios ad omnes Austriæ ordines dimittunt; principem in sua potestate haberi, itaque veniant, ipsumq; iam pubertatis annos attingentem, è tutela exemptum, rebus imponant. Dum ea inter ipsos consilia agitantur, interim Leopoldus Viennæ in palatio, grauiter ægrotare cœpit. *Leopoldi Superbi mors.* Habebat in altero crure fistulam, quam vocant, suppurantem, ex vulnere olim arcus displosi neruo illato, quam cõtumacem admodum, exquisitissimis quibusq; remediis expugnari, fluxumq; sisti omnino volebat. Quanquam verò medici & Chirurgi, summum in ea curatione vitæ periculum esse dicerent, ille tamen extrema adhiberi remedia iussit. Obducto itaq; vulnere, sanguis & sanies quæ semel eò deriuari adsueuerat, intercluso meatu, per os ac nares ea vi ebulliit, vt obitũ illi, quod medici prædixerãt, ea res maturauerit. Corpus eius ad D. Stephani, maiorum sepulchro illatũ. Vxor ei fuit Catharina Philippi Audacis, Sequanorum principis filia, ex qua secundum Lazium vnicam reliquit filiam, comiti Goricensi nuptam: alij nullam ei prolẽ fuisse dicunt. Fuisse proditur, statura mediocritatem aliquantulum excedente, corpore pleno & habitiore, vnde Pinguis siue Crassus à quibusdã, ab aliis verò Superbus siue Ambitiosus dictus est, quod *Leopoldus cur Superbus dict⁹.* Francofurti in comiciis, omnes principes magnificẽtia superasset,

vbi pręter aulicum famulitium, duos & quinquaginta Comites & Barones, in comitatu habuisse dicebatur. Dum Leopoldi manib⁹ iusta peraguntur, prouinciales, quorũ magnus jam numerus conuenerat, Egemburgi sua inter se consilia cõferunt, qui de Leopoldi obitu certiores facti, cum neminem jam superesse putarent, qui moram rebus aut impedimentum esset allaturus, Viennam cum principe proficiscuntur. Cumq; in itinere jam essent, Archiducis Ernesti literæ superueniunt, quibus ipsorum cõsilia atq; iter approbabat, ac Albertum ad suscipienda rerum gubernacula inuitabat. Is tunc annum agebat decimumquintum. Itaq; cum celeberrima

1411. pompa vrbem ingressus, à clero cum sacris relliquijs obuio totaq; ciuitate excipitur, festus vbique plausus, faustæq; aggratulantium voces, & vulgata de Christi ad inferos descensu cantilena identidem, ingeminatur, tubarum & ęris Campani sonitu perstrepente, nihilq; carũ rerum omittitur, quibus publica ciuitatis lætitia declarari solita est. Seorsum deinde & ab Vniuersitate excipitur, oratio nẽ habente Francone quodam, Theologię professore, tempori & præsenti rerum statui accõmodatam, qua inter alia multa Salomonẽ dicebat & Ieremiã laudatissimos reges, adolescentẽ vtrunq; ad regnum euectos, Danielem quoq; etiamnum puerum iudicasse. Hortatur etiam vt Deum reueritus, suorum consilio vteretur, & æquitatem in omnibus coleret, sui verò nominis etymon tanquam omen non negligeret, quod Albrecht (Albertus) Germanis sonat allweg recht (semper ęquus) nomen illud patri suo, auo, proauo, abauoq; idẽ fuisse optimis pientissimisq; principibus, in quorum mores vitæq; instituta, ipsum quoq; abiturum spes esset.

Franco Theologus.

Alberti nominis etymon Germanicum.

Hanc eius orationẽ, non satis ęquis auribus excipere videbantur Ernestus & Fridericus Archiduces, quod sui nullam in ea mentionem factam audirent, quorum consilio & opera magis quam procerum, Albertum esse vsurum putauerant, quod aliter se habere cum ex prouincialium quoque sermone didicissent, suam quisque domum abiêre. Austriaci verò vt sub nouo principis imperio omnia essent tutiora, Rembertum Vvaldsçium spectata multis magnisq; tempestatibus in principem fide, præfectum aulæ creant, vtq; regio omnis latrocinijs ac rapinis purgaretur, Peregrinũ Buchaimium magistrum equitum (Marschalcum prouincialem vocant) & cordatissimum quemq; ex proceribus publicis muneribus

Peregrinus Buchaimius.

ribus præficiunt. Hinc à bellis ciuilibus Auſtria reſpirauit. Fridericum domi turbæ exceperunt, quarum concitator præcipuus erat Henricus quidam Rotemburgicus, magna potentia & clientelis ſubnixus, quiq; inter omnes totius regionis optimates maximè vnus præeminebat. Erat enim Atheſinæ ditionis, vetuſtæq; arcis Tirolis (vnde regioni nomen) & aliorum aliquot locorum præfectus. Nec deerant ex eccleſiaſticis quoq;, & equeſtri ordine nonnulli, qui principi minùs obſequentes, aduerſos de ipſo rumores ferebant, neque alio ferè nomine, quàm Fridericum cum vacua pera, vulgò appellitabant. Ad horum contumelias facilè diſſimulabat Fridericus; ab Henrico maior metus incumbebat, vt qui ſummo magiſtratui abſq; collega præfectus, maxima ſecum momenta rerum traheret. Nec deſunt exempla, quibus docemur, ſumma ferè imperia ab ijs vel euerti vel occupari, quibus maximi honores à principibus delati fuerant. Henricus igitur, exaſperato in Principem animo, Stephanum Ingolſtadienſem, Erneſtum ac Vvilielmũ Monachienſes, Bauariæ regulos, multis magniſq; promiſſis, vti Friderico bellum inferãt, inducit: tempus jam eſſe, quo prouinciã à ſuis olim maioribus, qui Romanorum inde arma depuliſſent, poſſeſſam, ſibi vindicare ſine magno negocio poſſint, omnia prona atque facilia eſſe, imparatum à bello illum, moxq; à ſuis, quibus odio eſſet, deſerendum, ſe quoq; vires non contemnendas ad hanc rem adlaturum. Hanc occaſionem arripiendam principes rati, arma expediunt, & conſcripto milite, Oeni vallem ingreſſi, Halam, oppidũ ſalis prouentu nobile, obſidione cingunt.

Henr. Rotemburgicus.

Imperia à quibus occupentur.

Henr. Rotem. Bauaros in Tirolim vocat.

Hala ad Oenum obſeſſa.

Erat eo tempore, Patauienſium antiſtes, Georgius ex vetuſta Comitum ab Hohenloë (aliàs alta flãma) gente oriundus, eius interuẽtu, factis in annos duos inducijs, ab armis ceſſatum eſt. Henricus interim, neq; à contumelijs principi faciendis, ſuperſedebat ipſe, & alijs, vti idem facerent, exemplo & autoritate præibat, multoſq; ſui ordinis & ex reliqua nobilitate in ſuas partes pelliciebat, ruſticos interim ſuis iuriſdictionibus ſubditos, multis impoſitis oneribus, impotẽtiùs diuexabat. Sub finẽ induciarum, Stephanus Boiorum dux, Halam redit, ac canales, quibus ſalis riui ex vicino monte deducuntur, deſtruit. Intercedente Eberhardo Kirchbergico, Auguſtano Epiſcopo, res componitur, & Stephanus domum reuerſus, circa finem menſis Septembris ex hac vita migrat. Circa

Eberhardus Kirchbergicus Epiſcopus Auguſtanus.

Tridẽti ſeditio. hæc tempora magnus Tridenti motus, & belli inteſtini initia extitêre. Tumultuabantur nonnulli è populo & plebe Tridentina, contra Georgium Liechtenſtainium Epiſcopum, ab eccleſiaſticis electum. Eorum furori ducem ſe obtulit, Rudolphus quidam ex nobili Bellenzonorum gente oriundus, ſummam rei, Epiſcopo eiecto, apud ſuos aſſecuturum ſe ſperans, cuius rei haud inſcius eſſe Fridericus à nonnullis dicebatur. Is cum imperioſiùs jam agere, & Epiſcopo grauis eſſe inciperet, Henricus Rotemburgicus, qui fœdus & amicitiam cum Epiſcopo habebat, Tridentum profectus, vrbem nec opinato impetu in poteſtatem redigit, plerisq; locis incenſis, & ciuibus motu quieſcentibus, Rudolphum nulla interiecta mora, capitali ſupplicio affici jubet. Fridericus hæc, ſuo injuſſu, in amica ciuitate, ab homine infenſiſſimo facta, ægetrimè ferens, cum armis eò adcurrit, ad cuius aduentum, Epiſcopus vrbe excedit, oppidani Archiducis fidei ſe ſuaq; committunt.

Rudolphus Bellenzonus.

Tridẽtinum ab Henr. Ratemb. vexatum.

Sigiſmundus Concilium procurat. Interim Sigiſmundus Romanorum Imperator, ab initio principatus, nihil antiquiùs eſſe ducens, quam vti diuturna inter eccleſiaſticos diſſidia componerentur, miſſis ad ipſorum primates legatis, generale concilium, jam ante promiſſum, vrgebat, donec tandem à Ioanne vigeſimotertio Conſtantia Sueuiæ ciuitas, concilio locus conſtitueretur, quò ad ſtatutum diem conueniretur. Is erat ad Calendas Nouembres, anni poſt mille quadringentos decimiquarti. Erant eo tempore tres, quorum quiſq; verum ſe pontificem ferens, cæteros vitio creatos contendebat. Ioannes quem dixi, Romam cum Italia & Germania pleraq;, addictas ſibi habebat, & maiorem orbis Chriſtiani partem; Gregorius verò & Benedict⁹, Piſana Synodo exautorati, Cardinales nihilominus creabant, neq; pontificatui ſeſe abdicare volebant. Ex ijs Ioannes Sigiſmundo receperat, Conſtantiam ſe venturum, ea lege ac conditione, vti à Friderico Auſtriaco, ab alpium deſcenſu, deduceretur, cuius fidei ſe committere decreuiſſet. Inter conditiones, hanc quoque fuiſſe, autores habeo manuſcriptos, quod ſi vel ob aëris qualitatem Conſtantia, vel alia quauis ex cauſa minùs ipſi placeret, aut ſecuritati pótificiæ non ſatis oportuna videretur, vt in alia quauis ciuitate imperiali, ſub fide ac tutela Sigiſmundi eſſe ipſi liceret, aut ſi mallet ex Friderici ciuitatibus aliquam eligeret, in qua moraretur, ita tamen, ne ante concilij finem longiùs abeat. Itaque ſub

1414.

Quibus conditionib. Ioannes ſeſe Friderico crediderit.

ſub eius anni finem, & ſequentis initium, Ioannes pontifex, imperator ipſe, ingensq́; ex toto orbe Chriſtiano procerum numerus, Conſtantiam venit, & concilium haberi cœpit. In hoc concilio, Fridericus in vltimum fortunarum omnium diſcrimen adductus eſt, qua de re nobis deinceps inſtituendus eſt ſermo Cùm rumor, incertis autoribus, tota paſſim vrbe ſpargeretur, eſſe inter eccleſiaſticos, qui fugam meditarentur; & Ioannes ipſe non occultis indicijs pœnitentia ſe duci itineris ſui in Germaniam oſtenderet; Sigiſmundus, ne tanti momēti res impediretur, portarum exitus, additis cuſtodibus, obſeruari iuſſit. Ibi pontifex trepidare, impenſiùs fugę conſilia moliri, ſuamq́; hac re libertatem violatam dicere. Accedebat ad hæc illud quoque, quòd Imperator pecuniæ indigus, à Pontifice mutuum petebat, quod reipublicæ cauſa expēderet, qua occaſione ille eo præſidio, quod in omnem dubiæ rei euentum, ſecum attulerat, breui ſe deſtitutum iri videbat. Iniecto igitur varijs de rebus ſermone, pontifex rogare eum cœpit: eſſétne pacta fide ſtaturus, ſi ex re ſua fore cenſuerit locum mutare? Sigiſmundus his verbis perculſus, obnixè orare atque obteſtari cœpit, maneret, neque tot regum tot principum legatos ludificaretur, neque committeret, vt res tàm ſalutaris, quam ſummo ſtudio præ cæteris promouere ex officio debebat, illius culpa impedita fuiſſe videretur. Non amplius jam in ſua poteſtate eſſe, vt diſceſſum illi permittat, neq; ſatis cauſæ cur id faciat apparere, manendum igitur & concilij finem expectandum. Pontifex nullā in Sigiſmundo ſpem eſſe animaduertens: Fridericum jam antea ſui conſilij non ignarum aggreditur: ſub eius fide ſe illuc veniſſe, ei ſe vitamq́; credidiſſe, abſque eo nunquam alpes ſuperaturum, nunquam Germanis poteſtatem fuiſſe facturum, cuius facti etſi maximè ipſum pœniteret, ſperare tamen atq; confidere, Auſtrię eum principem de fide ſemel data, nihil mutaturum.

1415.
Concilium Conſtantienſe.
Io. Pont. fugam molitur.
Imperator Pontifici fugam diſſuadet.

Ad hæc Fridericus cognitum ſe habere dixit, non niſi inuito Imperatore diſceſſum parari poſſe, rem eſſe periculoſam, & inuidiæ plenam, ſe verò, quantum ſalua dignitate poſſet, promiſſa ſeruaturum. Sciebat Fridericus grauiſſimas de ſe querelas à Tridentino, Brixinenſi, ac Curienſi Epiſcopis, ad concilium eſſe delatas, neque in eo foro litem pro ſe datum iri ſperabat. Neque à Sigiſmundo valdè metuebat, quod munita oppida in vicinis locis

Epiſcopi vicini contra Fridericum.

possideret, pacemq; & fœdus cum Heluetijs haberet. Itaque fugæ consilium initur, cuius non expertem fuisse Moguntinum, quidam affirmant, Cæsari vbiq; infensum. Cùm igitur dies fugę constitutus aduenisset, (is erat Idus Martij) Fridericus ante ciuitatem cum Hermanno Cilię comite, ludos equestres exercebat, ad quorum spectaculum cum multi exirent, pontifex quoq; inter alios, assumpto equisonis habitu, inobseruatus elabitur, strigoso equo insidens, arcumq; ex sella dependentem ferens. Ita ad lacum vsq; adequitans, lembum ad hoc paratum conscendit, & remigio vsus Schafhusiam proficiscitur. Subsequitur eum Fridericus, & vtriusque famuli, qua quisque potest, dilabuntur, herili pleraque supellectili direptui relicta. Ioannes paulò pòst Friburgum atque inde Brisacum abijt. Vulgata huius fugæ fama, maximus per totam vrbem tumultus exoritur, concurritur passim & clamatur: Ioānem & Austriacum nefarios homines, concilij perturbatores, quouis supplicio dignos esse. Interim Imperatori & concilio literæ redduntur, quibus factum vterque suum excusare nitebatur. Pontifex in Germaniam se venisse, vt œcumenici concilij decretis quibuscunq; acquiesceret, eundem sibi animum esse, nec quoquam iturum longiùs, quoad sacro concilio & reipublicæ satisfecisset, quòd verò Constantia discesserit, orare ne ęgrè ferant, constare sibi facti sui rationes, quas suo tempore esset redditurus. Fridericus verò fidem, qua pontifici obstrictus erat, excusabat, non longiùs iturum esse illum, nec si id vellet se permissurum. Cæterum hæc frustra ab ijs fiebant, maiorem enim inuidiam sibi conflauerant, quàm quæ vlla excusatione hominum animis eximi posset.

Io. Pontif. Constantia fugit.

Imperator grauiter fert Pontificis & Friderici factum.

Imprimis verò Imperator ipse offensam illam grauissimè ferens, de vtroque ad concilium questus est. Proposito inde edicto, ne quisquam discederet, missis ad Ioannem literit ac nuncijs, ne longiùs abiret, cauit. In Fridericum verò, infensi multorū animi, reliquos quoque exasperabant. Itaque conuicijs passim proscinditur, vt qui malè de relligione sentiret, peius de ea mereretur, & negociū tam arduum, & reip. Christianę non solùm vtile, sed plane necessarium perturbaret, absque eo nunquam pontificem fugæ consilia initurum, nec, quà aut quò fugeret, sciturum fuisse. Indignum esse, qui paulò antè ad Episcoporum querelas, apud iudices à concilio datos, se responsurum promisisset, clàm abijsse.

Erant

Erant præter Episcopos quos suprà memoraui, nō pauci comites ac nobiles, qui veteri in principes Austriacos simultate, hoc rerū statu, apertam in eorum perniciem esse fenestram, gaudebant, nihil obstiturum arbitrati, quo minus in ipsorum ditiones inuolarent. Quòd enim intra paucos annos, eorum opes cum dignitate, in immensum creuerant, multi nulla in re ab ipsis læsi, quidam etiam beneficijs affecti, occultis inuidiæ stimulis agitantur. Hi Sigismundum, in vltionem huius tàm insignis contumeliç instigabant, jam anteà in id propensum. Itaque dies Friderico dicitur, ad quem diem coram Cęsare & Synodo compareret. Cum verò non veniret, contra rempublicam fecisse & maiestatis reus peragitur, omnesq; eius subditi à fidelitatis sacramento absoluuntur, omnia eius oppida & ditiones, prædæ ac direptioni proscribuntur. Dantur etiam ad vicinas Sueuiæ, Heluetiæ, & tractus Rhenani ciuitates literæ: Fridericum Ecclesiæ ac Imperij hostem, concilij perturbatorem, cui quicunq; damnum atq; incommoda inferre studeret, is non impunitatem solum, sed gratiam quoque ac laudem sibi propositam esse sciret.

Austriacorum fælicitati inuidetur.

Frid. Tirolensis proscriptus.

Notat hoc loco Tigurensium rerum scriptor, insignem quorumdam hominum ingratitudinem, qui cum ab Austriacis magna accepissent beneficia, ipsorumq; maiores, multis jam annis, vtriusque fortunæ vices, cum ijs tolerassent, jam se in eorum perniciem armabant, non tàm vt Imperatoris dicto audientes essent, aut Synodi patribus gratificarentur, quàm vt suis quisq; cōmodis consulerent, prædaq; & direptionibus libidinem explerent, qua excæcati non videbant, etsi Fridericum omni sua ditione exui cōtigisset, non penes se eius rei fructum esse futurum, magisq; suas vires infractum quàm roboratum iri. Inter eos pręcipui ab eo numerantur Eberhardus Nellenburgicus, Vvilielmus Montfortius, Ioannes Tengius, Hugo Vverdenbergicus, Ioannes Lupodunus, Fridericus Toggenburgicus, & Ioannes Dapifer Vvaldburgicus, Episcopi item Curiensis, & Constantiensis. Itaq; arma vndiq; in Fridericum expediuntur. Ludouicus verò Palatinus, cuius soror illi nupta erat, Alsatiam cum copijs ingressus, S. Crucis oppidulū & loca quædam vicina inuadit, nullo hostili in affinem animo, sed magis ex composito rem gerens, vt ei prouinciæ præsidio esset. Sigismundus autem à comitibus & Sueuiæ plerisque ciuitatibus

Ingratitudo.

Fridericus bello à multis petitur ac ditionibus exuitur.

adiutus ſeriò rem agit, Steinam, Diſſenhouium, Vitodurum & Frauenfeldam capit. Schafhuſia certis conditionibus imperio ſe tradit. Curienſis, Frid. Toggenburgicus & Lindauienſes Veldkirchiam obſidione fruſtra tentăt. Euocantur & Heluetij in belli ſocietatem, qui fœdus ſibi cum Auſtriacis ad quinquaginta annos ictum excuſantes, nullo iure arma in ipſos ſumere ſibi licere, adfirmabant. Sigiſmundus verò, & concilij patres, nulla ipſos fœderis relligione cum eccleſiæ hoſte, & maieſtatis reo, teneri, contra verò, niſi arma ſumerent, eodem quo ipſe loco habendos eſſe contendebant, quin & imperatorijs literis cautum iri, ne fraudem fœderi feciſſe videantur, néue Friderico pax & venia ante concedatur, quam fœdus in locum priſtinum reſtitutum ac inſtauratum ſit. His partim exhortationibus inducti Heluetij, arma & ipſi ſumunt, vicinamq; Ergouiam inuadunt.

Veldkirchia fruſtra obſidetur.

Fridericus inter hæc de Heluetijs, ob fœdus quod dixi, ſecurus, ſuarumq; ciuitatũ fide fretus, nihil magnopere ſibi timebat, donec trepidus adfertur nuncius, eſſe in armis Heluetios, multa iam loca occupata, plura quotidie ad defectionem ſollicitari, omnes contra ipſum, neminẽ pro ipſo in armis eſſe. Tum demùm cœpit, etſi tardiùs quàm debuerat, de rebus ſuis impenſiùs cogitare, & auxilia circumſpicere. Pontifex verò de rei euentu anxius, & diſturbandi concilij, in quo de abrogando papatu agi ſciebat, occaſionem per æqua per iniqua quærens, Friderico autor erat: quoniam nullus apud Sigiſmundum & Synodi patres gratię, nullus legitimæ diſceptationi reliquus eſſet locus, vt virili animo defenſionem pararet, pecuniam ſe omnem in hoc bellum liberaliter ſuppeditaturum. Neq; enim dubitare ſe, quin ad primam belli famam, qui Conſtantia eſſent abituri, & Sigiſmund[9] ſoluto concilio non diutius ijs in locis commoraturus ſit, quo abeunte reliqui aut arma temerè ſumpta depoſituri, aut vi in obſequium redigendi eſſent. Hanc eius ſententiam, Fridericus & ab initio minus probauerat, & nunc quòd in armis Heluetios eſſe præter opinionem, ſeq; à ſuis deſeri videret, omninò repudiabat, ſeque æquioribus conditionibus omnia tranſacturum ſperabat. Poſtquàm verò omnia aduerſa nunciarentur, & pontifex ſuas identidem opes iactitaret, tandem de conducendo ex vicina Burgundia & Lotharingia auxilio, conſilium cœpit. Dum hæc inter ipſos agitantur, cõmo-

Io. Pont. Friderico bellum ſuadet.

cõmodùm illò venit Palatinus, qui amicè acceptus, eiusmodi orationem ad Fridericũ habuisse dicitur: Vides affinis charissime, quo in loco res tuæ sint, omnes ꝓpemodum amici vicini ac subditi tui, exemplo nequaquam laudando, fidem tibi & obsequium renunciant; & quorum maximè opibus tutum te atq; securum, aduersus quoscunq; hostium conatus fore, persuasum habes, ij leui fortunæ flatu mutati, primi te deserunt, deserunt verò? imò & arma in te ferunt, alijsq; idem vt faciant, exemplo præeunt. Quæ res etsi me ac alios plerosq; principes malè habeat, videmus tamen & dolem⁹, eò rem adductam esse, vt neq; tui colligendi, neq; vindictę de tuis sumendæ, vlla sit facultas, nisi eum ipsum prius tibi conciliaueris, quo potissimũ autore, ipsi hoc in te suscipe ausi sunt. Id quantumuis prima facie arduum ac difficile tibi videbitur, si mihi obsequi animum inducere voles, procliuè tibi ac facilè effecturum recipio. Nouit ꝑfectò Sigismundus Cæsar, nouimus cæteri quoq; principes, & superiorum temporum exemplis edocti planè sumus: vicinos tuis ditionibus homines atq; incolas, adeò ipsos illud summa ope niti, vt excusso principum ac reliquę omnis nobilitatis imperio, popularem rebus statum inducant, libereq; suis legibus viuant, quæ res ne in exemplum abeat, nobis omnibus, imprimis verò tibi ipsi cauendum est. Quod autẽ malè affectis domi rebus, auxilium ab exteris aduocare vis, id & serum est & inutile. Cæsar primũ quemq; ex nobilitate sibi coniunctos, fortissimas Sueuiæ ciuitates socias habet. Heluetij, acre & bellicosum hominũ genus, sub honesti tituli prætextu, semel religione fœderis exoluti, oportuna sibi loca per Ergouiã occupata, manente bello, non reddent. Neq; video, quid contra has vires, peregrinus tibi miles proderit, quem si induxeris (quamuis nec illud facilè erit, cum exterorum principum legati, qui ad concilium venêre, id impedituri sint) imprimis Heluetios ipsos, nedum rebus tuis iniquissimos, sed & alios occultè adhuc tibi fauentes offendes, & tuos, qui conciliari alia via poterant, alienos abs te reddes. In tuo interim solo, in tuis quasi visceribus geretur bellum, neq; enim Cæsar in hiscè regionibus, quod amittat, habet, tuorum opera in te debellando vtetur, & quod dici solet, tuo te gladio iugulabit. Contrà autem si exorata venia, eum tibi conciliaueris, tota rerum scena inuersa, omnia tibi ex afflictis læta, ac fœlicia existent, neq; enim dubitandum, quin supplici tibi

Ludouici Palatini ad Friderici oratio.

Heluetij bellicosi.

Cæsar

Cæſar veniam ac pacem daturus,amiſſa reſtitui iuſſurus,deq; iniuria tibi illata, vindictam tecum vnà ſumpturus ſit. Tu modò hoc amicorum monitis dabis, & Conſtantiam mecum ibis, illic ego te ad Cæſarem ducam, & pro te ipſe ſupplex fiam. Hæc vbi Ludouicus dixiſſet,cæteri qui aderant,orare ac hortari cœperunt,ne ſuis ipſe rebus deeſſet, nihil eius honori & exiſtimationi obfuturum,ſi Cæſari, ſi concilio ſupplicem ſe ac obſequentem exhibuerit, multò id commodiùs atq; laudabiliùs eſſe,quàm belli conſilia agitantem,in extremum diſcrimen omnia adducere. His Palatini & aliorum exhortationibus inductus Fridericus, Conſtantiam cum illis proficiſcitur, vbi ſe coniunxit illi Fridericus Norimbergæ Burggrauius, Marchiæ & Electoratus Brandenburgici curator, quo in eodem concilio pòſt donatus eſt. Hi in Franciſcanorum ſodalium monaſterio ad Cæſarem admiſſi, & cum Friderico ſupplices pacem ac veniam exorarunt,ea lege, vt is Cæſaris poteſtati ſe ſuaq; omnia permitteret.Ita paulò pòſt futurum,vt omnia ſibi redderētur,perſuaſus, ſcribit ad ciuitatum ſuarum præfectos ac Magiſtratus,vt Sigiſmundo ſe tradant,eosq; interim à fidei iuramento liberos eſſe iubet. Erant inter ciuitates nonnullæ, quæ iam antea id fecerant,quædam etiam Cæſari pecuniam numerauerant,vt Imperij ciuitatibus aſcriptę,nullo vnquam poſtliminio ad veterem dominum reuerterentur,reliquæ,quæ in fide hactenus manſerant,paucis exceptis,in Sigiſmundi verba iurauerunt. De Heluetijs illud an notatum inuenio: quod, cùm capta plæraq; Ergouiæ loca,partiri inter ſe vellent,ſoli ex ipſis Vrij,in nulla prædę parte cenſeri voluerint.Dicebant enim,Cæſaris iuſſu ſe militaſſe; fœdus ſibi non bellum cum Friderico,neq; ex ipſius incommodis ſua ſe cōmoda metiri,iuſtū eſſe. Hoc eorum reſponſum cæteris riſum mouit. Dum hæc in Sueuia geruntur, Tirolenſes ac Atheſini, ne & ipſi nouum acciperent dominum, & ab Auſtriacis diuellerentur, Erneſtum Archiducem ad ſe vocarunt. Is, ne omnia ſimul fraternæ ditionis loca,ab alijs occuparentur,in Tirolim venit,ac Oeniponti ordinū conuentum agit, vbi naſcitur ei ex Cimburga Semouiti Maſſouiæ Ducis filia, Fridericus Romanorum poſteà Imperator, nono Calend.octobris,anno eius æræ decimo quinto.Erneſtus inde Bocenum atq; alia loca adit. Cumq; & in Tirolim legati à Cæſare cum literis Friderici veniſſent, Erneſtus eos retrò, vnde venerant, abire & Cæſari

Fridericus Conſtantiam redit.

Vrieſium æquitas erga Fridericum.

1 4 1 5. Fridericus VI. poſteà Cæſar et nominis IIII. naſcitur.

& Cæsari nunciare iussit: satis ipsum à fratre magnificè muneratum tot ciuitatibus, quam rem si antea sciuisset, in tempore se occursurum fuisse, iam verò & sibi aliquid relinqui, haud iniquum videri. Sigismundus occupatam ab Ernesto regionem armis inuadere, maioris negocij rem esse, neque promptos se principum animos in hoc bellum habiturum videns, ad res Concilij promouendas animū adiecit, in quo omnia turbis plena, operam ipsius desiderabāt. Fridericus verò (etsi pontificem fugitiuum iam Rattolficellam vsque deduxerat, isq; in concilij potestate esset) Constantiæ moras trahebat, Sigismundi reconciliationem, & amissorum recuperationem, nequicquam expectans. Cùmq; à maleuolis quibusdam quotidie vexaretur, qui lites ei grauissimas intentabant, conqueri cum ijs cœpit, quorum suasu inductus, eò se contulisset. Illi ad cæsarem intercedebant quidem, sed præter verba & spem meram, nihil obtinere potetant. Igitur Fridericus ipse illum adit, iniquè secum agi queritur, qui cum se suaque omnia, quæ in potestate habuerat, eius fidei commisisset, omnibusq; præsidijs exutus esset, nihilominus aduersariorum criminationibus ac inimicorū iniurijs impeteretur, quibus nisi integro statu respondere non posset, iam enim non sui iurijs se, sed sub eius fide ac tutela esse, cui se tradidisset. Sigismundus ad hæc respondet, nemini se ius suum adimere ex officio posse, multos ei sua quemq; ex causa infensos, vt iudicio se sistat postulare, quibus vbi ex iuris formula responderit, tum ipsi integram in illos actionem instituere, pari iure licere.

Frid. Io. pontificem cōcilio restituit.

Fridericus facilè intelligens, nullam sibi in Sigismundo spem, nullum in reliquis principibus præsidium esse, suosq; omnes non defecisse solùm, sed quod vindictam & pœnas timerēt, hoc agere, ne ex ea fortunę iniquitate emergere sibi liceret, pręterea & literis & nuncijs apud Tirolenses rem suam non satis securè in statu versari admonitus, captata occasione Constantia discedere decreuit. Ferebatur enim rumor nonnullos Oeni ac Athesinæ vallis incolas, occulta cum Cæsare consilia habere, quod etsi vel falsum esse, vel minimè ꝓcessurum putaret, de procerū tamen quorundā fide & propensioribus in fratrē Ernestum studijs sollicitus, conscenso equo, cum paucis cōscijs ciuitate excedēs, in Tirolim euasit. Sunt qui ab hospite quodam suo adiutum ac deductum esse dicunt.

Frid. Constantia discedit.

Post

Post eius discessum, Iacobus Laudensis Episcopus, Italicæ nationis præses, sacrosanctæ generalis Synodi nomine, literas dedit ad Petrum Sporum militẽ, Simonem & Erasmum de Thunno, Hiprãdum Glesium, & reliquos in Ananiæ ac Solis vallibus, Tridẽtinæ Ecclesiæ Syndicos, ac fiduciarios, hoc argumento: Cum omnis potestas ex Deo sit, nihil ad humani generis conseruationem vtilius esse, quam vt iis qui magistratum gerunt pareatur, qua vna in re, vera ac solida laus consistit. Cum igitur Georgius ipsorum Episcopus, à Friderico Austriæ principe, multis magnisq; incommodis affectus, vindictæ omni cupiditate vacuus, nihil aliud in votis habeat, quàm vt sublatis inimicitiis, in pristinum dignitatis gradũ restitutus, suamq; sponsam recuperare posset: dandam ipsis operam esse, vt Fridericus cum illo in gratiam redeat, & Ecclesiam illis suam malè affectam restituat. Ea in re si quod sui officij est fecerint, id Deo Opt. Max. & Synodi patribus, Ecclesiam Dei repręsentantibus gratissimum fore, sin minus, pro conseruanda Ecclesiæ tranquillitate, se, etsi cum animi dolore, processuros. Datum Constantiæ VIII. Calend. Iunij, anno decimo sexto supra mille quadringentos.

Iacobi Laudensis literæ ad Tridentinos.

1416.

Interim Fridericus, cum in Oeni vallem ad suos venisset, turbata omnia per absentiam suam inuenit. Nobiles plęriq; & Ecclesiastici ordinis primates, Ernesto fidem dederant, eumq; vt legitimum suum principem agnoscebant. Ciuitates verò nonnullæ, & rustici plęriq;, Friderico adhęrebant, neque ab eo, cui semel fidem & obsequium iurauerant, nulla iniuria lacessiti deficere volebant. Apud hos igitur, grauissimas de fratre Ernesto ac cæteris ordinibus querelas instituit Fridericus: illum non iam pro curatore se gerere, sed principẽ ab his ad rerum gubernacula collocari, qui se viuo, hęreditatem suam cernerent, grauius se atq; indignius hoc ferre, quam si Cæsar omnia in suam potestatem redegisset. Hæc & alia queribundus, successum rei atque exitum expectabat, plures quotidiè ad suas partes adiungere studens.

Frideric. de fratre querelæ.

Eodem anno, circa medium autumnum, adnitentibus pręcipuè Ludouico Palatino, Bauariæ Duce, ac Eberhardo Neuhusio Salisburgensi præsule, omnis controuersia, quæ Vdalrico Brixinensi Episcopo, cum Austriacis fratribus fuerat, composita est, & Vdalricus Cãcellarij officio ac titulo, quo anteà functus, etsi cum Friderico

Cõtrouersiæ inter frẽs Austriacos & Epm Brixinensem componuntur.

Friderico in gratiam redierat, partibus tamen Erneſti addictior
fuit. Vt verò & inter fratres omnia tranſigerentur (neque enim
aliter rerum ſtatus incolumis conſeruari poterat.) Merani ſtatuũ *Friderici & Erneſti fratrum diſsidium.*
conuentus eſt habitus, in quo cùm de rei ſumma nihil conueniſ-
ſet, alius Oeniponti indicitur. Antequam verò is dies adueniret,
Vdalricus præſul, cum Eccleſiaſtici & equeſtris ordinis primori-
bus, non inſcio Erneſto, fœdus facit, & de communi conſilio de-
cernit, in proximo conuentu prouinciales de omni controuer-
ſia ſine prouocatione arbitros fore, quorum iudicio vter prin-
cipum ſtare noluerit, in eum ſe arma, vt in hoſtem, pro alterius
defenſione, ſumpturos. Quinq; item pręfectos conſtituunt, quo-
rum ſingulis binos conſiliarios adiungunt. Id fœdus cum in frau-
dem ſuam pactum eſſe, multosque ipſius aſſenſu omnia fieri per-
ſuaſos, ſubſcribere videret, vulgatis literis oſtendit, nullum ſe fœ-
dus, nulla fœderis decreta agnoſcere, quæ ab aduerſæ factionis
hominibus, ſe incõſulto, eſſent compoſita. Obteſtatur itaq; om-
nes, vt datum ſemel fidei ſacramentum ſeruent, neque famæ ſuæ
periurij perfidiæque notam inurant; Erneſtus contrà, miſſis ad
quinq; præfectos ac reliquos coniuratos literis, vt in fœdere per-
manerent hortabatur. Iamq; res ad bellum inteſtinum atq; adeò
fraternum ſpectabat. Pro Erneſto eccleſiaſtici ac nobiles ſtabant:
Fridericum ciuitates & agricolæ iuuabant, ſub quo mitiùs ſe ha-
bitos, quàm ſub præfectis, palàm teſtabantur.

Hunc rerum ſtatum miſerantes nonnulli cęteris cordatiores,
fratrum animos ad concordiam ſollicitare, & impium hoc bel-
lum, ex quo Cadmæa tandem victoria, & certus reipublicæ inte- *Pax inter Frid.*
ritus expectandus erat, deprecari non deſinebant, neque fratres *& Ern. fratres.*
ipſi, rem in vltimum adducere diſcrimen aut ex re ſua, aut ex di-
gnitate eſſe, arbitrabantur. Tenuit tandiu hæc controuerſia, do-
nec tandem ſub anni eius finem, conciliatis ipſorum animis, om-
nia amica diſceptatione tranſacta ſunt, & Friderico hæreditarius
Tirolenſium principatus ceſſit. Erneſtus in Stiriam rediit, In Sue-
uia verò omnia adhuc Friderico aduerſa erant, & Conſtantienſis
Synodi patres, aſſiduis Tridentini querelis ac precibus moti, Sigiſ-
mundum in vindictam, ab illo ſumendam, extimulabant. Crimi-
ni illi dabatur, quod clàm Conſtantia elapſus, neque iuri ſe ſiſte-
ret, neque Tridentino adempta redderet.

O Cæſar

Cæſar itaque noua iterum diplomata, nouas proſcriptionis tabulas fieri, & ad templorum valuas, ita vt de plano legi poſſent, proponi iubet. Tandem verò Fridericus, vt & Sueuicis rebus conſuleret, ac Sigiſmundum Cæſarem placaret, Merſpurgum ſe contulit, vbi primùm actio inter ipſos inſtituta eſt, circa medium Aprilem. Mox Cæſarem conſtantiam reuerſum ſecutus, Guilielmo Montfortio ipſum deducente Tetnangam vſq;, poſt vnum atque alterum colloquium, intercedentibus quibuſdam principibus, cum Cæſare in gratiam rediјt, & ſuarum ditionum poſſeſſionem, ſolenni ritu, ab eo publicè accepit Octauo Calend. Maij, numeratis (vt quidam prodidêre multæ nomine) triginta aureûm nummûm millibus. Sigiſmũdus verò accepta pecunia, promiſſi fidem ſe liberaſſe adfirmabat, ſi operam daret, vt Friderico eæ ciuitates reddantur, quę in ſua poteſtate etiamnum eſſent, neque ad ipſum redire detrectarent, neq; inter Imperij ciuitates aſſcriptæ eſſent. Erat enim varia ciuitatum fortuna, & diuerſa aliarum ab aliis cõditio, quarum nonnullas Cæſar alijs oppignorauerat, in quibus erant Veldtkirchia, Frauenfelda, Heilgenbergum, & pleraq; Ergouiæ oppida; quibuſdam verò diplomata dederat, quibus cauebatur, ne vnquam ab imperio, cui ſeſe tradiderant, diſſociarentur, eæ erant Schafhuſium, Rheinfelda, Diſſenhouium & Cella. Igitur Fridericus, ſummam in recuperãdis ijs locis difficultatem eſſe videns, hoc negocio in aliud tempus dilato, ad componendas Tirolenſium res, & compeſcendam nobilium quorundam contumaciam, animum intendit, vti ſuo loco dicetur.

Fridericus denuò pſcriptus.

Frideric. Cæſari conciliatus.

Dum hæc in Sueuia & vicinis ei locis geruntur, interim ſub Alberto Auſtria tranquillo rerum ſtatu florebat, omnibus latrocinijs, mutuiſq; iniurijs, legum vigore, ac pœnarum metu, ſublatis. Magna in eo principe, à primis ſtatim adoleſcentiæ annis, elucebat indoles, ſummarumq; virtutum ſpes, quam augebat accurata educandi ac inſtituendi diligentia. Sanis igitur cordatiſſimi cuiusque, imprimis verò Remberti Vualdſeij conſilijs vſus, ſumma cum æquitate ius dicebat, neque de paruis etiam delictis conuictos multâ eximebat, neq; ſuis domeſticis, quantumuis charis, nimis conniuebat. Hinc maxima ſequuta eſt totius prouinciæ tranquillitas, omnibus tutò commeantibus quà cuique libitum erat. Præceptore ac morum informatore puer vſus erat

Alberti Quinti pclara indoles.

erat Andrea Blanco homine ſacerdote, quem adoleſcens ad re- *And. Blancus.*
rum gubernacula admotus, etſi quibuſdam proceribus inuiſum
Scrinijs præfecit. Is verò ętatem poſtea excuſans, à negotijs aulicis
hominumq; ſtrepitu ac inuidia, ad ocium vitamquè religioſam ſe
transferens, conſtructo D. Dorotheę collegio, pręfectus fuit, ac in *S. Dorothea Collegium.*
eius locum ſuffectus eſt Caſparus Slickius Miſnenſis, qui Comitis *Caſpa. Schlick.*
titulo & inſignibus auctus poſtea ſub Friderico Cęſare. Sigiſmun-
dus verò Cæſar, poſt Conſtantienſis Synodi exitum, ad regnum
Boëmiæ ſibi aſſerendum animum adiecit, nam Venceſlaus rex *1419.*
eius frater, anno octauo & decimo, nullis relictis liberis diem obi- *Venceſlai ignauus mors.*
erat. Apud Boëmos verò, & ſub regis deceſſum, & in ipſo interre-
gno, turbulentiſſimus erat rerum ſtatus, omniaq; inteſtinis ferue-
bant tumultibus, hac præcipuè ex cauſa:

Ioannes quidā Huſſus, cum aſſecla ſuo Hieronymo Pragenſi, à
cōcilij patribus hæreſeos condemnatus, flammiſq; exuſtus fuerat, *Ioann. Huſs, & Hieronymus Pragenſis.*
eius vero doctrinam, multi paſſim in Boëmia amplexi, arma in im-
belles monachos ac ſacerdotes ſumpſerant, ſuamq; hæreſin mor-
dicus retinere, ac cum vitæ fortunarumq; periculo tueri, animum
induxerant, Sigiſmundum autem maximè oderant, eiuſq; impe-
rium detrectabant, genti ſuæ iniquum eſſe, & Huſſum fraude &
perfidia in mortem adduxiſſe, palàm criminabantur. Huſſus enim
Conſtantiam vocatus, fiducię tabulas à Cæſare acceperat, quibus
cùm ſatis ſibi cautum eſſe putaret, in vitæ periculum ſe dedit, de-
cernente Synodo, non ſeruandam hæretico fidem. Huſſitę igitur, *Huſſitarū ſecta in Boëmia.*
in monaſteria & templa irruunt, ſacram ſuppellectilem diripiunt,
vetuſtos Eccleſię ritus abolere, ſuos ſtabilire ſatagūt, mox affluen-
te hominū multitudine, arcem Vicegradenſem, Pragę nouæ mœ-
nibus vicinam, expugnant, præſidia oportunis Pragæ minoris lo-
cis collocata, deturbant. D. Venceſlai arcem in monte ſitam, obſi-
dione cingunt. Hunc rerum ſtatum Sigiſmundus, Sophiæ reginæ
fratris viduæ, ac aliorum nunciis edoctus: Brunnę prima Morauię
ciuitate conuentum indicit, eòq; ſe ipſe confert. Adfuit & regina
vidua, & Boëmorum magna frequentia, Pragæ enim inter factio-
nes, induciæ quadrimeſtres factæ erant. Poſt ſolutum Brunnæ cō- *Induciæ quadrimeſtres.*
uentum Cęſar Vratiſlauiam Sileſiæ vrbem, profectus eſt.

Circa hæc tempora, adnitente Remberto, ac aliis nonnullis
Alberto Archiduci, deſponſa fuit Eliſabetha, Sigiſmundi Cæſaris

Alberto Elisabetha Sigis. Cæs. filia desponsa.

filia,admodum adoleſcẽtula. Lazius à Caſparo Slickio matrimonium hoc conciliatum eſſe adfirmat, qui Cæſari à Secretis antea fuerat: Credibile etiam eſt Cæſarem,propter Boëmos aſſiduè tumultuantes, hanc affinitatem ſibi oportunam duxiſſe. Sunt,qui Polonicas nuptias vltrò oblatas, recuſaſſe Albertum ferunt,nondum fortaſſe obliterata eius contumeliç memoria,quam Guilielmo ipſius agnato factam eſſe, ſuperiori libro memorauimus. Interim Pragæ induciarum dies exierant, & Huſſitæ quam maximas ſibi vires adiungere adnitebantur.Quatuor imprimis militię prçfectos ſiuè tribunos creant,quorum ductu,reliqua multitudo regeretur. Inter illos primùm facilè locum occupauit Ioãnes quidã Troſnoui⁹, honeſto apud ſuos loco natus,& in aula regia educat⁹, qui à primis adoleſcentię annis armorũ vſu inſuetus,magnam ſibi fortitudinis ac induſtrię laudem parauerat.Huic ob amiſſum caſu oculum, patrio idiomate Ciſca,quod monoculũ denotat cognomẽ datũ. Sunt,qui priuato quodã in monaſticç profeſſionis viros odio,incitatum fuiſſe aſſerũt,ob allatum à quodã monacho ſorori ipſius,virginibus ſacris aſcriptç,vitium:cõſtat ſanè,eum ordinem, magnis ab illo incõmodis vexatum.Ciſca igitur poſt ſecundas aliquot velitationes,ac monaſteriorũ expugnationes, caſtra,quæ ad Luſinitium amnem habebat, loco natura munito,muris circumdat,& qua parte amnis nõ erat, arce ac foſſa munit,Tabor à caſtris vernaculo ſermone appellat.Id poſtea Huſſitis prçſidium fuit,qui & Taboritæ dicebantur.Pelſinam deinde ciuitatem aſtu capit.

Ioãnes Troſnouius,cognomine Ciſca.

Ciſca Tabor oppidum condit.

Taborita.

Inter hæc,Pragæ quoque tumultibus plena erant omnia, & Czenco Vartembergicus D.Venceſlai arcem,cui præerat, Huſſiticæ factionis ciuibus tradidit. Mox facti pœnitentia ductus, exorata per literas venia, ſubmiſſis à Cçſare legatis, eandem reſtituit.Cçſar verò, collecto per Sileſiam milite,& auxiliis cõuocatis, Boëmiam ingreſſus, Cuthnam primùm duxit, vbi arcem, à Pragenſibus obſeſſam eſſe audiens,eò accurrit ac ferro,via aperta,cõmeatum,ſuis iam fame propè confectis,inuehit,atque vt Pragenſes ab oppugnatione arcis auerteret,vrbem eorum obſidet.Erant in ipſius caſtris,Albertus Saxoniæ, & Fridericus Brandemburgicus Marchio. Albertus item Auſtriacus,cum quatuor equitum millibus,qui toto eo bello,egregiam ſocero operam nauabat.Tenuit ea obſidio ad ſex ferè ſeptimanas, neque ad rei ſummam aliquid

Sigiſmũ. bellum in Huſſitas mouet.

quid

quid tentabatur. Pragenses enim ab oppugnanda arce, ad suarum quisq; rerum defensionem conuersi, pro aris ac focis pugnabant, strenuè ipsos iuuantibus Taboritis, magnaq; hominum multitudine, indies cum armis eò confluente. Qui vrbi præerant, ne populares regi conciliarentur veriti, astu eos vti probra in illum & conuicia palàm decantarent instigabant. Ea re animaduersa, Sigismundus omnium maledictorum impunitatem, per præconem proclamari iussit. Ita tandem Cæsar, post aliquot pugnas, 1421. non satis fœliciter tentatas, hoc obtinuit, vt pactis induciis arcem ingressus, coronam regni susciperet, quo facto æquiores in se Boëmorum animos fore sperabat. Cum verò præter spem, nihil eos de peruicacia sua remittere videret, relicta Praga Cuthnam rediit, fortunæ cedens, quam vt aliis in bellis, ita hoc Boëmico, etsi cætera egregius, propitiam habere non potuit. Albertus quoq; in Austriam reuersus, quæstionem de Iudæis quibusdam instituit, qui sacrum Eucharistiæ panem, impiis manibus temerè violasse conuicti, flammis vltricibus exusti sunt.

Sigism. Praga coronatur.

Sigismun. bello infœlix.

Iudæorū in Austria scelus & pœna.

Circa hæc tempora Sigismundus editis publicè tabulis, quibus parentis sui Caroli Quarti, singulare in Austriacos studium, & præclara Alberti in se merita recensens, Elisabethæ hæredi filiæ eius coniugi de Hungariæ, Boëmiæq; & Morauiæ possessione cauit, quas vnica hæres esset accessura, si absq; mascula prole ipse decederet. Quod si alteram adhuc filiam nasci contigerit, tum Elisabetha, vtrum vellet è duobus regnis vnà cum Morauia eligens, alterum sorori relinqueret. Datæ Posonij die dominico ante Michaëlis, anno M. CCCC. XXI. Sequenti anno, qui eius seculi se- 1422. cundus & vigesimus fuit, Elisabetha Sigismundi Cæsaris filia, Viennam adducta est, & nuptiæ solenni ritu celebratæ sunt.

Alberti Quinti nuptiæ.

Interim Boëmi aliquot proceres, ac senatus Pragensis, abdicato Sigismundo, Vitoldum Lituaniæ Ducem, per legatos in regnū vocāt, is Coributum patruelem eò misit. Cisca verò hoc ipsorum consilium minimè approbans, nullū potius regem malebat. Moxquè arreptis armis, per Morauiam prædabundus in Austriæ fines excurrit, cumq; pecora omnia ab incolis in proximam Danubij insulam transportata audiuisset, callido commento, quos habebat boues & porcos, in ripæ marginem adactos, verberibus affici iussit, quoad clamore sublato, reliqui ex insula ad ipsum tranarent.

Ciscæ astutia.

Cum præda domum reuersus,intestinum in Pragenses, eorumque socios bellum suscepit, cumquè castra iam ad vrbem haberet.Ioannes quidam Rochezanus ad ipsum egressus,omnia composuit dissidia,& Cisca cum Pragensibus in gratiam rediit. Cæsar verò,qui Silesios iam ac Misnenses,multaq; aliorum auxilia in armis habebat, magnamq; rei benè gerendæ spem in Boëmorum discordia posuerat,postquam inter se conciliatos esse audiuit,astu Ciscam aggreditur, regni gubernationem, magnosq; honores cum peramplo stipendio offerens, quæ dum parantur, Cisca pestilenti vulnere tactus,obiit. Hæc, vt & sequentia Cæsaris cum Boëmis bella,cum nostri instituti non sit exactè omnia persequi, breuiter meminisse propter Alberti cum ipso affinitatem,belliq; societatem satis esse duximus,reliqua ex aliis peti possunt.

Ioã.Rochezan⁹.

Cisca è viuis sublato Taboritæ, qui Orphanos sese vocabant, duos in eius locum præfectos creant,nomen vtriq; Procopius,alteri Rasus,Minor alteri cognomen fuit.Rasus, quem & magnum posteà vocarunt, primos sub Cisca ordines duxerat, & ab exorto primùm bello Morauiæ à suis præfectus, vt in ea Hussi doctrina propageretur,operam dederat. Eam verò prouinciam Cæsar Alberto, genero suo,dotis nomine,aut(vt quidã volunt)quod ægrè illam à Taboritarum iniuriis defendere posset,dono dederat. Per Morauiam igitur in Austriæ fines ingressum Taboritarum agmẽ, Zuetlam oppidum cùm noctu diuq; oppugnaret, Albertus cum suis accurrens,manum cum Boemis conseruit. Pugnatum est in quartam vsq; horam dubia victoria, tandem Boëmi, amissis curribus,prælio excessère,& Albertus castris exutus,quoq; abijt.

Orphani. Procopius Rasus & Proco.Minor Orphanorum duces.

Morauia Alberto cedit.

Alberti cum Taboritis cõflictus.

Non multis post diebus, Rasus cum recenti exercitu accurrens,Rhetium oppidum obsidione cingit,vi expugnatum diruit, multosq; in eo mortales trucidat, Burggrauium Magdeburgensem,Hardeccium Comitem, Hussitis infestissimũ, qui loco præfuerat,Pragam mittit;vbi in carcere postea obiit.Effusi in prędam & agrorum direptiones Boëmi,cum Bauarorum exercitũ per syluas Tachouiam versus iter habere audiuissent,eò sese contulère.

Inter hæc Martinus pontifex, vt nascenti morbo in tempore occurreret,Cardinalem Vintoniensem,ex Anglię regum prosapia oriundum,cum mandatis in Germaniam legauit, quo Cæsaris ac cæterorum principum animos in bellum,contra peruicaces Boëmos

Vintoniensis Cardinalis.

mos gerendum, exhortaretur. Eo adnitente tres conſcripti fuerunt exercitus, quibus cum Imperio præfuêre Saxoniæ dux, Marchio Brandemburgicus, ac Epiſcop⁹ Treuirenſis Electores. Saxonem ſequebantur Haſſi, Thuringi, Saxones, & maritimarum Germaniæ ciuitatum auxiliares copiæ: Marchionem Franci orientales: Treuirenſem Rhenani: Imperiales Sueuiæ ciuitates & Bauari. Hi ad primum de Boëmorum aduentu nuncium, nulla re magni alicuius momenti perfecta, retroceſſêre. Impedimenta & machinæ bellicæ hoſti in prædam relicta, qui hoc rerum ſucceſſu efferatior, non tantum domi omnia pro libito agebat, ſed vicinis quoque grauis erat. Sigiſmundus omnes hactenus in Boëmia conatus irritos cadere videns, Norimbergę cum plręisq; Imperij principibus, de belli ratione conſilia inſtituit. *Germanorũ expeditio in Boëmos.*

Interim Pontifex, Iulianum Cæſarinum Cardinalem S. Angeli eximia ob prudentiam vitęq; integritatem autoritate virum, in Germaniam legat, vt extirpandæ Boëmorum hæreſi, bellum paret, ac Synodo Baſileenſi mox futuræ præſideat. Is Norimbergam profectus, pro negocio ſibi iniuncto apud Cæſarem, reliquosq; principes effecit, vt noua iterum auxilia, nouæ copiæ decernerentur, & maiori mole bellum in Boëmos moueretur. Rei ſummæ præficitur Fridericus Brandemburgicus, cui aderant Ioannes & Albertus ipſius filij, Fridericus item Saxoniæ, & Albertus ac Chriſtophorus Bauariæ principes. Epiſcopi quoque Herbipolenſis, Bambergenſis ac Aichſtettenſis aderat. Moguntinus, Treuirenſis ac Colonienſis auxilia haud contemnenda miſerant. Aduenerant quoque, Georgianæ Sueuorum ſocietatis milites, eratq; in armis totum ferè Imperium, præcipuè verò ſacerdotes, magna cura in hoc bellum incumbebant. Præter hos omnes, Albertus quoq; exercitum per Morauiam in Boëmiam ducere iuſſus, aderat, ſed cùm Cardinalem cum alijs tardiùs ſe mouere, neque ad conſtitutum diem adeſſe videret, retroceſſit. Mox Iulianus cum numeroſo exercitu, hoſtium fines ingreſſus, villarũ aliquot incendia excitat, obuia quæq; vaſtat. Eduntur multa auaritiæ & crudelitatis exempla, nec vlla aut ſexus aut ætatis habetur ratio. Non terruit hoſtem ea res ſed in vindictam potius armauit, cuius aduentum Germani minimè expectantes ſubito quodam pauore correpti fugam iniêre. Cardinalis ea re perterritus per inter- *Iulianus Cæſarinus Cardinalis.* *1416.* *Iulianus ſæuus in Boëmos.* *Iuliani ac Germanorum fuga.*

pretem fugientes allocutus hortatur, maneant, neque multi paucos, militiæ experti rudes, cum totius gentis ignominia fugiant, rem esse cum hæreticis Deo inuisis, à quo certam promitti victoriam. Hæc & alia multa surdis nequicquam auribus ingerebantur, effusa capessitur fuga, qua & Cardinalis cum aliis abripitur. Accurrunt Boëmi, auctis ex hostium metu animis, & vltimum fugientium agmen aggressi, nonnullos cędunt, impedimenta in syluarum concædibus relicta auferunt, castra diripiunt, inuenta in illis Cardinalis insignia, pro ludibrio circumferunt.

Cardinalis Iuliani ad milites exhortatio.

Inter hæc Albertus Austriacus, ad primum motæ in Boëmos expeditionis nuncium accurrens, Præzorouiam munitum oppidum obsidione cinigit, mox verò de reliquorum fuga edoctus, seq; hosti imparem agnoscens, retrò in Morauiam mouet, eamq; nondum sibi dicto audientem subiicere aggreditur. Peruaserat in eam Boëmorum hæresis, cui addicti qui erant Orphanorum ac Taboritarum fœderibus illigati, quorum viribus tutos se fore cõfidebant, Alberti iuxta ac Sigismundi ipsius imperium aspernabantur. Igitur Albertus, qui integrum ex Boëmia exercitum reduxerat, oppida quædam vi capta diripuit, quingentos circiter pagos exussit, agros vastauit, itaq; prouincialium res afflixit, vt pace ac venia impetrata dominum agnoscerent, ac in relligionis negotio, quicquid futura Basileæ Synodus decreuisset, id se ratum sanctumq; habituros reciperent. Solus itaq; Albertus, reliquorum quiescentibus armis, rem satis fœliciter gerebat. Vnde & proditum memorię inuenio, Boëmos ac socios ipsorum Morauos, etsi pluribus ab Alberto incommodis affectos, minus tamen ipsi, quàm reliquis Germaniæ Principibus offensos fuisse, vt quem & iustam habere belli causam, & cordatè illud administrare diceret. Quòd verò tot tantisq; cõiunctis viribus, nullum operæ precium fieri potuisset belli, mirabantur omnes, variasq; pro suo quisq; ingenio cõmentabantur causas. Sunt in manuscriptis qui asserunt, Cęsarem noluisse Boëmiam hoc bello nimis vexari, quam alia occasione ad obsequium perduci posse non desperaret. Id quidem constat, nihil toto eo tempore ab illo factum, neq; ipsius sed Cardinalis ductu Germanos militasse.

Albertus Morauiam subiugat.

Boëmorum animi procliui in Albertum.

Inter hæc Fridericus Tyrolensium princeps, nobilium quorundam conatibus obuiam eundum ratus, Henricum Rotemburgi-

Henric. Rotenburgius bonis exuitur.

burgicum, omni prorsus ditione exuit, qui pœnam capitis deprecatus, filiam illi suam commendauit. Ea Beroni Rechbergio ex matre Ducissa Teccensi nato, postea nupsit. Eandem cum Henrico fortunam sortitus est, Calderani Dominus, qui viginti millibus aureis: Vdalricus & Guilielmus Starckenbergici, decem millibus annuorũ redditũum exuti sunt, eorum auspicia secuti, Georgius & Ioannes Toreri ab Horensteino, Bernardus item & Georgius Vvaldeccij, ac alij nõnulli. Pro Toreris postea & Vvaldecciis intercessit Albertus Bauariæ dux. Reliquis adempta inter alia dominia, Stain, Ritten, Gries, prouerbio locum fecêre, quod Fridericus, proceres suos graui morbo laborantes (voces enim illæ singula morborũ nomina referunt,) miro curationis modo, ijs liberauit, & vacuam tandem peram refarciuit. Paris quoq; Lodronius, qui principem offenderat, admissorum venia exorata, aliquantò pòst ditioni suæ restitutus est.

Tirolenses Friderico rebelles puniti.

Fridericus suos à periculosis morbis liberat.

Inde ad res Sueuicas sese conuertit Fridericus. Mittuntur igitur à Friderico, Eberhardus Kirchbergicus, Guilielmus Montfortius, ac alij nõnulli ad ciuitates recipiendas cum literis Sigismundi, quibus veterem agnoscere dominum iubebantur. Etsi non deerant, qui occultis ab eo literis, diuersum facere monitos, affirmarent. Primæ ex ciuitatibus ad obsequium redière Friburgum Brisgoïæ, Neoburgum, Secconium & Laufenbergum: Villinga & Vvaldishutum nunquam à fide sui principis desciuerant. Quæ verò ad Arulam ditiones Heluetiis in prædam cesserant, iis ab eo tempore Austriaci exciderunt, ex quibus Tigurini Kiburgensem Comitatum: Octo veteres pagi Bremogartum & Mellingam cũ aliis vicinis locis: Lucernates loca illa ad Rusam fluuiũ cum Comitatu Rore, & Surseio oppido cepêre: Bernates ascitis in prædæ societatem Solodorensibus, Bipennensibus, Neüenburgio Comite, & nonnullis aliis, Zofingam, Arburgum, Arouium, Lenzburgum, & Pontes siue Brugas oppida, omnemq; illum tractum pagi Verbigeni, in suam potestatem redigêre, atque alia reliqui loca iure belli sua esse interpretati, non reddidêre, & hoc Friderico ob fidem Pontifici & Ecclesiæ præstitam accidisse constat. Hæc alij aliquot annis ante facta esse referunt, procurationis tabulæ, Comitibus à Friderico datæ, quas videre mihi contigit, annum præferunt quintum & vicesimum propè affectum.

Austriacis multæ ditiones ademptæ.

Fridericus ob fidem seruatam rebus exuitur.

Circa

Anglus in Galliam mouet.

Circa hæc tempora, ingens Carolo ſeptimo bellum erat cum Anglis, qui à Burgundionibus adiuti, magnam Galliæ partem armis ceperant, iamq; Henricus, illorum rex, eius regni titulum & inſignia vſurpabat. In eo bello Carolus, puellæ cuiuſdam Iohannę nomine, natione Lotharingę, fida opera vſus eſt, ſępè enim militem ſuis artibus commeatu iuuit, multasq; vrbes recepit, dumq; illum per loca ab hoſtibus occupata, Rhemis conſecrandum ducit, à Ioanne Lucemburgenſi capitur & Rotemagum ad Ducem Somerſetenſem mittitur, vbi magię damnata exuritur. Itaq; Carolus, vti vires ſuas confirmaret, fœdus & amicitiam cum Friderico facit, Radegundim filiam, Sigiſmundo eius filio deſpondet.

Gallus & Austrius amicitiā iungunt.

Quem ſi ante pubertatis annos mori contigeret, ne affinitas non procederet, Radegundis vel ſecundo Friderici filio, ſi quis ei naſceretur, vel Friderico iuniori, aut fratris eius Archiducis Erneſti filio iungeretur. Hæc ſponſalia, miſſis Oenipontum legatis, Simone Caroleo, & Ioanne Fraunbergico ſolenni ritu peracta ſunt, Anno à CHRISTO nato milleſimo quadringenteſimo & triceſimo. Radegundis verò ante maturam coniugio ætatem obijt.

AVSTRIA-

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ,

LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

SIgismundum Imp. Concilij Basileen. & Boëmorũ concordiam sedulò procurasse: deinde in Italiã profectũ ac coronatũ, nec multò pòst mortuum; ipsumq́ generũ Albertum tàm in Imperio quàm Hungariæ & Boëmiæ regnis successorem factum esse, hoc libro constat. Licet autem Alberto in Boëmici regni initio Vladislaus Polonus & Thaboritæ contrarij fuerint; eos tamen vicit fugauitq́. Turcã item Mysiam infestantem retrocedere coëgit: quo peracto mortuus est, vxorem relinquens grauidam. Eodem anno Friderico Seniori vita functo, Austriæ gubernatio Friderico Iuniori, postea Imperatori, committitur: Ladislaus Alberti posthumus nascitur, & quadrimestris rex Vngariæ coronatur. Hungari moræ, quoad rex adolesceret, impatiẽtes, Vladislaum Polonum accersunt: Boëmi verò ex suis administratores regni creant. Albertus ꝓdigus bellum in Austria excitat. Cæsar Aquisgrani coronatur: cum Tigurinis fœdus facit: Conciliũ Basileen. aliò transferre conatur; ad res Helueticas animum conuertit. Pacandæ Austriæ causa fratri Alberto Sueuiam conedit. Elisabeta Alberti Cæs. vidua diem obit. Vladislaus clade Varnensi perit. Heluetij à Delphino cæduntur. Coruinus Hungariæ prorex, fugato ex Mysia Turca, bellum Imperatori infert: pactis inducijs Cæsar in Italiam iter facit: Eleonorã Portugaliæ regis filiã in vxorẽ ducit; Romæ coronatur: Neapoli nuptias celebrat: Borsiũ Estensem Ducẽ creat: ꝑ Carnos in Austriã redit.

ANNVS agebatur post mille quadringentos tricesimus primus, quo tempore Iulianus Cardinalis, per literas ab Eugenio Quarto P. M. qui Martino successerat, monitus, 1431 æstate jam adulta, Basileam, vti Synodo generali illic haberi cœptæ præsideret, profectus, de communi patrum sentẽtia Boëmos ad concordiam & assensum Synodo præstandum, exhortatur. Sigismundus quoq;, literis ad eosdem missis, Romam se ad suscipiendam à Pontifice coronam iturum significat, quæ res non sibi *Basileensẽ Concilium.* tantùm, sed ipsis quoq;, ex quibus ortum duceret, insigñe decus esset allatura. Orare itaq; eos, vt pacis studia amplexi, controuersos in relligione articulos, Synodo Basileensi exponant, & amica disceptatione, transactis omnibus, ad concordiam redeant, neq; alijs omnibus plus sapere soli velint. Id si fiat, non dubitare se de ipsorum fide, quin regem suæ genti præ cęteris addictissimum, eo

loco

loco sinr habituri, quo fratrem, patrem, atque auum, quorum instituta sequi ipse vellet, habuissent. Qui Basileæ erât, magnis quotidie incommodis afficiebanrur, ob vicinum bellum, quod Philippo Burgundiæ regulo, cum Gallis eorumq; sociis erar. Iamque Fridericus ex fœdere Guilielmum Brunsuici principem, & Vencestaum quendam Turrianum pecunia conduxerar, vti cum mille grauis armaturæ equitibus, in Burgundi agrum mouerent. Qui cùm in procinctu essent, circa anni tricesimi secundi initium, Synodi patres, missis hinc inde literis, principes exhortari, ne publicam rei Christianę tranquillitatem turbare pergerent, eò rem adduxêre, vti induciæ ad sexennium promulgarentur. Igitur Fridericus eo bello defunctus.

Alberto quoque eius agnato, per absentiam Sigismundi Cæsaris, in Austria & Morauia res satis quietæ fuerunt. Solus turbare aliquid conatus Socolius (de quo in proximo libro mentionem fecimus) cum tumultuaria prędonum manu Austrię fines ingressus, vindematores infestabat, qui à vicinis proceribus fusus ac fugatus est, sexcēti, abiectis armis, capti, Viennam deducti sunt. Taboritæ verò, ob irritos exterorum conatus, insolentiores facti, & pro libito omnia per Boëmiam administrantes, domesticis quoque graues fieri cœperant. Nobiles igitur nonnulli, præsentem rerum statum commiserati, arma in eos capiunt, præliis aliquot superiores, vtrunque Procopium cædunt. reliqui amissis ducibus, paruo negocio subiugati. Nobilium primi erant Meinardus à noua domo, & Alscio Rosembergicus, cum quibus Pragēses, ac Pelsinenses socia arma coniunxerant.

Soccolius.

Taboritæ compescuntur.

Meinardus à Noua domo.

Inter hæc Sigismundus Cæsar in Italiam profectus, Romæ ab Eugenio coronam solemni ritu suscepit. Pòst in Germaniam reuersus, Basileam primùm, vnde post conciliatum Synodi patribus Eugenium, Vlmam venit. Cumque debellatum iam esse cum Taboritis audiuisset, literis in Boëmiam missis, procerum ac reliquorum in compescendis rebellibus operam, & propensa in regem suum studia, comprobauit, vtq; in ijsdem perseuerarent hortatus est. Inde Ratisponam profectus, obuios habuit Boëmiæ proceres quam plurimos, qui Imperarorē ipsum ac regem suum consalutabant, quos ad fidem & concordiam tuendam adhortatus, in Hungariam secundo fluuio nauigauit. Budę cùm esset, legati ad

Sigismu. in Italiam it.

Sigis. coronatur Romæ.

eum ex

ad eum ex Boëmia missi, omnia in eo regno tranquilla esse, iamq; cum Synodo ipsis conuenire nunciant, superesse, vt ipse veniat, pacemq; præsens ac concordiam stabiliat. Imperator breui se Iglauiam, quod est in Boëmiæ ac Morauiæ confinibus oppidum, venturum esse dicens, legatos egregiè donatos, dimittit.

Boëmorum & Concilij concordiam procurat Sigismundus.

Mox rebus in Hungaria constitutis, assumpto secum Alberto, genero suo, Iglauiam ad diem dictum venit, quò frequentes iam Boëmi confluxerant. Aderant quoque Fridericus Constantiensis Episcopus, & alij nonnulli Basileensis Concilij legati. Ibi postulatis aliquot Boëmorum auditis, atque comprobatis, concordia, inter ipsos ac Synodũ pacta, Imperatoris authoritate confirmatur. Subsequitur mira animorum mutatio. Sigismundus antè inuisus, fausto festoq; omnium ordinum plausu exceptus, Pragam deducitur, vbi in verba eius denuò iuratum, & vxori Barbaræ corona ab Episcopo Constantiensi imposita est.

Sigismūd⁹ Pragã ingreditur.

Tandem Sigismundus, pacata vtcunque Boëmia, cum ætatis & curarũ incommodis, aggrauari se indies sentiret, de successore regnorumq; hærede constituendo, sollicitus esse cœpit. Barbara quoque vxor, ætatis suæ ac dignitatis parum memor, de regnorũ hæreditaria successione, post viri mortem, quam breui adfore augurabatur, in se transferenda cogitabat, nouasq; sibi nuptias animo concipiebat. Ita quæ in iuuenculis libido esse solet: ea in plærisq; aniculis in efferatam rabiem vertit. Visus est illi ad hanc rem idoneus, Vladislaus Poloniæ rex, quem duorum regnorum accessione, quæ, nulla filiæ ac generi ratione habita, in dote sua numerabat, permotum iri sperabat, vt vetulam iuuenis non aspernaretur. Accendebant eius spem Boëmi quidam proceres, qui aduersæ Sigismundo factioni fauerãt, & Polonum Germano præferebant. Præter hos & Ciliæ vterque comes, quorum alter ipsius frater, alter nepos, magnis ea tẽpestate opibus & clientela pollebant, auxilia non cõtemnenda allaturi, sperabantur, si vis alicunde aut bellum ingrueret. Sigismundus vxoris conatus omnes ac consilia penitus perspecta habens, cùm non longè abesse vitę terminum & ipse pręsentiret, & à medicis admoneretur, fluxã quorundam Boëmorum fidem suspectam habens, vocatis ad se, quos ex Hungaria ac Morauia adduxerat, proceribus, vt itineri sese parent, imperat, sparsa in vulgus fama, loci mutationem, valetudi-

Barbara Imperatrix libidinosa.

Ciliæ comites.

Artes Barbaræ eluduntur.

Sigismūdus deserit Pragam. nis recreandę gratia, suaderi. Statuto die depexam barbam comit, & in canam Cæsariem, virenti serto redimitus, aperta lectica per mediam vrbem inuectus, Praga discedit. Znoymam Morauiæ vrbem cum venisset, morbo atq; itineris iactatione fessus, ibi substitit. Albertus audita soceri ægritudinę, cum Elisabetha vxore ad eum properat, cum quo multa collocutus, Imperator vxori primùm fidos adhibet custodes, deindè primos quosque procerum intromitti ad se iubet, ad quos huiusmodi orationem instituit:

Imperatrix custodiæ tradita.

Cum ab initio statim Imperio, in hunc vsque diem ad publicam tranquillitatem constituendam, omne studium contulerim, decurso iam vitę spatio, cauendum maximè video, ne reliquis meis actionibus extrema non congruant. Itaque de vestra salute, deque regnorum meorum incolumitate sollicitus, hoc primùm egi: vt Pragæ mænibus, atque adeò Boëmiæ finibus, sub honesto instaurandæ valetudinis prætextu, egrederemur, ne si apud suspectę fidei homines, mori me contigisset, secus aliquid de vobis statueretur. Nunc verò vna ea apud animum meum cura residet, quo pacto regnis meis consuli possit, ne post decessum meum turbulentis bellorum ac dissensionū motibus, subuertantur. Ad quam rem, cum iusto aliquo ac cordato rege opus sit, neminem equidē esse video, qui vel vestro ipsorum iudicio Alberto Austriaco, genero meo, præferri debeat. Siue enim generis nobilitatem, siue prudentiam, multo rerum vsu instructam, siue virtutes alias viro principe dignas, quærimus, omnia in eo, Dei concessu, eximia inuenientur. Hunc ego mihi generum adsciui, hunc filium adoptaui, hunc hæredem vltimæ voluntatis declaratione constituo. Nec est, quod ipsius tantùm, aut filiæ meæ amore moueri me, quantùm publicæ incolumitatis ratione quis putet. Video enim fœlices vos fore, qui sub Alberti Imperio viuetis. Habetis prę̨ter iudicium meum, præclara eius in vos merita, quibus iam dudum ille effecit, vt à vobis non minus, quàm à me amaretur, ac magni fieret. Itaq; agite, & hunc vobis regem, me etiamnum viuo & vidente declarate, vt de reliquo securus, æquiori animo spiritum Deo commendem. Hæc locutus, in lachrymas erupit. Quotquot autem aderant, bono eum animo esse, iubent, seq; Albertum regem declarare, neq; alterū eo viuo agnituros, recipiunt, & in ipsius manum iurant. Ipsum quoq; Albertum, eiusq; coniugem Elisabethā intro-

Alberti honorifici laus.

Sigismundus Albertū hæredē constituit.

Albertus in Regem Boëmiæ suscipitur.

intromissam, læta acclamatione regem & reginam salutant. Sigismundus inde ex fletu se colligens, legationem decernit ab obitu suo ad Boëmiæ ordines mittendam. Legationis princeps declaratus est Casparus Slickius, de quo superiore libro memorauimus.

Rebus ad hunc modum constitutis, Sigismundus postridie obijt, qui dies fuit octauus, aut (vt alij habent) nonus Nouembris, *Sigis. Cæs. mors.* Anni tricesimi septimi supra mille quadringentos, cum vixisset *1437.* annos septuaginta. Albertus cum Elisabetha, & reliquis proceribus in Hungariam proficiscitur, Sigismundi funus, ac reginam custodibus cinctam, secum adducens. Ad eius aduentum variè afficiebantur Hungari, commiserationem multis mouebat reginæ fortuna, regis verò desiderium & publicum regni luctum leniebat, percepta de Alberto spes, quem regem sibi à Sigismundo datum audierant. Funere Varadinum, vti viuus ipse constituerat, deportato, ac cum regia pompa ad D. Ladislai condito, comitia creando regi, ad Albam regalem indicuntur, quò ex procerum sententia, ab exequijs ad coronationem ire pergens, cum vxore in *Albertus in regem Hunga. coronatur.* maxima ordinũ frequentia, nemine refragante, ipsis Cal. Ianuarij, rex salutatur, & veteri ritu, tum ipse tum regina, coronantur.

Dum hæc in Hungaria geruntur, legati, quos Sigismundus constituerat, in Boëmiam profecti, in procerum conuentu, testamentum regis, recitant, vtq; vltimam eius voluntatem exequantur, monent: ita ipsum, ita ipsius fratrẽ, patrem, ac auum esse meritos, neq; fraudandam esse hæreditate Elisabetham, quæ ex tam nobili augustaq; gente sola superesset, in spem regni educata, eiq; viro nupta, quem, etsi nulla ad regnum iura adferentẽ, optare tamen atq; eligere regem deberent. Iam verò, cum Sigismundi filiã vnicam regni hęredem, vxorem habeat, ipsiusq; legato, rex sit declaratus, quid tandem obstare, quo minus in eo creando, Hungarorum iudicium & exemplum sequantur ipsi, maiori necessitudinis vinculo astricti? Scire ipsos, nec dissimulare posse, extare vetera inter Boëmorum reges & Austriæ principes pacta, Cæsarea approbatione confirmata, quibus statutum esse, si alterutram gen- *Pacta Boëmiæ* rem absq; prole deficere cõtingeret, tum alteram ipsius hæredem *regũ, & Austriæ* fore. Hæc cum legati dixissent, multaq; de Alberti virtutibus prę- *principum.* dicassent, Boëmi re diutius in consilio agitata, tandem ad Nonas Maij Albertum regem creauêre. Soli intercedebant ij, qui à Bar-

Albert. Boëmiæ rex declaratur. bara regina, in consiliū adhibiti fuerant, vel quòd Polonis studerent, vel quòd Albertum initæ cum regina societatis memorem, atq; adeò vltorem esse futurum, timerent. Principes in ea factione erant Henricus Prasco, Alexius Sternbergicus (Alscionem quidā vocant) & Georgius Podiebradius à Kunstat. Hi nō prius Alberto *Alberto refragantur aliquot proceres.* sua se suffragia daturos, aut regnum vsurpare permissuros, palàm testantur, quàm de postulatis quibusdam sibi ab ipso cautum esset. Missus ad regē cum eiusmodi mandatis Alexius, nihil responsi obtinere potuit, præterquam quod Albertus diceret: breui se regnum, hęreditaris iure, ac potiorum suffragijs sibi commissum, ingredi in animo habere, nihil verò, quod à socero obtineri non potuerit, cuiquam permissurum. Hoc respōso satis (vt videbatur) detecta regis sententia, Prasco suorum conciliabulum conuocat, suæ factionis vires, & quæ sit cuiusq; sententia explorat, deq; alio rege contra Albertū creando proponit. Ibi vno consensu omnes, *Casimirus contra Alb. eligitur Boëmiæ rex.* Casimirum, Vladislai Poloniæ regis fratrem, tredecim annorum puerum, nominant, suosq; ad vtrunq; nuncios, mittunt. Dissuasores Vladislao erant, optimi quiq; ac prudentissimi ex consiliarijs, neq; ignorare & ipse poterat, non hæc ab ordinibus regni, sed à paucorum seditiosorum cœtu agitari. Vicit tamen imperandi libido, & quę multorum consilia subuertit, glorię cupiditas. Mittuntur in Boëmiam equites bis mille, quos cum maioribus copijs subsecuturum Casimirum, spes facta. Albertus de his omnibus edoctus, suos per Hungariam præfectos, constituit, &, quò pacatiora omnia relinqueret, Barbaram reginam libertati suę restituit, *Barbara regina liberatur.* arcibus aliquot mulctatam, eiq; pensionē annuam duodecies mille aureûm nummûm ex fisco persoluendam, assignat. Viennam inde profectus, quę ad expeditionem, primo quoque tempore in Boëmiam suscipiendam opus esse videbantur, parat.

Dum hęc in Hungaria & Boëmia agitantur, interim Septemuiri Imperij electores, Francofurti comitia creandi Imperatoris habebant, qui Sigismundi de Alberto iudicio, Hungarorum item ac Boëmorum electione, & sua de ipsius virtutibus æstimatione, *Alber. fit Cæsar.* confirmati, & fœlicem sub eo reip. statum fore ominari, Imperatorem eum, vno consensu, creant. Ab ea electione, Austriacę gentis principes, Imperij dignitatē maiestatemq; in hæc vsq; tempora, quasi per manus acceptā, cum summa rerum gestarum gloria

ac gratia tuentur: Atq; ita vno & eodem anno, Albertus bis in regem, & tertio in Imperatorem electus ac coronatus est, magno fœlicitatis exemplo, cui par, in D. Maximiliano Secundo, eiusdem gentis Principe, nostra quoque ætas vidit. Commoranti Viennæ Alberto, legati ab Electoribus missi prestò sunt, qui electionis ordine enarrato, ipsum à principibus expectari nunciant. *Raræ felicitatis exempla duo.*

Aderant eo tempore apud Albertum Basileensis Synodi legati, Fridericus item Tirolensium princeps, quem Seniorem vocabát, Fridericus Iunior, eiusq; frater Albertus Austriaci, multiq; alij ex vtroq; regno, & reliquis ditionibus, viri nobiles. Ii preter Hungaros, certatim omnes, concursu in aulam facto, ad subeundum tátum decus vltrò oblatum, gratulabundi exhortantur. Idem Academia quoq;, & Viennensis ciuitas, summis ab eo precibus efflagitabát. His omnibus refragabantur Hungari, quibus ante susceptam regni coronam, sanctè receperat Albertus, Imperium se nec ambiturum, nec si offeratur accepturum, absq; illorum assensu, qui ne absente ipso & Imperij negocijs distento, Hungariæ regnum, Turcarum iniurijs & rapinis expositú, relinqueret, id quod Sigismundi temporibus experti erant, verebantur. Vocatis igitur in aulam legatis, Albertus respondet, satis superq; negocij sibi paratum esse, suis regnis ac ditionibus administrandis, gratias itaq; Electoribus suo nomine agant, qui facilè alium ea ad munia aptiorem essent inuenturi. Cum verò & ipsi instarent, & reliqui tenderent, Hungari quoq; principum precipuè verò Friderici Iunioris intercessione ac promissis moti, assentirent, Albertus seorsum à consilio digressus, magnam lachrymarum vim profudisse, tandem in consilium reuersus, electionem ratam habuisse, dicitur. *Hungari decus Imperij Alberto detrectant.* *Modestè.*

Variant hôc in loco scriptores, ex quibus sunt, qui Albertum protinus in Boëmiam, & coronatum Pragæ, Francofurtum porrò atq; inde Aquisgranum iuisse affirmant: mihi verò eos vt potiores, sequi visum est, qui aliter sentiunt, neq; enim semel Boëmiam ingressus, tàm subitò se inde expedire potuisset. Albertus igitur aduersæ factioni, reliquos secum sentiétes opponens, Francofurtum ad principes ibi prestolantes, atq; inde cum ijs Aquisgranum perrexit, vbi cum fausta omniú gratulatione coronatus est. Principes quoq; Germaniæ auxilia illi, si opus esset, in Boëmos promittunt, ac legatis in Poloniam missis, Vladislaum monent, pericu- *Alb. coronatur Aquisgrani.*

 lum esse,

Albertus hortatur Polonum vt Boëmia abstineat. lum esse, nisi ab alieno inuadendo regno abstineret, ne pro suo dimicare cogatur. Boëmi quoq; ex suis ad eum legant, Ioãnem Rabensteinium & Henricum Placium, qui eum totius gentis nomine orant, ne fratrem Casimirum publicam tranquillitatem perturbare, & regnum, quod nullo ad ipsum iure pertineret, armis inuadere permittat, veterem potiùs amicitiam cum ipsis colat. Albertum à Sigismundo datum, suisque confirmatum suffragijs regem, ad potentiam, quam domo adferret, vires quoque Imperij adiunctas habiturum, nihil à paucis quibusdam seditiosis, contra totius regni ordines profici posse, quibus si opem ferre pergeret, non defutura suo regi arma, quibus & sua tueri, & illatam ab hoste iniuriam vlcisci posset. Meminerit arctissimam semper inter vtrunq; regnum fuisse necessitudinem, quam sartam tectam cõseruare non minus sibi suoq; regno, quàm Boëmis ex re fore. Ad

Poloni responsum. hęc Vladislaus: Mutuam sibi cum Boëmis amicitiam intercessisse ingenuè se fateri: neque alium quam antea fuerit, sibi esse animum, imò veterem tueri beneuolentiam propositum habere, fratri verò regnum à potiori procerum numero oblatum, adimere nõ posse, quin & ęquius sibi, magisq; naturæ & rationi consentaneum videri, cum vtraq; gens eandem ferè linguam, eadem vitæ instituta habeat, ex Polonis ipsos regem assumere, quam ex Germanis, quibuscum absque interprete ne loqui etiam possint. De regno suo quod attineret, nullius se externas vires expauescere, ipsis potiùs videndum, ne si agnato regi extraneum præferant, sui ipsos consilij serò pœniteat.

Alb. Boëmiam ingreditur. Inter hæc Cæsar collecto per Austriam milite, Boëmiam ingreditur. Huic Vdalricus Rosensis, Meinard⁹ à noua domo, multiquè alij proceres, Iglauiam vsque obuiam processêre, regemquè omni honorum significatione, excipientes, vt in regnum veniret, rerumq; statum præsens introspiceret, rogauêre, id quod literis antea quoque petierant. Ptasco verò missis & ipse nuncijs orat, ne

Ptasconis temeritas. inuita sua factione, regnum adeat, in quo sine suo atque suorum suffragijs, firmam sibi sedem nunquam esset habiturus. Cæsar verò ipsum per eosdem monet, periculo caueat, ad quietiora atque ideò tutiora consilia animum applicet, neq; pacem ac ocium patriæ temerè perturbet, documento esse superiorum temporum incommoda, quantò pax bello præstabilior sit. Eam si amplecti

cum

cum suis vellet, omnia ab se æqua consecuturũ, sin minus, Deũ iustę causę vindicem nõ defuturũ. Non precariò se regẽ esse, sed iure & potiorũ electione, nec plura emercari suffragia opus habere.

Cum verò Austriacorum copiæ, quæ per Morauiam rebelles aliquot mulctauerant, aduenissent, Cæsar Iglauia discedens, Cuthnam duxit, eamq́; sine præsidio relictam, expugnat, Ptasconem Coloniam vsque fugientem persecutus, cum is se in oppido contineret, & aperto marte decernere nõ auderet, Pragam iter instituit. Eò cum venisset, animos ciuiũ offendit satis promptos, & ab obuijs rex salutatus, in arcem deductus est. Erant nõnulli eo tẽpore in vrbe, qui cum Ptascone sentiebant. Hi vt coronationi aut impedimentum aut moram adferrent, nouum publico conuentui diem dici debere, contendebãt. Quidam etiam ex Pragensibus seorsum, sibi commoda quædam & immunitates attribui postulabant: Vtriq; frustrati fuere. Itaq; volentibus quotquot extra aduersam factionem aderant ordinibus, ac maiore ciuium numero, Albertus vnà cum Elisabetha coniuge, adhibitis ritè ceremonijs, diademate regio insigniuntur, tertio Calend. Iulij. Aliter hæc ab alijs, & Dubrauius quartum Maij habet, quem non sequor, libri manuscripti fiducia, qui diẽ coronationis, diuorum Pẽtri ac Pauli memoriæ sacratũ fuisse, asserit. Ptasco nihil Pragæ à suis actum esse videns, armis agendum ratus, vires vndique contrahit, maioresq́; ex Polonia expectans copias, quorundam interim agros populatur, quibus electionem Alberti maximè imputabat.

Albertus Cuthnam capit.

Albertus vnà cũ coniuge Pragæ coronatur.

His quasi præludijs militem exercens, mox auctis viribus pręsidia Coloniæ atque alijs in oppidis locat, & in regem ducere pergit, ea cum temeritate; vt captos quosdam nobiles dimiserit iuratos ad se redire, quo primum die castra ipsum ante Pragam posuisse audiuissent. Rex cum suis obuiam ei procedit, pugnæ copiam facit, quam declinans Ptasco, per Cuthnæ montes Sobosłauiam, atque inde ad Taboritarum oppidum, situ & operibus munitum, se confert, castra ante oppidum ita locat, vt vna tantùm parte eaq́; perangusta aditus pateret, & si qua vis ab hoste ingruat, refugio tutus esset in oppidum locus. Iamq́; præmissi aliquot ex Polonia milites aduenerant, ita vt ad quatuordecim hominum millia in castris haberet. Alberto præter Austriacos & Hungarica auxilia, aderant Fridericus Saxo, Albertus Brandemburgicus

Ptasco ad Tabor se munit.

Albertus Tabor mouet.

 &Chri-

& Christophorus Bauarus, is, cui Daniæ postea regnum obtigit. Ii suas quisque copias adduxerant, Cæsar igitur per Benescauiam mouens, nuncijs in hostiũ castra præmissis, venire se indicat, ferro decernere paratum, de Boëmię regno sibi cum Casimiro certamẽ esse, prælio id, non agrorũ depopulatione, decidendum. Itaq; subditis, innoxijs hominibus, parcerent, idem & se facturum, consultius esse, omnia victori integra, quàm semidiruta, relinqui. Poloni ad hęc respondent: Scire se, noxios quosq;, ac alieni aut damni aut sanguinis auidos, Deo maximè atque hominibus inuisos. Pugnæ verò cum primùm venerit copiam fore, neq; tam superba eius denunciatione moueri, sed spem ex ea maximam concipere, quod sciant, fastui & superbiæ hominum, Dei numen aduersari.

Albertus pugnæ cupidus.

Hoc responso exhilaratus Cæsar, postridiè quadrato agmine sub eorum conspectum prodit, & ad mille passus castra ab ijs ponit. Poloni, quietem capiente Alberti milite, leui equitatu in castra assilire, sæpius tentabant, sed ad obuios grauis armaturę equites & Hungaros sagittarios tergauertũt. Id cùm sæpius maiore cũ ostentatione, quam periculo ab illis fieret, Cæsar paratam pro castris aciem ostendens, ad meridiem vsq; hostem operitur. Postquam hostem castris se continere, nec audere prœlium videt, militem stando fessum, in castra reducit, miratus non tam Polonos tumultuariæ pugnæ quam statariæ aptiores, quàm Prasconẽcum suis acie pugnare insuetis, non æquo dare se campo, sed pugnam ante cõdictam detrectare. Eius rei causam, mox per exploratores didicit, maiores ab ijs copias, ipsumq; Vladislaum regem expectari, ante cuius aduentum, in totius rei discrimen descendere nollet, Cæsar itaq; maturandum ratus, tormentis bellicis, quæ & maiora & plura quam hostis habebat, rem aggredi statuit.

Poloni pugnam detrectant.

Tormenti bellici vis.

Erat inter tormenta vnum cæteris grandius, quo sæpius in castra emisso, magna hominum strages edebatur, isq; in hostem terror irruit, vt relictis castris, in oppidum se omnes reciperẽt. Octoginta homines vno ictu transuerberatos esse proditũm est. Dirum hoc teli genus ab architecto humanæ calamitatis diabolo, Dei, nostris sceleribus offensi, permissũ, in extremã mundi senectam p̃ductum, fragore suo indicare videtur, totã rerum machinam breui ruituram. Interea Georgius Podiebradius, cum expeditis equitibus ad Taboritas contendens, in Cæsarianorum equitum alam

Georg. Podiebradius.

incidit,

incidit, & pugnare coactus strenuè rem gerit, victorque ad suos euadit, primam ex hac pugna celebritatē nominis, apud suos consecutus. Cùm verò apud vtrosq; annona deficeret, nec Poloni in pręlium elici possent, Albertus nullum se operæ moræq; precium facere videns, Pragam reuertitur.

Post regis discessum, qui in Taboritarum oppido erant, ad suas quisq; sedes dilabuntur. Inter hos Poloni maximè miserabiles, fame propè enecti, per deuios ignotę regionis calles, domum se conferunt. Fridericus autem Saxoniæ princeps, & ipse domum iturus, cum suis penè in Boëmorum insidias præcipitauit, quorum agmen ducebant Holitius quidam, quem Iuniorem vocabant, & Petrus Zuiretitius, quibus sese in prædæ societatem coniunxerant oppidani aliquot Launenses & Zatecenses. Hi Fridericum inter Pontem oppidulum, & Biliniam adorti, neq; re subita consternatum, neque ab armis imparatum. Erat cum eo Iacobus Bilinensium præfectus, cui Cæsar id, quod futurum erat præuidens, negocium dederat, vt cum satis firmo equitatu, Saxones per Misniæ montes deduceret. Ab hoc adiutus Fridericus, primum Boëmorum impetum fortiter excipiens, mox in fugam eos vertit, sexcentos occidit, quingentos secum captiuos abducit, pecunia redimendos. Inter hæc Vladislaus Poloniæ rex, nondum audita suorū fortuna, cum duplici exercitu Silesiam ingressus, ad Oppauiam castra posuit. Cæsar, nuncio de eius aduentu accepto, vt ipsi obuiam iret, Vdalrico Ciliæ comiti, Boëmiæ administrationem committens, cum eo exercitu, quem apud se retinuerat, Gorlitiū Lusatię oppidum, atq; inde Vratislauiam Silesię vrbem, accelerat. Ibi præstò illi adfuit Albertus Brandemburgicus, is, qui ob inuictum animi pariter ac corporis robur, Achillis Germanici cognomen tulit. Vladislaus eorum nec opinato occursu, suorumq; in Boëmia clade percepta, imparem se agnoscens, retrò, quà venerat, profectus, agros depopulatur.

Frider. Saxonis pugna cum Boëmis.

Vladislaus Polo. rex in Silesiam ducit.

Alb. Brandemburgēs. Germanus Achilles.

Cæsar Silesijs id petentibus, Brandemburgicum finium defensorem, ac iniuriarum vindicem dedit, & ad fortiter agendum illum adhortatus est, simulq; noua de prospero Saxonis successu retulit. Non opus erat Alberto longa ad virtutem exhortatione, quin per se satis animatus: in Polonorum agrum excurrens, latè prædas agebat, obuia quæq; ferro ac igni vastabat, adeoquè ho-

Brandemburgicus Poloniam perpopulatur.

stem

ſtem vexabat, vt armis diffiſus, obuiam tendere nullus auderet, ſed pacis tractandæ actionem inſtitui poſtularet. Paci verò interpretem & arbitrum ſeſe interpoſuit, Rodericus quidam Burgenſis Epiſcopus, natione Hiſpanus, inſigni eruditione ac virtute clarus, qui in hoc à Concilio Baſileenſi legatus, per eoſdem dies aduenerat. Is Cæſare prius conuento, multa cum Poloniæ regis legatis egit, quorũ princeps erat Archiepiſcopus Gneſnenſis. Cùm de pace conuenire nihil poſſet, Burgenſis maximè opera, induciæ aliquot dierum factæ ſunt, intra quos Vratiſlauiæ de pacis conditionibus diſceptaretur. Eò Cæſar quoque profectus, fortè gradu delapſus, pedem grauiter offendit, nec deſunt ſcriptores, qui ex eo caſu ſubclaudicaſſe poſtea, affirmãt. Quare inauſpicatò ſe illò veniſſe putans, imperfecto negocio per Morauiam Viennam abijt. Sunt qui non hanc, ſed aliam eius rei cauſam fuiſſe tradunt, quod non ſatis ex ſua dignitate futurum eſſe duxerit, iniuriam tam inſignem, cum ſummo Imperatoriæ maieſtatis contemptu coniunctam, bello non perſequi, quodq; Poloni amicitiam aut auerſatus ſit, aut paruo æſtimârit. Ne verò totis ſe viribus, ad bellum ſtatim conuerteret, multa illi ac grauia obijciebantur impedimenta. Vdalricus enim Ciliæ Comes, quem Boëmis cum Imperio præfectum eſſe diximus, cupidine dominandi inductus, ſuamq; fugam ex aula, ac reginę ſororis captiuitatem nondum oblitus, de vindicando ſibi regno, cum nonnullis proceribus agere cœpit, ſubditorumq; animos quibus poteſt artibus, ſibi demereri, magno regibus exemplo, ne præfecturas cuiuis temerè committant, minimè verò ijs, quibus cum poſt veteres offenſas vtcunq; in gratiam reditum eſt. Cęſar de omnibus eius molitionibus per fidos homines certior factus, prudentiori, quàm quo præfecturam dederat, cõſilio datam abrogare aggreſſus, materiam illi omnem, qua hominum animos labefactabat, ſtipendia ſubduci iuſſit, quibus tãquam alis præciſis, ne altius nido euolaret, ſed intra fortunã ſuam ſe contineret, prouiſum eſt. Igitur magiſtratu ſponte abdicato, Vdalricus relicta Boëmia, domum ad ſuos abijt. Eius præfecturã Meinardus à noua domo, ac Vdalricus Roſenſis accepère.

Rodericus Burgẽſis Epiſcopus. *Vdalricus Ciliæ comes.* *Amico reconciliato haud facilè fidendum.* *Vdalricus Roſenſis.*

Inter hęc bellum etiam Hungarię, ab Amurate Turcarum tyranno imminere nunciabatur. Is, morte Sigiſmundi audita, in ſuperiorem Myſiam (quæ nunc Raſcia appellatur) vires & arma ſua conuer-

Amurathes Turcarum tyrannus.

conuerterat. Georgius eius prouinciæ regulus (Despoten Græco vocabulo dicunt) viribus impar, in Hungariam, ad imploranda vicini regis auxilia, venerat. Interim Amurates Synderouiam arcem cum oppido, in quo Georgius filios cum præsidio reliquerat, obsidione cingit, & pro insita genti ferocia, acerrimè oppugnat. Crebri itaque nuncij ad Cæsarem aduolant, metum ab hoste immanissimo, præsensq; adeò periculum, regni ceruicibus impendere nunciant, sociam ac vicinam ciuitatem in extremo versari discrimine, solius Saui amnis obiectu, Turcam à Pannoniæ finibus, submoueri, quare copias eò mittendas, quam ad rem, præsentia regis opus esse. *Synderouia à Turcis obsessa.*

Cæsar hoc rumore perculsus, quãta potest celeritate, in Hungariam pergit, ac rei necessitate, moram non admittente, nec expectatis maioribus copiis, castra inter Tibiscum & Danubiũ amnes, munit, eò vndiq; auxilia properari mandat. Turcæ, quò propius Hungarorum auxilia adesse, audiunt, eò acrius oppugnationem vrgere, omnia moliri, pericula contemnere, dies noctesq; pugnam continuare, fessis requietos submittere, nihilq; ad extremam diligentiam reliquum facere, quoad oppidum vi expugnarent. Victores, pro suo more, cædem in omnes cuiusuis ætatis & sexus, exercent. Georgij filios duos Stephanum & Gregorium captos, candenti æris lamina oculis obtenta, excæcant. Hoc genus carnificinæ, mitiorem castigandi modum interpretabantur, quo oculi feruore exsiccati, videndi vsum amitterent, formam retinerent. Eorum soror, Tyranno in concubinatum aut mœchimoniũ data, seu potius in fœdissimam seruitutem, mancipata est. Tertius frater Lazarus, cum patre in Hungariam profugerat. Magnus ex hac Turcæ victoria terror vicinorum animos inuaserat, sed Turca firmatis præsidio locis oportunis, retrocessit. *Synderouia expugnata.* *Excæcationis exemplum.*

Orta deinde in castris regiis, seditione, Albertus exercitum dimisit, non tam ea re motus, quam quod ex ventris profluuio multos miserè absumi, videret, ac ipse eadem quoq; lue laborare incepisset. Causam tam perniciosi mali, nimium fuisse æstum perhibent, quem ipse sibi immoderatò peponum esu, immedicabilem reddiderat. Budam primum delatus, cum morbum ingrauescere sentiret, Viennam versus iter arripuit, vel quod aëris mutationem morbo remediũ allaturã, sperabat, vel si omninò moriendũ esset, *Albert. ex Peponũ esu ægrotat.*

in pa-

in paterno solo potiùs, quàm inter exteros mori volebat. Dissuadebant iter medici, melius esse, & valetudini commodius, eodem in loco commorari, demonstrantes, cum omnis agitatio intestina exulceret. Ille verò omnibus medicorum placitis, patriæ desiderium præferens, ita eam anhelabat, vt palàm diceret, se non dubitare, si in Austriam eò peruenire, vnde Vienna videri possit, liceret, quin sanitatem esset recuperaturus. Itaque iter ingressus, Strigonium venit, vbi ad tempus ab agitatione conquieuit, mox refectis paulisper (vt videbatur) viribus, cùm in pagum quendam Nesmel dictum, venisset, vi morbi victus, vltimam voluntatem literis mandari iussit, & Christianis sacris munitus, obijt sexto Cal. Nouembris, anno redempti orbis, millesimo quadringentesimo tricesimo nono. Sunt, qui sub ipsam mortem hac orationis formula vsum esse, prodidère: Omnipotens æterne deus, ignosceijs, qui morti meæ causam præbuère, quibus & ego, ex animi sententia, propter te ignosco, atque, vt mei miserearis, oro.

Alberti Cæs. mors. 1439.

Obijt Albertus cum non minore suorum ac Christianæ reip. iactura, quam dolore, Princeps longè optimus, pietatis ac æquitatis obseruantissimus, summaq; liberalitate, vnde Honorifici cognomen obtinuit, præditus, de quo magna sibi optimi quique speranda, proposuerant. Fuit Albertus statura paulò supra mediocrem, colore subfusco, aspectu venerando, fortitudine mira, intentus in religionem, & singularis pietatis cultor, vestibus vtebatur non nimis splendidis, sed quas baltheus preciosus decorabat, gladium semper ad manū habuit. Filias superstites reliquit duas, Annam, quæ Guilielmo Saxoni, & Elisabetham, quæ Casimiro Polono, postea nupsère. Sustulerat melioris quoq; sexus prolem, quem Guilielmum quidam: alij Georgium nomen habuisse, & infantem obiisse, prodidère. Vxorem verò reliquit grauidam. Ea viri corpus Albam regalē deduxit, vbi in maxima hominum frequentia, lugentibus certatim, seq; ipsos magis, quàm ipsum miserantibus, iusta ei persoluta, corpusq; regio sepulchro illatum est.

Albertus cur Honorificus dictus.

Alberti liberi.

Eodem illo anno, ad septimum Calend. Iulij, obierat Fridericus Senior Austriacus, Tirolensium Princeps, de quo superiore libro multa diximus. Huic duas fuisse vxores inuenio. Prior Elisabetha, Ruperti Bauari Rom. Imperatoris filia, pòst editam prolē sibi cognominem, & statim à recepto baptismo mortuam, & ipsa obiit,

Fridericus Senior obijt.

obiit, anno eius ſeculi nono. Altera fuit Anna, Friderici Ducis Brunſuicenſis filia, pietate in pauperes ſanè eximia, ex qua ſuſtulit Vvolfgangum, Sigiſmundum, Margaretham & Heduigem. Reliquis in prima infantia mortuis, ſolus patri ſuperuixit Sigiſmund⁹: obiit anno triceſimo ſecundo. Friderici corpus in Monaſterio Stambs, apud vtranq; vxorem & liberos, conditum eſt. Multa de hoc Friderico hodieq; apud vulgum celebrantur, incertum an vera omnia. Id quidem conſtat, aliquoties ipſum, relicta aula, mutato habitu, ignotum inter ruſticos verſari ſolitum, eorum liberas, de præfectis ſuis & reliqua nobilitate, querelas, audiuiſſe, cuius rei cauſam eſſe dicebat, quod aliter verum de ſuis ſcire non poſſet. *Friderici vxores.* *Mauſolaũ Principum Tirolenſium.*

Pòſt eius obitum Fridericus Iunior, Erneſti filius, ex Stiria, ad Tirolenſes profectus, Sigiſmundi agnati tutelam ſuſcepit, cum priùs prouincialibus diplomate cauiſſet, quarto poſt anno ſe ipſis principem tutela exemptum, eſſe reſtituturum, mox verò ad tertium Non. Auguſti Halæ ad Oenum indicto conuentu, Tirolenſibus ac Atheſinis, vetera priuilegia & immunitates, rata habuit. Inde cum primùm de Alberti Cæſaris obitu, nuncium accepiſſet, in Auſtriam, principis ſui deceſſu perculſam, ſe contulit, Prouinciales ad S. Berchtoldi vicum, conuentui diem dixerant, eò & Fridericus cum fratre Alberto Sexto venit. Ibi inter ipſos actum eſt, vt Auſtriæ gubernatio Friderico committeretur, qui, ſi Alberti Cæſaris vidua, melioris ſexus prolem ediſiſſet, pro tutore: ſin alterius: pro hęrede ſe geſturus eſſet, adſcito in commercium fratre. Signantur hac de re literæ, fratrumq; principum, & procerum aliquot ſigillis muniuntur. Fridericus itaque cum fratre, ipſis D. Nicolai feriis, Viennam vrbem ingreſſus, cum ſummis honoribus à ciuibus excipitur. *Frid. Iunior Sigiſmundi tutor.* *Frider. Auſtria committitur.*

1440. Sequentis anni initio, ſeptemuiri Imperij Electores, iactura optimi principis mœſti ac ſolliciti, Francofurtum de more, ad electionem noui Cæſaris, conuenêre, & ad tertium Calendas Aprilis Fridericum Auſtriacum, vno conſenſu Rom. Regem, creauêre. Miſſi ad eum legati Neapolim Auſtriæ, vbi tum agebat, Electorum voluntatem, & electionis ordinem, exponũt. Ille, nec opinato hoc nuncio perculſus, ſumpto deliberandi ſpatio, quid potiſſimum facere deberet, & cogitare apud ſeſe, & cum iis, quos habebat fidiſſimos, conſultare cœpit. Incumbebat ei magna curarum *Frideric. Cæſar eligitur.*

 moles,

moles, quod Alberto Cæsare, ac Friderico Tirolensi mortuis, solus omnium, prouinciarum Austriæ gubernationem, in se recepisset, frater verò à prima vsque adolescentia ita vitam instituisset, vt parum præsidij in ipso collocari debere, appareret, in Boëmia quoque & Hungaria regnis, Austriæ vicinis, turbari multa videret. Rursus animo secum reputans, magnam sibi suæq; genti dignitatem, magnum ab Imperio emolumentum, opesq; & auxilia, quibus præsens rerum status indigeret, accessura, exacto, quod ad consultandum sumpserat, spatio, die D. Georgij memoriæ sacro, legatis respondit: Electorum, atq; adeò totius Imperij iudicium, se nec eleuare nec contemnere, ideoq; electionem ratam habere, ac grato animo accipere. Sperare se, ipsos ad Dei Opt. Max. laudem & reipub. Christianæ vtilitatem, omnia sua consilia collaturos, ac sibi, nec ętate nec rerum vsu ad tantum onus suscipiendum satis instructo, opem laturos. Cętera se cum ipsis pręsentem acturum. Hoc responso accepto, legati Francofurtum ad Electores læti rediêre.

Albertus sextus cognomine prodigus.

Frideric⁹ huius nominis quartus Imperator.

Inter hæc Elisabetha regina, post curatum viri funus, Pontifices ac regni proceres, ad se vocat, eosq; oratione ad præsentem rerum statum accommodata, alloquuta, per Ludouici aui materni, per patris Sigismundi, perq; Alberti mariti memoriam, & præclara in ipsos merita, obtestatur, ne se viduam, ne conceptam ex rege suo, eodemq; Roman. Imperatore prolem, negligant, sed vtriusque ratione habita, de creando interrege idoneo, consilium ineant, in quo liberam se ipsis potestatem permittere, quod se & fœminam & iuuenculam, tantæ rerum moli sufficere agnosceret. Hæc vbi multis cum lachrymis exposuisset, proceres benè sperare iussam, relinquentes, potestatem sibi concessam, contra reginæ mentem interpretati, statim comitia creando regi indixêre. Quæ vbi haberi cœpta, placuit Vladislaum Poloniæ regē accersere, eiq; reginā viduam cum regno dotali, tradere. Intercessit regina, potestatem se non creandi regis, sed interregis dedisse, vt electionem saltem differrent, quoad peperisset, precata est. Persuasa tandem ab illis, quorum potentiæ refragari nec auderet, nec posset, vt legati mitterentur, assensa est. Id tamen exorari nitebatur, ac tandē obtinuit, vt legatis expresè mandaretur, si enixa masculum ipsa fuisset, re nondum cum Polono transacta, vt reuocati, omissa legatione, in Hungariam reuerterentur.

Vladislaus Polonus in Hungariam vocatur.

Sunt,

Sunt, qui decretum in consilio fuisse, affirmant, quicquid regina diceret, omninò vocandum esse Vladislaum, puerum autem, si masculum etiam peperisset, cum longum sit eius ætatem expectare, Boëmia ac Austria contentum esse debere. Ex hoc eorum facto, magna discordiarum semina vtrinque iacta, multaq; inter Hungaros ac Polonos bella exorta sunt, quæ vtrisq; incommodo, regi etiam exitio fuêre. Missi igitur in Poloniam legati, cum in itinere adhuc essent, regina exactis mensibus, scitum admodum infantem, peperit, cui Ladislao nomen datum. Mater regina, quiq; aderant proceres, nuncium celerem post legatos mittunt, qui eos assecutus, regem Hungaris natum, neq; Polono amplius conuentu opus esse, nunciat: quare pedem referant, sciantq;, legationem sibi, omnemq; cum Vladislao agendi potestatem, esse sublatam. Legati hoc nuncio commoti, quid potissimum agendum sibi esset, vehementer dubitabant. Cùm verò, quid petituri aduenirent, iam rumor antè latus, in aula vulgasset, nec absq; periculo regredi liceret, rectà ad regem profecti, rem sibi ab initio mandatam, exponunt. Lęto omnium plausu legatio excipitur, nec mora, exercitus qui Vladislaum in Hungariam comitaretur, decernitur.

Ladislaus Alb. Cæsa. Posthum. nascitur.

Elisabetha, paternum infanti regnum sua culpa auferri dolēs, animo angebatur, & consilio suorum conuocato, pactum cum Vladislao matrimonium, rescindit, cuius potestatē nullam, post acceptum de puerperio nunciū, legati habuissent. Erant eo tempore, qui dicerent, non defuisse Polonos, qui regi authores essent, vt Hungariam nato legitimo hæredi relinqueret; contrà autem ex Hungaris fuisse, qui ipsum animarent, neq; ab eo consilio immunem fuisse Cotuinum, quod Vladislaum magna animi fortitudine ac potentia pollentem, Turcarum viribus opponere iam tum agitaret. Qui verò ex pceribus Ladislao, Alberti Posthumo addictiores erant, de corona illi imponenda, antequam Polono regni possessio firmaretur, solliciti consilium iniêre. Erantq; non in aula solum, sed in alijs regni partibus Episcopi & proceres non pauci, apud quos Sigismundi & Albetti memoria effecit, vt nefas esse ducerent, eorum hæredem auito regno, defraudari. Nonnullos mouebant beneficia ab illis accepta, reliquos ætas pueri, matris sexus, ac vtriusq; orbitas & commiseratio. Itaq; qui ex legatis redire ausi fuerant, in carcerem conijciuntur. Cùm verò Polonum

Elisabetha pactum cum Vladislao matrimonium rescindit.

De coronando Ladislao infante consilium instituitur.

iam in itinere, neq; procul abesse nunciaretur, Dionysius Zechius Strigoniensis Metropolita Cardinalis, Mathias Vesprinienfis, & Benedictus Iaurinensis Episcopi, necnon alij multi primates, cum tota sua factione Albam, aduolant. Reginæ aderant multi proceres, atq; inter illos Vdalricus quoq; Ciliæ Comes, & frequens nobilium ordo. Ibi Strigoniensis, Ladislaum in matris gremio vagientem, nec dum quadrimestrem, adhibitis ritè ceremoniis, in Regem Hungariæ initiauit, sacramq; ei coronam imposuit. Iuramentum à rege præstari solitum, Vdalricus pueri nomine dixit, moxq; alij, protensis ad coronati pueri caput manibus, fidos se illi ac obsequentes fore, iurauêre. Inter faustas omnium acclamationes, Regina ab vberrimo lachrymarum imbre, temperare nō potuit, quam vagienti regi complorantem, nemo siccis oculis aspicere sustinuit, quæ res postea ex euētu in omen tracta est.

Ladisla⁹ infans coronatur.

Coronatio ominosa.

Peracta coronatione; Regina Friderico Cæsari de rerum statu, scribit, vrgeri à nonnullis proceribus nuptias Polonicas, quas cordi sibi nunquam fuisse. Ob eam rem, qui missi in Poloniam legati, suo iniussu eas pepigissent, in vinculis teneri, coronam regni Ladislao puero iam impositam, interim verò Polonum à suis introductum, puero vim parari. Orare atque obtestari, vti qui viduarum & pupillorum defensionem, rex Romani Imperij suscipere ex officio deberet, pueri regis agnati curam & tutelam ne deserat. Inde cum proceribus regina Vissegradum munitissimā arcem contendit, in qua sacram regni coronam, recondi mos erat. Ibi Regina, futuri temporis discrimina, animo quasi prędiuinans, astu quodam, omnes quotquot aderant fefellit, ac ne quis præter filium alius regno inaugurari posset, coronàm suo loco reponendam subtraxit. Id quo modo procuratum esse in manuscripto codice inueni, libuit paucis referre. Solebant Hungari coronam suam pannis quibusdam sericis inuolutam, in capsulam reponere, eamq; procerum aliquot sigillis consignatam, multis seris includere. Regina igitur quæ hoc nouerat, cuidam ex pedissequis, fasciculum quendam, eodem modo ex pannis conuolutum, iam antea dederat, cui nescio quid rei, quod & pondere & tactu coronam referebat, indiderat. Huic puellæ [ex Fraunauerorum gente fuisse perhibent] inspectantibus Hungaris, corona cum pannis datur, quæ magna cum dexteritate, pro vera adulterinam protulit, ea

Elisabetha coronam Hungariæ astu subducit.

Elisabetha oēs qui aderāt optimates fefellit.

lit, ea capsulæ inclusa obsignatur. Adueniente demum Vladislao, Elisabetha suis rebus metuens, cùm rege puero, & corona in Austriam ad Fridericum euasit.

Dum hæc in Hungaria geruntur, Boëmi, Alberti morte, pro suæ quisque factionis studio, variè affecti, Pragam omnes conuenerant, vbi de regni statu consultantibus, nuncij crebri adferuntur, natum esse Ladislaum, & ab Hungaris plerisque coronatum. Boëmi igitur, ne officio suo deesse viderentur, legatos ad Reginam misère, qui comitia ipsos habere indicant, ad quæ idoneos & ipsa homines ex suis legare posset, quî causam pueri agerent. Elisabetha puerum legatis ostentans, per omnia sacra obtestatur, ne Alberti filium, Sigismundi nepotem, paterni ac auiti regni possessione deturbent, hunc sibi regem natum, Deiq; munere concessum. Itaque diem comitijs non tam arctum præfigant, missuram legatos, quos & æqua postulaturos, & digna postulatis responsa relaturos esse, confideret. Erat inter legatos Procopius Rabenstainius, equestri dignitate multaq; literarum cognitione & humanitate prestans. Is egregiam Ladislao operam, id quod Reginæ matri promiserat, nauans, æquiores illi quorundam animos reddebat. Ptasco verò, & qui cum eo sentiebant, ob Alberti memoriã, filio eius hæredi & futuro aliquando vindici, iniquiores erant. Ad horum sententiam, proximè accedebant & alij nonnulli, qui ob turbulentum ex superioribus bellis regni statum, nõ expectãdam pueri ætatem, nihilq; in eo præsidij esse contendebant, regno, in quo rex puer sit, sacras etiam literas malè ominari, viro nõ puero opus esse. 1441. *Procopij Rabenstainij laus.*

Post longam disceptationem, placuit legationem ad Albertum Bauariæ principem mittere, eiq; regnum, certis quibusdam conditionibus, committere. Fridericus verò à Procopio monitus, Alberto scripserat, Boëmis nullum se eligendi regis potestatem facturum, neque fas esse, Ladislao pupillo, suum paternum & auitum regnum eripere. Albertus, hac Cæsaris denunciatione accepta, legatis respondet: Gratias Boëmis agere, quod se vnum ex omnibus elegissent, cui parere vellent, dignumq; tanto regno iudicassent. Multa se idcircò ipsis debere, neque id vnquam beneficij obliuioni daturum. Adesse autem Alberti Cæsaris sobolem, legitimum Regni hæredem, quem suo iure dispoliare, cuiq; iniuriam *Boëmi Alberto Bauaro regnum offerunt.* *Alberti Bauari integritas & modestia.*

facere, neque diuino, neq; humano iure liceret. Ita Albertus, raro inter principes exemplo, oblatum vltrò regnum, recusauit, & maiorem se, spreto regno, monstrauit, et, si verum fateri licet, clarissimum egit regem. Nam regnum apud eos est qui spernunt: nō qui cupiunt. Sunt, qui propositas conditiones displicuisse, asserunt. Hac spe deiecti Boëmi: alios iterū legatos ad Fridericum mittunt, vtq; regnum tutorio nomine gubernandū suscipiat petunt. Ptasco verò legatorum vnus, seorsum ab alijs, Cęsari autor erat, vt neglecto pupillo, regnum ipse sibi vendicaret, cui, vt Austriacorum maximo natu, id ex fœdere liceret. Cæsar, explosa eius sententia, palàm legatis respondet: Cum videat tantùm sibi à rebus suis ocij non cōcedi, vt regni Boëmici statū componere posset, cōmodum videri, vt ipsi ex suis magistratum creent, qui rem ex ęquo & bono ita administret, vt meminerit, rerum benè, an secus gestarum, reddendam esse rationē. Sibi interim curæ futurum, vti rex puer benè educetur, qua in re, nullum se priuatum spectare emolumentum. Huic Cæsaris consilio acquiescentes Boëmi, Ptasconem & Meinardum suæ vtrunq; factionis principem, rebus præficiunt. Non diu inter eos cōcordia seruari potuit, qui diuersa in relligione sentiebant. Ea enim dissensio, hominum animos tantò magis distrahit, quantò maior cuiq; de animæ salute cura incumbit. Ptascone post è viuis sublato, qui Taboriticæ factionis erant, ne Meinardi opes nimis stabilirentur, Gorgium Podiebradium illi collegam, aut ęmulum potiùs adiunxêre. Neq; maior in Hungaria tranquillitas erat, quò cùm Elisabetha redijsset, fluxam suorū fidem, multaq; sibi contraria, inuenit. Postquàm enim, decreta Vladislai coronatione, nō inueniretur corona, & reginæ dolus appareret, erupit bellum ciuile, quo Vladislaus à Coruino adiutus, Reginæ factionem opprimere nitebatur, Vdalricus contrà Ciliensis pro illa pugnans, non minora ijs damna inferebat, qui cum Vladislao sentiebant. Ne verò coronationi longior mora obijceretur, Vladislao corona D. Stephani Hungarorum olim regis imposita est, quam ex calua mortui ablatam, quidam in funestum augurium trahebant. Sed nos, omissis Hungariæ ac Boëmię rebus, ad Fridericum reuertemur.

Non q appetūt, sed qui spernūt regna apti sunt.

Fridericus oblatum Boëmiæ regnum recusat.

Henr. Ptasco & Meinardus Boëmiæ gubernatores.

Bellum ciuile. Hungar.

Vladislaus coronatur rex Hungariæ.

Huic imperij initia difficilia fuêre, nam præter alia angebat ipsius animum Ecclesiasticorū dissidium, quorum nōnulli cum Eugenio,

genio, contra Synodum Basileensem stabant, reliqui Amedęum, Allobrogum regulum, Pontificē Max. agnoscebant. Ex hoc schismate, cum magna in rempub. incommoda redundarent, nihil nō attentabat Fridericus, vt dissentientes inter se partes, in concordiam redigeret. Itaq; antequam ad coronam Imperij accipiendā, Aquisgranum iret, Moguntię conuentum indicit, quò plęriq; aut ipsi venturi, aut suo nomine legatos missuri, sperabatur. Sed quod Electores, præcipuè verò Iacobus Treuirensis ad Cæsarem profectus, ex certis quibusdam argumentis vereri se, dicerent, ne ea tractatione, animi quorundam magis exasperarentur, dilatum fuit negocium, iterumq; nouus conuentui dies in annum sequentem indictus Francofurti. *Schisma.*

Intereà Friderico domesticum bellum exortum est, vnde minimè debuit. Albertus enim Sextus eius frater [Prodigum nonnulli vocant] iniquam paternæ hæreditatis diuisionem causatus, Vdalricum Ciliensem, & alios quosdam sibi adiunxerat, quorum viribus adiutus Labacum primarium Carniolæ oppidum, ad fluuium eiusdem nominis situm, obsidione cinxerat, ac omne genus telis, oppugnabat. Ab oppidanis verò, & submisso ex Austria milite, profligatus, castra cum reliquo apparatu bellico, prædę relinquere coactus, abierat. Cumq; exercitui soluendo non esset ipse, milites ab eo dilapsi, vti pecuniam à Friderico extorquerent, Austriæ fines rapinis infestabant. Ex his initiis, maiora pòst incommoda extitêre, de quibus in tempore dicturi sumus. Anno quadragesimo secundo, cum præstitutus conuentui dies aduenisset, pauci admodum pręsto fuêre, neque de tollendo schismate, quicquam agi potuit. Iterum ergo conuentus Norimbergam indicitur, ad quem Cæsar, rebus in Austria vtcunque compositis, profectus est.

Albertus Prodigus bellū in Austria excitat. *Albertus Labacum obsidet.* *1442.* *Nouus cōuentus Norimbergæ.*

Erant eodem illo tempore, inter Tigurinos & Suitenses, eorumq; confœderatos, ingens simultas, ex qua, cùm multis sese dānis & incōmodis affici viderent Tigurini, vt suas quoq; opes stabilirent (nam & vicinæ plęræq; ciuitates contra ipsos erant) de fœdere cum Austriacis ineundo, consilium cepêre. Et quanquam ob priorum temporum offensas, ipsos sibi non satis propitios fore putarent, magnam tamen fiduciam in eorum clementia, collocabant, quos sciebant, multis ante hac pòst graues acceptas iniurias, *Tigurini et Suitenses dissident.*

lenes se ac exorabiles præbuisse. Igitur per Guilielmum Hachbergicum Marchionem, Austriacorum præfectum, & alios idoneos homines procurant, vt de proposito suo, Principes fiant certiores. Cumq; iam Fridericum ex Austria in Sueuiam iter facere, audiuissent, consulem suum Henricum Schuendenum, equestris ordinis virum, cum Archigrammateo, ac alijs quibusdam, obuios misere. Hi cum Salisburgi illum conuenissent, cum munere honorario, quod adferebant, Oenipontum reiecti sunt, quò, cùm venisset Cæsar, accepto munere, legationem audiuit. Eius capita in hunc modum recenset Mülnerus: Fateri Tigurinos se, multa Austriacis incommoda attulisse, quo tempore inimici fuissent, nunc verò culpam deprecari, amicitiam & fœdus cupere, in quod si recipiantur, fidos imposterum ac obsequentes ijsdem fore. Præterea Kyburgi Comitatum, quem oppignoratum sibi habebant, Austriacis certis quibusdam conditionibus tradere, paratos esse. Auditis eorum postulatis Cæsar, vti se Aquisgranum sequerentur, iussit. Cæsar inde Norimbergam petiit, vbi, cùm nihil de concordia Ecclesiasticorum procederet, Francofurtum porrò, atque inde cum Principibus Aquisgranum, ad coronationem profectus est, quam, alijs negociis distentus, hactenus distulerat.

Austriacorum lenitas & clementia.

Guili. Marchio Hochbergicus.

Legatio Tigurinorum ad Frid. Cæsarem.

Non abs re facturus esse videor, si quam breuissimè hic inseruero, quo ordine Fridericus eo tempore Aquisgranum vrbem ingressus sit, vti eam rem in scheda quadam annotatam repperi. Primus inter Principes ingressus est, Fridericus Saxoniæ Dux, qui Margaretham, Cæsaris sororem, in matrimonio habebat, cum millequingentis equitibus, inter quos plurimi comites ac nobiles, aureis ornamentis, famuli ipsorum argenteis culti, visebantur. Hos sequebatur Ludouicus Bauarus Palatinus Rheni, mille equites ornatissimos adducẽs. Tertio loco Leodiensium antistes, mille quadringentis equitibus comitatus, ingrediebatur. Hunc secutus est Montensis regulus, cum octingentis equitibus. Post hos, Ecclesiastici cum sacris reliquiis, qui Cæsari ante vrbem obuiј venerant, longo ordine procedebant. Sequebatur hos aulicus Cæsaris comitatus, in cuius medio ipse, aureo supra loricam baltheo cinctus, equitabat. Proximè ipsum anteibat Saxoniæ Elector, nudum manu gladium gestans. Latera stipabant Coloniensis & Moguntinus præsules. Ponè sequebatur Treuirensis, principesq;

Frideric. Cæsar Aquisgranum ingressus.

alij,

alij, reguli, & ex equestri ordine quam plurimi. Vltimum agmen claudebant Ecclesiasticorum Electorum aulici, pulcherrimo ordine. Aderat inter alios quoq; Ludouicus Sanctæ Cæciliæ Cardinalis, à Basileensis Synodi patribus eò missus, vti electionem ratam haberet, ac coronationis solennitatem præsens, condecoraret. Hunc, exorto dissidio, Leodiensis extra vrbem concedere iussit, mox verò à Coloniensi reductus est. Postero die Brandemburgicus Elector, cum suis aduenit. Ante coronationem Cæsar instituta ad principes oratione, hæc inter cætera dixisse legitur: Cùm vno omnium Electorum consensu, nulla sua ambitione, Imperium ad se delatum sit, non debuisse se ipsorum iudicium contemnere, quominus, etsi priuatis negociis domi occupatus, abundè quod ageret haberet, reipublicæ sui copiam faceret. Sperare vicissim, ipsorum sibi opem & consilia, in rebus necessariis, non defutura. Præterea scire ipsos, multa Sigismundi temporibus Austriæ domui ablata esse, quæ, vt recuperentur sibi curæ futurum: quod si ad hæc, & ad alia Imperij munia ipsum iuuerint, tum se rempub. pro dignitate & publico commodo benè gesturum, quam rem Deum adiuturum confideret. Postea die dominico, qui erat decimus septimus mensis Iunij, in summo templo peracta est coronatio, sacra solemnesq; ritus procurante Coloniensi præsule.

Quo Comitatu & ordine ingressus sit.

Friderici oratio ad principes.

Fridericus coronatur.

Pòst coronationem, ictum est fœdus inter Austriacos & Tigurinos, quod literis consignatum, legati, quibus comes est datus Iacobus Dapifer Vvaldpurgicus, Imperialis Sueuiæ præfect⁹ (Aduocatum vocant) ad suos attulêre, cum magno omnium gaudio. Heluetij verò, qui hactenus, quid Tigurinis apud Cæsarem negocij esset, cogitare non potuerant, re iam vulgata, ægerrimè hoc ferebant, magisq; contra eos animis exasperabantur. Fridericus inde Francofurtum profectus est, vbi legati aliquot ciuitatum, vt iura ipsis & priuilegia de more confirmaret, petiêre. Id plerisque omnibus concessum, præterquàm Helueticis. Norimbergam deindè cum venisset, circa Idus Iulij, de componendo Ecclesiasticorum dissidio, consultari cœptum est. Conuenerunt eò & Electores, sed tardiùs, præter Palatinum, qui domi occupatus, ex suis miserat cum plena agendi potestate. In hoc conuentu variæ erant Principum sententiæ. Erant, qui Basileense Concilium continuandum,

Fœdus Tigurinorum cum Austriacis.

Iacobus Dapifer à Vvaldpurg.

Conuentus Norimbergæ institutus.

nuandum, eòq; plures viros doctrina ac pietate claros, esse conuocandos, quorum disceptatione omnis controuersia, decideretur. Alij neq; huius, neque Ferrariensis concilij ab Eugenio collecti, decretis standum, sed tertio quodam loco nouum denuò instituendum, ac de integro omnia esse instauranda, iudicabant: horum in consilio vicit sententia.

Legati principum ad Synodũ Basileensem.

Mittuntur itaq; Basileam legati, inter quos erat Thomas Haselbachius Theologus, quem in his sequor. Hi Cæsaris ac Electorum nomine, patres exhortantur, vt intra anni tempus, aliud generale concilium, alibi in loco ab illis denominando, celebrandũ decernant; id sibi in tanta animorũ perplexitate, cõmodissimum videri, ne perditis ac inquietis rerum turbatoribus, occasio relinquatur, qua nunc huius, nunc illius authoritatem eleuantes, dum alteri se obsecuturos, prę se ferunt, vtrunq; in contemptum adducere pergant. Scire ipsos Oecumenici Concilij authoritatẽ, in qua fidei norma, atq; adeò Ecclesię salus, versatur, firmã ac incõcussam retineri debere, aliter rem Christianam in præceps ruiturã. Orare itaque, vt ad pacis studia, quæ hoc modo conciliari optimè posset, omnem suam industriam conferant. Hæc, vbi legati exposuissent, Patres respondêre: Probari sibi Principum voluntatem, eximiamq; in Ecclesiam Dei, communem fidelium matrem, adfectionem. Basileensem Synodum, iam initio fuisse ac esse generalem, cuius authoritatem qui contemneret, non vtique illum in Christianorum lustro, censeri debere. Locum verò absq; magno rerum incommodo mutari non posse, neq; videre se, quænam alia ciuitas Basileæ præferri posset, siue aëris salubritatem, siue loci regionẽ spectes, Italis iuxta ac Germanis, aliarumq; prouinciarum incolis, accessu percommodam. Paratos se nihilominus, omnium actorum rationem dare, & ne calumniandi sese occasio sit, quamcumq; Germaniæ ciuitatem adituros, si de certis sibi conditionibus caueatur. Eas hic recensere nihil attinet.

Patrum responsum.

Basilea concilio habendo oportuna.

Cæsar nihil in huius negocij tractatione profici, videns, ad res Helueticas animum conuertit, easque præsens aliquando inspicere decreuit. Præmiserat iam eò Guilielmum Grunenbergicum, & Turingum Halouilium, ijsq; in mandatis dederat, vti ciuitates & alia per Ergouiam vicinasq; ei ditiones loca, quæ Friderico Seniori patruo suo adempta erant, restitui postularent, ac Hel-

Guilil. Grunenbergius.

Turingus Halouilius.

ac Heluetijs dicerent: quærere Cæsarem, vtrum Imperio illa, an sibi ipsis vendicassent? Si Imperio, iam ea ad se pertinere: sin sibi, non licuisse id ipsis, durante fœdere, quod dato vtrinq; sacramẽto, cum Friderico pactum erat, à quo nulla iniuria læsos se fuisse, ipsi faterentur. Velle igitur Cæsarem ac iubere, omnia sibi integra restitui, neque iniurias magna cum contumelia illatas, neglecturum, nisi soli Rom. Imperatorem legitimè electum, ac coronatum agnoscere, recusarent. Heluetij hac legatione perculsi, non, nisi de communi confœderatorum consilio, ad hæc responderi posse, dicunt, conuentum priùs habendum, ex cuius sẽtẽtia Cæsari abundè se responsuros. Nec mora, conuentus apud Lucernates est habitus, vnde missi ad Tigurinos legati, capita fœderis nuperfacti, in scriptis sibi exhiberi postulant, ea illis semel atque iterum prælecta sunt, exemplar quod secum ferrent non datum. In iis verò fœdus Heleticum exceptum erat.

Frid. Cæsar per Heluetios ablata repetit.

Dum hæc apud Heluetios fiunt, Cæsar per Alsatiam & Brisgouiam, loca quædam visens, Friburgi dies aliquot commoratus est. Ibi sinistri ad eum rumores perferuntur, de fluxa Tigurinorum fide, qui ea de re admoniti, sollicitè se purgant, vtq; neglectis maleuolorum calumniis, ad se veniat orant, se suaq; omnia in ipsius potestate fore. Itaque initio Septembris Fridericus eorum vrbem ingressus, magno cum honore excipitur, obuiis cum sacrorum apparatu sacerdotibus. Habuisse in comitatu dicitur, ad mille equites, currus sex & triginta. Quarto post eius aduentum die, Tigurini Friderico, vti Rom. Imperatori fidem & obsequium iurant, deindè eidem, vt Austriæ principi, Alberto item fratri ac Sigismundo patrueli (nam & illi aderant) initum se fœdus sanctum ac inuiolabile conseruaturos, facto itidem iuramento, promittunt. Idem principum nomine Guilielmus Hochbergicus Marchio, ipsorum præfectus, & Grunenbergicus præstitêre.

Tigurini fluxæ fidei accusantur.

Frid. Cæsar Tigurum venit.

Postridiè Cæsar, triginta nauium classe, per lacum nauigauit Rapersuillam, prosequentibus eum Tigurinis. Ciues pro præsente rerum copia, quam honorificentissimè eum excipiunt, & in verba iurare iussi, absq; mora obediunt. De Tigurinis verò graues quetelas proponunt, magnas ab ipsis iniurias se accepisse, nullam cum ipsis concordiã habere satis fidam posse, qui fœdus Helueticum excepissent, à quo sibi, qui Austriacis veterib⁹ dominis parerent,

Cæs. Tiguro Rapersuillam nauigat.

Rapersuilensiũ de Tigurinis querela.

rent, nihil fidi nihil pacati esset expectandum. Tigurini superiorũ temporum iniquitatem, ac belli incommoda excusant, fidos se vicinos imposterum fore, opemq; rebus dubiis adlaturos pollicentur, idq; ab illis mutuum se expectare, dicunt.

Cæsar Tigurum redit.

His peractis, Cęsar Tigurum reuertitur, vbi rebus constitutis, sub finem eiusdem mensis, Vitodurum pfectus, ciues in fide cõfirmat, iterũ iuramento se astringere iubet. Kyburgum deindè arcem visit. Mox impedimẽtis aliquot, cum parte comitatus aulici, Constantiam pręmissis, quò & ipsum iturum fama erat, Badenam primùm, atq; inde Regijcampi cœnobio, proauorum fundatione, ac sepulchris quibusdã insigni, obiter perlustrato: Brugas diuertit. Arouia inde, Zoffinga, ac alijs Ergouię locis aditis, Solodoro Bernam petijt. Bernates, summos venienti honores exhibuêre.

Cæsar Bernam visit.

Multi eo tempore mirabãtur, quod Cæsar cum paucis tàm securè per Heluetiorum agros iter faceret, erantq; nonnulli, qui id nimis inconsideratè ab eo fieri putabant. Magnam verò securitatẽ parit animus innocẽs, eaq; sui fiducia magnis plerunq; viris, etiam apud suspicaces, fauorem potiùs, quàm metum conciliat, vis enim nisi à quibus timetur adferri solet. Ita & Fridericus, etsi ob negatam hactenus priuilegiorum confirmationem, aliisq; de causis multos, non satis æquos haberet, neminem tamen metuens, nec ipse metuendus vlli, per Heluetios liberè iter faciebat. Berna Friburgum abiit, vbi cum summo hominum gaudio exceptus est. Friburgenses enim, qui propensis in Austriacos animis, ac integra semper fide fuerant, ipsum diem laudibus ferunt, quo principem suum, eundemq; Rom. Imperatorem, apud se videre contigisset. Hospitia itaque publicè omnibus, qui cum eo venerant, assignata, lautia præbita, ludi & spectacula exhibita, nihil ad honores, animorumq; lætitiam declarandam omissum, omnisq; sumptus ex ærario publicò liberaliter est solutus.

Innocentia sui securum reddit.

Friburgensium animi in Austriacos.

Friburgi, iterum adfuerunt Helueticarum aliquot ciuitatum legati, qui commoda sua, & immunitates, à Cæsare comprobari, supplices orabant. Iis responsum: nihil à Cæsare obtineri posse, nisi priùs omnia Austriacorum dominio ablata, restituantur, qua in re, si iniquè secum agi putent, integrum ipsis esse, iure corã principibus agere, qui ad proximum D. Martini festum, Constantiæ conuentum essent celebraturi. Cęsar post hęc in Allobroges profectus,

Cæsar Heluetiis nisi ablata restituant, suas immunitates confirmare nõ vult.

fectus, Loſanam atq; Geneuam venit, vbi ei Sabaudiæ princeps, Felicis Pont. filius, cum ſororibus adfuit. Inde Biſontium pergẽs, Burgundiæ ducem conuenit: mox alio itinere, quam venerat, per agrum Montiſpeligardicum ad Germanos reuerſus, ad tertium Id. Nouembr. Baſileam ingreſſus eſt, deducentibus ipſum Eccleſiaſticis, cum magna ſacrorum pompa, longoq; Epiſcoporum ac procerũ Eccleſiaſticorum ordine. Quanquam verò Cæſar in tanta animorum diſſenſione, vtra cum parte ſentiret ipſe, non apertè ꝓderet, Felici tamen, vti Poꝫtfici Max. honorem præſenti habuit. Inſtituta fuerunt aliquot inter ipſos colloquia, ſed ijs effici non potuit, vti Cæſar Eugenio damnato, Fœlicem agnoſceret, Synodoq; Baſileenſi ſubſcriberet. Tantum ad cõcordiam ipſos exhortabatur. Sunt, qui Felicem narrant filiam Friderico ætate ac forma florentem, cum ducentis aureûm numûm millibus, pactum eſſe, ſi reiecto Eugenio, ipſum agnouiſſet, quam rem auerſatum Cæſarem apud ſuos dixiſſe, ſacra illum quę ab alijs vendi ſolerent, empturum ſibi videri, ſi qui venum daret inueniat. Qua in re cum nihil proficeret, Conſtantiam abiit, quò vt Heluetij quoq; vocati aduenirent, fiduciæ tabulas ad eos miſit. Venerunt eò Bernenſiũ, Lucernatum, Suitenſium, Glaronenſium, & Tugianorum legati. Cum Cæſare verò aderant Auguſtanus, Brixinenſis, Curienſis, & Chiemenſis Epiſcopi, Rudolphus Sileſiæ dux, Iacobus Badenſis, & Guilielmus Rötelenſis Marchiones. Comites pręterea multi ac proceres, principumq; aliquot & ciuitatum legati. Coram his ad Cæſarem intromiſſi Heluetiorum legati, ac dicere iuſſi, verba cõmuni omnium nomine faciente Rudolpho Erlachio, ſupplices orant, vti Cæſar, more à maioribus vſitato, priuilegia ſuarum ciuitatum rata eſſe iubeat, quod eius beneficium in ſe collatum gratis animis ſint proſecuturi.

Cæſar Sabaudiã ac Burgundiam adit.

Cæſar Pontifici præſenti honorem exhibet.

Cæſar Conſtantiam redit.

Rudolphus Erlachius.

Cæſar, re cum ſuis deliberata, per Brixinenſem reſpondet: nec velle ſe, nec cum dignitate poſſe, ipſorum petitionem admittere, quoad hæreditarias Auſtriacorum ditiones toties fruſtra repetitas, eadem qua ceperant iniuria, retinerent, ijs verò reſtitutis, ſi quid ab ipſo poſtularent, quod ex officio Rom. Cæſaris præſtare debeat, facilè id abs ſe impetrari paſſurum. Ne vero contra ac æquum eſſet facere videatur, permittere ipſum, vti ad æquam iuris diſceptationem Tiguri ad Calend. Febru. inſtituendam, deueniatur, vbi

Cur Cæſar Heluetiorum priuilegia rata habere noluerit.

tur, vbi ex Imperij principibus deligantur arbitri, aut si malint, coràm præfecto prætorij Rhenani, vbi omnes Imperatoris causæ controuersæ, decidi solent. Quod si hoc nimis longum videatur,
1443. ne moram ipse quęsiuisse putetur, staturum se principum illorum arbitrio, qui tum præsentes aderant. Erlachius ad hæc respondet, nulla sibi collegisq; hac de re, mandata abeuntibus data, nihil igitur transigi posse, de sola priuilegiorum confirmatione nunc agi, quam, vbi obtinuerint, tum se de reliquo negocio ad suos esse relaturos, sperare commodum ab illis responsum datum iri. Ita re infecta, legati domum abeunt. Fridericus Arbonam postea nauigans, eques inde Sangallum ciuitatem pergit, vbi exacto à ciuibus fidei sacramento, Veldkirchiam, atq; inde per mõtem (vulgò Arleberg) in Noricum penetrans: Austriam ingressus est, quò eũ negocia vocabant. Eam omnem prouinciam Cæsar offendit, minimè pacatam, grassantibus passim rapinis & latrociniis, necdum enim Alberti milites, quos ad Labacum in fugam actos fuisse diximus, quieti sese dederant. Itaque vt fratrem huius domestici incendij, quasi fomitem abs se dimitteret, certis quibusdam conditionibus cum illo egit, vt decreta satis magna pecuniæ summa, in Sueuiam & vicinas Heluetiis ditiones, habitatum ad sex annos concederet. Fratre in Sueuiam profecto, Fridericus Cęsar, ad purgandam rapinis Austriam animum conuertit. Cum Alberti militibus, quod hi iuris aliquam speciem prætendere culpæ suæ viderentur, primùm transigitur, vt pro stipendio debito, quibus defraudari se querebantur, acceptis septuaginta aureûm numûm millibus, quiescant.

Latrocinia per Austriam.

Albertus sextus in Sueuiam cõcedit.

Interim in Boëmia, Georgius Podiebradius, à suis incitatus, iamq; maiora animo agitans: Pragam omnem cum arce in potestatem redegerat, ac Meinardum collegam in vincula coniecerat, quo denique mortuo, solus rebus potiebatur. Is de suorum consilio, legatos totius regni nomine, ad Fridericum Cæsarem mittit, qui regem puerum Boëmis tradi postularent, nusquam melius, quam in auito regno educandum, vbi mores ac instituta gentis vnà cum lingua, à primis statim ãnis, addiscere, suorumq; animos sibi conciliare posset. Boëmiæ regnum eo in statu versari, vt præsentia regis omninò sit necessaria, neque enim aliter subditos in officio retineri posse. Cæsar teneram pupilli ætatem excusans, in medium

Boëmi Ladislaũ à Friderico postulant.

medium produci illum, suisq; videndum exhiberi. Ibi egregiam indolis regiæ significationem puer de se dedisse, traditur. Erat inter nobiles Ioannes à Brandesio cognomento Giscra, homo bellicosus, & qui per ea tempora contra Vladislai factionem fortiter se gesserat. Is regis manum exosculatus, narrate exorsus, quantis se periculis pro caro ipsius capite obiecisset: tu verò, inquit, mi rex, quo animo hæc accipis? qua tandem remuneratione, operam tibi fideliter nauatam, compensabis? Puer ad hæc tacitus, Cæsaris dispensatori sacculum, ex quo stipem dare solitus erat, clam, aut forsan ipso dissimulante, eripit, depromptos inde sex numos, Giscræ in volam ingerit. Ille crumenę insutos, palàm omnibus ostentabat, regiæ liberalitatis argumentum. Legati re non impetrata, domum indignabundi reuerterunt. *Ladislai præclara indoles.* *Ioan. Giscra.*

In Hungaria interim Elisabetha, Ladislai mater, cum iam inter ipsam ac Vladislaum de concordia propè conuenisse videretur, conciliante illam Iuliano Cardinale, diem suum obiit, non absq; veneni suspicione. Ægerrimè eius mortem tulit Vladislaus, omnem cum ea fœderis ac ocij publici spem sublatam esse auguratus. Post reginæ obitum Hungari propè omnes, qui cum illa senserant, ad Vladislaum defecêre, ea res, magna eius factioni momenta attulit. Boëmi contrà, qui sub Giscra aliisq; præfectis Cassouianæ prouinciæ, loca quædam munita tenebant, ad Fridericum regis Posthumi tutorem, respiciebant. Is verò pupillum impensiore cura asseruari iubens, Boëmos eius vindices latius in hostem excurrere, & ex eorum agris, qui aduersę factionis erant, prędas agere patiebatur. Circa hæc tempora Ioannes Huniades Coruinus Transsyluanæ regionis (quam Germani septem castra nuncupant) regulus, rem bellicam, contra Amuratem Turcarum tyrannum, ea cum animi fortitudine administrabat, vt solus ferè ex Christianis, ferocissimæ genti terrorem incuteret, multaq; Turcarum millia, paucis admodum copiis iustructus, fuderit. Cuius victoriis insistens Vladislaus, maiori stipatus exercitu, & ipse in hostem profectus, magna eum clade adfecit, adeò vt Amurates ad pacem vltrò petendam animum inclinarit, quam, Despote Seruiæ adnitente, facilius admisit Vladislaus, quod intestinis bellis fluctuare Poloniam nunciaretur, & Fridericum Cæsarem aduersarium haberet, à cuius amicitia Hungari pleriq; non erant alieni. *Elisabetha reg. moritur.* *Ioan. Huniades Coruinus.* *Despotes Seruiæ princeps.*

R 2 Pax

Pax inter Turcam & Hungaros.

Pax igitur in decem annos facta est, Hungaris in Euangeliũ Christi, Turcis in suum Alcoranum iurantibus. Hanc pacem Iulianus Pontificis legatus, quam, ne fieret, impedire nequiuerat: factam, disturbare omnibus modis nitebatur.

Iulianus pacem dissuadet.

Cumque Vladislaum facti sui pœnitere iam cœpisset, adfuit Cardinalis, qui in frequenti primatum consilio disseruit, pacem nec rectè nec ordinè factam, atq; ideò irritam esse debere, Violatę paci prætendi posse, quod sine Pont. Max. assensu, ac inconsultis aliis Christianis principibus, non licuerit Vladislao, cum hoste omnium communi, pacem vllam aut fœdus facere, fidem vtrisque datã Christianis quàm Turcis seruari æquius esse, cum illis, quàm cum his fœdus & antiquius & sanctius intercedere. Addebat porrò, non esse negligendam pulcherrimam rei benè gerendæ occasionem, teneri à nostrorum classe Ægeum pelagus, Turcarum vires bellis superioribus attritas, tota Europa depelli, aut hoc tempore: aut nunquam aliàs posse. Quòd verò ad promissorum fidem attinet, omnem se scrupulum, omnem conscientiæ labem eximere. His rationibus persuasus Vladislaus, in Turcam ducit.

Dracula Valachus.

Huic ad Nicopolim occurrit Dracula, Valachiæ montanæ regulus, vir iustitiæ laude, & virtute bellica insignis. Is regem dehortatur, ne cum tam paucis, hostium cædi se obijciat, sæpè Turcam maiores secum copias venatum educere. Habebat Vladislaus ad quindecim millia equitum ex Hungaris & Polonis, peditatum ex cruce signatis non ita magnum. His copiis fretus, reiecto prudentis viri consilio, ad Varnam cum Turca congressus, cuius equitatu fuso fugatoq;, in Ianicerorum phalangem, in qua Amurathes ipse erat, incidit, vbi fortiter pugnans, occubuit. Coruinus rebus desperatis, fugæ salutem inuenit. Ferunt Amurathem inclinata suorum acie, Christi numen inuocasse, vt si Dei filius esset, pœnas à suis violati fœderis exigeret, ac tum demum fortunam belli, mutatam fuisse. Vtitur sanè in corripiendis suis & malorum opera Deus, cuius tum vindictæ, hanc cladem omnes asscribebant. Etsi enim illa, quæ Iulianus in consilio edisseruerat, speciem aliquam iustitiæ habebant, & ab animo non malo proficiscebantur, consultius tamen fuerat, pacem aut non fecisse, aut factam seruasse. Fuit verò & Turcis victoria non incruenta, ita vt Amurathes dixerit, actum de se fore, si iterum ad eum modum vincendum sit.

Vladislaus occisus.

Amurathis ad Christum obtestatio.

Clades Christianorum ad Varnam.

Incidit

Incidit hæc pugna in quartum Idus Nouemb. anno salutis nostræ millesimo quadringentesimo quadragesimoquarto.

Eodem hoc anno Heluetiorum ciuitates, quæ Suitensium partes contra Tigurinos sequebantur, missis certatim nunciis, eos sollicitabant, vt fœderi, quod cum Austriacis principibus habebant, renunciarent, neq; vicinorum in se odia & arma excitarent. Tigurini, in nullius iniuriam aut contumeliam fœdus abs se factum, respondent, quod seruare vti iurati sint, ita in animo haberent. Itaque res in apertum bellum erupit. Erant apud Tigurinos Iacobus Hochbergicus Marchio, & Ludouicus comes Helfenstainius, cum multis nobilibus, ad octingētos quadragintaquinque equites, peditum verò duces erant Ioannes Rechbergicus, Thuringus Halouilius & Burcardus Monachus, viri strenui. Præter hæc præsidia ab Austriacis missa, ab initio sperauerant Tigurini accessuras & ab Heluetiis nonnullis copias auxiliares, hi vero omnes ob Austriacum fœdus, ab illorum societate discesserant. Excitantur vtrinque villarum, pagorum, ac prædiorum incendia, sollicitantur ad defectionem arces, ac oppida: nonnullę se dedūt, aliæ vi expugnatæ, quædam etiam in fauillas redactæ sunt. Tandem sub Iunij mensis finem, Heluetij omnes Tigurum vrbē obsidione cinxêre.

1444. *Tigurini ad renunciandū fœderi Austriaco sollicitantur.* *Bellum Tigurinum.* *Tigurum obsident Heluetij.*

Non longo tempore post, Ludouicus, Caroli Galliæ regis filius, (Delphinum vocabant principem à rege dignitatis gradu secundum) cum triginta pugnatorum millibus, rectà Basileam ire perrexit. Aduentus eius causæ feruntur duæ. Sunt, qui ab Austriacis accersitum affirmant, vt Tigurum obsidione solueret, ac Heluetiorum cōtumaces spiritus frangeret. Alij Eugenij artibus euocatum esse dicunt, vti concilium Basileense disturbaret. Huic obuiam profecti Heluetij, dum pauci cum plurimis egregiè pugnāt, propè ad vnum cæsi, victoriam multo suorum sanguine emptam, reliquêre, raro exemplo, & quod cum Spartanorum conflictu ad Thermopylas conferri possit, numero enim Galli hic, vt illic Persæ, superiores extitêre. Ad Tigurum quoq; malè ab Heluetijs pugnatum, & obsidione vrbs soluta est. Nos verò ad Hūgaros & Fridericum, vnde digressi sumus reuertemur.

Delphinus in Germaniam venit. *Helueticorum clades apud Basileam.*

Post Vladislaum à Turcis cęsum, Coruinus domum reuersus, omni ope adnitebatur, vt conuulsum reipub. statum restitueret.

Cumquè hinc à Turca, illinc ab Imperatore Friderico metueret, ſtatuit illi prius obuiam ire. Itaque legionibus nouo milite expletis, in Myſiam ſuperiorem profectus, ad Sauum amnem, magna cum celeritate hoſtem aggreditur imparatum, quo fuſo ac fugato, victor in Pannoniam redit. Inter hæc comitiorum regalium dies aduenerat, quæ primores regni ad campum Racos (id loco

1445. nomen) ipſis feriis Pentecoſtes indixerant, & omnium ſuffragiis in regem Hungariæ denuò eligitur ac confirmatur Ladiſlaus, Alberti filius Poſthumus. Qui quod eſſet puer (nam annum agebat quintum) placuit proregem creari, qui interim ſummæ rei præeſſet cum Imperio, donec rex ad ætatem regno maturam peruenisſet. Eminebat inter competitores Coruinus ſumma virtute, recentibusq; in patriam meritis, ideoq; cęteris omnibus citra cuiuſquè inuidiam prælatus cum fauſta feſtaq; aggratulatione, regni Hungarici Prorex ac gubernator ſalutatur. Mox de communi cõſilio ad Fridericum Cæſarem legati mittuntur, qui electionis ordinem exponentes, Regem ſimul & coronam regiam repeterent, neque regnum abſq; rege eſſe diutius poſſe, & ſacram coronam alibi quam in regno aſſeruari, nefas eſſe dicerent. Fridericus audita legatione reſpondet: Quod Hungariæ proceres regem tandem ſuum agnoſcant, rectè id ab iis fieri, eamq; ſe mentem ipſis perpetuam precari, noua electione nihil aliud, quam coronationem iam antea ritè peractam, denuò approbari in eo, qui naſcendi lege rex eſſet. Puerum verò regni impotem, nuſquam melius quam apud ſe educari poſſe, cui illum mater non ſine grauibus cauſis cõmendaſſet. Nam in regnum ea ętate mittere, qua in tam variis hominum ſtudiis abuti facilè quis poſſet, quid aliud eſſe, quam diſſenſionibus materiam præbere? Habere Hungaros Proregem, virum prudentia ac fide inſignem, ei rerum gubernacula, vt commiſſa ſint, ita relinquenda videri: donec rex ad ætatem rebus maturam adoleſcat. Sibi interim curæ fore, ne quid in eius educatione, ad optimam & animi & corporis informationem, deſiderari poſſit. Coronam verò apud regem manere, cui ſemel impoſita eſt, æquum eſſe.

Ladiſlao regnũ Hungar. confirmatur.

Io. Coruin' Prorex Vngariæ.

Educatio pueri regis vbi optima.

Hæc vbi legati ad ſuos retulêre, ilicò Proregi bellum contra Fridericum Imperatorem decernitur. Coruinus itaque contracto duodecim millium exercitu, in Auſtriæ fines hyberno tempore irrumpit,

Coruin' Cæſari bellum infert.

irrumpit, agrum Sempronianum ac Neapolitanum depopulatur, ad Viennæ montes vsq; & Hamburgum prędas agit, quę ferri aut agi nequeunt, flammis corrumpit. Incendiarios ducebat Renaldus Rozgonius. Cæsar à militibus imparatus, Neapoli se continuit, ciuitate non ad subitos tantum incursus, sed ad sustinendam quoq; obsidionem natura & arte satis munita. Prorex igitur Neapoli frustra tentata, cum & hyems instaret, neque à Cæsare quicquam extorqueri posset, præda grauis domum rediit. Sub anni exitum Raccolsburgi conuentum fuisse, manuscriptus quidam liber habet, vbi adnitente Vdalrico Ciliensi comite, induciæ ad biennium inter Hungaros & Austriacos factæ sunt, arce Rabi reddita, & Ladislao Bano, quem captiuum Cæsar detinuerat, liberato. Historici de his nihil meminêre.

Coruinus Neapolim frustra tentat.

Biennales induciæ inter Hungaros et Austriacos.

Eodem āno, Albertus Friderici frater, cum trecentis equis Tigurū ingressus, bellum in Heluetios vrgebat. Ii Rapersuilam sæpè tentantes, submittentibus auxilia & commeatum Tigurinis, nihil efficere potuerūt. Parantur vtrinq; rates & nauigia, quibus per lacum inuecti, crebras edebāt pugnas. Tigurini quoq; Bremgardiā noctu profecti, molas suburbanas destruxêre, oppido vt potirentur parum abfuit. Ponte siue Bruga dein frustra tentata, Vvilam obsidēt. Heluetij pulsis Tigurinis, Vvila ac aliis locis egressi, Turgouiæ agrum depopulantur. Mox lacu nauibus traiecto, cum Erlibachium venissent in Tigurinorum insidias sylua proxima collocatas, præcipitarunt. Multi eo anno inter ipsos conflictus fuêre, multa vtrinque damna accepta ac reddita, quæ hic recensere omnia non est consilij. Sequenti anno Hugo Montfortius Ioānitarum (vt vocant) Magister apud vtrosq; obtinuit, vt factis induciis, de pace concilianda ageretur. Interposuit suam quoque authoritatem Ludouicus Elector Palatinus, qui vocatis ad se Constantiā pattium legatis, iudices dedit, Austriæ principibus ac Heluetiis Vlmensem senatum, Tigurinis ac Suitensibus Forotiberiensem vulgò Keiserstulensem, quorum arbitrio controuersia omnis tolleretur. Ita post longam disceptationem, pax tandem facta est.

Albertus bellū cōtra Heluetios vrget.

1446.

Pax inter Tigurinos ac Heluetios facta.

Per eosdem dies, ex arbitrio Alberti Brandemburgici, sublata est quæ de Sigismundi Tirolensis hæreditate paterna, inter Fridericum Cæsarem, eiusquè fratrem Albertum, & Tirolenses intercesserat disceptatio, & Sigismundus tutela exemptus, prouinciæ suæ

Sigismund⁹ tutela exemptus.

ſuę gubernacula ſuſcepit,inducta omnium iniuriarum & incommodorum obliuione, & venia ſubditis promiſſa,ac vtriuſq; principis fide confirmata.

Albertus Sext⁹ vxorem ducit. Circa ea tempora Albertus Auſtriacus,vxorem duxit Mechtildem Ludouici Palatini filiam,Ludouici Vvirtembergici viduá, fœminam diuitem & pecunioſam, quod percōmodè matrimonium ei ceſſit, iam enim pecuniam omnem à Cæſare aſſignatam,
1447. in ſumptus bellicos,alioſq; vſus expenderat. Moritur inter hæc Eugenius Pontifex, cumq; Baſileenſis Concilij Patres, reliquos
Thomas Sarezanenſis in Pontificem eligitur & Nicolaus V. vocatur. Cardinales,eo ſublato,Felicem tandem agnituros, & in gratiam ſecum redituros ſperarēt, illi Thomam quendam Sarezanenſem, in Eugenij locum ſuffecēre, qui Nicolai Quinti nomen ſortitus eſt.Hanc eorum electionem ratam habens Cęſar,crebris mandatis Baſileenſes vrget,vti Concilij patribus commeatum, quem literis cauerant renuncient, parere detrectantes, inobedientiæ accuſat.Illi miſſis legatis ſe purgant. Cum verò Cæſar nihil remitteret,ſoluitur tandem Concilium, manente nihilominus ſchiſmate. Qui verò Baſileæ fuerant,nouam Concilio ſedem eligunt Lo-
Concilium Baſ. transfertur Loſanam. ſanam, vbi anno demum nono & quadrageſimo,adnitentibus Cæſare, Galliæ,Angliæq; regibus,aliiſq; principibus,Felix ponti-
1449. ficatu ſeſe abdicans,in Cardinalium ordinem redactus eſt. Nicolaus verò à Synodo confirmatus, & ſublatis diſſidiis,pax & concordia inter Eccleſiaſticos conſtabilita eſt.

Circa hæc tempora,multi per Auſtriam prędones,agros viaſque publicas infeſtabant, quorum nonnulla latibula Vdalricus Eitzingerus à popularibus adiutus, reliqua Ioannes Buchaimius & Chriſtophorus Liechtenſtainius deſtruxerunt. Erant verò inter
Latrocinia per Auſtriam inhibentur. prædones, qui munitiora occupauerant, quam vt à tumultuario milite expugnari poſſent. Igitur ex prouincialibus iuſtus conſcribitur exercitus, cui Cæſar cum Imperio, præfecit Vdalricum Cilienſem,eiq; ſeptingentos equites ex ſuis miſit. Is quod reliquum erat prędonum in Auſtria ſuſtulit,multi ferro cęſi,qui viui in manus venerunt,ſuſpenſi ſunt. Erat Pancratius quidam Polonus,qui Galitzio in Hungariæ finibus oppido occupato, multis incommodis vicinos diu affecerat, nec vllis pactionibus, vt ab iniuriis ſuperſederet, adduci potuerat. In hunc profectus Vdalricus,oppidum validis tormentis quatit. Moram obſidioni fecit pulueris

defectus,

defectus, quo subuecto rebus suis diffidens, Pancratius Proregis Coruini fidei ac tutelę se committit, qui datis ad Ciliensem literis, quibus promittit: nihil imposterum damni Austriacis ex eo loco illatum iri, oppidum ipse præsidio munit.

His ita transactis, Hungari nouos iterum legatos, nouos ad Fridericum Cæsarem nuncios identidem mittunt, regem & coronam reddi postulant. Austriaci quoque, de principe tutelæ eximendo, suisq; tradendo, mussitabant. Boëmi verò minaciùs etiam vrgebant; qui cum audiuissent Fridericum Romam ad coronationem iter parare, legatos ad eum ex suis mittũt Vdalricum Rosembergicum, Zdenconẽ Sternbergicum, & alios quosdam proceres, qui regem sibi dari exposcunt, sine cuius præsentia regni status consistere diutius nequeat, aliter se alium sibi regem creare cogi, cuius rei gratia, iam indicta esse comitia, Cæsar legatos abs se Pragæ ad comitia præstò futuros, dicit, per quos ad ipsorum postulata sit responsurus. Austriacis verò ac Hungaris idem quod antea, responsum dedit.

Hungari regem & coronam repetunt.

Boëmorum minæ.

Postquam verò comitiorum dies aduenisset, proceres regni Praga, ob infectum aërem, relicta, Benescauiam frequentes conuenêre. Adfuerunt & Cęsaris legati, ex quibus Æneas Syluius coràm consilio, cui pręsidebat Podiebradius, verba fecit, & oratione admodum leni vsus, Cæsarem affirmauit Boëmorum postulata, quibus cum fœdus suæ genti ac amicitia esset, Hungarorum & Austriacorum precibus haud grauatìm prælaturum, si ex re ipsorum regisq; ac regni commodo id fore videretur. Nunc verò longè aliter se rem habere: cùm rex per ætatem regno immaturus, gubernatore indigeat, nemini dubium, quin plures, in regno, tot viris illustribus subnixo, ad eam dignitatem sint aspiraturi, qua ex competitione quanta sint oritura dissidia, quem non videre? Adhoc cum ærarium ferè nullum sit, & publici vectigalium redditus attriti, regis verò aula, more maiorum instructa, multis egeat, vnde tandem pecuniam redigi posse? Hæc considerantem, & cum animo suo reputantem Cæsarem, consultiùs putare, his Boëmos incommodis liberare, puerum regem suis impensis eductum, apud se retinere, & pro sanguinis propinquitate cauere, ne in cuiusquam potestatem is veniat, qui eius ætate, in suum commodum, aut aliorum fraudem, abuti possit. Nunc verò in animo habere,

Aeneas Syluius, Cæsaris nomine orationem ad Boëmos habet.

Ad vitanda dissidia Cæsar puerum regẽ apud se retinet.

bere,

bere, Ladiſlaum in Italiam ſecum adducere. Hortari interim, vti in fide permaneant, regnum per idoneos homines benè adminiſtrent, néue, Ladiſlao regi legitimo, alium quemuis præferentes,

1451. Dei atque hominum offenſionem incurrant. Id ſi faciant, Cæſa-

Cæſar Boëmorũ animos lenit. rem ipſis regem, cum primùm iuſtam ætatem attigerit, primis eſſe traditurum. Boëmi hac oratione vtcunque deliniti, Cæſaris conſilio acquieſcere ſe dixêre. Actis quoque gratiis, quod aliis ab ipſo prælati eſſent, ex nobilitate ſua comites ſe daturos promittunt, ac reditum ipſius quietis animis exſpectaturos, quem fauſtum & ſoſpitem adprecarentur.

Frider. Cæſaris iter in Italiam. Cæſar pacatis Boëmis, quorum motus maximè timuerat, iter in Italiam parat, vt coronam & approbationem Imperij à ſummo Pontifice ſuſciperet, quod hactenus propter diſſenſiones Eccleſiaſticas, fieri non potuerat. Sciebat præterea, Eleonoram Eduardi Luſitaniæ regis filiam ſibi deſponſam, in itinere eſſe, quam Romam ſecum ad coronationem ducere, ac matrimonium illic perficere, cogitabat. Ex Hungaria verò quietiora omnia nunciabantur, & Coruinus Prorex, qui per eos dies, Marte non ſatis propitio

Hunniades cum Turca non ſatis proſperè cõgreſſus. cum Turca conflixerat, pacatum ſibi Fridericum quam offenſum malle, ideò nihil in ipſum moturus eſſe credebatur. Soli ex Auſtriacis nonnulli, cum Ladiſlaum iter comitaturum audiuiſſent, aliquid moliri videbantur. Sed quod multi ex proceribus, ſe cum ipſo ituros recepiſſent, cæteros parùm curabat.

Annus agebatur quinquageſimus primus, cum Fridericus iam certus eundi, literas ac nuncios ad ordines Imperij miſit, quibus, quo tempore Italiam ingreſſurus ſit, ſignificat, atq; vti omnes, qui eum de more comitaturi ſint, ad diem dictam conueniant, iubet. Rhenanis ac Sueuis Eſlinga & Campidunum ciuitates conſtitutę, vnde per Atheſinam vallem, ac Tridentinum agrum in Italiam tranſirent, Auſtriaci Boëmi ac Hungari Villacum euocati, reliqui qua cuiq; proximum erat. Ferrariam atque inde Florentiam Senasq; ire iuſſi, atque illic Cæſarem præſtolari. Interim ipſe Auſtriæ gubernationem proceribus quibuſdam committit, inter quos erant Vdalricus Schaunbergicus Senior, Georgius Buech-

Auſtriæ gubernaculũ quibus abſente Imperatore cõmiſſum. heimius, Rudigerus Stubenbergicus, Sigiſmundus Eberſdorffius & Cunradus Eitzingerus. Mox cum Ladiſlao pupillo, præcipiti iam autumno Græciam Stiriæ profectus, ibi quoq; res omnes conſti-

constituit. Villacum denique pergit, vbi ei præter alios Albertus frater prȩstò fuit, cum pulcherrimo equiraru. Cæsar eo cum parte copiarum præmisso, ipse cum Ladislao & reliquo comitatu Villaco discedens, postridiè Calend. Ianuarij, ad Italiæ fines peruenit, atque propè Cornelianum oppidum, à quatuor Senatoribus Venetis summo cum honore exceptus est, ex quibus Bernardinus Iustinianus, luculentam & officij plenam habuit orationem. Dein ab ijs Taruisium, Veronamq; ac Pataulam deducitur, per omnem Venetorum ditionem, commeatu liberaliter exhibito. Interim ex Germania, complures Ferrariam vsq; profecti, Cæsarem ibi operiebãtur, qui cum eò tandem venisset, multò iam comitatior Boniam atque inde Florentiam venit, vbi ex itinere substitit, dies aliquot quieti daturus. *Bernhardinus Iustinianus.* *1452.*

Inter hęc sponsa ipsius Eleonora, post longam maris iactationem ex Hispania aduecta, ad Liburnum Hetruriæ portum appulerat, vnde Nicolaum Longimannum à Falckensteino sacerdotem, qui cum Iacobo Mezio legatus ad ipsam venerat, Cæsari obuiam mittit. Is in itinere, vbi Cæsar esset, percontatus, ad Nonas Februarij Florentiam venit. Ad Cæsarem intromissus, quo in loco reginam reliquisset, narrat, à qua missum se, vti rogaret, quo eam portu, nauem egredi iuberet. Cæsar vehementer eo nuncio gauisus literas ad sponsam dat, vtq; Pisas se conferat iubet. Mox ad excipiendam illam mittuntur: Michaël Magdemburgi ac Rudolphus Silesiæ Principes, Vdalricus Sternbergicus, Albertus Eberstorfius, comes quidam Schaunburgicus, Ioannes Vngnadius, & Vdalricus Sunpergerus, pro honorarius, cum aliis multis. Præter illos diuerso itinere Pisas profecti sunt, Æneas Syluius Episcopus Senensis, Albertus Potendorffius, Georgius Volckenstorfius, Bernhardus Tahensteinerus, Balthasar Ratembergerus, vxores item Potendorffij & Tahensteineri, aliȩq; illustres matronȩ ac virgines, in quibus Margarethã & Vvalburgam Zinzendorfias, Vrsulã ac Dorotheam Neydecceras, formæ gratia præcelluisse proditum est. His Cæsar ad sponsam missis, Senas ipse perrexit, vbi eam operiri decreuerat. Quæ, postquàm propiùs iam adesse, nunciaretur, Senensis magistratus cum tota nobilitate ac ciuibus, obuiam primi processère. Inde Ladislaus Rex & Albertus Archidux, cum suo vterque comitatu, postquàm comitum, nobilium, & ex Im- *Eleonora Portugallensis Frider. Cæs. sponsa.* *Principes viri Cæsaris sponsæ obuiam missi.* *Cæsar sponsam suam Senis operitur.*

Cæsaris sponsa Senis ad ipsum venit.

ex Imperij ciuitatibus missorum ingens multitudo, longo ordine ingrediebantur. Hos secuti sunt viri Ecclesiastici. Cæsar verò cum Cardinale Rom. Põtificis legato, ad ingressum ciuitatis intra duas portas substitit, vbi exoptatam diu sponsam amplexatus est. Eo loco Senenses, ad rei memoriam, signum ex marmore posuêre.

Post aliquot dies, Cæsar Romam versus mouens, Viterbium venit, quò eum postridiè assecuta est sponsa. Ibi cum Cardinale conuentum est, de iurisiurandi Romæ præstandi formula. Nicolaus verò Pontifex, qui initio rebus suis non tam ab ipso Cæsare, quam ne quid Romani turbarum excitarent, timuerat, molemq; Adriani (quam S. Angeli castrum hodiè vocant) portasq; vrbis atque alia loca oportuna munierat, postquàm & literis multorum & nunciis pacatum aduenire, ac omnia quieta didicisset, cum Viterbij, tum alijs suæ ditionis locis, quæ Cæsar aditurus esset, magnos ei honores cõmeatusq; ac lautia exhiberi iusserat, vtq; Romæ pro dignitate exciperetur, omnia præparabat. Ad octauum Id. Martias vbi in agrum Romanum, atque sub vrbis conspectum venissent, castris de more positis, cõsedêre. Cæsari hospitium prębuit domus, illic à mercatore quodam Florentino pridem exædificata. Postero die, Albertus ordinem ex omni equitatu instituit, & quo quisque loco incedere debeat, præscribit. Inter alia ex voluntate præceptum est, ne præpter Imperij aquilam vllum aliud signum explicaretur. Eam rem multi ægrè ferebant, imprimis vero, Georgiani collegij signifer, Henricus comes Fürstembergicus, indignum esse dicebat, & præter collegij institutum, malle se ab ipsis vrbis mœnibus domum reuerti, quam occultato vexillo intromitti. Argentoratenses quoque, non prohibitos fuisse maiores suos explicare vexillum, iaciebant, quo tempore cum Rudolpho in Boëmos militassent. Has eorum voces, Fridericus sua autoritate facilè compescuit, vrbemq; hoc ordine ingressus est.

Pontifex Cæsarem liberaliter excipit.

Henricus Fürstenbergicus.

Quo ordine Frideric. Cæsar Romam ingressus sit.

Primi omnium Sueui reliquum agmen præcedebant, hos sequebantur qui à S. P. Q. R. obuiam missi erant, purpureis sagulis induti omnes. Dein Cæsar ipse cum rege Ladislao, Alberto fratre, cui Imperij aquila commissa erat, alijsq; principibus, Comitibus, Baronibus ac nobilibus, eorumq; famulis ac comitatu aulico ingrediebatur. Proximus ab eo locus Eleonoræ assignatus erat, quá sequebatur Imperialium ciuitatum equitatus. Obuiam verò ad

portam

portam vſque Caſtelli venêre, purpurati ſenatus patres tredecim, cum multis Epiſcopis, Abbatibus, & omnium ordinum viris Eccleſiaſticis, ex quibus Pontificis vicem præerat Spoletinus præſul. Ipſe verò Pontifex, ad D. Petri ſella eburnea in gradibus collocata, ſedens, aduenientes expectabat, cuius manum ac pedem dextrum Cæſar, Ladiſlaus rex, Albertusq; & Eleonora poſtquam deoſculati ſunt, aſſurgens ordine omnes excepit. Qui templum ingreſſi, poſt abſolutas precationes, in deſignata ſibi quiſq; hoſpitia conceſsêre. Sequentes aliquot dies Cæſar, delubris, diuûm templis, & vrbis terrarũ olim dominæ reliquiis viſendis, inſumpſit. Ad decimum ſextum Cal. Aprilis Pontifex in D. Petri æde ſacris operatus, Fridericum Cæſarẽ & Leonoram, adhibito ſolemni ritu, ſolitisq; cerimoniis, matrimoniali vinculo coniugauit, beneq; ipſis ac ipſorum poſteritati ominatus eſt. Tertio pòſt die (quam dominicã Lætare vocant) Cæſar de more vnctus, & in Rom. Imperatorem conſecratus, coronam & alia Rom. Imperij inſignia accepit, acclamante populo Romano: FRIDERICO PACIFICO A' DEO CORONATO IMP. VITA ET VICTORIA. Coronatur & ſponſa, ſolito ritu, fauſtisq; omnium precationibus Auguſtorum nomine vterque ſalutatur.

Pontifici ab Imperatore & Rege pedes exoſculantur.

Cæſaris matrimonium.

Peracto coronationis ritu, & gratulationis hymno decantato, Fridericus Imperator, ex veteri maiorum inſtituto, in ponte Tyberino ante palatium Sancti Angeli fratrem primùm, deindè alios multos equeſtri dignitate inſigniuit. Ad trecentos fuiſſe memorant, in quibus Magdemburgicus & alij nonnulli, etſi antea eo honore decorati, propter diei ac loci celebritatem tamen denuò eum ſuſcepêre. Per hos dies Alfonſus Aragonius rex Neapoleos, Cæſarem per legatos ſuos, vti ad ſe cum Imperatrice veniret, precatus eſt, qui id ob regis affinitatem: erat, enim ſponſæ ſuæ auunculus, facilè abs ſeſe impetrari paſſus eſt. Itaque Ladiſlai cura, Æneę Syluio commiſſa, & ciuitatum equitibus Romę apud illum relictis, ipſe cum ſponſa ac reliquo comitatu, Neapolim ſe contulit, vbi ſummis cum honoribus exceptus, paſſionis ac reſurrectionis dominicæ memoriam celebrauit, vrbemq; regionemq; circà amœniſſimam, perluſtrauit. Interim nuptias ei Alfonſus regali pompa ac luxu inſtruxit, quibus adiuncta eſt venatio, ad Angnianam paludem, quarto ab vrbe lapide, tentoriis ſub dio collocatis,

Impe. trecentos creat equites.

Alfonſus rex Neapolitanus.

Impe. cum coniuge Neapolim venit.

catis, ad triginta hominum millia epulis adhibita, vini omne genus copia ex fontibus affabrè factis scaturiente, qui spectatum aduenerant, refecti & aliquod dierum esculentis onerati domum rediêre. Præ cæteris autem Germani humanissimè tractati, ac omnis generis munificentiæ ac liberalitatis officia ipsis exhibita sunt: omnia enim quæ à mercatoribus emerunt, gratis data fuête: quòd illa omnia liberaliter Alfonsus posteà soluturus esset. Dum verò Imperator à Roma abest, interea Ladislaus, quin ab Hungaris & Austriacis, (nescio quibus conspirantibus) abriperetur, parum abfuit, præceptore eius Nicolao Crottendorffio, vt cœpta iuuaret, pecunia ac promissis corrupto, vti postea compertum est. Ea de re per literas certior factus Imperator, Alfonso valedicto, Romam redire maturauit, relicta apud auunculum Leonora. Romę cum esset, ex Germania crebri adferũtur nuncij, principes quosdã noua moliri, multa etiam in Hungaria & Austria per eius absentiam agitari consilia, ex quibus noui iterum tumultus expectandi videantur, nec quietam omni ex parte Boëmiam. Fridericus igitur reditum in Germaniam maturandum ratus, valedicto Pontifice, eodem itinere quo venerat, Ferrariam peruenit, vbi octauo Idus Maij, quo die tum Christi domini Deiq; nostri Ascensio celebrabatur, Borsium Estensem, Ferrariæ Modinæq; ac Rhegij ducem, & Rouigij comitem creat, à quo clinodium illi dono datum fuisse, memorant, quod parens eius viginti vno aureûm numûm millibus præstinauerat. Aderat præter alios, Galeacius Francisci Sfortiæ Mediolani principis filius, eximia formæ dignitate multa bonæ indolis cõmendatione adolescens, qui non contemnenda & ipse munera adferens, oratione blanda ac officiosa vsus, Cæsaris animum, nonnihil offensum, patri conciliauit, votique compos ac militati baltheo donatus, abiit. Vrsini quoq; numeratis quindecim ducatorum millibus Plumbini principatum (is veteribus Portus Traianus est) attribuit.

Liberalitas Alfonsi.

Nicolaus Crottendorffius.

Borsius Estensis creatur dux.

Galeac. Sfortia.

Plumbinum Vrsinis concessum.

His peractis, Fridericus Sueuorum ac Imperij ciuitatum comitatu abs se dimisso, ipse cum reliquo secundo Erydani fluuio Venetias nauigauit. Cùm propiùs ad vrbem venisset, obuiam habuit Franciscum Foscarum, Venetorum principem, Bucentauro inuectum cum trecentis senatoribus & flore nobilitatis. Aderant triremes, & omne genus nauigia, auro purpuraq; exornata, ad centum vi-

Franc. Foscarus Venetorũ Dux.

tum viginti. Imperator in principis nauem exceptus, personante bellicorum tormentorum strepitu, simul ac musico instrumentorum concentu, per mediam vrbem in ædes vsque Estenses deducitur, nihilq; ad summos honores in eo excipiendo à Venetis omittitur. *Frideri. Cæsa. Venetias venit.*

Inter hęc Eleonora imperatrix, quam Neapoli apud auunculum regem relictam fuisse diximus, octauo pôst die quàm abierat Cæsar, discedens, terrestri itinere Manfredoniam, aliàs Apeneste Apuliæ oppidum, atque inde nauibus Venetias delata est, quam, ad D. Nicolai obuiam profecta principis vxor, cum ducentis primariæ dignitatis matronis, excepit, lætoq; eam vrbis applausu & gratulatione in hospitium vsq; deduxit. Decem omnino dies in vrbe mansum, quibus variæ ludorum oblectationes & spectacula inter publicas epulationes exhibita fuêre. Sunt, qui Fridericum inter seria colloquia, quæ illi cum Foscaro fuêre, dixisse ferunt: semper se nomini Veneto amicum ac beneuolum fore, animum verò præsagire, magnos post se bellorum motus inter posteros suos ac Venetos aliquando exorituros. *Friderici Cæsaris de Venetis præsagium.* Post hæc Cæsar, relictis Venetijs, Portum Naonis petijt, vnde per Fori Iulij & Carnorum fines in Stiriam profectus, adulta iam æstate, Neapolim Austriæ venit. Admonitum in itinere insidias vt caueret, dixisse refert Æneas Syluius, non adeò suspectam sibi suorum esse fidem, vti periculum timeat, Ladislaum vnum peti, quo si vsus ferat, in medium prolato, Austriaci Hungari & Boëmi, perindè atque olim proiecto Eridis pomo, tres deæ, inter sese essent digladiaturi.

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

AVstriacorum bellum contra Fridericũ Imp. Vdalrico Eyzingero duce, susceptum, quo Marte gestum, & quibus arbitris compositum sit, hic liber indicat. Deinde refert quomodo Ladislaus, Vdalrici Ciliẽsis opera tutela exemptus, Austriacis & Hungaris restitutus, & ab ipsis exceptus sit, Boëmiæ item coronam acceperit. Vtq́, Eyzingero procurante, Ciliensis, qui primum à rege locum tenebat, magno cum ludibrio aula ejectus: sed breui tempore regi conciliatus, Eyzingerum rursus deiecerit, & Coruinum, ijsdem artibus, quibus ipsum Eyzingerus prius in regis odium inducere conatus sit. Porrò Mahometes Belgrado, Coruino acriter pugnante, & Capistrano milites cælestib⁹ monitis accendente, repellitur. Ciliensis à Coruinorũ factione occiditur. Imp. Ciliensem Comitatum in suam potestatem redigit. Maximil. primus nascitur. Ladislao despõdetur Magdalena Francica, dumq́, p adducenda sponsa legati expediuntur, aliaq́, ad nuptiarum solemnitatẽ necessaria parantur, Ladislaus subito morbo correptus, humanis cedit rebus: cuius hæreditas magnorum inter Austriæ principes motuum causa fuit. Boëmi Georgium Podiebradium regem creant. Hungari verò Mathiam Coruinum; hunc contra Frid. Imp. à quibusdam electus est, hinc belli Hungarici fax & origo. Concordia inter Aust. principes de Ladislai hæreditate facta, ex parte Alberti non fuit diuturna. Eyzingerus arma in Albertũ sumit. Boëmiæ Rex in Austriam ducit. Inter Sigismundum Aust. & Episcopũ Brixinensem simultas oritur.

FRIDERICVM ex Italia reducem, noui statim tumultus & domesticum bellum excepit. Hungari enim Boëmiq; & Austriaci, Ladislaum principem sibi tradi, certatim flagitabant, à cuius præsentia meliorem rerum statum sibi quisque promittebant. Austriaci verò, inter quos familiã ducebat Vdalricus Eyzingerus, agente adhuc in Italia Cęsare, seditionem mouerant, & popularium opibus confisi, præfectos quosdam ab eo constitutos, à rerum gubernaculis depulerant. In horum consortium siue vltrò, siue ab Eyzingero adscitus, intulerat se Vdalricus Ciliensis comes, homo quietis impatiens; Missitantur nuncij cum literis in Hungariam ad Coruinum, in Boëmiam ad Rosembergicum, aliosq; vtriusq; regni, nonnullos quoque Morauiæ proceres, accersuntur vndiq; auxilia. Statim verò, vbi Neapolim appulisse Fridericum audiuissent, legatos Viennam ad eum mittunt, principem

Vdalricus Eyzingerus.

principem tutela solutum, poscunt, recusanti bellum denunciāt, arma & vim minantur. Imperator auditis eorum postulatis, animos lenire, ac commodum responsum promittere, nunc Hungarorum, nunc Boëmorum petitiones causari, & ne si ipsis Austriaci præferantur, vel alterutri vel vtriq; ægrè ferant, cauendum dicere, rem indies prolatare. Illi moram omnem exosi, festinare alius alium adhortantes arma rapere, quæq; bello vsui fore putabant, expedire, & quod in tali re solet, tumultuari incipiebant.

Austriaci bellū Cæsari indicūt.

Sub finem Augusti Ciliensis ac Eitzingerus, cum suis vterque popularibus & clientela, Viennensibus item ac aliarum aliquot ciuitatum voluntarijs militibus vrbe egressi, cum vel Haimburgum vel Trautmansdorfium petituri viderentur (erant enim illic qui in fide permanserant, & Boëmi nonnulli, ab Ioanne Fuchsio intromissi, totum ferè oppidum exusserant) itinere conuerso Neapolim ire accelerant. Ad primum statim aduentum, atrox ante portam & cruentū excitatur prœlium. Viennenses, quos ad quinque hominum millia adfuisse proditur, duo secum aduexerant instrumenta bellica, insigni magnitudine, quibus semel atq; iterum explosis, magnam Cæsarianorum cladem edebant, mox verò, vbi post missilia cominus ad gladios & statariam pugnam ventum est, oppidani ab ingruenti multitudine superati, pedem intra mœnia referre coacti sunt. Cumq; inter pugnæ & fugæ consilia trepidaretur, ac hostis auctis inde viribus acriter vrgeret, quò minus is cum fugientibus portam ingrederetur, vnius viri virtus obstitit. Is erat Andreas Paumkircherus, vir strenuus, qui viso periculo, sub ingressum portæ, hostium omnem impetum cum paucis pugnando sustinuit, quoad redintegratis ex ira & pudore animis, oppidani aliquot conuersi instantes repulêre.

Viennenses numeroso milite Neapolim contendunt.

Andreas Paumkircher, se solus hostium conatibus obijcit.

Post hanc pugnam, Cęsariani intra mœnia se continuêre, Austriaci castris ante vrbem positis, obsidioni necessaria parauêre. Erant in eorum castris ad sedecim pugnatorum millia, ex Boëmis solus cum ducentis equitibus, ac peditibus octingentis Rosembergicus, ex Hungaris nemo aduenerat. In hoc rerum discrimine constituto, Cæsari fidum se ac amicum præstitit Georgius Podiebradius, Boëmiæ prorex, qui obsessum audiens, vndecim millium exercitu coacto ad opem illi ferendam accelerabat. Cum verò in itinere audiuisset, iam de pace institutam esse actionem, retrouer-

Neapolis Austria obsessa.

ſus, per occaſionem Roſembergici agros depopulatur. Pacis verò Auſtriacæ arbitri fuêre Carolus Badenſis Marchio ac Sigiſmund⁹ Volckenſdorffius, qui eo anno ad Archiepiſcopatum Saliſburgicum peruenerat. Eorum interuentu, Cæſar Ladiſlaum ſe Vdalrici comitis tanquam auunculi poteſtati commiſſurum promittit, ea lege: vt Berchtolſdorfij interim eſſet, neq; rempub. ante capeſſeret, quam in publico conuentu per principes cognatos, Hungarorum item ac Boëmorum legatos, omnia eſſent tranſacta. Conuentui Viennæ ad tertium Idus Nouembr. dictus eſt dies. Itaque obſidione ſoluitur Neapolis, & Ladiſlaus à Saliſburgico, Magdemburgico, & Vdalrico Schaunburgico, aliisq; pceribus Berchtolſdorffium deducitur. In comite verò Cilienſi & Auſtriacis, qui cum eo ſentiebāt, conuentorum fides deſiderata fuit. Quam primum enim in ſua poteſtate principem habuêre, non expectato conuentu, de adducendo ipſo Viennam, rebusq; imponendo cōſilia pridem habita, executi ſunt. Igitur Viennæ vrbis conſul cum Senatoribus aliquot Berchtolſdorffium profect⁹, Principem gratulabundus ſalutat, dein cum Vdalrico, quæ volebat collocutus, domum redit, quæq; excipiendo ex dignitate Ladiſlao idonea eſſe putabat, ſollicitè parat.

Carolus Badenſis Marchio. Sigiſ. Vvolckēſdorſius Salisburgenſis præſul.

Nouæ Ciuitatis obſidio ſoluta.

Ladiſla⁹ Auſtriacis traditur.

Non multò poſt Cilienſis, Eitzingerus, aliiq; proceres Viennam eum adducunt. Ad Viennę montem cum veniſſet Ladiſlaus, obuios habuit pueros ad quatuor millia: eorū ſinguli vexilla manibus præſentabāt, in quibus gentilitia principis inſignia depicta erant, feſtisq; eum cantilenis excipiebant. Ex monte in planiciem deſcendenti, occurrit Eliſabetha ſoror, cum frequenti lectiſſimarum virginum ac matronarum aulicarum comitatu: Ladiſlaus equo deſiliens, ſororem amplexus, tentorium illic tenſum ingreditur, vbi nonnihil refectus, cum vlterius paulò progrederetur, Viennenſium ciuium vxores ſertum quoddam ex vnionibus artificiosè concinnatum, ei obtulêre. Poſt eas prę ſtò fuit Academię rector cum ſuis, quos lōgo ordine ſequebantur, Eccleſiaſtici cum infinita hominum multitudine. Ita inter fauſtas gratulantiū voces, per mediam vrbem ad D. Stephani deducitur, vbi ob acceptum tandem principem Deo Opt. Max. laudes decantantur, & pro eius ſalute vota nuncupantur. Inde in palatium deducitur, tota ciuitate in lætitiam feſtosq; ludos effuſa.

Quo ordine Ladiſlao obuiam itum ſit.

Ladiſlaus Viennā ingreditur.

Poſt

Post hæc Ladislaus ex consilio eorum, qui aderant, Viennæ primùm, atque inde cæterarum quoque ciuitatum magistratus nouos creare, præfecturasq; ac sacerdotia conferre, atq; alia principis munia obire cœpit. Interim conuentui dictus aderat dies, ad quem venêre Ludouicus Bauariæ, Guilielmus Saxoniæ, Albertus quoq; Marchio Brandemburgicus Principes: Ioannes Frisingensis, Fridericus Ratisbonensis, & multi alij ex Germania prælati, ac nonnulli aliorum principum legati, Boëmiæ item ac Morauię reguli & proceres non pauci. A Cęsare legati aderant, Carolus Marchio Badensis, Ioannes Stubenbergicus, Ioannes Vngnadius, Æneas Syluius, Vdalricus Riderus, Leopoldus Asbachius & alij quidam. Ex Hungaria quoque aduenerat Coruinus Prorex, qui omnium maximè oculos in se conuertebat. Ei proximus à rege locus in consessu attributus, ob res pręclarè gestas. Audiuntur ante alios legati Cæsaris. Hi inter alia grauiter conqueruntur, de proceribus quibusdam Austriacis, qui in Cęsaris contumeliam, optimè de ipsis meriti, & qui ex ęquo & bono egisset hactenus, Ladislaum ante tempus Viennam adduxissent, rebus imposuissent, neque eorum, quæ Neapoli pacta conuenta fuerant seruassent fidem. Ad hanc legatorum expostulationem Ciliensis, ad cuius arbitrium maximè tunc omnia agebantur, respondet: pacta illa, quæ detento adhuc Ladislao, legitimo ipsorum domino, fecissent Austriaci, non debere seruari, cui iam tutela exempto, votiq; tandem compoti & tamquam victori, suorum armis in libertatem vindicato, nullas postea leges à Cæsare præscribi, æquum esse. Atque illud est, quod Syluius memorat, legatis à comite vti victis à victore fuisse responsum.

Ladislaus nouos vbiq; magistratus creat.

Coruino magnus habetur honor.

Ciliensis superba ad legatos Cæsaris oratio.

Erant eo tempore inquieti aliquot homines, & domesticarum discordiarum incentores, qui ambiguis in vulgum rumoribus sparserant, Fridericum id operam dare, vti Ladislaum Austriæ ditione omni exuat, egisse eo nomine Romæ cum Pontifice, atq; diploma (quod monitorium vocant) super ea re ab ipso impetrasse. Habere præterea literas à Treuiro & Saxone electoribus signatas, quibus supremus Austriæ princeps, ac moderator vnicus ille declaratus sit, qui in ea stirpe cæteros ętate anteiret. Quod ne malitiosè fingi abs quoquam videatur, vel ex edictis alijsq; ipsius literis id doceri, in quibus Austriam vbiq; suam prouinciam, Vien-

Querelæ de Friderico Imperatore.

nam aliasq; ciuitates suas identidem vocaret. Indignam rem esse, nec ab Austriacis, qui Alberto, eiusq; hæredi Ladislao, sacramentum dixissent, nullo modo ferendam. Ad pontificem quod attineret, iniquum esse atque exempli inauditi, neq; statui ab eo quicquam potuisse, non audita & altera parte, cuius plurimum ea res interesset.

Hæc & alia temere iacta, & vt cuiusque animus erat variè intellecta, magnam Friderico inuidiam faciebant: imprimis verò omnem de pace actionem impediebat, quod Fridericus summam pecuniæ satis magnam, pro educatione principis & aliis impensis, quas eius nomine aliquot annos fecerat, postularet. Nihil itaque inter ipsos conuenire potuit. Secundùm hanc legationem auditus est Coruinus, qui oratione graui instituta, post regi secunda initæ gubernationis auspicia precatus, ipsum suis restitutum gratulatus esset, nō minus verè quam magnificè de se ipso deq; rebus abs se gestis perorauit, suoq; ac Hungarorum omnium nomine fidem regi & obsequium promisit. Mox finita oratione, de sedili assurgens, proregis munus regi resignauit, & in genua subsidens, seq; fortunasq; suas illi cōmendauit. Rex humo leuatū amplexus, Patrem appellat, gubernatoris munere aliisq; honorum accessionibus donat, ac pòst paulò solemni pompa cunctis fausta adprecantibus, Comitem Bistricensem creat, multisq; muneribus donatum ac promissis cumulatum abs se dimisit.

Ioannis Coruini oratio.

Ladislaus Coruinum appellat patrem, eumq; Comitem Bistricia creat.

Dum hæc Viennæ aguntur, Georgius Podiebradius Boëmici regni ordinibus, Pragam conuocatis, de communi sententia decernit, legatos in Austriam mittendos, qui regem in regnum vocent. Suo verò & Roggenzanæ factionis nomine statuit, capita quædam descripta, regi primos regni limites ingredienti esse offerenda, quibus ab ipso confirmatis, de nonnullis in religione articulis ipsis caueatur, imprimis verò calicis vsus in Eucharistiæ sacramento retineatur. Cùm verò & Hungari regis sui præsentiam non minus quam Boëmi efflagitarent, Ciliensis, in cuius manu rex erat, consultius fore putauit, priùs illum in Hungariam, vbi & natus & coronatus fuerat, deducere. Sub finē igitur Ianuarij Posonium rex venit, ea vrbs in primo Hungariæ ex Austria ingressu, ad Danubium sita, Presburgum vulgò nomen habet. Ibi Hungari (nam eorum conuentum gubernator Coruinus ante illic egerat)

1453. Ladislaus Posoniū, vulgò Presburgum, profectus est.

rat) regi Ladislao sacramenta dixêre, multique dies festi lætè acti sunt. Ne verò vlterius in regnum iretur, eaq; res Boëmorum petitionibus moram adferret, Ciliensis Hungaris reclamantibus Viennam cum rege ad Liberalia reuertitur.

Hoc anno de concordia Cæsarem inter & Ladislaum aliquoties actum, & quanquam Nicolaus quidam Cardinalis legatus pontificius, ac alij principes intercederent, nihil tamen ad summam tei transigi potuit. Hungari interim pro se quoq; adnisi, sacram regno coronam & arces quasdam reddi petebant, quas, tutorio nomine retentas, Ladislao iam ad maturam rebus ætatem adulto, restituere deberet. Imperator sumptus, quos fecerat, excusat, neque, nisi numerata prius pecunia, aliquid impetrati abs se passurum dicit. Tandem ex quorundã consilio, quibus pax quàm discordia potior visa, Neapolim cum mandatis missi, Eyzingerus ac Varadinus præsul, Alberto Cæsaris fratre se interponente, de cõtrouersis aliquot capitibus, & pecunia Cæsari numeranda, cum ipso egêre, & de nonnullis ita conuenit, vt ad Ladislaum eiusque consilium relata, si approbarentur, tum demùm rata haberentur. Ladislaus sumpto deliberandi spatio, eoque à Cæsare prolatato, cùm respondendi tẽpus aduenisset, cõditiones attulit, quibus acquiescere Cęsar noluit. Itaq; re infecta ab omni actione desitũ est.

Inter hæc Vdalricus comes, assiduis Boëmorum petitionibus fatigatus, diem illis per literas indicauerat, quo ad ipsos proficisci rex decreuisset. Dum igitur Boëmi, ad excipiendum pro dignitate regem, se parant; Ioannes quidã Smiritius (fortè an Smirsitskius; *Io. Smiritius* nam eo nomine hodieq; nobilis censetur familia) procerum haud postremus, scripto regem monet, ne dubiæ Boëmorum fidei se committat, neu periculo caput obijciat. Literarum exemplum apud Syluium, quem secuti sunt Bonfinius & Olomucensis, qui literas à Ciliensi ad Georgium missas, eamq; rem Ioanni capitalẽ fuisse asserunt. Cùm enim, suppresso nomine, in concilio de facto quęreretur, omnes, atq; adeò ipse, suo loco sententiam rogati, patriæ hostem esse, qui talia scripserat, & capite plectendũ statuêre.

Per eosdem dies Ciliensis, iam antè ob superbiam atq; auaritiam plærisq; inuisus, cum minimè id putaret, variantis fortunæ vices experiri coactus est. Erat inter Austriæ proceres præcipua *Eyzingeri machinationes in Ciliensem.* authoritate Vdalricus Eyzingerus, cuius iam aliquoties meminimus.

mus. Is cùm initio in magna apud regẽ gratia fuisset, mox Ciliense primum locum adepto, contemni, & in capiendis consilijs præteriri cœperat, ex quo orta inter ipsos inuidia: Eyzingerus ad omnem vlciscendi occasionem intentus vigilabat. neque diu absuit materia. Instabat iam tempus, quo rex in Boëmiam ire constituerat, cùm verò iter illud, & coronationis celebritas, non parua indigeret pecunia, ad hoc exhaustum superioribus bellis ærarium, neq; in negotiatoribus satis præsidij esset; Comes ordinum conuentum regis nomine indixerat Neoburgi, quod à tritico nomen habet. Ibi multa de pecuniæ inopia, & itinere suscipiendo præfatus, liberali ordinum contributione adiuuandum esse regem disseruit, ne omnium rerum indigus, parumq; ex dignitate regia, ad coronationem ire cogatur.

Eizingeri ad proceres oratio.

Dum super ea petitione deliberatur, Eytzingerus idoneum tempus adesse ratus, primos quosq; procerũ, quos sibi obnoxios aut ꝓpinquitate alijsq; necessitudinib⁹ illigatos habebat, quosq; aut sibi addictos aut comiti infensos nouerat, seorsum ab alijs alloquitur, comitem nimis impotenter agere, neq; diutiùs ferendũ arguens, solum eum, reliquis inconsultis, pro suo arbitrio, omnia administrare, qui paulò antè regem in Hũgariam adduxerit, eundem Boëmis se adductur ũ promiserit, Austriam pecunijs exhauriat, quam magis in suum quàm in regis vsum insumat. nec enim deesse illi quo scorta alat, & conuiuia luxu propè regio instruat. Indignum esse, & Austriacis omnibus ignominiosum, id ab externo homine, luxuria & auaritia perdito, illos pati, qui antè paulò Fridericum Rom. Imperatorem, virum bonum, eumq; legitimum principis tutorẽ, paulò liberiùs agentem, sumptis armis, ad æquiora compulissent. Quare obuiã eundũ esse ipsius conatibus, idq; in tempore, anteq̃ effrænis illa licentia in superbum dominatum, diuq; affectatam tyrannidem vertat. Adesse pulcherrimam occasionem, qua vti se optimè scire, neque dubitari debere, quin si regem pecunijs instruxerint, addictum sibi illum sint habituri. Hæc & plura in hanc rem prolocuto Eyzingero, adeò in comitem accensa fuerũt odia, vt data acceptaq; fide, dextris simul iunctis, in Ciliensem coniurarint. Eyzingerus, omnia sibi ex sententia ꝓcedere videns, cum paucis ex procerũ cœtu delectis, regẽ adit, de pecunia in iter Boëmicum decreta edocet. Eo animi delinimento

vsus

vsus subiungit, esse aliquid rei, quod remotis arbitris, soli cum rege communicare, à repub. esse ducerent. Igitur cæteris exire iussis, Eitzingerus regẽ allocutus: meminisse debere ait, Austriç se principibus ortum, nullos Austriacis magis sibi fidos habere, quorum consiliis vti, æquum esse. Se verò diutiùs regem celare non posse, Vdalricum comitẽ, iam dudum Austriacis grauẽ ac inuisum esse, qui nisi suo loco moueatur, magnos à popularibus motus impendere, qui videant expilari pecunia subditos, omnia reipu. vectigalia comiti prædæ esse, ipsum diuitias domi extruere, regem inopia laborare. Et quod dicere liceat: auctoritatẽ eius viri nimiã videri, qui titulum regi relinquens, solus rerum potiatur, omniaq; pro libidine administret. Nihil magis hominum animos efferare, & ad iuta tã diuina quam humana violanda, transuersos agere, quam dominandi libidinem, cui in secundo loco consistere, nunquam satis esse videatur, primum semper appeti, neq; dubium esse, quin ille qui collegam dudum non ferat, potiorem aliquando non sit laturus. Id caueri, & Ciliensem aula eijcere nõ magni negocij rem esse, si consilium illud fideli silentio tegatur. Hæc vbi Ladislao approbasse viderentur, Ciliensem aliosq; intromittunt, pecuniam ab ordinibus decretam, primo quoque tempore colligendam, atque interim Viennam redeundum, & illic, ne quid per absentiam regis moueatur, omnia esse constituenda dicunt, reliqua, vti conuenerat silent. His ita gestis Eitzingerus Viennam præcurrit, magistratum, quem sui studiosum habebat, quid in conuentu decretum, quid cum rege seorsum actum sit, edocet, benè sperare iubet: Rex cum alijs Viennam & ipse redit.

Eitzingeri ad regem oratio.

Dominandi libido homines efferos reddit.

Ladislaus Viennam redit.

Postridiè Eitzingerus omnibus rebus constitutis, ac præsidio mille armatorum in Augustinianorum sodalium æde collocato, primo diei crepusculo in aulam cum suis pergit, regemq; conuenit. Cùmq; ex comitis familiaribus nemo admitteretur, ille noui aliquid parari à suis admonitus, in aulam properè venit. Ibi illi Eitzingerus, iussu regis, qui præsens aderat, familiaritate regia consilioq; & aula interdicit. Ille re subita perculsus, inimicorum has esse machinationes, aliud sibi ex meritorum conscientia, de regis animo persuasum, quem omnem iniuriam prohibiturum sciret, dicere, sua in ipsum ipsiusq; parentes merita commemorare, néue aliorum malitia suam ipse benignitatem corrumpi, seq; præter me-

Ciliensis aula eijcitur.

ter meritum ſuum ſuperbiſſimis hoſtibus ludibrio eſſe patiatur orare. Ladiſlaus ad hæc tacens ac cogitabundus adſtabat, cuius animus ne comitis oratione flecteretur timens Eitzingerus, nihil ſe iniuſſu regis agere proteſtatus ipſum vt loquatur rogat. Rex igitur, quæ iuſſus erat, dixiſſe eum affirmat. Tum verò comes ad proceres egreſſus, vim ſibi atq; iniuriam fieri conquerebatur; ſororem item regis, vt pro ſe intercederet orabat. Cum verò nihil ſpei reliquum eſſe videret, neceſſitati ac inuidiæ locum dare ſtatuit, atque ex aula ſe proripiens, cum quatuor tantum comitibus extra vrbem euaſit. Inſultabant abeunti Viennenſes, erantq; nõnulli, qui lapidibus ipſum petere in animo habebant, neq; eorum manus effugiſſet, niſi eum Marchio Brandemburgicus ad portam vſq; deduxiſſet. Hanc ſubitam rerum mutationem expertus, comes, documento eſſe poterat, quam lubricus ſit primus apud reges locus, quam nõn fidendum ſit fortunæ: præſertim aulicæ: quæ ſæpe quos libitum eſt in altum extollit, vt lapſu grauiore decidant. Vdalrico Cilienſi ex vrbe, vt diximus profecto, Vdalricus alter Eitzingerus, iuſſu regis, ex ordinibus prouinciæ quoſdam legit, qui per abſentiam illius ſummæ rei præeſſent. Rebus ad hunc modum conſtitutis, Ladiſlaus ſub inirium menſis Octobris Iglauiam venit, vbi à Boëmis magna cum lætitiæ ſignificatione exceptus, Pragã deducitur. Quatuor equitum millia cum rege iuiſſe memorant, nec minorem fuiſſe Boëmorum numerum. Quinto Calend. Nouemb. in ſummo templo quod in D. Venceſlai monte ſitum, coronatio ſolito ritu peracta eſt, imponente capiti regis diadema Cardinale Strigonienſi. Sumptus omnis à Boëmis collatus eſt, adeò liberaliter, vt ſuperfuerit, quo arces nonnullæ regni magna pecunia oppignoratæ redimerentur. Peracta coronatione, Podiebradius quædã ſuæ factionis poſtulata regi obtulit, vtq; ea confirmet orat. Rex in alijs omnibus Sigiſmundi aui & Alberti patris inſtituta ſeruaturum ſe, reſpondet, eaq; omnia quæ illi probauerant, rata habiturum, id quod Iglauiæ ſe facturum receperat. In relligionis rebus nihil ſtatuere poſſe, legatos Romam mitti ſuadere.

Lubricus apud reges primus locus.

Ladiſlaus Pragã proficiſcitur ad coronationem.

1454.

Boëmi legatos Romã mittunt.

Mittuntur itaque legati, quibus pontifex reſpondet, breui ex ſuis adfuturos, qui præſentes inſpiciant, quomodo ea ſeruentur à Boëmis, quæ cum Baſileenſi Synodo conuenerant. Is poſtea Ioannem

annem Capistranum misit, ex Franciscanorum familia celebrem vitæ sanctimonia ac eloquẽtia virum. Erat per idem tempus apud Ladislaum regem, primo ferè loco, Pancratius Dñs à Blanckenstainio, cui cum Eitzingero, quo dudum familiariter vsus fuerat, magna tunc simultas intercedebat: facilè enim amicitia inter aulicos soluitur. Is itaq; vti aduersario molestiam exhiberet, omnes captabat occasiones, quarum hæc commodissima illi visa est. Venerat Pragam Albertus Ebersdorffius, qui prouincialium nomine regi indicauit, ita eos, quos Eitzingerus ex ordinibus lectos, rebus imposuerat, magistratum gerere, vt nisi aliud statuatur, timendum sit, ne quid turbæ excitetur. *Iohannes Capistranus.* *Pancratius à Blanckenstain.* *Albertus Ebersdorffius.*

Hac occasione Blanckenstainius tamquam ansa arrepta, querelas prouincialium apud regem fouere, rem in maius tollere, omnia exacerbare, magnaq; inuidia Eitzingerum onerare, quoad regis animum eò perpulit, vti Vvolfgangum à Vvaldsee, supremũ Austriæ præfectum crearet; qui omnia prouinciæ negocia administrare, Viennensi regimine (vti vocãt) exautorato, nouum constituere iuberetur. Fiunt super hac re literæ, quas Ebersdorffius Viennam lætus ad proceres secum attulit. Ii verò non regiminis tantum nouandi, id quod in literis expressum continebatur, sed vlterius progressi, senatum magistratusq; vrbanos reformandi licentiam sumpsere, & abdicato consule (ciuium præfecto) alium constituere. Viennenses hoc ipsorum facto, priuilegia sua violari videntes, ad Vdalricum Ciliensem literas ac nuncios mittunt, vti Ladislai gratiam quouis modo recuperet, monent, ac quamprimum is Viennam redierit, in aulam redeat, non defutura illi ciuiũ studia. Id verò faciebant Viennenses, vt restituto in pristinum locum comite, haberent quem proceribus opponerent. Eitzingerus vbi per suos, quid Viennæ fieret, didicisset, Pragã aduolat (nam Schrattendalij aliquot dies fuerat) & re cum Podiebradio communicata, apud regem curat, vti Blãckenstainius aula eiectus, intra diem quartum Praga excedere cogeretur. Ladislaus inter hæc cum anno ferè integro Pragæ fuisset, constituto vtriusq; ciuitatis magistratu, ac duobus præsidibus Sbincone Lepore & Henrico Strazio commissa regni cura, gubernatore secum abducto, Vratislauiam primam Silesię vrbem profectus est. Neq; enim persuaderi potuerant Silesij, vti extra regionis suæ limites regi, contra leges *Vvolfgangus à Vvaldsee.* *Ciliensis à Viennensibus reuocatur.* *Blanckenstainius contrà expellitur.* *Silesij limites suos egredi nolunt ad fidem regi dandam.*

ges patrias & priuilegia sua, fidei sacramentum dicerent. Discessum regis lubenti animo accepêre, qui ex Roggezana factione Pragæ erant, quod viderent diuturnam ipsius moram parum sibi idoneam, cum enim ipse neq; eorum postulata admitteret, neq; templa inuiseret, ac alieni ab ipsis animi signa satis manifesta ederet, multi quotidiè ab illis deficiebant, & in religionis quoque negocio, vti alijs in rebus ad principis sese mores vitæq; instituta cōformabant.

Lad. Vratislauiam venit. Ad Oct. Idus Decembris, qui dies D. Nicolai memoriæ sacer est, Ladislaus rex Vratislauiam ingressus est. Aderant illi præter Silesiæ regulos, multosq; ex vtroque regno Austriaq; ac Morauia proceres, Guilielmus & Otto Bauariæ, Fridericus & Albertus Brandemburgi principes. Vratislauienses summos aduenienti honores exhibent, ac quinto post die in verba iurant, applaudente ad regis conspectum multitudine, super ætatem cordati principis indolem, & formosioris decus præ se ferentis. Annum eo tempore agebat Ladislaus decimum quintum. Vratislauiæ rex (etsi sunt, qui anno superiore id per legatos factum esse dicant) sororem suā Elisabetham, Casimiro Poloniæ regi despōdit. Inde Viennam iter cōuertit, vbi aduentus ipsius, quò minus eo tempore expectatus, eò gratior fuit; iam enim rumor sparserat, regem ab Eitzingero & Podiebradio de industria ita alijs rebus distineri ac circumduci, ne in Austriam nedum Viennam venire permittatur. Ingens hoc tempore Casimiro Poloniæ regi bellum cum Germanicorum militum ordine in Borussia fuit. Ciuitates enim pleræq; de acerbo militum dominatu querentes opem regis implorabant, qui arrepta ea occasione, quam dudum quæsiuerat, omnem eam regionem regno suo adiungere studebat. Fridericus Cæsar, controuersiarum cognitione ac arbitrio ad se delato, Borussiæ ciuitatibus aliquoties iam antea iniunxerat, vti fœderi, quod inter se fecerant relicto, magistratibus suis parerent, neque Poloni defensionem implorarent, sed id frustra fuit, & post diuturna bella ciuitates Casimiro se tradidêre, qui ordinis magistro ac militibus pacis conditiones dedit, quales victi ferè à victoribus accipere solent.

Elisab. Ladislai soror Casimiro Pol. nubit.

1455.

Bellum Casimiri cum ordine Teutonico.

Ciuitates Borussiæ Casimiro se dedunt.

Sed ad intermissa redeatur. Vdalricus Ciliæ comes, quo tempore Ladislaus in Boëmia fuit, multa attentauerat, vti Cæsaris animum sibi conciliaret. Id cum non succederet, Venetis in Franciscum Sfortiam

Sfortiam bellum parantibus, operam ſuam addixerat, ſi de ſtipendio ſatis honeſto, ſibi caueretur. Cum verò & ea ſpes falleret, nam pax inter ipſos conuenerat, Ladiſlai gratiam, omni ſtudio recuperare ſtatuit. Et quamuis primam ei ſpem Viennenſes fecerant, non ſatis tamen præſidij rebus ſuis comparatum eſſe videns, niſi procerum aliquot ſtudia accedant, per oportunos homines quorundam animos tentare aggreditur.

Erant inter proceres, qui Eitzingeri conſilia minus ꝓbabant, & veteri cum comite amicitiæ aliquid dandum eſſe putabant, qui Eitzingero, ne & ipſe inſoleſceret, opponendus eſſe videbatur. Hi captato cum rege colloquio, malè actum eſſe dicebant ab Eitzingero, qui Cilienſem calumnijs oppreſſum, per inuidiam aula eiecisset, vti eius locum ipſe occuparet; ea fide comitem, eo rerum gerendarum vſu ac dexteritate præditum, præſenti rerum ſtatui quàm maximè neceſſariũ videri. Hęc & alia dicẽtes, cùm ſecundis à rege auribus accipi, quæ dicebantur, viderenr (magis enim ex aliorum inſtinctũ, quam ex animo ſuo rex ipſum eiecerat) nuncios ad ipſum mittunt, quo loco res ipſius ſit docent, vti quam honeſtiſſimo comitatu poteſt in aulã poſtliminio redeat, regemq́; nihil in ſe grauius conſulturũ confidat. Comes vbi hęc audiuit, mille equites eximiè ornatos ſecum adducens, Viennam venit. *Cilienſis regis animum ſibi conciliat.* *Cilienſis in aulam reuertitur.*

Rex extra vrbis mœnia obuiam egreſſus, honorificè aduenientem excipit. Cæteri regem ſecuti idem quoque fecêre, maiorq́; in recipiẽdo illo honor, quam in eijciendo ignominia apparuit. Eitzingerus verò, ne ſibi eueniret, quod in alios conſuluerat, vltrò exulatum cum ſuis abijt. Id eius conſilium laudaſſe comitem ferunt, quod mutari facilè regum voluntates, & leui momento hac aut illac impelli, iam doctus eſſet. Mihi quoq; hęc exempla recenſenti, non malè is dixiſſe videtur, qui regum amicos ſupputatorũ digitis, aut calculis aſſimulauit, qui loco moti, nũc plus nunc minus, interdum & nihil valent. Interim Hungari, cum primum regem ex Boëmia reducem Viennæ eſſe audiuêre, legatos ad eum mittunt, in regnum veniat, orant, ſuisq́;, regniq́; rebus præſens conſulat, plurimum ad hominum animos conciliandos, habere momenti, ſi res ſuas regi curæ eſſe, ſeq́; non negligi videant. Comes priſtino dignitatis gradui teſtitutus, comiter legatos affatur, breui regem aduenturum promitit, & de regni rebus ex more in- *Eitzingerus diſcedit.* *Hungari regem vt in regnum veniat orant.*

 ſtitutoq́;

ſtitutoq; maiorum, cum proceribus conſilia habiturum. Hæc legatis palàm reſpondet, clàm regi diuerſum ſuader. Coruinum imprimis occulta detrectatione in odium adducere, omnibus modis conatur, & Hungariæ gubernatione deijcere, vti id munus, regi reſignatum, ipſi, in cuius poteſtate rex erat, traderetur. Quod fortaſsè efficere potuiſſet, ſi perindè Coruino iam ſeni inſidias tédere, quàm regi adoleſcenti verba dáre, procliue fuiſſet. Nihil minus certè promerebatur Coruinus, quam fraude tam veteratoria & falſis calumniis peti, ſed res humanæ ad hunc modum ſeſe habent, & quemadmodum ij quibus per ſolem iter eſt, vmbram neceſſariò proijciunt, eamq; velint nolint comitem habent, ita qui ad gloriã vera nituntur virtutis via, ſine inuidia agitare nequeunt. Vrit enim ſplendore ſui, qui prægrauat artes infra ſe poſitas. Itaq; regi ſcrupulum Cilienſis inijcit, vtq; cautè agat, monet, néue regnum, vti rex pictus aut perſonatus ingrediatur, vbi omnia non in ſua, ſed Coruini manu eſſe ſciret, regem ipſum dici, illum regnum habere, illius ductu & auſpiciis ſacra prophana adminiſtrari, pacem ac bella agitari, illius præſidijs oppida, & munitiſſimas regni arces teneri, diutina dominandi aſſuetudine inſoleſcentem illius animum, minores contemnere, parem non ferre, neq; maiorem niſi titulotenus, laturum. Iam eò potentiam Coruini progreſſam, vti beneficia regni pleraq; non iam regi, ſed ipſi accepta ferantur, quorum gratia, qui ſibi quam plurimos deuinxerit, nec difficilè illi fore, ſceptrum regi è manu eripere, coronam ex capite decutere, neq; apud ſe dubium eſſe, quin ad regnum adſpiret Coruinus, vel Turci virib⁹ & auxilio in hoc vſurus. His tum calumnijs, Coruinum regi inuiſum & ſuſpectum reddebat Cilienſis, ijs propè artibus vſus, quibus eum Eitzingerus deiecerat, pari imò maiori ſtudio nocendi (neq; enim ad cædem vſq; deſæuiebat ille) ſed diſpari exemplo & euentu. Quæ enim de comite dicebantur, vera ferè erant, quæ de Coruino, mendacijs & calumnijs referta, neque comiti ſucceſſit conatus, vt Eitzingero; quod ille ob faſtum & facinora caſtigandus erat, Coruinus de deo & hominibus benè meritus, dei ope tutus, ab inimici inſidijs vindicaretur. Perſuaſus à comite rex, vti periculum, quod ſibi immineret, in autorẽ verteret, per literas Coruinum Viennam ad ſe euocat. Is verò fraudem parari admonitus, & comitis animum probè cognitum habens, reſpondet,

Cilienſis Coruinum in odium adducere ſtudet

Inuidia gloriã comitatur.

Cilienſis in Coruinum calumnia.

Coruinus Viennam euocatus fraudem ſentit.

ſpondet: regi ſe in Hungaria pariturum & dicto audientem fore, extra regni limites egredi, quando nulla officij ratio id poſtularet, nec ſatis tutum neq; integrum eſſe. Comes hanc doli machinam fruſtra admotam eſſe iniquo animo ferens, tum demum regi ſuſpicionem confirmabat, prohiberi ipſum aut faſtu aut metu, ne veniat, quorum hic ex conſcientia, concepti animo ſceleris proderet, ille contemptum regis, & ſui fiduciam præ ſe ferret. Statuit deinde ſecundò experiri fortunam, & in oppidum Coche, quod in Hungariæ finibus ſitum eſt, cum ſuis profectus, gubernatorem ad colloquiũ vocat, quò ſi veniſſet, aut Viennam pertrahi, aut in oppido occidi poſſe ratus. *Cilienſis inſidiæ eluſæ.*

Nefarium hoc eius conſilium, gubernator ſua induſtria eluſit, cum enim propè oppidum veniſſet, in apertum campum, nec vllis oportunum inſidiis, euocauit, neque oppidum ingredi voluit, contendens: legatorum eſſe, vti eos adeant, ad quos miſſi eſſent, in Hungariæ regno regis ſe perſonam referre, nemini præterquam ipſi cedere, Cilienſis contrà indignum hoc, & infrà dignitatem fore contendebat, ſi princeps ipſe & illuſtri ortus familia, nouum hominem adiret. Ad hæc reſpondiſſe Coruinum ferunt, non maiorum ſed ſuam cum ipſo perſonam conferri debere, cuius virtute & armis fœliciter in Turcam prolatis, hoc eſſe conſecutus, vt ſuę familiæ decus ab ipſo initium caperet, cum in illo maiorum gloria finiretur. Ita re infecta vtrinque diſceſſum. Tandem verò cum eum rex identidem per literas euocaret, proceres quidam Hungariæ indignum eſſe dicunt, non parere regi gubernatorem, cuius authoritate hoc munus administraret. Eorum exhortatione tandem motus, rege per comitem promittente, publicæ fidei tabulas ſeſe obuiam miſſurum, Coruinus ſe in viam dedit. Viennam propius accedenti, Cilienſis Lambergerum, cætera egregium, obuiam cum mandatis mittit, qui iter accelerare iuberet, iam enim regem ipſum illi occurſurum. Coruinus cum in plana ventum eſſet, neque regij apparatus quicquàm appareret, neq; tabulæ promiſſę redderentur, nonnihil addubitans, ac multa cum animo ſuo reputans, in proxima quadam villa ſubſiſtit. Aduolat eò Cilienſis, regem ob ęſtus vehementiam intra vineta ſe recepiſſe referens, ibi aduentum ipſius operiri, fiduciæ tabulas apud ſe retinuiſſe. Coruinus, id quod erat, inſidijs ſe peti ratus: Lambergere, inquit, ſatiſ- *Non ort⁹ ſed virtus nobilitat.* *Coruino ĩſidias ſtruit Cilienſis.* *Fraudẽ deprahẽdit Coruinus.*

 ne tuta

ne tuta sunt omnia? an præter morem tuum mihi mentitus es? Ibi Lambergerus ingenuè fatetur, nihil se de rege scire, à comite missum, quæ ille iusserat dixisse, qui cum præsente expostulare liceret.

Coruinus in Ciliensem inuehitur.

Hinc ad comitem conuersus Coruinus, grauiter in eum inuehitur, depræhensam nunc fraudem dictitans, & absq; rege esse daturum perfidiæ pœnas, imposterum caueret malo, neue sub conspectum rediret.

Hæc vbi dixisset, multa excusare volentem relinquens, abiit. Ab eo tempore, Ladislaus aliorum quoque optimatum consilia admittens, cùm videret sui æstimationem ea in re laborare, mitiùs cum Coruino agendum decreuit, neq; ad vnius arbitrium omnia esse exequenda. Coruinus quoque de regis animo certior, arces nonnullas vltrò potestati illius permittit, seruatis sibi illis tantum locis, quæ Turcarum iniuriæ oportuniora, armato præsidio opus

Mathias Coruinus.

habebant. Mathiam item filiorum alterum (qui rex postea fuit) in aulam mittit, inter nobiles adolescentulos, qui regi famulantur, educandum. Pòst paulò Rex in Hungariam profectus, ad Idus Februarias Budam, regni tunc metropolim, cum magna procerum

1456.

caterua ingreditur. Coruinus per id tempus aberat in inferiori Hungaria (vti nunc vocant) omnia contra Turcę violentiam muniens, delectum militum agens, & præsidia suis locis disponens. Is statim atque regem aduenisse audiuit, ne suo deesset officio, néue pręsentiam regis subterfugere, & iniectam à Ciliensi suspicionem affectati regni, confirmare videretur, cum lecta commilitonum manu, Budam venit. Rex eum vultu satis benigno excepit. Idem & alij, qui cum rege erant fecère. Solus Vdalricus Ciliæ comes ira atq; inuidia plenus, transuersis eum oculis adspiciebat. Complures illic dies inter aulicos versatus, ingruente à Turcis metu, Coruinus ad defensionem finium adcurrit, rege prius admonito, vti Budæ subsisteret. Is verò Hungarorum fidem suspectam habens, Ciliensis suasu, sub venationis specie egressus, Viennam rediit.

Ladislaus Budã proficiscitur.

Mahomethus.

Ingens eo tempore bellũ Christianis mouebat Mahomethus Turcarum tyrãnus, qui Amurathi successerat. Is post deuictam Constantinopolim, nihil iam viribus suis infectum esse putans, Hungariæ regnum iam animo inuaserat. Itaq; cum centum quinquaginta hominum millibus ex Thracia superato Hemo per Triballos & Istrum mouens, Albam Græcam (Taururum olim nũc Belgradum)

gradum) nobilem ad Danubij Sauiq; confluentes ciuitatem, dura obsidione cingit. *Alba Græca obsessa.*

Per eos dies Calixtus Tertius P. M q Nicolao successerat, misso in Germaniam legato, Ioanne S. Angeli Cardinale, multos in Turcicam expeditionem excitauerat, qui nullo priuati commodi emolumento, sed pietatis studio, in hostem Christiani nominis profecti, ex re ipsa Crucesignati appellabantur. In Hungaria quoque Ioannes Capistranus Franciscani ordinis frater, piis pro cōcione exhortationibus exhortabatur. Mox verò, vbi obsideri Belgradum audiuit, cum iis quos secum habebat Crucesignatos, eò pergit. Coruinus item, coactis quas poterat copiis, accurrit, Turcarum classe, quæ in Danubio erat, vi perrupta, in ciuitatem ambo euadunt, suos ad defensionem animant. Coruinus pristinæ virtutis partæq; bello gloriæ memor, arcem munire, oppidi loca omnia inspicere, collapsa pro præsenti copia instaurare, præsidia & bellicas machinas idoneis locis disponere, nihil ad optimi Imperatoris artes reliqui facere. Capistranus exhortari, orare, obsecrare, æternæ salutis præmia pugnantibus promittere. Aderant duo interpretes, per eos quà Germanos quà Hungaros adlocutus ad virtutem & constantiam incitabat. Interim Mahomethus tantulum oppidum conatibus suis moram obijcere indignatus, omnibus simul copijs oppugnationem vrgere statuit, eo consilio, vt succedentibus semper in vulneratorum & fatigatorum integris, nostri, qui virtute superari non poterant, numero vincerentur. Christiani verò mira animorum alacritate ac constantia, Turcarum impetum vndique repulêre, Coruino omnia & Imperatoris & militis munia exequente, ac Capistrano ad vincendum aut fortiter pro Christi nomine moriendum exhortante: Duobus muris cinctum erat oppidum, quorum anteriore vi tormentorum perrupto Turci sese infuderant. Hos, qui ex nostris in ea pomerij parte erant cum magna clade repulêre, quorum fortunam secuti cæteri oppidani, longiùs ab oppidi mœnibus progressi, atrox cum hoste prelium in patēti campo conseruêre, in quo Mahomethus, accepto ad oculum vulnere, castris incendio corruptis, & machinis bellicis relictis, abire coactus est. Hanc victoriam (quam alij pluribus celebrauêre) diuinis magis quam humanis viribus tribuendam, & victi & victores fassi sunt. Pontifex Roman. de ea ex

Crucesignati.

Coruini & Capistrani opera strenua.

Mahomethus vulneratus fugit.

Capistrani literis certior factus, in rei memoriam diem illum, qui erat Augusti sextus, transfigurationi Christi domini sacrum esse iussit.

1 4 5 6.

Io. Huniad. Coruinus moritur.

Post hanc victoriam Ioannes Coruinus, febri ardentissima correptus, in oppido Semlino, quò ex Medicorū consilio deportatus erat, animā Deo, cui militauerat reddidit, publicum Hungaris luctum relinquens. Capistranus, qui commilitoni morienti adfuerat, nō multò pòst & ipse fatalem diem obiit.

Ioā. Capistrani mors.

Illuxit per eosdem dies, dirus & nunquam visus terris impunè Cometa. Ladislaus rex vbi hæc accepit, variè affectus est: sicuti enim ingens ex victoria gaudium, ita non minorem ex victorum obitu dolorem percepit. Coruini desiderium leuabat Ciliensis, qui immortales inimicitias gerens, sublatum esse illum dictitabat, per quem steterat hactenus, quò minùs rex Hungariæ regno frui potuisset. Gaudebat verò ille non tàm clade Turcarū, quàm æmuli morte, iamq; gubernatoris munus sibi promittebat. Qua in re ne impediretur, omne odium, quo Coruinum dum viueret persecutus fuerat, in eius filios conuertit. Id adeò non dissimulare potuit, vti palàm aliquando dixerit, breui se caninum istud genus ex Hungaria profligaturum. Hi erant filij duo Ladislaus & Mathias, egregia vterque

1 4 5 7.

Lad. in Hungariam profectus conuentū agit.

Ladislaus Coruinus.

indole, & parre optimo non indigni. Maior Albanam arcem, præsidio munitam, tenebat. Rex sequente anno, vti mortuo gubernatore, omnia in Hungariæ regno præsens constitueret, cum numerosa crucesignatorum manu, per secundum Danubij amnem Budam profectus, ad Futacum Bachiensis agri oppidum, conuentum omnium ordinum indixit. Cōueniunt illò reguli & proceres complures, quos inter & Ladislaus Huniades Coruinus aderat, cum lectissimo equitatu, iam à paternis amicis monitus, vti Ciliensis insidias caueret. Rex eum læto gratoq; vultu excepit,

Ladislaus Albā græcam inuisit.

breui se Albam venturum indicat, vti locum victoria celebrem videat, spoliaq; & manubias Turcis erepras percenseat. Domum igitur progressus Ladislaus, iterum admonetur, à Ciliensi regem quoq; alienatum, arcem illi erepturum, & Germanis eam traditurum. Itaq; regem statim vti condixerat subsecutum, in arcem cum purpuratis ac togatis admittit, exclusis qui cum ferro sequebātur crucesignatis: quorum circiter quatuor millia erant. Mox verò vti inuidiam eius facti leniret, regem accessit, claues arcis illi obtulit,

seq;

ſeq; arcemq; in ipſius poteſtate fore dixit, Ciliensis odio & inſidiis vitam ſuam peti, quem metuens armatos excluſerit, orare ne Huniadis prolem deſerat. Rex clauibus redditis, bono illum animo eſſe iubet. Cilienſis interim regem in odium iuuenis inſtigare non deſinit, audax eſſe facinus dicens, regem ab armatis interceptum tenere. Ladiſlaus & ipſe de vita ſollicitus, amicorum conſilia exquirit, inter quos Ioannes Veteſius præſul Varadinus cædem ſe comitis nec ſuadere, nec ſi facta fuiſſet improbaturum dixit. Cæteri trucidandum eſſe inimicum, & in eo quod meditaretur ipſe præueniendum, authores erant. *Io. Veteſij de occidendo Cilienſi conſilium.*

Hoc facinus animo iam deſtinatum, maturare impulerunt comitis literæ à Ladiſlai famulo in itinere interceptæ, quibus Deſpoti ſocero ſuo ſcripſerat, ſe cumprimum Albam cum rege veniſſet, duos illi globulos miſſurum, quibus ludendo oblectaretur, duo Coruinorũ capita hoc ænigmate innuens. Ladiſlaus his literis exacerbatus, ferijs Diuo Martino ſacris, dum rex ſacris intereſſet, comiti à procerum cœtu accerſito, obuius literas oſtẽtat, proditorem inclamat, vindictæ diem adeſſe ingemminat. Comes retortis in ipſum conuicijs, dandum aut hauriendum eſſe ſanguinem videns, arrepto è manu armigeri gladio, obiectam ictui manum ſimul & caput Ladiſlai vulnere perſtringit, qui educto & ipſe gladio, lorica tectum fruſtra percutit, donec Hungari ſatellites ad clamorem exciti, ſtrenuè obluctantem comitem, vulneribus aliquot confecêre. Cæde perpetrata, Hungari vnà cum Ladiſlao ad Regem accurrunt, interfectum regni hoſtem nefarium hominem, meritas expendiſſe flagitiorum pœnas, dignumq; factis vitæ exitum inueniſſe clamitãt. Solum illum inter togatos loricatum, priorem Ladiſlao vim attuliſſe, teſtari vulnera, quæ videantur, neque literas ab ipſo ſcriptas refelli poſſe. Publicæ quietis perturbatore ſublato, ſeq; regnumq; omne in regis poteſtate fore. *Aenigma.* *Cilienſis occiditur.*

Rex acerbiſſimo caſu perturbatus, dolorem, iram, metumq; vehementiſſimos affectus, magno animo diſſimulans, iure cęſum pronunciat. Ab amicis monitus, vti conſtanti animo caſum ferret, patiundum eſſe quod mutari nequeat reſpondet, neque enim auunculo vitam reddi poſſe, de reliquorum ſalute Deum curaturum. Ob audaciam tamen facinoris, nõ diutius inibi morandum ratus, comitis funere Ciliam ad ſepulturam auferri iuſſo, Alba re- *Cilienſis funus Cileiam deportatur.*

Themiſuarum. licta, Themiſuarum iter inſtituit. Proſequitur euntem Coruinus, alijq; Hungariæ reguli, quos inter præcipui erant: Ladiſlaus Garus comes palatinus, qui Huniadi filiam deſponderat, Michaël Orzagus, & Paulus Banfy, veteres Ioannis Coruini amici, & qui in ipſius contubernio diu militauerant. *Io. Huniadis vidua.* Ad oppidum cum veniſſet rex, obuiam illi venit Coruini vxor, cum Mathia filiorũ altero, & puellis aliquot, quæ pullas veſtes induta, ad genua regis accidens, multis cum lachrymis ſeq; liberosq; ſuos illi cõmendat: imprimis verò Ladiſlao veniam coactæ cædis exorat, neue Coruini merita ac virtutes, ex animo aboleri ſinat obteſtatur. Rex humo leuatam conſolatur, ſeque ipſam matris, filios fratrum loco deinceps habiturum pollicetur, quare lugubri habitu depoſito, mortuum eum deplorare ſuperſedeat, *Regis de Ioanne Coruino teſtimonium.* quem Christo viuere nemo dubitaret. Ita vixiſſe Coruinum, vti memoriæ ipſius gratulandum potiùs, quam indolendum ſit. Supereſſe ex ipſo filios, qui patris virtutem æmulati, deſiderium eius lenire poſſint, eorum maiori cædem ſe condonare, delicti gratiam facere. Hæc & alia cum dixiſſet, purpureas ſericasq; veſtes auro intertextas, promi iuſſit, quas viduæ eiusq; filijs dono dedit, eumq; diem feſtum cum ipſis egit, inde Budam redijt. Comites ſe regi adiungunt Coruini fratres, omnia ſibi tuta promittentes. Neq; ipſis abs rege timendum aliquid erat, niſi à proceribus aliud, quam in animo haberet, perſuaderetur. Adoleſcens enim ipſe, nec vllo rerum vſu præditus, facilè illorum authoritate & conſilijs mouebatur, quos vti annis ac dignitate cæteros anteire videbat, ita non niſi ſaluberrima quæq; ſuggerere putabat. Erant in aula regis nonnulli, quibus vetus cum *Coruinorũ potentia multis inuiſa.* Cilienſi neceſſitudo fuerat, multis Coruinorum potentia grauis & inuidioſa videbatur, timentibus, ne ſi Ladiſlaus ad gubernationis munus eueheretur, nimis iuueniliter dominatione abuteretur. Hi regis animum, ad perpetratę cędis vindictam, ſollicitabãt, audax id facimus fuiſſe, impunitatẽ maiores illis animos parituram, occurendum eſſe Coruinorum potentiæ, qua freti, ne de regno occupando conſilia aliquando ineant, cauendum. Inter alios ve- *Ladiſlaus Garus.* rò Ladiſlaus Garus præcipui nominis vir erat, ex cæſi comitis ſorore genitus, is etſi Coruino, vti ſupra diximus, filiam deſponderat, auunculi tamen cędem ægrè ferens, fluctuantem regis animũ, ad ſumendam de genero (qui nondum filiam traduxerat) vindi-

ctam

ctam confirmabat. Cum enim rex, ad opprimendam fratrum factionem, non satis sibi virium adesse diceret, subiecit Garus, nihil ob eam rem cunctandum, satis superq; præsidij in Giscra esse, qui cum Germanis cruce signatis Pesthi substiterat. Itaque persuaso iam rege Giscram cum militibus arcessiri & clàm in arcem intromitti placuit.

Interim Coruini fratres, securi degebant, & officij causa cum æqualibus subindè regem visebant nihil timentes, & eorum, quæ mater abeuntibus præcepta dederat, parum memores. Ea enim materna sollicitudine, siue augurio quodam ducta, multis cum lachrymis vtrunq; monuerat, ne vnquàm ambo simul in aulam se conferrent. Cùm igitur de more in regiam venissent, occlusis portis, ac militibus ex latebris prodeuntibus, in vincula conijciuntur. Capti cum illis quotquot aderant amici, qui aut cædis conscij, aut administri fuisse putabantur. Inter eos præcipui fuêre Ioannes Varadinus Episcopus, Sebastianus Rosgonius, Ladislaus Caniisa, Paulus Madaratzius, ac alij nonnulli honesto loco nati, ác egregia sub Ioanne Coruino militia functi. Tertio post die, qui erat duodecimus Calen. Aprilis, Ladislaus Coruinus capitali supplicio afficitur, indignãte ac multa in regem ipsum cæterosq; proceres conuicia iaciente plebe. Varadinus postea intercedente S. Angeli Cardinali vinculis exemptus, ac Strigoniensis Metropolitæ iudicio permissus fuit. Reliqui captiui, exceptis Mathia Coruino & Madaratzio, noctu quadã effractis claustris, euasêre. Rex verò, ne quid illi qui euaserant molirentur, veritus, reliquos duos secum abducens, Viennam ex Hungaria reuersus est.

Maternum contemptum. *Ladisl. Coruinus capite plexus.*

Dum hæc in Hungaria geruntur, Fridericus Imperator, audita Ciliensis cæde, quod eius ditiones ex veteri quadam conuentione suas esse contenderet, (neq; enim prolem reliquerat Vdalricus) Cileiam primam regionis vrbem profectus, fidelitatis sacramentum à subditis exigebat. Indignè eam rem ferebat Vdalrici vidua, Georgij Seruiæ reguli filia, & qui cum Ladislao rege sentiebant, inter quos præcipuus erat, Cunradus Holzerus Hubarum (vt vocant) præfectus. Hi clàm literas ac nuncios mittunt ad Ioãnem quendam Vitobitium Boëmum, qui antea sub Vdalrico ordines duxerat, omniaq; viarum compendia & diuerticula, multo vsu cognita habebat, quo in loco res sit docent, facilè si cum paucis de

Frid. Cæsar Ciliæ comitatum occupat. *Cunradus Holzerus.* *Io. Vitobitius.*

cis de improuiso aduolet, vel ipsum Cæsarem, vel præcipuos eius consiliarios à defensoribus imparatos capi posse, quam rem Ladislaum regem magnā æstimaturum, multisq; præmiis remunerarurum. Virobitius occasione vtendum ratus, cum fida suorum manu accurrit, clàm oppidum ingressus Friderici hospitium perscrutatur, ipsum non inuenit, nam paulò ante monitus in aliud hospitium transierat, Gurcensem Episcopum, Ioannem & Georgium Vngnadios, & alios quosdam capit. Lazius Fridericum narrar D. Maximiliani martyris beneficio seruatum: filio post genito id nominis imposuisse. Vitobitium ferunt ab Vdalrici comitis obitu Cęsaris partes secutum prius, instinctu eorum, quos dixi, fidem illi per literas renunciasse, quas nondum redditas ipsum præuenisse. Fridericus posteà Ciliensem comitatum, in suam potestatem redactum, Stiriæ partem esse iussit.

Frid. Cæsaris periculum. 1458.

Ciliæ comitatus Stiriæ coniunctus.

Interim Viennæ de vxore regi deligenda, proceres consultabant, cuius ætas matrimonio saris matura, & animus à re vxoria non alienus esse videbatur. Cum enim in publico consilio propositum fuisset, summam in eo reipub. felicitatem verti, neque aliud magis subditos in officio continere, quam vt prolem ex principe suo natam, quamprimum videant; Rex quotquot aderant, sententias quemq; suas expromere iubet, ex qua potissimum gente vxorem esse ducendam arbirrarentur. Re inter proceres diu agitata, cum non deessent, à quibus gener vltrò etiam peteretur, sola ad ætatem formam & genus ipsius cæteris omnibus dignior visa est, Magdalena Caroli Septimi Gallorum regis filia. Mittuntur vtrinq; legati, inrer quos de affinirate facilè conuenit. De loco verò, vbi nuptię essent celebrandę, maior oriebatur disceptatio, certatim enim Hungari Budam, Boëmi Pragam, Viennam Austriaci nominantes tantæ solemnitatis decus suum facere studebant. Ea disceptatio ne contentionem excitaret, in aliud tempus dilata est.

Ladislao despõdetur Magdalena Francica.

Inter hæc præcipiti iam æstate, Georgius Podiebradius regni Boëmici gubernator, cum octingentis equitibus in Austriam venit, & castris haud procul Vienna ad sinistram Danubij ripam positis, regem ad colloquium euocat, esse ardua quædam, de quibus cum eo solum agere ex rep. esset. Superbum hoc nimis atque indignum rex quiq; cum eo erant putare, ipsum in vrbem vti veniat petere. Is verò & Viennensium fidem, vti antea semp, ita tum quoque

Podiebradi⁹ rẽgẽ ad colloquiũ euocat.

quoque suspectam dicere, adhæc quæ præter regem nemini cre- *Viennēsium fides Podiebradio suspecta.* diturus esset adferre, & Danubium se transmissurum negare. Sunt qui aulicos proceres quosdā Georgio suspectos, alij Ladislai Coruini supplicium, terrori fuisse putant. Rex cum neque Viennam venturum, neque per internuncios acturum videret, quæq; ab eo adferebantur audiendi cupidus esset, peruicatia eius victus, cum tribus hominum millibus sed inermibus, togatus ipse ad armatū ire perrexit, multis eam rem indignè ferentibus, ac infra dignitatē regiam esse dicentibus. Quatuor diebus habitum colloquiū pro- *Colloquiū regis cū gubernatore.* didit Syluius, noctu regem in vrbem reuertisse. Primo die cōgressum publicum fuisse, mutuas salutationes, & honorē regi habitū, altero & tertio binos vtrunq; arbitros colloquio adhibuisse, quarto solos conuenisse: ex vltimo colloquio Georgius tristi vultu minabundus retrò Morauiam versus abijt, rex Viennam reuersus est. Erat in Georgij comitatu Vdalricus Eitzingerus, qui paucis die- *Eitzingerus regi conciliatur.* bus post regi conciliatus est, quod sublato iam ęmulo facilè obtinuit. Quid verò tum inter regem ac Georgium actum sit, ad paucorum conscientiā peruenisse crediderim: de regis itinere in Boëmiam, deq; nuptijs Pragæ celebrandis vulgò erat coniectura. Rex verò cum animo suo reputans, quàm incommodum suis rebus esset, post alienatos in Hungaria multorum animos, in Boëmia quoque eum sibi aduersum habere, qui maximis opibus polleret, & in cuius manu Boëmici regni summa foret: itaque quosdam ex suis ad ipsum mittit, qui abeuntem assecuti, cum vti rediret per- *Offensum gubernatorē rex placat.* mouere non possent, id quod iussi erant animum eius pacatum reddiderunt, & ante proxima Martinalia regem in Boëmiam venturum polliciti sunt, & nuptias Pragę celebraturum. Hęc ferè Syluius & qui eum secuti sunt, Bonfinius ac Dubtauius ad hunc modum: etsi manuscripta quædam in conuentu publico Neoburgi adfuisse Georgium, & cum rege præsentem egisse, referunt.

Ladislaus indè rebus Viennæ constitutis, ante promissum *Lad. rex Pragā ingreditur.* tempus iter in Boëmiam parat. Pragam ingrediente rege Nicolaus quidam, qui ex astrorum positu futura diuinare solitus erat, malè de ipsius aduentu ominatus, paucis terrori, plurimis risui ac ludibrio fuit; nam eiusmodi prædictiones vtiq; plerumq; vanæ *Præsagium.* sunt, ita vix nisi post rei euētum, aliquid fidei nanciscuntur. Cum primum verò Pragam ventum est, ilicò legatos ire in Gallias pla-

 cet,

cet, qui matrimonij pactis denuò confirmatis sponsam adducant. Legationi præficitur Vdalricus Nusdorffius Episcopus Pataviensis, opibus authoritate ac facundia clarus, cui collegæ adiunguntur præsul quidam Hungarus, & Sdenco Sternbergicus, inter Boëmiæ regulos magnificentia conspicuus. Ea legatio & nostris hominibus & Gallis visa est longè pulcherrima, in qua visebantur ex omni nobilitate delecti Hungari ducenti, Boëmi item ducenti, totidemq; Austriaci, quibus Vdalricus centum ex Patauiensibus suis adlegerat. Septingenti igitur equites, eximiis vestibus auroq; & gemmis culti, in Galliã abière, matronæ item ac virgines quadringentæ, multi currus & lecticæ inauratæ, octoginta equi candidi, vestes pretiosæ aliaquè dona sponsæ adiecta. Dein legati ad Cæsarem quoque mittuntur, Vdalricus Eitzingerus ac alij nonnulli, videbat enim Ladislaus ob Turcarum potentiam, Hungariæ regno imminentem, Cæsaris agnati amicitiam sibi opportunam esse. Itaque post longam disceptationem, adnitentibus legatis pacis & concordiæ leges perscriptæ, & ab vtroq; comprobatæ sunt. Ne verò quicquam eorum concordiam deinceps impediret, legati Petouionem profecti Vdalrici viduam, ac Ioannem Vitobitium Cæsari conciliant, & Vitobitius arces bello captas reddit, ac Cæsarianos ex vinculis dimittit. Gurcensis antea pecuniæ satis magna summa se redemerat.

Legatio regis in Galliam.

Legationis splendor.

Cõcordia inter Cæsarem ac Ladislaum.

Inter hæc crebri ex Galliis nuncij adferunt, legatos honestè à rege exceptos, magna liberalitate tractari, magnam principum ac nobilium frequentiam conuenisse, qui plerique omnes animo destinassent, reginam sponsam in Boëmiam vsque comitari, ac nuptiarum celebritati interesse. Hac fama perturbatum gubernatorem ferunt: tum demum cogitasse, eam hominum multitudinem regno & oneri & sumptui futuram. Roggezanum verò magis etiam timuisse, ne aduentu tot principum suæ factionis vires infringerentur. Iam enim de fœdere contra Turcos feriundo rumor erat, cui de extirpandis hæresibus aliquid ferè adiungi solemne tunc erat. Ladislaus verò lubenti animo hæc audiens, bonæq; spei plenus, omnia magno studio parari iussit, quæ ad excipiendam sponsam, eiusq; comitatum requirebantur. Mittuntur legati, qui Imperatorem, qui regem Poloniæ Casimirum, qui Bauariæ, Saxoniæ, Brandemburgi, Rheniq; ac aliarum prouinciarum principes ad

Boëmis tàm numerosus peregrinorum hospitũ aduentus suspectus.

pes ad nuptias conuocent. Inter hos apparatus ac magnarum rerum expectationes, rex subito quodam morbo correptus, apud primæ admissionis familiares, statim cõfessus esse dicitur, ex morbo præsentem sibi mortem imminere. Ne tamen in vulgus ea fama ante tempus publicaretur, cœna de more sumpta, cum ijs qui aderant nonnihil collocutus, tantum stomachũ dolere affirmans, cubitum sese composuit, omnibus abire iussis, qui post somnum melius fore rati, paruêre.

Ladislaus subito morbo corripitur.

Mox augescente dolore excitatus, ne alicui molestiam exhiberet, solitum surgendi tempus expectare voluit. Accersuntur primo diei crepusculo medici, præparantur remedia, discurritur, trepidatur, nihil proficitur, vis morbi omnem superat industriã. Accurrit inter primos Podiebradius, quem subito malo turbatum (vt videbatur) rex manu præhensum obtestatur, regnum curet, vim & iniuriam ab ijs prohibeat, atq; saluos ac incolumes dimittat, quos ex Hungaria Austriaq; ac cæteris ditionibus secum adduxerat. Georgius solari, melius sperandum dicere, ea ætate ipsum esse, vt morbo superato multos annos regnare possit. Rex & morbi violentiam sentire se, & si quæ oratus erat faceret, breui pro eius salute apud deum intercessurum affirmabat. Non potuit tenere lachrymas Georgius, & de valetudine meliùs sperare iusso, de se suaq; fide liberaliter promisit. Finito sermone, intromissis sacerdotibus, de curatione animæ actum: Rex ornamenta sua Pragensi Ecclesiæ legat, ac ne vlla amplius mundi superesset vanitas, crines, quos fulgentis auri instar habebat, amputari iussit, deinde vltimis sacris perfunctus, candelam benedictam petit, eam manu præhendens, & saluatoris imaginem inruens, orationem Dominicam, ad finem vsq; perduxit: & pronunciatis vltimis verbis, sed libera nos à malo, nihil amplius locutus: sed quiescẽti similis, sexta & trigesima hora, quam ægrotare cœperat, animam deo reddidit. Incidit ipsius mors in Idus Nouembris, anni ab orbe redempto, millesimi quadringentesimi quinquagesimi octaui. Corpus eius regia pompa elatum, in arce Pragensi, apud Carolum Quartum proauum, sepelitur. De morbi genere, quo sublatus est, neq; tum neque postea certi aliquid constitit, & in eiusmodi rebus tutius esse rerum scriptores putant, famam citare testem, quàm ipsos aliquid affirmare. Cruditate stomachi nonnulli, peste alij per-

Ladislaus duo à Podiebradio petit.

Ladislaus moritur, 23. Nouẽbr. anno 1458.

De morbi genere nihil certi cõstat.

emptum volunt, eiusq; indicia apparuisse circa inguina. Medici Germani, quorum opera præcipuè vsus fuerat, veneni suspicionē fecisse perhibentur, postquā ex Boëmia ad suos rediêre. Id vulgus pro certo appræhendit, veréne an ex odio Boëmicæ gentis, cui tum ea propter relligionem obnoxia erat, incertum. Boëmi certè iniuriam hic suis hominibus fieri affirmant.

Nihil spei in humanis collocandum.

Obijt nobilissimus adolescens, duodeuigesimo ætatis ãno, in quo mors omnium mortaliũ spem eludens, nullã in rebus mortalibus spem collocari debere, satis declarauit. Siue enim nataliũ splendorem aliaque fortunæ dona, siue formæ decus, moresq; ac virtutes, cęterasq; tam animi quam corporis dotes, siue ętatem rebus gerendis integram, consideremus: omnia hæc in illo abundè fuêre; quem tamen non diutiùs superesse placuit illi, cui quicquid placet non nisi iusta de causa placet. Sed ne longior sim, formam corporis eius & hæc ipsa latius descripta, qui volet, ex Bonfinio ac alijs petat. Morte Ladislai audita ingens per totam Europam dolor Christianorum principum animos inuasit. Sperauerant enim ex ipsius & Gallorum regis cõiunctione, eas vires coalituras, quibus Turcarũ impetus à nostris finibus submoueri posset. In Gallia certè nõ minor quàm in Boëmia luctus fuit. Hungari quò minus ereptum sibi regem dolerent, in causa erat Ladislai Huniadis mors, vulgi animis etiamnum obuersans, præter illos, qui Coruinis inimici fuerãt, nam ij luctum agitabant. Austriaci verò mœsti nouos tumultus, bella intestina, agrorum deuastationes, rapinas, latrocinia, aliaq; incommoda sibi patriæq; ominabantur, angebatq; ipsorum animos, quòd ad Fridericum sese iterum deuolutos cernerent, quem hostem paulò ante sibi ac meritò infensum reddiderãt. Igitur & regis fatum, & semetipsos miserebantur, omneq; culpam in eos conferebant, quorum impulsu rex Pragam iuisse, eumq; nuptijs locum destinasse credebatur. Itaq; cùm per eosdem dies Eitzingerus à Cęsare Viennam rediisset, multorum conuicijs impetitus est, quod Regem Pragam deduxisset, Boëmis vti agnũ mactandum obiecisset. Has populi voces magistratus inhibuit, non tam in gratiam Eitzingeri, quàm ne Boëmi irritarentur, quos pacatos sibi vicinos quam infensos esse malebant. Ladislao vita functo, tres omnino hęredes supererãt, pari ipsum agnationis iure contingentes; Fridericus Imperator, Albertus Sextus eius frater, ac

Luct⁹ ingens ob mortē Ladislai regis.

Austriaci nouos tumultus timent.

Ladisl. tres reliquit hæredes.

tet,ac Sigiſmundus Tirolenſium princeps, vtriuſq; patruelis, quibus omnibus idem qui Alberto Ladiſlai patri proauus fuerat, Albertus Sapiens, quem & contractum vocant.

Inter hos de diuidenda hæreditate magna extitit controuerſia, Fridericus enim natu maximus, Auſtriam ad ſe trahere nitebatur. Albertus verò ſuorum conſilijs inſtructus, ſatis illi prouinciarum eſſe dictitabat, primigeniorum iura in paternæ hæreditatis diuiſione pro eo nimium valuiſſe, ſui in alijs & Sigiſmundi rationem eſſe habendam, ad hæc tranquilliorem reip. ſtatum illic eſſe, vbi princeps ſuis adeſſe poſſet, neque ob multitudinem prouinciarum nunc hos nunc illos adire, & maxima ferè negocia per præfectos adminiſtrare cogeretur. Friderico præter paternas ditiones Imperij molem incumbere, cui vni, parem ſi ſe præſtiterit, ſatis in ea laboris ac negocij inuenturum. Hæc atque in hanc rem plura in vulgus ſpargens Albertus, hoc agebat, vti Auſtria ſibi ac Sigiſmundo traderetur, Friderico excluſo, atque ijs quæ antea habebat contento. Neq; enim dubitabat, ſi eorum opibus adiutus, quos ſibi addictos habebat, eò rem adduxiſſet, quin omnia ſibi in Auſtria prona ac facilia eſſet habiturus. Erat enim Sigiſmundus miti ac placido ingenio, quem Tirolenſium gubernatione Sueuicisq; ac Helueticis negocijs impeditum, vel Auſtriam ſibi omnem traditurum, vel eius adminiſtrationē integram eſſe permiſſurum, ſperabat. Interim qui Auſtriam eo tempore gubernabant, ne tam dubio rerum ſtatu, aut principum odium, aut aliorum repræhenſionem incurrerent, pro ſe nihil ſtatuere volentes, conuentum quatuor ordinum Viennę indixēre. Ibi cum de obſequio principibus præſtando, exquiſitę eſſent ſententiæ, omnes vno ore pronunciarunt, nulli eorum obediendum eſſe, quoad ipſi inter ſe concordes, certi aliquid ſtatuiſſent. Cum enim quilibet optimo ſe iure Auſtrię præeſſe debere contenderet, ſciri non poſſe, quis quibus ſit anteferendus, neque interim vni illorum ſeorſum, neque tribus inter ſe diſſidentibus, obediri poſſe. Igitur prouincia nulli legitimo comiſſa domino, iterū latrociniis, furtis, ac rapinis crudelius quàm vnquam antea vexari cœpta, Vdalricus Eitzingerus, Michael Burggrauius Magdemburgicus, Vvolfgangus à Vvaldſee, Bernhardus Schaunbergicus & alij quidam proceres à principibus impetrarunt, vti ſibi poteſtas gubernandę Auſtriæ traderetur,

De hæreditate contentio.

Alberti turbulenta conſilia.

Sigiſ. Archidux leni animo.

Auſtria latrociniis infeſta.

tetur,

retur, quoad proximus ordinum conuentus concordiam inter ipsos stabiliret.

Dum hæc Viennæ & in Austria fiunt, Boëmi Pragæ comitia regi creando habuêre. Competitores eius regni erant Fridericus Imperator, Albertus & Sigismundus Austriaci, Casimirus Poloniæ Rex, & Guilielmus Saxoniæ princeps. Aderant & Gallorum regis legati, cui spem fecerat Sdenco Sternbergicus legatus. Georgius verò Podiebradius ad regnum haud dubie adspirans, prudenti consilio vsus cauerat, ne quisquam legatorum in concilium admitteretur, antequam rex esset declaratus. Iam enim ante notum erat, quid peterent, quasq; conditiones pro se quisque adferrent. Imperator ex veteri pacto inter Boëmiæ reges & Austriacos, regnum non tam sibi quam aut fratri aut patrueli petebat. Polonus & Saxo, quod minorem hic, maiorem ille Ladislai sorores ambo haberent, vxorum ius hæreditarium prætendebant. Galli nullum ius, nulla fœdera, sed amplissima promissa adferebant, si regis sui filium elegerint, omnia regni debita de suo persoluturũ, ante anni septimi finẽ nihil tributi exacturũ, omnia regno ablata suo Marte suisq; sumptib⁹ recuperaturum. Hos si in comitijs auditi fuissent, voti compotes fuisse abituros opinio erat. Anteq̃ in suffragia ventum est, quibus in domo prætoria veteris ciuitatis designatus erat locus, in proximum templum ordines supplicatũ iuêre, vbi Roggenzanus orationem habuit, qua vti præteritis exteris omnibus, præsertim Germanis genti, Boëmicæ iuratis hostibus, relligioni infensis, aliquem ex suo corpore regem crearẽt exhortatus, Georgium gubernatorẽ ea virtute, eaq; potentia, armorumq; ac rerum gerendarum vsu præditum esse contendit, vti eo nemo neq; domesticorum procerum, neq; exterorum competitorũ melior, regnoq; vtilior esse possit. Itaq; cum in curiam ventum esset, Georgius faustis omnium acclamationibus Boëmorũ rex est salutatus.

Boëmici regni competitores.

Gallorum ampla promissa.

Georgius Podiebradius Boëmiæ rex.

Circa idem ferè tempus, Hungari quoq; ad Pesthum comitia habuêre. Aderant cum Michaële Zilagio, Mathiæ Coruini auunculo Thomas Zechel præfectus Aurançe, Sebastianus Rosgonius, Ladislaus Canisa, Pancratius Zentmiclus, aliâs à S. Nicolao, ac pleriq; oẽs ij, q̃ Coruinorũ factioni æquiores, in Ladislai suppliciũ nõ consenserant. Illi omnes amisso rege, neminem ex Germanis imposterum eligere decreuerant. Qui ex altera factione erant, Budæ

in arce

in arce sua & ipsi consilia agitabant: cuius principes hos fuisse memorant: Ladislaum Garam, comitem palatinum: Nicolaum Vilachum Croatiæ præfectum, summa nobilitate pollentē, & Coruini nominis æmulatorem: Paulum Linduanum, Bani filium: cæterorumq; nobilium ordinem nō paucum. Michaël verò Mathiæ auunculus, magno exercitu Pesthum adducto, si qui minus vellēt, eos vi & mortis metu facilè adigebat, vti nepoti Mathiæ suffragiū suum darent. Is tum Pragæ apud Georgium regem, in libera custodia erat, necdum suę libertati restitutus. Viēnam à Ladislao rege deductum, antea meminimus. Ibi cum relictum sciret Georgius, quo tempore rex animam agebat, detracto illi sigillo literas signauerat, quibus Viennam missis, Mathias Pragam perduct⁹ est. Sciebat enim Georgius magnam ibi prædam esse, & præsente pecunia illum à suis redimendum asseruabat, iamq; per internuncios sexagies mille aureûm plerią;, nonnulli quadragies redemptionis pretiū, pactum fuisse dicunt. Vbi verò ab Hungaris regem electū esse resciuit Georgius, mensæ suæ adhibitum, ac (vt quidam volunt) supra se collocatum interrogare cœpit, ecquid tandem præmij accepturus esset, si fœlici ac insperato ipsum nuncio bearet? Mathias re subita perculsus, magnas quidem res magna decere præmia respondet, se verò in aliena potestate esse, ab omni pecunia imparatum. Ibi Georgius: Salue, inquit, Mathia Hungariæ rex, non mihi pecunia tua, sed amicitia atque adeò affinitate opus est, neque eas à me tibi oblatas aspernari debes, vt quos pari fortūna deus, atque eodem tempore, ad regium culmen euexit, mutuo necessitudinis nexu coniuncti, alter alteri in omni vita opem auxiliumq; præstemus. Itaque iam dein liber esto, meamq; hanc filiam, quod fœlix faustumq; sit, tibi de sponsam habeto. Mathias accepta conditione, ac sponsalibus ritè celebratis, in Hungariam ire perrexit, deducente ipsum socero ad regni fines, & magnam auri vim ab Hungaris recipiēte. Sexagesies mille aureûm numûm quidam decretum esse, alij quadragies prodidêre. Hæc circa anni vndesexagesimi initium gesta sunt. Interim proceres Austriaci, principum animos in concordiam redigere, omni studio conati, nihil efficere potuerunt. Cumquè Viennam venisset, Imperatori priuatæ Petri Strasseri ædes, Alberto Pragensis domus assignata est, Sigismundo Laurentius Haydemus vrbis consul & antiquæ

Hungari indicas factiones diuisi.

Mathias Coruinus ī Hungaria rege eligitur.

Georgij regi, ad Mathiā verba.

Mathias ī Hungariam pergit.

1459.

Petr⁹ Strasser⁹.

Laur. Haydem⁹.

familiæ patricius hoſpitium præbuit. Arx Viennenſis, propria principis ſedes, prouincialium firmo præſidio tenebatur, nulli aperienda, priuſquam inter ipſos conueniſſet. Conuentu procerum coacto, Vdalricus pro Friderico verba faciens, non ætate tantum, ſed prole cæteris ſuperiorem eſſe illum, qui ex veteri ſuæ gentis inſtituto, rei ſummæ præeſſe deberet, contendebat, qua in re ne ius ſuum eripi ſibi paterentur, orabat. Albertus ex iure gentium, in hæreditate, quæ æqua omnibus obueniſſet, ſui quoque ac patruelis Sigiſmundi, rationem haberi debere affirmabat. Proceres maioris negocij rem eſſe pronunciant, quàm vti diiudicari poſſit, differendam eſſe actionem integram, in alterum conuentum, plures ac maiori authoritate fretos eſſe aduocandos. Igitur ad finem menſis Ianuarij, frequens omnium ordinum conuentus haberi cœptus, & ex ijs ſelecti ſunt præcipui nominis aliquot viri, quorum arbitrio controuerſia omnis componeretur. Hi ſi minus inter ſe conuenirent, quatuor præſides dati Michaël Burggrauius Magdemburgicus, Bernardus Schaunburgicus comes, Vvolfgangus à Vvaldſee, & Vdalricus Eitzingerus. Hi primùm omniũ decernunt, nihil ſe acturos, niſi priùs depoſita omni ſimultate, principes in gratiam ſecum redeant. Id quò minus fieret, in cauſa fuit exaſperatus Alberti animus, qui in arcem admitti poſtulans, cum nihil impetraſſet, ne frater ſe inſcio vrbem reciperetur, veruit, & minabundus abiit ad Rhenum, copias paraturus, vti quod iure minus poterat, armis obtineret.

Alius indicitur Conuentus.

Inter hæc Mathias Hungariæ rex, legatos Neapolim ad Imperatorem mittit, Varadienſem antiſtitem, cum alijs duob⁹ primatibus, qui ſacram regni coronam, eaq; loca, quæ ab illo tenebantur, repeteret, reddere nolenti: bellum denunciarent. Inſtigabant verò Fridericum aſſiduis literis, ac nuncijs, reguli quidam, qui ab initio Michaelis Zilagij factioni aduerſantes, Mathiæ electionem improbauerãt, vti corona, quam habebat, retenta, nobiliſſimum Hungariæ regnũ, ab ignobilis Mathiæ dominatu, vindicaret. Principem inter eos locum habebat: Nicolaus Vilachus, quem ſequebatur Graphnitzerus, Paumkircherus, Hilderbonius, Paulus Banfius, Ladiſlaus Palezius, Sigiſmundus S. Georgij comes, ac alij aliquot citerioris Hungariæ proceres. Ii omnes Imperatori fidem opesq; ſuas, militem item ac commeatum ſe daturos pollicentur.

Mathiæ legatio ad Cæſarem.

Fridericus Imp. ad capeſſendum Hũgariæ regnũ ſollicitatur.

Sunt

Sunt qui Fridericum ab illis Neapoli regem Hungariæ creatum, atque ea de causa tàm illic, quàm Viennæ supplicationes publicè habitas meminêre. Adfirmat idem Nicolaus Langmannus Friderici sacellanus, quem in re præsenti adfuisse credibile est, notatq́; Fridericum vti ante septennium Romæ, eo die quo canitur Lætare Hierusalem, Imperij: ita tunc eodem die regni Hungarici coronam suscepisse. Hæc ex manuscriptis hic referre volui, quæ Bonfinius aut nesciuisse, aut data opera omisisse videtur. *Frider. contra Mathiam à quibusdam rex eligitur.*

Hæc vbi Mathias accepit, Simonem cognomento Magnum, cum exercitu in superiorem Hungariam ac Austriæ fines mittit, vt eorum agros qui defecerant depopuletur, & Friderici conatus inhibeat. Huic Fridericus, Vdalricum Graueneggerum opposuit, cui Nicolaus ac alij sese coniunxêre. Qui cum ad oppidulum Kermendum, in Castriferrei comitatu metati essent, Simon non explorato hostium numero, celeritate vsus & nec opinato aduentu obrui posse ratus, in ea loca venit, vti cum periculo pugnandum, aut cum flagitio fugiendum esset. Statuit igitur prælio decernere, neq; hostis pugnam detrectabat. In sinistro cornu Sigismundus, in dextro Nicolaus curabat, medium agmen ex Germanis erat. Magnis vtrinque animis in prælium itur, neque minus pro gloria quam pro salute acriter diu confligitur. Tandem Simon, dextrum suorum cornu inclinari videns, mediamq́; aciem à Germanis grauis armaturæ equitibus vrgeri, fugam coactus inijt, equitatum à tergo hostibus obijciens, qui persequentium impetum nonnihil tardaret. Quo pauciores in fuga cæderentur, in causa erant Nicolaus ac Sigismundus, qui ne à Germanis in Hungaricum sanguinem sæuiretur, receptui signum canere iusserunt. Multi ex Hungaris viri fortes eô die desiderati. Nec verò incruenta Cæsarianis cessit victoria, cæsi non pauci, plures vulnerati sunt, vtrinq; enim viri strenui fuêre. Inter Germanos Mötschium fuisse quendam (fortè an Amasianis quispiam fuerit, nam ego præter cōiecturam nihil habeo) in manuscriptis inueni, qui tribus equis in conflictu amissis, quartum inscenderit, multisq́; vulneribus aduerso corpore exceptis, magnum victoriæ momentum suis attulerit. *Simon Magnus.* *Vdalr. Grauenegger.* *Bellum Hungaricum.* *Hungari prælio victi.* *Mætschij in prælio virtus.*

Non multis diebus post, nascitur Friderico filius, vigesimo secundo die Martij, qui eo anno cœnæ domini sacer erat. Cuspinianus duodecimum eius mensis ponit, quo D. Maximiliani memoria non- *Maximilianus Prim⁹ nascitur.*

ria nonnullis celebratur: sed prior supputatio cum manuscriptis, & ad Paschalis festi rationem conuenit, quo ipso die, puer à Sigismundo Volckensdorffio Salisburgensi præsule, sacris baptismi vndis tinctus, Maximiliani nomen accepit, suscipiente ipsum Nicolao Vilacho, Croatiæ præfecto. De nominis ratione alij aliter conijciunt. Sunt qui diuinum nobis Fridericum facere volentes, ducto ex astris augurio, Fabij Maximi, ac Pauli Æmilij, nomina coniunxisse dicunt, quorum facta esset æmulaturus. Lazius (vt supra paucis attigi) monitum in somnis Fridericum Cileiæ periculum euitasse, & Maximiliani Laureacensis antistitis, illic martyrio affecti, nomen puero imposuisse, narrat. Ego in re non magni momenti, hoc tantum affirmare possum; cum in tam Augusta gente, non deessent laudatissimorum principum nomina, non sine peculiari aliqua causa id nomen, tùm primùm, in eam prosapiam esse inuectum. Non temerè enim ab auitis nominibus recessère Austriaci, vtq; Sigismundi nomen à Cæsare eiusdem nominis, qui pro eo fideiussit, acceptum, ita non nisi post Burgundiam & Hispanias Austriæ coniunctas, ad Caroli ac Ferdinandi nomina deuentum est. Sed de his satis.

Nicolaus Vilachus Croatiæ præfectus.

Nominis ratio.

Mathias Rex, post aduersam suorum pugnam, ad artes confugiens, crebris nunciis Nicolaum ac Sigismundum, suprema aduersæ factionis capita, eò inducit, vti domesticum suæquè gentis principem, externo præferant, & relictis Friderici partibus, suas sequantur. Quod vti facilius assequeretur, & vtrunq; arctius sibi deuinciret, Sigismundo Hungariæ superioris præfecturam concessit, Nicolao Bossniensis regni spem fecit. Bellum deinde instaurat, Sigismundum Simoni collegam adiungit, qui Cæsarianos aggressi, satis fœliciter rem gerunt. Fridericus nouas & ipse copias parat, bellumq; continuare statuit. Mathias de regia corona sollicitus, noua iterum legatione, imperatoris animum sibi conciliare experitur. Legationis caput idem qui antea Vradinensis, vti in mandatis habebat, moderato ac leni sermone Fridericum orat, Hungaris coronam reddat, Mathiam vt filium agnoscat, regni tutelam suscipiat, pacem & fœdera colat, neque posthac Hungarus & Germanus vllo in discrimine habeantur. Imperator, pacem sibi ac fœdus cordi esse, respondet, Mathiam se filij loco habiturum, coronam æquis conditionibus redditurum,

Mathias proceres Cæsarē secutos sibi cōciliat.

Mathias iterū legatos mittit.

multis

multis se damnis, ab eo tempore quo illam accepisset, multis belli incommodis petitum, magnos pro Ladislao sumptus fecisse; quarum rerum omnium si rationem haberi viderit, bello temperaturum. Interim Mathias & ipse nihil hostile admittens, veteres amicos per Hungariam regia humanitate prosequatur. Hoc responso legati ita discesserunt, vti de corona precio redimenda, deq; sumptibus restituendis, ad regem ac regni ordines referrent, firmaeq; interim induciȩ seruarentur. Legati vbi domum venēre, lętis omnium animis auditi fuēre.

Induciæ cum Hungaris.

Cæsar posthæc, quid Albertus frater Viennensibus intermi-natus esset, non ignarus, vti factionem illius impediret, Viennam profectus est. Accurrit & Albertus, ob admissum in vrbem fratrē, Viennensibus succensens. Iterum ergo de concordia agi cœptum, quam rem Ludouicus Palatinus, qui ijsdem diebus aduenerat, summo studio adiuuit. Lazius perfectum ab eo negocium refert, in manuscriptis aliter narratur; quæ mihi hic sequi visum est. Ludouicus parum se proficere videns, antequam in Bauariam abiret, Viennēsem magistratum, ac reliquos proceres accersitos orat, & exhortatur, vti operam dent, ne principes inter se bello committantur, sed quacunque potius concordiæ lege conficiantur, ne patria ipsa & subditorum omnium salus in extremum discrimen adducatur. Prouinciales Palatini consilium secuti, omnem industriam adhibuerunt, sed obstinatis animis Albertus ac Sigismundus, quibus inter ipsos cōueniebat, æqualem Austriæ diuisionem vrgebant, Cæsar contra pacta legesq; patrias eam esse contendebat. Illorum postulata non æquis auribus accipiebant plerique, quibus Austriam diuidi non placebat. Quod animaduertentes Albertus ac Sigismundus, quò suos confirmarent, ac reliquis metum incuterent, mille quingentos equites, quos in agro suburbano habebant, effractis, quà per D. Theobaldum suburbium, quaque prope arcem ingressus in vrbem est, portis, intromisēre. Cæsar id futurum veritus, antequam in vrbem veniret, cum Viennēsibus ne permitteretur, pactus fuerat. Igitur rei nouitate motus, cum ipsis expostulat, missisq; ad principes nunciis, quid sibi vellent sciscitatus est. Principes bono animo esse iubent, nullam vim parari, in sui tutelam intromissos equites dicunt. Viennenses sese excusant, prȩsidia & vigiles ex ciuibus assignant, discedere volentē exorant,

Cæsar Viennam venit.

Lud. Palatinus pacem facere studet.

Austria ex pactis conuentis diuidi nō potest.

Cæsar cum Viennensibus expostulat.

exorant, omnia tuta fore promittunt. Cęsar, contra subitos incursus, proximas plateas catenarum obiectu munit, pręsidia per vicinas ædes disponit. Prouinciales maiore studio iterum ad concordiam principes exhortati, tandem eò rem adducunt, vti Cæsari Austria inferior vsq; ad Anasum relinqueretur, ea verò regio quæ supra Anasum est Alberto cederet, Sigismundo superior Carinthia, Tiroli contermina, traderetur, in arce Viennensi suum quisque hospitium, seorsum ab aliis haberet.

Concordia inter principes.

His ita transactis, Cæsar sub finem mensis Iulij Neapolim rediit, neque enim Viennæ propter intromissos equites, satis tutum se esse putabat. Albertus eo tempore (variant hic scriptores, & paulò antè nonnulli, alij post, id esse factum volunt) à Viennensibus adiutus, prædonum aliquot latibula expugnat, ipsos prælium ausos fundit, captos in crucem agit. In ea expeditione, Gerardus Fraunauerus, glãde plumbea ictus, perijt. Huic Cęsar viuente adhuc Ladislao, & arces quasdam in Austria occupante, arcem quãdam Ortam nomine, vltra Danubium sitam, cum ditione subiecta, tradiderat, ac subditis, vti ipsi parerent, iniunxerat. Eam à morte Gerardi, frater eius Cunradus vti hęreditariam possidebat, neque repetenti reddebat. Is Alberti partibus & antea studuerat, & tunc vti contra Cęsarem se muniret, seditiosis illum vocibus ad nouos iterum tumultus extimulabat, quæ res maxima belli ciuilis incendia excitauit. Albertus enim ad ea, in quæ spontè propendebat, incitatus, postquàm proceres quosdam sibi coniunxisset, quo firmiora sibi auxilia pararet, de Bœmiæ rege in societatem vocando consilia agitabat. Id improbantes Vdalricus, Stephanus, Osualdus, & Sigismundus Eitzingeri, relicto Alberto, Cæsaris partes secuti sunt.

Gerardus Fraunauerus.

Orta arx.

Cũradus Fraunauerus.

Eitzingeri ab Alberto ad Cæs. transeunt.

Albertus igitur cum Viennam venisset, omnia dissimulans, Vdalricum, ad colloquium vocatum, capi iubet. Ille multis se excusare, sua in ipsum studia cõmemorare, quæ si processissent, alium in Austria principem futurum fuisse neminem, postremò dicere, parum consultò hæc ab eo fieri, quæ apud proceres nullũ ipse decus essent paritura. Viennenses atque ex prouincialibus nonnulli pro eo laborabant, quibus intercedentibus & causam scire cupientibus, responsum est, multa contra principis salutem molitum esse, adulterasse nescio quas literas, ac veneno grassari voluisse,

Vdalri. Eitzingerus capitur.

quarum

quarum tamen rerum nulla dicebantur argumenta. Ita Vdalricus in superiorem Austriam captiuus abducitur. Propinqui ipsius atque amici, cum neque ad intercessionem Boëmiæ Hungariæque regum dimitteretur, nec legitimæ disceptationi daretur locus, ad bellum se parant, & auxilia Boëmica implorant, iamq; non pauci ex Boëmia ac Morauia milites sese ad ipsos aggregabant.

Vdalricus Eytzingerus captiuus abducitur.

Cæsar per eos dies ad Rhenum aberat, qui suorum literis certior factus, quas potest copias secundo Danubij amne Viennam præmittit, paucisq; diebus sequitur. Iam Eitzingeri Alberto bellum denunciauerant, & superioris Austriæ agrum populabundi percursabant, & Boëmię proceres cum auxiliis adetant. Igitur Albertus Corneoburgum profectus, militem cõscribit, & hosti obuiam ducit. Boëmi ad quinque hominum millia, carrorum obiectu se munierant, nec aperto Marte cõgrediendi copiam dabant. Mox retrogrediẽtes: Albertus Laam vsq; insecutus castra ibi metatur. Cùm verò regem maiore cum exercitu aduentare rumor esset, Corneoburgum rediit, & præsidio illic collocato Viennam secundo fluuio, atque inde Neapolim abiit. Nolebat eo tempore contra Fridericum aliquid cogitare videri, & quòd maiorẽ quam crediderat belli molem ab Eitzingeris eorumq; confœderatis sibi imminere cerneret, concordiam sibi cum fratre necessariam iudicabat. Itaque pacem Viennę initam, denuò confirmant, eaq; de re literis inter se cauent. Cumq; Cæsar de Eitzingeri causa interpellaret, Albertus totam eam rem ipsius se arbitrio permissurum pollicetur. Sub finem Augusti Cæsar Ioannem Vngnadium, ac Ioannem Rorbachium cum alijs quibusdam ex cõsilio suo Viennam misit. Aderant quoque Alberti & Sigismundi Archiducum legati, à quibus Viennenses prioris iuramenti relligione soluti Friderico Cæsari, eiusq; hæredibus fidem obsequiumq; præstituros se iurant.

Eitzingeri Alberto bellum indicunt.

Albertus pacem cum fratre firmant.

Viennenses Cæsari iurant.

Inter hæc Boëmiæ rex in Austriam progressus, castra propè Cremsium habebat. Ad eum Cæsar ex suis misit, sciscitatum, qua de causa eam expeditionem suscepisset, quóue ipsius facto vel dicto læsus hostilia faceret? Ille nihil se imperatori incommodare respondet, Alberti, qui hostis esset, ditionem inuadere. Legati omnia iam renunciasse Albertum, neque iam ipsum sed Imperatorem iniuria affici demonstrant. Itaque Boëmus Griessenstainium

Boëmiæ rex in Austriam ducit.

redit, moxq; post aliquot interlocutiones constituitur dies, quo ipse ac Cęsar ad Danubij pontem conuenirent, ac de omnibus inter se transigerent. Interim Cæsar cum vxore ac liberis Viennam venit. Inde ad dictum diem cum Georgio rege congressus: post longam disceptationem, controuersa omnia componit. Numerantur regi, sedecim aureûm numûm millia, pro Cunrado quodá Holzelio pacta, quem is Pragæ captiuum habuerat, ex qua pecunia, persoluto militibus stipendio, Austriæ finibus excederet. In conditionibus quoque continebatur, vti Albertus intra quindecim dies, Vdalricum Eitzingerum, Friderico traderet. Sunt qui hæc non inter ipsos, sed per oratores acta fuisse narrant. Boëmi, vti conuentum erat, in tres exercitus diuisi, quò minus prouinciæ damni inferretur, finibus excedunt.

Cæs. & regis congressus.

Conradus Holzelius liberatur

Cæsar Viēnam regressus, cum Alberto ac proceribus, Eitzingerorum controuersias tandem componit, his ferè conditionibus: Captiui vtrinque reddantur, arces, pagi, villæ, ac prædia bello capta, ad veteres iure dominos redeant. Vdalricus absq; lytri persolutione, fratribus in arcem Schratendaliam liber exhibeatur, omnem veterum iniuriarum vindictam, & ipse, & fratres eius, ac propinqui renuncient, idq; literis caueant. Si aut ipsi aut Albertus iure experiri malint, id illis liceat: secundum leges Austriæ ac Romani Imperij. Alberto, vti imposterum quietior pacta conuenta seruaret, comitatus duo insignes Styrę scilicet, ac Neoburgi ad Oenum, cum oppido Pontis ad Leytam veluti corollarium adiecti fuêre. Iamque Austria ex ciuili bello respiratura videbatur, nisi peruersi quidam homines, ac publicæ tranquillitatis hostes, nouas discordiarum occasiones quæsiuissent. Milites quippe, atque ex his Boëmi præcipuè, quorum opera Albertus vsus erat, ob stipendia integrè non soluta, per prouinciam latrocinia passim exercebant, ac subditis vndique damna inferebant grauissima, quos contra ciues & rustici ex locis circumuicinis educti, mille & quingentos ex eis capiunt: cæteris fusis fugatisq;. Erant insuper in ea Austriæ parte, quæ Marchæ campus vocatur pagi aliquot, quos Cæsar tutor adhuc Ladislai, Eitzingero dederat, hos ille fidei sacramento obligatos habebat. Ægrè eam rem ferebanr ex ordinibus nonnulli, contra libertatem id esse factum dicentes. Multi præterea, ditiones quasdam & prædia renebant, super quibus diplomata

Albertus cum Eitzingeris pacem facit.

Noua discordiarum semina.

plomata, à Ladislao sibi concessa, ostendebant. Ea Cæsar irrita esse volebat, quę Ladislaus, nondum sui potens, nec rectè, nec ordine fecisset. Cum illis causam suam sociabat Cunradus Fraunauerus, & communicatis inter se in pago Stockeravv consilijs, diem futuro conuentui dicunt Gelesdorffi, in octauum Idus Ianuarij. Hoc ipso anno, Sigismundo Archiduci, graue dissidium cum Episcopo Brixinensi fuit, de quo paucis dicam.

Anno quinquagesimo Brixinenses, adstipulante Sigismundo, episcopum creauerát, Leonardum Vvismaierum, Parochum Tirolensem; hunc confirmare nolens summus pontifex, Nicolaum Cusanum, virum eximiè doctum, substituit. Huic Sigismundus, circa annum sextum & quinquagesimú, arcem Taufers, cum subiecta ditione oppignerauerat. Cum verò, se inuito, factú esse episcopum princeps nó concoqueret, ac aliæ item offensiones quotidiè orirentur, erupit tandem in apertum odium simultas, & Sigismundus captum, in oppido Brunegga, episcopum, aliquandiu in custodia habuit, ob quam rem, Pontifex illi sacrorum vsu interdixit. Is erat Æneas Syluius Piccolominæus, qui Calixto suffectus, Pij Secundi nomen acceperat. Multæ ex eo turbæ extitêre, de quibus in tempore dicturi, finem huic libro facimus.

Leonard⁹ Vvismaier.

Nicolaus Cusanus.

Pius Secundus.

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

DE Conrado Fraunauuero multa in Cæſarem peruerſa moliente, hoc libro dicitur: Dumq́; Cæſar iure contra ipſum agere tentat, Goritiæ Comes nouos in Carnis motus excitat; ſed breui debellatus, pacem petere compellitur. Heluetij, Pontificis inſtinctu, Sigiſmundo Auſtriaco bellum mouent, quod tamen Ludouico Palatino adnitente compoſitũ eſt. Viennenſes obedientiam Cæſari detrectantes, vrbe ipſum excludunt, & fratrem Albertum contrà accerſunt: iunctis deinde viribus, Cæſarem in arce Viennenſi obſident: vbi cum vxore & Maximiliano filio multa perpeſſus aduerſa, Georgij Boëmiæ Regis auxilio liberatur, & pax inter fratres conficitur: ſed improborum quorundam hominũ, potiſſimùm verò Holzeri conſulis Viennenſis, omnis ſeditionis authoris, contrarijs ſtudijs, non firma diu fuit, vtrinq́; igitur ad arma reditum. Captus interea Holzerus, cum quibuſdam complicibus, dignas perfidiæ ſuæ pœnas luit. Eo ipſo tempore rapinæ & latrocinia per Auſtriam inualuerunt, & Matthias Vngariæ rex, pro ſacra Regni corona reſtituenda cum Cæſare pactus eſt, paxq́; perpetuis duratura temporibus inter ipſos firmata: Moriente tandem Alberto, Auſtria Imperatori conciliatur, & Viennenſes, in ipſius verba iurantes, denuò in gratiam recepti ſunt: Sigiſmundus quoque Auſtriacus circa idem tempus cum Pontifice in gratiam rurſus redijt.

ADVENERAT dictus conuentui dies, & prouinciales, qui frequentes aderant, ne quid contra Cæſarem moliri videantur, per internuncios eum orãt, vti legatos eò mittat, qui in re præſenti adſint, quæq́; illic acta eſſent, ad ipſum referre omnia poſſint: quod ſi minus videretur, tum ſe ex ſuis ad ipſum miſſuros, qui quid actum ſit exponant, interim, de libera commeandi ſecuritate, fiduciæ tabulis caueatur. Fridericus, priore poſtulatorũ parte reiecta, alteram approbauit. Mittuntur itaque ex conuentu, qui ordinum nomine ipſum orant, vti libertatem Auſtriæ, veteraq́; priuilegia, ab Alberto, Ladiſlao, & maioribus cõceſſa, firmet, contrà: quicquid ſuperiorum temporum iniquitate inuectum, ea labefactare videretur, id irritum eſſe iubeat. eam ſeſe rem pro ſua quemq́; facultate adiuturos conueniſſe. Ad hęc vbi Cęſar non eo modo, quo ſperabant, reſpondiſſet, nouum rurſus conuentum

1460.
Conuentus Geleſdorffij.

indicunt

indicunt Vvolderſdorffij, iamq́; audaciores facti, capita nonnulla postulatorum ac grauaminum deſcripta, vti ex plano legi poſſent, templorum valuis affigebant. Inter illa præcipuum erat de moneta, cuius ratione à nonnullis malè adminiſtrata, rerum precia intendi, paucisq́; diteſcentibus, reliquos ad inopiam redigi, grauiter conquerebantur.

Conuẽtus Vvolderſdorffij.

Inter hæc Cæſar Cunrado Fraunauero diem dixit, quo, coram iudice ad hoc conſtituto, de controuerſijs omnibus ipſius procuratori reſponderet. Iudex erat Vdalricus Pataujenſis Epiſcopus, cui aſſeſſores ex Auſtriacis ac Stirijs proceres aliquot dati. Cùm dies aduenisset, audita Cęſaris actione, is qui Cunradi vicem aderat tergiuerſari, neq́; coram ijs iudicibus cauſam dicturum teſtari, cuius cognitio non ad ipſos, ſed ad præſidem prouincialem (Mariſcalcum vocant) pertineret, qui more patrio ius dicat. Id Cunradus ex ſuorum conſilio fieri iuſſerat. Decretum fit in hunc modum: Cum Conradus Fraunauerus legitimè vocatus, nec cõparuerit ipſe, nec per alios ad obiecta reſponderit, arcis occupandæ Imperatori Friderico ius fas eſſe: id decretum in acta relatũ, ac literis conſignatum, Cęſaris procuratori datur. Cęſar itaque conductis ad duo millia Boëmis, militem ex Auſtria ac Stiria conſcribi iubet, arcemq́;, niſi deditionem faciat, vi in poteſtatem redigi. Oppugnatur igitur arx, pinnęq́; & murorum ea pars quę vallo altior erat, tormentorum vi deiicitur, valli tamen & foſſarum obiectu, ſe tutati qui intus erant, magno oppugnatores incommodo afficiebant.

Fraunauer' iudicio ſtare detrectat.

Ortha acris obſidio.

Dum hæc ad Ortham fiunt, interim in Carnis tumultum excitauit Henricus Goritiæ comes, cauſam eius non inuenio, rem vti inueni narrabo: Comes ille Greiffenburgum pagum, cum arce vicina expugnatum, incendio deleuerat, agros circa ea loca depopulatus, Ortemburgam arcem obſidebat. Cæſar, accepto eius rei nuncio, Ioanni Vitobitio, de quo ſuperiore libro memorauimus, vti cum ijs copiis quas ſecum habebat, conatibus eius obuiam iret, negocium dedit, moxq́; Ioannem Poſingicum comitem, cum nouo milite in auxilium ei miſit. Hi iunctis viribus, Goritium Ortemburgo abire compellunt, ac munimentum quoddam, vallo & ſepibus inſtructum, ad Tragum amnem expugnant. Vitobitius dein hoſtium fines ingreſſus, quinq; ab ijs arces capit.

Goritiæ comes bellum mouet.

Io. comes Poſingicus.

Goritius propè debellatus fit Cæsari supplex. Comes propè debellatum se videns, de pace cum eo agere cœpit, numquam inposterum arma se in Cæsarem eiusq; subditos moturum, iurans, si amissæ arces restituantur. Vitobitius, vti Cæsarem adeat, veniam supplex atque pacem oret, hortatur; seq; pro ipso intercessurum pollicetur. Paret monenti comes, cui Cæsar serò aduenire respōdet, iamq; alijs eas arces attributas esse. Goritio iam quiescenti, Posingicum Viennam reuersum, Fridericus in castra ad Ortham ire iubet, quò & Vdalricum Graueneccerum & Andream Paumkircherum cum alia militum manu mittit, quibus Viennenses ducentos sclopetarios adiunxêre. Qui in arce erant, acriter se defendebât, & aggesta in vallum terra, ictus omnes tormentorum irritos reddebant. Interim Cunradus, ne sui diuturna obsidione, ex commeatuum inopia, deditionem facere cogeretur, veritus, templum quoddam, in vicino pago Schvveinvvart, munit, vnde suis præsidio esse, & commeatum in arcem importare posset. Id verò frustra fuit; nam arx nimis arctè & à multis obsessa, neque dolo neq; vi adiri poterat. Cùm igitur, sine magna militum iactura, expugnari non posse videret, neque diuturnam obsidionis moram, ex re aut dignitate sua esse putaret, Posingicus captata occasione, arcis præfectum ad colloquium euocat, remq; cum eo transigit, vti is, si Cunradus intra quatriduum obsessis auxilium non attulerit, arcem Cæsari tradat, stipendia pro se suisq; ab illo accipiat. Id vti pactum erat, vtrinq; seruatum; (neque enim Cunradus in tempore aduenerat) & præsidium arci impositum est. Inde templum oppugnari cœptum. Id Fraunauerus, clam à prouincialibus adiutus, omnium opinione fortius munierat, & commeatum quotidie inuitis Cæsarianis importabat: ipsos verò itineribus obsessis, ac iumentis captis, ad inediam adeò redigebat, vt obsideri potiùs ipsi, quam alios obsidere viderentur. Augebat hoc malum iniqua solutionis ratio, quod non nisi ex nouis quibusdam nummis stipendium militi numerabatur; quibus nihil ferè emi poterat. Cæsar igitur nullum operæ moræue precium illic fieri videns, militem domum inde reuocauit.

Schvveinuuart pagus.

Colloquiū inter obsessos & obsidentes habitū.

Imperator Viennensium in se animos scire cupit. Sub finem Aprilis Cæsar, vti hoc rerum statu Viennensium in se animos exploraret, magistratus eorum, ac opificum præfectos, in aulam conuocat. Sequuntur eos, ex ciuibus ac promiscua plebe, quamplurimi. Hos Cæsar per consiliarios alloquutus indicat,

in animo sibi esse, omnia ipsorum iura & priuilegia confirmare, monetæ quoque id remedium adferre, ne quid ex ea inposterum incommodi sequatur: id contrà ab ipsis petere, vti in eius verba denuò iurent. Hęc vbi proposita essent, exorto incertum vnde tumultu, omnes, alius alium impellētes, extra palatij portam erumpunt, cumq; ad S. Michaëlis ventum esset, clamor ab inquietis nonnullis tollitur, vicinas Ciliensium ac Mariscalci domos armatis hominibus plenas, quibus negocium esse datum, vti compręhensis magistratibus, impetum in reliquam multitudinem faciant. Itaq; trepida festinatione domum quisq; suam fugiunt, ianuas ac tabernas occludunt, defensioni se parant, cùm interim à Cæsare nemo se moueret. Paucis diebus, intellecto errore, & peruersorum hominum fraudulentia, pudore ac pœnitentia ducti, Friderico eiusq; posteris, fidem se atque obsequium præstaturos, conceptis verbis iurauêre. Cæsar quoq;, vti receperat, commoda ipsorum omnia, & immunitates à maioribus suis concessas, firmat, eaq; se conseruaturum promittit.

Tumultus Viennæ.

Viennenses denuò fidelitatem Cæsari iurant.

Re cum Viennensibus ad hunc modum composita, de prouincialium conciliatione agi cœptum. Venerat iis diebus Viennam Vdalricus Eitzingerus, cum aliis quibusdam proceribus, ad trecentos equites, impetratis à Cæsare fiduciæ tabulis. Aderant & regis Boëmiæ legati, qui eius nomine tanquam arbitri honorarij, lites omnes dirimerent. A Summo Pont. quoq; legatus aduenerat quidam Cardinalis. His coràm Eitzingerus, ac reliqui ordines, postulata sua exponunt, de moneta, vini, frumenti, salis, aliarumq; mercium portoriis, in quibus esse querebantur, quę immunitates suas ac priuilegia labefactare viderentur. Re diutiùs disceptata, nihil eo tempore transigi potuit, præterquam de monetæ reformatione, eaq; de re confecta sunt diplomata.

Eitzingeri ac reliquorum ordinũ postulata.

Posthæc Cunradus Fraunauerus quoq;, qui per eos dies, aliquot Præpositi Claustrineoburgensis, ac aliorum, qui in iudicio sententiam contra ipsum dederant, loca sui iuris fecerat, vocatus comparuit, Boëmorum maximè fiducia, qui præstita à Cęsare securitate, suam quoq; fidem interposuerant. Rogatus in concilio Cunradus, quid in arce Orthæ eiusq; ditióne iuris haberet? (nam in eo omnis controuersiæ summa vertebatur) & num literas emptionis exhibere posset? respondit: non illas se, sed alteras habere

Fraunauerus Claustrineoburgensis loca occupat.

 literas,

literas, quibus Cæsar, eius loci hominibus seriò imperauerat, vti Gerardo fratri suo dicto audientes essent: qui nisi eam ditionē ęre suo comparasset, nūquam id Cæsarem fuisse scripturum? emptionis literas aut iniquitate temporum deperditas, aut fraude ereptas esse. Facilè ab ęquis rerum ęstimatoribus intelligi poterat, Fridericum Gerardo arcem tanquam fiduciario tradidisse, nullo pecunię interuentu, ne ea, (vti plerumq; aliæ tum ditiones) ad Ladislaum perueniret. Id ita factum dissimulans Cunradus abiit. Mox verò Terbenseïum, insigne Episcopi Patauiensis municipium, occupat, præsidio munit, incolas in verba iurare cogit, nouum vectigal loco imponit. Eodem anno, Tulnæ quoq; in publico conuentu, cum Fraunauero actum est, sed frustra, iamquè audacior ille, ac procerum quorundam opibus fretus, pagos & municipia non pauca, occupabat, tributaq; subditis imperabat: moxquè dissidio iterum inter fratres recrudescente, ad Alberti se partes contulit. Sigismundo verò, ipsorum patrueli, non omnia domi quieta eo anno fuêre. De dissidio eius, cum Nicolao Cusano Brixinensi pręsule, ad finem superioris libri diximus, quo indies gliscente, Pont. Maximus hoc anno Heluetios, in arma, contra ipsum sacris prohibitum, excitauerat. Hi nulla priuata causa irritati, segnius negocium administrabant. Soli Bernhardus ac Vigilius Gradleri, tunc temporis Eglisouij Domini, antiquam cum eo simultatem habebant, à quo pulsi, Tigurinorum patrocinio erant, ius ciuitatis apud eos adepti. Igitur ab ipsis adiuti, Fussacum arcem expugnarunt. Cumq; Vitodurum oppidum frustra tentassent, Tigurini, maiore cum militum manu, vrbe egressi, eò profecti oppidum obsidione cinxêre, aduenientibus cæterorum quoque Heluetiorum auxilijs: in oppido erant duo & quinquaginta viri nobiles, cum præsidio militum haud cōtemnendo. Hi strenuè se gerendo, difficilem Tigurinis obsidionē faciebant. Tandem Ludouico Palatino medium se interponente, pax fit, in annos quindecim.

Trebenseium, Episcopi Pataviens. oppidum.

Heluetij Sigismundo bellum mouent.

Fussacum captum.

Pax inter Sigismūdum & Heluetios.

1461. Anno primo & sexagesimo ineunte, Georgius Boëmiæ rex, de Cæsaris consensu, Olomucium prouinciales Austriæ ad se vocauit, vti dissensiones omnes componeret. Aderant & Mathiæ regis Hungarię legati. A Cæsare venerunt Leonhardus Gurcensis Episcopus, Ioannes Volkesdorfius, Sigismundus Posingicus, & Ioannes Rorbachius. Multa eo in conuentu rex attentauit, sed

Conuentus Olomucensis.

quod

quod animi partis vtriusque obstinatiores essent, neque aliquid remittere vellent, nihil efficere potuit, & re infecta, discessum est. Proceres verò ac reliqui ordines, multa cum rege consilia agitabant, cui & Fraunauuetus sese addixerat. Sunt qui regem, ab ipsis consultum, dixisse ferunt, nunquam sese ipsis authorem fore, vti noua cuiusquam imperia sequantur, si Fridericum ferre nequeát, superesse duos ex eadem familia principes. Proceres postea ex suis ad Sigismundum legant, quo in loco res sit docent, consilium & opem petunt. Sigismundus siue domesticis rebus occupatior, siue Austriacos tumultus abhorrens, ad Albertum ire eos iubet. Is tum Linzij agebat, qui audita procerum legatione, non negligendam esse occasionem ratus, non defuturum se reipub. ac subditorum libertati respondet. Igitur arma iterum in fratrem sumens, iniquam hæreditatis diuisionem, ac Austriæ priuilegia ab ipso violata, causam bello prætexit. Ludouicum Palatinum sibi adiungit, & prçter Austriacorum opes, Hungariç & Boëmiæ regum auxilia, nõ defutura sibi promittens, milites conscribi iubet, quibus ad cõueniendum locum edicit ad D. Hippoliti fanum. Mox receptis procerum auxilijs, Tulnam mouet, missoque ex castris nuncio, Viennensibus significat, esse, quod de communi negocio cum ipsis agat, quare fidos ad se homines mittant. Viennenses, Friderico iam antea infensi, suos ad eum legant, quibus domum reuersis, contumaciùs iam cum Cæsarianis præfectis agunt, à quibus admoniti, vti Alberto aduentante, in Cæsaris fide permanerent, ac, si opus esset, patriam contra ipsum defenderent, palàm respondent: Alberti se viribus resistere nec posse, nec si possent, velle. Moti hoc responso præfectus vrbis ac prętor, fidem illorum obtestantur, seq; communi cum ipsis periculo defuncturos pollicentur. Ciues in proposito persistunt, missis obuiam Alberto nuncijs, se suaque omnia in eius potestate fore paciscuntur. Inter hæc missus ad Clostroneoburgẽses Fraunauuerus, cum quadringentis equitibus, Præposito ciuibusque ac magistratui persuadet, vti præsidium ab Alberto accipiant. Idem & alijs quibusdam locis factitatum.

Albertus denuò bellum in fratrẽ mouet.

Viennensiũ animi à Cæsare alieni.

Sub initium mensis Augusti, Albertus cum suis rectà Viennam pergẽs, suburbanum D. Nicolai cœnobium occupat. Viennæ ad arma concursum est, Cæsarianis populum vtcunq; in officio, con-

Albertus Viennam venit.

cio continentibus. Præerant illis Giſcra Boëmus, nobili Brandotum genere natus, vir impiger, Vdalricus Graueneccerus, & Andreas Paumkircherus viri militares, qui vrbe egreſſi, cum Alberti milite, propiùs muros ſubeunte, manum conſeruêre, & Albertum retrocedere coëgêre. Pugnatum eſſe ferunt ad tres horas, in ponte. Paulò pôſt Hungarorum auxilia in Alberti caſtra venêre. quatuor hominum millia fuiſſe dicuntur. Iiſdem diebus, legati Boëmiæ regis, Sternbergicus, & Procopius Rauenſtainius, nunc in vrbem ad Cæſarianos, nunc in Alberti caſtra obequitantes, cùm pacem, vti iuſſi erant, facere non poſſent, inducias, in diem vſque Calendarum Iulij anni ſequentis, impetrarunt, in quibus Alberti peruicaciæ dabatur, vti ea loca, quæ ipſius præſidijs tenebantur, retineret. Ea conditio cum Cæſari non probaretur, induciæ vtrinque violari cœptæ, & Cæſariani, multorum animis ſibi conciliatis, aliquot municipia Alberto eripiunt. Mittitur in Boëmiam Ioannes Rorbachius, qui regi ac proceribus indicaret, grauè admodum Cæſari eſſe, nec æquum videri, vti fratrem optimis quibuſq; prouinciæ locis, eorumq́; vectigalibus, portorijs, alijsq́; reditibus vtifrui patiatur. Is reſponſa ad Cæſarem non ingrata retulit, & ex quibus intelligere erat, non omnes Boëmiæ proceres cōtra ipſum ſentire. Itaq; Cæſariani arma in Alberti factionem expediunt, & Vienna egreſſi, Dreskirchiam expugnant.

Dreskirchia expugnata.

Mox adulta iam hyeme, Guntrami vicum aggrediuntur, loci templum tumultuario opere vallo ac ſepibus munitum, machinis concutiunt, terramq́; ac fimum noctu diuq́; aggerunt, vti aggerem exæquare, ac in templum irruere poſſent. Obſeſſi, viribus impares, ad dolum confugiunt, aquæ magnam vim aggeri ſuperfundunt, quę gelu durata, ſubeuntem per decliuia militem, firmo pede conſiſtere prohibebat. ea res promptiſſimo cuique exitioſa, cæteros ab inſultu deterruit. Iamque prouinciales nonnulli, ſub quodam Ankereutero, octingentos equites Berchtolſdorffium vſque miſerant, qui ſocijs opem adferrent, qui, cùm à Cæſarianis Vienna Melicum miſſis, impediti, iniecta pacis mentione, ex inopinato profecti, obſidionem ſoluere coëgerunt. Cæſi fuerunt non multi, in fuga captis quibuſdam, reliqui in tutum elapſi ſunt.

Ankereüter.

Miſerrima id temporis erat Auſtriæ conditio, quæ non tàm iuſto bello, quàm latrocinijs vexabatur, templis pagorum, iam in

prædonum

prædonum receptacula, conuersis, qui nō prædas tantum ex agris agebant, sed pueros, facinore hactenus inaudito, passim raptos, ante se, vti bruta pecora, abigebant, non nisi magna à suis pecunia redimendos. Hunc rerum statum, primi quidam ex ordinibus, pertæsi, ac iniquam subditorum conditionem miserati, conuentum Steldorffij indixerant, vbi, de summa rei consilia inter se cōferunt, ac omni ope adnitendum esse decernunt, vti facta inter principes concordia, bello intestino, quod præsens secum patriæ exitium trahebat, finis tandem imponatur. Itaque de communi consilio, legationem ad Cęsarem decernunt, cuius caput erat Rudingerus Stubenbergicus. Mittuntur & Viēnam Henricus Lichtenstainius, & Vitus Eberstorffius procerum haud postremi, qui Viēnenses hortarentur, vti ex suis quoq; cum Rudingero ad Cæsarem mitterent, & in pacis studia incumberent. Sex igitur viri ex senatu delecti, Grętiam Stiriæ proficiscuntur, vbi Cęsar tunc erat.

Miserabilis Austriæ status.

Cōuentus Steldorffij institut.

Viennensium legatio ad Frid. Cæsarem.

Iisdem diebus, aduenerunt Alberti quoque principis legati, Præpositus Claustrineoburgensis, & quidam eius oppidi ciues, qui ipsum ad D. Hippoliti fanum, in cōuentu publico, pacis consilia agitauisse, adfirmabant, quę ab ipsis adiutum iri speraret, iamquè alterum ad Tulnam conuentum ab eo esse indictum, quò vti ex suis mitterent hortabantur. His auditis Lichtenstainius respōdet, neque se neque Eberstorffium in eo conuentu fuisse, neque Sigismundum Buechaimium, aut aliorum quemquam, quorum scire interetat, si quid de pace communi ageretur. Missis à conuentu Steldorffensi nunciis, responsum esse: Albertum regum ac principum fœderibus illigatum, sine ipsorum assensu, nihil neque de pace, neque de induciis constituere posse. Igitur consul Viennensis Præposito respondet: legatos ex procerum conuentu, ad Imperatorem esse missos, quibus & ipsi suos adiunxissent, neque sibi interim, alios frequentare conuentus, integrum esse. Grauiter inde conqueritur, esse inter principis milites (ex ijs Georgium Potendorffium nominabat) qui nulla, aduersus fas nefasq; reuerentia ducti, sacras ædes in profanos vsus conuertant, imbellem turbam, more barbarico, prædentur, vineas erutis passim radicibus, euertant. Præpositus, iniussu principis hæc fieri, excusat, quem sciat, hæc neque scire, neque, vbi audierit, æquo animo laturum. Ita tunc discessum est.

Conuentus Tulnæ indictus.

Insolentia militum.

Qui

Qui ad Cæsarem missi erant, præter cætera, in mandatis habebant, vti conuentum, ad proximas D. Iacobi ferias, Viennæ habendum, indicarent, quò si vel ipse veniret, vel ex suis mitteret, id ordinibus gratissimum fore. Cæsar hæc omnia suspecta habebat, & quid sibi vellet, quòd legati fidem publicam peterent, admirabatur; quos sibi addictos esse sciebat. Nihilominus tamen, cùm dictus conuentui dies aduenisset, legatos suos Viennam misit, Vdalricum Ridererum Præpositum Frisingẽsem, epistolarum magistrum, Rorbachium Camerarium, Graueneccerum, Andream Paumkirckerum & Sigismundum Sebriacherum, qui præsentes omnia inspicerent, ac procerum animos explorarent. Primus procerum congressus, in Augustinianorum cœnobio habitus est, quò cum Viennensis quoq; consul & senatores irent, multi ex ciuibus eos sequebantur, atq; inter illos, ex promiscua plebe, opifices nonnulli. Eorum inconditis clamoribus, turbati reliqui, nihil statuere potuerunt. Concitatores multitudinis erant: Kircheimerus quidam ac Vvestendorffius, qui, quod omnium rerum imperiti essent, ipsi, Vdalricum quendam Holzerum, qui in Senatu aliquando fuerat, patriæ consuetudinis gnarum, in partes aduocauerant. His pro Cæsare sese opponebat Reinbertus Eberſdorffius, magnis vtrinq; clamoribus certatum est, donec cæterorum intercessione, silentio facto & litibus diremptis, solutum est consilium.

Cæsari Viennẽsium actiones suspectæ.

Conuentus Viennensis.

Vdalr. Holzer seditiosorũ coryphæus.

Iterum postridiè conuenitur ad Franciscanos, vbi, cùm inter proceres ac Viennenses Senatores non satis conueniret, multaq; disceptarentur, superuenêre ijdem quos dixi turbatores, multaq; in senatum conuicia iacientes, priuata emolumenta quæri, nec quæ ad publicam vtilitatem spectarent, proponi, criminabantur. Iamq; in duas factiones diuisa ciuitas erat, Senatus & potior pars, Cæsari studere videbatur, reliqua multitudo, cum proceribus ab eo deficientibus, sentiebat. Nõ multò post tempore, Kircheimerus cum sexaginta ex suis armatus in Senatum irrumpit, Christianum Prennerum vrbis consulem, Osvvaldum Reichvvolfium, Nicolaum Teslerum, Ioannem Angerfelderum, ac alios senatores, quotquot à fide Cęsaris discedere nolebant, in vincula conijecit, quorum nonnulli, certis quibusdam conditionibus postea dimissi, domum abire, ac à publico se abstinere iussi, reliqui in custodia

Vienna duæ factiones.

In senatores Cæsari obedientes seuitum.

stodia tetēti sunt. Interim Holzerus multitudini defensor & tam quam tribunus plebis præficitur.

Hæc à suis ita fieri edoctus Cæsar, antequam maiora incremēta acquireret seditio, æstate iam propè exacta, quatuor equitum Styriorum millibus stipatus, Viennam ire maturauit. Vrbe exclusus ad D. Marci diuertit. Mox vero ciues, considerata rei indignitate, aut pœnitentia ducti, ob vindictæ metum, aut à melioribus admoniti, (necdum enim omnes ab eo desciuerant) impunitatem eius rei pacti, ipsum intromittunt. Cæsar rerum gubernacula suscipiens, nihil prius habuit, quàm vti sublato inter optimates ac plebem dissidio, tranquillitatem ciuitati restitueret. Itaq; paucis diebus postquam venerat, nouum consulem, & senatum, nouosq; magistratus, se præsente, creari iussit. Offendit ea res, inquietos aduersæ factionis animos, qui etsi non ij creati essenr, quos Cæsar voluisset, contra leges tamen actum esse, clamabant, ijsq; dicto audientes esse, recusabant. Cōsulem imprimis Sebastianum Ziegelhauserum, quod Cæsaris partibus addictior esse videbatur, ciues nonnulli ac opifices, ferre non poterant. Igitur conuicijs eum incessunt, illegitimè natum, famosis publicè literis arguunt, neq; prius tumultuari desinunt, quàm restauratis comitiis, ille vti vitio creatus, magistratu sese abdicat, ac in eius locum Holzerus sufficitur. Cæsar hanc quoque rem ipsorum peruicaciæ dedit, exacto tantùm à nouo consule, & reliquo senatu ac magistratibus, fidei iuramento, quod cùm præstitissent, vti suspicacibus illorum animis, omnem eximeret dubitationem, Styrios abire iussit.

Frid. Cæs. Viennа exclusus.

Sebastiā. Zieglhauserus.

Holzerus fit consul.

Vix egressis vrbem Styriis, noui iterum motus, in plebe exorti sunt. Erant aliquot milites, in agro Viēnensi, qui Cæsari prioribus bellis, pars & Alberto stipendia fecerant. Hi solutionem importunius (vt illorum hominum mos est) efflagitabant, eaq; non ad plenum exhibita, agros infestabant. Eam rem acerbius exaggerentes, assiduas ad Cæsarem querelas deferebant. Cæsar à pecunia imparatus, siue quòd Viennensium animos experiri vellet, sex aureūm nummûm millia ab ijs mutua petijt, quibus de suo tantundem adijciens, hoc incommodum auerteret. Negata ea pecunia summa, ad dimidium eius descendit; quod & ipsum cum non exhiberetur, iratus & memorem se fore minatus, neque cum militibus transigere curauit, neq; eorum rapinas inhibuit. Iamq; illi vindemiantibus

Cæsar Viennensium animos tentat.

Rapinæ militū ad Viennam.

miantibus molestiam exhibebant, neq; vinum in vrbem importari permittebant. Igitur qui Alberto clàm fauebant, hanc occasionem, quam vltrò quæsiuisse videri poterant, arripientes operas primùm & de plebe homines, quorum ob inopiam tutior est audacia, in Cæsarem concitant, qui multa in ipsum probra vulgantes, cæterorum animos, ad res nouandas accenderunt. Mox coacto cœtu decernitur, Cæsari renunciandam esse fidem, omnemq; ex publicis vectigalibus & portoriis pecuniam, in suum ærarium redigendam. Cæsar, qui cum vxore ac liberis in palatio agebat, vbi hæc audiuisset, antequam seditio longius progederetur, occurrendum ratus, Vdalricum Riedererum, & Graueneccerum in curiam vrbanam ad eos misit, qui monerent, vti in officio manentes, Cæsaris benignitatem iam antea cognitam, quàm meritam perfidiæ vindictam, experiri mallent, neq; deum ipsum vindicem abfuturum, si contra fidem, iureiurando confirmatam, noui aliquid attentarent: monere igitur, & si æquum sit orare, vti saniora consilia amplectantur, omniaquè de Cæsaris animo bona, in spe habeant. His auditis concitata plebe vociferari, probra in Cæsarem aggerere, noxium illum ac patriæ perniciosum dicere; legatos tumultum compescere volentes, è subsellijs trahere, in carcerem conijcere, mortis metum intentare. Erant ex senatoribus non pauci, qui inhibere eorum tumultum conabantur, sed nihil eorum autoritate vulgi furor mouebatur. Sunt qui paulò aliter hæc narrant, Ridererum non à Cæsare missum, sed vti pro infante fide iuberet, ad D. Stephani progressum ex insidiis interceptum, Graueneccerum vi domo extractum esse. In eo omnes coueniunt captos fuisse.

Inopum tuta audacia.

Seditio Viennē.

Aberat eo tempore Albertus, & Ludouico Bauariæ duci, cognomento Diuiti, mutuam operā dabat. Ingens enim bellum Friderico Palatino erat, cum Alberto Badensi, & Vdalrico Vvirtembergico. Palatino cōfœderatus erat Ludouicus, cui Giengam oppidulum obsidenti, Albertum cum sexcentis equitibus adfuisse inuenio. Igitur nuncij Viennam ad eum missi, quo in loco res sint docent, vtq; aduentū in Austriam maturet suadent. Interim Holzerus consul, & qui cum eo sentiebant, vti & facti sui rationem redderent, neq; periurij crimen in se admisisse viderentur; literas satis longas hoc ferè argumento ad Cæsarem dedēre. Non ignorare ipsum

Albertus Bauaro operam suam præstat.

rare ipſum, multoties ſe de militum iniuria ac latrocinijs conqueſtos, cum nihil remedij adhiberetur, ipſos illorum conatibus obuiam iuiſſe, aliquot latibula ſuis ſumptibus diſturbaſſe. Interim ex fraterna diſſenſione, prius hoc hominum genus increbuiſſe, neq; etiam nunc poſt factam pacem, abs quoquàm prohiberi, ſed impunitate permiſſa, quiduis audere. Iamque ſubditos vini aliorumq; fructuum prouentibus ſpoliatos, nouis inſuper vectigalibus & exactionibus grauari, priuilegia à maioribus parta negligi, agros, prædia, vicos, pagosq; diripi, ac incendio corrumpi, authores iniuriarum non ſolum non prohiberi, ſed nouos ſupra ceruices induci: hæc omnia grauiora eſſe, quam quæ ferri diutiùs vel poſſint vel debeant. His coactos ſe fidem illi ac obſequium renúciare, neque vectigalia, vti prius, & portoria deinceps ſoluturos, quoad vnitis tandem ordinibus, paceq; ac tranquillitate rebus reddita, meliora ſperari poſſint. Interim ita ſe omnia moderaturos, vti neq; de ſalute, neq; de fama, periclitaretur.

Holzerus ciuitatis nomine Cæſari fidẽ renunciat.

Hæc ita conſcripta, in quemuis euentum ſibi commodatura, putabant: vt neq; apertè defeciſſe viderentur, &, ſi res minus proceſſiſſet, facilior ad veniam receſſus eſſet. Cęſar verò omnia eorum conſilia, probè cognita habens (nihil enim inteſtina diſcordia occultum eſſe ſinit) miſſis ad omnes Imperij ſuarumq; prouinciarũ ordines literis, grauiſſimè de hac ſuorum iniuria conquerebatur, arcemq; pro præſenti copia contra ſubitos incurſus muniri iubebat. Hoc tempore duo, quos dixi, Cęſaris conſiliarij in cuſtodiam ducebantur, fortè in re pręſenti aderat Fridericus Zengerus, Gunſienſis arcis ac oppidi Præfectus. Is & ipſe rei indignitate motus, & à Cęſare hoc facere iuſſus, Neapolim primùm, dein & alia loca accedẽs, Vdalrico Schauuenbergico, Carniolenſium Gubernatori, Andreæ Paumkirchero, Sigiſmundo Vveiſpriachero, alijsq; quos Cæſari vel fidos vel obnoxios eſſe nouerat, præſens rerum diſcrimen aperit. Inter illos Io. Tenitzius Orthæ Præfectus, ad comparandos milites, præſentes mille aureos numerat, alterum tantum intra quintumdecimum diem repræſentaturũ promittit. Audito Cęſaris periculo, Andreas Paumkircherus & Hinco Boëmus, cum non contemnendis vterq; copiis aduolantes, denunciato Viennenſibus bello, agros ferro ac igne deuaſtare cœperunt. Ea res ipſos ab arcis oppugnatione diſtinebat, cum enim vindemiæ tempus eſſet, ex cuius prouentu ciues maximè ſe ſuſtentant, & mœnia

Friderici querele de Viennenſibus.

Fridericus Zengerus Gunſiẽſis præfectus.

Ioannes Tenitzius Orthæ p̃fectus.

ſimul ab incurſu militum tutanda erant,& vindemiatores armis defendendi,ac vinũ ab armatis importandum.Iamq; paſſim currus euertebantur,vina effundebantur,& qui in vineis laborabant, aut fuga ſalutem quærebant, aut capti abripiebantur.Itaq; Viennenſes,optimũ id factu rati,magnam hominũ agreſtium manum cõducunt,qui mœnia tutarentur,& propulſatis hoſtibus,quantũ vini poſſint,inducerẽt. Ipſi arcem ſibi oppugnandam deſumunt.

Nomina eorum qui cum Cæſare in arce fuêre.

Non abs re facturum me puto,ſi eorum nomina hic inſeram, qui in arce cum Cæſare fuêre, non quidem omnium, ſed ex illuſtrioribus quę habere potui,id quod neq; lectori graue,neq; ipſorum poſteris, qui ſuperſunt, ingratum erit. Aderant verò Vdalricus & Hugo VVerdẽbergici fratres, Ioannes Preiſingus Mariſcalcus,Sigiſmundus Sebriachus,Georgius Kunachius,Sigiſmundus Spaurerus, Hartnidus Buchaimius, Mathias VVihelmatus, Mathias & Chriſtophorus à Spaur,Ioannes Rorbachius, Ioã. Sibenhitterus,Chriſtophor⁹ Morſbergerus,VVolfgangus Kadauuerus, VVilhelm⁹ Bebringerus,Fridericus Vngerſpacherus, Iuſtus Hauſetus, Henricus Vogtius, Georgius Teufenbachius, VVilhelmus Sautauerus,Antonius Himelſbergicus &c. Nec pteriri debet Georgius Poſonienſis Præpoſitus,q armatus inter primos verſabat.

Arx Viennæ obſeſſa.

Qui in arce erant, ducenti ferè viri, maiori ex parte nobiles, animo imperterrito defenſionem parant, & Cæſar ipſe,præter omnium & opinionẽ & ſpem, ſuorum animos cõfirmans circumibat,oportuna hoſtibus loca muniens, & cuſtodias ſuis locis diſponens, itẽtidem alta voce, ita vt ab hoſtibus exaudiri poſſet, clamitans:arcem eam,ſuum cæmiterium fore, neq; deum,iuſtę cauſæ vindicem,ſibi defuturum. Miſſilibus inde agi cœpum eſt, qua in re ſuperior erat Cæſarianorum fortuna: qui ſaxa immani pondere ex tormẽtis bellicis,atq; iis maximè, quæ mortaria vulgò appellant,in vrbem eiaculabãtur. Iamq; multi ex ciuibus defenſionem parari, & rem, quam primo ſtatim impetu ſe pfecturos ſperauerant,pręter opinionem in longum trahi videntes, rerum ſuarum trepidi, pars etiam vini, ac aliarum rerum iactura moti, ex oppugnatione dilabebantur.

Zirckendorffi⁹ egregius tormẽtorũ magiſter.

Erant apud Cęſarem Zirckendorffius quidam,domi nobilis, & alij nonnulli, tormentorum in hoſtes dirigendorum artifices, qui,ex editioribus murorum pinnis ac feneſtris collimãtes,quoſcunq; incautius ſeſe exhibentes petebant, & ne quis temerè muros

ros subiret prohibebant. Igitur in ꝓximis sese ędibus cōtinebant, quiq; illis egrediebantur, dolia ante se agebant, omnia ex occulto tela, in eam palatij partē dirigebant, qua Imperatrix cum imbelli turba cōmorari solita erat, quæ de periculo admonita in tutum se recepit. Tertio obsidionis die, tres ex terra tumulos aggerunt, ad quos singula tormenta bellica adducunt, quartum verò in Viti Ebersdorffij ædibus constituunt. Postridiè misso ad portam nuncio, bellum contrà ac scripto promiserant, indicunt. Cæsariani ad prę scripta quisq; loca, stationes pro muris obeunt. Viēnenses saxa & pilas in pistrinum maximè eiaculantur, quo deiecto, fontē proximum obrui, aut corrumpi posse putabant, quod metuens Christophorus Quossius, qui illic curabat, sublicis & asseribus ita fontem muniebat, ne ruderibus vllis, aut maceria illapsa, obstrui posset. Cum verò nihil ferè incommodi cuiquam ab hoste eueniret, domesticū Cæsar periculum vix euitauit. Cùm enim turrim quādam ingressus, bellicam machinam à Zirckendorffio constitutā inspiceret, Vdalrico Vverdembergico oblatum forte fomitem, quo incendi illa solet, temerè ventilante, ignis in proximum dolium puluere plenum incidit, trepidantibus cunctis, ac tum sua tū Cæsaris de vita sollicitis, ille summam faciei cutem leuiter vstulatus, ex turri se proripuit. Vienenses verò admotis vndiq; machinis omnes oppugnationis modos experti, nunc hanc nunc illam arcis partem tentabant, &, quod in tam incōdita multitudine solet, insolentius agebant: neq; enim vllum ex maioribus tormentis exonerabant, nisi ingens clamor, tubarumq; ac tympanorum clangor priùs exaudiretur. Audiebantur interim & alia instrumenta, & cantantium & iubilantium voces, quas alij in aliorum locum succedentes, plæriq; ebrij, dies noctesq; continuabant, nec quiescebant ipsi, nec quiescere alios patiebantur. Contra, qui apud Cęsarem erant, omnia ex militari disciplina agere, taciti sua quisq; munia obire, ad omnem hostium strepitū intenti esse, quotquot sub teli iactum se dabāt, saggittis ac glandibus petere, ea in re mira erat quorundā industria, ac ex proceribus Vvolfgangi Cadaueri præcipua. Tormentarij verò ac pyrotechnitæ suadebant, ignita ex puluere pice oleo resinaq; ac similibus tela, in domos vrbanas conijcienda, quas ligno tectas facilè ignem cōcepturas. Sed Cæsar ipsos id facere prohibebat, nec eò descensurus videbatur, nisi maior aliqua vis ab hoste ingrueret.

Christophorus Quossius.

Cæsar in magno vitæ discrimine versatur.

Viennenses oīa confusè: Cæsariani verò dexterè sua aggrediuntur.

Auxilia Frider. obsesso missa.

Inter hæc à Georgio rege præmissi: Victorinus ipsius filius, & Sternbergicus, cum exercitu in Austriam venêre, missisq; Viennã fecialibus, bellum, omnibus arma in Cæsarem gerentibus, suo & regis sui nomine, indixerunt. Hos Cremsium, Staina, & Corneoburgum oppida ad se receptos, commeatu refecerunt, missisq; Viennam nuncijs, societatem amicitiamq; renunciarunt. Boëmi, Ottham profecti, transmisso illic Danubio, Ioannem Vitobitium Schauuenburgicum, Sebriachum, Georgium Volckensdorffium, Guilielmum & Henricum Bucheimios & alios expectarunt, qui exercitum ex Stirijs, Carinthijs, Carnis, ijsq; Austriacis ducebant, quorum integra in Cæsarem fides manserat. His auxilijs fretus in arce Fridericus, premẽte iam frumenti inopia, aduersa omnia forti animo sustinebat, seq; vxoremq; ac reliquos confirmabat.

Cronbergeri pietas.

Recensetur hoc loco, singulare pietatis exemplum, in quodã adolescente Franco, (Cronbergerum vocãt) qui bonis literis operam illic dabat. Is iniquam Cæsaris fortunam, imprimis verò Maximiliani pueri ætatem, miseratus: auiculas quas habere potuit, & carnes per occulta viarum compẽdia, in arcem detulit, magnis ob eam rem præmijs meritò postea remuneratus. Interim Victorinus, recepto Vitobitio, exercitu bifariam diuiso, Viennam versus mouet, molas aliquot ex itinere destruit, & propè Insesdorffium castris locum capit. Viennenses, hanc virium accessionem, Cæsarianis animum addere videntes, quæ vnica illis spes supererat, trepidos ad Albertum nuncios mittunt, qui rerum discrimine intellecto, sub mensis Nouembris initium, in vrbem cum suis venit. Ibi Viennenses, prouinciale cum eo & superioris Austriȩ ad Anassum ordinibus fœdus percussêre ad biennium.

Alberti cum Viennensibus fœdus biennale.

Cæsariani à Cõsule Holzero p secuti.

Post ictum cum Alberto fœdus, Holzerus Consul, quiq; cum eo erant, ne quid eorum cœpta turbaret, omnes, qui Cæsaris partes sequebantur, inquirendos & in custodiam ducendos statuunt. Admoniti ab amicis quidam profugêre, in quibus Laurentium Haidemum, Christophorum Pemuingerum, & Ioãnem Schueizerum reperio. Volfgangus Raitẽbergerus, qui per eos dies Pragæ erat, hac fama territus, domum non redijt. Capti fuêre Sebastianus Ziegelhauserus, Iacobus Richuuinius cum Ioanne Iureconsulto, Iacobo & Martino filijs. Ipse morbo correptus è custodia dimittitur. Complures item alij capti, quorum argentum, &

pretiosa supellex, Holzero eiusq; satellitebus, direptioni ac prædę fuêre. Iamq; videre erat, quosdam togatos ac splendidè ornatos incedere, qui paulò ante ære alieno ferè oppressi fuerant.

Inter hæc Albertus, missis in arcem literis, fratri bellum indicit. Erant cum eo Guilielmus Thirstainius, Sigismundus, Vvolfgangus ac Georgius Schauuenbergici comites. Henricus Liechtenstainius, Georgius Potendorffius, Vitus Eberstorffius, Sigismundus & Andreas Puechaimij, Vdalricus & Ioannes Starchenbergici, Hartungus Traunius, Sigismundus Tepelius, Hartnidus Losenstainius, Rembertus Vvaldseius, Sigismundus Eitzingerus, Georgius Stainius & plures alij. *Albertus fratri Cæsari bellum indicit.*

Fraunauerus, præter opinionem omnium, in partibus manere noluit, quod diceret: cum Cęsare de bonis & fortuna cōtrouersiam esse, de vita & honore certamen iniquum videri. Itaq; Viēna tum abiens: nō multò pòst cum illo in gratiam redijt, ac priorum offensarum veniā impetrauit. Cæteri, duobus magnis tormentis, quæ Albertus secum adduxerat, contra arcem collocatis, oppugnationē instaurant. Cumq; aperto Marte nihil effici posse viderēt, āctis clàm cuniculis, murum suffodere incipiunt, & processura res videbatur, si absq; Thoma Septemcastrensi (Sibenbürgero) fuisset, qui tres in arcem sagittas coniecit, quibus obuolutę membranæ, eius rei indicium obsessis fecêre. Aduolant igitur ad eam muri partem iam perfossam, Sigismundus Spauretus, Sebriachus, Preisingius & Kunachius cum suis, manga vi hostem subeuntem repellunt, picem tædasq; & puluerem aggerentes, quibus incensis, fumus molesti odoris, oppugnatores infestabat, donec cōgesta intus materia, foramen obstrueret. Gerebatur ea res in fossa quadam, sub ipso muro, adeò vicinis inter sese hostibus, vt vtriq; alteros ex sermone noscerent, ac compellarent, & laboribus fatigati, spatium interquiescendi paciscerentur, obstrepentibus interim instrumentis musicis. Igitur cum neque ab hac parte, neque alibi procederet expugnatio, de pace aliquoties agi cœptum est, sed nihil cōuenire potuit. Vrgebat verò obsessos frumenti, vini, ac aliarum rerum vitæ necessariarum, penuria, adeò, vti relicto Cæsari eiusq; vxori & proceribus tritico, reliqui vel pisa & hordeum, ex dimenso acciperent, vel furfuraceo pane vterentur, vinum etiam parcè admodùm distribuebatur, nonnulli, aqua contenti erant, *Fraunauerus, relicta Alberti factione ad Cæsarem redit.* *Thomas Sibenbürgerus.* *De pace aliquoties frustrà actū.*

Fames in arce Viennensi. quam melle temperasse non nemo ex proceribus legitur. Sigismundus Schauuenbergicus, rerum humanarum memor, pueto Maximiliano, oua aliquot, farinam & alia, quibus ea ætas gaudet, ad portam arcis miserat, non prohibente id nec Alberto principe, neq; Holzero aut quopiam alio ex ciuibus. Agrestes verò conductitij, qui stationem illic habebant, omnia illa famulo erepta corrupêre & solo illisa pedibus conculcauêre.

Inter hæc Paumkircherus, Mathiam quendam Nakauizium, cum literis in arcem mittit, quibus adesse Victorinum, patremq; eius regem subsequi indicat. Is in palatij fossam saltu se demittens, adiuuantibus Cæsarianis nuncium expediuit. Hunc secuti & alij, Cæsarem edocent, quem habeant exercitum, & si regem expectare posset, commodius id ac tutius fore, sin minus, paratos se pro præsenti rerum copia vrbem aggredi, quod si necesse sit, ignes excitari, ac vexillum album expandi iuberet. *Gratum de Boëmiæ regis aduentu auditur nuncium.* Cæsar consilio ad suos relato, cum extrema necessitate premi se videret, signa vti conuenerat edi, ac nuncios in castra mittens, aduentum maturari iubet. E tribus nūcijs primus Pet. Althamerus, Christ. Spaureri famulus, in hostiū manus venit: reliqui duo Laurētius Polonienfis Prępositi, ac Vitus Cadauueri famuli, in arcem reuersi, vēturos postridiè socios annunciant. Ad medium igitur Nouembrem Victorinus, Schauuenburgicus, & Paumkircherus, castris Insestorffio motis, per Ægidij fanum Gumpendorffium ducunt, vbi ea nocte quietē capiunt. Altero die instructo agmine ꝑ vineas, ad D. Vdalrici suburbium veniunt, summaq; cum alacritate & hostium contemptu vallum oppugnant. In prima acie erant Guilielmus Buechaimius, Henricus Streinius, Vvolfgangus Roggendorffius, quibus commissum erat vexillum Austriacum. Hos sequebantur Georgius Volkensdorffius, Pancratius Blanckenstainius, Ioannes Hofkirchius, Haidenrichus Dapifer. Holzerus inter hæc, ciuitatem omnem, ac cōductos ex agris, in arma concitauerat, & ad viginti hominum millia, pro vallo constituit. *Acre committitur prælium.* Post eos constituti ex proceribus & Alberti milites, promptissimus quisq;, tergiuersantes instigabant, neq; ordinibus excedere, aut stationē relinquere, quenquam patiebantur. Pugnatur vtrinque acriter, Cæsariani magno clamore sublato, in vallum insiliunt, vnde telis repulsi, iterum atque iterum fortunā tentant, vrgente ipsos à tergo, & ne cederent

inhibente

inhibente Henrico Buechaimio. Qui in arce erant, ex editioribus locis pugnam ſpectabant, nec deerant, qui iniquam ſuorum conditionem videntes (nam & pauciores à pluribus deturbabantur, & nix quæ ceciderat firmare pedem non ſinebat) exire, & propugnatores turbare, cupiebant, ſed paucitate ſua deterriti ab hoc cõſilio, ignem in vrbanarum ędium tecta coniecēte. Id verò propter niues effectũ nullum habuit. Iamq́; multis occiſis, reliqui paſſim recipere ſe coacti, Gũpendorffium abiêre. Viennenſes D. Vdalrici porta effuſi, fugientes inſequuti, duo torměta ſecum in vrbem adduxêre: Duceti ex Cæſarianis & Boëmis deſiderati ſunt. Magnam ex eo ſucceſſu lætitiam Viennenſes concepêre, q̃ magnis clamoribus, ac ſparſis publicè dicterijs prodebãt, Iamq́; de Cęſare victoriã in manibus ſe habere putabant, & ad oppugnationẽ arcis redibãt.

Paucis diebus poſt, Georgius Podiebradi⁹ Boëmorũ rex, cum exercitu Corneoburgũ ipſe venit, octo hominum millia cum eo fuiſſe, inuenio. Ad hunc Albertus, fide publica interpoſita profectus, cauſam ſuam quibus poterat verbis adornans, multiſq́; fratrem accuſans, vti arbitrum ſe interponat, pacemq́; ac cõcordiam faciat rogat, ac de ſe quiduis promittit, Rex, niſi audito prius Cæſare, nihil ſtatui poſſe, reſpondet. Itaq; Albertus qui ſperauerat futurum, vti ex ſua inſtructione, formula pacis aliqua conciperetur, infecto negocio Viennam redijt. Boëmi inde ſuperato Danubio, reliquis ſeſe coniunxêre. Alter dein conuentus ad Neoburgum indictus, miſſique ad Cæſarem legati, vti regi poteſtatem tranſigendi traderet, petiêre. Is legatos eò miſit, Sigiſmundum Sebriacherum, & Georgium Kainachium. Adfuit & Holzerus conſul. Ibi Georgius, qui id agebat, vti neque aduerſæ factioni ſuccumberet Cæſar, neque omnino abſq; æmulo rerum in Auſtria poti-retur, pacis leges in hunc modum cõfecit: Vti captiui vtrinq; liberi dimitterentur, Albertus arces, oppida, ditioneſquè omnes bello occupatas, fratri reſtitueret, Auſtriæ inferioris gubernationem, vicario nomine, ad annos octo gereret, quatuor ducatorum millia quotannis fratri exolueret. Hæc capita Cæſaris legati vt iniqua repudiabant. Rex verò & tunc & poſt paulò, ſatis demonſtrabat, fieri aliter non poſſe, vti Cæſar obſidione eximeretur. Id verò vti quamprimùm fieret, Georgius tum demum ratas fore conditiones decreuit; cum Cæſar ipſe in colloquium veniſſet, quod cum non admiſſurus eſſe videretur Albertus, rex nihil ſe vl-

Georgi⁹ Boëmiæ Rex cæſari cum 8000. militib⁹ in auxiliũ venit.

Conuentus Neoburgi indictus.

Pax inter Cæſarem & fratrem Albertum.

terius

terius acturum minatus est: neq; enim ex iuris formula quicquam in acta referri posse, nisi præsente ipso, cuius nomine cum exercitu aduenisset, ac totius controuersiæ arbitrium in se recepisset.

Frid. Cæs. obsidione liberatus.

Itaque concedente Alberto, Cęsar arcem egressus, coniugem Eleonoram, cum puero Maximiliano, in D. Theobaldi suburbiũ comitatus, Styrijs & Carnis Neapolim deducendam tradit, ipse Corneoburgum ad regem pergit, deducente eum Victorino, cum mille equitibus. Cæsar vbi ad regem venisset, amplissimas illi gratias egit, suam vicissim operam promittens. Ibi inter mutuas gratulationes extractum est tempus, & licet omnes iam articuli consignati essent, nihil tamen eo die, pręterquàm de liberandis captiuis, transactum est. Sunt qui Albertum multa dicere volentem, nec æquis auribus auditum, neq; vllum à Cæsare responsum habere potuisse, tantùm Georgium Volckensdorffium, eius nomine verba fecisse, referunt. Postridiè Cęsar, summo mane, cum rege Ensesdorffium, quod maius vocant, concessit, vbi post triduum in venatione ac conuictu exactum, rex in Boëmiam redijt, Cæsar ad Pontem Leytæ, atque porrò Neapolim se contulit. Albertus Viennam reuersus, magistratui & Academiæ primatibus, descriptos de pace articulos ostendit, palatium sibi tradi postulat, vtq; fidem sibi & obsequium iureiurando astringant. Vtrumque sine magno negocio obtinuit, ipsis D. Stephani ferijs.

Pax inter fratres irrita.

Eo successu lætus, vti vires sibi maiores adiungeret, conuentum omnium ordinum ad proxima Regalia edixit, vbi de tollendis per Austriam latrocinijs, muruaq; omnium concordia ageretur, atq; ipse gubernationem esset auspicaturus. Interim neq; bello occupata Cæsari restituunrur, neq; hic illi gubernationem attribuit, vti à rege constirutum erat. Igitur edictis passim promulgatis, Cęsar omnibus graui denunciata pœna, interdicit, ne conuentum frequentent, cuius indicendi ius penes fratrem nullum sit. Itaq; ex proceribus illi, qui cum Alberto sentiebant, adfuêre, ex ciuitatibus solæ: Tulna, Ibissa, & Neoburgum, quæ præsidijs eius tenebantur; suos eò misêre. Ibi Alberto satis magna pecuniæ summa, à prouincialibus ex vinearum fructibus decreta est, qua adiutus cum dignitate præesset, bellumq; ac rapinas profligaret. Cæsar inter hæc, missis ad Imperij principes legatis, ac literis, grauissimè de fratris iniuria conqueritur, qui contra ius gentium adiudicatam sibi hęreditariam ditionem eriperet, subditos in legitimum

1463.

Cæsaris de fratre querela.

mum principem armaret, cum summo Cęsareæ maiestatis adeoq; totius Imperij cõtemptu, cuius negocijs quantumuis arduis, domestico impeditus bello, deesse cogeretur, compescendam esse hominis audaciam, ac impotentem dominandi libidinem, ne exemplo noceat.

Hæc & plura in hanc rem Cæsar ad exteros scribit, domi verò eos, qui adhuc in fide erant, in officio retinere ac confirmare studet. Andream Paumkirchetum Corneoburgum cum copiis mittit, cui sex aureûm nummûm millia ex redditibus loci assignat. Is pręoccupato oppido, arcem excitat, pręsidium in ea collocat, crebrisq; excursibus, vicinos hostium agros, infestat. In armis quoq; erant: Sigismundus Buechaimius, & alij Cæsaris duces. Albertus verò & ipse sociorum auxilia, maioresquè ex superiori Austria, ac Rhenanis ditionibus cęopias accersebat. Ingens vtrinq; belli apparatus erat. Sub finem mensis Ianuarij, Albertus curiam vrbanam ingressus, vbi senatus tum habebatur, literas quasdã profert Hebraico charactere exaratas, quas Ioannem quendam Berchtolsdorffij prætorem, Iudæo nescio cui eripuisse dicebat, quarum argumento nonnulli primarij ciues insimulabãtur, quod loca quædam vrbis incendere, ortoq; tumultu ipsum contrucidare, aut si minus id procederet, in vitam ipsius veneno grassari constituissent. Itaq; maiestatis postulati, ac in vincula coniecti fuêre Simon Pötlius, Nicolaus Tesslerus, Osvvaldus Reichvvolfius, Georgius Angerfelderus, Stephanus Kislingus, Thomas Tenckius, Christianus Prennerus, Ioannes Odenaccerus atq; alij nonnulli; quos omnes Cæsari addictos esse constabat: etsi verò de obiecto maleficio nihil probari poterat, solum tamen mutare coacti sunt, bonaq; eorum fisco adiudicata.

Andr. Paumkircherus Corneoburgum occupat.

Vtrinq; bellum paratur.

Cęsariani in vincula cõiecti.

Interim principes ac status Imperij circa festos resurrectionis Dominicæ dies, comitia Ratisbonæ habebant, de quorum consilio & consensu, Cęsar publico ędicto, fratri aqua & igni interdicit, omniaq; commoda, quæ ab Imperio habebat, omnesq; tam intra quam extra Austriam ditiones adimit. Odium illi apud principes præter Cæsarem ipsum concitabant Viennenses: quos dixi ciues, qui eò profecti, & in consilio audiri iniuriam, carceres, exilia, bonorum direptiones, inopiamq; ac miserias suas exaggerabant. Albertus hoc modo ab Imperio proscriptus, appellationem ad Ro. Pontifi-

Alberto aqua et igni interdicitur.

Albertus ad Ro. Pontificem prouocat.

Pontificem interposuit. Is erat Pius Secundus, qui, quòd vtrumq; fratrem domesticè nouisset, tantum aberat, vti Alberti causæ patrocinaretur, vti & ipsi & cæteris omnibus, quotquot Cæsarem Viennæ obsederant, aut obsidionem adiuuerant, sacrorum vsu interdixerit, & sacri ordinis viris iniunxerit, ne quenquam illorum, nisi audita prius & discussa abs se causa, sceleribus expiarent. Albertus igitur, conuocato ex senatoribus iisque proceribus qui aderant consilio, adhibitis quoque Gymnasij magistris, ad Pontificem melius (vt loquuntur) informandum denuò prouocat: de quo nō dubitaret, quin negocio propiùs inspecto, & causæ æquitate cognita, longè aliter sit iudicaturus. Premi se fratris authoritate, magnaquè principum ei addictorum inuidia, qui altera tantum parte audita præiudicarent; breui se scripto declaraturum, quo iure Austriæ gubernationem vsurpet, omniumq; actionum exactè rationem esse daturum. Hæc & alia quæ causabatur, non multum momenti habebant, neque Pontifex, nec Cæsar ipse, aut Imperij principes, quicquam mutabant.

Albertus excōmunicatus.

Alberti de fratre Imperatore querela.

Interea temporis milites nonnulli, qui Friderico, maior pars Alberto meruerant, non persoluto stipendio, propè Medlingam oppidum, cœtus agunt, Alberto bellum denunciant, & Venceslao quodam Vettauio duce, superato Viennensi (quem vocant) monte, vineatores aggressi, ad quadringentos capiunt, quos Medlingam adductos, & cellis vinariis inclusos, fumo aliisq; cruciatibus propè enecantes, pecuniam extorquent, oppidum diripiunt. Dein per vicina nemora, in agrum Tulnensem excurrunt, Herzogburgum cœnobium, cum pago adiuncto captum, aggere ac septis muniunt, vnde agros longè lateq; populati, agrestes capiūt, captos pecunia multant. Hæc cum Viennam quotidie nunciarentur, imò sub ipsis propè mœnibus, & in conspectu vrbis gererentur, nemo vltum iniurias ibat. Gliscebat enim indies intestinum inter ciues ac plebem dissidiū, iamq; eò veniebatur, vti quisque sibi à vicino cauendi, quàm in publicum, consulendi curam esse potiorem duceret; adeò exasperatis in mutuam perniciem animis, vti altera factio alterius magis exitium, quam propriam incolumitatem desiderare videretur. Cæsariani, qui pauciores erant, Alberti præsentiam veriti, taciti sese continebant. Ipse verò ludis equestribus interim & comessationibus ocium suum oblectabat.

Venceslaus Vettauius quadruplatorū ductor.

Intestinū Viennæ odium.

ctabat. Tandem verò cum offensos in se multorum animos suspicaretur, neq; Holzero satis fideret, homini inquieto ac nouarum rerum studioso, vti præsidium aliquod ad dubios casus sibi pararet, ducentos, ex ijsdem ipsis quos dixi militibus, conduxit, quibus stipendium exoluit, cęteris Ibissi vectigalia, quoad soluerentur oppignorauit. Mox ad explorandos ciuium in se animos conuersus, quadruplatoribus aliquot negocium dat, vti in ciuium domos & familiaritatē sese insinuarent, famamq; ipsius traducentes, eorum sermones ac animos elicerent, omnia ad ipsum deferrent. *Albertus suspectos habet Viennenses.*

Cùm nihil audiretur, quod magnoperè timeret, milites abs se dimisit, illisq; & alijs omnibus ex pecunia in conuentu decreta stipendia persoluit, iamq; omnium rerum securus, ad vsitata vitæ oblectamenta reuertebatur. Oportunū id tēpus Cęsarianis visum, qui omnem operam adhibebant, vti Holzerum in suas partes adducerent, quæ res non admodum magni negocij videbatur. Neq; enim ille de Cæsaris animo dubitabat, quin si operam illi daret, ante actorum veniam facilè consequeretur, & vt erat profundæ auaritiæ, multa sibi ac magna præmia, messemq; auream ex proscriptorum bonis pollicebatur. Authores habeo in manuscriptis, qui huius rei fundamenta iam ab eo tempore iacta fuisse asserunt, quo Boëmię rex, Corneoburgi pacem inter fratres tractabat: nec multò post occultos ab Holzero nuncios ad Cæsarem cōmeasse, per quos ille indicauerit, videre se, nullum in Alberto ad diuturnitatem esse præsidium, de vrbe ipsi restituenda consilium iniri posse, si venia ipsis & pax & ab ipso & ab ipsius ducibus Paumkirchero ac Graueneccio certa promitteretur. Eos verò à Cæsare compellatos, vindictam omnem ei condonasse. Erat inter Ecclesiasticos pceres Georgius Prępositus Posoniensis, qui ita sese gesserat, uti & Cæsari fidus, nec Alberto suspectus haberetur; imò (nisi fallit Lazius) familiaris illi esset, ac ad reip. gubernacula assideret. Huic sex aureûm nummûm millia à Cæsare pacta fuisse dicunt, si vrbem in eius obsequium reduxisset. Is crebris sermonibus cum Holzero habitis, cum difficilem esse rem diceret, propter populi in Albertum studia & fidem, quam iurati non temerè violarent; Holzerus vtrumquè illi scrupulum eximere conatus; nihil est quod verearis, inquit, ego tribunos plebis & opificium decuriones facilè in meam sententiam adduxero: tum iusiurandum ex Neoburgensis *Holzerus ab Alberto ad Cæsarē transitum molitur.* *Holzerus versipellis.*

concordiæ formula diximus, qua non seruata, neq; illius religione illigatos teneri æquum est. Hæc inter se collocuti, prima occasione rem aggrediendam esse, decernunt. Habebat Graueneccerus haud procul ab vrbe equites quadringentos, quibus interalios præfecerat, Augustinum quendam Tristramum. Hos in vrbem introducere visum est, eamq; rem Præpositus extra vrbem apud Graueneccerum, Holzerus domi procurabat. Ne verò motus inde inter ciues ac plebem existeret, & Holzerus, qui ita hactenus consilia sua moderatus erat, vti ex publico commodo ea gerere videretur, suam existimationem retineret, missis clam nũcijs & viatoribus ipso passionis die, primis se intendentibus tenebris, senatores ciuiumq; primos ac opificum præfectos ad se vocat, esse quæ de rep. cum ipsis agat. Conueniunt pleriq; omnes, alius alio tardior, ita vt res in multam noctem protraheretur. Interim Holtzerus primatibus aliud, aliud tenuioribus, & qui illos officij causa secuti erant, hypocaustũ assignat. Mox ad illos ingressus, bono animo esse iubet, neq; moram ægrè ferre, abesse adhuc Iudicem cum paucis quibusdam, quos ante hac quoq; in consilium vocatos, minus obsequentes expertus esset, quosq; in Senatu acta ad principem detulisse sibi constaret. Ad hæc Vuolfgangus Holobrunnerus respondet, mali exempli illud esse, & multare eiusmodi ciues ex officio ipsum debere, quod omnes hactenus ciuiles tumultus ex eo ortum habuissent.

Aug. Tristramus.

Holzerus Viennenses ad se conuocat.

Dum hæc inter se colloquũtur, ad fores adfuêre Iudex Kirchhaimius & tres cum eo senatores, quos Holzerus seorsum in cameram ducens, paulum expectare iussos, includit, satis de se sollicitos, neque enim sciebant quid strueretur. Ille verò ad reliquos ingressus, huiusmodi orationẽ habuisse dicitur: Confidenter ego apud vos dico, Viri Viennenses ciues cordatissimi, quibus mearum actionum rationes cognitæ sunt, me pro meo in vos vestramquè ciuitatem studio, nihil hactenus ad summam diligentiam reliquum fecisse, quò in hac temporum iniquitate, turbulentoq; rerum statu reipublicæ, mihi commissæ, quam optimè consuleretur. Ea de re ne quid mutem, magni momenti rem vobis communicandam duxi, summa fide ac silentio, quæ in vobis esse nõ dubito, tegendam: quare & eos quos suspectos habeo, ne quid turbarent, seclusi. Certis ego indicijs cognoui, Albertum principem consilia cum suis

Holzeri ad ciues oratio.

cum suis agitare, quo pacto introductis in vrbem militibus, iura omnia & priuilegia vestra sibi vindicet, suoq; arbitratu omnia administret, quæq; illi facere libitum erit, de fortunis nostris deq; corporibus statuat. Cogitate iam cum animis vestris, quæ ciuitatis facies, quisq; vniuscuiusq; nostrum priuatus rerum status futurus est, cum milites istos, famelicum hominum & rapinis insuetum genus, domibus nostris manipulatim immissos, pro sua quisq; facultate, hic denos, ille vicenos alere, & quasi serpentes in sinu fouere cogemur. Neq; enim illi quotidiano ac parabili cibo, aut collata stipe contenti erunt, sed genio benè curato, nostrisq; benè partis saginati, nisi exactæ militię stipendia acceperint, nunquam abibunt, neque cutim nostram, vti hirudines, ante relinquent, quam sanguine se expleuerint. Id verò ita futurum, ex antea actis & præsenti rerum statu conijcere, facilimum est. Vidimus enim, post exactam à nobis pecuniam, militibus agros & vineas nostras populantibus, non modo non persoluta fuisse stipendia, sed oppida insuper & vectigalia oppignorata. Quid ergo nunc ab Alberto expectandum, qui & ipse pecunia caret, neq; vlla regum aut principum auxilia, quæ ostentabat, habere potest? Atqui bonus est princeps, dicat nunc quispiam, seq; nostræ fidei commisit; imò nos ipsius fidei nosq; & rempublicam nostram tradidimus: qua in re ne vnà vobiscum ego spe mea deceptus sim vereor, & consideratiùs porrò agendum video. Nec est, quod maiorem mihi in deprehendendo industriam fuisse, quam in declinando, aut si vsus posceret, propulsando periculo fore quisquam arbitretur. Iam enim consilium mihi inuenisse videor, quo quicquid hoc tempestatis impendet, id absq; vllo tumultu depellatur. Quadringenti equites viri strenui, operam nobis suam offerunt, Germani omnes, quibuscum nobis linguæ, cognationis, aliarumquè rerum coniunctio est. Hi à fidis principibus missi, ad mensem vnum atq; alterum, suo stipendio, commodis nostris, inseruire parati, si in vrbem admittantur, facilimè Alberti conatibus obuiam iri, atq; ipse in officio retineri poterit. Nihil equidem addubito, quin is, cumprimùm hæc à nobis tam prudenter esse præuisa animaduerterit, ad quietiora se consilia conuersurus sit, & de pace nobis reddenda, aliquando cogitaturus, quæ vtiq; intestino huic bello anteferēda est. Si verò prauis suorum persuasionibus potiùs

Propositio. *Ab exemplo.* *Concessio.* *Ab vtilitate communi.*

quam nostris consiliis obsecutus, ita se geret, vti nihil æqui impetrari ab eo possit; in manu nobis erit, excusso eius iugo, ad Cæsarem redire, cuius, si nihil aliud, consilia omnia, vti firmiora, ita & moderatiora sunt. Ego sanè, si eò deuenire res coget, & veniam nobis, vt ante hac quoque, apud eum paratam, & Pontificis Romani regumq; ac principum animos, æquiores fore, scio. Hæc vbi dixit, omnes in eius sententiam iuêre. Placuit tamen nonnullis, qui Alberti rebus addictiores, defectionem parari necdum sciebant, rem prius ad populum referri, neque sine adsensu principis equites intromitti, cui aliam eius rei causam prætendi posse. Consul hoc sibi vt reliqua curæ futurum respondet. Ita silentij fidem à singulis stipulatus, appetente iam diei crepusculo, cœtum dimisit.

Epilogus.

Interim equites, quos dixi, à Præposito omnia edocti, firmo progressu ad vrbem appropinquauerant, quos Holzerus cum fida suorum manu obuiam profectus, in vrbem introduxit, euaginatum manu gladium præferens. Cum in locum venisset, quam Aulam vulgò vocant, ciues qui nocturno cętui non interfuerant, & vrbana plebs, atq; operæ, arreptis quæ obuia erant concurrunt, quid causæ sit exquirunt. Hos consul & Odenaccerus, omnia tuta esse tęstati, vtcunq; sedarunt. Iidem quoq; paulò ante, missa in aulam epistola, principi indicarant, venire aliquot equites, qui & ipsi & ciuitati pręsidio futuri sint, ne quid ea re moueretur. Is verò non antea se de ea re admodum miratus, & suspecta omnia habẽs, quosdam ex suis ad Holzerum misit, quibus idem quod perscriptum erat respondens: bono animo principem esse iussit, neque enim vim vllam, aut iniuriam parari. Idem adfirmabant & alij nõnulli, suamq; fidem interponebant, quibus acquiescentes aulici, rem ad Albertũ renunciant. Holzerus autem, multitudinem abire domum, ac equites curare corpora iubet, hospitia illis assignat. Interim Iacobus Storckius, cum quodam Liebharto, quod prætorem, & alios quosdam ab Holzero detineri inclusos scirent, sibi timentes, ad Albertum perfugiunt, rei periculum exponunt. Albertus trepidare, auxilia circumspicere, fidissimum quemque vocare, consilia anxius exquirere, multa de Holzeri perfidia queri, & cõuicia in ipsum ac minas iactitare. Angebat ipsius animũ subita res, & quod ab armis imparatũ se videret, neq; si arx obsideretur, vel vnius

Holzerus equites in vrbẽ accersit.

Alberti metus.

vel vnius diei annona ad manum esset. Ad hoc semidiruta arcis loca, inductis tantum asseribus recta, magis quam defensa erant, adeoq; peior illi conditio, quam fratri, subeunda videbatur. Dixisse ipsum ferunt, nunquam se de Holzeri animo tale quid expectasse, vtcunque tamen res caderet, moriturum se priùs, quam in cuiusquam potestatem viuum esse venturum.

Aderat inter primæ admissionis proceres, Rembertus Ebersdorffius, qui popularium fidem implorãdam esse admonuit, quos sciret ipsi impensius fauere, neq; tàm subitò omnes abs quoquam corrumpi potuisse. Igitur dimissis in proxima compita præconibus, signoque ex turri Michaëlis campana dato, ciuitas omnis ad arma concitatur. Ciues verò & incolæ quid ageretur, aut ad quid vocarentur ignari: maior pars in forum ad consulem, vbi equites stationem habebant, pauci ad principem accurrebant; quem errorem animaduertens Ebersdorffius, vexillum ad portam Stubarum excitat, omnesq; eò conuocat, qui vitam principis, ipsamq; adeò rempublicã, saluam velint. Intellecto principis periculo, & fraude Holzeri detecta, omnes propè ipsum execrati, ad Albertum se recipiunt. Inde impetu facto in forum iterum procurrunt, equites aggrediuntur, ad quid venerint quærunt, minas, armaq; ac mortem intentant. Holzerus malè sibi rem succedere videns, multa in excusationem adferebat, intromissos equites ad incolumitatem vrbis, ipsiusq; principis defendendã, cui si minus id probetur, dimitti iterum posse. Augustinus item Alberti fidem appellat, nihil se in ipsum moliri, & si securitas præstetur, absq; maleficio, eadem quà venerat, abiturum promittit. Hęc quò minus à principe audirentur, in causa erat multitudo, quæ sublato clamore, armis in equites irruit. Hi defensionem primum parantes, dein ne pauci à pluribus circumuenirentur (iam enim & ex domorum tectis, lapides in eos deuoluebantur) paulatim retrocedentes ad portam perrexêre, qua clausa, cùm aliquandiu restitissent, tribus tantum occisis se dedidêre, ac in custodias missi sunt. Holzerus diu quęsitus nusquam comparuit. Igitur princeps, collaudato ciuium erga se studio, ædes illius omnis fortunæ publicæ & priuatæ plenas, diripi iussit. Inde quæstione de captiuis equitibus instituta, intercedentibus Georgio Pottendorffio, ac aliis nonnullis, & vadimonium præstante Posingio comite, omnes præter Augustinum dimissi sunt.

Albertus popularium fidem inuocat.

Equitum p Holzerum adducto rum periculum.

Holzeri bona direpta.

Holzerus Calēberga exclusus.

Inter hæc Holzerus, qui vrbe profugerat, noctu ad portam reuersus: cum non intromitteretur, ad Calembergi arcem se contulit. Exclusus ab Aschibeccio (quem fidem sibi atque obnoxium putabat) occultis per saltuosa loca semitis Medlingam, atq; transmisso illic Danubio, in arcem Vviteneggiam, ex liberalitate Alberti sibi concessam, venit. Dein assumpto vinitoris habitu, cum tribus tãtum famulis, Nusdorffium regressus, à Lanione primùm agnitus, à rusticis captus in vrbem deducit', tertio die quam exierat. Sunt qui ab Alberto interrogatum, magna cum audacia, respondisse ferunt; nullius se criminis insimulari posse, cuius non ipsum fundum ac subscriptorem habuisset. In carcerem cõiectus, & in equuleo tortus, nihil præter ea, quæ vulgò cognita, negare non poterat, confessus est, neque ex socijs quemquam indicauit. Capti tamen ex senatu, & ciuibus quorum primi fuêre Osvvaldus Richvvolfius, Sebastianus Ziegelhauserus, Ioannes Purchusius, Christianus Prennerus, Nicolaus Ernstius, Thomas Tenckius, Christianus Vvisingerus, Andreas Schonbrucknerus, Ioãnes Odnaccerus, Ægidij duo: Knabius, & Paromus, Laurentius Schvvanzius, Vvolfgangus Holobrunnerus, Georgius Hallechius Angetfeldius ac Manersdorffius. Alij aliquot fuga salutem quæsiuêre.

Captus in Vrbē reducitur.

De Holzero & reliquorũ nonnullis, supplicium maturè sumptum. Itaque die Veneris, post ferias Pascales, ex carceribus producti, currui imponuntur Augustinus, Holzerus, Richvvolfius, Ziegelhauserus, Purchusius, Odennaccerus, & Hollerbeccius. Cum ad forum ventum erat, quod Altum vocant, Augustinus curru descendere iussus, capite plexus est. Reliqui in aliud forum, cui ab Aula cognomen est, deportati, cùm ex ijs, quæ apparata videbant, alio mortis genere afficiendos sese putarent, populi fidem implorauêre, cuius precibus datum, vti gladio ferirentur, præter Holzerum, cui nihil remissum est. Richvvolfius ante alios in medium productus, circumstantem hominum turbam, vti pro salute animæ suæ ad deum intercedant, orat, nullum se facinus morte dignum admisisse, id ex scripto quodam suo satis colligi posse. Sebastianus dein ciues obtestatur, vti pacem inter principes faciant, paucorum iam fundi sanguinem, sed nisi præsens rerum status mutetur, atrociora esse expectanda, & quorum memoria in multos annos esset duratura. Se verò nõ aliam ob causam moti, quàm quod

Aug. Tristramus capite plexus.

Ciues quidam Viēn. decollati.

quod Cæsari ante iuratus: Alberto fidẽ suam astringere recusasset. Ita & ipse & post ipsum alij protensa ceruice, ferrum recepêre, miserando ciuibus spectaculo. Restabat solus iam Holzerus, ad quẽ propius accedens carnifex, alio mortis genere afficiendum indicauit, quod vbi intellexit Holzerus, voce miserabili mortem eam detestatus est, qua futurum videret, vti corpus auibus lacerandũ daretur. Ego, inquit, cum recordor Christum dominum innocentem pro me immolatum, cuius memoriam ante octo dies celebrauimus, hanc mortẽ patienter & ipse feram, etsi meritis meis atrociorem. Dissecto mox corpore, caput attollens, & exempta iam viscera aspiciens, inuocato D. Deiparæ virginis auxilio, luctantem inter cruciatus spiritum, reddidit. Corporis partes, ante quatuor portas vrbis, palis alligantur, caput ad suburbium illud suffixum est, per quod equites introduxerat. Hunc finem habuit Vdalricus Holzerus, qui si intra fortunæ suæ modulum se continuisset, tragicum hunc exitum non incurrisset, nunc verò & patriæ administrationem & principum amicitias, priuato suo emolumento, accommodans, & fortuna abusus, exemplo suo comprobauit: sacram esse rempublicam, & quicunque eam violarunt, ab omnibus ei pœnas esse persolutas. Captiui reliqui quos dixi, & pręter eos, alij nonnulli postea compræhensi, amicorum & cognatorum precibus, & mulctæ viginti quatuor millium ducatorum interuentu, libertati restituti fuêre. *Vdalrici Holzeri supplicium.* *Respublica non violanda.*

Inter hæc extra vrbem quoque armis & rapinis infesta erant omnia, multi enim, qui vel Cæsari vel Alberto merebãt, per agros populabundi, prædas agebant. Quod cum illos impunè agitare viderent, alij quoq; neutri addicti, sed vtrunq; accusantes, eorum exempla sequuti sunt. Erat Rupertus quidam Creutzerus homo militaris, qui vel Cæsaris partibus addictus, vel Alberto & Viennensibus, sua quadam de causa, offensus, quotidiè cum expedita militum manu, ipsorum agrum incursabat. Is arcem quandã Leupolsdorffium, oportunam sibi videns, (nam vno tantum miliari ab vrbe distat) noctu Laxemburgo egressus, astu capit, aggere sepibus ac fossa munit. Inde crebriores quam antea excursus faciens, Viennenses magnis afficiebat incommodis, donec Georgius Schrotius arcis dominus, numeratis quingentis florenis, eam recepit. *Rupertus Creuzerus.* *Georg. Schrot.*

Hisdem ferè diebus alius quidā miles, cognomento Schvveitzerus, arcem Kalspergam propè Berchtolsdorffium occupat. Alij item Raucheneccium, Mitterdorffium, aliasq; arces in potestatem redactas, communiunt, nouaq; receptacula excitant (vulgò tabernæ vocabantur) ex quibus agros & itinera infestabant. Imprimis verò Viennensibus grauis erat Schvveitzerus, vinitores eorum vexans, quæquè in vrbem importabantur interuertens. Contra ipsum egressi, Alberti duces, cum Viennensium voluntariorum manu, Kalspergam expugnant, Schvveitzerū viuum cum octo commilitonibus capiunt, Viennam secum abducunt. Hunc rerum statum Pont. Max. sublatum cupiens, legatum suum Dominicum Torcellanum antistitem, in Germaniam misit, qui pacem & concordiam inter fratres procuraret, Austriæq; prouinciç, cui consultum volebat Pontifex, quies redderetur.

Rapinæ per Austriam.

Kalsperga arx expugnatur.

Dominicus Torcellanus.

Interim Albertus, Scherdingam ad Ludouicum Bauariç principem, cum paucis proficiscitur, & quæ volebat cum eo collocutus, Salisburgum inde ad legatum pontificium pergit. Is tùm Neapolim ad Cæsarem abierat, sed relictus illic Gabriel quidam, Bernardini ordinis frater, conditiones illi nonnullas obtulit, à legato compositas, quibus pacem fieri posse sperabat. Vrgebant hoc negocium principes aliquot, ac proceres, imprimis verò Eleonora Imperatrix, & vtriusq; principis soror germana, Margaretha Caroli Badensis reguli vxor. Sed nihil ab Alberto impetrari potuit, qui infecto negocio Linzium abiit.

Albertus à pace alienus.

Iisdem diebus, quibus Albertus Vienna àbfuit, Vvolfgangus Schauenbergicus vrbis Præfectus, adscitis Vencesilao & Smicoscio Boëmis, in agrum Neapolitanum educit, peditem in insidiis locat, equitum expeditam manum ad ciuitatem propiùs accedere, & sub ipsis mœnibus obequitare, hostemquè lacessere ad pugnam, iubet. Cæsariani contra illos egrediuntur, quibus initio repugnantes, mox quasi numero superari se videntes, fugere paulatim incipiunt, donec auidum insequendi hostem, ad insidiatum locum pertractum, integrę & recentes copię aggrediūtur. Committitur atrox pugna, multi vtrinq; cadunt, Cæsariani amissis Ioanne Preisingico Mariscalco, & Comite quodam à Gleichen, viris fortissimis, cedere coacti, in ciuitatem se recepêre. Vvolfgangus cum suis Viennam reuersus est. Albertus iterum Linzij de pace inter-

Pugna ad Neapolim atrox.

interpellatus, inducias aliquot dierum concessit, id quod Augustæ precibus dedisse videri volebat.

Dum hæc in Austria geruntur, Mathias Hungariæ rex, secundis aliquot prœliis, in Turcam vsus, cum maiora iam animo concepisset, quod vnum deesse videbatur, sacram regni coronam à Cæsare tandem redimere statuit. Igitur cum Ioannes præsul Varadinus, cui id negocij iniunctū fuerat, per fidos interpretes cum Cæsare collocutus, eò rem adduxisset, vti numeratis sexaginta aureûm nummûm millibus, coronam Hungari reciperent; ex proceribus nonnulli precij magnitudine deterriti, quo negocium impedirent, Fridericum per literas monent, videat ne verba sibi à Varadino dentur, cui soli non liceret absq; aliorum adsensu de re tanta transigere, & ea promittere, quæ præstare minimè posset. Varadinus hæc omnia ab Imperatore edoctus, regi tunc temporis Sigedini agēdo delectui, ac militibus recensendis, intento, aperit, qui vti auaritię suorum occurreret, conuentu ordinum ad Varadinum coacto, de bello in Turcam mouendo, deq; regni corona ad eos refert, eamq; rem seriò vrget. Facto mox decreto, Cibinium profectus, Septemuiros creat, qui ad Fridericum profecti, coronam ab eo redemptam, cum decenti apparatu referant, ac in suam sedem reponant. Itaq; rege ad bellum profecto, legati cum tribus equitum millibus Neapolim venientes, ciuitate prohibiti sunt, quod suspecta Friderico esset tanta multitudo. Illi nullam se neque vim, neq; fraudem adferre, sacram suæ genti coronam esse, quare inductos cum equitatu tam celebri venire excusant. Recipitur in ciuitatem Varadinus, cum ducentis tantum equitibus, reliqui Sempronium reuertuntur, vnde Ladislaus Palocius Septemuirûm vnus, ad coronam recognoscendam accersitus est.

Matthias ad recuperandam sacram Coronā animū aduertit.

Sigedinum.

Cumq; & alij nonnulli cum pecunia aduenissent, tumultuatum nonnihil est in suburbio, quod nec Hungari ante receptam coronam precium præstare, nec Germani nisi numerata pecunia, illam tradere vellent. Tandem Varadini & Patauiensis Episcoporum interuentu, sublata omni altercatione, pacis & concordiæ capita literis consignata. Vti imposterum Fridericus Mathiam filij, hic illum patris loco habeat. Germanus ac Hungarus nullo discrimine apud vtrunq; colantur. Cęsar Regi Hungarię regnum concedat, ad ipsum hæredesq; ipsius rediturum, si is absq; legitimo hæ-

Hungari coronam à Frid. redimunt.

Pax inter Frid. & Mathiam Hung. regem.

mo hærede masculo decedat. De titulo item cautum, vti Cæsar ab omnibus regni statibus, Hungariæ rex vocaretur. His ita pactis conuentis, Cæsariani cum pecunia retrò in ciuitatem: Hungari cum corona læti Sempronium abiêre.

Ante induciarum exitum, adnitente imprimis Legato pontificio, in antediem decimum Cal. Oct. D. Matheo sacrum, ex vtriusq; principis mandato, conuentus quatuor ordinum indicitur Tulnæ. A Cęsare mittuntur eò Vdalricus pręsul Gurcensis, Georgius Volkensdorffius, Hartungus Capella, & Georgius Kainacherus, quibus se adiunxerant Viennenses quidam ciues, ab Alberti factione patria expulsi, Richouinus, Kásdorffius, & Hinderbacherus. Alberti legati fuêre, Rötelensis Marchio, Hartnidus Traunius, Christophorus Pottendorffius, & Stephanus Geumanus. Aderat & Legatus, ac cum ipso, Salisburgensis Episcopi & Badensis consiliarij. Ibi Legatus, petito altiùs exordio, pericula Christianis ab immanissimi Turcæ armis imminẽtia exponit, cuius conatibus nisi obuiam eatur, non nisi magnas clades esse expectandas: occurri verò non posse, quamdiu Imperator bellis domesticis intricatus, vires in id bellum integras, conuertere non permittatur. Alios Christiani orbis reges ac principes, in Germaniam oculos habere coniectos, neq; aliquid prius moturos, quàm illum exemplo sibi præire videant, qui vti primum inter ipsos locum habet, ita ei nationi præest, vnde maximum robur hoc tempore sit expectandum. Quare adnitendum, vti concordia inter fratres confirmata, pace domi parta, bellum à patriæ ceruicibus, in communem Christianorũ hostem conuertatur; quam rem summus Pontifex & vehementer cuperet, & summa ope esset adiuturus.

Conuentus Tulnensis.

Germaniæ robur.

Hæc vbi Dominicus perorasset, antequam rem ipsam aggredi voluit, ab ordinibus petiit, vti sententiam suam declararent, quod si Christo volente ac propicio, concordia inter fratres sanciretur, essentne ipsi omnes eos articulos, quibus illi acquieuissent, imprimis verò de arcium, oppidorum ac aliorum locorum restitutione, adprobaturi. Ad hæc prouinciales respondent, discordiam inter principes, ortumq; ex ea ciuile bellum, nunquam sibi placuisse, nihil maius in votis habere, quam vti pax inter ipsos & concordia ineatur, quod vti fiat, nihil se ad summam diligentiam reliqui facturos, &, quod citra ipsorum fraudem fieri possit, nullum

Discordia principum ciuile bellum peperit.

nullum ei tractationi obstaculum allaturos. Legatus, collaudata ipsorum voluntate, deliberationem cum suis instituit, de negocio optima ratione aggrediendo. Placuit verò, ex omnibus ordinibus, duos & triginta viros spectata fide eligere, qui communi omnium vtilitati studerent, & quantum potest à partibus sese abstinuissent, nec fratri alteri aut nimis obnoxij, aut iusta aliqua ex causa suspecti essent, ij quicquid de communi consilio statuerent, id firmum ac ratum non prouinciales tantum, sed & principes esse iuberent, eoq; omnes starent. Electi igitur post aliquot dierum cõsultationem pacis formulam concepêre, cuius hæc erant capita: Literæ omnes vltrò citroq; missæ, quibus amicitia & fides renunciata, aut bellum indictum, quibusùe fœdera & armorũ coniunctiones factæ erant, in medium allatæ, dirumperentur. Offensæ veteres, tam ab ijs qui in partibus fuerant, quam qui se quietos continuerant, remitterentur. Receptacula & tabernæ à militibus excitatæ, destruerentur, raptores viarumq; obsessores & id genus homines, cõmunibus viribus ex omni Austria expellerentur. Vectigalia, portoria, & exactiones post Alberti Cæsaris obitum inuectæ, irritæ redderentur. Captiui absq; precio dimitterent, neq; pacta ꝓ cuiusquam liberatione pecunia exigeretur. Arces, oppida, castella, villę, prædia, domus, atq; alia belli tempore occupata, iustis dominis incorrupta cum suis fructibus restituerentur. Principes emerita militibus stipendia, ne subditis eo nomine molestiã exhibeant, quamprimùm exoluerent. Iudex prouincialis (quem Mariscalcum vocant) crearetur, qui tam infimæ sortis hominibus, quam potentioribus, more maiorum, ius dicat, coram quo subditis quoq; in principes actionem instituere liceret. Moneta iusti ponderis cuderetur, extranea & adulterina in nullo precio esset.

Pacis inter fratres leges dictæ.

Hæc capita scripto mandata, cæteris prouincialibus videnda exhibentur, quibus re deliberata, hæc insuper addi visum est. Vti purgatis itineribus, commercia cum vicinis restituerẽtur. Merces probæ inferrentur, Iudæi non sine graui causa ab Alberto Cæsare olim eiecti, iterum expellerentur. Vina præter patrium non importarentur. Arces, oppida, castella & alia loca quondã à Ladislao rege oppignerata, quamprimùm liberarẽtur. Ne in fraudem creditorum immunitatis aut dilationis literæ (ferreas vocant) creditoribus indulgeantur. Officia publica domesticis perspectæ fidei commit-

committerentur. Hæc & alia nonnulla, à legato ac ordinibus approbata, literisq; cõsignata, Friderico & Alberto transmittuntur. Vnum supererat, de quo conuenire minus potuit, de pecuniæ ratione, qua militibus satisfieret, cæterisq; nominibus, quæ satis multa erant. Igitur prouinciales reliqui, triginta duos viros orant: vti hoc quoq; negocium explicarent. Illi igitur ea de re in consilio deliberant; cumque aliter fieri non posse, vt militum latrocinantium colluuie purgaretur Austria, viderent, quã vti publica quædã exactio institueretur, eam verò rem apud subditos inuidiosam esse scirent, Rudigerus Sternbergicus, quem in eodem conuentu Mariscalcum pronunciauerãt, ad ordines progressus, rem arduam & difficilem esse indicat, & quæ diu in consilio agitata exitum habere nullum videretur: verti in eo patriæ incolumitatẽ, vti militibus liberetur; id sine pecunia fieri non posse, quam à subditis iam antea malè afflictis exigere durum esse. Iam verò id summoperè etiã timendum, ne si exactio non admitteretur, principes omnem impeditæ pacis culpam, in prouinciales abs se deriuent. Quodsi via aliqua conficiendæ pecuniæ iniretur, futurum vti, si minus pax & concordia procederet, nulla culpę pars penes ipsos resideat. Quare quid optimum factu sit in medium consulant. Ordines de communi cõsilio, iisdem quibus summæ rei arbitrium dederant, hanc quoq; rem committunt, ita statuendam: vti quam minimo subditorum incõmodo, ex solis vini prouentibus, pecuniæ certa aliqua summa redigatur. Fit igitur decretum, ex vino ad biennium certam quandam pensionem esse persoluendam, quę à suis hominibus collecta, in nullum alium vsum, quàm in solutionem militum insumeretur: eam verò exactionem, non ante firmam inter principes pacem, esse incipiendam.

Conditiones pacis.

De militibus ex pellendis consilia habita.

Exactio subditis imposita.

Post hoc negocium, satis vt videbatur commodè expeditum, coram Cæsaris & Alberti legatis, multa ad pacẽ inter ipsos & concordiam componendam proponi cœpta. Viẽnenses autem pontificio legato, & delectis iudicibus, sua quædam postulata descripta obtulêre, quæ, si pax coiret, à Friderico sibi confirmari volebant, ad tredecim fuisse proditum est. Ea cùm dura nimis & imperiosa viderentur, intercessêre ex prouincialibus nõnulli, & moderatius vti agerent adhortati sunt, eaq; proponerent, quæ ad æquabilem pacis compositionem, aliquid adminiculi afferrent. Illi suis

Viennensium postulata.

ſuis ſeſe rationibus moueri reſpondent, ſed ſi ordinibus aliter videatur, non reiecturos ſaniora conſilia: id verò vnum ſeſe proteſtari; nullas concordiæ paciſq; conditiones ſeſe admiſſuros, niſi Alberti principis adſenſu confirmatas, idq; ipſum mutuò facturum ſperare. Cùm itaque nihil conuenire poſſet, dilatum eſt negocium in alterum conuentum, qui Neapoli ad diem quintum Calend. Nouembris indictus eſt, quò & Viennenſes ex ſuis mittere iuſſi ſunt. Ab ordinibus verò miſſi eò ſunt Medlicenſis & Gotvvicenſis Abbates, Rudigerus Starchenbergicus, Sigiſmundus Eitzingerus, Pancratius Planckenſteinius, Georgius Seiſeneccerus, quibus Cremſij, ac Steinæ aliorumq; oppidorum legati acceſſere. Neapoli ad diem dictum, cùm multa ab vtroque Principe & à Viennenſibus proponerentur, & ſummo ſtudio diligentiaq; incumberet Legatus pontificius, vt extinctis bellis & ſublatis ſimultatibus ac contentionibus: inter ſe reconciliati, in vnum ceu corpus coirent, mentemq; vnam conuenirent, nihil tamen aliud effici tum potuit, quam quod induciarum dies, ad proximum Diui Martini feſtum vſque, productus ſit. Soluto igitur hoc quoque conuentu, noui iterum motus Viennæ hac potiſſimum de cauſa exorti ſunt: *Conuentus Neapoli.*

Erat inter proceres Stephanus Hohenbergicus, (Lazius Leopoldum vocat) qui oblata ſibi ſpe, ad maiores perueniendi honores, relicto prius Friderico, partes Alberti ſecutus, Epiſtolarum Magiſtri munus apud ipſum adminiſtrabat. Hunc Albertus de impeditis in cōuentu Tulnenſi negocijs, inſimulans: officio mouerat, ſigillum ab eo repoſcens. Ille hanc contumeliam ægrè ferens, ſacellanum quendam nomine Chriſtianum, cum literis Viennam miſit, quibus ciues quoſdam primarios admonebat, ſi ſe ſuaq; ſalua eſſe vellent, vt vrbe excederent; Albertum occultam cum fratre concordiam feciſſe, carnificinam in pleroſque Viennenſes meditari, ante proxima Martinalia, magnam rerum mutationem, in vrbe futuram. Chriſtianus principis aulicis proditus, ad ipſum deductus, ſcripta quędam tradere coactus eſt, quæ nondum ijs ad quos ſcripta erant reddiderat, deterritus (vt ferebatur) à Liebharto monetarum præfecto. Rogatus de toto negocio fatetur ab Hohenbergico miſſum ſe, qui inter alia dixerit; operam ſe daturum, vti in poſterum magis obſit Alberti commodis, quam *Steph. Hohēbergicus ab Alberto deficit.* *Hohenbergici nuncius interceptus.*

Hohenberg. obſequium Alberto renunciat.

hactenus profuiſſet. Lectæ ſunt & aliæ eius literæ, quas cùm vrbe exiret principi miſerat, quibus indicabat, nullo ſe merito ſuo tam inſigni contumelia affectum, fidem illi & obſequium renunciare. Ad ea Albertus coram omnibus teſtatus eſt; nihil contumelioſè feciſſe, ſigillum, quod ei crediderat, ſuis de cauſis reddi mandaſſe. Pluribus deinde cum ſenatu & magiſtratibus agens, neque pacem ſibi eſſe cum fratre, neque ipſis inſciis & inconſultis futuram affirmauit, optimum autem videri, vti ciues, ſi eiuſmodi literæ aut nuncij plures adferantur, pro ſua in ipſum fide id ſtatim indicent, idem & ſe eſſe facturum, neque de re communi, conſilia ſua ſeorſum ab ipſis habiturum.

Proceres Auſtriaci ab Alberto deficiunt.

Per eoſdem dies proceres nonnulli, quod ad Cæſarem proniores eſſe viderentur, & occulta cum eo conſilia agitarent, aut id facere diceretur, in odium & indignationem apud Albertum venêre, & Vitus Eberſdorffius cum ad vrbem veniſſet, absq; vlla mora diſcedere iuſſus eſt. Non multò pòſt Chriſtophoro Pottendorfio, Rembertoq; & Alberto Eberſdorffiis iuſſu principis nunciatur, non opus illi eſſe ipſorum aut opera aut præſentia. Igitur & ipſi abiêre. Nicolaus etiam Liechtenſtainius, miſſis ſubindè literis ac nunciis, fiduciæ tabulas, vti ad principem venire, & quæ videbantur cum eo agere liceret, petens, nihil impetrare potuit, dicebat enim princeps, præter morem hoc eſſe, neq; ſubditos iis indigere, quoad in officio & fide perſeuerant.

Hi igitur omnes cum Hohenbergico & quibuſdam alijs conſilia ſua conferunt, ac Eberſdorffij quid porrò agendum ſit deliberant. Illuc Neapoli venêre Sigiſmundus Poſingicus & Vdalricus Graueneccerus, qui ab illis rogati, vti pro admiſſorum venia ad Fridericum Cæſarem intercederent, & de ſua diligentia, & de

Rebelles à Cæſare veniam petunt & impetrant.

placabili illius animo benignè omnia promiſêre, percommodum interim videri, vti propius ad Neapolim accedant, quò melius tranſigi negocium poſſet. Id ab illis factum, eoq; deducta res eſt, vti veniam ſupplices à Cæſare petitum ituros ſeſe dicerent, ſi de ſecuritate ipſis caueretur. Id cum Cæſar facere recuſaret, Graueneccerus & Paumkirchius ſua fide interpoſita, Neapolim eos adduxêre, & veniam exorantibus, fidemq; & obſequium promittentibus, præſtò fuêre. Cæſar in genua procidentes exurgere iuſſit, deq;

deq; admissorum venia benè sperare. Inde Neapoli abeuntes Edemfurti conuentum agunt, eoq; Viennenses per literas vocant, ita futurum rati, vti & ipsi ab Alberti partibus desciscerent. Illi verò, etsi grauiter ea procerum defectione turbabantur, de communi tamen consilio respondent; ad principem se rem omnem relaturos, & ex ipsius præscripto omnia facturos. Is ad conuentum ire vetuit.

Inter hæc Dominicus, cum induciarum tempus iam exiturum propediem sciret, vt nihil intentatum relinqueret, à Cæsare Viennam ad Albertum profectus, concordiam iterum vrgebat. *Pax iterum tentata.* Princeps conuocato Senatu & ciuium primis, adesse Legatum indicat, qui pacem & concordiam inter se & fratrem facere, sedulò adniteretur, adesse & ex proceribus Sigismundum Eitzingerum & Gorgium Seiseneggerum, quibus vti eam rem iuuarent, ab ordinum consilio datum esset nogocium. Iam verò & vulgi sermonibus, & iniquorum hominum literis se diffamari, quod occultam cum Cæsare pacem haberet, id toties abs se negatum, credi minimè debere. Si verò & ipsi pacem suaderent, ex re facturos videri, si viginti viros ex suis deligant, qui pacis tractationi intersint, & quç illic agantur, præsentes videat. Placuit ea principis sententia, & delecti ex illis viginti viri adfuêre, vbi de pacis conditionibus agitatum est. Cæterum neque tum aliquod operæ precium fieri potuit, & re infecta discessum. *Viennenses pacem desiderant.* Legatus Neapolim redijt, quē extra vrbem Albertus officij causa est prosecutus. Vbi cognitum est, nihil iterum conuenisse, & Legatum, de cuius opera benè omnes sperauerant, negocio imperfecto discedere, vrbana plebs & operæ de fortunæ suç iniquitate querebantur, & quamquam impeditç pacis culpam in neminem vnum conferebant, quemcunq; tamen eius authorem execrabantur. Ciues quoque longa belli ciuilis incommoda pertæsi, postquàm eos à Cæsare in gratiam receptos viderent, quibus maximè incentoribus, Albertus arma in illum sumpserat, rerum suarum incerti, quosdam ex sese oratum ad principem mittunt, vti pacis consilia amplexus, infausto bello finem tandem imponat, cui diutiùs fouendo, neque vires, neque pecunia, rerum gerendarum neruus, suppeteret, exhausto ærario, & priuatis singulorum fortunis valdè attritis. *Rudol. Sulzius Comes.* Idem quoque suadebant Rudolphus comes Sulzius, & Turingus Halouilius, qui ex-

Sueuia per eos dies venerant, qui inquietorum quorundam hominum suggestiones, sanis præponi consilijs, videntes, domum rediêre. Interea missi à Legato nuncij, nihil de rei summa ipsum hactenus obtinuisse referunt, tantum inducias ad Calendas Februarij, à Cæsare produci iussas esse, quas si & ipse approbasset, tum se operam daturum, vti ante illarum exitum pax conficiatur.

Cum igitur multa pacis consilia agitarentur, & Fridericus, adnitente imprimis Legato, iam eò perductus esset, vti recepta omni Austria ingentem fratri pecuniam certis pensionibus persoluendam transcriberet, is verò repudiatis conditionibus bellum instauraturus videretur, Deus optimus maximus, id quod humanis consiliis difficilè videbatur, sua voluntate effecit. Albertus enim subito quodam morbo correptus obiit quarto Nonas Decembris, & quinto die pôst ad D. Stephani maiorum sepulchro illatus est. Mortem eius partim vltioni diuinæ, partim veneno imputarunt, alij ob vitæ incontinentiam apoplexia percussum putauêre. Veneni suspicionem faciebant medici, qui signa quædam in eius corpore depræhensa esse adfirmabant, idq; apud vulgus semper in deteriorem partem magis pronum obtinuit. Sed quæstione eius rei instituta, Pharmacopœus quidam, & alij nonnulli ob suspicionem in carcere habiti, pro innocentibus absoluti sunt.

Alberti Sexti cognomento prodigi mors.

Vixit Albertus annos quinque & quadraginta, prolem ex Mechtilda, quam vnicam habuit vxorem, suscepit nullam, ipsa exequias illi magnificentissimo apparatu fecit, Rotemburgi ad Neccarum, vbi præter vndeviginti sacrorum collegiorum præfectos septingenti sacerdotes adfuêre. Prodigi cognomen Albertus tulit, quod nulla vmquam pecunia ei ad domesticos & bellicos sumptus satis magna fuerit. Ita enim subditos exactionibus vexabat, vti plerią; relictis prædiis & fortunis suis, voluntarium exilium cogitauerint. Viennenses sanè contractis sub eo nominibus, non nisi post multos annos satisfecêre. Vxor vidua annos viginti viro superstes vixit. Alberto è viuis sublato, turbati & deiecti erant Viennensium animi, quod neque in se ipsis satis sibi præsidij esse scirent, neque cæterorum prouincialium fidei crederent, quos partim iam Cæsari reconciliatos videbant, alios sibi infensos nouerant.

Cur Prodigi cognomen ipsi datum.

Ita sollicitis omnibus mœstisq́; superueniunt à Cæsare literæ, quibus indicat, non dubitare se, quin fratre iam defuncto, ad saniora consilia conuersi, legitimum tandem principem sint agnituri: de concordia ac pace spem fuisse, si deus fratri vitam diutius produxisset: eam ex obitu ipsius maiorem esse debere, omniaq́; ex prouincialium cõsilio iuxta formulam, Tulnæ conceptam, transigi posse: ad eã rem quid animi ipsis sit, scire se cupere. Viennenses & qui ex prouincialibus in re præsenti aderant (nã ad omnes scriptæ erant literæ) respondent; Hedersdorffij conuentum iam indictum, ibi se ea deliberaturos, quæ ex reip. commodo essent, quò vti & ipse legatos suos mittat orant. Non multò pòst in vrbem venêre Henricus Liechtenstainius, Georgius Pottendorffius, & Vitus Ebersdorffius, quibus Senatus in D. Stephani schola petentibus datus. Ibi Liechtenstainius, captiuos sibi tradi, accepta pro ipsis pecunia, petijt, qua de re deliberandi tempus sumptum. Purgauit etiam se de criminationibus nonnullorum, qui impedire ipsum velle dixerant, ne quid in vrbem importetur, idq́; se neque si posset facturum, & quocunque modo posset amicę ciuitati commodaturum pollicitus est. *Viennẽsium sollicitudo ob Alberti obitum.*

His peractis, proceres quos dixi Hedersdorffium & cum ijs Iacobus Storchius, ac alij duo, ex Senatu profecti sunt. Ad eum conuentum neminẽ ex suis Cæsar misit. Conuenerunt eò frequentes, qui Alberti partes secuti, Tulnæ nõ adfuerant, & quamuis omnes iam Tulnensi formulæ subscripsissent, nemo tamen ea ad Cæsarem renunciandi, quæ acta erant, prouinciam in se recipere voluit. Hæc ad exitum anni sexagesimi tertij ferè acta sunt, quæ ex fide manuscriptorum, vt & alia superiora in hoc libro, nonnulla etiam ex Lazio retuli, quem quod neque hic neq́; alibi omnino sequutus sim, non mirabitur ęquus lector, cum in illis plura inueniam & conuenientia inter se, & cum alijs, minorq́; sit annorum & temporum confusio. *Conuentus Hedersdorffij.*

Sequentis anni initio, superioris Austriæ ordines, Linzij conventum egêre, in quo & Imperatoris & Sigismundi principis legati adfuêre. Illic inter alia Sigismundus, tertiam Austriæ partem, ex Ladislai regis morte ad se deuolutam, Cæsari patrueli dono dedit. Albertus verò arces nonnullas & oppida Georgio Steinio, ac aliis quibusdam custodienda commiserat, quæ, si mori ipsum cõ- *Cõuentus Linzij. 1464.*

 tigisset,

tigisset, ne Cæsari, sed Sigismundo traderent, iusserat. Ea loca vti Cęsari cederent, vtiq; eorum incolæ illum agnoscerent, Sigismúdus per suos pręcepit, & captiuos omnes liberari. Itaq; iam omnia Cæsari secunda eueniebant, passimq; ex omni Austria, multi quotidie ex Alberti factione, ad eú sese conferebant, quibus pro animi sui lenitate, admissorum veniam, haud grauatim largiebatur, magnæq; iam inde à Tulnensi conuentu, fiebant ad eum accessiones. Soli ferè ex ciuitatibus, Viennenses, in peruicacia sua manserant, qui & ipsi omni præsidio ac spe destituti, serius quàm oportuit, de rebus suis cœperunt cogitare. In memoria habebant offensas & contumelias, quibus Imperatoris iram & vindictam in se prouocauerant, quas si persequi vellet, non esse sibi ad resistendum vires sciebant. Sola igitur spes in misericordia & clementia supererat, quam antea quoque experti erant. Hanc confirmabant aliorum ab eo indulgenter habitorum præsentia exempla, & procerum aliquot promissa.

Austria Friderico cōciliatur.

Friderici Cæs. clementia.

Apud Cæsarem verò complures erant, qui pro merito castigandos, & exempla de illis statui debere consulerent, ipse verò scire se dicebat, in tam frequenti ciuitate quamplurimos esse, qui aut nihil essent promeriti, aut si quid deliquerint, id non sua sponte ducti, sed aliorum iussu & instinctu acti, fecissent. Videndum igitur non quid ipsis, sed quid se dignum sit, neque committendum, vti ob paucorum scelus, cæteri innocentes affligantur. Hæc à quibusdam per literas Viennensibus significabantur, vti certos ex suis homines mitterent, qui omnium nomine supplices, exorata venia, fidem & obsequium præstarent. Igitur de communi consilio mittuntur Neapolim, Fridericus Ebmerus Consul, Iacobus Storchius, Ioannes Kirchaimius, Valentinus Liebhattus cum aliis ciuibus ad septuaginta, qui vbi illuc venêre, contumeliis & conuiciis à vulgo affecti sunt, adeò vti & Iudæi sese ipsis præferendos esse contenderent. Quod vbi Cæsar resciuit, denunciata graui pœna vetuit.

Neapolitanorū in Viennenses conuicia.

Post aliquot dies in aulam vocati, vbi primum sub aspectum Cæsaris venêre, in genua subsidentes, manusq; protendentes, miserabilem intuentibus de se speciem exhibuêre. Cumq; dicendi tempus esse admonerentur, Consul inter lachrymas & singultus, animum

Viennen. Friderico supplices.

animum vtcunq; colligens, in hęc verba exorsus est: Nisi cognita nobis & benè perspecta esset animi tui bonitas, inuictissime Cæsar, princeps clementissime, verendum erat, ne in ipso dicendi exordio conciderennus. Adeò nobis verba non suppetunt memoria repetentibus iniquissimas nostras actiones, quibus tuam maiestatem offendimus. Atq; vtinam non vnius viri vecordię nos omnes tam miserè decipiendos tradidissemus, qui priuati emolumēti causa, nos fortunasq; nostras in summam perniciem coniecit. Ab initio enim iustum se ac patriæ studiosum ementitus, vbi semel callidè in animos ciuium irrepserat, eò dementiæ progressus est, vti nostris hominibus, quos pro suo arbitratu versabat, arma in legitimum principē sumere, seq; remq; publicam pro sua parte perditum ire, autor fuerit; vnde quæ secuta sunt, cum acerbissimo animorum dolore, non possumus non meminisse. Non deerant ex nobis, quibus ea quæ fiebant minimè probarentur, sed illi, quò minus quod sentiebat liberè dicerent, quorundam exemplo, quibus ea res exitio fuit, deterrebantur, nec vulgus (vti fit, vbi maior pars meliorem vincit) arrepta semel arma, ponere tam facilè poterat, sed proposita, vt videbatur impunitate, pessimi quiq; furijs agitati nullam circa fas & nefas rationem habuêre. Atque ille qui rerum gubernacula & quasi tyrannidem occupauerat, dum alias ex alijs fraudes nectit, diro mortis genere meritas tandem pœnas exoluit. Nobis verò nulla spes reliqua est, quam vti ad bonitatis & clementiæ tuæ portum confugiamus. Nam de Alberto principe quid dicere attinet, cuius vel studio & amore, vel metu plerosq; inductos, si vna cum reliquis insaniuisse dixerimus, causæ nostræ excusationem quærere videbimur, quam non excusando purgare, sed culpam fatendo, & pœnam deprecando, ex mala meliusculam facere iussi sumus. Oramus ergo, perq; clementiam genti tuæ Augustissimæ propriā, obtestamur, vti grauissimas nostras offensas, eaq; omnia, quæ reprehendi, non corrigi iam possunt, obliuione inuoluas, vrbi nostræ, maiorum tuorum sedi, parcas, pristinum decus & incolumitatem restituas: neque nostri huius siue erroris siue furoris pœnas in coniuges, in liberos nostros, & innocentes quam plurimos redundare patiaris. Quas omnes eadē nobiscum supplices orare, perq; omnia sacra obtestari cogita, & Dei Opt. Max.

Viennensiū ad Fridericum Cæsarem oratio.

Max. exemplum ſecutus, quos vides pœnitere, eos incolumes fieri permitte.

Hæc vbi conſul perorasſet, Vdalricus præſul Gurcenſis exurgere iuſſos, interrogat; nihil ne præterea in mandatis habeant? Illi petitiones quaſdam in ſcheda perſcriptas proferunt, quas à Cæſare concedi orabant. Iis hæc ferè continebantur: Vt ea quæ Albertus tempore ſuæ gubernationis, quæq; Senatus Viennenſis ac magiſtratus egiſſent, rata & irreuocabilia habeantur: ciues ſuperiore bello in exilium acti, ad vitanda diſſidia & tumultus, ne abſque Senatus adſenſu in ciuitatem poſtliminio reſtituantur: excommunicationes & alia interdicta, contra ipſos facta, tollantur. His acceptis, Gurcenſis nihil reſpondens: abire in hoſpitia iubet. Paucis diebus pòſt in aulam reuocati, iterum in genua procidentes, veniam orant, pœnas deprecantur, fidem & obſequium pollicentur, & quæ conciliandæ miſericordiæ eſſe putant, expromunt. Reſpondet Gurcenſis: Cæſarem famæ quam pœnæ amantiorem, vbi primum ipſi, ac hæredibus ipſius melioris ſexus, fidelitatis ſacramentum dixiſſent, iniurias illis & contumelias omnes condonaturum: de reliquis poſtulatis ſuo tempore viſurum. Viennenſes actis Cęſari gratiis, laudataq; inſigni eius clementia, gratos ſeſe ac memores in omne tempus futuros promittunt.

Viennenſes in gratiā recepti.

Inde Viennam redituri, obſeſſa à Boëmis itinera audiunt, à quibus ſecuritatem emercari neceſſe habuerūt. Iuêre cum ijs duo ſedis Apoſtolicæ legati, Georgius item Volkenſdorffius, Heidenrichus Dapifer, Ioannes Mülfelderus, Hartungus Capellius, & Ioannes Pottendorffius Cæſari à conſilijs. Initio Februarij menſis, ſenatu ac ciuibus conuocatis, Conſul quid Neapoli actum ſit exponēs, cum magno omnium gaudio auditus eſt. Hinc præſentibus legatis, in curia Præpoſiti, verba præeunte Volkenſdorffio, Cæſari legitimo domino, eiusq; heredibus maſculis, fidem & obſequium ſe perpetuò præſtaturos, iurauêre. Georgius verò & reliqui eius collegæ, nomine Imperatoris veniam illis ac pacem confirmauêre, & legati pontificij, ab omni excommunicatione Viennenſes ſolemni ritu abſoluêre. De priuilegijs quoque actum eſt, quæ ſi Cæſari de more exhiberentur, id quod hactenus factum non erat, futurum, vt ab eo confirmarentur. His ita peractis, Iacobus Storchius, totius ciuitatis nomine, legatis ampliſſimas egit gratias.

Viennenſes in Cæſaris verba iurant.

Ab excommunicatione abſoluuntur.

gratias. Inde simul omnes ad D. Stephani supplicatum iuêre, vbi gratulationis hymnus decantatus est. Iisdem ferè diebus, ciues illi Viennenses, qui vel ab Alberto & Holzero pulsi erant, vel ex metu ipsi vrbe excesserant, Neapolim venêre, quorum causa audita, Cæsar per legatos cum Senatu egit, vti in ciuitatem receptis, bona quæ illis erepta erant, aut eorum pars, quę necdum perierat, restitueret. Ea re haud difficulter expedita, maius incumbebat negociũ in exhaurienda militum sentina, qui non persoluta sibi stipendia causari, omnia circùm loca rapinis fœdabant. Iam enim agros inter Viennam & Neapolim depasti, ad Hungariæ fines Edimburgum vsq; progressi, absumptis quæ esui erant, locũ subindè mutabant; magnisq; damnis & incommodis agrestes tota regione vexabát. Vtq; latius prædas agere possent, in cœmiteriis nõnullis, aliisq; opportunis locis, receptacula munita habebant, eò tandem audaciæ ꝓgressi, vti Cæsari ac toti prouinciæ bellum palàm denunciarent. Cæsar ęquas illis cõditiones offerebat, persoluturũ se stipendia omnibus, qui ea sibi deberi aliquo argumento probarent, reliquis, qui pręter verba nihil adferebant, idem vt præstaret nõ teneri. Quòd si æquo iure decidi vellent, vel regis Boëmiæ, vel Austriæ procerum quorumlibet arbitrio rem integram permissurum. *Militũ per Austriã insolentia.*

His conditionibus spretis, S. Crucis & Mariæcellæ monasteria spoliant, vinitores & rusticos multos capiunt, pecunia & reliquis fortunis multant. Smicoscius quidam ex eorum ducibus, assumpta mille latrunculorum manu, Stirię fines inuadit, & priusquàm incolæ ad defensionem concurrere poterant, prædas agit, quæq; agi & ferri nequibant, igne corrumpit. Intercedunt legati Boëmiæ regis, & cum nonnullis ita transigitur, vti accepta certa nummorum summa, arces & munita quædam loca Cæsari redderent, ac sine fraude prouincia decederent. Reliqui verò, nihil de rapinis & prædandi licentia remittebant, & qui stipendia acceperant, neq; arma ponebant, nec abituri quopiã videbantur. Fridericus itaq; ne diutius illi in fortunas & corpora subditorum sęuire permitterentur, missis ad prouinciales literis arma expedire, & ad diem dictum conuenire imperat. Parent illi, & peractis resurrectionis ferijs, cum non contemnenda equitum ac peditum manu, in campum procedunt, quosdam ex militibus, ad conditiones non omnino iniquas, redigunt, sed quod plures essent illorum duces, vno cõciliato, alij tergiuersabãtur, & (quod de Lernæ monstro *Smicoscius prædonum ductor.* *Cæsar contra latrones arma sumere iubet.*

ſtro) narrant fabulæ vno reſecto capite, noua ſuppullulabant, neque cum infido hominum genere, pax diuturna fieri poterat.

Circa hæc tempora, Fridericus Cæſar, diligentē nauabat operam, vti Pontificem & Sigiſmundū patruelem conciliaret, eumq; ab Eccleſiaſtica cenſura ſolutum redderet, ſua intereſſe ratus, videret, ne quid ex tam longa ſimultate Auſtriæ domus detrimenti patiatur, id quod Friderici Senioris, patrui ſui tēporibus, accidiſſe ſciebat. De cenſura illa, deq; diſſidio cum Nicolao Cuſano ſuperiore libro meminimus. Sigiſmundus verò, etſi à multis admonitus, nihil tamē de ſuo iure remittere, neq; Pontifici ſupplex fieri volebat, ſed ab eo, ad generale concilium prouocabat, & cauſam ſuam, ab omnibus Chriſtianis principibus, cognoſci & diiudicari cupiebat. Pontifex contrà, & præter maiorum inſtituta, & infra dignitatem ſuam eſſe contendebat, non agnoſcentem crimen, nec veniam eblandientem, cenſuræ nexibus exoluere. Id tàm ex Pij ad Cæſarem, quàm huius ad Sigiſmundum literis, quæ habentur, conſtat. Ne igitur maius aliquod incommodum, ex ea re oriretur, Fridericus intercedens, eò negocium adduxit, vti Sigiſmundus cum Cuſano prius in gratiam rediret, eoq; non multò pòſt Tuderti in Vmbria, vita functo, Pontifex Rudolpho Epiſcopo Lauentino, negocium daret Sigiſmundum abſoluendi. Atq; hanc quidam fuiſſe cauſam putant, cur Sigiſmundus ſuam in Auſtria portionem Friderico ceſſerit. Alij nō hanc, ſed aliam huic rei cauſam aſſignant, quod viderit, nihil ferè ex Auſtriæ redditibus, ad ſe peruenire, neq; operæprecium ſe facturum, ſi bellis ciuilibus implicaretur. Id tamen literis, quibus ſuo & hæredum nomine, ceſſionem illam confirmauit, caueri iuſſit, ſi Fridericum aut eius liberos, ſine hæredibus mori contigiſſet, ne ceſſio illa ſibi ſuiſue hęredibus fraudi eſſet. Viennenſes & quoque cæteros ordines à iuriſiurandi religione, qua illi deuincti erant, ſolutos declarauit.

Sigiſm. Archidux Pontifici conciliatur.

Nicolai Cuſani mors.

Sigiſmund⁹ Friderico Auſtriā relinquit.

Iamq; Friderico ſatis proſperæ per Auſtriam res erant, & prouinciales armis & commeatu ab eo inſtructi, bellum contra externos milites continuabant. Commiſſa ſunt leuia aliquot prœlia, & arces quædam captæ: colloquia item & pactiones nonnullæ inter ceſſēre, quæ omnia hic recenſere non eſt conſilij. Interim Volkēſdorffius, ex Cæſaris mandato, Viennæ arcem cum ſuis ingreſſus, ſenatui indicauit, illic ſe commoraturum, vt ſi quid cum Cæſare agēdum eſſet, ipſo vtantur interprete, ac internuncio. Iiſdem diebus, ab

bus, ab opificibus nonnullis, Viennæ nouæ iterum turbæ motæ sunt. *Tumultus Viennæ.* Albertus à ciuibus quibusdã, quos proscripserat, literas habebat, quibus nunquam se in vrbem redituros promittere coacti erant. Eas cum Cæsar sibi tradi vellet, qui illorum bona possidebant, ne restituere ea cogerentur veriti, senatui authores sunt, ne literas abs se amittant. Quod cum serũ esse videretur, iam enim tradendas Cæsari decretum erat, opifices quosdam subornant, qui intercederent, & quantum potest, eam rem impedirent. Volckẽsdorffius, vbi id agi resciuit, properè in senatum venit, grauiter cum consule ac reliquis magistratibus expostulat, quod remissiùs agant, & præter officiũ, cœtus & conspirationes contra Cæsarem fieri permittant. Illi sese excusant, & in culpa depræhensos in carcerem conijciunt, ac literas sine mora ad Cæsarem mittunt.

Eodem tempore Iacobus Storchius & Schonbergerus prętor, *Iacob⁹ Storchi⁹ captus.* ex altercatione inter ipsos orta, ad criminationes & conuicia prouecti, & in senatu & in aula coram Volckẽsdorffio actiones quasdam sibi mutuò obiecissent, de quibus inquiri Cæsaris interesse videbatur, absq; tumultu in aula retenti, & ex senatus adsensu, Neapolim ambo deportati sunt. Volckensdorffius postea ne quid amplius moueretur, summa vigilantia & dexteritate, cauit. Ne verò Cæsar, nouis his quorumdam molitionibus irritatus, toti ciuitati succenseret, sequentis anni initio decreta est ad ipsum frequẽs 1465. legatio. Iuêre Ecclesiastici ordinis primates quidam, ex senatu & *Legatio ad Cæsarem decreta.* magistratibus consul ipse, & delecti primæ dignitatis viri, opificum item decuriones, & alij ciues non pauci, quibus veteres offensas & nouos paucorum motus condonari orantibus; Cæsar per antistitem Pataviensem respondet; omnium se ipsis gratiam facere, & si imposterum in officio manserint, eo erga illos animo futurum, quo paucos ex maioribus suis Austriæ principibus fuisse crederent. Illi gratias agunt, fidem obsequium & auxilia promittunt, domumquè profecti, cum publico omnium gaudio excipiuntur.

Inter hæc bellum adhuc tenebat inter prouinciales & exter- *Pettendorffiũ à militibus inuasum.* nos milites, qui Venceslao quodam duce pagum Pettendorffium per eos dies inuaserant, templumq; loci & cæmiterium communierant. Cæsar segnius per suos rem administrari videns, nam potentiores

Georg. Pottendorffius præfectus militiæ. tenriores quiq; ab exercitu aberant, Georgium Potrendorffium supremum militiæ pręfectum, eiq; omnes dicto audienres esse iubet. Is Tulnam profectus, nouis delectibus habendis operam dat, prouinciales ad se vocat, conueniunt ex proceribus pauci, plures ex ciuitatibus. Pottendorffius verò, vt contra communis patriæ hostes, iunctis viribus iretur, serio agendum ratus, Egenburgum omnes denuò conuocat, quò & Cæsar ex suis mittit Patauiensem antistitem. Parum admodum ad rei summam actum est. Fridericus verò, ne quid à Viennensibus moueretur, æstate iam adulta, Ernestum Saxoniæ Ducem Electorem, Patauiensem & Gurcensem episcopos, ac alios nõnullos ex consilio suo, ad eos legat, quibus pręsentibus, in palatij area, omnes ciuitatis ordines, à iure iurando quod Sigismundo dederant, per ipsum, vti dictum est liberi, Fridericum Romanorum Imperatorem, vnicum suum dominum agnoscunt, eiq; & hæredibus eius perpetuæ fidei sacramentum renouant. Posthæc Tulnæ conuentus indicitur, sed propter raptores, viarumq; insessores, nemo eum tutò frequentare potuit.

Egenburgi conuentus.

Nouus conuentus Tulnæ.

Sigis. Posingicus bellum Cæsari Frid. mouet. Circa ea tẽpora Cęsar à Sigismundo comite Posingico Berchtolsdorffium arcem cum pago illi adiuncto, quæ loca illi Albertus oppignorauerat, sibi tradi postulabat. Comes nisi numerata prius pecunia, quam ab Alberto sibi deberi dicebat, arcem tradere recusabat, cumq; imparem sese agnosceret, Smicoscium in societatem vocabat. Is cum octingentis militibus arcem ingressus, vicinum agrum rapinis infestabat. Cæsariani cum Viennensium auxiliaribus copiis arcem obsident, committunrur aliquot prælia, & Smicoscius glande traiectus periit, & arx tandem in Cæsaris potestatem venit.

Berchtolsdorffium in Cæsaris potestatẽ venit.

Ad Calend. Decembris alius iterum conuentus Corneoburgi indictus est, in quo Albertus Saxoniæ dux, qui cum Patauiensi antistite Cęsaris vicem aderat, ordines ad cõcordiam, inter se colendam, & communem patrię hostem profligandũ, exhortatus, omnes in eam partem, vbi ipse erat, concedere iubet, quibus ea res cordi erat. Id ab iis qui aderãt factum, nihil tamen de pace, (quam prouincialem vocant) statui potuit, quod Potrendorffius, Liechtenstainius, & alij quidam ex procerum ordine primi nõ adessent. Ita in aliud tempus dilata res est, & ordines ad Idus Ianuarij Corneoburgũ conuenire iussi, domum quisq; vnde venerant, rediêre.

Conuentus Corneoburgi.

AVSTRIA-

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

FRidericus Imperator Auſtriam ab inteſtinis liberaturus moleſtijs, frequentes procerum conuentus agit: & diſſenſionibus hinc inde ſublatis, ac decreto in prædones bello, prouinciam reddit pacatam. Pontifex, Georgium Podiebradium, Huſsitarum partes ſequētem, regio priuat titulo, atque Mathiam Vngariæ regem contra ipſum conducit: hic rem breui eò perduxit, vt à quibuſdam rex Boëmiæ ſalutaretur. quo ſucceſſu elatior factus, Cæſarem ſibi infenſum, et Polono propitium reddit. Defuncto interea Georgio, plurimi regnum Boëmiæ ambiunt, ſed præfertur cæteris Vladiſlaus, quod ægrè ferens Mathias, vi & armis in Boëmos ſæuit: reuocatus tandem ad inteſtinos in Vngaria motus ſedandos, Vladiſlaus in regno confirmatur. Cæſar facta inter ſe & Mathiam pace; cum Carolo Burgundo apud Treuiros conuenit, & de filia Maria Maximiliano iungenda paciſcitur. Inde bellum in Vbios mouet Carolus, cuius vires cum ſuſpectas haberet Cæſar, militem contra ipſum Noueſium mittit, atque Heluetios, vt alibi ipſum bello petant, ſollicitat, à quibus rebus primò exutus, & poſtremò tandem occiſus eſt. Mathias Auſtriam bello inuadit, ac grauiter vexat: Fridericus pacem armis præferens, conditiones, quantumuis graues, accipit, & ad conſummandum filij cum Maria Burgundica matrimonium animum adijcit.

ANNVS agebatur, eius ſeculi, ſextus & ſexageſimus, necdum Auſtria ab inteſtinis motibus & ciuili bello quieſcere poterat. Nam præter extraneos milites, in armis quoque erat Poſingicus, isq́ue ſub finem anni elapſi, comitem Thirſtainium, & Hinconem quēdam Boëmum, qui Friderico Cæſari militabant, ceperat, ac vicinum Neapoli agrum infeſtabat. Igitur Fridericus, moleſtijs illis & inteſtini belli incommodis, aliquando defungi cupiens, literis ad omnes ordines miſſis, ſeriò mandat, vti ad dictum conuentui diem, frequentiores quàm antea adſint, neq; enim excuſationi locum vltrà futurum, vrgente publico bono, & communi omnium ſalute. 1466.

Cum igitur de prouinciali pace, & aliis quibuſdam, in conuentu actum eſſet, etſi Patauienſis à Friderico miſſus aderat, placuit tamen quaternos ex ſingulis ordinibus ad ipſum mittere, qui

vti capita quædam ab ipsis decreta, suo quoq; calculo approbaret, aut si minus ex iis quicquàm probaretur, id indicaret. Cæsar æqua proponi videns, de se quoque omnia ipsos expectare iubet, quæ, salua dignitate sua, permitti possent. Habiti sunt eodem anno aliquot ordinum conuentus, & interloquia, quibus operæpreciũ aliquod fieri videbatur. Interim qui ex prædonibus adhuc in armis erant, à Prouincialibus sub Pottendorffij ductu, aduersis aliquot præliis attriti, in Hungariæ fines sese proripuêre, & propè Tirnauiam, excitata de more taberna (ita tum eorum receptacula vocata fuisse, supra meminimus) agros populabundi infestabant. Igitur Mathias rex, milite Posonij & in vicinis locis collecto, ab excursionibus prohibitos, obsidione circumuallat. Accurrit ad ipsum in castra Pottendorffius, cum sexcentis Austriacis, vrgetur totis viribus obsidio, & munimentum noctu diuq; oppugnatur. Prædones viribus suis diffisi, & veniam desperantes, eruptióne facta, quà possunt effugere tentant, sed in hostium manus incidunt. centum ex illis suspendio dati, reliqui in custodias & ergastula distributi. Suellius (id illorum duci nomen erat) cum duobis collegis, eminentiori supra cæteros patibulo, appensi sunt, is honos eorum meritis habitus.

Prædones debellati.

Paulus II. P. M.

Eodem hoc anno Paulus Secundus, qui Pio ante biennium mortuo, in pontificatu successerat, Georgiũ Boëmię regem, quod neq; Basileensis Synodi decretis acquiescebat, & Hussi dogmata foueret, sacrorum communione & regia dignitate priuat, omnibusq; illi fidem & obsequium exhibẽtibus, fulmen Apostolicum denunciat, eaq; de re interdicta Olomucij, Vratislauiæ, Brunæ ac alijs in locis ꝓmulgari iubet. Viennæ quoq; crucis commilitium prædicatur, largæq; peccatorum veniæ, arma in hæreticũ sumentibus, ꝓponũtur. Id ne antea fieret, Fridericus potissimùm intercesserat. Erant per idẽ tempus Romę, Mathię regis legati, Ioannes Rosgonius vnus è principibus optimatũ & Ioãnes Quinqueccle-siensis Antistes, quibuscũ multa Pontificẽ antea collocutũ ferebatur. Nemo certè ad bellum Georgio inferendũ magis idoneus reperiebatur, quàm Mathias siue animi robur, siue militares copias, quas ille paratas, multisq; pręliis exercitatas habebat spectes. Hunc igitur pontifex crebris literis ac nunciis exhortatur, iuuenem laudis & belli auidum, vti qui secundis aliquot præliis, Turci sæuissimi

Georg. rex excommunicatur.

Mathias ad bellum idoneus.

ſęuiſſimi Chriſtianorum hoſtis, vires fregerat, hunc quoq; contumacem hęreticum, à quo non minus, quàm ab illo, rei Chriſtianę periculum metueretur, debellandum ſibi deſumeret, quam rem immortale Coruinæ domui decus eſſe parituram, neque tam arctum affinitatis eſſe vinculum, quod ab hoc tam ſancto negocio abſterrere eũ debeat. Pręter has exhortationes quinquaginta aureûm numûm millia in belli ſumptus miſſa, Bonfinius meminit. Inſtigabat Mathiam Fridericus quoq;, & auxiliares copias ſe miſſurum pollicebatur, pontificis authoritate potiſſimum inductus: etſi nõ deerãt ei authores, vti Mathia neglecto, ſibi regnum illud aut Maximiliano eximia ſpe ac indole puero compararet. Mathias verò, multa animo ſecum voluens, nihil agendum ſtatuit abſque procerum ſuorum conſilio. Videbatur enim id, quod res erat, negocium tam arduum longiori deliberatione indigere, neq; enim arma quàm facilè ſumuntur, tàm facilè deponi quoque poſſunt. Metus etiam à Turca erat, ne ſi & ipſe in Hungariã duceret, vtriq; impar eſſet. Inter hæc, cum inferior Auſtriæ pars à diuturnis belli moleſtiis reſpirare videbatur, Imperator ad ſuperiorem, quæ ad Anaſſum ſita cognomen inde trahit, animum adiecit, ea enim Alberti partes ſecuta, magnis procerum & nobilium diſſenſionibus æſtuabat. Quam vti pacaret, ac reliquæ Auſtrię, vnde diuulſa erat, iterum coniungeret, Linzij conuentum indixit Regalibus, quò & ipſe paucis diebus pòſt ſe contulit. *Auſtria ſuperior pacata.* *Conuentus Linzij.*

Mox cõuentu certis de cauſis in alium diem dilato, Erneſtum Saxoniæ regulum, ſuum ex ſorore nepotem, cum quadringentis equis Stiram mittit, eiq; ex ſuis adiungit Vvolfgangum Schaunbergicũ, Rembertum Vvaldſeium, & Georgium Volckenſdorffium, qui ab eius oppidi ciuibus, fidei ſacramẽtum exigerent. Hac de re certior factus Stainius, qui loci arcem prȩſidio munierat, nec contemnendas Boëmorum copias apud ſe habebat, improuiſo aduentu, oppidum vnà cum Cæſarianis in poteſtatem redigere meditabatur. Cum igitur Cæſariani, in conciliandis ciuium animis, occupati eſſent, & prompta eorum in Cæſarem ſtudia eſſe viderentur, de periculo moniti, principem, vti oppido excedens, ad tuta ſe cõferat, exhortantur, facilius ſeſe ab ipſo, ſi qua vis ingruat, quam ipſum abs ſe redimi poſſe. Saxone igitur ad Fridericum profecto, Volckenſdorffius adſumpto ex ciuibus fidiſſimo quoque, *Stira oppidum.*

templum oppidi munit. Adest postridie summo mane Stainius, & expugnato cum aliquanta suorũ iacturaq; suburbio Steirdorffio, in arcem cum ducentis militibus intromissus, multa in oppidanos conuicia effundit, perfidos & fœdifragos vocat, qui exiguã eius absentiam ferre noluissent. Volckensdorffius difficilem sibi esse defensionem, & ciues ad imperata segniores videns, interpositis quibusdam conditionibus, oppido cum suis excedit. Stainius adscito in commilitium Georgio Puechaimio, multis vicinos incommodis vexat, monasteria pagosq; & villas diripit. Vocatus Linzium ad disceptandam causam Stainius, fide publica venit, sed re infecta discessit. Puechaimij controuersia in finem Iunij mensis prorogata, interim Rembertus Vvaldseius, & Rudigerus Starchembergicus causam & postulata dispicerent, ipse hostilia facere supersederet.

Volckensdorffius Styria excedit.

Circa hæc tempora missus à Boëmo Linzium, Ioannes Sternbergicus, pecuniæ reliquum exigebat, quam Cæsar ab obsidione liberatus, daturum se promiserat, iamq; præstitutus solutioni dies, ante biennium exiisset. Fridericus per Gurcensem præsulem respondet, bis se illius regi summam pecuniæ non pœnitendam exoluisse, reliquum ex redditibus quibusdam perscripsisse: magnis se postea damnis à Boëmo milite affectum esse, ad quæ conniuere ipsum non obscuris indiciis prodi: omnibus passim res nouas per Austriam molientibus, paratum in illo præsidium esse, paulò ante Stephanum Eitzingerum, nunc verò Georgium Stainium ipsius famulatui addictos, ipsius auxiliis instructos, turbare quietũ Austriæ statum, nihil per se ausuros. Impediri ab ipso, ne, quod grauibus de causis faciendum erat, Romam ire possit: interim neq; fidem Ecclesiæ datam seruari, & pacem eius ac tranquillitatẽ suisq; deq; ferri, quæ omnia vti hactenus se ex singulari pacis studio tolerasse, ita vlterius ferre nec velle, nec si vellet posse. Commotior hoc responso Sternbergicus, liberum, inquit, Boëmi regem habemus, & qui in famulatum quoscunque volentes adsumere potest. Cùm verò nihil ad postulata respondeatur, minæq; tantum & cõtumeliæ audiantur, nos hæc, vti quæq; acta sunt, referemus ad regem nostrum, cui & consilium domi & vires non esse defuturas speramus, quibus sibi suisq; pro eo atque debet consulat. Ita dissimulata diu animorum inter ipsos dissensio erupit.

Frideri. Cæsaris expostulatio cũ Boëmicis legatis.

Sternbergici responsum.

Inter

Inter hæc Imperij Principes Norimbergam conuenerant, & Fridericus ob domesticos motus, in Austria retentus, ipse Vdalricum Patauiensem, epistolarum magistrum, eò cum mandatis miserat. A pontifice aderat Laurentius præsul Ferrariensis, vir pietate ac rerum vsu prudentiaq; insignis. Is luculenta oratione Principes quotquot aderāt hortatur, vti pro officio suo ac fide, qua deo imprimis ac ecclesiæ, eiusq; summo pastori, quaq; Imperio & patriç suæ deuincti essent, imminentes à Turca & hæreticis calamitates profligare adnitantur. Respondent principes: paratos se esse, pro sua quemq; facultate quod possint præstare, sed si Pontifex expeditionem in Turcam seriò cogitaret, ante omnia opus esse, vti pace inter Christianos confirmata, extra suæ ditionis limites cum armis exire liceat. Legatus id operam se daturum pollicitus, soluto conuentu in Austriam proficiscitur, Puechaimio, Stainio, ac alijs nonnullis ad se vocatis, pacem & cōcordiam suadet, obsequi nolentibus, sacrorum vsu interdicit.

Comitia Norimbergæ.

Laur. episc. Ferrariens. exhortatio.

Sub initium Septembris, obijt Heleonora Augusta Neapoli, pia ac multis exornata virtutibus fœmina: de eius liberis suo loco dicemus. Imperator eiusdem mensis fine, Vdalricum Grauenecerum in superiore Austria summum militiæ præfectum creat. Is conscripto milite, rebellium aliquot locis ex itinere captis ac deiectis, Stiram ducit. In oppidum à ciuibus receptus, arcem pertinatiùs resistentem, post dies aliquot vi in potestatem redigit. Inde Ibiscum vulgò Ipsium quoque capit, nam Victorinus Boëmorū regis filius, qui ad ferendam opem accurrerat, Danubium transire non potuit. Igitur Altemburgūm cœnobium expugnat ac diruit. Interim Stephanus Eitzingerus, opera Michaëlis Burggrauij Magdemburgici, cum Cæsare in gratiam redijt.

Heleonora Imperatoris vxor moritur.

Vdalr. Grauenecerus Stiram occupat.

Stephā. Eitzingerus Cæsari conciliatus.

Dum hæc per Austriam geruntur, Mathias rex, Agriç, in conuentu procerum totius regni, de bello regi Boëmorum socero suo inferendo, retulit, pontificisq; ac Imperatoris literas in consilio legi iussit. Erant qui bello hoc abstinendum, & Hungariç regi abundè ad laudē sufficere dicerent, quod Turcam suo Marte à Christianorum finibus submouisset. Pars verò, quibus superiorū temporū iniuriæ, & damna à Boëmis accepta, cordi & vindictæ erant, bellum suadebant, ne Hungari, Turca in Asia occupato, pacem ac ocium nacti, remisso bellandi exercitio, degenerātes, hosti ali-

Mathias de inferendo socero suo bello consilium habet.

quando prædæ ac ludibrio sint. Ad horum sententiam rex ipse ꝓnior, eam orationem habuit, ex qua, satis eum ad hoc bellum animatum esse, facilè intelligebatur. Variantibus adhuc sententiis, legati à Turca missi, interueniunt, qui à Nicolao Vilacho inferioris Pannoniæ præfecto introducti, eodem interperte, pacem petierunt atq; impetrarunt. Eam verò legationem Turca miserat, nedum ipse rebus Asiaticis distinebatur, metus ab Europa relinqueretur. Id etsi ab Hungaris satis intelligeretur, omnium tamen sententiis, bellum in Boëmos decretum est, & fœdus cum Cæsare denuò instauratum, approbata Austriacorum successione, si absq; prole mori regem contigisset.

Matthias cum Turca pacem facit.

1468.

Matthias Boëmis bellum infert.

Igitur ineunte sequentis anni vere, Mathias delectu militum prope Tirnauiam habito, Posonium primùm, inde Laam Austriæ oppidum venit, quò Austriaci equites ad ipsum gratulatum mittunt, quos cum peditatu secuti, castra prope regios locant. Inuitatus in oppidum rex, ingredi noluit, non se venisse dicens vti in oppidis moram duceret. Oppidani obsequentes se ei non secus ac si Cæsar ipse adfuisset præbuêre, apertis armamentariis, ac exhibito pro copia rerum commeatu. Georgius verò Boëmiæ rex, nullam & ipse timoris significationem præ se ferens, Trebitio (vbi tunc erat) mouens, Znoymam ducit, cum tribus armatorum millibus, vnde Victorinum filium cum copiis assumens, Laam profectus, in hostium conspectu castra metatur, eaq; essedorum & curruum obiectu vndiq; circumuallat. Inter vtrumq; exercitũ Marus amnis erat (quem aliâs Marcham quasi limitem vocant) qui Hungariam ab Austriæ finibus & vicina Morauia disterminat. Quatuor septimanas illic cessatum est, multa attentante Georgio, quo vel per internuncios generum conciliaret, vel si in sententia persisteret, dolo aliquo circumueniret. Mathias verò, ad omnia verborũ lenocinia, surdas præbebat aures, & si hostis in liberum campum elici potuisset, prælium desiderâbat. Boëmus suos intra curruum munimenta continebat. Tandem verò quæ esui erant absumptis: Trebitium retrò castra mouit, & Victorino illic relicto, ipse ad interiora regni loca recedens, nouum militem, quæq; alia bello esse vsui sciebat, comparans, arces & oppida hosti oportuna, præsidiis muniuit. Mathias Znoymam deinde pergens, cum Victorinum Trebitij relictũ audiuisset, eò aduolat. Victorinus oppido egressus, cum

Marus amnis Hungariam ab Austria disterminat.

ſus, cum præcurſoribus Hungaris manum conſerens, rege ſuperueniente, fugam inire coactus eſt, & ne hoſtis fugiētibus ſuis permiſtus, portam ingrederetur, domos aliquot in ſuburbio incendit non inutili ex neceſſitate conſilio, niſi id fortuna deſtituiſſet. Nam incendio ex ſuburbio in oppidum peruagato, dum ad reſtinguendum trepidè diſcurritur, Hungari vrgente occaſionem rege, ſuperatis muris oppidum capiunt. Victorinus cum ſuis vicinum quod dam monaſterium occupat, in quo ab hoſte obſiderur. Bonfinius arcem eam non monaſterium fuiſſe dicit. Periculo filij audito Georgius, octo armatorum millia eò mittit, qui aperta vi nihil attentare auſi, carrorum vallo ſe continebant. Interim Victorinus eruptione de improuiſo facta, aſtu & viribus vſus, per hoſtium ſtationem ad ſuos euadit, ac poſtridiè cum iis in Boëmiam abit. Qui in monaſterio erant, incolumitatem pacti, diſcedunt. Mathias inde Brünnam pergit, & ab obuiis ciuibus excipitur, qui etſi Boëmo coacti parebant, exercitia tamen religionis necdum mutauerant. Dein arcem Spilbergam, ſitu opere & præſidio validam, rex obſidione cingit. Interim legatus pontificius, qui Græciam Stiriæ ad Cæſarem venerat, largas paſſim indulgentias omnibus iis promulgat, qui vel ipſi in id bellū proficiſcantur, vel aliis de ſuo aliquid in ſtipendia cōtribuanr: venerunt eò Mathiæ etiā legari, & de continuando bello conuenit. Dein cum regiis legatis pōrificius Viennā atq; inde Olomucium ad Mathiā proficiſcitur. Is relictis ad Spilbergā arcem pręfectis quibuſdam, in Hungariā hibernatum abiit.

Trebitiū incenſum & captum.

Brünna ciuitas

Spilberga arx.

Sub initium Nouembr. Cæſar res in Auſtria ſatis iam quietas, & Mathię ob fœdus fidendum ratus, ſuccepto in Italiam itinere, in ante diem natalis domini noſtri Romam venit, vbi ea nocte, ſacra facienre pontifice, euangelium de edicto Cæſaris Auguſti decantaſſe dicitur, exemplo Imperatoris Sigiſmundi. Sedecim dies illic commoratus, domum rediit. Itineris huius cauſa votum eſſe vulgò ferebatur, erant qui confirmationem ſucceſſionis in Hungarię & Boëmię regna petiiſſe dicerent, nec abſimile vero eſt, prudentiſſimum Imperatorem, conſilia ſua, ex authoritate pontificis, inſtituere voluiſſe. De expeditione in Turcam & bello Boëmico actum eſſe nonnulli meminêre.

Frid. Cæſar Romā pficiſcitur.

Cum in itinere adhuc eſſet Cæſar, noui in Stiria motus extitêre, quorum authores Ioannes Stubenbergicus, Andreas Paum-

Motus in Stiria.

1469. kircherus, & Ioannes Pesnitzerus, ob non soluta stipendia, misso Græciam Stiriæ ad Cæsaris præfectos feciali, bellum illi denunciauerant, pagosq; & villas diripiebant. Cæsar domum reuersus, suos eorum conatibus obuiam mittit, obsidentur illorũ arces, fiuntq; leuia aliquot prælia, donec reliquorũ Stiriæ procerum interuentu pax facta est. Inter hæc Mathias rex, constitutis domi rebus, initio Februarij mensis in Morauiam cum exercitu, accelerato itinere profectus est, vti suis, quos in obsidione arcis Spilbergæ reliquerat, in tempore subueniret. Ad famam aduentus eius, qui arcem strenuè hactenus defenderant, deditionem fecêre. Non multò pòst, duo reges, propè arcem Leüchtembergam in colloquium venêre. Sunt verò, qui Boëmũ Hungaro singulare certamen obtulisse dicunt, loco septis intercluso, quòd propter ventrem abdomine grauem decurrere minus posset, neq; id detrectasse Mathiam, sed locum relinqui purum & apertum voluisse. Varianr hic scriptores. Bonfinius colloquium superiore ãno propè Brünnam fuisse, multaq; aliter narrat quam Dubrauius, ego manuscripta sequor, quibus qui non acquiescit, illos legat, sunt enim in manibus. Cureus de tempore mecum conuenit, nullum certamen ponit, diem conuentui Olomucij dictum narrat, quò Georgius, ob aduersa Episcoporũ studia venire nolens, Sternbergam vicinum oppidulum diuerterit. Ibi duo reges in prædio suburbano diu collocuti, inducias ad anni exitum pacti, quo tempore de pace ageretur. Interim episcopi, qui nullam de pace mentionem admittebant, effecêre, vti Mathias Olomucij ab ijs ordinibus, qui veteri relligionis cultu retento, Georgij imperium detrectabant, rex Boëmiæ & Marchio Morauiæ diceretur. Inde à Silesiis vocatus, primam regionis vrbem Vratislauiam adit, totaq; circa eam ditione in fidem recepta, in Morauiam reuersus, Victorinum, qui eo absente aliquid molitus erat, in oppidulo Vvessale obsidet, qui loco nõ satis fidens, cùm iterum fugam tentaret, à prætoriana cohorte captus est, oppidulum quoque sine magno negocio à rege occupatum. His rebus ea æstate gestis, Mathias abducto secum Victorino, in Hungariam rediit. Victorinus Budam missus, per integrum biennium, in libera custodia fuit.

Spilberga Mathiæ dedita.

Conuentus Olomutij.

Matthias rex Boëmiæ salutatur.

Victorinus capitur.

Hoc anno pridiè Nonas Decembris, Imperator Fridericus Viennam rediit, eodem die, quo ante septem annos, cum vxore & filio,

Frid. Viennam ingreditur.

& filio, soluta palatij obsidione, exierat, & maxima cum lætitia ac plausu exceptus est. Sequenti anno, qui eius seculi septuagesimus fuit, Mathias hieme nōdum exita, hibernis excedens, Boëmicum bellum, satis hactenus fœliciter succedens, prosequi statuit. In itinere cum esset, propè Iaurinum illi nuncius adfertur, de Georgij Boëmorum regis obitu. Igitur magis properandū ratus, Iglauiam contendit. Sunt qui ex hoc itinere Viennam diuertisse eum affirmant, & benignè exceptum, insidiarum metu, an alio consilio, incertum, non salutato hospite abiisse. Gliscebat enim iam inter ipsum & Cæsarem simultas, qui ægrè ferebat, se inconsulto, Boëmię regis titulum illi esse tributum, & indignum Morauiæ statum miserebatur, quem acerbè nimis ab illo vexari dicebat. Quare alienato iam à Mathia animo, legatum ad Casimirum Polonię regem miserat, Raphaëlem Lescinium equitem Polonum, sed diu in aula sua versatum. Is graues de Mathia querelas exposuit. Cultum eum multis à Cæsare officiis, & Pontifici commendatum, ex belli Boëmici successu, superbius se gerere, & iniquam, pro acceptis beneficiis, gratiam reponere, dumq; ipse in Italia reipublicæ causa abest, nouam in Stiria & Austria seditionem excitasse, Paumkircherum, ac alios rerum turbatores, patrocinio suo fouere, idq; agere, vti occupato motibus domesticis Cæsare, regni sui pomœria proferat, & effrænem dominandi libidinem, cum vicinorum iniuria expleat. Quibus rebus motum Fridericum, diutius cum eo amicitiam nolle, & ad fœdus Polonicum respicere, quod si affinitate aliqua firmari placuerit, non reprobaturum.

1470.

Georg. rex moritur.

Raphael Lescinius.

Simultas inter Cæs. & Mathiā.

Casimirus, qui & ipse Boëmiæ regnum, ad filium suum maiorem natu Vladislaum trahere nitebatur, hac Cęsaris legatione exhilaratus, suos quoq; legatos Viennam mittit, fitq; inter ipsos fœdus, quod Polonis quibusdam non satis probabatur, qui ægrè ferebant, Hungarici regni titulum à Friderico vsurpari, cuius successionem suis deberi regibus, contendebant. Inter fœderis capita & illud erat: vterq; ad alterius regna ditionesq; aditum sibi strueret. Fridericus quoque tertiam dotis partem, quæ Elisabethæ Ladislai regis sorori debebatur, certis pensionibus soluturum se pollicebatur.

Frideric. fœdus cū Polono facit.

Inter hæc Mathias in Morauiam profectus, ex suis in Boëmiā misit, qui procerum nonnullorum animos quà precibus & promissis,

Competitores regni Boëmici. missis, quà metu belli iniecto, in eius partes adducerent. Erant inter regni competitores præter Mathiam, Fridericus Cæsar, Vladislaus Polonus, & Henricus Georgij defuncti regis filius. Albertus quoq; Misnensis Marchio, qui cum quinq; equitum millibus, vti Boëmis opem ferret, si qua vis fieret, aduenerat; suum & ipse negocium agere putabatur. Præter hos nonnulli Ludouicum Bauarum, quidam Galliæ regem, ad redimenda regni portoria, aliaq; regis bona, idoneum nominabant, erantq; discrepantia inter se procerum ac reliquorum ordinum studia. Qui Hussiticæ factionis erant, Cæsarem iuxta ac Mathiam oderant, & externo domesticum præferentes, Henrico studebant, quem Alberti Brandemburgici copijs adiutum iri, spes erat, qui sororé illius matrimonio iunctam habebat. Reliqui in Polonum proniores erant, nonnulli Cæsarem, soli ex proceribus Ioannes Rosembergicus, Sdenco Sternbergicus & Henricus à Noua domo, Mathiam postulabant.

Cuthnæ regni comitia præter moré instituta. Hæc vbi Pragæ aliquandiu summis cótentionibus essent agitata, ne quis in vrbe, ob frequentiam hominum, seditioni obnoxia, & plerisq; suspecta, motus existeret, præter morem patrium, comitia creandi regis, Cuthnam sunt translata. Auditi in consilio Mathię legati, quorum princeps erat Nicolaus Chiupar, Transyluaniæ præfectus, Boëmiæ regnum eiusq; titulum, iam antea regi suo à summo Pontifice & plerisq; ordinibus tributum, cófirmari petiêre. *Mathias rex.* Hungariæ ac Boëmię regna, & antea inter sese iuncta fuisse, & nunc quoq; cum summa vtriusq; fœlicitate, coniungi posse. Bellum hactenus pro regni commodis potiùs, quam contra gestum; quod pars eius malè affecta, sanari aliter non posse visa fuisset, in reliquos nunquam Mathiam arma sumpsisse. Hæc vbi orator diceret, aliaq; de vectigalium remissione, regniq; commodis adiungere pararet, secundis auribus ad finem vsq; audiri non potuit, obstrepentibus pręcipuis aduersæ factionis proceribus, nunquam se hostem suis ceruicibus imposituros. *Cæsar.* Cæsaris quoq; legati, etsi vetera cum Boëmorum regibus pacta conuenta recenserent, multaq; de ipsius animo, ac egregia Maximiliani indole, promitterent, ab illis tamen, qui hæresi suæ timebant, ipsumq; dignitatis pontificiæ vindicem fore putabant, reiecti sunt. Qui Henrico fauębant, Victorini fratris aduerso casu deterriti, parumq; in eo præsidij, aduersus competitorum vires fore arbitrati, remissiùs agebant.

agebant. Poloni verò omnia promittebant: Caſimirum regem, omnia regni nomina ſoluturum, pontificem ipſis conciliaturum. Polonos gentiles atque cognatos Boëmis, vti ex duobus fratribus oriundos: ita fraternis vtroſque animis inter ſeſe meliùs, quàm Boëmos cum Germanis, aut Hungaris coalituros, cum quibus, neque animorum firma coniunctio, neque linguæ commercia, intercederent. Hæc & alia cum peroraſſent Poloni, omnium ferè voluntates ad Vladiſlaum inclinabant. Imprimis verò mouebat eos gentis quædam cognatio, ac promiſſa debitorum perſolutio, quæ trecenta aureûm nummûm millia excedere dicebantur. Igitur re in concilio deliberata, ad ſeptimum Calendas Iunias, Vladiſlaum Caſimiri Poloniæ regis filium, quindecim annorum adoleſcentem, Boëmiæ regem renunciant, & decreta legatione, in regnum vocant.

1471. *Vladiſlaus eligitur rex Boëmiæ.*

Dum hæc in Boëmia fiunt, Fridericus Cæſar, & Imperij principes Electores, ac reliqui ordines, Ratiſbonæ in comitiis, publicam totius Germaniæ pacem ſtabiliêre, & miſſis in omnes eius partes edictis, arma deponi, & quaſcunq; controuerſias æquæ iuris diſceptationi cognoſcendas dijudicandasq; committi imperatum. Actum etiam eſt de Boëmorum electione, quæ an rata haberi deberet diſceptatum. Improbabat verò eam pontifex, & ab hæreticis factam, ac irritam fieri debere, per legatum ſuum in comitiis contendebat. Mathiæ quoq; legati, ne ea ab Imperij ordinibus approbaretur, intercedebant; quod ipſe prior electus eſſet, ac pontificis cõfirmationem haberet, ob egregia in rempublicam Chriſtianam merita, à cuius finibus Turcam toties ſubmouiſſet. Principes verò pleriq; Imperatoris Friderici iudicium ſecuti ad Vladiſlaum proniores erant. Eam rem Friderico ſuccenſuit Pontifex, ac in literis poſtea exprobrauit, Mathias verò, bello Auſtriæ illato, vltus eſt, vti ſuo loco dicetur. Inter hæc Mathias, repulſa irritatus, atroci bello Morauiam & vicinos Boëmiæ limites vexabat, cui Vladiſlaus ſeſe oppoſuit, qui cum ſeptem equitum & duobus peditum millibus in Boëmiam venerat, iamq; ab epiſcopis quos ſecum adduxerat, regno initiatus erat. Mathiam verò in Hungariam reuocabant, inteſtini motus, ab Archiepiſcopo Strigonienſi, Quinqueccleſienſi Epiſcopo, & aliis nonnullis excitati, qui vbi Mathiam, quem clàm oderant, in comitijs Boëmicis præteri-

Comitia Ratiſbonæ.

Vladiſlai electio confirmatur.

Casimirus Poloniæ rex Hungariam affectat. præteritum audiuêre, meditatam diu defectionem moliebantur. Horum opera ac studijs sibi adiunctis, Casimirus & illo regno Mathiam exuere aggrediebatur, filium alterum sibi cognominē, Hungaris regem dare in animo habens, sed à fortuna destitutus, nihil efficere potuit. Mathias enim cum exercitu, in Hungariam subito profectus, proceres partim metu, partim promissis sibi reconciliauit, & Casimirus, exhausto sumptibus ærario, filium iam in Hungariam profectum, domum reuocare coactus est.

1472. *Sixtus Quart.* *P. M. Franc. Picolomineus Cardinalis.* Sequenti anno, qui erat secundus supra septuagesimum, Sixtus Quartus, qui Paulo Secundo in pontificatu successerat, Franciscum Picolomineum Senensem Cardinalem, in Austriam legatum, ad Cæsarem misit, id quod se facturum Paulus illius antecessor Romæ receperat. Itaq; Cæsar, principum aliquot conuentum Neapoli habuit, vbi de arduis quibusdam negociis, ad confirmandum rei Christianæ statum, & vtilia & necessaria fuerunt agitata, sed quæ propter summorum principum dissensiones, suum habere effectum non potuêre. Missus etiam ad Polonorum regem, *Marcus Barbus Card.* Marcus Barbus Venetus Cardinalis, ad pacem eum exhortabatur, qui iam ad Hungariæ quosdam proceres, de induciis apud ipsorum regem impetrandis, scripserat. Summo enim opere pacem inter Christianos reges facere conabatur Sixtus Pontifex, vti cōiunctis viribus in Turcam iretur. Vrgebat eandem quoque rem, *Vssumcassanus.* Vssumcassanus Persarū Tyrannus, qui per id tempus Trapezunte & Sinopoli expugnatis, ac Asia minore omni ferè, armis sub potestatem redacta, Turcam graui bello vexabat, quare Christianos adhortabatur, vti Græciam, militari robore exhaustam, inuaderent. Iamq; pontificij legati & aliorum quorumdam principum *Pax Cæsari cum Mathia.* intercessu, pax quædam inter Fridericum & Mathiam cōuenerat, & pulcherrima benè gerendę rei occasio sese ostentabat, si tàm facilè Mathias cum Polono pacificare voluisset. Angebat ingentis spiritus virum, pręrepta præter spem à Polonis Boëmia, & ab ijsdē concitata procerum in Hungariæ regno seditio, & res bello fœliciter gestæ, animum addebant. Præterea quod neq; à Turca bellū timeret, & cum Cęsare pacē haberet, Casimiri inopiā, diuitiis ipse ac præda affluens, contemnebat, & res suas in Boëmia superiores fore, certā in spem adducebatur. Nam oppidula aliquot ac arces à Victorino dimissionis ac libertatis preciū, in eo regno acceperat.

Igitur vix aliquot mensium inducias abs se impetrari passus est, cumq; Casimirus conditiones pacis proponeret, nõ satis ipsi gratas, non opus sibi esse ea pace respondit, venturum se breui, & caluo reliquos crines euulsurum. Ita omnis tum pacis tractatio frustra fuit. Sequenti anno Cardinalis obtinuit, vti Hungariæ Poloniæq; ac Boëmiæ regnorum proceres, Nyssam Silesię vrbem conuenirent, vtq; melius omnia procederent, idem inducias pontificia authoritate prorogauit. Non multò pòst Oppauiæ alter conuentus est habitus, & regum cõtrouersia, ad Caroli Burgundionũ ac Belgarum reguli; aut Ludouici Gallorũ regis arbitrium reiecta. 1473.

Inter hęc Fridericus Cęsar, cum Maximiliano filio Augustam Vindelicorum profectus, fidei sacramentum ab eius vrbis ciuibus exegit, magnisq; & ipse & filius eius muneribus affecti sunt. Indixerat illic comitia Cæsar, & Polonorum ac Boëmorum legationẽ, de fœdere & Vladislai confirmatione ad se missam, eò venire iusserat, sed ad alia vocatus, comitia eo anno obire non potuit. Erant enim in Vbiis, & reliqua Imperij ditione ad Rhenum, negocia, quæ ipsius præsentiam flagitabant. Igitur ad ea loca profectus, ad quartum Calendas Octobres, magno principum comitatu, Treuirorum Augustam venit. Aderat & Carolus Burgundus, qui vti cum Friderico congrederetur, diu summis votis exoptauerat. In eo congressu, Carolus Maximiliano filiam suam Mariam despondit, cùm nuptias illas primo quoq; tempore celebrari Cæsar vellet, Carolus nimis ambitiosè prius Burgundiæ se regem, quod regnum ea olim fuerat, & Imperij legatum ac vicariũ quem vocant, creari postulabat. Id si fieret, omnia se ab aliis Imperio erepta, armis recuperaturũ. Hæ ipsius petitiones Friderico improbæ videbantur, & ad quas non nisi de communi principum electorum, & omnium ordinum consilio responderi deberet. Post longam disceptationem, Carolus Cæsarem Nonis Octobribus ad prandiũ vocauit, eo luxu iisq; diuitiis instructum, vti passim illud per totam Germaniam & Galliam omnium ore fuerit celebratum. Dein de Geldriæ ducatu, alijsq; ditionibus suis Imperio obnoxijs, fidem Cæsari de more dedit. Offendebat verò Cæsarem, Caroli in congressu fastus, & affectatus in omnibus rebus splendor, quo continentiam suam & frugalem modestiam superari, atque adeò in contemptum adduci videbat.

Augustani Cæsari iurant.

Fride. Cæsar in Treuiros proficiscitur.

Friderici & Caroli Burgundi congressus.

Caroli fastus & magnificentia.

Cùm igitur Carolus nihil minus, quàm repulsam se illarum rerum quas petierat passurum cogitaret, sceptrumq; & coronam ac cætera dignitatis regiæ insignia fieri, subsellia in templo & solium, quæque ad coronandi & inungendi ritum faciunt, parari iussisset; Cæsar neque ex re Imperij, neque ex sua dignitate esse videns, vti compotem voti ipsum faceret, non dato ei responso, in Vbios abijt, & Coloniam Agrippinam ingressus, magno cum honore exceptus est. Ingens per id tempus dissidium, Canonicorum collegio, cum ipsorum antistite, Ruperto Bauaro erat. Ciuitas ipsa & senatus cum Canonicis sentiebant. Rupertus legitimis suffragiis electus erat, & à Pontifice sacrorum, à Cæsare cæterorum confirmationem habebat, sed oppida quædam nobilibus oppignorata, contra ius & promissa, electionis tempore facta, non persolutis nominibus, recipere satagebat, & superiore anno Canonicorum vina, & reddituum plerosq; fructus, in suas arces inferri iusserat. Colonienses igitur & Canonici, icto cum oppidis fœdere, Hermãnum Hassiæ Landgrauium, suis rebus defensorem & gubernatorem præficiunt. Huius frater Henricus, per eosdem dies, cum exercitu satis valido aduenerat, sed cum Fridericum adesse, ad cuius cognitionem ea res spectaret, audiuisset, maiori cesserat. Rupertus ad Cæsarem vocatus, non venit ipse, sed per legatos respondit, tutorem sibi & aduocatum esse Carolum Burgundum, & Canonicos suum quoque habere protectorem, inter quos si decidi controuersia amicè posset, id se lubente futurum. Fridericus ad pacem & concordiam Colonienses eorumq; præsulem exhortatus, circa medium Ianuarium, ex Vbiis in Germaniam superiorem abiit, & sub finem Aprilis Augustam rediit. Ibi in Senatu principum Fridericum Palatinum Ludouici Cęci filium, quod ab obitu Ludouici Pij fratris pro tutore filij ipsius Philippi se gerens regalia, quæ vocant, à Cæsare accipere neglexisset, proscripsit. Agebat enim pleraq; imperiosius, & Ambergensium senatores duodecim, quod in verba ipsius iurare noluissent, capite plecti iusserat. Erat verò bellicosus & insigni victoria potitus tres simul principes Carolum Badensem, Georgium eius fratrem Mediomatricum antistitem, ac Vdalricum Vvirtembergicum vno die ceperat, & ingenti pecunia multauerat. Aderant Polonorum quoq; & Boëmorum legati, quibus Cæsar promisit, Vladislai sese

Caroli postulata non probat Cæsar.

Rupertus Bauarus Coloniensis præsul.

Hermannus Hassus.

1474. *Fride. Palatin⁹ proscriptus.*

Insignis eius victoria.

ſeſe electionem confirmaturum. Quod verò de Caroli Burgundi aut Francorum regis arbitrio, in Oppauienſi conuentu decretum erat, irritum eſſe voluit. Non multo pòſt Carolus in Vbiis bellum excitauit. De eo antequam dicam, operæ erit quædam hic de eo memorare, non vtiq; à rebus Auſtriacorum aliena, quibus ab eius obitu ampliſſimę Belgarum prouinciæ, vnà cum titulo & inſignibus domus Burgundiæ, ceſſerunt.

Carolus Burgũdiæ princeps.

Carolus igitur Philippo Bono editus, auum habuit Ioannem Burgundię ducem, eum, qui pro Sigiſmundo Hungariæ rege fortiter pugnans, profligato Chriſtianorum exercitu, à Turcis captus fuerat, anno inſtauratæ ſalutis, poſt mille trecentos nonageſimo ſexto. Is patrem habuerat Philippum Audacem, quem, poſtquàm veterum ducum proſapia, in Philippo Ottonis filio defeciſſet, pater Ioannes Gallorum rex Burgundiæ ducem creauerat. Erat Carolus ingenti & heroico ſpiritu Princeps, ſed qui ob nimium augendæ dignitatis ac Imperij proferendi ſtudium, & bellandi effrænem quendam, neque ſatis conſultum ardorem, gloriæ cupiditate accenſum, iuſto ferocior eſſe videbatur. Augebat illi animos, quod in Gallia pridem armis fœliciter vſus, Ludouico regi pacem & fœdus propè extorſerat, nuper quoque Eburones, capta & propè diruta eorum vrbe Leodio, ad obſequium adegerat, & Geldriam ſuis ditionibus adiecerat. Habebat Carolus florentiſſimas ea tempeſtate prouincias, ſed nihil eius animo ſatis erat, qui ad maiora ſemper aſpirabat, & Alexandri Macedonis, vt ferebatur, fortunam atque audaciam ſibi æmulandam propoſuerat. Itaque repulſæ, quam apud Treuiros haud obſcurè paſſus erat, iram & indignationem, in idoneum tempus differendam ratus, ad omnem occaſionem intentus vigilabat, vti ſub honeſto aliquo prætextu, bellum in Germaniam transferret. Neque diu materia defuit. De Ruperti Bauari & Hermanni Haſſi contentione ſuprà meminimus. Ab altero illorum vtpote Ruperto, Carolus in auxilium vocatus, per eam occaſionem, ſi Vbios ſubegiſſet, aduerſo Rheno per Moguntinenſem ditionem, in Alſatiam ſibi cæteraſq; ditiones, à Sigiſmundo Auſtriaco oppignoratas, patens ac expeditum iter fore, ſperabat, & quę negata fuerant facilè vel inuitis ſe conſecuturum confidebat.

Philippus Bon.

Philipp. Audax.

Carolus Alex. Magnum æmulari voluit.

Igitur mense Iulio Traiecti ad Mosam, delectibus militum habitis, cum ingenti exercitu in Vbios profectus, aduersus omnia aliorum auxilia, satis & animi & virium allaturus videbatur, & præmisso Coloniam caduceatore, Ruperto loci episcopo, ablata restitui, obsequium præstari, se verò pro episcopatus protectore, & (vti vocant) Aduocato agnosci iubebat. Insignia quoque domus Burgundicæ, locis publicis erecta, visebantur, qua re offensi Colonienses, quiq; cum ijs fœdus habebant, defensioni se parabant. Est infra Coloniam ad quatuor millaria, celebre ac vetus Vbiorum oppidum, Nouesium prisci, vulgò nunc cum Marliano Nussiam vocamus, ad sinistram Rheni ripam, quod præfecturę siue Aduocatiæ nomine, Imperio subest. Id inter confœderatas ciuitates præcipuum, situ loci, aquarum copia, propugnaculisq; ac incolarum animositate satis munitum, Carolus arctissima obsidione cinxit, permultum sibi & ad præsentem virium potentiæq; existimationem, & ad futuri belli successum allaturum ratus, si id vel per vim, vel per conditiones, metu extortas, in suam potestatem redegisset. Hermannus verò, quiq; cum eo intus erat, ad omnem belli fortunam constantissimi, quę tolerandę obsidioni erat, parare, se suaq; tutari, pro aris focisq; strenuè rem gerere, interim ex oppido in castra excurrere. Burgundus contra obfirmato animo, cœpta vrgens, omnes expugnationi machinas admouet, nihilq; ad diurnos nocturnosq; militum labores reliqui facit, vti loco potiatur. Magna tum animi alacritas & fortitudo in Hermanno fuisse prædicatur, qui suos vti in fide persisterent cohortatus, ac exemplo & sermone in officio continens, auxilia & à deo, & ab hominibus contra hostis superbiam, vtrisq; inuisam, non defutura pollicebatur. Itaq; etsi ab omni parte ciuitas tormentis bellicis quatiebatur, multisq; insultibus tentabatur, muri etiam, actis occultè cuniculis, suffodiebantur, confirmatis tamen animis, ciues & præsidiarij non omnem solùm oppugnantium vim à mœnibus propulsabant, sed eruptiones nunc in hostium stationes, nunc in opera facientes, multis eos incommodis afficiebant. Cumq; Colonienses cæteriq; fœderati, præsidij supplemento & rerum vitæ necessariarum subuectione, socios iuuarent, & quindecim hominum millibus, insessa altera Rheni ripa, ne quid ex Geldria in hostium castra importaretur, prohiberent; difficilis

Carolus bellum in Vbios mouet.

Nouesium nũc Nüsia.

Nouesii obsidio.

Nusia ab Hasso acriter defensa.

Carolo reddebatur obsidio. Dum igitur ad Nouesium moram opinione longiorem, ducit, parum ei secundę res in Heluetiorum finibus euenêre, ex hac maximè causa.

Præfecerat ditionibus quibusdam, quas ei Sigismundum oppignorasse diximus, Petrum quendam Hagenbachium, superbia & crudelitate omnibus inuisum. Qui cum subditos, impotenti dominatione, præter ius fasq; affligeret, illi Sigismundo supplicant, vti sese iniustę eius tyrannidi eripiat, cui pręter omnem suam culpam obiecti essent. Sigismundus iustis suorum precibus motus, pecuniæ summam à Carolo acceptam, numerare paratus, ditiones pignori datas repetebat, & tergiuersantibus Caroli præfectis, apud Basileenses deponebat. Interim Hagenbachius, maiori indies crudelitate, non subditos tantum, sed vicinos quoq; diuexabat. Is Brisaci tum erat, oppido ad Rhenum loci situ & operibus munito, vbi principem suum, cum victore exercitu, breui adfuturum, vti ipse rebatur, expectabat. Cum verò diutius ille abesset, & ex castris ad Nouesium non nimis prospera nunciarentur, Heluetij nonnulli, conuentu Constantiæ indicto, pacem cum Sigismũdo & fœdus denuò faciunt, quibus sese coniungunt Basilea, Argentoratum, Columbaria, Selestadium & aliæ quædam vicinæ ciuitates, quibus aut odium tyranni, aut metus, vel vtrunq; simul præstò erat. Pax ea Ludouici Gallorũ regis authoritate, conciliante animos, Præposito quodam Monasteriensi Silenio, facta esse dicebatur. Igitur Sigismuudus, Hagenbachio iam à Brisacensibus in carcerem coniecto, accepto ab Heluetiis milite, omnes suas ditiones, pecunia non persoluta, recepit, nullo ferè cum negocio, vbiq; enim non vti dominus, sed vt pater accipiebatur. Brisaci dein, iuri dicundo die constituta, Hagenbachius, ab ijs quos iniuria affecerat accusatus, & conuictus, capite pœnas luit. Moti eo facto Burgundi, cum exercitu octo millium Suntgouiam ingressi, agros latè populantur, neq; ab imbelli hominum turba vim & iniuriam abstinent. Ferretani ad trecentos in proximum Burgundorum agrum excurrẽtes, malè multantur, vix sexta eorum parte domum reuersa. Atq; hæc fuerunt tanquam belli eius præludia, quod Carolo cum gente Heluetica pôst fuit.

Petrus Hagenbachius.

Heluetiorũ fœdus cum Sigis. Archiduce.

P. Hagenbachi decollatus.

Dum hæc ad Nouesium & in Heluetiorum vicinia fiunt, Imperator Fridericus, sæpè iam à Coloniensibus vocatus, & ne Carolus

1475. *Cæsar in Vbios ducit. Linzium ad Rhenum. Rimagum.* rolus pulcherrima ea Imperij parte potiatur, veritus, missis ad Germaniæ principes literis, auxilia contrahit, & ad medium Ianuarij, in Vbios profectus, Lincium oppidum, quod præsidio Caroli tenebatur, ipse obsidet, Brandemburgicum Marchionem Albertum, cum parte exercitus Rimagum mittit. Rimagenses, post octo dierum obsidionem, vitam pacti, sese dediderunt, eorum bona à militibus direpta. Idem & qui Lincij erant, sed tardiùs fecêre, postquam Picardi, præsidio inde abducto, arcem incendio corrupissent. Cæsar inde circa Palmarum ferias Coloniam ingressus est, adplaudente & fausta adprecante populo, & erectis in spem omnium animis.

Iuliæ Dux fauet Carolo. Studebat Caroli rebus Iuliacêsium princeps, & exercitui eius ex ciuitatibus suis commeatum suppeditabat. Hunc Cæsar ad se Coloniam venire iubet, qui domi manens, per legatos se excusat, neque principis vicini cognati viribus resisti abs se posse, eiusque amicitiam necessariò colendam esse. Cæsar, nisi præsens aduenirет, omnibus illum beneficiis, quæ ad Imperij iura pertinerêt, priuatum iri interminatur. Hoc nuncio accepto, Coloniā statim venit, & Cæsari conciliatus est. Redierat ijsdem diebus Roma, Christiernus Danorum rex. Is cum Ioanne Saxoniæ principe, itineris socio, in Caroli castra diuertens, ad pacem eum flectere summo studio nitebatur: sed frustrà omnis eius conatus cessit. Cæsar verò, antequam in bellum prodiret, vti Caroli vires alio auerteret, ab Heluetiis petierat, vti bello in Burgundiam moto, Imperij rebus commodarent. Hi non tam Imperij causa, quam quod iacta esse odiorum semina, & bellum in se exarsurum scirent, in Burgundiā profecti, Ellicurtum oppidum cum arce obsidêt, cum iam Carolo bellum per literas denunciassent. Hos Rotundi montis Comes, ex Sabaudię principibus, (Romontium vocant) qui tum Burgundo militabat, cum valido exercitu de improuiso aggressus, opprimere cogitabat, sed ab ipsis in fugam actus, ad mille octingentos ex suis amisit, nullo ferè illorum incommodo. Ludouicus quoq; Gallorum rex, hostili in Carolum animo, ab obsidionis Nouesianæ initio, viginti millia militum in hoc bellum se missurum receperat, quamprimùm Cæsar cum exercitu Coloniam venisset, ac Renatum Lotharingiæ ducem, vt Lücemburgicum agrum inuaderet instigabat, & ne tum quoq; pace bellum transigeretur, modis omni-

Christiernus Danorum rex.

Heluetij in Burgundiā ducunt.

Ellicurtum.

Lud. Gallorum rex Carolo inimicus.

dis omnibus impedire conabatur. Miſſi ad eum erant à Cæſare & principibus legati, qui auxilia ex promiſſo & pacto mittenda peterent. Sed rex, oſtenſa eorum ſpe, clàm interim aut cum Carolo pacem ex commodo ſuo facere, aut inducias prolatare tentabat, ne Angli ſæpè iam ab eo in belli ſocietatē vocati, traijcerent. Nam ſi Carolus, omiſſa Noueſij obſidione, cum Eduardo Anglorū rege arma iunxiſſet, magna difficillimi belli moles in Galliā incubuiſſet. Nunc verò recta ſuorum conſilia aſpernatus, pulcherrimam rei gerendæ occaſionem amittebat. Ludouicus verò ſuum & ipſe legatum ad Cæſarem mittens Tercelinum, moras excuſat, auxilia miſſurum promittit, iam aliis in locis bellum ſe Carolo mouiſſe, quare ne pacem cum eo faciat, ſed ditiones eas, quæ ad Imperij Germanici iura ſpectarent, occupet; idem ſe de Burgundia, Flandriaq; & aliis ijs facturum, quæ Gallici iuris eſſent. *Ludouici regis ad Caſ. legatio.*

Cæſar multò prudentior, quam vti à Gallo circumueniretur, hoc eius conſilium in ſpeciem vtile, ſed vafrum, neq; iuſtitia ſatis fultum, eleganti hoc apologo eludere ſatis habuit. Tres olim iuuenes, inquit, in caupona probè paſti, cum æs non haberent, hoſpiti promittūt, vrſum ſeſe vicinos agros euaſtantem, virium ſuarum fiducia aggreſſuros, cuius pelle diuendita, ſymbolum perſoluturos. Egreſſi cum obuiam haberent vrſum, terribili eius aſpectu tantum non exanimati, fugam circumſpiciunt, vnus ad oppidum curſu redire contendit, alter in proximam arborem aſcendit, tertius, ſociis aut timidior, aut ſanè tardior, in terram prouolutus, retento ſpiritu mortuum ſe fingit. Vrſus admoto nunc ori & naribus, nunc auribus, rictu, cadauer eſſe credens abit. Metu depoſito cum domum irent, qui in arbore fuerat ſocium per iocum rogat, quid illi vrſus in aurem dixerit. Ille profectò, inquit, belua iſta multò nobis ſapientior, monere viſa eſt, ne pellem cuiuſquam feræ venderem impoſterum, antequam eam confeciſſem. Hoc reſponſo legatum Cæſar abs ſe dimiſit. Conſentaneum verò eſt, Fridericum longo rerum vſu prudentem, ſaniora ſecum conſilia tum agitaſſe, pacemq; bello prætuliſſe, ac poſteris ſuis viam, ad Caroli ditiones acquirendas, ſternere maluiſſe, quam infidam multisq; de cauſis ſuſpectam Galli fidem ſequi, & incerto fortunæ euentui omnia committere; præſertim cùm Gallus Caroli ditionibus inhiaret quidem, ſed militem nullum ad commune periculum *Apologus de Vrſo.* *Fides Galli ſuſpecta Cæſari.*

 mitteret.

Eduardus Angliæ rex. mitteret. Cupiebat enim vtriusq; vires atteri & frangi. De auxiliis verò iustam adferre causam, videbatur Anglici belli metū. Eduardus enim cum maximo exercitu aduentabat, cuius cum Carolo coniunctio, toti Galliæ formidolosa erat.

Maij mensis initio, Fridericus cum exercitu Coloniam egressus, Nouesium versus duxit, quem sequebātur ex Coloniensibus, mille quingenti, vno omnes vestitu, albo ac rubro, induti. Primis castris Molhemium vsq; venêre, vnde post tridui moram mouentes, inter Nielum & Merhemum castra metati sunt. Eò ad castra venit, Heinricus Schuarzemburgicus, Monasteriensium episcopus, cum auxilijs Turingiæ & Saxoniæ ciuitatum: ad sedecim hominum millia, cum eo fuisse ferunt. Eodem die aduenit Christophorus Marchio Badensis, & postridiè Henricus Hassorum princeps, Hermāni frater, cum nō contemnendis vterq; copiis. Erant apud Cæsarem præter iam dictos, Adolphus Moguntinus, & Ioannes Treuirorum Electores, Guilielmus Aichstetensis, Mathias Spirensis, Reinhardus Vangionum Episcopi, Sigismundus Austriacus, Ludouicus, Albertus, & Fridericus Bauari, Ernestus Saxo, Albertus Brandemburgicus, & Voldemarus Anhaldinus principes. Præter hos aderant quinquaginta comites, inter quos eminebat Eberhardus Vvirtembergicus. Ad octoginta hominū millia, in castris censa fuisse, proditum est.

Henr. Schuuartzemburgicus Monasteriensis episcop.

Catalogus Ducum ad Nouesium.

Etsi verò Cæsaris copiæ recentes erant, & Burgundi exercitum numero superabant, nihil tamen ille de ferocia sua remittens, & obsidionem continuabat, & prælium committere non detrectabat. Cùm enim Cæsar quam proximè hostem processisset, Carolus (relictis qui obsessæ multitudinis excursiones prohiberent, neque ab iis, qui in aduersa Rheni ripa erant, commeatum in ciuitatem subuehi sinerent) reliquos ad pugnam instructos, extra castra emittebat. Primos hastatorum ordines ducebat Ioannes Comes Chimaius: nobilium ex ordine equestri dux erat Oliuerius Marchianus. Hos sequebantur Renatus Brockhusius, Georgius Mentonius, Ioannes Longiuallensis & alij multi insignes viri. Peditum exercitui præerant Guido Himbercurtius comes Meganus, & Vvolfardus Verianus. Dum hi ad nonum Calendas Iunij in campum progrediuntur, Itali tormentis bellicis in castra Cæsaris emissis, rem gerunt. Ex Cæsarianis verò Monasteriensis cum suis, &

Ioannes Chimaius Oliuerius Marchianus.

suis,& qui Colonia aduenerant,in hostem prouolarunt. Hoc fœliciter pugnasse, & occisis nonnullis tormenta aliquot bellica interuortisse quidam asserunt, alij à Burgundis in castra redire coactos narrāt,& credibile est (quod in re tali solet) vtrosq; apud suos de re benè gesta gloriatos esse. Monasteriensis verò etsi Carolum cognatione attingebat, infensissimum tamen se illi hostem declarabat,& extra belli necessitatem, priuatas habebat odij causas, quod Erico Oldemburgico comiti, quem frater Danorum rex in castris apud Carolum reliquerat, arces quasdam & vicos armis ereptos reddi ille iussisset, atq; vti amissa recuperaret, opem laturus esse videbatur. *Pugna ad Nouesium.*

Decimo Calend.Iunij Carolus eductis iterum copijs, vti hostem ad prœlium eliceret,recedere se simulans, vbi insequi Cæsarianos videt, conuersis ordinibus manum conseruit. Pugnantem fortiter & acrius vrgentē, Monasteriensis Vvestphalorum fortissimo equitatu obiecto sustinuit, quoad cæteri Germani in aciem prodière. Fit atrox pugna, imprimis verò Brandemburgici, cum Longobardis mercede conductis, quos ducebat Campobassæus, acerrimè dimicabant. Nox prœlium diremit,multisq; vtrinq; desideratis,in castra reditum.

Dum hæc in campis fiunt, Nouesiani interim excursionem facientes, à Montonij milite repressi sunt. Postero die, cùm iam maiores vtrinq; copiæ, ad prælium eductæ, in procinctu starent, Alexander Foroliuiensis Episcopus, Pontificis per Germaniam legatus,inter vtrosq; obequitans, trium dierum inducias pepigit. Dein eodem & aliis quibusdam principibus operam dantibus, Cæsar & Carolus pridiè Calendas Iunias in colloquium venêre, quorum vterq; à pace alienus non erat. Carolus enim bellum sibi à Gallorum rege parari, à Renato verò ac Heluetiis iam etiam geri,non ignorabat, & fecialem à Lotharingo cum belli denunciatione ad se missum, magnificis vestibus, ac si optata nunciasset, donauerat. Fridericus verò & suapte natura à bello abhorrebat, & Galli societatem,Caroli amicitiæ atq; affinitati,postponebat. Itaque pax facta est,& Ruperti controuersia,ad Pontificis arbitrium reiecta. Nouesium verò Legato permissum est,vsq; ad causæ decisionem. Inter alias pacis conditiones, quæ occultæ habebantur, scriptores ferè omnes affirmant, Mariam, Caroli filiam vnicam, *Alex. Foroliuiē. Episc.* *Pax Nouesiana.*

Maximi-

Maria Carolina Maximiliano promissa. Maximiliano desponsam, cum omnibus prouinciis hæreditariis, si nulla alia prole auctus, ipse moreretur. De coniugio illo apud Treuiros actum fuisse supra meminimus, & ita plerią; annales habent. Sed Maximilianus ipse, in commentariis suis annotatum reliquit, hoc demùm tempore, ad Nouesium illam sibi esse desponsam, nec dissimulat fauisse sibi & tum & postea quoq; fortunam, quod Gallorum rex, vti illam filio suo obtineret, nihil non & auro & ferro attentârit. In pacis ac fœderis conditionibus, exclusi sunt Heluetij, & confœderatæ illis ciuitates, Sigismundus item & Renatus principes. Hinc orta inter vtriusque peditatum, vtra pars prior campo excederet, contentione, aliquot cæsi sunt. Colonienses quoq; naues aliquot Caroli onerarias abduxerant, quam rem cum Cæsare grauiter conquestus, non abiturum sese minabatur, nisi ablata restituantur. Id cum Cęsar fieri iussisset, Carolus in Brabantiam abiit. Fridericus quoq; dimisso exercitu, in Bauariam ad nuptias profectus est, quas eo tempore habuit Georgius, Ludouici Diuitis filius, cum Heduige Casimiri Poloni filia. Huius nuptias sæpè à Mathia petitas, sed à Cæsare impeditas esse inuenio, & ab Elisabetha, ad cuius nutum omnia faciebat Casimirus, Mathiá vti genere imparem contemptum, qui ea conditione exclusus, Beatricem postea duxit Ferdinandi Neapolitani filiam, latinę linguæ gnaram ac eruditam.

Geor. Bauari nuptiæ cũ Heduige Polona.

Beatrix Mathiæ vxor.

Toto eo tempore quo Fridericus bello Coloniensi occupatus fuerat, varia inter Mathiam, ac Poloniæ, & Boëmię reges, consilia fuerunt agitata. Quanquam verò ille hostili in vtrunq; animo esset, cum tamen à Turca bellum immineret, inducias ad triennium cum ipsis fecit, quarum tamen fides non admodum sanctè culta est. Mathias enim quietis impatiens, Petro Comorouio, quod Casimirum filium ad se recepisset, septem arces, ad Poloniæ & Silesiæ fines sitas, ademit, & missis in Silesiam copijs, Pelcinam sui iuris fecit, neq; Morauiam armis infestare desijt. Hinc superiore anno bellum in Silesia ortum, & reges ad Vratislauiam inter se dimicarunt. Mox vero colloquium inter ipsos constitutum est, & conuentu Vratislauię habito, cum de pace conueniri non posset, nouæ iterum induciæ factæ sunt. Pacem distinebat Elisabethę reginæ fastus, quæ (vt supra attigi) Mathiæ affinitatem, qua vna pax confici posse videbatur, recusabat. Mathias postea expeditionem

Bellũ in Silesia.

Pelcina capta.

tionem in Turcas suscepit. Cęsar domum à nuptiis Bauaricis profectus, icto cum Poloniæ ac Boëmiæ regibus fœdere, in sequentem annum statuit Mathiam bello aggredi. Interim acceptis ab Vladislao quatuor millibus Boëmorum militum, Austriacos quosdam occultè cum Matthia sentientes, ad obsequium redigere conatus est, imprimis verò quendam Garsnicolium (quasi comitem Nicolaum dicas) persequitur, nullaq; hyemis asperitate deterritus receptacula eius demolitus est. Inter hæc Carolus omnes suas vires in Renatum Lotharingiæ principem conuertens, Nanceïo ciuitate, vt quidam volunt, vi expugnata, aut, vt alij, deditione occupata, tota eum prouincia excedere, & solum vertere cogit, adeò vt Heluetij aliquandiu nescíuerint, vbi terrarum lateret. Auxilia Carolo in hoc bellum misêre, Anglorum rex, & Mediolani princeps. Heluetij verò in Sequanis Ponterlinum, Blamontium, & alia quædam loca, & in Allobrogum finibus Paterniacum, Romontium, ac Estauiam vi, Moretum & Ebrodunum deditione cepêre, cum aliis aliquot locis, quæ Sabaudiæ reguli vidua Carolo aperuerat. Circa anni septuagesimi sexti initium, Carolus Heluetios adorsus, Granseïam, sub Iura monte ad lacum, ciuitatem, primùm expugnat, qui atcem præsidio tenebant, acriter sese defendunt, mox vitam incolumem fore persuasi, deditione facta, miserè omnes aut suspēsi aut submersi periêre. Carolus pręsidio ciuitati & arci imposito, abiens, obuios habuit Heluetios illos, qui suis auxilio missi, serò aduenerant. Sublato clamore, conseritur pugna, Burgundi fusi fugatiq; non multos quidem milites, sed maximas opes & eximiam supellectilem amisêre, cuius precium pleriq; illorum ignorabant. In ea erant vasa aurea atque argentea, & preciosę vestes. Currus item trecenti, commeatuum ingens copia, & tormentorum bellicorum magna vis, in hostium potestatem venêre, qui Granseïa oppido cum arce recepta, socios sepulturæ mandarunt.

Comes Nicolaus

Renatus Lotharingus à Carolo pulsus.

Nanceium captum.

1476.

Granseïam expugnat Carolus.

Burgundi fusi.

Carolus restauratis apud Losanam viribus, & exercitu aucto, Moretum expugnare aggreditur, in quo mille præsidiarij, à Bernatibus collocati, egregiè se defendebant. Quos cùm acerrimè, hinc Carolus, illinc Romontius, oppugnarent. Heluetij vires colligunt, & cum ingenti exercitu, oppidum liberaturi, accurrunt. Erant cum iis Basileensium, Argentoratensium, ac reliquarum ciuitatum

Carolus Moretũ expugnare nititur.

uitatum auxilia, Sigismundi item equites, quos ducebat Henricus comes Gotitiensis, & Renatus Lotharingius, qui auxilio Ludouici regis frustratus, Heluetiorum arma tum sequebatur. Committitur atrox & cruentum prælium, ab ea parte, in qua Carolus ipse curabat. Burgundi suis ipsi tormentis implicati, dissipatis ordinibus, fugere coacti sunt. Ad triginta hominum millia cæsi, aut lacu submersi, dicebantur. Incommodè accidit, quod Romontius, ab altera oppidi parte oppugnationi intentus, de sociorum periculo nihil scire potuerit, qui depugnato iam prælio, machinis in mœnia explosis, & ipse fuga salutem quæsiuit. Castra Heluetij Renato donauêre, qui ab ipsis & cæteris fœderatis adiutus, omnem propè ditionem, Carolo in Sequanos profecto, paucis diebus, recuperauit, præter Nanceium, quod tamen tertio obsidionis mense, ditione in suam potestatem rediit.

Prælium ad Moretum.

Renatus ditionem recuperat.

Carolus has rerum vices ægerrimè ferens, comparato exercitu, ipsa hieme Lotharingiam ingressus, Nanceium iterum arctissima obsidione cingit. Quò cùm Renatus & ipse cum aliquanta suorum manu accessisset, viribus ac numero impar, retrocedere coactus est, & Burgundi eo loco, quem ille reliquerat consedêre. Eo errore decepti, Germani pedites ducenti quinquaginta, dum in Renati castra tendere sese putant, pro sociis hostes offendêre. Cæsi sunt ad centum octoginta, reliqui beneficio noctis effugêre. Renatus iterum paterna ditione excedens, auxilia à vicinis Heluetiis conquirebat.

Eodem hoc anno ad medium Octobris Turcæ per Bosniam irruentes, Carniolam, Carinthiam, & Stiriam depopulati, multas abegerunt prædas, magnamq; hominum multitudinem, in barbaricam seruitutem, nemine resistête, abduxerunt. Hanc cladem, Cæsar, Mathiç acceptam ferebat, Turcasq; vel ab eo in suas ditiones immissos, vel impunè eò vsq; penetrare permissos ratus, Polonorum ac Boëmorum auxilia, contra eum inuocabat.

Turcæ Carinthiam vastant.

Erant in castris Caroli ad Nanceium, qui ommittendam esse obsidionem, & tempus gerendis rebus magis idoneum esse expectandum, suaderent. Ille verò propositi tenax, & præfracto animo turgidus, neminem audiebat, fato ipsum iam in exitium rapiente, quod cuius fortunam mutare decreuit, eius consilia confundit prius ac corrumpit. Fiunt igitur leuia aliquot prçlia, oppidanis in-

Fato duce Carolus perit.

terdum

terdum excurrentibus, donec tandē Renatus, cum Heluetijs aliorumq; confœderatorum auxiliis adueniens, rectà ad Caroli castra duxit, quæ cum ab ea parte fossa satis profunda, munita offendisset, monstrato à quatuor Heluetiis domo exulantibus itinere, per riuulum quendā eum castrorum locum inuasit, vbi bellicæ machinę positę erant. Fit acerrimum prelium, in quo Carolus omnibus copiis exutus, tribus aduersis vulneribus acceptis occubuit, nō sine insigni proditione Nicolai Campobassęi Neapolitani, qui cum ab initio Lotharingicam expeditionem dissuaderet, colapho ab eo percussus, vindicta in id tempus dilata, cum suis ad hostes transfugit. Incidit Caroli cędes, in Nonas Ianuarij, anni septuagesimiseptimi. Corpus eius tertio die pòst inter cęsos repertum, cum ob faciem gelu tumefactam non agnosceretur, Ioannes Baptista adolescentulus, ex Columniorum familia, qui galeam eius gestare solebat, id agnouit, cuius testimonio adstipulati sunt, Antonius Caroli frater nothus, & Matthæus Lusitanus, eiusdem medicus. Renatus eius corpus Nanceij ante D. Georgij aram sepeliri iussit. Neq; tamen deerant, qui viuere ipsum adfirmarent. Hunc habuit finem Carolus, qui si pacem bello prætulisset, & amicos retinere, quam hostes parare, maluisset, inter omnes sui æui principes, fœlicissimus degere potuisset, nunc dum præ se omnes contemnit, & ab omnibus timeri desiderat, neminem ipse timens, dum bellum amat, bello perit. Vxores habuit tres, Catharinam Caroli Septimi Francorum regis filiam: Elisabetham Borboniam, & Margarithā Eboracensem, Eduardi Anglorum regis sororem: ex secunda vnicam suscepit prolem Mariam, ex alijs nullam.

Carolus ad Nanceium cæsus.

Nicolaus Campobassus.

1477.

Ioan. Bapt. Columnius.

Caroli vxores.

Hoc anno Vladislaus Boëmorum rex, cum octo hominum millibus, in Austriam ad Cæsarem venit, cui de Polonicis quoque auxiliis spem fecit, & (vti habent Polonorum annales) Boëmiæ insignia ab eo solemni cum pompa accepit, id quod Dubrauius non hoc anno, sed statim ab initio suscepti regni, factum asserit. Dissuaserat eam rem Pontifex, quod funestum inde bellum exoriturum prouideret. Vladislaus posteà, Viennæ regali magnificentia & luxu conuiuia frequenter exhibens, pecunia deficitur, & Boëmi nō expectata eius missione dilabuntur. Mathias verò collecto validissimo exercitu, rapidi torrentis instar, Austriam irruit, ac primo statim impetu, Trautersdorffium, Petersdorffium & alia quædam oppida capit, ac equitatu dimisso, agros inter Viennam

Vladislai in Austriā ingressus.

Matthias Austriam bello inuadit.

& Neapolim latè depopulatur, nam vrbes ipsæ firmo præsidio tenebantur. Viennam tamen, propter nõnullorum in se studia tentans, castra propiùs admouet, quibus de nocte egressus, Claustroneoburgum decimo obsidionis die, cùm tormentorum impetũ tolerare nõ posset, capit, mox in castra reuersus, pontem, qui supra Danubiũ est, occupat, ne quid illàc in vrbẽ inferatur, ꝓhibiturus.

Vienna obsessa.

Claustroneoburgum captum.

Viennenses ad Fridericum, qui Lincij erat, nuncios mittunt, quo in periculo sint, docent. Mittuntur auxilia, & maiora propediem ventura promittuntur. Mathias relicta Vienna in superiorem Austriam ducens, Tulnam & Corneoburgum deditione in potestatem accipit, Cremsium & Steinam, per legatos sollicitat. Interim Cæsar, Polonorum ac Boëmorum auxilia, ex fœdere promissa, operitur: quibus fisus, nulla ab Imperij ordinibus postulabat. Eam rem ita quidam interpretabantur, vt dicerent, ex composito inter ipsum ac Hũgarum rem geri, vti Austriacorum quorundã superbia & fastus castigaret. Id verò mihi non fit verisimile, sed ex calumnia profectũ. Casimirum inuenio bellum Borussicũ, cui implicitus erat, excusasse, decem aureûm nummûm millia in belli sumptus misisse, quæ Fridericus, vel quod ei succenseret, vel quod pacem iam speraret, accipere noluit. Iamq; Viennẽses deditionem sese facturos, interminabãtur, nisi commeatibus ac nouo milite subleuarentur. Beatrix verò, Mathię vxor, quę Posonij erat, per frequentes internuncios ac literas, & maritum regem, vti mitiùs ageret, & Cæsarem cognatum, vti ad æquas pacis conditiones inclinaret, exhortatur. Pontifex item & Veneti pacem summis studijs procurabant, vti coniunctis Christianorum viribus, Turcarum violentiæ obuiam iretur, qui per id tempus maris Adriatici littus infestabant, & excursione in Forum Iulij facta, ac superatis præter hominum opinionem fluuijs, multas secũ prędas, multosq; mortales abegerant. Hungari quoq; proceres & ipsi ab hoc bello alieni, arma in Turcas conuertere malebant.

Tulna, Corneoburgum, Cremsium & Staina Matthiæ se dedunt.

Cęsar igitur, Pontificis authoritati obsecuturus, oratores prior ad Mathiam de pace legat. Paci conditiones dictæ, vti Imperator capta abs rege loca reciperet, quamprimùm ipsi centum quinquaginta aureûm nummûm millia numerasset: vtq; obsidiones omnes ab eo die soluerentur. Sunt qui Fridericum iuri suo in regno Hungariæ, cuius titulum hactenus vsurpauerat, tum renunciasse, & Mathię Boëmici regis titulum tribuisse affirmãt. Hęc pacis ca-

Pax inter Cæs. ac Mathiam.

cis capita Fridericus etsi grauia, & fortassis iniquiora accepisse credendū est, quod alia sibi prçuertenda esse cogitauerit. Neq; enim inter medios belli domestici tumultus, Maximiliani filij spem atque fortunam sibi negligendam ratus, ad perficiendum eius cum Maria matrimonium, animum adiecit. Cùm verò ab hoc loco deinceps plura nobis de Maximiliano eiusq; rebus verba facienda sint, quàm de quoquam ex ipsius maioribus facta sunt, atq; adeò ipsius vita, quæq; ipse de se commentaria reliquit huic meo labori causam dederint; operæ precium facturus esse videor, neq; lectori ingratum, si antequam ad eius nuptias & rerum gestarum ordinem accedo, quædam de eius educatione, indole, studiis, vitæq; instituto ac moribus præmisero, quibus alioquin rerum series esset interrumpenda.

Maximilianū igitur parens Cæsar, in spem propagandæ & exornandę familiæ, summa cura educandū ratus, quantum per grauissimas occupationes & assiduos domestici belli motus licuit, ipsemet cauit, ne ingenua eius indoles aut educatorum negligentia, aut malorum cōsortio corrumperetur, sed optimis studijs sanctissimisquè moribus imbutus per omnes virtutum numeros eò proueheretur, vti ad naturæ fortunæq; ornamenta, quæ maxima acceperat, de se quoq; multò ampliora adferret. Itaque ex illustribus suarū ditionum familijs, spectatissimæ indolis pueros, in eius conuictum adsciuit. A puero Maximilianum impeditiori lingua fuisse, sunt qui prodidêre. Præceptorem nactus est Petrum quendam Engelbertū, pium quidem illum, sed qui (vt tunc erant tempora) non satis dextrè eius ingenium excolebat, id quod ipsum sæpè postea conquestum, & præposteram in docendo rationem accusasse ferunt. Hunc defectum prima ætate commissum, singulari cum industria postea resarciuit. Coluit enim, & summa liberalitate fouit viros doctos, cum quibus varijs de rebus, vbi à rebus suis ocium habere potuit, commentatus, multa, quæ sibi vsui fore putabat, didicit. Hinc exterorum oratores Romana potissimum lingua vtentes intellexit, & eadem respondens, de magnis sæpè rebus sapienter ac disertè perorauit. Habentur quoq; ac proferri possunt, præter ea quæ Germanicè lusit, opuscula quædam Latinè ab ipso scripta dictione simplici ac tersa; vt Commentarius rerum ab ipso gestarum, cuius alicubi meminêre Bilibaldus

Maximiliani indoles ac educatio.

Maximilianus lingua impeditiori in pueritia.

Petrus Engelbertus.

Maximil. doctos coluit.

Maximil. opuscula.

Pyrckheimerus, & ex eius relatu Ioannes Carion: alter item de quorundam animalium ingenio, ex quo satis constat, arcanas quasdã naturæ causas cognitas illi ac probè perspectas fuisse. Inter doctos sui temporis quos maximè coluit, fuêre: ex historiarum & antiquitatis inuestigatoribus, Ioannes Cuspinianus, summa dignitate ab eo auctus, Ioannes Nauclerus, Cunradus Peütingerus, reip. Augustanæ Archigrammathæus, Iacobus Manlius Friburgensis, & Ladislaus Sunrheimius, Viennensis Collegij Canonicus: ex Medicis verò & Mathematicis, Georgius Collimitius Tanstetterus, Ioannes Vogelinus & Ioannes Stabius, cuius in Mathesi extant aliquot opuscula non contemnenda. Horum omnium ingenia ac studia monitis suis ac præmiis excitauit Maximilianus, vti pro se quisq; adnisi, optimas quasq; artes, imprimis verò historiarum cognitionem in Germania etiam num rigida, & armis quam literis magis addicta, eruerent, veræq; eruditionis fontes aperirêt. Primus igitur ex Germaniæ principibus illustriorum familiarum genealogias in lucem proferri curauit, qua in re studium ipsius cæteri dehinc æmulati effecêre, vti parria eorum Germania armis olim ac Imperij gloria insignis, linguarum quoque ac artium studia amplecti, & fœlici ingeniorum prouentu florere cœperit. Habebat verò parens eius Fridericus aulam multis præclaris, virtuteq; ac consilio præstantibus viris instructam, vnde rerum laudabilium cùm præcepta, tum exempla sumi, de diuersis item orbis partibus, moribus, legibus, ac institutis, deq; recta gubernandi ratione disci multa quotidiè poterant, quibus adolescens & genere suo, & magnarum rerum susceptione, dignus efficeretur. Erat in eo acre ingenium, summa discendi cupiditas, & tenacissima eorum quæ didicerat memoria. Itaq; quorumcunq; artificum opera videbat, eorum causas & effectū penitus exquirebat, præcipuè verò si qua in communem vitæ vsum belli domíue profutura viderenrur. Ad militiam autem & graue Martis opus à primis statim annis animum à natura factum habere videbatur, & tractandis armis multa cum dexteritate se exercens, omnes ęquales anteibat. Nemo arcum citiùs tendere, scopum melius ferire, nemo sub armis expeditiùs currere, leuius equum insilire, nemo omni armorum genere melius dimicare. Tormentis bellicis disponendis eorumq; ictibus rectè collimandis cum peritissimis eius inuenti artificibus

Maximiliani studium in eruendis historijs.

Maximil. ingenium.

Maximilianus ad militiæ studia pronus.

tificibus sæpe, nõ sine magna ipsorum admiratione, certauit, nec pauca ad commodiorem eorum vsum adinuenit. Venationib⁹ & aucupio non in prima tantum ætate, sed adultior quoq; animum oblectare, & corporis vires ad militiæ labores durare solebat, vix enim earum rerum, quæ in bello accidunt, in venatione quicquam deest. Vt verò de eius educatione ac institutione finem faciam, cum de iis non aliunde melius, quàm ex actis ipsius iudicari possit, nemo tam iniquus rerum æstimator erit, qui non fatebitur Maximilianum ea ætate, qua vix alij prima militiæ tyrocinia faciunt, maxima bella, suo ductu & auspicijs, administrasse. Neque fieri potest (quod olim de Cæsare dictum est) vti non optimè is sit educatus, cuius & corpus & animus ad omnia pacis belliq; opera abundè suffecerunt. Erat in eo eximia quædam animi magnitudo, quam, in rebus prosperis moderatio, in aduersis constantia & fortunæ cõtemptus sequebatur. Liberalitatem ita coluit, vti multorum ob eam reprehensionem incurrerit, dum nihil sibi defuturum putans, pecuniæ studium contemnit. In congressu comis erat & affabilis, sermonem inter familiares doctis salibus condiebat ipse, neque aliorum in dicendo libertatem ægrè ferebat. Honestatis, grauitatis, temperantiæque & castitatis egregia vbiq; exempla præbebat, quas in eo commendatiores faciebat insigne oris decus, formæq; ac staturæ modus tantæ Majestati conueniens. Hæc de eo dicta hoc loco suffecerint, cætera ex iis quæ sequentur colligi poterunt. Atque ita fine huic libro facta, in sequenti ad rerum ordinem, vnde digressa est, reuertetur oratio.

Maximiliani virtutes.

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ,

LIBER NONVS.

ARGVMENTVM.

OCciso ab Heluetijs Carolo Burgundico, plures, sub eius ditionũ potiundarum spe, Mariam filiam deposcunt: sed ipsa, Archiducem Maximilianum sibi eligit. Gallus se præteritum non satis concoquens, omnem mouet lapidem, quo matrimonium hoc impediat; itaq; Burgundiam inuadit, ac cæteras prouincias ad defectionem sollicitat. Max. in Belgas contendit; nuptias celebrat; ciuitates in fidem recipit; factiones tollit, & ad recuperandum ea, quæ Gallus à morte Caroli occupauerat, animum adijcit. Committitur atrox pugna ad Quercetum, vbi Max. victor euadens, Gallum ad inducias petendas coëgit, quas tamen non vndequaq; sanctè seruauit, itaq; ad Guinegatum denuò adortus, maiori quàm ante afficitur clade, Max. sibi pleraq; loca rursus vendicante. Eodem tempore bellum inter Cæsarẽ & Mathiam Vngariæ regem recruduit: sed Episcopi Asculani studio, suspensum fuit. Gallus graui morbo laborans, nec rebus suis satis fidens, belli ferias cum Max. paciscitur; sed nec illas quidem seruauit. Audita enim morte, vxoris Max. rei benè gerendæ occasionem sibi oblatam ratus, Gandauienses in suas partes trahit, & bellum Leodiense excitat. Tandem pax consit, & Margaretha Max. filia Carolo Delphino despondetur. Hinc ad Flandrorum præsertim Gandauiensium contumaciam frangendam, animum conuertit, & multas sibi ciuitates vel vi vel deditione subijcit. Mathias Vngariæ rex in Austriam irruit, & fusis Cæsarianis copijs, Corneoburgum capit.

1477. MORTE Caroli audita, mirum in modum gauisus est Ludouicus Gallorum rex, qui illum dum viueret maximè semper timuerat, suáq; potentiam, quãtumuis magnam, nulli principum minus quam illi formidabilem esse sciebat. Cùm verò antea sępius, tùm vel maximè, postq̃ illum difficili bello cum Lotharingo, ac bellicosa Heluetiorum gente, implicitum videret, de inuadendis ipsius ditionibus consilia agitabat. Sæpè enim, quod testatur Philippus Cominæus, regiorum consiliorum inter primos conscius, dixerat; Carolo sublato, si vita superaret ipse, illius se filiam, Carolo filio suo, in matrimonij societatem coniuncturum, aut si eius ætas immatura nimis videretur, alium aliquem ex Galliæ principibus quęsiturum. Post verò vbi profligatũ Caroli exercitum audiuit, etsi de ipsius vita incertus adhuc rumor erat, (nam in Germaniam fuga elapsus esse dicebatur) nonnullas tamen eius possessiones, quibusdam ex suis, si mortuus esset, assignabat.

Ludouicus Burgundicas ditiones animo inuadit.

Mox

Mox verò ſimul atq; certior aduenit nuncius, iam eos nominabat, quibus Hannoniam & Namurcum, viciniores regno ſuo regiones, dare vellet. Brabantiam autem, Hollandiam & maiores alias prouincias, quibuſdam Germaniæ principibus deſtinabat armis vindicandas, quos potentia ſua iuuare, ac proindè obnoxios ſibi reddere decreuerat, quæ vna videbatur, ad omne ſibi acquirendas Caroli ditiones, via, cæteris compendioſior. Vnde ſatis liquet, Ludouicum ea ipſa, quæ ad Noueſium ante cum Friderico paciſci voluerat, tunc per alios ſibi oportunos perficere, & feræ iam confectæ exuuias detrahere in animo habuiſſe, nulla puellæ hæredis ratione habita, quæ ex vtroq; parente ſanguinis cognatione ipſum attinebat. Cuius animum vti ſibi conciliaret, Oliuerium Damum tonſorem ſuum, ex infima hominum ſorte, in vico *Oliuerius Damus tonſor.* quodam, propè Gandauum nobiliſſimam Flandrię vrbem oriundum, ad illam miſit, qui priuatim illi, quę iuſſus erat, exponeret, ac ciuium Gandauenſium animos, ad noua imperia motusq́;, ſolicitaret. Sed is, quod aut aliquibus notior eſſet, aut nihil dignitatis præ ſe ferret, neq; ad puellam intromiſſus, & à plebe contemptus, ac periculum ab iis veritus, qui nebulonem in aquas præcipitandum dictitabant, Tornacum profugit; quam ciuitatem Gallis *Tornacum Gallis proditum.* poſtea equitibus noctu prodidit.

Miſſi quoq; per eoſdem dies Admiralius & Comminæus, ad Arteſiæ quaſdam ciuitates ad deditionem ſolicitandas, Abbatiſvillam primùm venêre, quæ iam ex tranſactione, Torcium quendam, Galli tribunum militarem, receperat. Atrebatenſes inde ab illis tentati, Burgundicæ domui ſeſe, cum tota Arteſiæ prouincia, addictos eſſe reſpondent, neq; Salica lege teneri, quò minus, deficiente prole maſcula, fœminæ hæredis imperium ferant, Mariam Caroli filiam, principem ac dominam abs ſe agnoſci, qua inconſulta nihil cum rege tranſigi poſſe. Huic colloquio interfuêre Adolfus Rauenſteinius & Philippus Creuecurius Cordi Dominus, qui vrbi tum prȩerat. Alios item legatos rex ad Picardiæ & vicinarum ditionnm ciuitates miſit, quo paucis diebus ſubſecutus ipſe *Lud. rex Peronam venit.* Peronam venit, vbi accerſitum ad ſe Creuecurium, multis ac magnificis promiſſis, in ſuas perduxit partes. Is ex Bellouacis oriun- *Philippus Cordæus ad regem deficit.* dus, à Carolo inter aurei velleris milites adſcitus, magna dignitate & præfecturis auctus, ſummam iis locis authoritatem obtinebat.

Huius fideli opera rex alteram Atrebati partem (est enim bipartita vrbs) Hesdinũ item & Boloniam (quæ antiquo nomine Gessoriacum dicta est) ac alia quædam loca sui iuris breui fecit, quæ armis subijcere & maioris negocij res & diuturnioris moræ fuisset.

Præter hæc in Sequanis omnia ad Ludouicum inclinabant, cui magnam eius prouinciæ partem Renatus post obitum Caroli à se subactum tradiderat, & ipse satis magnum exercitum ad reliqua loca, quę adhuc in fide erant armis ad obsequium redigenda miserat. Delectibus agendis præerat Aurantiæ princeps, qui & ipse aliorum exempla secutus, per eos dies ad regem defecerat; rei verò summam administrabat dominus de Crano. Ad Mariã verò complures viri illustres Gandauium conuenerant, vti patris iactura mœstam, alloquijs suis reficerent, & de reipublicæ administratione consultarent. In iis primi erant Dauid Burgundus puellæ patruus, Vltraiectinorum in Batauis, & Ludouicus Borbonius Eburonũ Antistites, Ioannes Cliuiæ dux, & Adolphus Rauesteinius fratres, VVolfardus Veriensis, Ludouicus VVittesteinius Hollandiæ, Seelandiæ ac Frisiæ gubernator, VValrauius Brederodius, Guido Himbercurtius & Ludouic⁹ Gruthusius. His ac aliis multis præsentibus, Maria Flandriæ principatum suscepit, quæ regio, cùm Gallici iuris eo tempore esset, legati ad regem missi sunt Veriensis, Gruthusius, & Guilielmus Hugonetus, qui apud Carolum Magister epistolarum fuerat. His in mandatis datum, vti regem Mariæ principi pacatum ac beneuolum redderent, ac principatum Flandrię, reliquarumq; ditionum, quæ Gallorum regno obnoxiæ habebantur confirmari postularent.

Burgundiam inuadit Gallus.

Dauid Burgundus.

Lud. Borbonius

Guil. Hugonet⁹.

Rex per eosdem legatos nunciari Mariæ iussit, velle se, vti ipsum cognatum ac dominum sibi tutoremq; agnoscat, & Carolo filio suo nubat: is septem annorum puer tunc erat. Hæc vbi legati ad principem retulissent, illa, ne verbo quidem respondens, satis obfirmato silentio indicabat, neq; tutorem sibi, neque sponsum cordi esse. Hugonetus vèro, cęteris ex cõsilio digressis, multis eam monitis, vtrumq; vti faceret, inducere conabatur, aliter neque ipsius statum, neq; reipublicæ incolumitatem conseruari posse. Illa molestè hæc ferens, cum Rauesteino conqueritur, qui ad Gandauiensium tribunum rem omnem, vti eam ex principe audierat, detulit. Ciues ad arma concurrunt, Hugonetum, quiq; alij Gallicas partes fouere putabantur, in vincula deposcũt. capitur ipse & Protho-

Ludo. Mariam filio suo deposcit.

Hugonetus Gallis fauet.

prothonotarius quidam pontificius, ac Ioannes Mellius eques auratus. Himbercurtius vrbe elapsus ex suburbano Carthusianorum fratrum collegio retrahitur. De Hugonetto fama erat literas eum Caroli, quibus ad Nanceïum subsidia sibi necessaria mitti iusserat, suppressisse, atque id ipsum quæstioni admotum non negasse. Is igitur & cum eo Himbercurtius ac Mellius capite plexi, prothonotarius in vinclis asseruatus est, vbi post annos aliquot perijsse creditur. Hæc à furente populo reclamante Maria facta sunt. Ludouicus interim cum filij matrimonium non processurum videret, vi & armis agendum ratus, Eduardum Anglię regem in belli ac prædæ societatem vocauit, quod etsi frustra fuit, alia tamen omnia satis illi prona ac facilia videbantur, neque ad summam fœlicitatem quicquàm deesse videbatur, quam (vt refert Comminæus) quod negocium non ex æquitate gerebat, & prouincias illas, quas amore ac beneuolentia sibi cōciliare aliquando decreuerat, nunc ex fortunæ accessu mutato consilio, vi & armis aggrederetur. Sed deus, in cuius manu & regum animi, & rerum omnium successus, hæc Ludouici cœpta ad optatum finem peruenire vetuit. Cùm enim de nuptijs Mariæ inter proceres quotidiè cōsultaretur, duo eius consultationis capita proponebantur, vt adscito Galli filio pax cum ipso ac fœdus fieret, aut alius principi maritus quæreretur, qui remp. collapsam instaurare, ac Gallorum ab ea vim iniuriasq; prohibere posset.

Hugonet⁹, Himbercurtius ac Mellius capite plexi.

Cor regis in manu dei est.

Erat inter procos Tarentinus Princeps Ferdinandi Neapolitani filius. In spem quoq; venerat Cliuensis de filio suo, quem exteris anteferendum putabat. Sed vtroq; prætenito, cum aliquando coram Principe Borbonius Gallicas nuptias vrgere videretur, neq; de Maximiliano mentio vlla inferretur, quædam primæ nobilitatis matrona ex Halouinorum familia exurgens: Non puero, inquit, nobis, ô viri principes, sed viro est opus, videtis enim principem iam nubilem eaq; ætate, quæ proli gignendæ matura est, quę vna res nobis necessaria, summisq; omnium votis expectanda collapsam rempublicam in pristinum statum reducet. Ea mulieris vox non tantum ab aliis omnibus, sed ab ipsa principe eiusq; nouerca patris vidua secundis auribus excepta est. Iamq; de marito aliquo eiusmodi omnium sententiæ exquirebantur. Cliuensis filij sui negocium iterum vrgebat, sed ille nimis domesticè notus

Halouina in cōsilio sententia.

maiori

maiori parti non probabatur. Maximilianus verò alijs præferebatur, de cuius pręclara indole multus erat hominũ ſermo. Et quanquam Cliuenſis ac Borbonius cum aliis nonnullis reclamarent, pronior tamen in illum erat ipſius puellæ animus, neq; ignorabatur, literas ab ea ad illum datas, quibus promiſſum à patre matrimonium ratum eſſe debere ſignificauerat, cum literis verò & magni precij adamantem in fidei pignus miſerat.

Frid. Cæſaris legatio in Flandriam. Harum omnium rerum non ignarus Imperator Fridericus, legatos in Belgas mittit, Georgiũ Badenſem Mediomatricum præſulem, Ludouicum Bauariæ Ducem, & Haſſerum Prothonotarium, qui Bruxellas vſq; profecti, ſubſiſtere illic iubentur, quoad à puella principe Gandauum arceſſerentur. Hanc illis moram moliebatur Cliuenſis, aliquid offenſionis inde naſciturum ſperans, quò irritati omiſſa legatione diſcederēt. Sed à puellę familiaribus, (quarum primę Caroli vidua, & Halouina, de qua paulò ante meminimus, rem Maximiliani promouebant) nuncij mittebantur, qui legatos benè ſperare, & Gandauum pergere iuberent, & exequendi negocij modum ac rationem exponerent. Hoc conſilium ſecuti, neq; diutius expectandum rati, pergunt, grauiſſimè eorum aduentum ferente Cliuenſi, & quotquot adhuc cum eo aut pro Gallo ſentientes, Auſtriacam affinitatem impeditam cupiebant. Borbonius paulò ante diſceſſerat offenſo animo, quod Gallicum non procederet matrimonium. Dies itaque legatis conſtituitur, quo ea quæ in mandatis habebant exponerent.

Interim Maria à ſuis edocetur, quo pacto erga legatos ſeſe gereret, vti poſt audita eorum poſtulata, beneuolè exceptos conſalutaret, ac de reſponſo cum ſuis ſe deliberaturam diceret. Legati ad diem dictum in conſilio procerum, cui Maria præſidebat, dicere iuſſi, Romanorum Imperatoris nomine, principi ac reliquis *Legatorum ad Mariam oratio.* omnibus ſalutem apprecati, ab illo ſeſe miſſos referunt, vti matrimonium filio ipſius Maximiliano iam ante à Carolo principe ꝓmiſſum, & filiæ eius nuptias confirmari peterent. Quam rem iure ſe impetraturos minimè dubitare, quod puella ipſa parentis voluntati iam olim adſenſa ſit, neq; mutandi conſilij ſui cauſam vllam haberet, quo minus patris promiſſis ſuæq; fidei ſatisfaceret, cuius argumenta eſſe literas, & adamantem ab ipſa miſſum. Hæc vbi dixiſſet Georgius, is enim Gallicè nouerat, prolatis quæ dixi

ſignis,

ſignis, puellam rogauit, num ea agnoſceret? Ibi tum illa ſiue priuatim ita à fœminis inſtituta, ſiue rei tam euidentis conſcientia, aut alio quopiam affectu mota, nullo deliberandi petito ſpacio, & literas ſua manu ſcriptas, & adamãtem ſe miſiſſe reſpondit, idq; iuſſu patris feciſſe, de cuius voluntate nihil mutare decreuiſſet, quò minus ab eo promiſſis fides ſeruaretur. Hanc eius vocem legati lætis, vt par erat, animis excepêre, multisq; gratiarum actionibus ſunt proſecuti. *Mariæ reſponſum.*

Proceres verò, etſi prĉter omnium opinionem, maturatum ab ea reſponſum admirabantur, non tamen intercedere auſi erant, & Cliuenſis ægerrimè rem ferens, domũ abiit: videbat enim omnia ſibi aduerſa euenire, neque aut ſuam ſpem confirmandi, aut alterius labefactandæ locum eſſe reliquum, & puellæ factum paſſim ab omnibus laudari. Legati, rebus Gandauj ex animi ſententia perfectis, Louanium proficiſcuntur, vbi tum Brabantiæ ordines conuentũ agebant, in quorũ Senatu Georgius, repetitis paulò altiùs initijs, matrimonium à Carolo condictum, & à Maria principe confirmatum, atq; ideò per omnes eius ditiones publicari debere, ſolidis argumẽtis demonſtrabat, omniaq; de egregia Cæſaris in ipſos volũtate, deq; Maximiliani eximia indole, ſummisq; virtutibus bona in ſpe habere iubebat. Cæſareas dein literas conuentui legendas offerebat. Redditę etiam ſunt ciuitatum quarundam præfectis à Maximiliano literæ, quibus ſignificabat, per inita coniugij fœdera propediem ſe ipſorum principem fore, ac benè de ſe promittens, eorum animos ſtudebat ſibi conciliare. Atq; ita legati, munere ſuo fœliciter defuncti, domum rediêre. *Conuentus Louanij.*

Non multò pôſt Maria in Brabantiam profecta, eius quoque prouincię imperium ſuſcepit, & ciuitates plerasq; inuiſens, fidei & obſequij ſacramentum dicere iuſſit, veteraq; omnibus iura, commoda, & immunitates confirmauit, nõnullis etiam à patre adempta reddidit. Idem per Flandriam paulò antè quoque fecerat, ac tum per alias ditiones fieri curabat. Interim Ludouicus rex, de iis quæ Gandauj cum legatis Friderici acta erant, certior, ira ac indignatione incitatus, cum exercitu Attrebatum accurrit, ac ex ea vrbis parte, quam à Cordæo traditam, præſidio tenebat, alteram aſſiduis tormentorum ictibus verberatam, deditione accepit. Qui Mariæ rebus impenſiùs fauere credebantur, ſolum vertere iuſſi, *Attrebatũ Ludouico deditur.*

quidam

quidam etiam capitis ſupplicio affecti ſunt. Alia item loca nonnulla per Arteſiam,ſui iuris fecit, & præſidiis communiuit. Tornacum etiam ab Oliuerio Dama Gallis proditum, vicinis omnibus magnam exhibebat moleſtiam, qui eodem ferè tempore Adolphum Geldriæ regulum carcere, in quem à Carolo conditus fuerat,liberatum copiis ſuis præfecêre.

Adolp. Geldrius caſus. *Ioan. Grachius.* Is in Tornacenſium agrum ducens: dum ad mœnia propiùs ſubit, ab effuſa portis multitudine occiſus eſt,vnà cum Ioanne Grachio, qui reliquis profugientibus,fortiter aliquandiu principem defenderat.Morte Adolphi audita,Geldri à Carolo armis ad obſequium coacti, *Geldri à Maria deficiunt.* Mariæ iugum excutiunt, Fridericum Iſelſteinium & Guilielmum Egmondanum viros nobiles capiunt,Fridericum Brunſuicenſem ad ſe vocant, cuius ductu in Buſcoducenſem agrum progreſſi, varia fortuna cum Brabantis pugnant, prædas agunt,& amiſſo Grauio Geldriæ ad Moſam oppido, multos ex agris captiuos ſecum abducunt.

Louanij quoq; per idem tempus tumultuatum eſt,plebem in *Paulus Luenkẽ.* Senatum concitante lanio quodam Paulo Luencken, qui poſtea domo profugus, Cruningæ apud Selandos meritas capite pœnas luit. Erant & aliis in ciuitatibus domeſtici motus & ſeditiones, *Inteſtini motus in Brabantiæ ciuitatibus.* quas Maria per legatos & præfectos componere ſatagebat,quò omnia ſub aduentum ſponſi pacatiora eſſent, ad quem iam iter *Balduinus Lanoius.* ingreſſum obuiam miſerat,Balduinũ Lanoium, Turcoingij Dominum,aulæ ſuæ præfectum.

Inter hæc Ludouicus rex quę cœpta erant,ſi principiis occurratur,aut impediri aut turbari poſſe ſperans: exploratores ac nuncios in Germaniam miſerat, qui quid de Maximiliani itinere,nuptiis,rebuſq; cæteris ageretur diceretur q; intelligerent. Cumq; ex *Comitia Francoforti.* quodam Henrico Hiſbuco Agrippinate,Francofurti conuentum *Robertus Gaguinus.* Imperij principum ac ordinum à Friderico indictũ eſſe audiuiſſet, Roberto Gaguino, qui regum Franciæ hiſtoriam conſcripſit, illuc miſſo,in mandatis dedit, vti non ante,quàm principum quorumdam animos pertentaſſet oratorem ſe profeſſus, in conuentu memoraret; veterem iam inde à conſtituto Germanorum Imperio inter Cæſares & Gallorum reges amicitiam & neceſſitudinem vtriuſq; gentis fuiſſe, quæ vti in illum vſq; diem ſanctè culta ſit,ita nunc quoq; Friderico etiam atque etiam eſſe videndum, ne quid commit-

committatur, quo illa violetur, vnde non nisi magni motus, & grauissima reipublicę Christianę incommoda essent oritura. Mariam Burgundicam cognationis & fiduciæ nomine regi obnoxiá esse, neq; Gallico aut more aut instituto ac legibus licere, vti princeps aliqua fœmina iniussu regis nubat. Hęc legatio regis sera fuit, cùm enim Gaguinus Argentorati adhuc moram duceret, sub finem Iunij mensis, secundo Rheni flumine, Maximilianus Coloniam Agrippinam descendere nunciabatur. *Ludoui. nuptias Maximil. impedire conatur.* *Maximi. in Belgas pficiscitur.*

In comitatu Maximiliani erant Ioannes Badensis, Treuirorum Elector, Albertus Brandemburgicus, Christophorus Badensis, Guilielmus Iuliacensis principes, & ex ordine equestri nobiles quamplurimi, pullis omnes vestibus induti. Colonię dies aliquot quieti & rebus ad iter comparandis dati. Inde pridie Calend. Augusti Aquisgranum, ac in Brabantiam porrò accessit, Louanij & Bruxellæ quæsitissimis honoribus exceptus est. Octingentos circiter equites comitatui eius tribuit Cominæus, Gaguinus paulò largior, centum supra mille cum eo Coloniá egressos refert; quem ego numerum in itinere auctum potius quam imminutum crediderim. Maria interim Gandaui iustis ac exequiis patri solemni ritu solutis, ea parari iubet, quæ ad excipiẽdum pro dignitate Maximilianum, eiusq; comites requiri putabantur. Cumq; iam Teneramunda ipsum aduentare nunciatum esset, obuiam illi longo ordine processêre Burgundicæ aulæ proceres. Senatus quoq; vniuersus & ciues ad portam Bauonis obuij, nouo principi aduentum gratulantur, faustaque & fœlicia omnia apprecantur, & tota ciuitas mœroris & luctus oblita, in lætitiam effusa, faustis festisq; acclamationibus personabat. Maximilianus verò & ipse, postquàm Carolo iusta persoluta esse audierat, mutato habitu, Germanos suos adducebat eximijs vestibus & auro cultos, ac proceritate corporum, & equitatu spectabiles. Aduenit cum Maximiliano Carolus Croyus Regulus Chymaius, qui ad Nanceïum captus, in Germaniam abductus fuerat. In aulam vbi venisset, Mariam sponsam obuiam salutauit & amplexus est, quæ manantibus ex gaudio lachrymis, desiderium eius suum testabatur. Inde ad designatum quisque hospitium diuertêre. Ad decimum tertium Calendas Septembris, eo apparatu, quem rerum præsentium status admittebat, fiunt nuptię, sacris operante Tornacensi antistite, *Comitatus Maximiliani.* *Germanorum proceritas.* *Maximiliani nuptiæ.*

Ee &præ-

præsente inter alios, Legato Pontificis Iuliano Cardinale Ostiensi. A sacris ad epulas & choreas itum. Fuêre & ludi equestres, quibus egregiè sese venditasse Germanos aliquot ei studio cum ipso principe insuetos, proditum est.

Maximilianus à nuptijs ad arma animum adiecit. Post nuptias, Maximilianus ad negocia publica animum adiecit, & cogitare cœpit, quo pacto nouum imperium optimè administrans, pace domi parta, & subditorum animis sibi conciliatis, ea recuperaret, quæ post Caroli mortem Gallus occupauerat. Imprimis verò vicina eius regni loca, & ob hoc ipsum, iniuriæ magis opportuna, adire statuit, & octo millium exercitu, ex Germanis & Flandris parato, Insulas primùm, ac inde per Tornacensem agrũ Duacum perrexit, mox Valencenas iter flexit. Vbiq; magnis cum honoribus exceptus, & de more inauguratus, Montes petijt primam Hannoniæ ciuitatem, vbi totius eius regionis ordines in ipsius verba iurauêre.

Frider. Barbansonius. Per eos dies Friderici duo Barbansonius & Vvitemius prosperè pugnârunt, & Gallos aliquot, qui Aureolo duce, licentiùs per Bellimontensem agrum vagabantur, præda onustos nacti, *Frider. Vvithemius.* nonnullis occisis, reliquos in fugam agunt. In ea pugna Vvitemij virtus enituit, qui inter alia spolia vexillum Aureoli ad principem, Montibus agentem, attulit, in quo, pro signo pictus erat leo, agnũ *Chymaium oppidum.* morsu strangulans. Chymaius quoq; oppidum suum, cuius titulum vsurpabat, Gallorum præsidio teneri indignatus, assumptis nobilibus quibusdam & eorum clientibus ac famulis, ad equites septingentos, noctu per cognita saltuum compendia profectus, nec opinato aduentu hostẽ fefellit, & admotis scalis mœnia conscendens, paucis, qui vigilias negligenter obibant, aut cæsis aut fugatis, in forum vsq; progreditur, vbi Gallos aliquot resistentes cędit. Sed cum arx à Mannio quodam præfecto defenderetur, neque ꝓmissa auxilia in tempore aduenirent, & Aureolus, qui cum centum equitibus pridiè illinc abierat, plures secum adducere diceretur, comes relicto Chymaio oppido, cum suis ad principem redijt. Atq; hæc ferè eo anno gesta sunt.

1478. Sequentis anni initio, qui octauus & septuagesimus supra mille quadringentos fuit, Maximilianus Archidux in Selandiam nauigauit, vbi cum ciuitates quasdam & reliquos ordines in fidem *Maxim. in Batauos proficiscitur.* recepisset, ineunte vere Hollandiam, veterem Batauorum sedem, adijt,

adijt, vti eam quoque ſuo iuri vendicaret, turbaſq; & diſſenſiones tolleret. Erant enim magnæ per Hollandiam turbæ, & inueterata diſſenſionum ſemina, inter Aſellorum & Hamatorum factiones. Recepta erant illa factionum nomina, perinde ferè vti Guelforum ac Gibellinorum in Italia, ab eo tempore, quo Margaretha Guilielmi Tertij Batauorum principis filia, Ludouici Bauari Cæſaris vxor, rerum potita, poſt eius obitũ prouincias Alberto filio anteà traditas repetebat, tum enim Aſelli filium, Hamati matrem ſequebantur. Id factum eſt circa annum humanæ ſalutis milleſimum trecenteſimum quinquageſimum. Recruduit verò & erupit iterũ ea peſtis ſub Iacoba principe, paulò antequam Hollandiam Philippus Bonus Burgundici iuris fecit, ac tum quoq; poſt Caroli obitum ſeſe exerebat. Aſellorum nomen à piſce ſumpſerunt illi, qui ita ſe aduerſam factionem ſublaturos iactitabant, vti ille minutos piſciculos abſumit, qui quod hamo capitur, ab eo Hamatis nomen fuit. Eodem tempore Ioannes Montfortiorum Dominus, Geldrorum opibus fretus, rebellionem moliebatur. Igitur vti omnia pacata redderet, ſex ſeptimanas Archidux in Holandia manſit. Inde Brabantiæ ciuitates viſens, & ab omnibus cum ſumma honoris ac obſequij ſignificatione exceptus & inauguratus, Brugas adulto iam vere rediit.

Aſellorum & Hamatorum factiones.

Montfortius rebellionem molitur.

Dum adhuc in Batauis ageret Archidux, aurei velleris comitia, ad finem Aprilis, inſtituta erant Brugis, & per Oliuerum Marchianum ea curabantur, quæ ad eius rei actum adhiberi ſolent. Is ordo, ad annum humanę redemptionis milleſimum quadringẽteſimum vigeſimum nonum, à Philippo Bono inſtitutus, paucis annis ad ſummam dignitatem euectus erat: ſed tum ob Caroli obitum, ſupremo defenſore, & quaſi capite carere videbatur. Mittuntur igitur feciales ac nuncij, qui reges, principes, cæteroſque proceres ordinis equites, cõuocarent. In Galliam qui miſſi erant, non ſatis benignè excepti ſunt. Nam Ludouicus rex Burgundiæ principatum, à morte Caroli, ad ſe deuolutum eſſe contendebat, & aurei velleris ordinem à nemine alio, quam à ſe conferri poſſe. Cumq; equites quoſdam in ſuo regno haberet, neminem eorum Brugas ad comitia proficiſci permittebat. Hi erant Ioannes Nouocaſtrenſis Montis acuti dominus, Philippus Creuecurius, quẽ Cordæum appellant, Iacobus Lũcemburgicus dominus de Ruſ-

Aurei velleris comitia Brugis.

Ee 2 burg,

burg,& Philippus Pottius, qui suis quisque de causis aut potestati regis sese permiserant,aut fidei commiserant, Antonius verò Burgundus Caroli frater nothus, ad Nanceïum captus, à rege in libera custodia tenebatur. Cum Maximiliano erant Ioannes Lanoius, Adolphus Rauensteinius,Ludouicus Gruithusius, Carolus Croyus Chymaij regulus,Engelbertus Nassouius dictus Diues Bredæ Dominus,ac præter hos officiales quos vocant ordinis.

His igitur atq; absentium aliquot legatis,vltimo die Aprilis, quo die Ascensio Christi celebrabatur, in sacra eiusdem Saluatoris æde, comitia haberi cœpta, & Tornacensis episcopus ordinis Cancellarius,luculenta oratione de eiusdem institutione, incrementis, ac dignitate quædam præfatus: eius tutelam Archiduci commendauit. Ad ea Maximilianus, per Ioannem Bouerium cōsilij sui præsidem, respondet, ad Dei opt. max. honorem, orthodoxæ fidei defensionem,& equestris dignitatis augmentum,omnia se pro virili præstiturum, quæ à maioribus hactenus & instituta & seruata essent. Atq; ita Cancellarius, nudatum vagina gladium,à feciali acceptum, Rauensteinio in manus dedit, qui Principi,solemni more,equestrem contulit dignitatem. Inde in sacrarium templi deductus, solitum ordinis habitum induit, mox in medium templi progressus, loco ęditiore, vti ab omnibus videretur, postq̄ in verba iurasset, Lanoius, qui collegas ætate anteibat, catenam cum vellere aureo illius collo circundedit, in hæc verba ipsum allocutus: Quod fœlix faustū faxit deus, Serenissime Princeps, ob summas virtutes, animiq; fortitudinē generis tui, ac fortunæ celsitudine dignam, equestris aurei velleris ordo, in suum te collegium assumit, summumq; & ordinis & collegij principem ac defensorem creat.

Io. Bouerius.

Max. equestri dignitate donatus.

Maxim. aurei velleris ordinē suscipit.

Hoc ritu peracto Maximilianus Ioanni Bouerio, quem dixi, militarem dignitatem contulit. Adlecti eodem die in defunctorum locum, ex Principis & collegij decreto, Petrus Lücemburgicus S.Pauli Comes, Iacobus Romontius ex Sabaudiæ principum gente, Guilielmus Egmondanus, Volfardus Borselius Grandispeati Comes, Iodocus Laleinius, Iacobus Lücemburgicus dominus de Fiennes, Philippus Burgundus Dominus Beürensis, & Bartholomæus Liechtenstainus. Dum hæc Brugis fiunt, Ludouicus rex Condetum oppidum, ad dextram Scaldis ripam non sine suorum clade

Condetum.

clade obsessum, deditione accepit, Bossutam item ac Trelonam arces, cum vicinis aliquot locis, suę potestatis fecit. Maximilianus ad hanc famam, Montes Hannoniæ cum suis accurrit, militem comparat, arma expediri iubet, vti Gallorum conatibus obuiam eat. Primum omnium Romontium & Philippũ Rauensteinium, cum quatuor Germanorum millibus, præmittit, qui Bossutam arcem, crebris tormentorum ictibus pulsant, murosq; & propugnacula deijciunt. Dominus sancti Marcelli, qui in ea cum præsidio erat, cum regem & exercitum longiùs abesse sciret, quam vt auxilio venire possint, neque ad resistendum satis virium haberet, vitam & salutem pactus, deditionem fecit, & cum suis Montes in custodiam missus est. Qui Trelonæ erant, eius exemplum secuti sunt. *Bossuta arx.* *Trelona arx.*

Post hæc belli quasi præludia, Archidux ipse Crispinisanum vsq; mouet, Condeto copias admouere cogitans. Præfectus eius loci Moius, etsi præsidium satis firmum haberet, viribus tamen diffisus, Iacobum filium ad regem mittit, qui Attrebati tum erat, vti eum de rerũ statu edoceat, & auxilia patri imperari petat, quæ nisi mittantur, non cum hoste tantùm, sed (si obsidio diuturnior futura sit) cum fame bellum fore. Rex & Iacobi precibus & suorum periculo motus: literas illi dat, quibus significat, pro præsenti rerum copia auxilia hoc tempore mitti non posse, vti exusto oppido, priusquàm propè accedat hostis, pręsidium abducat. Moius perlectis literis, omnes campanas compulsari iubet, procurrentes ad sonum reiq; nouitatem oppidanos, in templum supplicatum ire deo, ac gratulatum mandat, re benè gesta, & insperata victoria, regi oblata. Persuasi illi, vti animos in regem promptos ostenderent, in primarium oppidi templum, certatim ire contendũt, cuius foribus obseratisq; obseruatisq;, ne quis exire posset, Galli optimam illorum supellectilem conuasant, ignemque sex locis immittẽtes, abeunt, iniquo hospitij precio persoluto. Ita flammis omnia conflagrârunt, templum & quatuordecim domus ab hac clade immunes fuêre. *Cõdetum direptum ac exustũ.* *Hospites ingrati.*

Archidux posthęc in agris, Valencenę propinquis, castra metatus est. Cumq; noui quotidiè accessus ad ipsum fierent, & cum fortuna animi quoq; crescerent, milites leuis armaturæ ad septingentos, Quercetum vsq; (vulgo Chesnoy) excurrunt, quod oppidum *Quercetum oppidum.*

 dum

dum satis munitum, firmo hostium præsidio tenebatur. Ad illorum aduentum Galli egressi, strenuè pugnant, & si absque Iacobi Galeoti industria fuisset, pugna superiores euasuri videbantur. Is enim superato quodã fluuiolo, torméta quædã campestria, opportuno loco posita, explodens, eminus ipsorum ordines dissipabat, & ex periculo in metum, ex metu in fugam conijciebat. Neq; tamen effusè fugiebãt, sed paulatim retrocedentes pugnabant, donec Baugimontium equitem occubuisse viderunt. Is erat bellator fortis ac fortunatus, & proindè regi vnicè charus. Corpus eius in Galliam deportatum est, interaneis Querceti conditis. Erat verò Galeotus Italus Scanterani Dominus cuius opera & fides sub Carolo multis prælijs spectata. Is ex ea quoq; pugna laudem reportauit non tenuem.

Iac. Galeotus.

Pugna Quercetana.

Baugimontius.

Dum hęc in Hannonia fiunt, interim Brugis Maria nono Calend. Iulij filium peperit, qui sexto pòst die ad D. Donati à Tornacensi præsule sacris aquis lustratus, ex matris voluntate (vti ferebatur) auitum Philippi nomen sortitus est. Fideiussêre pro eo Adolphus Rauensteinius Imperatoris, Petrus Lücemburgus Comes S. Pauli, Eduardi Anglorum regis nomine, & Margaretha Caroli vidua. Ingens non Brugis tantum, sed in alijs quoque ciuitatibus gaudium, ob natum principem fuit, multiq; festi ludi, aliaque publicę lætitiæ argumenta, celebrata sunt. Imprimis verò baptismi apparatus magnificus, & pompa penè regia fuit. Inter hæc cum Maximilianus ad pontem salicis, & rex prope Attrebatum cum exercitu vterque valido essent, proceres nonnulli de pace inter ipsos facienda egêre, à qua, post aduersam suorum pugnam, & amissum Baugimontium, non alienus erat regis animus, qui per eosdem dies Archiduci equum dono misit, pulcherrimis ephippijs & phaleris ornatum.

Philippus Austriac⁹ nascitur.

Maximilianus equo abs rege donatus.

Tandem Chymaius ad ipsum missus est, cuius fideli opera, induciæ ad quartum Id. Iulij in annum pactę sunt, quarum fides parum sanctè seruata est. Induciis factis rex antequàm in regnum rediret Cameracenses, à quibus receptus erat, suis legibus viuere permisit, & Ludouico Marafino, quem illic præfectum habuerat, reponere ea iussit, quæ ex templis ablata in suos vsus verterat. Gaguinus dicit regem religione motum hoc fieri iussisse, & quod deuincire sibi aliquo beneficio & obnoxios reddere studeret Cameracen-

meracenses, qui ad Imperij Germanici ius pertinent. Marafinus verò, ob auaritiam & peculatum malè audiebat, cumq; aurea torque magni ponderis ornatus regem adijsset, Briquebecus quidam ex aulicis, honorem se ac reuerentiam torqui, vti rei sacræ exhibere simulabat, cumq; eam venerabundus attrectare pararet, à rege id facere ptohibitus est, ne scilicet illotis manibus sacra profanaret, satis aperta sacrilegij exprobratione. *Cameracum.* *Lud. Marafini auaritia ac peculatus.*

Discessurus Cameraco Ludouicus, vocatos ad se primores vrbis, in hæc verba allocutus est: Defensor ego vestræ ciuitatis & Vicecomes, vestris legibus vos viuere, & à Maximiliani consortio immunes iubeo esse: Imperatoria arma, quæ loco mouimus, quando ita lubebit, reponite, & auis illa, quæ animi gratia aliquandiu euagata est, postliminio in pristinum hospitium reuertatur, id quod hirundines ineunte vere solent. Paucis diebus pòst Marafinus, relicto in arce Ludouico Salessio, cum octoginta militibus, abijt. Buchinienses item præsidio Gallorum emisso, Flandros recepêre. Gaguinus perfidiæ eos notat, qui præsidiarios occiderint, Cominæus regem ea ciuitate, Quercetoque & alijs plerisq; Hannoniæ locis vltrò cessisse memorat, cum quo conuenit Ioannes Molinetus, diligens harum rerum enatratot. Cameracenses verò cum timerent, ne Ludouicus maiore præsidio arcem aliquando muniret, auxilio Valencena accersito, & Comite Bossutio, qui Buchaniæ præfectus erat, suos quoque adducente, arcem irrito conatu inuadere tentârunt, quòd ciues nonnulli aut cum Gallis sentirent, aut res suas in arce haberent, ac proindè ne caperetur impedirent. Id tamen per colloquia transactum est, vti arx à Iacobo Lücemburgo teneretur, præsidium verò ex vtriusq; factionis hominibus constaret. *Ludouici in aquilam imperialem iocus.* *Io. Molinetus Historicus.*

Hoc anno in Geldria magnos fuisse motus annotatū inuenio; erant enim qui Guilielmū Egmundanū rebus imponere conabātur. Contra hos cum non exigua Germanorum & Burgundionū manu missi Rembertus Rechbergicus, Maximiliani Marescalcus, & Iacobus Galeotus, nascentē seditionē oppressêre. Toto eo tempore, quo hæc in Belgis facta sunt, Friderico Cæsari in Austria res satis quietæ fuêre. Mathias enim Polonico bello implicitus, Cruciferorum Magistro in Borussia opem ferebat. Turcæ verò Carinthiam ingressi, prædas agebant, quos incolæ concursu facto, abi- *In Geldria motus.* *Rembert⁹ Rechbergicus.*

1479. *Seditio Gandauienſ.* re coëgerunt. Sequentis anni initio, Gandauenſes nonnulli opifices, in magiſtratum conſpirauêre, & poſt occultos aliquot cœtus, cùm ea quæ moliebantur, nec à paucis geri, nec à multis tegi poſſent, ad apertam vim erupêre. In animo habebant, prætorem & reliquos, qui in aliquo magiſtratu erant, trucidare, ex ſuis in eorum locum ſufficere, templa & pleraſq; diuitum domos ſpoliare, viduas benè nummatas ſuis egentibus matrimoniis adiungere. Cùm ad manus ventũ eſſet, minaciſſimi quiq; verbis, inertes ſeſe ac ignauos opere exhibuêre, & abſq; magno negocio victi, pars in exilium acti, nonnulli capite plexi ſunt. Coniurationis principes erant, fabrorum, phrygionum, & textorum præfecti, vulgò decanos vocant.

Inter hæc Cameraci, qui ex Burgundica factione in præſidio erant, intromiſſis clàm ciuibus quibuſdam, regios in vincula cóiecêre. Boſſutius verò & Habordinus, poſtridiè cum ſuis vrbem ſub diei crepuſculo ingreſſi: concurrentem ad arma multitudiné allocuti, quieſcere iuſſere, neq; enim hoſtes ſe, ſed amicos adeſſe, *Galli Cameraco exacti.* quorum opera nihil impoſterum à Gallis timendum eſſet. Atque ita Boſſutius, defendendç vrbi, cum ſeptingentis militibus præfectus eſt. Per eoſdem dies qui Attrebati erant Galli nocte quadam egreſſi, Duacum ciuitatem munitiſſimam aſtu capere tentauêre, ſed detectis inſidiis, re infecta diſceſſêre. Non multò pòſt Ludouicus Attrebatenſes omnes, quòd fidere ijs nollet, in Galliam abduci, ac per Pariſios, Rotomagum, Turonumque ciuitates diſtribui, atque inde alios in illorum locum ſubmitti iuſſit. Miſerrima *Attrebatẽſes in Gallias traducti* erat migrantium Attrebatẽſium conditio, qui patrios lares, quçque agi ferri non poterant, poſt ſe relinquere, & ad gentem inimicam ſe cõferre cogebãtur. Qui verò in eorum bona venêre, mercatores pleriq;, ciuitatem illam Liberam, indigitârunt.

Poſt induciarum exitum, Maximilianus ad Audomari fanum collecto ex Germanis Flandris reliquiſq; Belgis ac Anglis exerci-*Terouanna Morinorum.* tu, ad viginti ſeptem hominum millia, Terouannam Morinorum vrbem ducit, ex qua excurſiones aſſiduæ in vicinos agros fiebant. Erat in vrbe cum quadringẽtis equitibus, & mille quingentis ſagittariis, Baro Santandræanus, vir bello clarus. Cumq; Archidux caſtris poſitis, ea quæ & obſidendis & expugnandis oppidis idonea ſunt pararet, Galli vndique ſedibus ſuis exciti concurrere, vti

Morinis

Morinis opem ferrent, aut si facultas fiat, cum hoste confligerent. His cum imperio præerat Philippus Cordæus, cui aderant ex tota Gallia fortissimi quique & assiduis exercitati bellis. Archidux de eorum aduentu certior, Terouanna relicta, obuiam hosti mouet, ac prælij ineundi auidus, rectà ad ipsum contendere volebat, sed qui cum illo erant hoc dissuadebant, quòd locum scirent hosti opportunũ, & accessu difficilem. Interim Salezarius Sanmartini Dominus, cum expedita equitum manu, propiùs hostem excurrens, ex captiuis quibusdam cognoscit: Cordæũ statuisse ad sextũ Idus Augusti pugnę copiam facere. Igitur Maximilianus, præmisso, ad reficiẽdum pontem quendam proximum, & exploranda itinera, Mongonali quodã centurione, propiùs hostem castra admouet. Cumq; dies prœlio pręstitutus aduenisset, sub exortũ solis, aciem benè instructam, in campum educit. In fronte sexcẽti Angli erãt, sagittarij omnes, quos ducebat Thomas Auricanus, vir strenuus: His adiuncti erant eiusdem armaturę Germani ad tria millia. Hos sequebantur tormenta campestria quæ vocant & colubrina. Post tormenta Archiducis vexillum erat, quod vndiq; stipabant Philippus Rauẽstainius, Carolus Croyus, Iodocus Laleinius, Philippus Beuerensis, Ioannes Lücemburgicus, Balduinus Lanoius, Ioannes Gruithusius, & alij multi equites viri fortissimi. Belgarum ordines ducebãt Iacobus Romontius, & Engelbertus Nassouius. Romontio aderat Fridericus Albertus Comes à Zollern, Nassouio Anglus quidam cognomento Musca, quorũ virtus hoc prælio maximè enituit. Equites octingenti ad vtrunque cornu collocati sunt.

Salezarius.

Thomas Auricanus.

Ordo aciei Maximiliani.

Musca.

Contra hos in apertum campum progressus cum suis, Cordæus, hostem inuenit, non minus pugnæ cupidum quam erat ipse. Hora post meridiem secunda, pugnari cœptum. Cordæus initio tormentis Maximiliani suos malè accipi videns, diuiso bifariam exercitu, circumuenire tentat, cumque equitatu superiorem se sciret, quingentos equites, cum magna sagittariorum manu, dextrorsum circumductos, in sinistrum hostium cornu immittit. Horum impetu equites à suis diuulsi, cum impares se esse viderẽt, fugam iniuère. Inter eos erãt Rauẽstainius, Guilielmus Busentonius, & Vitus Baro Vvolckenstainius Eques aurei velleris ac alij plures, quos Cordæus ipse & Torcius inutili consilio vsq; ad Aëriam

Prælium ad Guinegatam.

riam

riam oppidum persecuti sunt, vti refert Comminæus. Interim sagitrarij Galli in Flandros illos inciderunt, quibus præerat Nassouius. Ibi acriter diu pugnatum, ac multis vtrinq; cadentibus, tandem Galli paulatim se prælio subducentes, in pagum quendam vicinum se recepêre. In altero cornu, ingens Romontio certamen cum Gallis, æquis propè viribus fuit, & Galli aliquanto superiores fore videbantur, nisi ab equitatu error fuisset commissus. Nam equites quadringenti, qui suis ex acie cedentibus auxilio missi erát, dum circumducuntur, vti hostem ex latere aggrederentur, currus quosdam commeatu & impedimentis onustos, à paucis ijsq; inermibus custoditos, conspicati, prædæ quam pugnæ auidiores, sociorum iuxtà ac hostium obliti, currus diripiunt, calones aliquot lixasq; & mulierculas occidunt.

Pugna Guynegatana.

Victoria ex errore parta.

Ea res victoriã Gallis vna eripuisse visa est, si enim suis in tempore subsidio accurrissent, pedites equitatu destituti, ægrè ipsorum impetum sustinere potuissent. Núc verò & tardiùs & pauciores eò profecti, Maximiliano & Romontio spacium dedêre, suis iam laborantibus, auxilia submittendi, & Nassouius à sua parte victor, sociis opem tulit. Santandræanus tamen & Baudecurtius acriter pugnantes, in eam campi partem peruadunt, vbi machinæ hostium erant, ac potiri se ijs posse in spem venerant, sed Romontius pudore simul ac ira incitatus, turbatis iam ordinibus accurrens; aciem instaurauit, & quamuis ventum aduersum haberet, adeò strenuè rem gessit, vti Galli prælio excedere & fugam capessere coacti sint, castris & commeatu prædæ relictis. Qui ab initio pugnæ equites fugientes persecuti fuerant, de euentu ignari, dum tardiùs in castra reuertuntur, hostes pro sociis inueniunt. Cum igitur & ipsi ad vicina oppida sese reciperent, nonnullos ex iis qui Gallos longius insecuti ad suos redibant, captos secum abduxêre. Inter hos erant Oliuerius Croyus acriter repugnans, Michaël Condæus dominus à Frennes, Antonius Barletius, Polhaimius Germanus cognomẽto Magnus, & Ligneius, qui strenuè eo die se gesserat. Quinq; horas pugnatum est. Occisi ex Gallica nobilitate Puresius, Argentesius, Beluicinus & Torcij legatus, aut vt loquuntur locum tenens; ex Burgundica Præfectus Brugensis, (Baliuum vocant) Antonius Halouinus, Ludouicus Cornetius, & Carolus Salinensis. Romontius quoque coxam hasta vulneratus est.

Nomina captorum.

De

De occiſorum numero mirè variant ſcriptores. Gaguinus ex Burgundis vndecim, ex ſuis quinque tantum millia concidiſſe dicens, famam citat teſtem, fide ſua non interpoſita. In Maximiliani commentariis notatum eſt, ad tredecim millia cæſos, ac eius iuſſu ſepultos eſſe, & inito numero, plures ex Gallis inuentos. Atq; hæc eſt pugna illa Guynegatana, à loco ſic dicta, cuius fama, etſi Maximilianũ apud exteros quoq; victorem celebrauit, ſcriptores tamen Gallicarum rerum id negant. Modeſtiſſimus inter illos Cominæus: Archiducem fatetur, etſi plures ex ſuis amiſerat, ſtationem tamen in campo, vti victorẽ, tenuiſſe, nec diſſimulat regem, apud quem erat, quo tempore aduerſi prælij nuncius ad ipſum perlatus eſt, grauiter eam rem tuliſſe, non aſſuetum antea vinci, aut iacturam aliquam facere, tum verò commotum primò fuiſſe, quod maiorem eſſe cladem vereretur, mox re melius cognita æquiori animo fuiſſe, & ad pacem reſpexiſſe, ſi ea ex ſuo commodo fieri poſſet. Idem dicit Maximilianum, ſi Terouanam iterum obſediſſet, non difficulter & eam & Attrebatum in poteſtatem redigere potuiſſe. Cordæum alij memorant aduerſæ pugnæ culpam abs ſe in illos deriuaſſe, qui omiſſo (vti retulimus) hoſtium exercitu, præter militarẽ diſciplinam, magno cum flagitio, arma in imbelles conuerterant, neq; à mulierculis & ſacerdotibus vim & iniuriam abſtinuerant.

Maximiliani victoria.

Numerus occiſorum.

Sub initium Octobris, Maximilianus Romontium cum mille equitibus & ſatis valido peditum Flandrorum ac Brabantorum exercitu, ad Malanoium arcem ſitu & opère munitiſſimam miſit. Arci præerat Cadetus Remonetius Vaſco, qui cum acriter ſe dies aliquot defendiſſet, propter aſſiduos grandium tormentorũ ictus, loco diffiſus: deditionem fecit, & ad principem miſſus eſt, cuius fidei ſe commiſerat, fide non bona, vti quidam referũt. Nam Galli antequam ex arce abirent, magnam vim pulueris bellici ſub ſtramine abdiderant, qui incenſus poſteà magna clade eos affecit, qui in illa arcis parte prædam ſcrutabantur. Id iuſſu Cadeti ſiue iniuſſu factum, ipſe laqueo ſtrãgulatus eſt. Rex eo facto irritatus, quinquaginta ex ijs quos captiuos habebat, eodem mortis genere affici iuſſit. Romontius inde ad Lietam arcem ducit, qui in ea erãt, deditionẽ ſtatim fecêre. Lilertum poſteà oppidulum, defenſoribus vacuum, exuſſit & ad principem reuerſus eſt. Is ad Attrebati mœ-

Malanoiũ arx.
Cadetus Remonetius.

Cadetus ſuſpenſus.

Lilertum oppidum.

bati mœnia propè ducens, cum hostem ad pugnam elici nō posse videret, ac instaret hiems, dimisso exercitu, domum rediit.

1480. Sequentis anni initio, ad quartam Idus Ianuarij, Maria Bruxellæ filiam peperit Margaretham. Maximilianus verò in Hollandiam abijt, vti factionum, quas dixi, motus & intestina bella compesceret, vbi quadragesimalis ieiunij tempore exacto, in Brabantiam reuersus est. Hoc anno bellum inter Cæsarem & Matthiam iterum recrudvit, pacem frustra suadente Prospero Asculano pōtificis legato, Marięburgum ab Hungaris obsessum, à Cęsarianis liberatur. In Stiria verò Pætouiam & Racolsburgum Mathias capit, sed quod eo tempore Turcę Transsyluaniā vastabant, inducias cum Cæsare facit. Interim adulto iam vere, Chaumontius regis per Campaniam præfectus, cum valida Gallorum manu, Lücemburgicum agrum ingressus, Virodunum oppidum superiori anno à Chymaio captum, vi expugnat, qui in præsidio erant, aut cæsi ac capti sunt. Chymaius, cui princeps eam prouintiam gubernandā dederat, Namurci tum erat, vnde ad hunc nuncium aduolans, cum à milite imparatus esset, de inducijs cum Gallo egit, quæ tamen conuenire non potuêre. Interim Bossutius, cum Domino de Fay ac alijs nonnullis in auxilium venientes, Titefresenam & Haspremam arces expugnant. Cum igitur per eas ditiones eo in statu res essent, vti ad confirmandos & in officio tenendos hominum animos, præsentia principis opus esse videretur, Maximilianus sub initium Augusti cum vxore Namurcum venit, celebrē ad Mosam ciuitatem, à qua subiecta ditio, sub Comitatus titulo, nomen habet. Sequebatur ipsum, cum quatuor millium peditatu, Dominus Chanterainius, qui ex itinere Dreuū arcem deditione capit. Qui illud tenuerat Theodorus Pullonius gente Leodius, numerata pecunia & præstito iuramento, numquam arma in Archiducem sumpturum, incolumis vnà cum suis abijt. Ad eundem modum & alia nonnulla loca occupat Chanterainius. Namurco in fidem recepto, ac rebus illic constitutis, Maximilianus Lücemburgum ꝓfectus est. Aderant illi Princeps Aurantius, iam ipsi conciliatus, Engelbertus Nassouius, Chymaius ipse ac filius eius Carolus Croyus, Bussutius ac alij multi proceres. Ibi eius prouinciæ homines in verba principis iurauêre, cui negotio dies quindecim impensi sunt: Per eos dies ad Archiducem venit Ele-

Bellū inter Cæsarem & regem Hungariæ recrudescit.

Virodunum.

Namurcum.

Chanterainius.

Lücemburgēses in Maximiliani verba iurant.

nit Elector Treuirensis, eius cognatus, cum equitibus quadringentis pulcherrimè ornatis, & pro præsente rerum copia benignè exceptus est. In eius comitatu aduenerat quoq; Comes Virnemburgicus, cui cum principe simultas quædam intercedebat, hac potissimùm ex causa: Rodemarcum oppidum cum arce tenebat Comes, oppigneratum sibi ab eius domino, cui decem aureûm nummûm millia mutua dederat. Id oppidum quatuor tantũ miliaribus à Lücẽburgo distat. Pręsidiarij in eo milites Germani, loci incolis & vicinis graues erant, & suæ gentis nonnullos Archiduci merentes, ad defectionem sollicitare dicebantur. Treuirensis verò inter alia hanc cõtrouersiam componere nitebatur, & Comes Archiduci loco cessurum se promittebat, si pecuniam is numerare vellet, sed nihil inter illos conuenire potuit, & Treuirensis re infecta discessit. Non multò pòst Germani, qui Lücemburgi erãt, ob stipendia non numerata, tumultuari cœpêre, & minę quędam ac voces seditiosæ ab illis prolatæ dicebantur, ac ex ipsis nonnulli vrbe excedẽtes, pars ad Treuiros, alij Rodemarcum iter habebãt. Hos adorti ex insidijs Aurantij, Chymaij, ac Bossutij aliquot milites profligârunt. Qui in vrbe manserant Germani, cum ad Rodemarci situm propiùs explorandum princeps exiuisset, Chymaij vigiles ac alios aliquot ex Belgis illis, quos Vualones vocant, de nocte aggressi contrucidârunt. His turbis consopitis Chymaius ac reliqui Rodemarcum duxêre, sed quod audirent Gallorum equitatum cum sex millibus Heluetiorum aduentare, trium mensium inducijs cum Comite factis, Lücemburgum rediêre.

Comes Virnemburgicus.

Rodemarcum.

Inter hæc Chantezainius vlteriùs progressus: Bellimontium oppidum vi, arcem deditione cœpit. Maximilianus verò in Hollandiam iterum abijt. Qui cum Hagę comitiis de tollendis factionum intestinis motibus, cum prouinciæ ordinibus consultaret, Salezario in mentem venit, Dauidem Burgundum, Philippi Boni filium, Vltrajectinum præsulem inuisere. Is tum Vicoduri agebat, quod oppidum tribus ab Vltrajecto miliaribus ad Leccam Rheni ostium situ est Batauodurũ esse putant, cuius meminit Tacitus. Pręsul virum iam fama cognitũ, summo cum honore excipit: erat enim Dauid humanitatis ac magnificẽtiæ studiosissim⁹. Mox hospitij jure & amicitia contracta, præsul ab illo petijt, vti antequàm ex ijs locis abiret, pro rei militaris gloria, qua pollebat, beneficium

Bellimontium captum.

Vicodurum.

 quod-

quoddam in se collocaret, ac in Amersfortiorũ agrum incursionẽ faceret, quos contumaces sibiq; minùs obsequentes habebat. Salezarius expeditam apud se manũ habebat, externorum militũ, ex varijs gentibus collectorum, quos multis ipse bellis probauerat. Itaq; vti & amico gratificaretur, & nomen aliquod per ea loca sibi faceret, nõ ignarus, eam rem principi quoq; suo gratam fore, acceptis ab Episcopo quinquaginta equitibus, viæ ducibus, A-

Salezari⁹ Amersfortiãos vexat.

mersfortium versus mouet. Miles eius talium operũ minimè rudis, agros vastare, pecora abigere, villarum ac prædiorum incendia excitare, & sub ipsa mœnia procurrens, oppidanos prouocare. Septingenti ex ijs prodière, quos Salezarius aggressus, facilè in fugam coniecit, neq; enim militibus per assidua bella exercitatis, resistere diu poterant oppidani, etsi cætera egregij. In fuga periêre quamplurimi, quinquaginta capti sunt, pauci in oppidum viui peruenêre. Hoc facto, Salezarius magnam sibi apud Hollandos famam peperit, quibus quotidianæ ferè rixæ, & velitationes cum Vltraiectinæ ditionis incolis, & mutua odia erant. Iodocus La-

Iodoc. Laleinius gubernator Hollandiæ.

leinius Hollandiæ gubernator, cõmissa belli præludia audiens, & ipse cum suis ad Salezarium accurrit, vti iunctis vterq; viribus, maius aliquod operæ precium facerent.

Erat haud procul à littore eius maris, quod inter Hollandiam ac Frisiam sinuosum, ab incolis Australe dicitur, maximus qui-

Emnessa pagus.

dam pagus, nomine Emnessa, quem operibus munitum tenebat duo hominum millia, quorum quingẽti erant sagittarij peritissimi. His commeatus, arma, aliaque subsidia abundè, & vltra vires animus aderat, iactitabant enim septem annorum obsidionem ferre se posse, nec de auxilijs cuiquam supplicaturos. Hos sibi debellandos Salezari⁹ desumpsit. Qui primi eos oppugnauêre, Germani ferè omnes malè accepti, & cum clade in castra repulsi sunt. Mox Salezarius omnes simul ordines, sub signis instructos, locat, & post explosa in hostiũ aggerem tormẽta, oppugnationi instat, vulneratis integros, fessis recentes submittit, & ad summam diligentiam, quantum vi corporis & animi virtute potest, nihil reliqui facit, donec victoriã, multo suorum sudore & sanguine partã, obtinuit. Propugnatores multi aduersis vulneribus cecidêre, capti nonnulli, pars Amersfortium & alia vicina loca effugêre.

Emnessa expugnata.

Accidit hęc eius pagi expugnatio, in ante diem Natalis Christi.

Pagus

Pagus, qui miliarij vnius longitudinem habuisse dicitur, flammis deuastatus est. Hac victoria elati Salezarius & Laleinius, ferijs D. Stephani, in agrum Vltraiecti vrbis ducunt, ac vt ciues in pugnā eliciant, villas quasdam suburbanas, & pagum Vvestbroeck (quasi paludem occidētalem dicas) incendunt. Vltraiectini hæc ex mœnibus videntes, campana signum dant, ad sex hominum millia, promptissimum quemque, cum consule suo, in hostem mittunt. Hi nullo ordine, nulla disciplina, veluti ad incendium restinguēdum, accurrentes, intercluso retro itinere, ab hoste, quem cōtempserant, malè multati sunt, & multis amissis, in vrbem sese recepēre, quos Salezarius insecutus, in spem venerat, vnà cum illis in vrbem irruendi, sed quod nox esset, rem tantam periclitari noluit, & cum suis Naerdamum se contulit.

Vvestbroeck.

Vltraiectenses cæsi.

Noui anni initio, Salezarius oppidulum quoddā maritimum, (siue id vicus fuit, nomen necdum inueni) obsidere parabat, sed antequàm machinas admouere poterat, incolæ loci ædibus incēsis aufugêre. Est Hollandis genus quoddam calceamenti, quo hyemali tempore per glaciem decurrendo vtuntur. Soleæ ligneæ sunt ferrea quadam linea suppactæ, quibus sub planta pedum alligatis quasi talaribus, leui admodū motu, vel celerrimi equi cursum exæquant, ijs tum multos in fuga vsos esse proditum est.

1 4 8 2.

Hollādorum calceamenta per glaciem.

Interim delectibus in Hollandia extra ordinem habitis, conscripta sunt sex hominum millia, quibus præfecti Laleinius & Salezarius, aliquot rebellium castella expugnârunt. Mox allato nūcio, Hornæ maritimæ ciuitatis homines, hostibus aliquot ac rebellibus portam aperuisse, ex mandato principis eò ducunt. Duæ omninò viæ sunt, quibus Horna adiri potest, quarum altera ad occidentem in Hollandiam reliquam: altera in Frisiam spectat. Laleinius igitur Hutino Habarto negocium dat, vti alterum aggerem, qui ad mare & in Frisiam tēdit, custodiat, ne quis eà exire, nèue subsidia quis aut commeatum inferre possit. Ab altera parte Salezarius, portam & propugnaculum recens excitatum, tormentis verberare aggreditur. Oppidani contrà pro viribus acriter se defendunt. Tandem milites, imprimis Hollandi, relicto aggere, aquas ingressi, ac alicubi mentotenus immersi, per fossas oppidi sub mœnia ipsa euadunt, quæ non lapide sed terra & palea lignoq; structa, alius alium leuantes conscendêre, Salezario omne

Horna oppidum

Hutinus Habartus.

genus telis propugnatores deijciente. Ita oppidum expugnatione captum, cæsi quotquot in armis aut cum armis reperti, nonnulli, qui per alterum aggerem fuga elabi tentauerant, ab Habarti milite repulsi, victorum arbitrio sese permisêre. Direptæ ciuium ædes, ne exuterentur, in causa fuerunt Asellinę factionis quidam, qui illic captiui tenebantur. Hæc Februario mense acta sunt, cœlo id temporis pluuioso, ac ventoso, & hyems eo anno acerrima fuisse proditur, ita vti passim pueri in cunis, ac multi mortales in agris, ac itineribus frigore obriguerint, quam tempestatem secuta est maxima annonę caritas, iis præcipuè in locis, vbi omnia iam ante à militibus consumpta aut corrupta erant.

Horna capta.

Hyems sæua.

Maximilianus per idem tēpus Leydam, insigne ac vetus Hollandiæ oppidum ingressurus, (id quidam Lugdunum Batauorum esse volunt) obuios habuit ciues, qui capita ac pedes nudi: supplices veniam admissorum precantur, verba faciente diserto quodam viro, doctoratus insignibus ornato. Orabant verò inter cætera principem, ne Anglos in ciuitatem adduceret. Is, ex iure ac merito acturum se, respondens, cum omni suo comitatu portam ingreditur, multis per omnes plateas facibus ac lucernis accensis, & noctem illustrantibus. Rebus compositis, postquàm abijsset princeps, capitis supplicium de quibusdam sumptum.

Lugdunum Batauorum.

Supererat ex Hollandiæ ciuitatibus Dordracum, vetus ac opulenta ciuitas, quæ, cum Hamatotum factione, principi non satis æqua existens, occulta cum Geldris consilia agitare dicebatur, qui Burgundis infensi, ac Gallorum partes fouebant, & crucem erectam pro tessera gestabant, contrà ac illi, quorum decussata crux est. Igitur Dordracum capiendi, cōsilium iniêre, Michaël de Berges, Thomas Auricanus, qui sexcentis Anglis præetat, ac Egmondani filius loripes. Hi, quòd aquis circumflua ac satis munita sit ea ciuitas, astu rem aggrediendam rati: tres naues saccis fœno plenis onerant, sub quibus armati aliquot milites latitabant, hos reliqui cum classe subsequuntur. Priores, obseruato maris æstu, ante lucem Dordracum venêre. Ciues mercatores aduenisse rati, ad littus rari prima luce accedunt, & merces quasdam in speciem adiectas conspicati, gaudio inani afficiuntur. Interim milites è latibulis egressi, portam occupant, eamq; contra oppidanos raptìm ad arma trepidantes, tenent, donec socij adueniunt. Tum

Dordracum.

Dordracū astu captum.

Tum verò omnes ſimul ciuitatē inuadunt. Conſul ciues ad arma ciens, & primus in hoſtē pergens, in Egmondanū incidit, & cruri illato vulnere, pugna excedere coactus eſt. Reliqui acriter locum tuentur, à quibus Auricanus vulneratur, qui, cum Anglis ſuis, fortiter & conſtanter pugnabat. Tandem ciues numero militum & viribus impares: abiectis armis, ſe dedunt. Id illis conſultiùs fuit, quàm & ſe & fortunas ſuas in vltimum diſcrimen adducere: Pauci quidā ſeditionis authores, capite pœnas exoluêre, reliqui in gratiam ac fidem recepti. Inuenta apud ipſos ferebatur moneta, quæ ab vna parte lilia Gallica, ab altera Geldriæ inſignia habebat. *Dordracenſes ſe dedunt.*

Hollandia propè omni pacata, ac cæteris rebus Laleinio gubernatori commiſſis, Maximilianus Buſcumducis Brabantiæ ciuitatem, literis & armis nobilem, ꝓfectus eſt, ad aurei velleris comitia, quæ illic ſolemni ritu habuit, ad tertium Non. Maias. Adleguntur in ordinem, loco eorum qui obierant, Ioannes Ligneius, Claudius Tulonius, Petrus Boſſutius, Balduinus Molembechius, Guilielmus Baumeus, Arlantiæ Dominus, Ioānes de Berges, Martinus Polheimius & Philippus Auſtrius trium annorum puer. Interfuerant his comitiis (capitulum vulgò vocant) Friderici Cæſaris legati, qui cum Balduino Lanoio, pacis faciendæ cauſa in Galliam miſſi, per eos dies redierant. Paucis diebus Maria princeps eò quoque venit, cum filio ſuo Philippo, ad quem Rauenſteinius aurei velleris torquem detulit. Buſcoducenſes principibus fidei ſacramentum denuò dicunt, qui inde Bruxellam profecti ſunt. *Aurei velleris comitia Buſcoduci.*

Circa hæc tempora, Ludouicus Gallorum rex, diuturno ac difficili morbo implicitus, magna cura ac impenſa, diuûm ſimul atque hominum auxilia, anxiè exquirebat, multa in medicos tota Europa conquiſitos, multò etiam plura in templa, Deiq; ac Sanctorum cultum, erogans. Imprimis verò pacem aut inducias fieri deſiderabat, nam & fidiſſimum quemq; maximè ſuſpectum habebat, ne ob morbum contemptus, regno per ſuos, aut regni adminiſtratione, priuaretur. Quare non ſatis compos ſui, Pleſſio caſtello ſe incluſit, vbi Comminæo teſte, præter famulos domeſticos, & quadringentos ſagittarios, nullum ferè comitatum habebat, nec quemquam ob ſuſpitiones, in vrbem admittebat, nec etiam propiùs ad eam regionē accedere permittebat, niſi de quibus optimè ſentiret. Familiares quoque & cubicularios ſuos por- *Lud. rex ægrotus.* *Lud. metus & ſuſpitio.*

tentoſa quadam moroſitate ſubindè mutabat, nemini ſatis fidẽs. Cæſaris verò legatos & audiuit libenter, & benignè habitos, dimiſit. Quibus ad Maximilianum profectis, vti diximus, menſe Iunio per Flandriam, aliasq; prouincias, publicatæ fuerunt induciæ, ab eius menſis exitu, in annum ſeruandæ, quæ res ingentem apud omnes lętitiam, ac futuræ pacis ſpem peperit. Antequàm verò induciarum tempus aduenires, Cordęus cum Aëriæ ciuitatis præfecto trãſegit, vti eam regi tradens, triginta aureûm nummûm millia dono, ac centum equorum præfecturam, acciperet. In reliqua Arteſia & vicinis ei locis, ſatis quieta erant omnia, & Henricus de Berges, Cameracenſium præſul, qui politicus ſimul & Eccleſiaſticus eſt Dominus, ciuibus ſuis iniunxerat, vti amicè cum vtriuſque partis hominibus agentes, neutram alteri præferrent. Sed induciæ illæ (tantum abfuit, vti pacem vllam facerent) ſeruatæ non ſunt, vti ſuo loco audietur.

Induciæ cum Gallo.

Secundo die Septembris, naſcitur Maximiliano filius Bruxellæ, & decimo ſeptimo ab Henrico Bergenſi, Cameraci epiſcopo, ſacris vndis luſtratur: ſpondentibus pro eo Philippo Croyo, Cardinali Cluniacenſi, & Aurantij principis vxore. Nomen puero Frãciſco datum, à Franciſco Britannię Duce, cuius vicem Croyus adetat. Natalem illius Bruxellani magna cum lætitia celebrârunt, quòd principem haberent apud ſe natum, ſed non diuturnum illis hoc gaudium fuit, nam eodem anno infans obijt, ferijs S. Stephani Prothomartyris. Maria verò ex puerperio cõfirmata, Hannoniam petens, maximis cum honoribus excepta eſt. Montibus & Valencenæ, more gentis, theatricis ludis hiſtoriæ ſacræ fuerunt exhibitæ. Valencenæ cum eſſet Maria, Gallorum aliquot milites præſidiarij, Quintiniſano, Guiſaque, ac alijs locis vicinis egreſſi, Cambreſij arcem negligentiùs cuſtoditam, de nocte ſcalis admotis, occupârunt, & per eam regionem villas aliquot, & agreſtium hominum caſas exuſſerunt, ita vt Maria, Brugis abiens, incendia ac fumum eminùs viderit, iniucundo fœminæ ſpectaculo.

✝ *Franc. Auſtriacus naſcitur.*

Cambreſij arx capta.

Inter hæc annus primus & octogeſimus iam exietat, & Maximilianus cum vxore, Brugis eam hyemem egit. Sub cuius finem, Maria cum ſuis egreſſa, vti animum venando oblectaret, ex equo prolapſa, lumbos & femur grauiter offendit, & dies viginti ex eo caſu decumbens, rebus ex vltima voluntate ordinatis, obijt, quinto Ca-

to Calendas Aprilis, magnum marito, cuius amantiſſima vixerat, & ſubditis omnibus luctum, ac turbulentum rerum ſtatum relinquens. Erant, qui vterum geſtare putabãt. Corpus eius ad D. Deiparæ virginis ſepulchro illatum, & magno cum apparatu celebratæ exequiæ. Superſtites reliquit filios, Philippum & Margaretham. Per eoſdem dies Ludouicus rex, paululùm ex diuturna grauiſſimi morbi moleſtia recreatus, nuncium de Marię obitu, lætiſſimo animo accepit, ac apud ſuos, ex quibus Comminæus hæc literis prodidit, de rei benè gerendę occaſione, ſibi multa pollicebatur, dicebatq; Maximilianum, amiſſa vxore, parum authoritatis apud Belgas, minimum verò apud Gandauenſes habiturum, qui cæteris ciuitatibus potentiores, Burgundicæ domui minus ex animo ſtuderent, & nouis rebus idonei viderentur. Cumq; ij principum liberos apud ſeſe educarent, ac quaſi in ſua poteſtate haberent, per Cordæum animos illorum ſollicitare, ac de matrimonio inter Carolum filium ſuum (Galli Delphinum, cæteri Hiſpanos ſecuti: Principem appellant) & Margaretham contrahendo fundamentum iacere cœpit. Cordęus, cum vno atq; altero ſcriba, notitiam ac familiaritatem habebat, qui ex plebeijs orti, aliquem ſibi locum parauerant, per hos ad primores vrbis viam ſibi quęrebat. Quamquam verò rex matrimonium illud ſeriò vrgebat, nihilo tamen minus Eduardum Angliæ regem, vana ſpe lactabat, qui & ipſe & coniux ipſius filiam Carolo dare cupiebant.

Mariæ obitus oibus luctuoſus.

Cordæus Gandauienſes regi conciliat.

Eodem tempore Leodij, Eburonũ ciuitate, noui motus, nouæ belli cauſæ, exortę ſunt. Ludouico Borbonio vrbis pręſuli, ac gentis principi quem tàm in Eccleſiaſtica, quàm ciuili adminiſtratione, dominum agnoſcit, ſtrenuè dudum aduerſabatur Guiliermus Marchianus (vulgò Barba & Arduennę ſyluę aper cognominatus) qui Eccleſiaſticorum quorundam fauore, iam eò peruenerat, vti ſecundum à principe locum facilè tueri, ac de primo cum eo contendere videretur, & erant, qui pecunia eum à rege adiuuari, contra pręſulem, Maximiliano addictiorem, nõ occultis indicijs colligebant. Hunc epiſcopus ob contumaciam, & quod Sacellanum quendam ipſius Richardum occidiſſet, ſolum vertere iuſſerat.

Guiliermus Marchianus.

Guiliermus vindictę cupidus, ac alieno auxilio fretus, de Epiſcopo à ſua ſede deturbando, & filio ſuo Eberhardo contrà intrudendo cogitat, itaq; bello Leodienſibus indicto, militẽ ex Gallia

Ludouici Borbonij cædes. contrahit,ac in eorum agrum irruit.Borbonius obuiam illius conatibus cum paucis exit, plures subsequi iubet. Ille explorato itinere,ex insidijs principem aggreditur, & à suis desertum trucidat. Incidit ea cædes in tertium Calend.Septembris. Cæde perpetrata,Guiliermus à nemine prohibitus,in vrbem cum suis pergit,sua manu iacere præsulem iactat, neq; à quorundam bonis diripiendis abstinet. Huius rei indignitate, multorum animi plurimũ offendebantur: eratq; varius hominum sermo. Galli verò, qui cum Guiliermo erant, impotentiùs sese gerebant, & Brabantos, quibus ob vicinitatem cum Leodiensibus commercia erant, minus commodè accipiebant.

Maximilianus per eos dies Louanij (quod Brabantiæ caput est)conuentum ordinũ agebat,in quo Philippi filij tutor declaratus est. Eò ad ipsum fama cædis allata est, quam secutæ sunt subditorum querelæ.Ille hanc rem minimè negligendam,suaque interesse ratus, vti amicissimi hominis cædem vltum eat, bellum in Guiliermum decernit. *Bellũ Leodiense.* Igitur Philippus Cliuiæ dux,qui cum Geldris Maximiliani nomine aliquoties dimicauerat, ante alios omnes,cum sexcentis equitibus ac peditibus mille,aduolans,D.Trudonis oppidum deditione capit. Adueniunt nõ multò pòst Antuerpiæ prætor vrbanus(Marchionem vocant)cum centum equitibus,& Louanij Maior (est & hoc apud illos magistratui nomen) cum nongentis peditibus. Deniq; & Ioannes Chalonius, Aurantiæ princeps, cui Borbonij soror nupta erat, & Engelbertus Nassouius,Bredæ Dominus,cum omni ferè Brabantiæ nobilitate adfuère. *Losum arx.* Hi,Loso castro capto ac direpto,Halsam oppidulum expugnant,mœnia solo æquant. *Halsa oppidum.* Ad medium Septembris aduenit cum suis Romontius. Igitur satis iam viribus suis fisi, multisq; rusticis in fidem receptis, castra propiùs vrbem metantur, & cum Leodiensibus excurrentibus,leuia aliquot prælia committunt.

Tungri. Inde copiarum pars Tungros aggressa, deriuatis aliò aquis, molarum vsum intercipiens, ad deditionem compellit,Haulongam arcem & aliquot circùm loca diripit. Guiliermus ne si bellum traheretur,Leodienses abs se deficerent,veritus, delectus per totam vrbem agi, & quicunque septendecim annos egressi,sexagesimum vitæ annum necdum attingebant, in armis esse iusserat. Et Theodorus Pullonius, de quo suprà meminimus,ac Galiardus quidam

quidam, ſedecim hominum millia ſub ſignis educentes, Brabantorum exercitum ſibi debellandum propoſuêre, adeò certi de victoria, vti laqueos ſecum adferrent, quibus illos ſuſpenderent, qui viui in eorum poteſtatem eſſent venturi. Hæc omnia Cliuienſis ex transfuga quodam puero edoctus, Petrum Gauerenſem, cum firmo præſidio, in Haulonga arce collocat. Nondum captæ arcis fama ad Leodienſes peruenerat, igitur nonnullos ex ſuis eò mittunt, bono animo ſocios eſſe iubent, breui Guiliermum cum auxilijs venturum. Hi intra teli iactum admiſſi, vnde receptus non erat, malè multati ſunt. *Haulonga arx.*

Inter hæc, cùm Leodienſes, cum ſocijs Gallorum copijs, aduentare propiùs dicerentur, Cliuenſis, & qui cum illo erant, aciem inſtruunt. Dein ex more tunc vſitato, ex ſuis quoſdam, vti animoſiores redderentur, milites creant. Donantur itaq; ea dignitate à Cliuẽſi, Cornelius & Michaël Bergeſij fratres, Henricus Deſnaurius, Hutinus Habartus, Oliuerius Femellardus; à Friderico Zollerenſi triginta Germani nobiles, & ab alijs item alij aliquot, quos omnes egregia fortitudinis opera edidiſſe proditum eſt. Exploſa vtrinque tormenta, Maximiliani militem ſubmiſſiore loco ſtantem, nullo incommodo, hoſtes verò magno affecêre. Guiliermus autem ipſe & Galiardus, qui Gallos ducebat, ſtrenuè inter primos pugnantes, cęteros ad fortiter agendum accendebant. Neq; ab altera parte ſegniores erãt duces, inter quos vulneratur Aurantius. Magnis vtrinque animis certatum eſt, donec occiſo Galiardo, & Vacquendonio, cum trecentis equitibus, quos ex Cliuia Leodiũ adduxerat, ad vnum deſideratis, Guiliermus fugam facere coactus eſt, diris execrationibus & conuicijs exceptus. Perijſſe dicuntur ex Leodienſibus ad tria millia, pauci admodum ex altera parte. *Frid. Zollerenſis.* *Prælium cum Leodienſib.* *Guiliermus vincitur.*

Poſt hoc prælium Cliuenſis, miſſo in vrbem feciali, Leodienſibus bellum denuò, niſi à Guiliermi ſocietate diſcedant, denunciat. Illi deliberatione habita, Guiliermum ipſum & Gallos abire iubent, pacem veniamq; à Maximiliano petunt, eius ſe fidei ac tutelæ committunt, triginta aureûm nummûm millia, annuam pẽſionem conſtituunt, & de annis aliquot, à Caroli morte elapſis, quibus nihil perſoluerant, Imperatorem Fridericum, Agrippinenſem ac Moguntinenſem Electores, arbitros ſumunt. *Leodium Maximiliano conciliatum.*

Dum hæc in Eburonibus aguntur, interim Ludouici regis & Flan-

Flandrorum legati, Attrebatum primam Artesiæ vrbem, ac vetus Flandriæ Comitum patrimoniũ, conuenêre, & re per multos dies deliberata, vtrisquè visum est, pacem optimè fieri posse, si inducta incommodorum ac iniuriarum omnium obliuione, Carolo regis filio, Margaretha desponderetur. Inrer legatos Belgas primo ferè loco erant Gandauienses, quòd & viribus reliquos præcederent, & sui principis liberos in porestate haberent, hi matrimonium illud pro sua parte vrgebant, ex quo, magna suis rebus commoda prouentura, sibi persuaserant, iamq; paulatìm gliscente in Maximilianum simultate, Gallo addictiores erant. Is verò ne quid occultè ab illis geri posset, ex suis quosdam adiunxerat.

Attrebati de pace cum Gallo ineunda agitur.

Rebus Attrebati ad hunc modum constitutis, legati vtriusq; partis in Galliam pergunt, vt conditiones paci dictæ, ab ipso rege confirmentur. His videndi sui copiam Ludouicus ægrè admodũ fecit: erat enim corpore malè affecto, ac macie extenuato, quam rem, vnà cum morbo ipso, modis omnibus tegere ac dissimulare satagebat. Tandem verò intromissis; triginta aureûm scutatorum millia (vti refert Gaguinus) præter vasa argentea affabrefacta, dono dedir, & pacis ac matrimonij pacta conuenta, iureiurando comprobauit. His peractis, suos & ipse legatos cum Flandris Gandauum mittit, eorum postulata erant, vti Maximilianus quoq; iuramentum diceret, ac, quo tempore filiam traduci velit, significaret. Itaque die dicta, Archidux Philippo ac Margaretha præsentibus, in æde D. Ioannis, conceptis verbis iurat, matrimonium se ratum habere, ac pacis leges, suo ac liberorum nomine, quibus tutor esset, accipere, & ad illorum ętatem rebus maturam, bona fide integreq; seruaturum.

Margaretha Carolo Delphino desponsa.

1 4 8 3.

Exierat inter hæc annus octogesimus secundus, & sequentis initio, post Gallorum discessum, Archidux illustrem admodum legationem ad Carolum Delphinum, generũ suum decernit, quæ affinitatem ei & pacem ea ipsa confirmandã, gratularetur, ac sponsam breui aduenturam, significaret. Legatos paucis diebus subsecura est Margarerha, quam deduxerunt Adolphus Rauésteinius, Philippus Beuerensis, Ioannes Ligneius, Vvierus Brabantiæ Cancellarius, & alij nonnulli, quibus in itinere se coniunxit S. Bertini Abbas, qui legatus à Delphino redierat. Aderant & Geldriæ principis vxor vidua, aliæq; illustres fœminæ. Ab his Betuniam deducta ob-

Legati à Maximiliano in Galliam missi.

cta, obuium habuit Petrum Borbonium Belliioci regulum, cum Anna vxore Ludouici regis filia, & frequenti nobilium vtriusque sexus comitatu. Cum his in Galliam profecta, multis vbiq; plausibus excipitur, accurrente passim populo, ac puellam, pacis quasi sequestram, videre gestiente. Parisijs verò magna cum lætitiæ significatione excepta, Ambasiam accersitur, quò iam Ludouicus principes consanguineos, cæteramq; nobilitatem conuenire iusserat: Ibi coram omnibus matrimonium à Rege confirmatum, & sponsalia solito ritu celebrata, isq; dies publicè festus fuit.

Margaretha Austriaca desponsatur Gallo.

Hoc anno in Austria Cæsari res parùm quietæ fuêre. Mathias enim Hungariæ rex retẽtam diu coronam, ac ingenti pecunia redemptam, aliasq; veteres offensas nondum ex animo deponens, quoties à Turca quietem habere poterat, arma in Austriam mouere non desistebat. Tenebantur adhuc ab eo oppida nonnulla, quę supra diximus, nondum numerata ea pecunia, quę ei pro belli sumptibus promissa erat. Illis superiore anno Hamburgũ, munitam ad primum in Austriam ex Hungaria ingressum ciuitatem, adiecerat, & vicinum latè agrum perpopulatus, multa cum præda domum redierat. Hoc verò anno ex hibernis mouens, Pontes ad Leitham amnem, lõga ac difficili obsidione cinctam, expugnauit, multosq; mortales occidit. Cæsariani in arcem confugêre, quam post mensem tradere coacti sunt, inedia magis quàm armis impulsi. Interim (vt ad Belgas reuertar) pace cum Gallis iam firmata, Archidux ad res Vltraiectinas animum adiecit, qui exasperato in Dauidem episcopum animo, Hamatos in vrbem intromiserant, ipse verò captiuus Amersfortij detinebatur, & erant ex nobilitate complures, qui abdicato illo, Engelbertum Cliuię ducis filiũ, rebus imponere cogitabãt. Igitur Maximilianus ex Flandria Mechliniam elegantissimam Brabantiæ ciuitatem, in qua Suprema per totum Belgium Iuridicundo Curia est, profectus, de seditiosis aliquot nouandarum rerum cõuictis, supplicium capitis sumi iussit.

Mathias cum exercitu in Austriam irruit.

Inde in Batauos perrexit, Gorcomij subsistens, donec copiæ illuc, vti iusserat, conuenêre. Mox cum exercitu hostium ingressus, vrbem obsidere parat. Aderant principi præter alios Iodocus Laleinius Hollandiæ Gubernator, Salezarius Sanmartini Dominus, Lancelotus Bellimontius, Hutinus Habertus & Frid. Albertus Comes Zollerensis, qui mille quingentis Germanis præerat.

Fride. Albertus Zoller.

In vrbe

Vltraiectũ obsidet Maximi.

In vrbe præter nobilitatem,ac cæterorum hominum ingentem multitudinem,erant pedites mille quadringenti,equites centum quinquaginta.Maximilianus ad ſeptem millia habebat.Sub Iunij mẽſis initio,ad ſuburbium caſtra poſuit,quod ad ſeptentrionem ſitum,Vverdam vocãt,foſſis tum ac muris cinctam,à quo proximę vrbis portæ nomen eſt.Eius ſuburbij expugnationem aggreſſus Bellimontius,cum mille peditibus,bis armis repulſus eſt, tertiò multis ſuorũ amiſſis, ſuperior euaſit. Igitur Maximilianus,eo loco poſitis tormẽtis, vrbem crebris ictibus quatiens, magno afficiebat incommodo. Poſt exploſa tormenta tàm propè ſub mœnia ſubibat miles, vti lapidum iactibus paſſim certaretur. Equites igitur cum aliquanta peditum manu,vti hoſtem longiùs ſubmouerent, eruptionem fecêre, ſed telis impetiti,cum clade retrocedere coacti ſunt.Capti ex ijs octodecim, indicãt magnam in vrbe annonæ charitatem, maximam verò carnium & ſalis penuriam eſſe. Igitur Maximilianus poſtero die oppugnationem inſtituit.

Engelbert' Cliuenſis Epiſcopatui Vltraiectenſi inhiat.

Mane eius diei Engelbertus Cliuenſis,qui epiſcopatui inhiare dicebatur,Ioannes Montfortius,& duo vrbis conſules,publica fide accepta,in caſtra venêre,de rei ſumma cum principe collocuturi. Id vel ignorantes,vel ſcire diſſimulantes,Picardi aliquot & Germani,vrbem omni telorum genere oppugnant,qui intus erant acriter ſe defendunt, ad integram horam oppugnatio tenuit adeò dura, vti in eodem vtriq; vallo ſtantes, cominus aliquandiu inter ſeſe pugnauerint, donec multitudine hominum ex reliquis vrbis locis in eam partem accurrente,oppugnatores vallo ac mœnibus deiecti fuêre.

Comes Zoller. cæſus.

Occubuit in ea oppugnatione fortiſſimè inter primos pugnans,Comes Zollerẽſis, cum optimis aliquot commilitonibus,vir ſtrenuus ac ſpectata in Archiducem fide.Malè habuit Maximilianum ea oppugnatio, & amici Comitis iactura. Engelberto verò & cõſulum altero apud principem relictis, reliqui duo in vrbem rediêre, vti ciues pacem iam conceptam approbarent; quod cum non procederet,& illi ad ſuos redire iuſſi.

Non multò pòſt Lalainius cum Salezario & alijs nonnullis ad inſpicienda opera obequitans, & ab hoſtibus procul agnitus (vt credebatur)ex rubra chlamyde quam geſtabat,duabus ſimul glã-

Iod. Lalainius vulneratur.

dibus per ventrem & coxendicem vulneratus,ex equo prolapſus, ab Arturo Lalainio, qui ꝓximus lateri comes adhęrebat,exceptus in vici-

in vicinum Salezarij tentorium defertur. Princeps grauiter hoc nuncio commotus, accurrit. Ibi Lalainius: Amittis, inquit, hodie, Sereniſſime Princeps, fidelẽ miniſtrum, quo in loco res fortunæque meę ſint noſti; in meliore forent, ſi minus ex fide egiſſem. Fratres mei omnes, in principum ſuorũ famulatu, diem obiêre, quos & ego ſecutus, te oro atque obteſtor, vti vxorem meam, atque liberos, tibi habeas commendatos. Quod reliquum eſt, hortor, vti Ioannem Egmundanum, hominem cordatum, Hollandis meis gubernatorem præficias. His dictis, ritè expiatus, animam Deo commendauit. Vir fuit Iodocus, pacis ac belli artibus iuxtà egregi⁹, ac reipublicę vtilis, multis bellis, ſub Carolo & Maximiliano, cum laude interfuit, multas legationes dextrè obiuit, multas præfecturas cum dignitate geſſit, quarum vltima ita defunctus eſt, vti Hollandis mœſtitiam, & deſiderium ſui, cum beneficiorum memoria, reliquerit. Vltraiectenſes poſteà deditione vrbis facta, his ferè conditionibus, pacem & veniam impetrauêre: Maximiliano quadragies mille libras penderent, milites dimitterent, ex Hollandia pulſos ne reciperent, vrbem ipſam, ſeq; fortunasq; ſuas, illius fidei committerent, quoad præſul, qui in eorum poteſtate nõ erat, libertati reſtitueretur, neq; interea vrbis mœnia, illius iniuſſu, reficerentur.

Lalainij mors.

Eiusdem laus.

Vltraiectũ deditione captum.

His ita tranſactis, princeps cum tribus peditum millibus, & equitibus octingentis, vrbem ingreditur. Cùm verò ab altera parte milites vrbe exirent, qui Vltraiectinis meruerant, ex Archiducis exercitu nonnulli, orta, ob neſcio quos captiuos, cauillatione, abeuntes violare parabant, iamq; ad manus veniebatur, ſed princeps, qui incolumitatem illis promiſerat, equo accurrens, ac medium ſeſe interponens, exerto gladio, ſuos à vi cohibuit, qui ægrè id ferentes, celeriter abiêre, relicto inter hoſtes principe, qui tamen nihil hoſtile in eum fecêre, quòd fidem ab eo & promiſſa ſeruari viderent. Reuerſi ad ſocios illi absq; principe, probris affecti ſunt, deſertoresq; & infidi identidem vocitati. Hinc iterum noua inter ipſos pugna, iamq; vulneratis & cæſis nonnullis, iterum intercedens Maximilianus, tumultuantes compeſcuit.

Maximilianus Vltraiectum ingreditur.

Per eoſdem dies, moritur in Gallijs, apud Turonos, Ludouicus rex, poſt tentata omne genus remedia. Succeſſit illi Carolus filius, eo nomine Octauus, cui deſponſam eſſe Margaretham Auſtria-

Lud. regis mors.

cam diximus. Paulò pòst Amersfortum ciuitas, à Maximiliani milite capta est, qui per glaciem occultè ad mœnia subiens, admotis scalis, eam occupauit. Erant in ciuitate satis multi, qui si concordes fuissent, facilè hostem profligare potuissent, sed clamore sublato, omnes qui Episcopo student incolumes fore, maior eorum pars aut ad hostem transiêre, aut abiectis armis, eius se potestati pmisêre. Reliqui aut cæsi aut capti, bona militi prædæ fuêre. Maximilianus hoc bello confecto, Buscoducũ atq; Antuerpiã petijt.

Flandri à Maximiliano desciscunt.

Dum hæc ad Vltraiectũ fiunt, Flandriæ aliquot oppida, Gandauiensium consilijs & suasu inducta, Maximiliani imperium detrectare incipiunt, cui vitio dabatur, quòd rempublicam malè administrans, reditus in Germanos, aliosq; exteros profunderet, neque ferendum diutiùs, illum filij rebus tutorio nomine præesse, qui suis consulere, seq; ipsum regere nesciret. Hæc & alia vulgò in Maximilianum iaciebant, imprimis verò Gandauienses, tutelam principis ad se trahere nitebantur. Ex hac re, atrox odium inter Flandros ac Brabantos exortum, hi enim Archiducem primi omnium, filij tutorẽ declarauerant, ac in verba eius iurantes, alijs exemplo præiuerant. Ex hac dissensione Flandri, cùm Antuerpiensium nundinæ instarent, omnibus suis eò ire prohibitis, nouas ipsi nundinas Brugis (quæ ciuitas mercatura olim nobilis ante Antuerpiam fuit) indixerant, sed pauci admodum vel ad has, vel ad illas adfuêre. Brabanti, re cum Maximiliano communicata, vti illorum machinationibus obuiam irent, Teneramundam vicinum oppidum, astu capere statuerunt. Igitur tres currus armatis hominibus complent, qui vestibus super arma inductis, rusticos, nonnulli etiam monachos, sacrasq; fœminas habitu referrent, ac fugientium ex agris, atq; in tutum sese recipientium, speciem exhiberent. Id eò faciliùs creditũ, quòd per eos dies Romontius, Flandrorum Præfectus, Brabantiæ fines cum exercitu ingressus, agros circa Bruxellam & Gaësbeckium deuastârat. Ad horã nonam eò prouecti, qui in primo curru erant, cum ijs qui ad portam stabant, populariter collocuti, spacium suis fecêre desiliendi, ac portã inuadendi, donec Archidux cum octingentis equitibus aduolauit. Oppidani ad arma exciti, in aditu cuiusdã pontis, acriter primùm repugnãtes, mox numero victi, abiectis armis, sese dedidêre. Pauci vtrinq; desiderati, inter quos Hornani Comitis frater, & Fridericus Zol-

Probra in Maximilianum.

Odium inter Flandros & Brabantos.

Teneramunda astu capitur.

cus Zollerensis Comes. Teneramunda in fidem recepta, Archi- *Frid. Zollerens.*
dux inde in Hannoniam iter instituit. Insulas aditurus, cum ex *cæsus.*
hospitiorum designatoribus, quos præmiserat, arcem sibi clau-
sam esse audiret, ciuitatem ingredi noluit. Valencenæ ac Duaci,
veluti in alijs quoque ciuitatibus, benignè susceptus, & pro filij
tutore habitus est. Archidux Cameracum posteà venit ad Calen-
das Februarias, vbi in eius hospitio, quod in D. Alberti monaste-
rio habebat, Lancelotus Bellamontius, à Philippi Cliuensis satel-
litibus, miserè trucidatus est. Obiecerat illi Cliuensis, paulò antè
exorto inter ipsos iurgio, quòd cum Guiliermo Marchiano, cuius
filiam duxerat, occulta haberet consilia. Ceperat Lancelotus pau-
lò antè & spoliauerat Gandauiensium legatos, qui Carolo regni
susceptionem gratulati, ex Gallijs reuertebantur. Eos frater ipsius
nothus, petenti Maximiliano, dimisit. Atham cum venisset, Phi-
lippus Cliuensis, Carolus Chymaius quiq; alij ex Hannonicis &
Arthesiensibus proceres aderant, consultatione de Flandricis re-
bus instituta, inter alia proponunt, quod si Aldenarda ciuitas (ab *Aldenarda.*
antiquis Neruijs id nomen esse coniectura est) citra magnum in- *1484.*
commodum, aliquo stratagemate, in potestatem redigatur, ma-
gnum in ea re momentum fore, & Gandauensium contumaciam
frangi ac vires debilitari posse. Placuit consilium principi, & rei
expediendæ tempus ac occasio quæri cœpta. Sunt in ea ciuitate
arces duæ, quarũ altera Vetus, altera Burgundica indigetatur. Illa
Domini Palmensis est, hæc à Gualtero Requenio, & Petro Men-
tenoio tenebatur, quorum ille Maximiliani rebus studens, per fi-
lium ei indicauit, si de nocte cum suis ad arcem clàm accederet,
non dubiam esse spem, & arcem & oppidum, in quo multos sciret
esse occultos ipsius fautores, occupandi. Princeps, accepto hoc
nuncio, tentandam esse fortunam ratus, pridiè Nonas Ianuarij de
nocte, cum duobus expeditorũ millibus, ex quibus equites qua-
dringenti erant, iter ingressus, paucos quosdam præmittit, qui da-
ta acceptaque tessera, (quæ erat simulatæ tussis sonus geminatus) *Hem hem.*
postquam omnia tuta esse explorassent, in arcem euadunt. Hos
cum alijs pedes ipse subsequitur, negocio Cliuensi dato, vti cum
equitibus stationem ante ciuitatem tenens, rei euentum expecta-
ret. Superato itinere difficili ac caliginoso, ante diei crepusculum
voti compos, admissis in arcem omnibus, tubas repentè canere ac

tympana iubet. Oppidani somno exciti, arma capere, clamorem tollere, incerti per vicos discurrere, alij aliorum opem implorare. Cliuensis ignorantia viarum aberrans, cum à suis clamorem tolli crederet, ab altera parte oppidi ad portam, quæ Tornacum ducit, cum equitibus accurrit, sed errore cognito, territus retrocessit. Prima luce, ex magistratu quidam in arcem missi, quo in loco res sit inquirunt. Responsum est: adesse Principis patrem, filio hæreditatem citra cuiusquam iniuriam asserturum, quare infortunio caueant, ac debitum principi obsequium, iniusto ac proindè calamitoso bello, præferant, sanaq; consilia, pro falsis seditiosorum persuasionibus, admittāt. Qui in magistratu erant, Archiduci renunciari iubent, videre se Deo ac fortunæ ita placere, vti à sociorum fœdere discedentes, eius se fidei ac clementiæ committant, id cùm non grauatìm sed lubentes faciant, sperare ac planè confidere, veniam sibi paratam fore. Ita eodem die ciues omnes, Maximiliano, legitimo filij tutori, fidem & obsequium iureiurando promisêre, & absque sanguine ciuitas in potestatem venit. Collocantur in arce aliquot equites, qui in Gandauiensium postea & Cortracensium fines quotidiè excurrentes, magnis vtrosque damnis ac incommodis vexauêre.

Aldenarda in potestatem sine sanguine redacta.

Posthæc ineunte vere, Ligneius à principe per literas monitus, Granmontium oppidum (Gerardi montem vocant) de improuiso capit. Erant in eo Flandri, & Galli non pauci, qui rapinis & populationibus vicinos diu infestârant, neq; à templorum expilationibus temperauerant. Iisdem diebus, Teneramundam venit, Antonius Burgundus à Carolo rege missus, vti pacem inter partes faceret. Aderant aurei velleris equites nonnulli, & Flandricarum ciuitatum legati, & processura res videbatur, nisi Gandauienses, & qui primi ex illis erant, Guilielmus Rheinius, & Daniel Auredanus, conditionibus quibusdam refutatis, ac adductis alijs, omnem actionem impediuissent, quorum obstinatione offensi Antonius, & post ipsum reliqui, re infecta, abiuêre. Flandri posteà prope vicum Caloum, quo mercatoribus ex Hollandia, & Selandia Antuerpiam ad nundinas ituris, iter intercluderent, ligneum propugnaculum excitauêre, idque tormentis aliquot bellicis, & centum viginti militum præsidio, muniuêre. Antuerpiani, horumq; vicini ac fœderati Mechlinienses, magno sibi incommodo id fore

Granmontium.

Guilielm' Rheinius.

Daniel Auredanus.

Flandri propugnaculum excitant.

id fore videntes, ad Maximilianum confugiunt, auxilium petunt, pecuniam in belli sumptus offerunt. Princeps collecta Germanorum ac Heluetiorum manu, cui Antuerpiani aliquot voluntarij sese coniunxêre, propugnaculum illud vi expugnatum diruit, propugnatoribus aut cæsis, aut captis. Per eosdem dies Nassouius, cui Suauirus quidã, Heluetios ad mille ducentos adduxerat, Ninouam oppidulum à Flandris cepit. Inter hæc Cordæus, ad Flandrorum petitionem à rege missus, siue (quod potius credendum) vti inter tumultus illos suam quoq; rem ageret, Tornacum propiùs adueniens, multa machinabatur, vti in ciuitatem admitteretur, quam rem summoperè adiuuabant Gandauienses nonnulli, qui obuiam ei processerant. Tornacẽses verò admittere eum noluêre, literas quasdam excusantes, quibus concessum sibi esse dicebant, vti ab vtriusq; partis commercio immunes viuerent. Itaque Cortracum se contulit. *Cordæus in Flãdriam venit.* *Cordæus Tornaco exclusus.*

Hoc anno Mathias Austriam iterum ingressus, Corneoburgum obsedit. Cęsar verò, exercitum ex Noricis & Vindelicis conscriptum, eò mittit. Fit pugna, ex qua Germani cedere coacti, in vicina se oppida recepêre. Manent nihilominus in fide Corneoburgienses, etsi in summa commeatuum inopia, equis felibusque vesci coacti. Pugnatur quotidie sub ipsis mœnibus, & in fossis, vbi Stephanus Dauid Hazy non vltimus inter Mathiæ duces, perijt. Rex vi expugnari posse diffidens, fame oppidanos domare statuit. Itaq; suos ad obsidionem relinquens, ipse in Valachos ire parat, ad liberandam Achilleam. In itinere, accepto nuncio, de Achillea & Nestoralba iam captis, in castra redit. Corneoburgenses verò neque auxiliis neque commeatu subleuati, ne ad extremùm fame perirent, deditionem fecêre. *Corneoburgum à Mathia obsessum.* *Dauid Hazy occiditur.* *Corneoburgum deditur.*

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER DECIMVS.

ARGVMENTVM.

MAtthias Vngariæ rex, ſuum in Auſtria prolaturus Imperium, Viennam obſidione cingit; eamq́ inedia coactam, breui ſui iuris facit. Maximilianus Archidux, Cordæo & Romontio magnas in Flandria copias habentibus, cum ſuis quoq́ obuiam it; fiunt nonulla belli præludia. Flandri Max. ſibi offenſum, Gallum autem non fidum ſatis cernentes, pacem petunt & impetrant. Cumq́ ad eam ſtabiliendam Gandauiũ veniſſet Max. ingens à plebe tumultus excitatur, quem induſtria ſubitò repreßit ſua; ſumptoq́ à ſeditioſis ſupplicio, reipub. ſtatum reformauit; et Leodienſium motus compeſcuit. Hinc in Regem Rom. eligitur & coronatur: Cordæo apud Morinos interim cuncta armis peruagãte. Eo ipſo tempore Sueuicum fœdus initium ſumpſit. In Flandriã rediens Maxim. à Brugenſibus capitur: Sed pater ſumpta in ipſos expeditione, filium liberat. Bellum inter Sigiſmundũ Auſtr. & Venetos exoritur. In Flandria vario pugnatur Marte; nunc Max. Galli nunc milite victoriam referẽte. Sigiſmund. Auſt. Maximilianum ſuarum ditionum hæredem inſtituit. Matthia rege Vngariæ vita functo, Cæſar id regnum ſibi aut filio ſuo ex pacto deberi contendit: ſed vno & altero prætergreſſo, Vladiſlaum Pannonij ſumunt; Itaq́ Max. Hungariam infeſto agmine ingrediens, Albam Regalem diripuit. Brugenſes & Batauos rebelles domuit. Pace cum Gallo firmata; cum Blanca Maria Sfortia matrimonium contrahit; et patri defuncto in Imperio ſuccedens; Turcas ab Auſtriacis finibus propellit.

1485. *Vienna obſeſſa.*

NNO eius ſeculi octogeſimo quinto, Mathias Vngariæ Rex Auſtriam ingreſſus, Viennam ipſam arcta obſidione cinctam, cùm expugnatu difficilem eſſe videret, fame ad deditionem adigere ſtatuit. Igitur, ne commeatus alicundè inferretur, omnes viarum aditus interclusit, futurum ſperás, vti ea quæ ante conuecta erant, ab ingenti hominum multitudine, breui abſumerentur. Inde cum prætorianorum exercitu caſtris egreſſus,

Eberſdorffium captum. dum Eberſdorffium capere animo deſtinat, vitæ periculum propè adiit. Dum enim in humili quodam tugurio cum familiaribus accumbit, ferreus globus ex oppido emiſſus, perrupto pariete, proximè ipſum decidit. Hinc animo iam commotior, oppidum ſumma vi aggreſſus capit, ac victor in caſtra reuertitur.

Interim Maximilianus, Cordæũ audiens cum exercitu Flandriam eſſe ingreſſum, & Romontium Flandris merentem, non contem-

contemnendas habere copias, optimum factu ratus, vti vtriusq; conatibus obuiam ire maturaret, tria equitum, ac duodecim peditum millia contrahit, & Alostum, firmissimum Flandriç Imperatoriæ oppidum, ducens, misso feciali, id sibi tradi postulat. Ciues & qui præsidium illic habebat, filius domini de Fiennis nothus, respondent, fœdus sibi esse cum reliquis ciuitatibus, à quo discedere non esset consilium. Mox Archidux, vbi Flandrorum aliquot copias, prope Aldenardam, in monasterio S. Iuonis consedisse, ex fama cognouisset, Alosto relicto, illuc iter adproperat, & ciuitatem ipse ingressus, emissis quaquauersum nuncijs, quo in loco Cordæus sit, quid rerum gerat, quo ire paret explorat, tùm quid Flandri ad S. Iuonis agant. Reuersi nunciant Cordçum rectà Gandauium tendere, Flandros, ad septem hominum millia, locum opere munitum habere, nec sine magno incommodo inde eijci posse. Cùm igitur neq; hi ad prælium elici possent, & Alostani in Brabantiæ fines excurrisse dicerentur, princeps, vti eorum licentiam compesceret, retrò iter in eos conuertit. Est haud procul Aldenarda ciuitate, pagus Veldcic (sunt qui Castra Ciceronis loco dedisse nomen autumant) in quo templum quoddam munitissimum Galli aliquot ac Flandri tenebant, multasq; prædas eò ex vicinis agris congesserant, & loco freti, omnem hostium vim in eum vsq; diem contempserant. Heluetij verò, qui cum Maximiliano erant, templum aggressi expugnant, & prædam satis opimam in castra referunt. Qui in templo fuerant, pars cæsi, capti alij, & ex his nonnulli suspensi sunt. Exemplo territi, qui vicinam arcem Halseleam tenebāt, salutem pacti, deditionem fecêre. Exorta interim Gallos inter ac Flandros eos, qui ad S. Iuonis erant, discordia, Adrianus Rassengemius, vti popularium vires aduersus exteros confirmaret, tria hominum millia Gandauio euocauit. Mox in Aldenardensium agros excurrens, præsidiarios ad pugnam lacessere statuit. Ex itinere verò molam quandam, quæ vento circumagebatur, ad Montem D. Virginis captam, incendit. Qui ex ea paulò ante profugerant, Mangonalio oppidi Præfecto, illorum aduentum nunciant. Is cum fida suorum manu egressus, locum insidiis antè capit. mox in angusta quadam semita depræhensos, explosis aliquot leuioribus tormentis, obterit. Capti sunt ducenti ac viginti, bis totidem cæsi, multi vulnerati, quos

Maxi. Alostum petit.

Castra Ciceroñis.

Hasselea arx capta.

Adri. Raſſengemius. inter Adrianus ipſe, amiſſis aliquot ſignis militaribus, ægrè effugit, & caſtra prætervectus, hoſtibus ea ſpolianda reliquit, qui exciraras nuper munitiones excuſsêre.

Peridem tempus Archidux, in Gandauienſem agrum irruens, ipſis Quinquagenariis, exercitum propiùs vrbem mouet, & quadringentis præmiſſis equitibus, circiter horam tertiam matutinam, ſuburbia deprædari iubet. Ciues à ſocijs ad opem ferendam vocati, arma capiunt, ante vrbem manum conſerunt, amiſſis nõnullis, pedem referunt. Monrignius eos ſecutus, portam occupat, in ipſo vrbis ingreſſu ſtrenuè pugnatur, accurrunt vtrinq; auxilia, in vrbe plures, foris bello meliores adſunt, pro ſe quiſq; adnituntur, donec demiſſa crates penſilis, vtramq; aciem diremit. Ea res præferoces Gandauienſium animos nonnihil fregit.

Adolphus Rauenſtainius. Inter hæc Philippus Princeps, Gandauij ſub cura Adolphi Rauẽſteinij educabatur. Is Philippi Boni ex filia nepos erat. Qui, Cordæum à Rege miſſum, aduentare audiens, Triſineum cum mandatis obuiam illi miſit. Adducebat Cordęus ſeptem hominũ millia, ex quibus equites circiter ſexcenti, reliqui pedites erant; vtroſq; Rex ſuis alebat impenſis. Hos ſequebantur ad duo voluntariorum millia, qui Flandris merebant, ex Aurelianenſis & Angoliſmenſis principum militibus, collecta manus, cum equitibus nonnullis, maiori prædæ cupiditate, quàm ſtipendij ſpe adductis. Triſineus expoſitis mandatis, Cordæo inter alia familiariter dixiſſe fertur, videri ſibi, duas ipſum chordas, ſiue neruos in arcu habere, quarũ altera paci, bello altera pro vſu inſeruire poſſet. Ille pacis ſe arbitrum aduenire reſpõdit, ſed vereri ne iniquam à partibus gratiam ſit relaturus. Gandauium de hinc vbi veniſſet, ad Principem introductus, multa de Regis ſui præclara in ipſum voluntate magnificè promittens, deq; ſua diligentia, ſatis benignè auditus eſt. *Cordæus Gandauium venit.* Rauenſtainius verò, & qui præterea ex Artheſia & Hannonia proceres aderant, cautè prouident, ne quid in vrbe populoſa, ac proindè turbis obnoxia, per Gallos noueтur, quam rem adiuuabant Senatores quidam, & primus inter illos Guilielmus Rhenenſis. Suadebat Cordæus, Principem in caſtra educendum, multum in eo momenti eſſe, ſi is à ſuis conſpectus, animos eorum confirmet, neq; ſanitati incommodum fore, ſi in liberioris cœli aërem prodeat, non in vmbra educandũ, ſed caſtra, viroſq; armatos videre, aſſuefaciendum. Flandri hoc eius conſilium eò tendere ſuſpica-

ſuſpicabantur, vti Principem ex vrbe emiſſum, ſecum abduceret, aut in ſua poteſtate detineret.

Per eoſdem dies, ex Gallia frequentes in Brabantiam & Hannoniam literæ miſſitabantur, quarum hęc ferè ſententia erat: Audiuiſſe Regem, cum ſumma animi moleſtia, diſſidium eſſe exortũ inter Maximilianum ſocerum ſuum, & Philippum eius filiũ, fratrem ſuum, & cognatum, iamq́; Flandros huius partes fouere, ab illo ad arma concitari reliquos. Id cùm anteà per legatos componere ipſum voluiſſe, tum nunc quoq; ſua intereſſe ratum, ne quid Flandria ex ea re detrimenti capiat, ſumma ope niti. Philippũ quidem, & pro eo ſentientes Flandriæ ordines, totius controuerſiæ arbitriũ, iam anteà Regis cognatorumq́; principum cognitioni detuliſſe, ſed à Maximiliano neq; hoc, neq; aliud quidpiam æqui impetrari potuiſſe. Nunc verò Cordæum ab ipſo cum mandatis miſſum, vti eius nomine, amica diſceptatione, omnẽ controuerſiã dirimat, quem à Maximiliano reijci cum dolore audiret. Hortari igitur, ac orare Brabantos, & Hannonios, ne poſthac Maximiliano in filium legitimũ, ipſorum principem, auxilia præbeant, neq; enim ex fide regis eſſe, vti fratris ſui commodis deſit, iamq́ue ingentem parari exercitum, quem, niſi monitis obſequãtur, propediem intra limites ſuos viſuri ſint. Itaq; malo caueant, & quietos ſeſe continentes, pacẽ iniuſto bello præferant. Maximilianus lectis eiuſmodi literis, quę paſſim ipſi tradebantur, Carolo ſcribit: mirari ſe factum, neq; credere hæc ab eo, ſed ab alijs proficiſci, qui priuati alicuius commodi gratia, bellum inter ipſos quàm pacem malint, neminem abs ſe iniuria affectũ ſcire, ne filium cæteris meritò chariorem indignè tractari quis putet. Detineri eum à Flandris tumultuantibus, & ætate principis ad ſeditiones abuti moliẽtibus, intoleranda audacia, & exemplo ad poſteritatem pernicioſo. Spem verò à Deo iam offerri, breui fore, vti perduelles, relicta ſua vecordia, ſanioribus obſequantur conſilijs. Quare deſineret, fideles ſubditos à iuſtæ cauſæ defenſione deterrere, & infidis ea machinari autor eſſe, quæ non tàm ad ſtabiliendum filij ſtatum, quàm ad labefactandum pertinerent. Neque enim literas illas, à quocunq; tandem ſcriptas, vllo iuſtitiæ fundamento niti, neque adeò quicquàm adferre, quo vel ipſe, vel ſubditi permoueri poſſint, ne ea, quæ deberent, facere pergant.

Galli regis literæ ad Brabãtiæ ordines.

Maximiliani ad Gallũ reſpõſum.

Dum literis hæc inter ipſos aguntur, Cordæo apud Gandauenſes

uenses quoque res non satis prosperæ fuère. Neq; enim is Flandris magis suspectus erat, quàm eos suspiciebat, gliscebantq; inter diuersas, & velut à stirpe inimicas nationes, odia, & vtrique alteris diffisi, sua seorsum consilia agitabant. Auxit verò inuidiam Gallis, agrestium hominum querela, de multis illorũ facinoribus, quos exercitum Cordæi secutos esse diximus, ij enim rapina, ac incendio agros fœdâsse, matronasque ac virgines quasdam sacras, ludibrio habuisse, ferebantur. Itaq; ne grauior aliquis motus existeret, cum Cordæo agi cœptum, vti cum exercitu Landresium abiret. Id minus grauatè ab eo factum, quod iam in castris annona militem deficeret. Igitur ad medium Iunium, Gandauio discessit ipse, relicto post se legato, cum tormẽtis, & aliquanta militum manu, & ne quis de ipso aut de rege calumniari posset, impensarum precia liberaliter vbiq; persoluit. Qui ipsum secuti erant, stipendia à Flandris promissa, importuniùs flagitabant.

Cordæus Gandauio discedit.

1485.

Per eosdem dies, in Austria, Mathias Rex, Viennam semestri obsidione cinctam, acerrimè oppugnabat. In vrbe magna commeatuum inopia erat, neque ab equina, nec à fœdiorum animantium carne abstinebatur. Itaq; fame coacti, Calendis Iunij deditionem fecêre Cæsariani, & Mathias potiori parte Austriæ, vnâ cum vrbe Vienna, potitus est. Mox victoriam prosecutus, Rhetium, Egemburgum, & alia quædam loca, in potestatem suam redegit. Tandem & Neapolim, post septem mensium obsidionem, fame ad deditionem compellit. Fridericus verò, cum octingentis equitibus, Austria excesserat, Germaniæ principum auxilia operiens, & fortunam suam animo non nimis iniquo ferens. Vnde hæc verba, symboli loco, passim vsurpâsse ipsum referunt: Summa felicitas est, rerum irrecuperabilium obliuio.

Mathias Viennam occupat.

Frideri. Cæsaris symbolum.

Interim Gandaui, & in reliqua Flandria, post Cordæi discessum, factæ sunt magnæ animorum mutationes. Videbant pleriq;, offensum non immeritò Maximilianum, multorũ præterea principum ac vicinarum prouinciarum animos à causa sua auersos, contra quorum potentiam, in suis non satis firmum, in Gallis minùs fidum haberent præsidium. Quibus rebus moti, maior pars ad pacem proniores erant. Apud Gandauenses verò, in quos aliorum oculi erant coniecti, ex triginta duobus opificum collegijs, non nisi tria, ad summum quatuor, bellum paci anteferebant, reliqui omnes, imprimis verò nauicularij, quod inter collegia maximum,

Flandri ad pacem inclinant.

ximum, nihil lucri se belli tempore facere videbat, pacem suadebant. Sed Guilielmus Rhenensis, ac alij nonnulli, bellum sibi fructuosiùs rati, supellectilem Principis auream ac argenteam vendi debere, & redacta inde pecunia, Gallis stipendia exolui cõtendebant, quòd ex ea re prædam fortasse aliquam sperarent. Id odorati nõnulli, clamorem in illos excitant: indignum esse, paucos quosdam, priuatæ rei causa, publicam euertere. Nec mora plebs, arreptis quæ casus obuia ferebat armis, in forum aduolat, nouosq́; ex se præfectos & magistratum creant. Hi plebis furori obsequentes, Rhenensem, & Danielem Auredonum, in carcerem duci, deque ipsorum factis, & reipublicæ administratione, quæstionem haberi iubent. Igitur pacis tractationem Teneramundæ impediisse, & alia nescio quæ, contrà ac decet fecisse accusati, ac (vti ferebatur) conuicti, capite pœnas luetunt. In idem vitæ periculum incidit quoq; Adrianus Rassemgeimius, & commilitones eius nonnulli, viri nobiles, sed interuentu quorundam, quos donis & promissis sibi conciliauerant, erepti, Tornacum abiêre. Romontius, qui Alosti cum præsidio erat, ex hac voluntatum mutatione periculum veritus, negato per Gandauium transitu, alia via Cordæũ in agro Tornacensi assecutus est. Is, collocatis contra portam S. Martini castris, cùm oppidanos sibi non satis beneuolos videret, quarto die quam venerat, Hesdinum cum Romontio abijt.

Seditio Gandauij.

Rhenensis decollatus.

Romontius ex Flandria abit.

Post vtriusq; discessum, Flandriæ ciuitates pleræq;, cum Maximiliano in gratiam redire decreuêre. Imprimis verò Brugenses, legatos ad eum mittunt, & veniam pacti, vti ad sese veniat, precantur. Erat eo tempore Archidux in obsidione Sclusæ oppidi, qui audita legatione, rem eam præuertendam ratus, statim Brugas conuertit, vbi summo cum honore exceptus est. Ex proceribus nonnulli, qui contra ipsum senserant, aut capti fuêre, aut expulsi, & eorum bona fisco addicta. Vxor Romontij: Philippo Cliuensi, Veriensi; Beuerensi in liberas custodias datę. Gruthusij supellex; Nassouio cessit. Ipse acceptis tribus aureûm nummûm millibus, Insulanæ ciuitatis arcem, quam tenebat, Maximiliano tradidit, & ad Romontium profectus est, cuius sororem duxerat.

Maxim. Brugas accersitur.

Paucis pòst diebus tres Flandrię status, de communi consilio, capita quædam conciliationis descripta, Maximiliano obtulêre, quorum hæc erat summa: Vti Flandri, principis sui patrem, legitimum

timum eiusdem tutorem agnoscerent, idq; ad dictum diem Gandauij iureiurando confirmarent. Ille vetera ipsorum iura, priuilegia, immunitates, instituta q; rata haberet, nihil eorum, quę à Mariæ obitu Philippi nomine acta erant, rescinderet, recepto ante Gandauij mœnia in potestatem filio, vrbem ingressus, non abductúrum se eum, ante pubertatis annos, sanctè iuraret, veniam eorum, quæ belli tempore commissa erant, daret, exules postliminio restitui permitteret, exceptis nonnullis, cum quibus iure experiri integrum esset. Maximilianus lectis ac probatis conditionibus, iter Gandauium edicit, ad sextum Id. Iulias. Philippus his de rebus certior, Gandauiēsibus arma ponere, & ad excipiendum ex dignitate patrem, omnia parare per præconem iussis, hora secunda pomeridiana, cum Rauensteinio, & reliquo procerum comitatu, vrbem egressus, obuium habuit Oliuerium Marchianū, à Maximiliano præmissum, vti, quo ordine omnia essent peragenda, cōstitueret. Cum eo, ad sacellum quoddam suburbanum, collocutus, patri vlteriùs obuiam procedit, quem propiùs aduenientem, aperto capite, honorabundus excipit, inde in amplexus vterque ruunt, non sine multis & ipsorum & spectantium lachrimis. Præcedebant Maximilianum Nassouius, Montigneius, Palmensis, & alij nonnulli, quinque Germanorum peditum millia, sub signis ducentes, quos, etsi Gandauenses non admodum lubentes videbant, nihil tamen in præsentia mouendum rati, supplicum speciem exhibebant, in genua procumbentes, neq; exurgere iussi, priusquàm pacis conditiones essent perlectæ. Inde in vrbem sese principes contulêre, & Maximilianus, ad designatum in Vallo hospitium, (id loco nomen) magna cum pompa deductus est. Postridiè, in æde D. Ioannis, pacis conditiones, iurisiurandi relligione confirmatæ sunt, vbi Maximilianus, Matthiam Paiardum, Tribunum plebis, (Magnum Decanum vulgò indigetant) militari baltheo donauit. Interim Fenninus nothus, militari quadam fiducia vsus, Principem vltrò accedens, veniam admissæ in ipsum culpæ orat. Is ad veniam promptus, manum illi porrigit, etsi ignoto, mox ab alijs edoctus, Gandauiensibus illum stipendia proximo fecisse bello, sed cætera egregium, multa sæpè in Gallos præclara facinora edidisse, lubens, inquit, illi ignosco, neq; factum muto, cùm eo in Gallos animo sit.

Pax fit cū Flandris. *Conditiones pacis.* *Max. Gandauiū ingressus.* *Maxi. ad veniā promptus.*

Cùm

Cùm itaque iam satis quieta esse omnia viderentur, nouus de improuiso tumultus, magnaque animorum consternatio extitit. Coniecti erant in vincula, à prætore vrbano, quatuor milites, qui cauponis famulæ, vim intentâsse, dicebantur. Eos alij aliquot commilitones, ereptis lorarij ancillæ clauibus, educere tentant, clamat ancilla, ad clamorem accurrit herus primùm, dehinc alij quoque, donec peruagatus magnam vrbis partem rumor, vim à Germanis fieri, ciues ad arma concitauit. Accurrunt frequentes, prætorium circumstant, & turbulentis vocibus milites ad supplicia deposcunt, inde in vetus forum procurrunt, alius alium hortantes, totam ciuitatem commouent. Maximilianus re subita exterritus, ex suis mittit, multitudinē, vti quiescāt, & domum quisq; abeant, hortatur, cætera sibi curæ fore, neq; militibus, si quid deliquissent, impunè id esse abiturum. Illi in armis permanentes, sub vesperum, signa in foro defigunt, aditus omnes, carrorum, asserum, & ruderum obiectu, muniunt, & tormenta quædam leuiora, locis oportunis, disponunt. Mittitur ad ipsos præsul Cameracēsis, sed nec ipse permouere multitudinem potuit. Circa horam decimam, seruato ordine, ad hospitium principis ducunt, duos pontes proximos occupant, cætera circùm loca, contra incursum muniunt. Princeps, versis omnibus, nullam nisi in armis spem esse videns, Germanos omnes, quosq; alios secum habebat, arma expedire imperat, & extrema periclitari statuit. Intercedunt Rauensteinus, alijq; proceres, ac cum ijs ex magistratu quoq; & ciuibus nonnulli, cæteris prudentiores, & in genua prouoluti, ad mitiora illum consilia flectere connituntur, inconditam esse multitudinem, nihil publico consilio geri, statim eadem temeritate, qua ceperint, arma posituros, ac, vbi ira deferbuerit, vltrò dilapsuros. His eorum precibus assensus, suos, ne ferro & igni (vti statutum erat) in ciues sæuirent, Maximilianus inhibuit: alioquin fœda hominum clades, ea nocte euenisset. Est quidem non contemnenda ciuium vis, pro aris ac focis depugnantium, sed ea post primum impetum facilè elanguescit, dum quilibet priuatę suę rei, quam publicæ, curam potiorem habet, cōtrà extraneus miles, præter vitam, illic quod amittat non habet, & in victoria prædam esse videns, & ab animo & ab armorum vsu paratior, rem gerit. Id multorum bellorū vsus comprobauit. Igitur Maximilianus rei euentum ex-

Tumultus Gandauij.

Exitij nulla ratio.

Vulgi furor post primum impetū elanguescit.

pectandum ratus, quid Flandri moueant, cum cura obseruari iubet. Chymaium verò, & Beuerensem, vltrò suam offerentes operam, ad illos accedere, vti multitudinis animos, iterum ad quietē permouerent, permisit. Hi non tantùm non auditi, sed facessere illinc iussi, etsi inermes ipsi erant, vix tamen ab armatis tuti satis, cum periculo ad principem redeunt. Iamq; Flandri, solito in rebus vltimis campanę sonitu, (magnum Rolandum vocant) socios cōuocabant, & inuadendæ pugnę quasi signum dabant. Maximilianus igitur, vti animos eorum ac vires exploraret, Germanorum aliquot manipulos, cum Anglis non multis, in ipsos emittit, reliquos in armis apud sese retinet. Illi post leuem pugnam Flandros loco pellunt, tormenta quædam eripiunt, & rudera pedibus obiecta, in pręterlabentem fluuium deturbant. Flandri, amissis nonnullis, in vetus forum retrogressi, per internuncios indicant, pacis se conditiones nō aspernari, modò lectis vtrinq; arbitris, rei æquitas expendatur. Ea re concessa, circa sextam matutinam, domum quisq; suam abiēre. Maximilianus dehinc prætoriā domum cum suis ingressus, re disceptata, seditionis authores, noxæ dedi imperat. Octo ex ijs capite pœnas luerunt, reliqui ad octoginta in exilium acti. Dein verò, vti tutiùs apud ipsos agere posset, oportuna quædam vrbis loca, circa hospitium, & in foro occupat, & tormenta bellica, quæ Cordæus illic reliquerat, in suam potestatem redigit. Interim ciues aulæa quædam, librosque, & aliam supellectilem ei restituunt, centum & viginti septem aureûm nummûm millia, intra annum, multæ nomine exoluturos recipiunt. Erat in medio foro theatrum, viginti pedes altum, ad quatuor eius angulos, totidem ex orichalco leones, singula sustinebant insignia, Regis Gallorum puta, Philippi principis, Flandriæq; & Gandauij vrbis. Archidux verò de die, videntibus cunctis, arma Gallica deijci, & sua in eorum locum attolli iussit. Inde legationibus audiendis dies aliquot impendit, quę per eos dies in vicinis locis substiterāt. Tandem Philippum filium, per mediam vrbem deductum, atq; à Rauensteinio, alijsq; proceribus comitatum, in Brabantiam mittit. Ipse ad duodecimum Calendas Augusti, sella altiori loco posita, subnixus, magistratus omnes, senatumq;, & opificum decuriones, primosq; ciuium intromitti in atrium iubet, quos atratos, supplicumq; ac reorum speciem prę se ferentes, Cancellarius Brabantiæ

Magnus Rolandus campana.

Theatrum Gandauij.

Philippus Gandauio discedit.

bantiæ in hunc modum allocutus est: Neminem ex vobis, viri Gandauienses, tam iniquum esse ac vecordem puto, qui negare ausit, indignas à vestris hominibus iniurias, magnamque contumaciam in Serenissimum nostrum Principem extitisse, quibus omnibus obliuioni traditis, pro singulari sua clementia, in gratiam vos receperit, pacemq; vobis dederit, magis ex vestro, quàm aut suo, aut filij sui commodo: quæ eius lenitas, multis Principibus admirationi fuit. Iam verò, postquam vocatus ad vos accessit, pacis conditionibus per vos conscriptis, ac iureiurando confirmatis, non defuêre ex vobis, maior ciuium pars, qui quæsita turbarum occasione, nihil veritum, ac proindè imparatum, de nocte in hospitio obruere conati sunt. Qua vestra insolētia, (ne quid atrociùs dicam) ita labefactata ipsius patientia fuit, vti vindictam persequi, vestraque omnia ferro ac igni euastare, in animo habuerit, nisi eum amicorum preces, sacrarum ędium, & innocentum quorumdam ciuium, sacri item ordinis, ac imbellis sexus, ætatisque commiseratio, flectere animum compulissent. Igitur nō vti Princeps in rebelles, non vti victor in victos, sed vti pater in filios agere decreuit, & vobis liberam dicendi facultatem indulgens, audire cupit, quibus tandem legibus pacem accepturi sitis. Hæc vbi Cancellarius dixisset, Gandauienses per Quæstorem ærarij (Pensionarium vocant) submissè admodum respondent, hæc omnia ita sese habere, & per Principem stetisse, vti iam Gandauij ipsum Gandauium frustra quæreretur. Agnoscere se veteres offensas, in nouo scelere paucorum culpam fuisse, qui iam pœnas dederint, reliquos veniam ab indulgentissimo principe precari, pacis conditionibus, & si nouas quasdam adijcere voluerit, imposterum staturos. His dictis priuilegia suæ vrbis illi exhibent, & si qua minus probarētur, ea aut mutandi aut abolendi potestatem faciunt. Id ab illo in nonnullis factum. Inde omnes sublata voce veniam & pacem exposcunt, quam concedere sese omnibus declarauit.

Gandauienses increpantur.

Maximiliani clementia.

Posthæc ad ordinandum reipublicæ statum, animum adiecit, & octo viros, spectatæ fidei, creauit, qui nouum magistratum legerent, ex ijs hominibus, qui nunquam publico aliquo munere functi essent. Hi coram principe, impositis S. cruci digitis primoribus, in eius verba iurârunt. Pax dehinc publicè proclamata, & quod diei supererat, festis epulis datum. Antequàm ex vrbe abijt

Gandauij nouus magistratus cōstituitur.

Maximilianus, Dominum de Motte, Gandauiensibus præfecit. Grunbeckius Iacobum de Gistellis, eiq; centum stipatores additos fuisse, dicit. Hinc Bruxellas ad conuentum profectus est, quò iam filius ipsum præcesserat. Bruxellis agenti, nuncius adfertur, de nouis Leodiensiũ motibus, qui à Guiliermi filijs & cognatis concitati, Hornanum Episcopum repudiabant. Itaque cum exercitu Centronum vsque aduolans, obuios habuit eorum legatos, bellum deprecantes, quibus cum ex suis in vrbem misit, Episcopum Cameracensem, Abbatem S. Bertini & Oliuerium Marchianum, vt fœdus pacemq; anteà factam, denuò instaurarent. Horum conatus omnes irritos facere studebant, qui iuuare maximè debuerant, quatuor vrbis præfecti: sed ij paucis diebus, orto ciuili tumultu, à popularibus trucidati sunt, quibus è medio sublatis, omnia posthac satis prosperè successere.

Iacobus de Gistellis.

Leodiensium motus.

Fridericus Cæsar in Vbios profectus.

Inter hæc Fridericus Imperator Coloniam venit, mense Decembri, vbi Hermãno Hasso, Coloniensium Archiepiscopo, beneficia & commoda, ab Imperatore tribui solita, contulit. Is enim Ruperto in arce Blanckensteina mortuo, in qua biennium captiuus detinebatur, successerat. Fridericus indè Aquisgranum profectus est, vbi Guilielmo iuniori, Iuliacensis & Bergensis ducatuum insignia contulit, intercedente Maximiliano, qui & ipse, compositis Leodiensium rebus, eò venerat, magno cum gaudio parentis, iam enim octo anni elapsi erant, ab eo tempore, quo alter alterum viderat. Coloniam inde ambo ascendère, initio Ianuarij, vbi ad eos venit, cum celeberrimo comitatu, Cliuiæ Princeps, cui à Cæsare solemni ritu Cliuiæ, Marchiæ, & Gennapię insignia sunt attributa. Celebratis Coloniæ Regalibus, Francofurtum abière, quò iam ad comitia indicta, frequentes aduenerant principes. Francofurti Maximiliano præstò fuère, Leodiensium legati, qui pecuniam pro belli sumptibus, & annuam pensionem, quam Carolo dederant, exhibituros sese polliciti, fœdus & amicitiam cum eo firmant, & Hornanum præsulem suum agnoscunt.

1486. Comitia Francofurti.

Interim Fridericus, cum Septemuiris Imperij Electoribus, de filio in Regem Romanorum eligendo, consilia agitabat. Eam rem impedire pro virili conabantur Gallorum legati, multis & donis, & promissis, animos principum oppugnantes. Maximilianus verò, dexteritate quadam & gratia effecit, vti literæ, ad ple-

rosq;

rosq́; ea de re, iussu Regis, perscriptæ, sibi traderentur, quas Virodunensi pręsuli, legationis principi, multa excusanti, ostendit: quare turbatus ille, & attonitus, nihil vlteriùs mouit. Itaque ab omnibus simul Electoribus, Maximilianus consors Imperij declaratus, & in æde summa D. Bartholomæi, recepto titulo, Romanorum rex proclamatus est, ad decimum tertium Calendas Martij. Sunt qui Fridericum, renunciata filij electione, largiter illachrimasse, affirmant. Id variè pro suo quisq; iudicio interpretabantur: crediderim ego ex gaudio illud factum: nisi quis imperij molem, multaq́; in eo aduersa illum considerasse putet: & sunt plerumque viri boni ad fletum procliuiores. Iudæum item ferunt ariolum, siue superstitiosum, publicè affirmasse, vltimum eo die ex Germanis Cæsarem creari, qui ab Electoribus interrogatus, & hoc ita se habere, & ex Maximiliani posteris ipsi successurum, qui latè per Europam sit regnaturus, magnamq́; sub eo mutationem rerum fore. Hæc postea ad Carolum Quintum pertinere visa, etsi non vsquequaq; omnia conueniant. Sed de vate ipso, aut vaticinij veritate, siue ea coniectura fuit, non est operæ disputare.

Maximilian. fit Rom. rex.

Boni ad fletum procliues.

Iudæi ariolatoris vaticinium.

In his ipsis comitiis, Fridericus pacem & concordiam, per omnes Imperij ditiones, inter principes, reliquosq́; ordines, ad decennium seruandam, instituit, vti ꝓhibito armorum vsu, res omnes, æquæ iuris disceptationi, committerentur, qui contrà faxit, is hostis reipublicæ proscriberetur, in cuius vitam, bonaq́; & fortunas omnes, cuiq́; grassari integrum esset. His ita cõstitutis, Aquisgranum, ad suscipiendam coronam, iter ingressi sunt. Erant in eorum comitatu, Moguntinensis, Treuirensis, & Coloniensis Archiepiscopi: Ernestus Saxoniæ Princeps Elector, cum Alberto agnato, multiq́; alij præsules, reguli, nobiles, & ciuitatum legati. In Vbijs adfuêre præter hos, Guilielmus Iuliacensis, Carolus Geldrensis: Episcopi item, Salisburgensis, Augustanus, Spirensis, Misnensis, Vltraiectinus, Leodiensis, Osnabruggensis, Monasteriensis, ac alij nonnulli, quibus præsentibus, coronatus & solemni ritu in Regem consecratus est Maximilianus, tertio Idus Aprilis. Peracta coronatione, Rex cum patre in Brabantiam profectus, Bruxellis quæsitissimo apparatu exceptus est. Cùm verò in palatio nobilium Caubercanorum (quæ ex septem principalioribus eius loci familijs non est postrema) cœnam vnà caperent, eaque

Max. Aquisgrani coronatur.

Frid. in Brabãtiã proficiscitur.

in multam noctem protraheretur, graue dissidium inter satellites regios & Bruxellenses ortum est, iamque à verbis ad manus ventum erat, & vtrinque iam aliquot vulnerati erant, cum Rex ipse ad clamorem è conuiuio prouolans, medium sese interposuit, cuius reuerentia moti, ferrum deposuêre. Bruxellis indè ambo ad vicinas Flandriæ ciuitates perrexêre, ac Gandauij in primis & Brugis, dies aliquot commorati sunt. Pòst in Brabantiam rediêre, & reliquis eius prouinciæ locis perlustratis, adulto iam autumno, Fridericus, relicto filio, in superiorem Germaniam, ad res Imperij componendas, abijt.

Cordæus Morinos inuadit.
1487.

Interim Cordæus apud Morinos, infesto agmine, itinera omnia peruagatus, Maximiliani præsidijs, quæ in ijs locis habebat, commeatum interuortere satagebat, multisque eos incommodis vexabat. Huic obuiam iturus, exacta iam hyeme, Romanorum Rex, militem cõtrahit, Germani verò ad mille sexcẽtos, qui Helmontij in hibernis fuerant, in duo diuisi agmina, postquàm Alostum & Cortracum essent ingressi, vlteriùs ire noluerunt, nisi numerato priùs stipendio. His ex pecunia, quam ciuitates illæ cõtulêre, satisfactum: hinc in valle Casselia castra metatus Rex, commeatum expectabat, quo aduecto, propiùs hostem mouit, qui non expectato eius aduentu, ex ijs locis recessit, igitur necessaria Terouannam, & in alia loca sunt illata. Aëream inde tentaturus, ad Iensium castra posuit. Ibi iterum Germani aliquot, occultis à Gallo pactionibus corrupti, solita militiæ obsequia detrectant, & annonæ difficultatem, defectionis flagitio, causam prætexunt. Igitur ne ea res periculum crearet, Insulas se contulit, & militem commeatu & pecunia recreauit. Ex consilio dein Friderici Hornani, Quintinifanum, celebre in Veromanduis oppidum, tẽtare statuit, & itinere raptim facto, sub mœnia vsque duxit, sed à Gallis perceptus, extra teli iactum se recepit. Cumque nullum operæ aut moræ precium, ijs in locis fieri, neq; Cordæum sui copiam facere videret, & assiduæ, per anni tempus, pluuiæ caderent, auxilia prouincialium dimisit: Germanos, in Eburonum finibus, per prę-sidia distribuit, ipse Bruxellas, vbi paucos dies commoratus, atque inde in Batauos abijt.

Comitia Norimbergæ.

In Germania verò, Fridericus Imperator, iterum hoc anno Norimbergæ conuentum ordinum habuit, in quo multa fuerunt

acta,

acta, de auxilijs, & in communem Christianorum, & in priuatum ipsius hostem Mathiam, decernendis. Multæ quoque de pace in Imperio firmanda, omnibusq; controuersijs, amicè componendis, consultationes sunt habitæ. Et quamuis, adnitente maximè Friderico, pacem seruari debere, omnes decernerent, nihil tamen ad rei summam transigi potuit, quin malè sarta inter inimicos gratia, iterum dissolueretur. Soli ex omnibus Sueui, fœdus inter sese iniêre, cui principes nonnulli, & vicinæ ciuitates, subscripsêre, idq; per multos annos in hodiernum diem vsque tenuit, mutuis auxiliis & consiliis adeò firmum, vti & suis præsidio, & exteris terrori esset. Sed ad Belgas redeo. *Sueuicũ fœdus.*

Post Maximiliani discessum, Cordęus iterum in Morinos profectus, Terouannę pręsidium ad defectionem sollicitabat. Quod vbi Maximiliano nunciatum, qui tùm ex Holandia reuersus, in syluis Bruxellensibus, venando se recreabat, milite collecto, ad opem suis ferendam accurrit, & Gallis retrocedentibus, commeatum in ciuitatem importat. Interim Cordæus, quadringentis viris comitatus, quorum maior pars nobiles erant, Odomarisanum, munitam ciuitatem, noctu admotis scalis, capit, nunquam id facere ausurus, nisi quàm plurimos illic sibi addictos habuisset. Ea res magnum Terouannensibus incommodum attulit, quibus iam commeatus intercipi poterat. Post aliquot septimanas Cordæus, vigile quodam pecunia corrupto: qui in altissima turri ad speculam sedebat, ne campana signum daret, in monasterium S. Ioannis noctu peruenit, vnde sub diei crepusculum, quo tempore vigiles è mœnibus domum ibant, antequàm alij in eorum locum succederent, oppidum inuadit, nemine ferè eius aduentum percipiente, aut arma contrà ferente: præfecti enim & milites, paucis admodum exceptis, in lecto depræhensi fuêre. Hoc rerum successu lætus, alium porrò dolum instituit. Erat Bethuniæ tormentarius quidam, non suis tantum, sed hostium quoque nonnullis cognitus. Is à Cordæo instructus, missis ad præfectos quosdam internuncijs, proditionem oppidi, si cum militum aliquanta manu propiùs accederēt, pollicebatur. Huic bolo inhiantes Balduinus Lanoius, & alij nonnulli proceres, conuocato ex vicinis locis milite, ad præstitutum sibi tempus adsunt, quos ex insidijs aggressus Cordæus, Carolum Geldriæ principem, Nassouiumq;, *Cordę Odomarisanum capit.* *Cordæi dolus.*

 & Bos-

& Bossutium cum alijs nonnullis capit, quos pecunia multatos, postea dimisit. Inter hęc Flandri, & inter hos primi Gandauienses, sua cum Gallis consilia agitabant. Venerat per eosdem dies Tornacum, Adrianus Rassemgemius, qui ex castro Villæfortis, deceptis custodibus, abierat, cum eo congreditur clàm Capinolus quidam Gandauiensis, ob seditionem domo pulsus. Hi, communicato cum paucis consilio, quàm occultissimo itinere Gandauium pergunt, & à suæ factionis hominibus adiuti, exautorato, quem Rex iusserat, senatu, alium, nouosque magistratus & opificum tribunos creant.

Capinolus.

1 4 8 8.

Aegidius Buslidius.

Hoc nuncio accepto, Maximilianus filium Bruxellis, vbi hactenus fuerat, Mechliniam migrare iussit, vbi sub Ægidio Buslidio, viro & genere & doctrina nobili, adolescentiam egit. Ipse verò à Petro quodam, cui à longo collo cognomen, ac alijs nonnullis inuitatus, Brugas se cum quingentis tantum hominibus contulit; omnia enim illic quieta esse nunciabatur, & si quid turbarum existeret, affirmabat Petrus, ad tria hominum millia in ciuitate esse, quos in omnem euentum sibi obsecuturos sciret. Pridiè Calendas Februarias Maximilianus, circiter horam quartam matutinam, per S. Crucis portam cum paucis egressus, paulò pôst redijt, ac reliquos secum educere voluit, Cortracum tentaturus. Interim Brugenses, concursu facto, portas omnes occlusêre, neque ante sextam eas aperiri se passuros dixêre. Post horæ spatium trepidus aduenit Longicollius, is regi suadet, cum suis omnibus in forum veniat, ibi se cum suis quoque adfuturum, quò facilius, quę vellet, à ciuibus obtinere posset. Rex eius consilio obsecutus, cum centum quadraginta sex familiaribus, in forum pedes venit. Petrus quoque diu expectatus adfuit, neminem eorum adducens, quos in potestate sese habiturum dixerat. Mox vbi nűciatum est, fabrorum collegium præ cæteris maximè timendum, portam Gandauiensem occupasse, Rex præmisso ad eos nuncio, ipse eò cum paucis vadit, &, quid sibi velint, quęrit. Illi, portam sese ad vltimum vsque spiritum defensuros, respondent.

Maximilia. rex Brugas proficiscitur.

Petrus Longicollius.

Interim dum rex abest: ex causa admodum leui, grauis quædam turba oritur. Qui cum eo in forum venerant, hastam singuli oblongam attulerant. Erat verò inter eos Fridericus Comes à Zollern, qui à nobilibus quibusdam Belgis, qui tàm expeditum hastæ vsum

Frid. à Zollern.

vſum non habebant, rogatus, qua dexteritate illam demittere, & ſi vſus poſcat, hoſti aciem intentare deberent? ſuam ſtatim expediens, modum illis commonſtrat. Qui cum in eo ſeſe exercerent, & exemplum eius ſequerentur, ciues nonnulli, exaſperato iam anteà animo, & hac occaſione arrepta, quaſi in ipſos arma intentarentur, ex foro diffugiunt, totam ciuitatem clamoribus ad arma & vim propulſandam concitant. Reuerſus in forum Maximilianus, cum ex Petri monitu, haſtas erecta cuſpide portare, iuſſis, domum redit. Brugenſes verò, vndiq; armati, in forum concurrunt, nullum regi periculum eſſe, ſi Germanos abs ſe dimittat, clamant, eorum præſentiam ferri non poſſe, à quibus & ipſi, & ſociȩ ciuitates, multis incommodis affecti eſſent. Maximilianus reſpondet, neminem ſe, præter aulicos ſuos, cum modico præſidio, adduxiſſe, quibus cum ſi & ipſe emittatur, non ægrè laturum, mirari quid ſibi velint, quid tumultuentur, veniſſe anteà in forum cum paucis, neq; vim vllam aut iniuriam cogitaſſe, & ne nunc quidem, vti quemquam lȩdat, in animo habere, quare domum quiſq; abeant, arma non neceſſaria deponant. His auditis, circiter quadringenti in foro remanſêre, cæteri domum profecti, in armis ſeſe continuêre, ad omnem ſtrepitum intenti. Sub noctem Longicollius & ciuium nonnulli, qui cum eo apud regem erant, clàm ſeſe ſubduxerunt, quæ res metum nonnihil auxit, igitur rex cum ſuis eam noctem in armis fuit, ſed nihil turbatum eſt.

Tumultus Brugis.

Lõgicollius Regi metum auget.

Die ſequenti, qui erat Dominicus, ſummo mane, Petrus ab Ouo prætor vrbanus, Ioannes Vkirchius, & alij quidã ex magiſtratu regi ſuadent, vti in forum ad opificum tribunos prodeat, eosq; & multitudinem benignè compellet. Itaque aſſumptis ſecum viginti tantùm nobilibus, qui equitantem pedibus ſequerentur, in forum progreſſus, ſpectandum ſe præbet, omnesq; bono animo eſſe, ac ea de ſe ſperare iubet, quæ fidis ſubditis, à cordato principe, præſtari æquum eſſet. Id vbi ſeſe facturos recepiſſent, equo deſiliens, in prætorium aſcendit, & per præconem ex feneſtra proclamari iubet, petere regem & velle, vti quiſq; domum abeat, ac depoſitis armis, quietem colat. Illi ſublato clamore, non priùs ſe aut foro exceſſuros, aut arma poſituros reſpondent, quàm Petrum Longicollium in poteſtate eſſent habituri. Rex nihil ſe proficere videns, domum redijt. Sub noctem in foro manẽtes tribuni, centum ex

tum ex suis ad hospitium regis mittunt, illic excubias acturos, ijs quo genium curarent, abundè suppeditatum. Exorto die omnia hospitij penetralia nullo prohibente perscrutati, neminem illic armatum (vti suspicabantur) inueniunt. Sequenti nocte iterum vigilias obeunt. Nonis Februarij post cœnæ tempus, Prætor Vkirchius, & Adrianus quidam fabrorũ decurio, Maximiliani cubiculum ingressi, ipsum orant, vti in forum iterum prodeat, dandum hoc esse populi furori, qui aliter cohiberi nõ posset ab aperta vi. Maximilianus, vti eam noctem quietè illic agere sinant, postulat, postridiè cum ipsis iturum quò vellent. Illi porrò instare, precibus vrgere, ac verendum dicere, nisi obsequatur, ne ea nocte insignis aliqua calamitas vel ipsi, vel ipsius aulicis adferatur. Adrianus verò dubitare ipsum videns: hoc, inquit, caput pignori oppono, nihil hac in re periculi fore, quin à populo tantùm conspectus, domum absque fraude reuerraris. Rex ex tam anxia illorum cura periculum metuens, & in multitudine furijs accensa, non satis tutam sine viribus maiestatem esse considerans, ne quid grauiùs in se statueretur, animũ flexit, & cum ipsis in forum ad multitudinem progressus: Audio, inquit, viri Brugenses, sinistros de me sermones spargi, neque deesse, qui me occulta in vos arma moliri, pars verò clàm fuga elapsum esse, prædicare ausi sunt. Vtrumque falsò, ab improbis publicæ tranquillitatis turbatoribus dici, præsens ipse testor. Adsum enim vti videtis, & viuere vobiscũ & mori paratus: Hanc eius vocem, multi læto cum plausu excepêre. Alij verò, domum redire parantem, retinent, alias illi ædes in ipso foro assignant, Craneburgum vulgò vocatas. Eas milite armato circumquaque custodiunt. Postero die, Gandauienses circiter centum, Brugas veniunt, & vnà cum cæteris, ad commune consilium & rerum gubernacula adhibentur, quibus iam certum erat, in libera custodia retineri Maximilianum, quoad pacem cum Gallo ex suo vsu fecissent.

Max. noctu in forum progreditur.

Maxi. rex Brugis captus.

Cùm iam in hospitio, quod dixi, rex paucos aliquot dies, satis quietus ageret, pridie Idus seditiosi aliquot, nulla commissione publica, in ædes penetrant, loca omnia perquirunt, sicubi cum ferro quispiam inueniatur, nemine deprænhenso, arma quædam à pariete direpta, atque inter ea principis venabulum, secum auferunt. Post dies tres prætor & Vkirchius ad regem ingressi, totius populi

Brugensium petulantia.

populi ac sociorum Gandauiensium nomine, ex familiaribus eius in custodias sibi tradi postulant: Adolphum Nassouium, Vitum Vvolckenstainum, Martinũ & Vvolfgangum Polhaimios, Mangonalium aulę, Ioannem Teschitzium stabuli pręfectum, & Melchiorem Masmunsterum. Hos enim Maximiliano fidos, ac eo rerum gerendarum vsu præditos esse sciebant, vti & opera & consilio iuuare ipsum, suis verò rebus officere maximè possent. Aberant commodùm postremi duo & Nassouius, reliqui in carcerem nihil reluctati ducuntur, Lapidẽ ipsi sua lingua vocant. Associantur his Cancellarius Burgundiæ, Abbas S. Bertini, & Philippus Loëtus, suis hospitijs extracti. Post cœnam intromissi ad regem ex Gandauiensibus quidam, de captiuis quietum esse iubent, nihil illis periculi fore, dandum hoc fuisse plebis furori, quo sopito, omnia meliùs cessura. Præterea in animo sibi & reliquis Flandriæ ordinibus esse, vti pacem cum Gallorum rege, ex prouinciarum & filij principis vsu componant, orare, vti suam ea de re voluntatem declaret. Rex adhæc primùm de captiuis respondet: constare sibi de ipsorum innocentia, quos cum summo animi dolore, præter omnem aut æquitatis, aut humanitatis rationem, ita tractari audiat, vti bello capti, ab hoste grauiora pati vix possint, petere igitur, & si æquum sit orare, vti mitiùs illi habeātur. De pace quod attineret, filij se curam, eiusq; prouincias, omnibus alijs rebus, & hæreditarijs in Germania ditionibus, potiores habuisse, ex quorum commodo, si pacem confieri posse confidant, id strenuè se adiuturum, modò suæ & filij dignitatis habeatur ratio. Hoc eius responsum approbare visi abiere. Non multò pòst reuersi, grauiter cum eo conqueruntur, de Germanis equitibus, Hulstij collocatis, qui sacras aliquot ædes, in tractu Vuasio, rapina, ac incendio defœdâsse dicebantur, quod non ita fieri, sed ab iniuria temperari eo potissimùm tempore debuisset, quo ad procurandam pacem ipsi conuenerant. Respondet rex, omni vitæ subsidio defectos equites forte aliquid tale designasse, dum ipse in ea fortuna constitutus, neque inopiæ illorum subuenire, neque licentiam cohibere potuisset, imposterum verò, quoad fieri posset, ne quid vlteriùs turbent cauturum. Brugenses posteà regi se excusant, quòd captis commodiorem locum nondum assignâssent, in culpa esse plebis turbulenta consilia, & occupationes, breui ea de re visuros. Dum hæcin-

Maximiliani familiares capti.

Lapis carcer.

Necessitas durum telum.

hæc inter ipſos diſceptantur, circa quartam veſpertinam inconditus ſubito clamor per plateas oritur ad ſuum quemq; vexillum adeſſe iubentium. Motum rei nouitate regem, Flandri bono animo eſſe iubent, viſuros ſe ac renunciaturos, quid rei ſit. Interim ciues & operæ concurrentes compræhenſis omnibus, qui vel in ſenatu vel in aliquo magiſtratu conſtituti parum cum ipſis facere videbantur, decem ex eis primi nominis multis contumelijs & cruciatibus diuexatos capite plecti iubent. Id facinus Gandauiẽſes collaudâſſe, & ſi in eo propoſito perſeuerarent, auxilia & abs ſe & à Gallis promiſiſſe ferebatur.

Crudele facinus ſcutarij Gandauenſis.

Dum hæc Brugis ad hunc modum geruntur, interim Gandauij tragicum & crudele facinus edidit ſcutarius quidam, ſui collegij tribunus, qui popularium ſtudijs fretus, vrbis ſe præfectum venditabat. Is Ioannem Grachthium, Ioannem Vtenhouium, & Petrum Gerſonem, viros adprimè nobiles, & alios decem vrbis primores ad ſe vocat, fictoq; vultu allocutus ex bono reipublicæ facturos dicit, ſi ea nocte apud ſe manſerint, obſequendum eſſe plebi, nec ſeditioni occaſionem præbendam, poſtridie liberos fore, id ſe iuramento ipſis confirmare. Hac eius oratione perſuaſi, & periurio fidem habentes, ſiue quod iam in eius poteſtate ſe teneri viderent, obſequuntur. Ille, quo minus ſiniſtri quidpiam ſuſpicarentur, vxores quoq; ipſorum vocari iubet, ac cœna ſatis lauta omnes excipit. Poſt dimiſſis domum vxoribus, dormitum conceditur. Sub primum ſomnum tribunus, adſumptis duobus Auguſtinianæ familiæ relligioſis, & carnifice, dormientes excitat, vltimam vitæ horam adeſſe nunciat, peccata ſi velint confiteantur, morti ſe comparent. Confeſſos, nulla amplius mora permiſſa, decollari iuſſit. Sanguinem eorum per tabulata deſtillantem, nullo modo elui potuiſſe, memoriæ proditum eſt. Capita dehinc, & corporum truncos, feretris imponi, & ad Auguſtinenſium cœmiterium deportari curat. Mox orta luce, vxoribus, quo in loco viros iam liberos ac ſolutos inuenturæ ſint, indicat. Brugenſes verò, circa medium Martium, mutata iterum ſententia, nouum Maximiliano hoſpitium aſſignãt, magis à foro & hominum frequentia remotum, vbi eum & quietiùs dormiturum, & tutiùs victurum dictitabant. Id erat prope D. Iacobi, loco ſolitario. Dein captiuos eius familiares cum alijs, quos dixi, Gandauium ſub cuſtodia mit-

Miraculum.

dia mittunt, promittentibus qui aderant Gandauiensibus, Brugas sese eosdem, vbi petierint, reducturos.

Interim Innocentius Pontifex, missis in Flandriá literis ac nuncijs, Brugensibus eorumq; socijs, sacris omnibus interdicturum sese minatur, nisi Romanorum regem libertati restituant. Magis verò eos mouit, quod Fridericum Imperatorem, cum exercitu in Belgium descendere audirent. Maximilianus verò, in summo metu agebat, quem augebat loci solitudo, & depræhensus in aduersa fenestra cum arcu quidam. Itaq; ante patris aduentum, cum Flãdris transigere, summa ope nitebatur. Neque enim generosus viri animus, præsentem rerum statum, diutiùs sibi ferendum putabat, cum à pessimo quoq;, indignissimis conuicijs, ac dicterijs impeteretur. Igitur captato cum Flandrorum primis colloquio, sermone temporis magis quàm dignitatis memori, de concordia & animorum conciliatione agere cœpit, à qua, neq; illi nimis alieni esse videbantur. Ea re Gandauij, Brugis atq; alijs Flandriæ ciuitatibus, aliquandiu in consilijs agitata, perscribuntur tandem capita quędam, & Maximiliano exhibentur. Iamq; ciues (vt est multitudo in quemuis affectum mutabilis) positis armis, pacem & concordiam non minori studio, quàm turbas & seditionem antea, flagitabant. Prudentiores verò, ex iniquis turbulentorum hominum actionibus, pœnas, & imminentem sibi ab Imperatore belli molem timentes, Maximilianum imprimis, ac per ipsum, parẽtem eius Fridericum, placandum esse arbitrabantur. Itaq; Brugis indicuntur supplicationes publicæ, quibus ritè peractis, rex in medio foro, eminentiori solio subnixus, pacis & concordiæ leges iuramento confirmat, easq; patrem quoq; ratas habiturum, spem facit. Is iam cum exercitu Brabantiam ingressus erat. Ad quem iturus Maximilianus, sumpto in ędibus domini de Brieres prandio, extra portam egressus, obuios habuit Christophorum Bauariæ principem, & Fridericum Zollerensem, à patre cum expedita equitum manu præmissos. Rex antequàm cum ipsis abiret, senatum magistratusque Brugenses, ac opificum tribunos ad se vocatos, in hunc modum alloquitur: Compulistis me, viri Brugenses, vti pacẽ à vobis sociisq; vestris conceptam admitterem, quam, sicuti iuratus sum, sartam tectam seruabo, sed de parentis mei voluntate nihildũ certi promittere possum, & vehementer ambigo, quo tandẽ animo,

Frid. cum exercitu Flandriam petit.

Brugenses regi conciliantur.

vestras actiones sit laturus. Vtcunq; de me estis promeriti, moneo atq; hortor, vti ipsum vobis conciliare operam detis, & imposterũ prudentiùs ac proindè moderatiùs agatis. Hoc dicto, sollicitos illos, ac multa dicere volentes, reliquit: & Hulstiũ Flandriæ teutonicæ oppidum, atq; inde Mechliniam abijt, vbi parens Augustus, cum nepote Philippo, aliisq; principibus consultabat. Maximilianus pro Flandris intercedens, iratum patrem lenire, & à bello dehortari studebat: vindictam in aliud tempus differri commodiùs posse existimans, nec bello persequendam, in quo, ab innocẽtium læsione, abstineri nequeat, cùm vltio vltionẽ, cædes cædem sequatur: euitata belli occasione, suo tempore, meliùs in authores criminum vindicari posse: filij ætatem eam esse, vti pace potiùs, quàm bello, ad firmandum illi imperium, opus sit, ne quid se absente, & Germaniæ negociis occupato, Galli contra ipsum moliantur, qui occulta semper cum Flandris consilia haberent, neq; eorũ defensionẽ neglecturi viderentur. Hæc & alia in hanc rem plura Maximilianus. Parens verò: iniurias & contumelias tàm insignes, non filio tantùm ac nepoti, sed sibi, atq; adeò toti Imperio illatas, bello nõ prosequi, infra dignitatem esse contendebat. Imperatoris sententiam reliqui comprobabãt, igitur cum exercitu Flandriam ingressi, castra in Gandauiensi agro, ad pagum Ernerchemũ, metantur. Flandri verò defensionem parant, copias contrahunt, & auxilia Gallorum accersunt. Per eos dies, Brugis excurrentes nõnulli, castrum Coquiseïum deditione capiunt, victores domum reuersuri, in Fridericum Brandenburgicum incidunt, aliquot copiarum ducem. Is in illos irruens, ad mille cædit, septingentos sexaginta sex deditos, templo proximo includit, qui pecunia vitam redemêre, numeratis, (vt fama erat) quinquaginta aureûm nummûm millibus. Instrumenta eorum bellica, cum reliqua militari supellectili, in castra secum attulit. Brugẽses hac clade accepta, in maximo luctu ac timore versabantur, erantq; ex ciuibus non pauci, qui missis in castra legatis, deditionem faciendam esse suaderẽt. Id ne fieret, Dominus Pernesius, cum mille equitibus Gallis, ex agro Insulano Brugas accurrit, & deiectos illorum animos nonnihil erexit.

Maxim. rex pro Flandris intercedit.

Frid. Brandem. Flandros cædit.

Interim Maximilianus, cum aliquanta militum manu, castris egressus, Iprenses per internuncios hortatur, in fide maneant, neu venientes ad sese Gallos, intra mœnia recipiant. Illi spreto eius cõsilio, Cor-

ſilio, Cordæum cum ſuis intromittunt, cuius facti, poſt accepta damna, ſerò ipſos pœnituit. Poſt hęc, ſub finē Iunij, aſſumptis Saxone ac Bauaro principib⁹, Inſulas profectus, ciues inuenit obſequentes. Nihil enim tergiuerſati, de nouo verbis conceptis iurauêre, in eius ſe fide futuros, eumq́; legitimum filij tutorem agnituros. Itaque centum quinquaginta Germanorum præſidio arci impoſito, in caſtra redijt. Circa idem tempus, Dama oppidū quoque tentatum eſſe inuenio, & in eius oppugnatione cecidiſſe Albertum Marchionem Badenſem. Fridericus verò cùm neq; Gallos neq; Flandros ſui copiam facere, neque Gandauio, propter interiectos fluuios, ex eo loco, multum incōmodi adferri poſſe videret, de caſtris aliò transferendis conſilium cepit. Erant in vrbe Galli equites mille, quibus Cliuenſis & Rauenſteinius, qui jam ad Flandros tranſierant, ſuum quoque equitatum coniunxerant. Hi crebris excurſibus efficiebant, vti commeatus in caſtra ægrè ſubueheretur. Cùm igitur neq; prœlio decertari liceret, ac bellum diutiùs opinione traheretur, Fridericus filio bellum Flandrenſe relinquere, & in Germaniam, à qua diu abeſſe non poterat, reuerti ſtatuit, ac motis caſtris, in Brabantiam abijt. Equites verò non conſilio illum, ſed neceſſitate id facere, & incommodis abs ſe affectum, multis amiſſis, fugere potiùs, quàm abire iactitabant. Fridericus in Germaniam reuerſus, Norimbergæ ordinum conuentum egit, vbi grauiter de Mathia Hungariæ rege conqueſtus, copias auxiliares impetrat, cum quibus poſteà, in Auſtriam miſſus eſt, Albertus Saxoniæ princeps.

Inſulani regi adhærent.

Frideri. Imp. ex Flandria in Germaniam ſuperiorem redit.

Æſtatis initio, qua hæc apud Flandros geſta ſunt, Sigiſmundo Auſtriaco, Tyrolenſium domino, bellum incidit cum Venetis, de quo, cum alij multis ſcripſerint, quàm pauciſſimis dicam. Diſceptatum iam annos aliquot erat, de finibus, inter Ripenſes, Benaci accolas, & Arcuanos regulos, quorum ſub Sigiſmundi fide hi: ſub Venetorum illi erant, neq; dum per legatos ea lis componi potuerat. Accedebat de ferrifodinis, quæ in Noricis, vtrorumque finibus, communis ferè iuris habebantur, controuerſia. Cumque iam ad arma res veniſſet, Atheſini per agrum Tridentinum irrumpentes, Roboretum oppidum, tormentis quatiunt. Horum dux erat Gaudentius Amaſius, militari gloria illuſtris. Amaſiorum verò, vetus ijs in locis, & nobiliſſima olim familia, prorſus extincta eſt.

Roboretum obſeſſum.

Gaudentius Amaſius.

cta est. Veneti ad hunc nuncium, copias conscribunt, quibus Robertum Sanseuerinatem, excelsi nominis ducem, præficiunt. Adduntur ei Iulius Cæsar Camertius & ipse Veneti exercitus imperator, ac Lucas Pisanus eius legatus. Vrgebant acriter obsidionem Germani, & præclusis vndequaq; viarum angustijs, nemo subuenire circumsessis poterat. Ideò Nicolaus Priulus loci prætor (Potestatem ipsi vocant) permisso hostium potestati oppido, in arcẽ se recepit, quadragesimo obsidionis die. Dein ponte per Athesim facto, Veneti omnem exercitum traijciunt. Singularis per eos dies pugna, ex prouocatione, inter Antonium Mariam, Roberti ducis filiũ, & Georgium Comitem Sonnẽbergicũ, pares ętate ac animo iuuenes, spectaculum vtrisq; non ingratum præbuit. Hi equites priùs concurrunt, mox Italo in terram delato, Germanus, vti æquo Marte congrediatur, suum & ipse equum relinquit, cumq; ille hunc deijcere conatur, vnà ambo corruunt, & Georgius superincumbentis femur posterius, quo arma non pertingebant, pugionis ictu aliquoties repetito, feriens, victoriæ confessionem extorsit, qua contentus, deductum in castra ac amicè habitum, & muneribus cultum, ad suos remisit. Non multò pòst, Germani prope Rupacionem, nec opinato impetu hostem adorti, multos cædunt. Robertum ipsum, in summo vitæ periculo constitutum, Antonius Maria & Venancius Iulij Camertis filius, seruauêre, ipsi verò ab hostibus circumuenti, se dedidêre. Post hanc pugnam, arx Roboreti in potestatem venit. Priulus prætor, & Franciscus Crassus arcis præfectus, capti, ad Sigismundum mittuntur. Cùm verò Germani, non numerato stipendio, tumultuarentur, Gaudentius, incensa arce, Tridentum rediit. Robertus, recepto cum arce Roboreto, Tridentum rectà ducit, & ne quid hostile à tergo relinquatur, Isanium ac Nomium arces, ex itinere capit, hinc ponte Athesim iungens, inter Petram ad Callianum & Bisenum, in hosticum progreditur. Agrestes verò homines, trepido cursu, in vrbem aduolantes, hostium aduentum nunciant. Igitur duę Germanorũ equitum turmę, ac totidem peditum signa, cum ꝑmiscua Tridentinorũ multitudine excurrentes, hostem sine ordine ad prædam diffusum, in fugam agunt, qui dum ad pontem ꝓperant, Robertũ & voce & manu sistere fugam, ac aciem instaurare parantem, secum abripiunt. Germani, aucta ex hostium metu audacia, fugientium

Iulius Camers.

Singulare certamen Germani & Itali.

Georg. Sonẽbergicus monomachiæ victor.

Veneti fugãtur.

tium tergis instant, donec pons multitudine degrauatus, dissolui-
tur, & Sanseuerinas, multiq; cum eo mortales, & equi à vorticoso amne absorpti, miserè perierunt. Cecidêre & ex Germanis non pauci, quibus cum Guidone Rubrio Parmensi res fuit. Is enim, cum equitibus suis, strenuè pugnâs, hostium aciem sustinuit, donec amisso iam imperatore, in tutum se recipere coactus, amnem tranauit. Roberti cadauer, cum cura quæsitum, Tridenti in æde D. Vigilij, honorificè tumulatum est, is honos, eius virtuti, etiam apud hostes est habitus. Posteà intercessione Pontificis & Imperatoris legatorum, pax facta. De finibus nihil mutatũ, & Isanium Numiumq; Veneris relicta, quoad Pontifex de tota controuersia arbitrium ferret. Atq; hęc obiter huic loco inserere visum est, plura qui volet Bembum ac alios legat.

Robertus [illegible] seue. submers[illegible]

Inter hæc Albertus Saxo, cum auxiliis in Austriã missus, quòd Mathiæ vires illic firmiores esse cerneret, nec Germaniam bello implicare vellet, post velitationes aliquot, pacem, tolerabili aliqua conditione, facere studuit, & colloquio mense Decembri instituto, inducias ad octo menses pepigit, & relicta Austria, in Belgium, ad Maximilianum regem descẽdit. Circa eosdem dies, Philippus Rauesteinius, Ipram ad Cordæum profectus, spem ei facit, Bruxellas, Louaniumq; & Buscumducis, aliasq; Brabantiæ ciuitates, facili momento, si cum exercitu eò accederet, partibus adiungi posse. Approbato consilio, cum copiis eò missus à Bruxellanis, Louaniensibus, & Niuellanis, pactis quibusdam initis, admittitur. Cordæus hanc rem Philippo succedere videns, nuncios ad Grauelingenses, Dunkirchianos, eorumq; vicinos, mittit, iisque persuadet, vti cum reliquis Flandriæ ciuitatibus, fœdus amicitiãq; Gallorum suscipiant. Id cùm leui admodum negocio obtinuisset, præsidia oportunis locis imponit. Soli in eo tractu Dunkirchiani, externum militem recusantes, collectum ex vicinis rusticis præsidium recepêre, quæ res ipsis penè exitio fuit. Nam post sex septimanas Dionysius Morbeckius, vigilum inertia fretus, oppidum astu cepit, captum diripuit, & valido præsidio muniuit, id magnũ attulit momentum, ad reliquas Flandrię occidentalis ciuitates recipiendas, quæ iam omnes defecerant, præter Neoportum, quod oppidum Germani, in tempore eò missi, in officio retinuerant. Habebant Neoportenses, classem satis instructam, qua impedie-

Induciæ cũ Mathia rege.

Philippus Rauesteinius Brabãtiam inuadit.

1489.

Dionysius Morbeckiꝰ Dunkircham diripit.

bant,ne frumentum & reliqua vitæ ſubſidia, in Sluſæ portum inferrentur, ea res, magnam reliquis oppidis, imprimis verò Brugenſibus & Iprenſibus, annonæ difficultatem faciebat, qui Cordæi auxilium implorabant. Is aliud huic malo remedium non eſſe reſpondet, quàm vti ad Inſulanorum amicitiam confugiant. Id cum videretur conſultiſſimùm, precibus & precio effecerunt, vti annona, per Liſam amnem, ſubleuarentur. Ea res, Maximiliani præfectos, tam malè habebat, vti Inſulanos maximo odio perſequerentur, & omni prorſus commercio prohiberent, adeò vti breui magna butyri, vini, ſalis, carniumque ac lignorum inopia laborare inciperent.

Cordæi cum Flādris expoſtulatio.

Ad calendas Februarij Cordæus Tornaci cum trium Flandriæ ordinum legatis concilium habuit, vbi acerbè in ipſos inuectus, ad hunc modū verba fecit: Miratur Gallorum rex, atq; adeò indignè fert, vecordiam veſtram, ac animorum inconſtantiam, qui cùm primi extiteritis authores, cōtrahendæ inter ipſum & principem veſtrum affinitatis, qua pax conſtabiliretur, ijdem primi arma iterum ſumpſiſtis, neq; vllam aut iniuriam aut contumeliam, à principis veſtri patre, regis ſocero, abſtinuiſtis, qua in re, neq; illius dignitatis, neq; arctiſſimæ cum rege neceſſitudinis, vlla à vobis habita eſt ratio. Quanquàm enim rex precibus veſtris motus, me cum auxilijs ad vos miſit, non tamen hoc voluit, vti tàm indignis modis in Maximilianum inſurgeretis: poterant enim iura & priuilegia veſtra aliter defendi, vt interim taceam, quibus modis me ac meos receperitis, ac paulò pòſt tantùm non per contumeliam eieceritis. Quid tandem cogitatis? veſtris vos legibus abſque principe vſuros, veſtroq; arbitratu victuros? an ex vobis vel Gandauienſes, vel alios quoſdam principem locum occupaturos? malè à turbulentis quibuſdam hominibus ſeducti, voſque remque veſtram publicam, in vltimum diſcrimen adducitis, meliori loco futuri, ſi ex ipſis nonnulli, ac primus inter eos Capinolus iamdudum vitam laqueo finijſſent. Hæc num ex animo diceret Cordæus, quòd regem ſciret iam ad pacis conſilia ſpectare, ſiue vti metum ipſis amittendi auxilij inijceret, incertum, Flandri certè, qui in eius amicitia maximam ſpem, & in Gallorum auxilijs ſummum præſidium habebant, hoc eius ſermone mirum in modum turbati; hoc in primis agere conſtituerunt, vti animum ipſius offen-

Capinolus.

ſum pacarent. Igitur ex pannis ſericis & linteis telis Hollandicis, preciosas ei veſtes dono dant. Adiecti ex captiuis Martinus Polhaimius, cum altero quodam Germano. His donis vtcunque delinitus, vti ad ſaniora conſilia redeant, meliusq; imposterum ſuis rebus conſulant, monet, ac Attrebatum abit, vbi Cliuenſis, à rege reuerſus, ipſius aduentum præſtolabatur.

Interea temporis ciues aliquot, Odomariſanum, Gallorum imperia pertæſi, clàm cum Maximiliani quibuſdam præfectis vicinis, de tradendo ipſis oppido egerant. Id negocium in ſe recepit Vitus Vuolckenſtainus, militibus illis præfectus, quos Sigiſmundus ex Tyrolenſi agro collectos, agnato in auxilium miſerat. Quo intra mœnia admiſſo, Galli in arcem ſeſe receperunt. Cordæus vbi hæc audiuit, centum ſclopetarios præmittit, quos cum pluribus ſecutus ipſe, arcem ingreditur. Ciues verò & milites, ne ex arce Galli in ipſos egredi poſſent, foſſam & aggerem excitauerãt. Interim quingentos Anglos ſagittarios aduentare nunciatur, ad quorum cóſpectum, oppidani campanarum pulſu, lętitiam ſuam prodidére, & qui in arce erant, collectis vaſis, prima cum luce abiére. Eo loco amiſſo, Galli, Grauelinga ac alijs nonnullis oppidis, vltrò diſceſſére. *Vitus Vuolckenſtainus.* *Odomariſanum receptum.*

Eodem tempore, Cliuenſis accepto à Gallis milite, commeatu & pecunia, tormẽtis item leuioribus aliquot, Gandauium pri⁹ atq; inde Bruxellas petit, in animo habens Villam fortem & Halam, ob relligioſum D. virginis matris templum, multis donarijs locupletatum, inuadere. Huius conatibus, obuium ſeſe tulit Albertus Saxoniæ dux, regis vicem in exercitu curans, qui in agrum Bruxellenſem ducens, cùm prœlij facultas non daretur, hoſtium latibula nonnulla, in Vuauerenſi tractu, deſtruit. Inde Mechliniam reuerſus, refecto milite, nocte Arſcotium, quod à trecentis Gallis tenebatur, captum incendit, magno Antuerpianorum & Mechlinienſium gaudio, qui omnia Alberti conſilia proſperari, hoſtium verò in peius ruere viderent. Iamque ex vicinis ciuitatibus Louanio & Bruxellis, milites indies dilabebantur, pecunia & commeatu deficientibus. Quòd cum viderent ciues, pacem ab Alberto impetrant, numeratis in belli ſumptus, ducentis aureûm nummûm millibus. Cliuenſis cum filio Gandauium atque inde Sluſam abijt. *Alber. Saxo Arſcotium exurit.*

Æstatis initio Brugenses & Iprenses, ad quinque hominum millia, sub ductu Georgij Picameri, Dixmudam oppidum, vnde multa ipsis incommoda adferebantur, aggredi statuunt, & promissa Gallorum auxilia expectant. Quæ antequàm aduenêre præsidiarij, accersitis duobus Anglorum millibus, in illorum castra irruunt. Habebant Flandri, campestria aliquot tormenta, quibus explosis, multos Anglos, atq; inrer illos ducem ipsorum, prostrauerãt. Ea re in vindictam animati, reliqui castris expugnatis, etiam eos, qui viui in potestatem veneranr, occidêre, etsi multum pecuniæ à quibusdam offeretur. Angli accepto stipendio, & tormentorum parte, auctarij vice adiecta, contenti abiêre. Interim Galli, ad decem millia, Neoportum acerrimè oppugnantes, parte quadam muri deiecta, bis in oppidum irruentes, cum clade repulsi sunt, & Cordæus ipse, amissis complurimis, vulnus accepit: igitur obsidionem soluens, Ostendam se recepit, breui reuersurum minatus. Per eos dies Maximilianus rex, Francofurti erat, vbi coram principibus nonnullis, inter ipsum & Galliæ regis legatos, pacis quædam tractatio instituta est, à qua Flandri excipiebantur, quibus iniunctum est, vti ex suis ad Carolum regem mitterent, apud quem, præsentibus Romanorum regis, & Philippi Archiducis legatis, eorum controuersia diiudicaretur.

Georgi. Picamerus.

Circa idem tempus, Sigismundus Tyrolẽsium princeps, quòd legitimam prolem haberet nullam, Maximilianum patruelis filium, adoptionis iure, hæredem omnium suarum ditionum instituit. Eisdem diebus tentata etiam pax est, inrer Fridericum Imperatorem & Mathiam, ad quem, Viennæ grauiter ægrotantem, legati à Friderico & Maximiliano, qui Lintzij erant, missi sunt, cum quibus ad eos venit, Ioannes Varadiensis præsul, vti pacem conficeret. Imperator Austriam sibi absq; vlla sumptuum restitutione reddi volebat. Mathias, septingenta aureûm nummûm millia, sibi exolui postulabat. Maximilianus improba regis postulatione, & paterna tenacitate iuxtà offensus, mediocritatem inter duo extrema amplectendam suadebat. Hunc Mathias aut ex animo diligebat, aut suis de causis id facere videri volebat, quadringentas enim vini vrnas cum totidem bubus, & duodena aureorum millia dono ei misisse dicebatur, quam ob causam Bonfinius, patri suspectum & colloquio prohibitũ fuisse filium, prodidit. Id sanè constat

Max. rex à Sigismundo hæres adoptatur.

Pax cum Mathia tentata.

constat minus anxiè pacem quæsiuisse, neq; tàm immani pecuniæ summa Austriam redimere voluisse Fridericũ, quam à regis morte, quæ haud procul abesse videbatur, ad se redituram sciret. Cùm vero ille æger, secundo flumine, Budam descendisset, mittitur eò, cum septem collegis, Otto Bauariç princeps, splendida legatione. Hi magnificè excepti, & multis muneribus culti, nihil de pace transigere potuerũt. Interim Maximilianus vlteriùs paulò in Austriam descendens, crebros de Mathiæ valetudine nuncios quotidie accipiens, animos quorundam prouincialium sibi conciliare studebat. Iamque in omnium ore erat, ex Astrologorum diuinatione, Mathiam eo anno moriturum. Tandem missis vltrò citroq; legatis, pax Budæ proclamatur, & ad Idus Septembris dies dicitur, ad quem diem, Imperator & rex præsentes, eam ratam haberent. Sed ingrauescente indies morbo, conuentus ille, semper in sequentem mensem prolatatur. Nouembrem aut Decembrem coniectores fatalem illi prædixerant, quibus iam exactis spe plenus, & ex tertiana febre paululùm, vti videbatur, recreatus, Viennam redijt, vbi apoplexia correptus, amisso loquendi vsu, inter maximos cruciatus, & rugitus leonis more editos, animam deo reddidit, Nonis Aprilibus, anni nonagesimi super mille quadringentos. Filium reliquit vnicum, Ioannem ex concubina genitum, quem rebus imponere decreuerat, sed is patre amisso, propter nascendi conditionem, præteritus est.

Pax pclamatur

1490. Mathiæ regis mors.

Sacris regi persolutis, Hungari ad Idus Maias, in agro Pestano, comitia creandi regis habuêre, in quibus Imperatoris legati auditi sunt, qui ex pacto, quod cum Hungariæ regibus habebant, aut ipsum esse eligendum contendebant, aut filium eius Maximilianum Romanorum regem, multis magnisque animi & corporis dotib⁹ insignem, Germanis charum, & qui regno cum dignitate præesse posset. Competitores illis erant Ioannes Coruinus, Mathiç filius, Vladislaus Boëmiæ rex, & frater eius Albertus. Vicit inter illos fortuna Vladislai, qui cùm id futurum speraret, iam anteà ad regni fines accesserat. Huic initiũ regni difficilia ac turbulenta reddidit Albertus frater, qui & ipse à proceribus nonnullis electus, fratri cedere noluit, sed eorum opibus fretus, bellum intestinum mouit. Erat etiam in armis Maximilianus, non Austriam solùm recuperaturus, sed & Hungariam inuasurus, neque enim

Regni Hung. competitores.

decerant ex Hungaris, qui ipsius rem fouerent. Austriaci verò, Hũgariam domesticis turbis laborare videntes, ad Fridericum, eiusque filium, legitimos suos dominos, respiciebant. Igitur Viennenses, aduenientem cum equitibus Maximilianum, vndecimo Calendas Septembris gratulabundi excipiunt, ad D. Stephani deducunt, libertatis hymnum decantant. Postridiè arx oppugnari cœpta, vbi Maximilianus, inter primos rem strenuè gerens, pectus vulneratur. Hungari verò, deditione facta, discedunt, mitiùs opinione habiti. Eodem modo & Neapolim ciuitatem & Pontes ad Leytham recepit, ac paulò pòst Claustroneoburgum, armis in potestatem redegit. Ex qua expeditione, Viennam redeunti, præstò fuerunt, à Vladislao legati, Stephanus Episcopus Syrmiensis, & Ioannes Selembergus, Boëmiæ Cancellarius, qui regis sui nomine petiêre, vti pro iure cognationis, legitimè in regem electum agnosceret, ac in pacando & quietè vsurpando regno iuuaret, paratum illum, pacem sanctè cum eo colere, neq; vllis eius commodis defuturum. Maximilianus oratoribus benignè respondens, ingenuè confessus est, nunquàm se regno sibi ex pactis conuentis debito cessurum, neq; defore sibi, ad ius suum persequendum, à Germanis atque ipsis etiam Polonis auxilia.

Max. Austriam recipit.

Vladislai Hung. regis legatio ad Maximi.

Legatis domum reuersis, peragitur coronatio. Maximilianus verò, decreta in Hungariam expeditione, quos potest, regni proceres sibi adiungere studet. Defecit ad illum Iacobus Seckelius, per quem Ioannes Coruinus sollicitatus, à Sigismundo Quinque ecclesiarum antistite, in Vladislai fide retinetur. Beatrix verò Aragonia, Mathiæ vidua, noui regis nuptias summoperè ambiebat, quam ille iam natu grandiorem & sterilem etsi auersaretur, ne tamen ea cum sua factione ad Maximilianum sese conferret (nam de illorum matrimonio quoq; à nonnullis mentio fiebat) mulierem vana spe lactabat, colludentibus plerisque regni primatibus. Albertus verò, pacta sibi nescio quæ, à fratre non seruari caussatus, apertè cum Maximiliano sentiens, vlterioris Hungariæ agros, Varadinum vsq; & Agriam, depopulatur. Germani interim Sempronium & Sabariam expugnant, & iisdem diebus arx Neapolitana, quam Hungari hactenus defenderant, in potestatem venit. Ioannes item Vitesius antistes Vesprimiensis, facta (vt dicebatur) Episcopatus Viennensis spe, ad Maximiliani partes transiit.

Bellum Hungaricum.

His ita

His ita comparatis; Maximilianus, Albam Regalem vrbem, in qua reges & inaugurari regno, & ſepeliri ſoliti ſunt, ingenti cum exercitu petit. Ea tum quingẽtorum quinquaginta militum præſidio tenebatur. Sed qui eos adduxerãt, Stephanus Bathor & Paulus Chiniſius, ad primam de aduentu hoſtium famam abierant, loco & oppidanis diffiſi. Oppugnandam ſibi vrbem depopoſcerant Sueui, pugnæ non minus quàm prædæ auidi, quin in ſuburbium irruentes, cum Hungaris obuiam egreſſis, manum conſerunt, cumq́; oppidani, primo congreſſu, acriter pugnarent, tormentarij, qui primum Sueuorum agmen ſequebantur, ſuis illos telis in fugam coniecêre adeò effuſam, vti Sueuorum primi ſub portam vſq; cum fugientibus peruaſerint. Ea res animum ijs addidit, ad vrbis mœnia propiùs ſubeundi. Cumq́; ex oppidanorum vel inſcitia vel negligentia, nullam pro muris ſtationem, nihilq́ue bellici apparatus viderent, haſtis ſcalarum vice erectis, alius alium ſubleuantes, in vrbẽ tranſcenderunt. Ciues cum præſidiariis pleriſq́;, viſo intra muros hoſte, defendendi conſilium abijciunt, fugam ſibi quiſque & latibula circumſpiciunt, quæ ſi negentur, hoſtium ſe arbitrio tradere, quàm armis nihil profuturis, internecionem ſibi ſuiſq́; accerſſere, potiùs ducunt. Trecenti tantùm equites, in foro cõglobati reſiſtunt, quos, intromiſſi à ſuis cataphracti, non magno negocio profligârunt. Hinc in alios quoque nonnullos ſæuitum, & ædes tàm publicæ quàm priuatæ, auido militi, prędæ ac direptioni fuêre. Hanc illorum licentiam, ægrè tulit Maximilianus, paulò pòſt vrbem ingreſſus, & propoſito edicto, omnes qui cladi ſupereant, ad penates ſuos reuerti iuſſit, militem quoque à primarij templi direptione inhibuit, loci relligione motus, regum inaugurationi & ſepulturæ conſecrati, neq; ex omnibus ornamentis & donarijs, quæ & multa & magni pretij aderant, quicquam abſtulit, præter crucem auream non magnam, quæ maiorum ſuorum Auſtriæ principum fuiſſe dicebatur. Capta eſt Alba ad decimumquartum Calendas Octobres. Budam inde, atque ad interiora regni loca ducere volẽtem, impediuêre ſeditioſi quidam milites, qui pręda necdum ſatiati: ſtipendia tumultuoſiùs flagitabãt. Quod benè gerendæ rei occaſionem eripuit, ac Batorio Chiniſioq́; ſpacium dedit, Budam à rebus omnibus imparatam, præſidio & commeatu inſtruendi. Igitur Maximilianus, ne ſeditio illa ad in-

Alba Regalis obſeſſa.

1490. Albam Maximilianus capit.

ad integros ſerperet veritus, retrocedens, Quinque eccleſiarum antiſtitem, Sigiſmundum pecunioſum, in ſuas partes adducere tentat, triginta aureorum millia ab eo mutua petens. Is, neque pecuniam ſibi ad manum eſſe, neq; ab Vladiſlai fide recedere abſq; periurij nota licere, reſpondet. Quare Maximilianus, relicto Albę præſidio, in agrum Veſprinienſem profectus, S. Pauli caſtellum expugnat. Hinc in Auſtriam regreſſus, ex primis turbarũ authoribus, aliquot ſuſpendi, partem Viennam adductos, gladio percuti, iubet. Hamburgi arx, per eoſdem dies, in poteſtatẽ venit, iamque Auſtria propè omnis ad obſequium redierat, neq; enim Vladiſlaus, quæ extra regni limites à Mathia capta erant, defendere curabat, domi ſuarum rerum ſatagens, & Hungarorum præſidia paſſim dilabebantur.

Sub finem huius anni, inſtituto Turoni colloquio, cum Flandris quoque tranſactum eſt, his ferè conditionibus. Flandri, Romanorum regem, legitimum filij tutorem agnoſcunto, quingenta ipſis aureorum millia pendunto, captiuos ſine precio dimittunto, arces & munimenta manu capta reddunto. De Philippo Cliuenſi conuenit, vti proximo regum colloquio decerneretur. Is à pacis conſilijs auerſus, Scluſæ arces, quas occupauerat, munit, & cętera bello idonea parat. Flandrorum quorundam opibus fretus, quos pacem initam minùs approbare ſciebat. Cordæus verò ad primam pacis mentionem, ex Flandria in Arteſiam, atq; inde ad regem in Galliam abierat. Hiſdem diebus Albertus Saxoniæ princeps, quem Maximilianus in Belgio rebus præfecerat, cum exercitu quinque millium in Flandriam mouit, vti regis vicem, prouinciæ ciuitates in fidem reciperet. Cortraci dato à ciuibus iuramento, præmiſſis Toraltum & Vvinendalium copijs, Brugas profectus, cum ſummis honoribus excipitur, & ciues habet obſequentes. Inuitatus ad publicum epulum, poſtquam illi in verba iuràſſent, non ſumpto cibo, Damum eodem die pergit. Gandauiũ inde cum copijs ꝓfectus, obuios habuit legatos, qui non niſi cum quingentis vrbem ingredi poſſe dicerent. Id vel infra dignitatem eſſe putans, vel ad alias res vocatus, in Brabantiam abijt, relicto illic cum parte copiarum Naſſouio, cui Gandauienſes benignè ſatisfecêre. Ne verò noui motus, in vrbe maximè populoſa, exiſterent, neque magiſtratus innouatur, neque edictum de moneta (id quod

Pax Flandrica.

1491.

Alb. Saxo Flandros in fidẽ ſuſcipit.

quod alijs in locis factum) promulgatur. Circa hoc tempus Philippus princeps, prima aurei velleris comitia, Mechliniæ tenuit. Adlecti sunt, in locum illorum qui decesserant, Fridericus Rom. Imperator, Henricus Anglorum rex, Albertus Saxoniç dux, Eberhardus Vvirtembergicus, Christophorus Badẽsis, Henricus Vvithemius, Petrus Lanoius, Claudius Nouocastellius, Ioannes Egmondanus, Carolus Croyus princeps Chymaius, Guilielmus Croyus Cheuriæ dominus, Hugo Melunensis, Ioannes Gruningensis & Iacobus Lucemburgicus. Interim Maximilianus, cùm apud patrem nihil impetraret, cui satis esse videbatur, Austriam recepisse, reliquos Germaniæ principes, de auxilijs, ad continuandum in Hungaria bellum, sollicitabat. Hi præferendam bello pacem, neque lacessenda regis arma, qui & Christianus & socius sit, neq; postremus inter Septemuiros Imperij Electores censeatur. Ipse etiam nouitate regni, & domesticis negociis occupatus, fraterno prçtereà bello implicatus, pacem vrgebat, quæ, post lõgam disceptationem, ad hunc modum facta est: Vti pacta conuenta, quo tempore corona redimebatur, inita, restaurentur. Vladislao sine prole moriente, regnum ad Austriacos deuoluatur. Maximiliano, in belli expensas, centies mille nummûm numeretur. Regis titulus vtriq; relinquatur; summi honores, vti sunt duumuiratus, Palatinatus, & cætera eiusmodi munia, ex vtriusque consensu tribuantur: eosdem vterq; socios amicosq́;, eosdem inimicos atque hostes habeat; iure societatis vterque alterum iuuet; Germanus ac Hungarus eodem loco habeantur; nemini ex his fraudi sit, ad Maximilianum defecisse. Hæc vbi domum legati attulêre, parùm abfuit, vti à populo trucidarentur, non pacem illam, neq; fœdus, sed iniquissimam esse seruitutem, clamante.

Prima Ordinis Comitia Philippi.

Pax cum Vladislao fit.

Dum hçc in Pannonijs aguntur, apud Flandros Rauẽsteinius, cum agnato Cliuensi principe, in armis adhuc erant; & Brugenses, Cliuensis maximè authoritate adducti, nouam seditionem moliebantur. Adcurrit statim Nassouius, omnesq́; viarum aditus obsidet. Illi breui admodum tempore, ad inediam redacti, veniam ab eo non sine multa impetrarunt: quatuor enim pensionibus, centena quinquagena aureûm nummûm millia, exolvisse proditum est. Sexaginta seditiosorum primi, in vincula coniecti, ex ijs sedecim gladio percussi, inter quos Georgius Picauerus fuit, reli-

Nassouius Brugẽses compescit.

qui auro vitam redemêre. Cliuensis inde, ab omnibus propè relictus, vxorem iuuenculã ad regem Galliæ mittit, quæ tertio mense quàm abierat, nauigio ad ipsum redijt, cum trecẽtis tãtum militibus, & aliquanta pecunia, plures ꝓpediẽ copias vẽturas nuncians.

Inter hæc Albertus Saxoniæ dux, in Hollandia & ditione Vltraiectina, nouos belli intestini fomites opprimit, & Ioannem Montfortiorũ regulum, ad obsequium redire cogit. Frisios item, qui Harlemum frequentes conuenerant, vti in Flandriam ad Cliuensem transmitterent, compescit. Nassouius verò, Ardemburgum ingressus, (id mille passus à Sclusa abest) circiter anni eius finem, & sequentis initio, multa quotidie faciebat cum vicino hoste prælia, donec ineunte vere, cùm sine stipendio militem ijs locis ægrè retinere posset, discessit, præsidio quingentorum Damæ relicto. Cliuensis eius discessu non nihil recreatus, bellum continuabat, & auxiliares Gallorum copias operiebatur, sed id frustrà fuit, nemo enim venit. Gandauienses verò (publicone an priuato quorumdam cõsilio incertum) pacem, cum principibus pactam, non satis sanctè coluêre, sed Cliuensem viris, pecunia, & commeatu iuuêre. Albertus igitur, rebus in Hollandia compositis, in Flandriam ire maturauit, totamq; belli molem in Cliuensem transtulit; Sclusa obsidione cincta, omnibusq; itineribus, quibus ea adiri potest, terra mariq; obstructis. A primo Iunio, ad finem Septembris, tenuit obsidio. Iamq; non viribus tantùm inferior Cliuensis, sed annonæ insuper difficultate pressus, cuius ex antè conuecto non magna copia iam deficiebat; ex eo fames primùm, atq; ex fame morbus intus increbescebat, foris verò oppidum, & arces, assiduis tormentorum ictibus quatiebantur. Igitur, extrema necessitate coactus, Cliuensis ita transegit, vti oppidum cum minori arce traderet, maiorem teneret, quoad cum Maximiliano in gratiam rediisset, interim quietem ageret. Ità valido præsidio ea loca sunt communita; Damę verò quingenti denuò Gerui collocati. Attrebatum dein, prima Artesiæ vrbs, quatuor iuuenum opera, in Maximiliani potestatem redijt, qui, Gallorum imperia pertęsi, vrbem prodidêre. Hi nocte illa excubias agentes, subeuntibus per tenebras quibusdam præfectis, cantillantes, inuadendæ vrbis opportunitatem & tempus significabant, dolo iam antè composito. Itaq; ad quintum Idus Nouembris, vrbs munitissima occupatur & diripitur,

Saxo in Batauis rebelles domat.

1492.

Sclusa obsessa.

Attrebatũ Artesiæ metropolis.

ripitur, quæ armis ad obſequium cogi non niſi longo tempore, maximaq; cum difficultate potuiſſet. Vinum, quod in foro venale erat, à militibus epotum, non perſoluto precio. Sunt qui & proditorum ædes, ac fortunas omnes, prædæ ac direptioni fuiſſe affirmant. Ea verò Gallorum inuidia apud ciues fuit, vti hanc rerum ſuarum iacturã, quàm illorum imperia & contubernium, ęquiori animo tulerint. Sunt enim inueterata ferè inter vicinas gentes & conterminas odia, propter crebras ex vicinitate contentiones & offenſas, eaque eſt hominum conditio, vti non tàm iniurias ipſas, quàm à quibus illę proficiſcantur, conſiderent. Ex vrbe ciuitatem (ita arcem cum munitiore vrbis parte vocant) occupare, non magni negocij res fuit, quòd eam Carcaluètus quidam negligentiùs cuſtodiret, qui ſi defenſionem paraſſet, auxilia ex vicinis locis habere potuiſſet. Qua de re, & quòd claues cuidam ex ſuis crediderit, malè audiuit poſteà. Ipſe in hoſtium poteſtatem venit. Non multò pòſt Maximiliani miles, Ambianum, Picardiæ ciuitatem, de nocte profectus, fortunam tentauit, ſed diſpari euentu; nam fœmina quædam, audito ſtrepitu, vicinos excitauit, hinc ad arma conclamatum eſt, & qui venerant, detectas eſſe inſidias videntes, re infecta, diſceſſère.

Attrebatum captum.

Ambianum fruſtra tentatum.

Dum hæc apud Belgas geruntur, Maximilianus principes aliquot Germanię, atq; ordines Imperij, Conſtantiam ad ſe vocauit, cum quibus grauiter de Caroli regis iniurijs conqueſtus, auxilia ipſorum flagitabat, quibus contumeliã non ſibi tantùm, ſed Germanis omnibus factam, vltum iret. Principes verò, quòd patrem eius viderent minùs ad hoc bellum eſſe animatum, nec ipſi de ſe quidquam promittebant, ſed ad pacem, cum Gallo faciendam, magis inclinare videbantur. Igitur Maximilianus, cum Heluetiorum legatis, hac de re agere cœpit. Hi Pontificis Maximi id eſſe munus reſpondent, vti ſi contra ſacros Canones regem feciſſe putet, ſacris ipſum prohibeat; quod vbi ab illo factum fuerit, & reliqui principes atq; ordines arma ſumpſerint, tum ſe quoq; pro ſua parte in officio futuros, ſolos nihil poſſe. Ita Maximilianus huius belli cõſilia tum relinquere coactus eſt. Cumq; & Galli & Flandri, cæteriq; Belgæ, longi belli tædio laborarent, de pace inter vtroſque agi cœptum, miſſiq; ab Imperatore Friderico, Electore Palatino, & Heluetijs legati, eam procurabant. Cum his congreſſi Petrus

Auxilia Maximiliano negata.

trus Borbonius, Princeps Auratius, Philippi duo, Cordæus & Cominæus, regem promisere omnia Artesiæ loca, quæ tenebat, Philippo principi redditurũ. Ea post Odomarifanum & Attrebatum iam recepta erant, Hesdinũ, Aëria, & Bethunia, ciuitates. Ita quo tempore atrocius bellum exarsurum multi putabāt, pax facta est.

Pax cum Carolo Gallorũ rege.

Hoc anno milites aliquot, ex eorum numero, qui sub Mathia assiduis bellis cõsueti, pacem ac otium ferre non poterant, in Austriæ ac Morauiæ finibus, munimenta quædam excitauerant, vnde vicinum agrum rapinis & incendiis diuexabant. Eos Fridericus obsideri iubet, qui, deiectis latibulis, fuga euasêre; ab Austriacis proceribus, alij alio loco, aut cęsi aut capti: omnes mala morte periêre. Viennenses trecentos ex illis suspendêre. Eitzingerus, quos nactus est, in fornaces, quibus calx decoquitur, conijci iussit. Ita tunc Austria omnis, ab ea hominum sentina, repurgata est. Hinc Imperator, ad Ratisbonam Imperio restituendam, animum adiecit. Circa hæc tempora Carolus Gallorum rex, iam antea sæpè ab Italis quibusdam, tum verò à Ludouico Sforcia extimulatus, bello regnum Neapolitanum inuadere, Apuliamq; & Siciliam ex Andegauensium iure sibi asserere meditabatur. Id bellum cordatissimi quiq; dissuadebant, quorum consilia ille aspernatus, assentatorum voces admittebat, magnam in ea expeditione immortalis gloriæ materiam fore prædicantium, quòd subiugatis, quas dixi regionibus, facilis esset in Epirum transitus, vnde Græciam omnẽ, Turcarum tyrannide, liberare posset. Ludouicus verò Sforcia, Ioannem Galeacium agnatum suum, Mediolani ducem, imperio exuere parans, cum Alphonsi Arragonij opes timeret, cuius soror Galeacio nupta erat, regem sibi oportunũ ratus, hoc bellum maximè vrgebat, opemq; suam atq; operam liberaliter pollicebatur. Igitur rex, iam decreta expeditione, vti pacata omnia domi relinqueret, fœdera pacemq; cum vicinis regibus ac principibus, facere statuit. Imprimis verò Ferdinandum Hispaniarum regem, ne agnatis suis Arragonijs opem ferret, Perpenniano vrbe & Ruscinonensi agro restituto, conciliauit; quæ loca, Ioannes eius pater, Ludouico Vndecimo oppignorauerat, bello Celtiberico. Cum Philippo pacem anteà factam diximus, eius patrem vti & ipse & Sforcia æquiorem haberent, de matrimonio inter ipsum & Blancam Mariam, Galeatij ducis filiam, ijs diebus agi cœptum.

Gallorum rex Neapolim inuadere cogitat.

1493.

Maximiliani cũ Blanca Maria Mediolanensi matrimonium.

Hac

Hac affinitate, Ludouicus aditum ſibi ad Mediolanenſe imperium præſtruere conabatur, neq; enim affirmare dubitabat, ſe fratri Galeacio iure præferri debuiſſe, quod etſi natu minor tamẽ ex patre iam duce, non priuato, vti illum, eſſe natum, qua in re Cyri regis exemplũ pro ſe adducebat. Quin de fratre etiam eiuſq; filio iaciebat, neutrum in Ducum numero habendum eſſe, quod deuolutam ad Romanum Imperium ditionem, ſine authoritate Cæſareæ maieſtatis vſurpaſſent, quam quod Ioannes Galeacius iam confirmari ſibi petat, id ſerum eſſe, neq; enim Cæſarem conferrè quippiam alicui ſolere, qui iam ante aliis idipſum referat acceptum, his de cauſis, impetrato diplomate, legitimè regnaturũ. Hæc ille animo agitans, ita conſilia ſua adminiſtrabat, vti à Venetis, cæteriſq; Italiæ principibus, non planè perſpicerentur. Erant enim quibus perſuaderi non poterat, ſeriò id agi, vti Carolus in Italiam tranſiret, Ferdinandus verò & Alphonſus eius filius, quorum màximè intereat, minimè dubitabant, quin propediem Rex ab illo alienus redderetur, neque ipſi fideret, qui noua affinitate Maximilianum tot tantiſque de cauſis Gallico nomini infenſum ſibi conciliaret. Miſerat verò Ludouicus celebrem admodum legationem in Gallias, cuius princeps, Ioannes Franciſcus Sanſeuerinas, Gaiazi Comes, multis promiſſis regem exhortatus, animũ gloriæ cupiditate inflammatum, ita ad hoc bellum confirmauit, vti omnia aliorum conſilia ſurdis auribus præteriret. Igitur & in Galliis idonea futuræ expeditioni parari iuſſit, & miſſis per omnẽ Italiam legatis, principum animos ſibi conciliare nitebatur, qui in annum proximum parari bellum audientes, cum tantò ante conſilia ſua aperire nollent, dubia legatis reſponſa reddidêre. *Lud. Sfortiæ callida conſilia.*

Inter hæc Imperator Fridericus, pace iam in Auſtria ac reliqua Germania parta, graui morbo laborare cœpit Lintij, quem nimio melonum eſu auctum eſſe nonnulli meminêre. Alterum illi crus ſphacelo affectum, per eoſdem dies ex medicorum cõſilio reſectum erat. Id cum inſpexiſſet, quęſiuiſſe ferunt, quid inter Cęſarem & quemuis ruſticum intereſſet? mox verò ſubieciſſe; ruſticum ſanum, ægroto Cæſare, longè eſſe feliciorem. Nõ multò pòſt rebus ex vltima voluntate conſtitutis, obiit, decimotertio Calendas Septembres, anno ætatis octauo & ſeptuageſimo, poſt ſuſceptam Imperij curam tertio & quinquageſimo, quo Cæſarum ne- *Fride. moritur.*

 mo poſt

mo post Augustum diutiùs imperauit. Princeps fuit bonus, Ecclesiæ ac reipublicæ amans, consilij moderati, & ingenij adeò sagacis, vti ab Italis dictum sit, haud facilè cuiquàm esse latebrosum eius pectus introspicere. Repræhenditur in eo pecuniæ studium, quod Hungaricam coronam diutiùs retinuerit, neque filio necessaria vbique suppeditauerit. Sed non defuisse prudentissimo Principi suas causas facilè intelliget, qui sumptus Ladislai nomine factos, aliasq; difficultates, quibus per omnem vitam implicatus fuit, considerare volet. De Maximiliano fieri potest, quod non omnia eius bella necessaria esse duxerit, effusamq; eius liberalitatem, qua ad multorum vsque reprehensionem preditus fuit, moderatione aliqua indigere perspexerit. Certè qui domesticè ipsum nouêre, vti frugalitatis ac continentiæ laudem illi tribuunt, ita hospitalitatis non adimunt, eaque temperantia vixisse affirmant, vti neque sua profuderit, neque aliena inuaserit. Filios ex vxore, quam vnicam habuit, sustulit Christophorum, Ioannem & Barbaram, qui in prima pueritia obiêre, Maximilianum & Cunigundim, quæ Alberto Bauariæ Duci nupta, mater fuit Guilielmi Ernesti ac Ludouici principum. Corpus eius Naopolim delatum, apud voxem conditum est. Paucis diebus post Turcæ ad nouem millia per Croatiam in Carinthiæ & Carniolæ fines irruêre, adducti (vti ferebatur) à Bernardino Frangepano Venetorum legato, quo illos ab obsidione breuiæ ciuitatis auerteret. Igitur ad Iuliam vsq; & Petouiam populabundi, ingentemq; hominum pecudumque ac aliarum rerum prædam secum abigentes, obuios habuêre Hungaros & Croatios, cum quibus commissa pugna superiores, quinque millia occidêre. Maximilianus verò contracto quindecim millium exercitu, mira quadam celeritate victores assecutus, multis in fuga occisis, prædam omnem recepit, & prouinciarum limites ab hostium metu liberauit.

Impe. Friderici liberi.

Maximil. Cæsa.

Turcas ex Croatia profligat.

AVSTRIA-

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER VNDECIMVS.

ARGVMENTVM.

MAximilianus Cæsar, percusso cum Vladislao fœdere, & facto de Hungarici regni successione pacto, secundas cum Blanca Maria Sfortia Oeniponti nuptias celebrat. Hinc Carolum Egmondanum sibi aduersantem debellaturus, in Brabãtiam descendit. Carolus Gallorum rex, Neapolitanum regnum, quod iam dudum animo inuaserat, à morte Ferdinandi occupat & Alphonsum pellit. Cæsar de cohibenda Turcæ violentia, & impediendis Galli conatibus, consilia agit. Eberhardum VVirtembergicum Ducem creat. Carolus in Galliam reuersurus, à confœderatis ad Tarrũ amnem cæditur, & Ferdinandus Aragonius à suis Neapolim rursus introducitur. Sigismundus Archidux Aust. è viuis excedit. Cæsar in Italiam proficiscitur & Friderico Aragonio regnum Neapolitanum confert. Rès Pisanas ex sententia componere nequiens, in Germaniam redit. Pontifex Vrsinis bellum infert. Carolus rex Galliæ moritur. Belli Heluetici initium successus & finis enarratur. Ludouicus Carolo in Gallia succedens, Mediolanum primùm, Sfortia eiecto, deindè etiam Neapolim inuadit. Carolus V. nascitur. Philippus per Gallias in Hispaniam pergit. In agro Spirensi tumultuantur rustici. Galli cæduntur & ex regno Neapolitano propulsantur. Inter Palatinos & Bauariæ Duces, de Georgij Diuitis hæreditate graue exoritur bellum. Cæsar Palatinum magna ditionis parte exuit; supplici ignoscit, & pacis conditiones præscribit. In Geldriam indè mouens, Carolo Egmondano, nouis semper rebus studenti, frænum inijcit.

REVERSVS Viennam Maximilianus, legatos in Hungariã ad Vladislaum misit, cum quibus ab eo aduenêre, Agriensis præsul, & Nicolaus Bamfij. Hi Imp. Friderici exequijs interfuêre, quæ per eos dies, magnifico apparatu, celebratæ sunt. Quid inter ipsos actum sit, vulgò non innotuit. Pax ac fœdus denuò instauratum putabatur, cuius summa erat: vti Maximilianus Vladislao, quòd cognatus esset, regnum permitteret, retento successionis iure, si absq; prole mascula decedere ipsum contingeret. 1494.

Initio anni nonagesimi quarti, inter medios belli apparatus (nam in proposito persistebat Gallus) è viuis abiit Ferdinandus Aragonius, Neapolitanorum rex, hæredem relinquens Alphonsum filium. Ludouicus verò Sfortia, vti rem suam stabiliret, præter Gallicam expeditionem, Cæsaris nuptias, de quibus su- *Ferdi rex Neapolis obijt.*

pra dictum, maximè vrgebar. Non probabantur illę plerisq; Germaniæ principibus, quod Sforciarum ac Vicecomitum familia, Austriacæ veteri & tot maiorum imaginibus auctæ prosapię, impar esset, videreturque Cæsar dote magis quam genere adductus, eam affinitatem inire. Ludouicus enim præter ornamenta, quæ ad quadraginta aureûm nummûm ducalium millia æstimabantur, quadringenta millia dotis nomine, certis pensionibus daturum se receperat. Itaq; Blanca Maria, cum amplissimo comitatu, Oenipontum deducta est, vbi postridiè Idus Martias nuptię celebratæ sunt. Eas luculenta oratione condecorauit, Iason Mainus Eques Romanus, Iureconsultus ætatis suæ doctissimus.

Blanca Maria Cæsari nubit.

Iason Mainus.

Æstatis initio, Cæsar cum noua nupta, per Vindelicos Sueuiamq; profectus, secundo Rheno Coloniam, atque inde in Brabantiam descendit, vbi decreto in Carolum Geldrensem bello, militem quæque alia vsui essent parat. Is enim Gallorum opibus fretus, multa turbauerat. Cùm verò promissa ab iis auxilia nusquã apparerent, neque domesticis viribus satis fidendum esse videretur, Carolus in Lotharingiam priùs, dein ad Cæsaris coniugem se contulit, fidem eius ac intercessionem implorans, qua deprecante, supplici potestas facta, ijs in locis agendi, cum spe ditionis recuperandæ, si quid in eam iuris habere inueniretur. Eius rei disceptatio ad quatuor Rheni Electores (ita tres Ecclesiasticos & Palatinum vocant) delata, eum finem habuit; vti Carolus Geldriæ imperio ac titulo abstineret, Egmondæ regulus diceretur, quod extincta in Renato circa annum supra mille trecẽtos septuagesimo secundo veterum Comitum prosapia, Arnoldus postea & Adolfus, is qui ad Tornacum cæsus est, etsi eam prouinciam occupauerint, nullum ramen cuiusquàm Imperatoris adsensum habuissent. Carolus verò ex Brabantia dilapsus, & à ciuitatibus nonnullis receptus, suas irerum vires confirmare studuit, quæ res aliquot adhuc annos inquietam habuit Geldriam, vicinasque ei ditiones.

Carolus Egmõdanus Geldriæ regulus.

Nunc verò ad res Italicas conuertendus est sermo, de quibus admonendum esse lectorẽ putaui, nos in annorum ratione, Italos hic sequi, non Gallos, qui hanc regis sui expeditionem in annum præcedenrem retulêre, quam scriptorum in re tam nobili discrepantiam mirari quis possit. Cùm Italis verò Germani pleriq; conueniunt. Ferdinando (vti diximus) mortuo, Alfonsus eius filius,

Alfonsus rex Neapolis.

bellum

bellum à Gallo imminere videns, Pontificem ſibi conciliare imprimis adnitebatur, qui iam ad Gallicas partes procliuior eſſe videbatur. Fit inter ipſos fœdus, & Alfonſo iura regni attribuuntur. Tentatur & Ludouicus Sfortia, vti relicto Gallo, illis ſe coniungeret. Is verò, dubia ſpe oſtenſa, rem cœptam vrgebat, miſſoque in Gallias legato, Galeacio Sanſeuerinate, genero ſuo, regi author erat, vti & ipſe Pontificem ſibi æquiorem redderet. Miſſi igitur in Italiam oratores regij, Florentinos primùm, ac Petrum Mediceũ, reipublicæ primatem, in ſuas partes ſollicitant. Cumq; nihil certi reſponderetur, Romam profecti, Pontificem multis magniſque promiſſis onerantes, priſca Galliæ regum in ſedem Apoſtolicam ſtudia, obſeruantiamq;, contra Arragoniorum iniurias, & contumaciam extollebant. Pontifex, tres iam Arragonios reges, à maioribus ſuis confirmatos eſſe, reſpondet, à quorum inſtituto diſcedere ſe iniquum videri. quod ſi Gallorum rex potiori iure Neapolitanum regnum ſibi deberi contenderet, legitimæ diſceptationi locum eſſe, quod in diplomate expreſſum ſit, ita regnum Alfonſo concedi, vti ne cuiuſquam iuri derogetur. Itaque armis eccleſiam, cuius id regnum eſſet, turbare deſiſtat, iure experiatur. Id & iuſtũ eſſe, & ex eius dignitate, cuius maiores, ob ſumma in rempublicam Chriſtianam merita, Chriſtianiſſimorum cognomen ſibi peperiſſent. Hæc multis à Pontifice demonſtrata, Carolum nihil mouere potuerunt. *Carolus Gallorũ rex Italiam ingreditur.* Igitur Lugduno Viennam profectus, Petro Borbonio totius regni ſummam, Admiralio Picardiam ac Normandiam, atque alijs alias prouincias, per ſuam abſentiam gubernandas, attribuens: reliqua totius Galliæ nobilitate comitatus, ſuperatis Alpibus Cottijs (Genebræ montem vocant) ad quintum Idus Septembris Aſtam venit. Ibi ei præſtò fuerunt, Ludouicus Sfortia cum vxore, & Hercules Eſtenſis, Ferrarienſium princeps. Aſtæ rex, aduerſa valetudine tentatus, ſubſtitit, & poſt menſem, recreatis viribus, Papiam mouit, vbi Ioannem Galeacium, grauiſſimo morbo laborantem, inuiſit. *Ioannes Galeacius moritur.* Inde Placentiam vbi veniſſet, de illius obitu nuncium accepit. Ludouicus verò, qui eò regem ſecutus erat, Mediolanum aduolans, rei ſummam in ſe recepit, etſi ex duce filius ſupererat. Rex arrepto per Flaminiam itinere, exercitũ illum aſſecutus eſt, quem ſub Eberhardo Obigneo Scoto duce præmiſerat. In itinere omnia illi ſecũda euenêre: nam Petrus Medicæus,

dicęus, qui antea cum Alfonso sentire videbatur, Gallicæ potentiæ metu, alijsq; rationibus inductus: mutato consilio, fide publica accepta, regi obuiam profectus, cum eo in gratiam redijt, traditis aliquot munitis reipublicæ locis; quam rem ægrè ferentes Florentini, arma arripuêre. Id indignatus rex, Pisanos de impotenti illorum dominatione querentes, liberos esse iussit. Pòst cum exercitu vrbem ingressus, duras quasdam conditiones proposuit quidem, sed multitudinem veritus, neq; ab animis neq; ab auxilijs imparatam, fœdus cum ijs ac amicitiam fecit. Hinc pręsidio Senis collocato, in agrum Romanum duxit. Alexander verò Pontifex, animi dubius, primùm vrbem defendere in animo habens, Ferdinandum Calabriæ ducem, Alfonsi filium, cum copijs ad se vocauit: mox à Gallicis proceribus, nihil aliud regem, quàm transitum petere persuasus, admittere eum in vrbem, eiusq; fidei sese committere, statuit. Itaq; pridiè Calendas Ianuarij, rex cum omni exercitu armatus, porta Flumentana vrbem ingressus est: eadem hora Ferdinando cum suis per Latinam, exeunte. Pontifex animi anxius, in arcem Angelicam sese cum paucis recepit, vnde post percussum cum rege fœdus, in Vaticanum redijt.

Carolus cũ Florentinis fœdus facit.

Carolus Romã venit.

1495.

Inter hæc apud Neapolitanos varij animorum motus erant, multiq; Alfonsi mores, vitamque & vitia exosi, ante regis aduentum, eius partes sequebantur. Igitur ille simul atque filium Roma digressum audiuisset, sua ipsius conscientia, suorumque odio implacabili motus, abdicare se regno, & filium rebus imponere statuit, ea mutatione futurum ratus, vti subditi, veterum offensarum obliuione inducta, filij cętera egregij auspicijs in officio contineantur. Atq; ita, nondum exacto suscepti regni anno, quatuor triremibus, regia supellectili onustis, in Siciliam trepidè profugit. Carolus, quinto Calendas Februarij Roma egressus, quosdam ex suis præmisit, qui Montem S. Ioannis, oppidum munitissimum, vi expugnantes, multa passim loca deditione in suam potestatem redegêre. Ferdinandus enim, etsi Neapolim profectus, nomen regis, dignitatemque assumpserat, Gallorum progressum impedire minimè poterat, deficientibus passim, & regis potestati sese permittentibus oppidis. Quare cùm, post Capuam & Auersam, Gallis traditas, Neapolitani quoq; legatos ad Carolum misissent, Ferdinandus cum Friderico patruo, reginaq; aui vidua, & Ioãna filia, in insu-

Alfonsus regno se abdicat.

in insulam Ænariam nauigauit, vrbem identidem respiciens, & Psalmographi regis versum ingeminans: quo ille superuacuam vrbis custodiam cecinit, quæ à Deo non seruatur. Ita Carolus ad nonum Calend. Martias vrbem victor inuectus est, magno felicitatis ac raro exemplo, rebus supra votum fluentibus. Arces, quæ Ferdinandi præsidijs tenebantur, paucis diebus se dedidêre. *Carolus Neapolim occupat.*

Dum hæc in Italia geruntur, Maximilianus Cæsar, sub veris initium, ex Belgio in Germaniã reuersus, Vvormatij celebri vangionum vrbe, conuentum principum aliorumq́ue Imperij ordinum egit. Aderant præter ipsos, Hispaniæ regis, Venetorum, Mediolanensis, ac Montisferratensis, aliorumq; externorum principum legati. In hoc conuentu duæ maximè res proponebantur: de inhibenda Baiaserhi Turcarum tyranni violentia, ne is in peniriora Germaniæ loca penertaret; deq; Caroli regis conatibus, quibus obuiam iri debere, qui Senis, Pisis, atque alijs in locis contra vetera Imperij iura attentarer, ac Rom. Ecclesiæ ditionem inuaderet, quæ ab eo fieri Cęsar permittere nõ debetet. His vti in tempore occurri, bellumq́ue ex dignitate geri possit, ante omnia concordiam domi stabiliendam, dein pecuniam, belli neruum, publicè colligendam. Itaq; de pace per Imperium seruanda statutum est, & tributum perexiguum in singula capita imperatum, quod proximo quinquennio exigeretur. Ea verò res, ob principum inter sese ac ordinũ variantes sententias, effectu caruit. Actum etiam est de iudicio Cameræ Imperialis, & instaurara est dicendi iuris forma, saluberrimo consilio. In hoc ipso conuentu Cæsar Eberhardum Barbatum Vvirtembergæ Comitem, virum magnis virtutibus, multisq; in rempublicam meritis insignem, primũ ex illa prosapia ducem creauit, Vvirtembergæq́ue ac Teccæ insignibus & titulo donauit, consentientibus quotquot aderant, & applaudentibus Imperij principibus; apud quos, ob animi celsitudinem probitatemq́;, consiliorum item ac rerum ģerendarum dexteritatem, aurhoritate pollebat, & nonnullis, solo nomine minor, potenria ac opibus præeminebat. *Comitia Berbetomagi.* *Baiasethus Turcorũ Imperator.* *Eberardus Barbatus Vuirtemberg. Dux.*

Inrerim Carolus Gallorum rex, victorię cursum secutus: paucis diebus per suos Apuliam omnem, prærer Brundusium & Callipolim ciuirares, Calabriam irem, paucis admodum locis exceptis, occupauit. Eius verò potentia & felicitas omnibus Italiæ regulis *Caroli fælicitas multis formidolosa.*

Consilium malum consultori pessimum.

gulis nimia esse ac intolerabilis visa: & Ludouicus Sfortia, qui, ne ab Arragonijs & Petro Medicæo impediretur, ipsum in Italiam adduxerat, omnia illi prona esse videns, ne arma in se conuerteret, timere cœperat, neq; enim ab initio regem eò progressurum crediderat. Igitur & Ioannis Galeacij obitu, ac Arragoniorum aduersa fortuna voti compos, & metu solutus, ne quid à rege periculi existeret, vti eius conatibus officeret, clàm animo consilia dudum agitabat. Idem propè timor & Veneros incesserat, qui etsi ab initio regem tàm potentem alpes transire ex vsu reipublicæ non esse perspicerent, obiectis tamen maioribus, quàm quæ euenêre, difficultatibus, citò in Galliam rediturum rati, à partium studijs immunes sese continuerant: nunc ipsum videntes non in Campania & Apulia tantùm, sed in Pontificia quoque, ac Florentina ditione opportunis locis, præsidia satis firma habere, maiora rerum momenta concepisse intelligebant. Pontifex item, Ferdinandus Hispaniarum rex, & Cæsar, nimis secundas Galli res, non sine causa, suspectas habebant. Igitur procurante imprimis, & ad omnem occasionem aduigilante Ludouico, de fœdere inter ipsos faciendo agi cœptum, De Ferdinando in fœdus assumẽdo, difficultas ea adferebatur, quòd is commodorum ratione adduct⁹, Carolo obnoxium se fecisset. Eam Ferdinandus sublatam esse omnem interpretabatur, quod in obligationis diplomate expressum erat: nulla ipsum re teneri, qua Pontificis iuri quidquam derogaretur, eaque lege arma pro Arragonijs sumere prohiberi, si Carolus regnum Neapolitanum, potiori iure ad se spectare, demonstrasset. Iam verò armis ipsum, non iure agere, neque Pontifici auxilia, contra iniustam ipsius vim postulanti, negari posse. Itaq; mense Aprili Venetijs, quò omnium legati pridem conuenerant, ictum est fœdus inter Pontificem, Cæsarem, Hispanum, Venetos ac Mediolanensem. id ne antea fieret, in causa fuerat Caroli celeritas, & quod Philippus Comminæus illius legatus, seorsum cum Venetis, per eos dies, multa agitaret. Fœderi prætendebatur communis omnium defensio; sed occultius consilium erat Aragonios iuuare, reliquos Italiæ regulos in fœdus adsciscere, Cæsari ac Hispanorum regi, ad bellum in Galliam mouendum, pecuniam decernere, vti Carolus, ad sua defendenda reuocatus, Italia excederet. Hanc illorum societatem, contra se initam, vbi intellexisset Carolus, suorum hominum

Fœdus contra Carolum.

minum consilijs,& propria quadam cupiditate, in patriam redire statuit. Iamq; Neapolitani pleriq;, Gallorũ, quibus rex omnia regni munia contulerat, impotentiam, moresq; à suis diuersos exosi, veteres dominos, si qua occasio daretur, desiderabãt. Igitur Carolus, Prorege Mompenserio creato, Prosperoq; & Fabricio Columnijs, & Antonello Sabello cum parte copiarum in regno relictis, Romam iter edixit, & susceptis regni insignijs, ac iureiurando à ciuibus exacto, ad decimum Calendas Iunias Neapoli discessit. *Carolus Neapoli discedit.* Romam ire decreuerat Carolus, vti Pontificem in suas partes perduceret, aut si id impetrare non posset, ne hostibus auxiliaretur, persuaderet. Ille verò, præsidio arci Angelicæ imposito, discesserat Oruietum, relicto, qui regem exciperet, Cardinale D. Anastasiæ. Roma per Etruriam ducens, Senas & Pisas interuisit, inde ad Tarrum amnem progressus, obuias habuit confœderatorum copias, *Prælium ad Tarrum fluuium.* cum quibus acerrimo commisso prælio, in tantum periculum se dedit, vti viribus humanis diffisus, ad vota diuorum Dionysij ac Martini opem confugeret. Pugnatum est, obstinatis vtrinq; animis, cæsa tria hominum millia, victoriæ famam vtrique pro se diuulgarunt: plures ex Italis cecidisse ferebantur. A Maximiliano missus, huic prælio interfuit, Fridericus Cappellius, mille equites ac bis mille pedites Germanos ducens. Inde Astam rex, à nemine impeditus, perrexit. Per eosdem dies, Ferdinandus ex Sicilia, in quam abierat, soluẽs, cùm Neapolim propiùs adnauigasset, à ciuibus, ad campanę sonum conuocatis, in vrbem introductus est, inuito Mompenserio. *Ferdin. Aragonius Neapolim redit.* Non multò pòst Columnij, relicto Gallo, ad ipsum defecêre, & Mompenserius, relictis arcibus, cum suis abijt. Obsidebatur interim à confœderatis Nouaria, & Ludouicus Aurelianensium princeps, qui intus erat, annonæ difficultate pressus, *Nouaria obsessa.* missis ad regem nuncijs, auxilia submitti postulabat. Rex Taurinum profectus, frustra ei succurrere tentauit, quòd ciuitas ea nimis arctè & à multis obsidebatur: nam præter Italos, decem Germanorum peditum millia, recèns in sociorum castra venerant, inter quorum duces eminebat Michaël Vvolckenstainius, qui (vti refert Guicciardinus) superioribus annis, Cæsari militans, Odomarifani recuperati, decus suum fecerat. *Michaël Vvolckenstainius.* Hunc à Petraplana Itali vocant, quem Freundspergium hactenus nonnulli sunt interpretati, ego ex manuscriptis, quæ Odomarifanum ab eo captum narrant,

rant, verum nomen restituo. Carolus tandem pace cum Ludouico facta, sub finem Octobris deductis Nouaria suis, in Galliam rediijt: victo quam victori similior. De hac expeditione vulgò dicebatut: Carolum aureo piscatum hamo, nihil præter famam, auræ similem, cepisse. Dum enim fortuna magis, quàm vllo egregio facinore voti compos, oblata vltrò victoria vti nescit, multa multis damna attulit, nullo suo emolumento.

In Carolum dicterium.

Post regis discessum, variè diù pugnatum est, inter Mompenserium aliosq; tribunos, & Ferdinandum Arragonium, qui omnem propè ditionem recepit, eadem facilitate redeuntibus ad ipsum subditis, qua anteà defecerant. Adiuuabat eum non parùm Ferdinandus Consaluus, quem Hispani magnum vocabant, quod cognomen rerum gestarum gloria propriū sibi posteà fecit. Hunc Beticis bellis exercitatum, Hispaniæ rex, Arragonijs auxilio miserat. Cumq; iam Italia Gallorū metu propè liberata, & ab intestinis bellis respiratura videretur, noua iterū dissidia exorta sunt. Florentini enim Pisanorum vrbem sibi ereptam dolentes, armis eam iterum subijcere aggrediebantur. Horum conatibus opponebant se Veneti & Ludouicus Sfortia, veriti, ne hac occasione Carolus aliquando in Italiam reuerteretur. Vtriq; verò pro se vrbem eam imperio suo adiungere contendebant, etsi sedulò id dissimularent.

1496.
Belli Pisani initium.

Inter hæc annus aduenerat post mille quingentos ab orbe redempto nonagesimus sextus, cuius primo die, Antracius Gallorum præfectus, Pisanis arcem, quam Citadellam id est paruam ciuitatem vocant, tradidit, duodecim aureûm nummûm millia pro se, octo pro milite pactus. Eam Pisani, numerata ex sua & amicorum contributione pecunia, acceptam, funditus euerterūt. Cùm autem suis se viribus parùm tutos fore viderent, ne ad Florentinorum imperium redire cogerentur, Pontificis, Cæsaris, Venetorumq; & Mediolanensis simul opem implorabant, à quibus omnibus benignè auditi, beneque sperare iussi sunt, & Maximilianus misso diplomate, libertatem illis confirmauit: quam vti defenderent, Alexander Pontifex literis suis cohortatus est. Vicinæ quoq; ciuitates Florentinorum, pars odio, aliæ & metu, ac reliqui Italiæ reguli, quibus illorum cum Gallis coniunctio molesta erat, sua Pisanis studia ostendebant. Imprimis verò Mediolani princeps, & Veneti non promissis tantùm & consiliis, sed re ipsa iuuabant. Sed cùm

cùm ille ad rem attentior parciùs, hi verò liberaliùs tribuerent, populatium animi vti trutina ſeſe inclinabant in eam partem, quę præponderabat. Cordatiores quoque, & qui non tàm beneficia ipſa, quàm animos tribuentium inſpiciebant, & tàm hos quàm illum nouerant, firmius ſibi præſidium in Venetorum amicitia fore confiſi, ſuæ ciuitatis patrocinium ijs obtulêre, non refragante Ludouico, ſed adhortante potiùs, vti plures in ea re ſumptus non faceret, Venetosq; ac Florentinos inter ſe committeret.

Florentini Carolum reuocant in Italiam.

Hoc rerum ſtatu, Florentini aſſiduis nuncijs Carolum, vti in Italiam rediret, extimulabãt, quod & alijs de cauſis facere ipſe cogitabat, iamq; magnos belli apparatus fieri rumor ferebatur. Territus igitur Ludouicus, quòd non ſatis ex fide pacem ſe cum rege feciſſe, idque minimè ipſum latere nouerat, ſi in Italiam is rediret, proximum ſe periculo ac iniuriis oportunum videns: fidos ex ſuis homines ad Cæſarem mittit, qui eum magnis promiſſis euocarẽt. Apud Venetos quoq; effecit, vti & ipſi aduentum illius vrgerent, conſtituto ad vicena aureûm nummûm millia ſtipendio menſtruo, cui ſummæ altera tricena adijci volebat Cæſar, idque in tres menſes. Id cùm Venetis nimium videretur, Sfortia de ſuo numeraturum ſe recepit, cumq; illum per id tempus ad Atheſim in Tirolenſi agro eſſe accepiſſet, præmiſſis nuncijs Malzium, ſub ipſis alpibus pagum, euocauit, vnde ſub venationis ſpecie redeuntem Bormium vſq; proſequutus, de expeditione in Italiam, deq; tempore & ratione tranſeundi cum illo conſtituit.

Cæſaris & Sfortiæ colloquium.

Sigiſmundi Archiducis mors.

Inter hæc Oeniponti in palatio ſuo diem obijt Sigiſmundus Archidux, Friderici Senioris Auſtriaci filius, ptidie Nonas Martij. Interanea illic in D. Iacobi ęde, corpus in Monaſterio Stirpinenſi, vulgò Stambs vocato, apud maiores conditũ. Huic in prima adoleſcentia deſponſam fuiſſe anteà diximus Radegundim, Caroli Septimi Gallorum regis filiam, Magdalenę ſororem, quę Ladiſlao regi ſponſa fuit; ſed illa ante nuptiarum tempus mortua eſt. Duxit poſteà Eleonoram Iacobi Secũdi Scotorum regis filiam, quę nulla relicta ſobole (nam Volfgangus ex ea natus in cunis deceſſerat) obijt anno octuageſimo. Altera illi vxor fuit Catharina Alberti Saxoniæ ducis filia, quæ marito ſuperſtes, Erico Brunſuicenſi deinde nupſit. Princeps fuit Sigiſmundus prudens, liberalis, ac ſubditorum amans, ad quietem & pacem quàm ad bellũ procliuior.

Heredem reliquit Maximilianum Cęsarem, patruelis filium. Sunt qui eius obitum in annum proximè sequentem referunt, sed quos falli notauit Purschius in suis analectis.

Cæsaris iter in Italiam. Ferdinandi Aragonij mors.

Rebus in Tirolensi ditione constitutis, Cæsar cum parte copiarum in Italiam profectus; in itinere, haud procul Mediolano, de Ferdinandi regis Neapolitani obitu nuncium accepit. Is enim, cùm iam retro labentibus Gallorum rebus, omnia propè recuperasset, subito quodam morbo correptus, nondum exacto ab Alfonsi patris morte anno, decessit. Qui quod filios non haberet, Cæsar, de regno illo ad generum suum, Ioannem Ferdinandi Hispani filium transferēdo, cogitare cœpit, sed Ludouicus eam rem dissuadebat, vti incommodam, & per quam disiuncta societate, Gallorum potentia in Italia vires acquireret. Igitur mutato consi-

Frid. Aragonius rex Neapolis.

lio, Cæsar Friderico regis mortui patruo, successionem regni diplomate comprobauit. Placuit dehinc Ludouico, Pontificisq; & aliorum confœderatorum legatis, vti Cæsar in Taurinos iret, Astam, vnde Gallorum trāsitus ꝓhiberi posset, caperet, Sabaudięac Montisferrati regulos, Imperio obnoxios, à Caroli regis amicitia & commilitio deterreret. Hi à Cæsare, vti in Taurinis aliquò ad colloquium venirent, interpellati, venire neglexerunt, quòd ipsum ab exercitu adhuc imparatum, neque vlteriùs progressurum, neque Astam ijs copiis, quas secum habebat, tentaturum crederent. Ludouicus verò, qui Pisanæ vrbis potiundæ spem nondum

Lud. Sfortiæ cōsilia de Pisanorum re.

abiecerat, ne ea Venetorum imperio accederet, modis omnibus impediendum ratus: Maximiliano author erat, vti Pisas ipse proficisceretur, seq; legitimum eius controuersiæ cognitorem iudicemq; interponeret, quòd ea ciuitas sub veteri iure Imperij teneretur. Ita Florentinos Cęsaris authoritate ac sociorum viribus territos, & à Gallorum amicitia discessuros, neq; illius arbitrium detrectaturos putabat, & si Pisana res illi permitteretur, facilè se & pecunia & gratia, qua apud Cæsarem polleret, voti sui compotem

Cæsaris legatio ad Florentinos.

fore sperabat. Maximilianus comprobato eius consilio, legatos Florentiam mittit, qui dicant, in Italiam venisse Cæsarem; vti pacata illa, expeditionem in Christiani nominis hostem, totis viribus susciperet. Monere igitur atque hortari, vti ad communis patriæ tranquillitatem conseruandam, relicta Gallorum societate, cum reliquis Italiæ principibus se cōiungant, quod si facere non-

dum animum inducere possint, sui interim officij esse, controuersiam ipsorum cum Pisanis componere: itaque æquum videri, vti ab armis abstineant, donec ipse vtrorumq; causam rationesq; diiudicasset: idem se Pisanis quoque iniunxisse, quos obsequentes fore certò confideret. Florentini audita legatione, etsi ex Gallia non satis læta nunciabantur, induci tamen non potuêre, vti ante restitutas sibi Pisas, Cæsari causæ suæ arbitrium permitterent: sed laudata eius præclara voluntate, breui se per legatos cum eo acturos respondent, interim verò præsidia & vires comparant. Ne verò aut causæ suæ diffidere, aut à concordia alieni esse viderentur, vtq; Cæsarem sibi æquiorem redderent, legatos Genuam ad eum misêre, qui Florentinos, pro singulari in eum obseruantia, ipsum admonere dicerent, pacis & concordiæ, quam in Italia stabilire nitebatur, rationem iniri meliorem non posse, quàm vti Pisæ ipsis restituerentur, quæ alioquin causam dare alijs poterant, ad Italiæ imperium aspirandi: neque æquum esse, vti quibus sua essent erepta, antequàm ea restituerētur, cuiusquam arbitrio causam committant. Pisis restitutis, totius causæ cognitionem ipsi, cuius ęquitati fiderent, permissuros, neque communem Italorum inter se concordiam impedituros. Ad hæc cùm post longam deliberationem nihil à Cęsare responderetur, legati, à suis reuocati, abiêre. Ita non tàm Cæsar ipse, quàm Ludouicus, sua spe frustratus est. Neq; enim Florentinos crediderat Maximiliani arbitrium nō accepturos. Veneti verò, etsi Cæsaris arma habebant suspecta, quòd loca quædam occuparant, quæ veteri iure ad Austriacorum imperium pertinerent, cum paucis tamen adesse eum videntes, vti Pisas propiùs accederet instigabant, ita fore rati, vti, si qua Florentinis vel eius authoritate vel iunctis simul armis adimerentur, discedente ipso sibi relinquantur. Quod cùm & Sfortia vrgeret, Cæsar cum sex Venetorū triremibus, & Genuensium aliquot Liburnicis soluens, in Spediæ portum appulit, vnde terrestri itinere Pisas perrexit. Collectis dehinc copijs, (nam terra nonnulli venerant) Liburnum expugnare statuit, maritimum Florentinorum oppidū, ingenio loci, & opere munitum. Id cùm firmum haberet pręsidium, & commeatu Gallicis nauibus subuecto esset instructum, difficile expugnatu videbatur; neque enim propter afflictam tempestate classem, oppugnatio maritima continuari poterat, neque Veneti

Cæsar Liburnū oppugnat.

omnem ex vrbe Pisana militem educere ex re sua putabant. Cùm verò, exorta per eos dies tẽpestate, triremes, quę ad portum erant, affligerentur; & Germani milites, quibus tentoria deerant, frigus durare non possent; Cæsar, aduersa diuûm atq; hominum voluntate, bellum facere negans, Pisas rediit, & quòd Germaniæ res ipsius præsentiam postularent, per agrum Mediolanensem in Tirolim abijt. Post Maximiliani discessum, Ludouicus Pisanę vrbis potiundæ spe deiectus: suas & ipse copias domum reuocauit, solis iam Venetis bello relicto, qui in causa esse dicebantur, ne Cæsar diutiùs illic maneret.

Dum hæc in Hetruscis fiunt, interim Gallici belli reliquiæ in Apulis propè sublatæ sunt, capto à Venetorum classe Tarento, & Friderico vnà cum arcibus restituto. Atq; hæc ferè ad anni nonagesimisexti finem acta sunt. Qui secutus est annus, nouos in Italia

1497. *Alex. Pontifex Vrsinis bellum infert.*

bellorum motus attulit. Nam Alexander Pontifex, oblatam sibi occasionem esse videns, quòd Vrsinæ familiæ principes, rebus Neapolitanis occupatos sciret, eorum ditiones inuasit, & Columnijs idem vti facerent imperauit: quæ res, vix vnquàm consopita Guelphæ ac Gibellinæ factionum odia, denuò excitauit. Accitus in hoc bellum ex Calabria Ferdinãdus Consaluus, Vrsinis pacem petere coactis, Ostiam primo aduentu territam cepit, & triumphabundus Romam inuectus est. Interim qui Gallicæ factionis erant, Ludouicum Sfortiam, nihil tale veritum, & à milite imparatum, aggressi, Nouio oppido, & Bosco castello captis, in eum timorem dedêre, vti Ferrariensium principem, de impetranda à rege Gallorum pace, sollicitauerit. Iamq; in Gallia magni fiebant ad bellum Italicum apparatus, & Ludouicus Aurelianensiũ dux,

Ostia capta.

Astam propediem venturus esse dicebatur. Is verò, etsi omnia ad iter essent parata, & rex negocium vrgeret, alias ex alijs moras nectens, satis ostendit, expeditionem illam non esse sibi cordi; eius rei variæ prætendebantur causæ, inter quas primam esse nonnulli putabant, quòd regem videret infirma valetudine: cui, si absque prole moreretur, successurus, abesse à regno minùs ex re sua esse censeret. Inter hæc, colloquia quædam de pace, cum Hispaniarũ rege facienda, inter legatos haberi cœpta; is enim, Fridericum terra mariq; iuuans, Gallorum classem impediebat, bonamq; Calabriæ partem in potestate habens, id agere videbatur, vti regnum

Neapoli-

Neapolitanum sibi potiùs quàm Friderico assereret. Hunc igitur Carolus, non ob rem Neapolitanam tantùm, sed vti ea occasione confœderatorum societatem viresq́ue distraheret, conciliare sibi adnitebatur. Igitur legatis vltro citroq; missis, induciæ inter ipsos factæ, ad sex menses, quibus cęteros omnes excludi Gallus voluit, pręter Cęsarem, & Henricum Septimum Anglorum regem. Non multò pòst Ioannes, Ferdinandi regis filius, diem obijt, vxorem relinquens grauidam. Ea erat Margaretha Cæsaris filia, quæ acerbo eo casu afflicta, ante pariendi tempus, fœtum edidit minimè vitalem. Publicus ob eam rem luctus per Hispaniam indictus est, & Ferdinandus rex, eiusq́ue regina, in grauissimo mœrore fuère, quibus anteà læta omnia & fœlicia euenerant. Nam post Mauros tota Hispania eiectos: post res in Italia prosperantes, ne induciarum & pacis, quæ sperabatur, fructū percipere integrum possent, clade domestica affecti, incertas rerum humanarum vices sensêre. Atq; vti ferè calamitas alia aliā secum trahit, eodē propè tempore Ioānes Lusitaniæ rex; cui altera illorum filia Isabella natu maxima nupta erat, equo excussus, ceruice fracta, decessit. Ne igitur, sublata cum Lusitanis affinitate, nouæ inter vicinas, & mutuò laborantes odio gentes existerent dissensiones, eadem Emmanuëli posteà regi despōsa est, & de tertia illorum filia, Philippo Belgarum principi iungenda, agi cœptum est. Margaretha verò Philiberto postmodùm nupsit, Sabaudiæ duci. Interim Maximilianus Cæsar paternas ditiones, imprimis eas, quę ex Sigismundi hęreditate ad reliquas accesserant, & quasi auulsa priùs membra ad corpus redierant, perlustrans, cùm ad lacū Acronium venisset, colloquio cum Heluetijs Lindauiæ instituto, id agebat, vti, pace iam per omnem Germaniam conciliata, ipsi quoq; Sueuorum vicinę gentis fœderi subscriberent, eam coniunctionem paci & concordiæ publicæ conseruandæ commodam fore. Id cùm maioris momenti esse videretur, quàm vti statim responderi posset, legati, qui populares suos ab ea societate abhorrere nouerant, tempus concedi postulant, quo ad suos de his referant. Heluetij, re deliberata, nuncios Oenipontum misêre, qui dicerent, ob fœdus domesticum, & priuilegia suæ genti à multis Imperatoribus confirmata, integrum non esse, vti Sueuico fœderi accedant; orare, huius petitionis Cæsar gratiā faciat, aliàs ad obsequia promptos sese exhibituris. Hoc

Induciæ inter Gallorū & Hispanorū reges.

Io. Hisp. principis mors.

Nulla calamitas sola.

Cæsar Heluetios ad fœdera sollicitat.

anno, inter Florentinos & Pisanos induciæ fuêre, erantq; ex Italiæ principibus, qui ad excludendos Gallos, Pisas Florentinis restituendas, eosq; ad communis patriæ defensionem à Gallis dirimendos, hoc modo censebant. Quod cùm proponeretur, Venetorum legati intercessêre, multis rationibus demonstrantes, id beneficiũ apud illos tanti non fore, vti, relicta Gallorum amicitia, cum reliquis se coniungant, contrà verò ex ea virium accessione, faciliorem Gallis aditum, & omnia secundiora fore: quare non beneficijs illos, sed vi & metu ad officium reducendos. His vbi Pontifex assensus est, oportunus ad eam rem visus est Petrus Medicæus, qui illorum & consilijs & pecunijs instructus, in vrbem ingredi conatus est. Non fauit cœptis fortuna: nam pluuia impeditus, cùm tardiùs, quàm constitutum erat, ad vrbem accessisset, repulsus est. Ex ea re magna Florentiæ calamitas exorta, multi ex primoribus vrbis capitali supplicio affecti, pars fuga salutẽ quæsiuêre. Sequentis anni initio, noua iterum de Florentinis conciliandis consilia sunt agitata; qui, missis Romam legatis, satis iam declarabant, si Pisæ sibi redderentur, arma se & opes suas cum cęteris coniuncturos, communisq; patriæ salutem Gallorum societati prælaturos. Vrgebant eam rem Hispaniæ regis ac cæterorum legati, præter Venetos, qui acerrimè contrà tendebant.

Italorum de Pisana re consultationes.

1498.

Hæc dum per Italiam aguntur, Carolus Gallorum rex, ad sextum Idus Aprilis, apoplexia tactus, Ambosæ subitò extinctus est. Eius obitu, quòd prolem superstitem nõ haberet, regnum ad Ludouicum Aurelianensem deuolutum est, ad quem statim aulicus omnis famulatus Plessium sese contulit. Is ab initio suscepti regni Italis, qui Gallici belli metum deposuerãt, imprimis verò Mediolanensium duci terrorem incussit, haud obscuris indicijs ostendens, eius se ditionem, quam, ex auiæ suæ Valentinæ hæreditate, suam esse contendebat, armis sibi vindicaturum. Per idem tempus Eberhardus Iunior, qui, Eberhardo Barbato parruo primo Vvirtembergæ duci, successerat, imperij malè administrati conscientia, siue subditorum, quos infensos sibi putabat, metu, gubernatione prouinciæ abdicans se, Vlmam profugit. Huic Cæsar, in Sueuiam profectus, Henrici fratris filium Vdalricum suffecit, & tutores ei ac curatores dedit, qui rebus præessent, quoad ipse adolesceret, decimum enim annũ nondum excesserat. Cum Eberhardo

Caroli regis mors.

Eberhardus Iunior Vuirtẽbergæ Dux fugit ex ditione sua.

hatdo actum est, ex auctoritate Cæsaris, vti vasis argenteis nepoti redditis, sex florenorum millia quotannis acciperet. Is ad Philippum Palatinum profectus: sexto pòst anno obijt. Vdalrico Cęsar, Sabinam sororis suæ Cunegundis ex Alberto Boïorum Duce filiam, despondit. *Vdalrico duci Cæsar Sabinam neptem iungit.* Inde in Brisgouiam pergens: Friburgi, prima regionis vrbe, conuentum principum aliquot, ac Imperij ordinum habuit, *Conuentus Friburgi.* vbi de Mediolanensis principatus statu, & quo pacto Gallorum conatibus occurrendum esset, multa esse proposita dicuntur. Conuentu soluto, Maximilianus secundo Rheno in Vbios descendens: circa Coloniam exercitum comparat, quo Caroli Geldriæ principis, qui per illius absentiam nouos tumultus excitauerat, contumaciam frangat. Huic Philippus Archidux Albertum Saxonem iam opposuerat, cui Cæsar se adiungens, Echtam *Echta arx capta.* munitissimam arcem, non sine militum suorum clade expugnat, Neostadium item oppidulum, & vicina aliquot loca, partim armis, partim metu ad deditionem cogit. Mox Saxone ad cõtinuandum cum Geldris bellum in castris relicto, Bruxellas ipse ad filiũ pergit. Ibi compositis prouincialium rebus (nam & in Brabantiæ nonnullis ciuitatibus nonnihil turbatum erat) bellum maioribus viribus gerendum, in Geldros decernitur. *Bellum Geldricum.* Interim Albertus, à Guilielmo Iuliacensi adiutus: adulto iam autumno, Stralam oppidum, *Strala capta.* assiduis tormentorum ictibus verberatum, post viginti dierum obsidionem deditione capit. Geldri verò in Hensbergensium agrum & Moërsiorum comitum ditionem, quibus defensor est Iuliacensis, excurrentes, prædas agunt, captiuos aliquot abducunt, Echtam arcem recipiunt, occisis qui in præsidio erant ducentis equitibus, & præfecto eorum capto. is erat Hannonius.

In finem huius anni inciderunt belli Heluetici (ipsi Sueuicum vocant) initia & apparatus, cuius hæ potissimùm fuerunt causæ. A primo tempore, quo Maximilianus à Sigismundo adoptatus, ipso adhuc viuo, ditionũ eius imperium suscepisset, sæpè ab Heluetijs *Heluetici belli causa.* confœderatis petierat, vti concordiam & fœdus, quod ipsis cum Sigismundo intercesserat, secum quoq; confirmarent. Illi eo prætextu id quęri suspicati, vti Sueuico fœderi implicarentur, respondent: Cùm Sigismundus suarum ditionum imperio sese abdicasset, nullo fœderis iure aut relligione ampliùs se teneri, neque ex re sua videri, fœdus vllum cum quoquam facere. Hoc eorũ responso, no-

ſo, noua animorum exacerbatio orta, & belli quaſi ſemina iacta
eſſe videbantur. Iam enim à multis annis pleriq; principes, & no-
bilitas omnis, Heluetijs infenſi infeſtiq́; erant, ob aſſertam armis
libertatem; quod cum ſcirent ipſi, à Sueuico fœdere, in quo plu-
rimum poterat nobilitas, tantoperè abhorrebant, atque ea de re,
non apud illos tantùm, ſed apud Sueuos etiam, cæterasq́; vicinas
Germaniæ gentes odium incurrebant, cui obſtinato animo ob-
uiam ire, quàm libertatem amittere malebant. Inter hæc, Con-
Conſtantia Sueuicum fœdus recipit. ſtantia celebris ad lacum Podamicum ciuitas, quæ hactenus im-
munem ſe ab vtrorumq́ue ſocietate continuerat, multis vtrinque
promiſſis ſollicitata, per eos dies Sueuico ſe fœderi coniunxit, eo-
que ſtatim Cæſaris & ſociorum legati conuenêre, fœdusq́; & ſo-
cietatem cum ea ciuitate firmauêre. Accedebat ad has animorum
offenſas, vetus quædam ſimultas, inter Atheſinos Cæſaris ſubdi-
Simultas inter Atheſinos & Curienſes. tos, & Griſones (vt vocant) Rhetię populum, Curienſi ditioni pa-
rentem, quæ in eum vſq; diem ad varios ſubindè arbitros reiecta,
componi non potuerat. Cumq́; res ad arma iam ſpectare videre-
tur, Curienſes, quòd impares ſe aduerſariorum viribus putarent,
Tiguri, in publico Heluetiorum conuentu, ad Idus Decembris
eorū ſe fœderi adſociauêre. Id vbi audiuiſſent, qui Cæſaris & Sue-
uici fœderis partes ſequebantur, Conſtantiam & ipſi frequentes
conuenêre; vbi de belli gerendi ratione, quà parte, quisq; & qui-
bus hoſtem viribus aggrederentur, deliberatum eſt. De hoc bello
deinceps dicturus, admonere lectorem volui, non eſſe conſilij o-
mnia prælia, velitationes, agrorum, oppidorum, pagorum deua-
1499. ſtationes, & accepta vtrinq; ac illata damna ordine recenſere, ſed
ſummis rerū veſtigijs inſiſtere, quòd ſingulatim omnia ex Ioan-
ne Stumpfio, pars etiā ex Baſilienſiū rerum ſcriptore peti poſſint.

Initium huius belli apud Vennones ortum eſt, vbi Atheſini
aliquot, iuſſu (vt ferebatur) Oenipontani Conſilij, quod ſuperio-
Monſterdaliū. rum Auſtriæ prouinciarum regimen vocāt, Munſterdaliū quod-
dam collegium (à quo vicinę ditioni nomē, quaſi monaſterij val-
lem dicas) iuuadere tentantes, ab accolis repulſi, octodecim ex ſuis
amiſêre. Locum illum ſub Maximiliani imperio eſſe Atheſini cō-
tendebant, contra quorum iniurias Griſones eum ſuo præſidio
firmarunt. Curienſis verò præſul Henricus ab Heüen, Cæſaris &
Sueuorum partibus addictior, Fürſtenbergam arcem pręfecto il-
lius Ti-

lius Tirolēsi tradidit, quo facto inuidiam sibi & odium apud suos excitauit. Cæsariani interim, & Sueuorum cōfœderati, Heluetios bello adoriuntur, qui pleraque loca hostibus oportuna præsidijs munierant. vastantur agri, nouisq; copijs vtrinq; confluentibus, belli quædam quasi præludia fiunt. Grisones Maienfeldæ præsidium satis firmum collocauerant. Eum locum sub Malantio in Rheni ripa situm Tschudus Lupinum, Glareanus Magnam, alij Maiæ villam vocāt, eamq; illic olim cultam asserunt. Hunc Brandesij fratres, Ludouicus, Thuringus, & Sigismundus, composito cum ciuibus quibusdam dolo, nocte quadā Valdutio arce egressi, capiunt, præsidiarijs cæsis, oppidum & arcem quadringentis viris defendēdum committunt. Guttembergæ item, ac alijs vicinis arcibus, Cæsarianos aliquot equites locant. Accersuntur ab vtrisq; auxilia, & Grisones hostem priores aggressi: quadringentos occidêre; inter quos Vlmensis ciuitatis signiferum esse inuentum memoriæ proditur: qui vexillum dentibus apprehensum mordicus retinens, multis confossus hastis, dimittere noluerat. Valdutium inde expugnatum: captus in eo Ludouicus Brandesius, Rapersuillam missus est. Liber Grunbeccij manuscriptus, Brandesium narrat, accepta fide publica, ad colloquium vocatum, ipsum, & arcem dolo captum: quod si ita est, aut nesciuit, aut scire dissimulauit Stumpfius. Arx, ablata diuite prēda, incendio euastata est. Maienfelda quoque capta, qui in præsidio erant, Curiam in custodias ducti, & ciues quatuor, qui portam Brandesijs reserauerant, capitali supplicio affecti. Sub finem Februarij, à legatis Philippi Palatini, Basiliensis, Argentoratensis, & aliarum ciuitatū tentata pax, obstinatis vtrinque animis, conuenire non potuit. Ludouicus verò Gallorum rex, ad primum huius belli nuncium, missis ad Heluetiorum pagos legatis, pacem ijs ac fœdus amicitiamq; obtulit. Sperabat enim hac occasione, implicito ijs bellis Cæsare, Mediolani imperium, cui iamdudum inhiabat, faciliùs occupari posse. Neque Heluetij, hoc rerum statu, tanti regis coniunctionem sibi negligendam putabant. Fit igitur fœdus ad annos decem, frustrà id suis artibus impedire satagente Mediolanensium duce.

Maiafelda.

Valdutz.

Ludouicus Brādesius.

Lud. Gallorum regis fœdus cum Heluetijs.

Interim Maximilianus, bello Geldrico tum occupatus, acceptis de Heluetiorū rebus, & fœdere cum Gallis icto nuncijs, præfecto castris Alberto Saxoniæ duce, magnis itineribus Friburgum aduolat,

Cæsar auxilia comparat.

aduolat, inde ad Imperij principes, missis passim nuncijs, ac literis, auxilia cõuocat. In Vvalgouia (quæ olim Drusiana est dicta) quindecim pugnatorũ millia, ex Tirolensi agro euocata, collocat. Hi, ad sextum Calendas Aprilis Rhenum traiecti, pagos aliquot agri Sangallensis exurunt, Heluetios suis auxilio missos, Vverdembergam vicinum oppidum se recipere compellunt. Inter hæc qui Constantiæ erant, cùm hostẽ ad septem millia haud procul abesse

Vvolfgangus Fürstenbergicus Comes.

audiuissent, sub Vvolfgango Fürstenbergico comite egressi, non expectantibus eorum aduentum Heluetijs, pagos quosdam in hostili solo diripiunt & incendunt. Præda onustos, & negligenter absq; ordine domum redeuntes, adortus hostis, nonnullos cædit, & aquis mergit, reliqui Constantiam fuga euasêre. Ita variante Martis alea, vno eodemq́ue die, vtrique & victi & victores fuêre. Post hanc velitationem, Heluetij, vti Constanriensibus incommodarent, Suaderlochium vicinum ciuitati nemus, pręsidio muniunt. Dum hæc ijs locis fiunt, Athesini Münsterdalium iterum ingressi, villarum ac prædiorum excitato incendio, castra inter Malzium & Letschium pagos metantur. Inde cum per ea loca nemo se moueret, circa ferias quinquagenarias, populabundi in En-

Engadini.

gadinorum agrum irruunt: ea gens in Vennonibus ad Oenifontem incolit. Engadini à milite imparati, satis magna pecuniæ promissa summa, obsides triginta tres dedêre. ij Meranum missi sunt. Grisones verò ad septem millia in Vennones profecti: partem copiarum per mõtis crepidinem circumire, & à tergo hostium subsidere iubent, ipsi cum reliquis lento incessu ad castra illorum pergunt. Qui præmissi erant, vti & quo tempore constitutum erat, igni excitato signum suis dantes, hostium equitatum, in quem inciderant, turbant, & loco cedere compellunt. Stabant Athesini tribus instructis ordinibus, hostem à fronte operientes, qui, cùm ex equitum trepidatione periculum à tergo esse animaduertêre, manipulos aliquot eò mittunt, à quibus ducenti primo impetu cæsi. mox verò, vbi socij alijs post alios nuncijs addere gradum iussi, suis laborantibus auxilio venêre, Athesini post acerrimum

Athesini à Grisonibus cæsi.

conflictum fugientes, multos amisêre, vel ab hoste cæsos, vel Athesi submersos. Qui supererant, hac clade exacerbati, (factum hîc narratur nõ laudatur) Engadinorum obsides Merani ad vnum occidêre. Quatuor hominum millia cecidisse refert Stumpfius.

Castra hostibus prædæ fuêre, Glorium oppidulum, & Malzium pagus, à victoribus incensa. Post hanc pugnam Cæsar ipse in Valgouiam primùm, atq; inde assumpto milite, in Vennones aduolans, Engadinorum agrum ferro & igne depopulatur, in armis repertos trucidat: mox Veldkirchium, ac inde Constantiam redit. *Max. Cæsar Engadinorũ agros vastat.*

Inter hæc Ludouicus rex, missis ad Heluetios nuncijs, indicat, Mediolani Ducem, etsi aliud præ se ferat, Cæsari tamen studere, & auxilia clàm submittere, cui vti vicem rependat, occasionem esse. Habere se in animo bellum illi facere, nec dubitare, quin ditione exui posset, si aliquot hominum millia sibi ex ipsorum pagis conducere liceret. Heluetij satis hostium sibi esse, seq; suis indigere respondent. quod etsi grauiter ferebat rex, quò tamen Cæsar eo bello à rebus Italicis distineretur, insignia aliquot tormenta bellica cum suis artificibus, magnamq; pulueris vim ad ipsos misit. Militem verò in Veromanduis & Picardia locis oportunis disponens, Philippum principem Cæsaris filium, etiam literis deterrere conatus est, ne patri auxilia suppeditaret. Is eo tempore, adducta ex Hispanijs sponsa, nuptijs celebrandis, & rei vxoriæ intentus: Burgundicorum equitum turmis aliquot ad patrem missis, cætera quietus agebat. Circa idem tempus Maximilianus, contractis vndiq; copiis, totis in bellum viribus incumbere statuit. Quod videntes Heluetij, sua & ipsi præsidia, quæ vicinas hosti oras insederant, nouo milite corroborarunt. imprimis verò Tigurini, mille quingentos ad Suaderlochium mittunt, ne qua vis illâc à Constantiensibus ingrueret. Itaq; Cæsar ad medium Iulium Constantia egreditur, sequentibus eum, longo ordine, omnibus ciuitatum imperialium & confœderatorum copijs. Cumq; rectà in hostium exercitum ducere statuisset, qui, tormentis ante aciem in editiori colle dispositis, in procinctu stabant, principes quidam illum adeunt, prælium deprecantur, magnas inter Imperiales animorum dissensiones, varia esse consilia; verendum, ne in tàm varijs hominum voluntatibus, confusione orta, res in discrimen adducatur. Cæsar prudenter hæc ab ijs considerata, & diem iam propè vergentem videns, displosis tormentis in ciuitatem redijt. Per eosdem dies Ludouicus Mediolanensiũ princeps, vti pacem faceret, Galeacium Vicecomitem, propinquum suum, cum mandatis in Sueuiam legauerat. Gallorum etiam rex, quamuis Heluetijs auxilia & *Burgundici equites.* *Galeacius Vicecomes.*

lia & mitteret & polliceretur, ne tamen bellum inter ipsos quàm pacem malle videretur, suum & ipse legatum misit, Castellæ præsulem. Factis igitur decem dierum inducijs, vtrorumq; legati Tigurum conuenêre. Ibi quòd Castellanum viderent sub pacis procurandæ prætextu id agere, vti bellum produceretur, & Heluetij aliâs à pace non alieni, regis promissis onerati, duriores sese exhiberent, soli Galeacio conficiendi negocij potestas facta. Eo adnitente, Schafhusij conuentus indicitur. Ad Cæsarem interim profectus: capita quædam descripta secum attulit, quibus ille pacem fieri adsentiebatur. Schafhusij Heluetiorum & Curiēsium audita causa, alius Basileæ dies edicitur. Cæsar eò misit Casimirum Brandemburgicum, Ioannem Dalburgum Vangionum antistitem, Philippum Nassouium, Paulum Liechtēsteinum, Cyprianum Serentinum Cancellariū, & Ioannes duos, Abensbergicum, & Tungensem, cum centum equitum comitatu. Aderant Heluetiorum quoque & Grisonum, Curiæq; & Sangalli oppidorum legati. Hos inter Vicecomes exponit, se principis sui mandato, vti pacem faceret, missum, hortari & orare, ad æquas conditiones animos conuertant, & qui ab alteris iniuria sese affectos putarent, causam agere incipiāt. Hæc vbi dixisset, qui à Cæsare aderant, sumptis actorum partibus, in hunc ferè modum verba fecêre. Cùm inter Maximiliani Cæsaris subditos, & Curiensis ditionis Grisones, de finibus controuersia incidisset; hique, legitima disceptatione reiecta, armis rem gerere priores cœpissent; Heluetios, quorum nihil interesset, fœdere tùm demùm facto, ex insito ipsorū animis in Austriacos odio, non pauca illius loca, bello minimè indicto, inuasisse, ferro & igne obuia quæq; fœdasse, idque absente illo, & alibi occupato. Qua in re, etsi cùm ipsi, tùm Imperio rebelles, nihil ad summam iniuriam reliqui fecissent, Cæsarem tamen, pacis studio, capita quædam perscripsisse, quæ si Heluetij admitterent, quod sanè debeant, pacem se libenter fieri permissurum. His auditis, postquàm Galeacius capita de scripto recitasset, Heluetij respondent, nō se priores arma sumpsisse, sed Curiensibus vicinis & confœderatis, contra iniustam vim, suppetias tulisse, grauium scelerū obiectione & contumelijs prouocatos; innocentiam suam defendisse, neque ob id contra Imperij dignitatem fecisse, quam in omnibus suis fœderibus semper excepissent. Quod ad pacis capita atti-

Pacis Helueticæ tractatio.

ta attineret, cùm ea longè diuersa sint ab ijs, quæ Schafhusium missa fuerant, neque hæc neq; ista admitti posse, nisi multa remittantur. Galeacius ad hęc & legati Cæsaris, ne nihil procederet, petiêre, vti & ipsi, quibus stare vellent conditionibus, scripto declararent. Id vbi factum, Galeacius magna industria in conciliandis partium articulis, quà addendo, quà adimendo, quædam etiam mutando, vsus, nihil ad rei summam perficere potuit. Dilato igitur negocio, per equos celeres Vlmam, quo Cæsar abierat, profectus, eò rem adduxit, vti ad finem Septembris pax fieret. Eius conditiones hæ fuerunt primariæ: Quas ad Rheticonem montem (Pretigouiam hodie tractum illum vocant) Cæsar ditiones ab Amasianis Comitibus, quorum prosapia inrerierat, acceptas possederat, earum incolæ ipsi, vti ante bellum, dicto audientes sint; fœdus cum Grisonibus ictum seruent; neque, quòd ab illo desciuissent, pœnis aut multa afficiantur. Dissidium, quod inrer Curienses & cõfines Tirolenses tenuerat, Friderici Augustani præsulis arbitrio decidatur, à quo nulla esset prouocatio. Accepta bello damna, cædes, prædationes, incendia, iniuriæq; & contumeliæ perpetua obliuione obliterentur. Oppida, arces, pagi, villæ ac prædia manu capta, priori quęq; domino, vti nunc sunt, reddantur; quod quisque in ea iuris ante bellum habuerat retineat. Eorum ciues, inquilini, cæteriq; cultores ac habitatores in pristinum locum restituantur, neque fraudi cuiquam sit offensionum causas eo bello vel dedisse vel accepisse. A contumelijs, iniurijsq; & iurgijs abstineatur: quod vti fiat, iudices vtrinque constituantur, qui lites omnes, quæ interuenire poterant, ex ęquo & bono dijudicent. Pręter has conditiones, aliæ quædam controuersiæ, arbitri & legatorum disceptatione, discussæ sunt. Sub hac pace comprehendi Cæsar voluit Austriæ domum, Ludouicum Mediolanensem, principes Electores, cæterosq; Imperij ordines, Argentoratum & Basileam, cum earum Episcopis, aliasq; Imperiales Sueuiæ & ad Rhenum ciuitates Heluetijs vicinas. Hi Galliæ regem, eiusq; confœderatos, Sangallenses, Abbacellensesq;, & Curienses nominabãt. Ita finem habuit bellum Helueticum, quo, etsi nunq̃ ad summæ rei dimicationem ventum, multi tamen ab vtraq; parte mortales periêre, quorum numerum quidã ad viginti millia ꝓdidêre. Acer erat Maximilianus, & belli sciens, magnaq; Sueuorum & Imperia-

Vicecomitis studium in facienda pace.

Pacis Helueticæ conditiones.

 lium

lium auxilia habebat, sed quorũ viribus Heluetij quasi pro communi omnium vna quadam ciuitate, & ex vnis mœnibus depugnantes resistebant, neq; inferiores sese declarabant, donec vtriq; bello defatigati, pacem æquis conditionibus lubentes accepêre.

Lud. rex Mediolani ditionem inuadit.

Initio Octobris, Ludouicus Gallorum rex, hoc nomine Duodecimus, cogitatum diu paratumq; in Mediolani Ducem bellum mouit, multis equitum ac peditum copijs subnixus, & quòd Sfortia suis odiosus esset, omnem propè ditionem eius sine sanguine in potestatem redegit. Rectà enim Mediolanum ducenti, obuios sese effudêre ciues, & pueri tanquam patriæ liberatori ab inuisa tyrannide eam asserenti, pæana decantauêre. Sfortia tempori cedendum ratus, trans alpes fugiens, Oenipontum ad Cæsarem se contulit; triginta mulis thesaurum & supellectilem deferentibus.

Sfortia Mediolano pulsus.

1500.

Atq; hæc ferè anno eius seculi postremo gesta sunt. Initio sequentis anni. Sfortia, recuperandæ ditionis spe, bellum parat. Nam imminentem à Gallia tempestatem dudum præuidens; Galeacium non pacis tantùm causa in Sueuiam miserat, sed vti Heluetiorum quorundã animos sibi conciliaret. Is tunc ad eos profectus, quinque millia mercede conduxit, qui ob fœdus Gallicum domo abire prohibiti, inuiro magistratu, in Italiam sese abdiderunt. His accedebant à Cæsare auxiliares Athesinorum copiæ, & quingenti

Sfortia à suis recipitur.

grauis armaturæ equites illi, quos bello Heluetico Philippus è Sequanis patri miserat. Insubres quoq; nonnulli in fide adhuc manserant, quibus præerat Ascanius Sfortia Cardinalis, Ludouici frater, cuius maximè opera omnis ferè ditio paucis diebus recepta, & Mediolanenses, auersis à Gallo animis, veterem dominum læti

Nouaria recepta.

excepêre. Interim Cæsar per nuncios cum Heluetijs agebat, ne regi opem ferrent, sed Sfortiæ magis rem fouerent, qui Imperio addictus esset. Aderant verò & regis legati, qui iura eius in principatum Mediolanensem allegantes, paratum esse dicerent omnia & Cæsari & Imperio præstare, quæ alij ante ipsum principes præstitissent. Heluetij itaque Cæsari respondẽt, arma sibi in regem, cum quo fœdus haberent, sumere nõ licere. Inter hæc Ludouicus Sfortia, relicto ad arcis Mediolanensis obsidionem Ascanio fratre, ipse Nouariam profectus; oppidum & arcem in potestatem redegit. Circa idem ferè tempus, vigesimoquinto die Februarij, qui D. Mathiæ Apostolo consecratus est, natus est Philippo Belgarum principi

principi filius Gandaui in Flandria, cui Carolo nomen ab auo paterno materno, pòst ad Imperij fastigium eueᶜto, Quinto cognomen datum, isq; multis per Europam prouincijs summa cum laude præfuit. Hunc ex sacro regenerationis fonte sustulêre Carolus Croyus, Princeps Bergensis, & Margarethæ dux, Anglica Eduardi regis soror, & Austriaca Cæsaris Maximiliani filia. *Caroli Quinti natiuitas.*

Inter hæc Ludouicus rex, audita Mediolani defeᶜtione, Tramollium cum equitatu in Italiam præmittit, peditum magnas ex Gallis & Helueticis copias conscribi iubet, quibus Iacobus Triultius & Ligninus præfeᶜti, magna cum celeritate Nouariam proficiscuntur. Qui in oppido erant Heluetij, nõ numerato ad diem diᶜtum stipendio, tumultuabãtur. Accurrit Ludouicus princeps, pecuniam breui adfuturam dicit, hortatur in officio maneãt, pristinæ virtutis & militaris gloriæ memores, illi obstinatis animis in fratres suos & propinquos arma se sumpturos negant, iamq; apertè cum suę gentis hominibus, Gallo merentibus, collocuti, nullis precibus, nulla obtestatione moueri possunt, vti ducem in tutum perducant. Igitur Heluetico gregarij militis habitu teᶜtus, dum per Gallorum castra iter cum reliquis facit, agnitus fuit. Sunt qui à milite proditum ferunt, qui domi à suis dehinc capitali supplicio affeᶜtus sit. Capti cum eo fuêre; Galeacius Sanseuerinas Roberti filius, & alij nonnulli eodem habitu occultati. Ipse Lugdunum missus, non permissa videndi regis potestate, in Loccensem arcem conditus est, vbi decimo pòst anno diem obijt. Ascanius quoque à Venetorum tribunis captus, petente id rege & in sua ditione captum asserente, & ipse in Galliam missus est. Mediolanenses verò, impetrata defeᶜtionis venia, regi sese dedidêre. Hoc tàm insperato regis successu, sollicitus Cæsar, multaq; & à Venetis anteà, & nunc ab illo, qui amicos sibi eos habere videbatur, quæ ad vetera Imperij iura pertinerẽt, occupata esse ægrè ferens, Septemuiros cæterosq; Imperij principes & ordines, ad impediendos illorum conatus hortabatur, vti in asserenda Imperij dignitate sibi auxilio essent, & iniuriam non tàm sibi, quàm Germanorum genti fieri prohiberent, ne Gallus impunè abire sibi, quicquid agat, videns, maiora aggrediatur, & conciliato sibi Pontifice, (quod facilè esset) Cæsaream dignitatem ad se trahat, aut reliᶜto Germanis titulo ac nomine, ea interim agat, quæ à Cæsare fieri solent. Hæc & *Lud. Sfortia captus in Galliam mittitur.* *Cæsar Imperij auxilia in Galliã sollicitat.*

alia Maximilianus seriò vrgebat, neue sua quadam socordia Imperij maiestatem conuelli paterentur, sed partum à maioribus decus retinerent, obtestabatur. Mouebantur his principum ac cęterorum animi, & pro suo quisque ingenio variè afficiebantur, habitiq; sunt aliquot conuentus, quibus decretum esse bellum, eiusq; neruum pecuniam, rumor ferebat. Igitur Ludouicus rex, quorsum ea consilia spectarent, quid Germani, si inter ipsos conueniat, possint, non ignarus; neque Italiæ principibus satis fidens, & Mediolanensium fidem, quam fluxam paulò antè expertus erat, suspectam habens, bellum Neapolitanum, quod dudum meditabatur, in aliud tempus differendum statuit. Hinc cùm eius copias à bello vacantes, & Florentini & Pisani pro se quique, non sine pecuniæ pollicitatione, in suas partes adducere tentarent, & pro his Ioannes Iacobus Triultius & Ioannes Ludouicus Fliscus intercederet, Cardinalis Rotomagensis opera Florentinis, quòd Mediolanensi bello regem iuuerant, copiarum pars cum tormentis concessa est. His auxilijs instructi Florentini, quò minùs operæpretium facerent, magnis domi tumultibus, inter diuersas ciuium factiones exortis, impediebantur, & Galli propensiore in Pisanos veteres amicos animo erant, quàm vti iniurias ipsis adferrent, nedum debellatos cuperent. Itaque Pisanorum res, omnium opinione fęliciores eo anno fuêre. Intereà rex Germanos, eorumq; Imperatorem, nullo modo sibi conciliari posse videns, missis Romam legatis, Pontificem in suas partes perdûxit. Qua occasione, Cęsar Borgia eius filius, vtendum ratus; Pisaurum, Ariminum, ac alia circùm loca, dominorum fuga deserta, occupauit. Hoc anno, sine hærede obijt Leonardus Goritiæ comes; cuius ditiones Austriacæ domui cessêre, cui iam anteà ex maiori parte oppigneratæ fuerant. Anno post mille quingentos primo, Ludouicus rex, vti, à Germanorum motibus securus, Neapolitanum bellum commodè aggredi posset, Maximilianum sibi conciliare omni studio conatus est, quo pacato, facilè alia omnia impedimenta remoturum se confidebat. Id etsi difficilè videbatur, per filium tamen eius Philippum, confieri posse, spes erat. Hunc igitur priùs aggrediendum, & ad pacis conditiones perducendum ratus: legatos ad eum misit, qui dicerent; bellum inter ipsos, propter necessaria subditorum commercia, vtrique detrimento, contrà pacem commodam vtilemq; esse,

Lud. rex Mediolanensium fidem suspectam habet.

1501. Lud. rex pacem cum Cæsare desiderat.

esse, quam affinitate firmari posse, quòd rex mascula prole carens, Claudiam filiolam triennem, Carolo illius filio, despondere paratus esset, idq; ea lege, vti ad pubertatis annos prouectis, Mediolanensis Ducatus, dotis nomine tradatur. Hanc verò pacem stabiliri posse; si Philippus patrem Cæsarem induceret, vti regi Mediolanensis principatus vsurpationem, sua authoritate confirmans, bellum Neapolitanum mouenti, ne impedimento sit. Non repudiauit has conditiones Archidux, & paci atque affinitati libenter assensus est; si à patre illa admitterentur. Sed quòd grauiores erant offensæ, quàm vti pax statim fieri posset, rex numerata (ita habet Guicciardinus) pecunia, inducias aliquot mensium impetrauit. His ita peractis, cum Ferdinando Hispano, qui & ipse eidem regno inhiabat, fœdus facit, quo vterq; simul Fridericum bello aggressi, ditionē eius omnem manu captam, ita partirentur, vti Gallo Neapolis ipsa, cum Aprutiorum prouincia, Hispano Apulia & Calabria cederet. Id fœdus ab initio tàm occultum fuit, vti Fridericus, auxilij sibi aduersus Gallum ferendi causa adesse Consaluum putauerit, quoad regis exercitus, qui, vtrique simul iuncto, impar futurus videbatur, Romam peruenisset. Tum enim Hispanorum legati, cum Gallis cōiuncti, Pontificem adierunt, qui diuisionem prouinciarum inter reges factam comprobauit; quod fœdus illud fecisse dicebantur, vti eo bello defuncti, Christiani nominis hostem, iunctis viribus, commodiùs aggrederentur. Igitur Fridericus à duobus potentissimis regibus oppugnatus, dedentibus sese passim ciuitatibus, extrema necessitate circumuentus, ad Gallorum se fidem contulit, & ad Ludouicum regem multa pollicitum nauigauit. Non multò pòst Cōsaluus, filium illius Alfonsum, Tarenti aliquandiu obsessum, eoq; dedito captum, non in Galliam, quòd promiserat, sed in Hispaniam misit. Per eosdem dies Ludouicus rex, ne secundo rerum successui mora à Germanis obijceretur veritus, Maximiliani Cæsaris amicitiam omnibus modis ambiebat, à quo si diploma de Mediolanensi principatu impetrasset, loca quędam, ad eius iurisdictionem pertinētia, à Venetis adimere in animo habebat. Ea in re postquàm Cardinalis Rotomagensis fidelem diu operam nauasset, spe tandem aliqua à Maximiliano facta, Tridentum ad eum profectus est. Ibi inter ipsos, de Caroli cum Claudia matrimonio, deque Mediolani Ducatus possessione illis

Fœd' inter Gallum et Hispanū.

Frid. Neapoli cedens in Galliā nauigat.

Cæsaris & Rotomagensis conuentus.

illis confirmanda facilè conuenit, quòd ea res longa esse videbatur, & si quid interuenisset, non magno negocio irrita reddi posset. Hinc de bello Venetis inferendo agi cœptum, qui multa Imperij Austriæq; Principum, nonnulla quoque Mediolanensis ditionis loca tenebant; & Ludouici successibus inuidentes, pacem inter ipsum & Cæsarem nolle videbantur. Tertio de generali Synodo conuocanda propositum, qua Cardinalis Ecclesiam non in membris tantùm, sed in ipso capite reformandam esse contendebat: erant verò qui occultè ipsum ad inuadendam Pontificiam sedem aditum sibi quærere putarent. De Insubriæ iure controuersia erat, quòd Cæsar masculæ regis proli, si qua nasceretur, de eo cauere recusabat, exules præterea postliminiò restitui postulabat. Id, propter quorundam factiones & potentiam, rex minimè admissurus videbatur. Ne verò Cæsaris intercessioni omninò nihil daretur, Ascanius Cardinalis liber esse iussus, & de Ludouico Sfortia, in Gallia extra custodiam alicubi sustentando, spes facta est, regemque annua viginti ducalium nummûm millia in sumptus numeraturũ, Cardinalis recepit. Post longam disceptationem ita discessum, vti quanquam de rei summa nihil esset liquidò transactum, primordia tamen pacis esse iacta viderentur. Induciæ verò confirmatæ, quibus tenentibus, commodior aliqua ineundæ pacis via quæreretur. Eodem anno, Philippus Archidux, vti Hispaniæ populos præsens sibi conciliaret, cum Ioanna vxore iter ingressus, sub finem Nouembris Parisios venit: vbi à mercatorum Præfecto (quæ perampla est in ea vrbe dignitas) reliquisq; ordinibus, summo cum honore publicæq; lætitiæ significatione, exceptus est, prætentis, qua ingrediebatur, aulæis, & varijs pro more gentis exhibitis spectaculis. Aliquot dies ibi commoratus: prætorium regale (Parlamentum vocant) ingreditur, & agendis causis præsidens, principem sese ex Galliæ Paribus (quos dicunt) vnum, vti Burgundiæ Flandriæq; dominum ostendit. Parisijs profectus, Plessium venit; & à rege ipso ac regina obuijs in arcem deductus, multa cum eo colloquia habuit. Inter alia petijsse à rege dicitur, vti mercatoribus Gallis, quibus necessaria cum vicinis ipsius subditis commercia intercedebant, merces suas terra mariq; deferre & Brugis, Dammi, aut Sclusæ oportunis Flandriæ locis sedem figere permitteret, vti ante inceptum bellum fecerant. Rex absque illorum

Philip. Archidux in Gallias venit.

In Parlamento causis præsidet.

illorum adſenſu, quorum intererat, nihil agi oportere reſpondit. Pôſt verò literas ad negociatores quoſdam earumdem ciuitatum miſit, ex quibus nonnulli in Galliam miſſi, cum Rupellanis alijsq; rem tranſegêre. Archidux de pacis negocio, apud ſocerum Hiſpaniarum regem promouendo, omnia benignè pollicitus, iter ſuum proſequitur. 1502.

Inter hæc Maximilianus Cæſar, rationes faciundæ cum Gallo pacis minimè proceſſuras videns, Hermerem Sfortiam, vxoris fratrem, paulò antè in gratiam ipſius à rege dimiſſum, & Brixinenſem Præpoſitum legatos in Italiam mittit, qui cum Pontifice alijsq; principibus & ciuitatibus pleriſque, de tranſitu in Italiam, ad ſuſcipiendam coronam, agerent. Hi Florenriam primùm profecti, vti ea ciuitas Cæſari, cùm primùm is Iraliam ingreſſus eſſet, centum grauis armaturæ equites mitteret, trecentasq; auri libras præſentaret, obtinuerant. Iamq; Maximilianus, equitum aliquot turmas, cum haud contemnenda peditum manu, in agrum Tridentinum præmiſerat, vti iter ſuum in Iraliam præſtrueret, quod tamen varijs indies oblatis impedimentis expedire non potuit.

Pilipp. in Hiſpaniam pergit.

Hermes Sfortia Cæſaris in Italiam legatus.

Interim Gallorum & Hiſpanorum in regno Neapolirano duces, orto ex prouinciarum ditionumque partitione diſſidio, poſt cõmunem vtrorumq; hoſtem profligarum, verbis primùm, atq; inde armis inter ſeſe committebantur. In eo certamine Galli, vtpote numero militum ſuperiores, ferociùs agebant, & Ludouicus Arminiacus Nemurij dux, eorum imperator, palàm denunciato Hiſpanis bello, oppida arcesq; oportunas, quę ex diuiſione ijs obtigerant, vi occupare aggreditur, nouis Heluetiorum copijs à rege ſubmiſſis, qui id bellum vrgere, omniaq; ſui iuris facere nitebatur, eaq; de cauſa Lugdunum, & paulò pôſt Mediolanum vſque progreſſus, Iralicos omnes præfectos ſibi obnoxios, arma capere adhortabatur. Hiſpani verò, Conſalui imprimis conſilio atq; opera vſi, Gallorum conatibus vtcunq; obuiam eundo, noua & ipſi auxilia, maioresq; domo copias accerſſebant. Non multò quietior & reliqua per id tempus Italia erat: nam & Florentini, ob inſperatam Aretij ab ipſis defectionem, in magno meru verſabantur, & Cæſar Borgia, poſt occupatam Vrbinatis reguli ditionem, rectà in illos ducturus putabarur. Sed is authorirate regis deterritus, in Camertes bellum conuertit. Interim rex, etſi Pontificis eiusq; filij progreſſus

Galli & Hiſpani diſcordes.

Gallus in Italiã venit.

progreſſus iniquo animo ferret, pacem tamen ac amicitiam cum ijs fecit, adnitente Rotomagenſi Cardinale. idq; eò faciliùs, quòd Maximilianum minimè pacatum, Venetosq; multis nominibus ſuſpectos haberet, & Ferdinandus Hiſpaniæ rex Friderici filium ſecum adducere, vti regnum ipſi reſtitueret, dicebatur. Occurrerat regi Aſtam vſque Borgia, ſuamq; & patris operam illi in ſubiugando Neapolis regno promiſerat. Ea fiducia rex ſuorumq; ſucceſſu de rebus Italicis ſecurior, rebus Mediolani cõſtitutis, in Gallias non ſatis vtili conſilio reuerſus eſt. Nam ab eius diſceſſu, Hiſpanorum res ſecundiores fuêre. Sed ea omnia hic exequi non eſt noſtri inſtituti.

Borgia Gallo obuius.

Gallus in regnũ reuertitur.

Per idem ferè tempus, quo hæc per Italiam geſta ſunt, in Germania apud Nemetes, ruſtici complures, & ex agris collecta multitudo, in magiſtratus coniurauêre. His teſſera, qua inter ſe noſcerent, hæc data. quærebant ex obuio quoque: ecquis hoc tempore rerum eſſet ſtatus? is ſi reſpondiſſet, à monachis & eccleſiaſticis nihil tutum eſſe; pro conſcio & fido habebatur. Ea & rogantis & reſpondentis verba, ne abeſſet elegantia, vernaculis verbis in ſimilem ſonum cadebant, quem Rythmum vocant. Creantur inter ipſos præfecti duo, quibus cæteri dicto audientes eſſent. Eo facto, etſi ſatis ipſi declarabant, nullam ſine principatu ſocietatẽ ſeruari inter plures incolumem poſſe, ſtatuunt tamen omnẽ prorſus magiſtratum eſſe extirpandum, armis vindicandum libertatẽ, templa ac monaſteria diripienda, ex manubijs redacta pecunia vires comparandas, quibus Marchionem Badenſem, & antiſtitem Spirenſem eſſe profligandos, cætera dein ex voto ceſſura. Habentur aliquot occulti cœtus, & ad Bruſſellam Brurhenanam conuentus indicitur. Submittebantur ab illis verſutiſſimi quiq; in vicinos pagos, ad alliciendos ſimplicium hominum animos, & ne prætextus rei deeſſet, Diuam Virginem & Ioannem Euangeliſtam pro ſymbolo vſurpabant, orationem dominicam, cum angelica ſalutatione, quinquies diebus ſingulis recitabant. Ex duobus tantùm ruſticis ortus hic furor eſſe dicitur, qui niſi, antequàm vires acquirere potuit, detectus fuiſſet, magnum reipublicæ damnum attuliſſet. Capti ex coniuratis nonnulli, cæteros conſcios indicauêre. De præcipuis aliquot authoribus, volente ac iubente Cæſare, capitale ſupplicium ſumptum, reliqui pro ſuo quiſq; merito, vel

Conſpiratio ruſticorum ĩ agro Spirenſi.

Seditioſi multati.

rito, vel exilio vel bonis multati, nonnullis simplicioribus ignotum est. Ita, Deo propitio, finem habuit ea conspiratio.

Sequenti anno, qui eius seculi tertius erat, Gallorum res in regno Neapolitano inferiores, atque ipsi apud plerosque Italos vel odio vel contemptui esse' inceperunt. Nam post regis discessum, qui rebus præfecti erant, remissiùs agere videbãtur, & Consaluus, qui etsi viribus impar, magno tamen animo Gallorum ferociam hactenus sustinuerat, noua indies auxilia, multorumq; animos sibi conciliabat. Intereà Philippus Archidux, pacis negocium, vti Galliæ regi facturum receperat, apud socerum vrgebat, qui nec ipse alienus ab ea esse videbatur, & quæ ex vsu fore putaret, in mãdatis dabat. Mox terrestri itinere' in Flandriam abituro, cùm, ne' per Gallias iret, frustrà monuisset, duos ex suis comites adiunxit, quorum opera & consilijs, in transigendo cum rege Ludouico, vteretur. Cùm verò fidem publicam ab eo peteret, rex non illam tantùm dedit, sed quò securior esset, ex proceribus nonnullos in Flandriam misit, qui illic tanquam obsides interim asseruarentur. Eos Philippus, simul atque Galliam attigisset, vti integram rei fidẽ præstare videretur, missis ad suos nuncijs, dimitti iussit. Incredibili cum magnificentia, summisq; honoribus, quaqua per Galliç regnum iter fecit, exceptus est; iubente' hoc Ludouico rege', qui illum sibi demereri adnitebatur, quem florenti ætate iuuenem esse, paternæq; dignitatis amplissimarumq; ditionum, totiusq; Hispaniæ regni successionem in spe' habere sciret. Ante finem mensis Martij Philippus Lugdunũ, aut (vt Guicciardinus habet) Plessium ad regem venit, qui & illum magna cum lætitiæ significatione excepit, & dum illic fuit, eos quoque, qui in aliquo apud ipsum loco erant, multis muneribus ac xenijs cumulauit. Habẽtur inter ipsos aliquot colloquia, & tandem pax in hunc modum confecta. Regnum Neapolitanum, à Gallis & Hispanis, iuxta primæ diuisionis formulam teneatur; ditiones illæ, arces, oppida, de' quibus inter sese' post communem victoriam commissi digladiabantur, Philippo depositi loco dentur. Carolus & Claudia, confirmato inter ipsos matrimonij pacto, Reges Neapolis, ducesq; Apuliæ & Calabriæ dicantur; loca ea, quæ Hispani possidebant, Philippus, quæ Galli, is, quem rex vellet, teneant, quibus vterq; infantum nomine præessent, quoad per ætatem ipsi coniugarentur. Hæc pacis capita, &

1503.

Pax inter Gallũ & Hispanum facta.

ta,& ab ipſo rege, & à Philippo, ſocerorum nomine, iureiurando confirmata, & publicè proclamata fuêre. Quæ ſi firma fuiſſent, concordia inde Galliæ regi cum Cæſare, & armorum quies inter maximos Chriſtianæ reipublicæ principes, fuiſſet cõſecuta. Nunc verò Conſaluus, accepto rei nuncio, dum certam ſibi ex Gallis victoriam pollicetur, ſiue quòd Philippi authoritatem non ſufficere putaret, ſiue ita in mandatis haberet, ab armis diſcedere noluit. Credibile etiam eſt Ferdinandum, audito ſuorum ſucceſſu, victoriam proſequi voluiſſe, bellumq; quàm pacem maluiſſe. Cùm igitur Ludouicus hoc ipſum, prætereà militem illius pecunijs per Germaniam ſcribi, per exploratores comperiſſet, grauiter ea de re cum Philippo conqueſtus eſt. Excuſat Philippus, iniunctam ſibi à ſocero rege pacis tractationem, eiusq; faciundæ facultatem permiſſam, nihil abs ſe dolo malo actũ, teſtes & arbitros adeſſe, quos ſocer adiunxiſſet; qui ſi poſteà aliud ſtatuiſſet, id ſe diuinare non potuiſſe; ſperare ſe, omnia mox tranquilliora fore, idque operam daturum. Ferdinandus verò, pacis cõfirmationem procraſtinando, aliaq; ex alijs cauſando, belli euentũ expectabat. Interim Galli, duabus ferè continuis pugnis ſuperati, optimum quemq; ex ſuis amiſêre; & Conſaluus proſpero victoriæ curſu vſus, Neapolim, nullo prohibente, ingreſſus eſt; Galli in arces ſe recepêre. Nondũ Philippus à rege diſceſſerat, quo tempore hæc in Galliam nunciabantur, ſed aſſiduis ad ſocerum nuncijs pacem vrgebat; neq; enim abiturum ſe, antequàm regi ſatisfeciſſet, ſeq; ex fide cum eo egiſſe comprobaſſet. Mittuntur itaq; ad regem legati, qui, pacem illam neq; vtilem neq; tutam eſſe, neq; adeò à ſuo rege admitti poſſe, demonſtrauêre, datam quidem Philippo principi pacis componendę facultatem; ſed de capitibus nonnullis, præter ſoceri mentem, ab eo ſtatutum eſſe, de quo peculiares libellos, & mandata magis liquida expectare debuiſſet. Hæc cùm Philippus refelleret, facilè ex illorum altercatione intellexit rex, in culpa non eſſe principem. Legati verò, alias quaſdam proponebant ineundæ pacis rationes, quas reiecit rex, & acerrimè in Ferdinandum inuectus: eodem die, ipſos ex aula ſua diſcedere iuſſit, bellumq; maximis virib⁹ apparare ſtatuit. Philippus verò, cum bona ipſius venia profectus, Margaretham ſororẽ, Philiberto Allobrogum regulo nuptam, interuiſens, inde ad ſuos reuerſus eſt. Interim Conſaluus, relicto ad arcium

Conſaluus pacẽ non admittit.

Philippus regi ſe excuſat.

Galli à Conſaluo victi Neapoli cedunt.

Pax irrita.

cium

cium Neapolitanarum expugnationem Petro Nauarro, Caietam sibi vrbem munitissimam desumit. Rex verò, nouas ex Vasconibus & Heluetijs copias, sub Tramollio & Diuionensi præfecto, in Italiam misit, quibus transitum Alexander Pontifex concedens, auxilia abs se & filio suo pollicitus: mox hausto veneno, quod alijs paratum erat, interijt ipse, & filius in diuturnum morbum incidit. Alexandro suffectus est Franciscus Picolominæus, qui Pius Tertius dici voluit. Huic, paucis diebus mortuo, successit Iulius Secundus, qui Borgiam capi iussit. Vigebat eo tempore inter Gallos & Hispanos non in Italia tantùm, sed in agro Ruscinonensi & vicinis ei locis bellum. Fridericus verò Aragonius, recuperandi regni spe oblata, inducias inter vtrosq; procurauerat, quinq; menses, in locis tantummodò transalpinis, duraturas. Igitur Gallorum exercitus, ad Garíglianum vsque fluuium progressus, (Lirim veteres appellabant) à Consaluo transitu prohibiri, ac mox in fugam acti, magna affecti clade, Caietam se recepêre, nec multò pòst impetrata cum rebus suis toto regno excedendi facultate, vrbem illi tradidêre.

Alex. Pontifex moritur.

Iulius Pontifex Borgiam capit.

Caietam Galli Cõsaluo tradũt.

Dum hæc per Italiam geruntur, obijt apud Germanos Georgius inferioris Bauariæ Princeps, cognomento Diues, vnicam relinquens filiam Elisabetam, quæ Ruperto Palatino, Philippi Electoris filio nupta, duos ei filios Philippũ & Othonem pepererat. Huic omnia sua testamento legauerat Georgius: sed Albertus & Vvolfgangus superioris Bauariæ reguli, contra leges & instituta id factum esse contendebant; extare vetustiora diplomata, quibus caueretur, si quem ex Bauariæ principibus absque hærede masculo decedere contingat, vti proximus ex laterali (quam vocant) linea agnatus, in bona ipsius & ditionem succederet. Hac ratione cum nihil proficerẽt, totius rei arbitrium ad Cæsarem detulerunt. Is, ne bello per Germaniam occasio inter principes cognatos existeret, magnoperè in eam curam incubuit, vti sublatis ex æquo & iure controuersijs, pax & concordia seruaretur. Sed Rupertus, vix primæ iuuentutis annos ingressus, & suopte ingenio, & aliorum consilijs ferocior, conditiones quantumuis æquas, non admissurus esse videbatur. Igitur sequentis anni initio, res in bellum erupit. Cæsar verò, nihil amica tractatione obtineri posse videns, illum proscribit, omnemq; illius ditionem cuiuis diripiendam per- 1504.

Georgij Bauari obitus.

Controuersia de hæreditate.

Bellum Bauaricum.

Nn mittit.

mittir: patri Electori, ne filio opem ferat, eadem mulcta proposita, interminatur. Philippus animi dubius, dum neq; filium deserendum, neque Cæsaris in se iram prouocandam putat, tandem promissis (vti ferebatur) à Gallorũ rege auxilijs fretus, & paterni animi affectu victus, arma capit, filio defensorem se præbet. Hinc & ipse omnibus Imperij commodis ac beneficijs priuatur. reliquis item principibus, imprimis verò Vdalrico Vvirtẽbergensi & Guilielmo Hassiæ regulo iniunctum, vti bello illum, tanquam perduellem, adorirentur. Promptus in hanc expeditionem erat Vdalricus, cui Alberti filiam Sabinam Cæsaris, qui auunculus ei erat, authoritate collocatam, suprà retulimus. Itaq; vti tàm ipsi quàm socero operam suam commendaret, conscripto octingentorum equirum, & bis mille peditum exercitu, in Palatini ditionem irruens: Mulbrunnum monasteriũ, muro turribus & præsidio munitum, expugnat: Abbatem, qui cum fratribus Spiram confugerat, in verba iuratum, pristino loco restituit. Besichemum inde, Leostadium, Vvinsbergium, Neostadiũ & Meckmülam, oppida, cum arcibus nõnullis capit. Guilielmus quoq; Clauam oppidum in potestatem redigit, Ingolhemum strenuè oppugnans, capere non potuit, & obsidione soluta, non multò pòst obijt. In Bauaria verò Rupertus, Alberto viribus impar, Boëmorum non paruam manum conduxit. Eos propè Reginoburgum excepit Maximilianus Cęsar, qui & ipse in armis erat, neq;, Boëmos in Germaniam adduci, ferre poterat. Aderant illi Alberrus Bauarus, Fridericus Brandemburgicus, cum Casimiro & Georgio filijs, quorum auia erat Elisabetha Austriaca, Ladislai regis soror. vtrunq; Cæsar militari dignitate, sub pugnę tempus, insignierat. Boëmis se cum suis coniunxerat Rupertus. Vtrisque pugnę cupidis, acerrimè pugnatum est, & Rupertus egregiè inter primos se gessit, nutantem aliquoties aciem instaurans, neque vllam de se timoris significationem præbens, quoad consistere suos videt. Cęsar verò suos & verbis & exemplo exhortatus, in densissimum hostium agmen inuectus, vitæ periculum adijt, ex quo suorum virtute ereptus, hosti pertinaciùs resistenti, victoriã extorsit. Boëmorum multi in prœlio, nonnulli in fuga cæsi, reliqui domum, quà venerant, per saltus rediêre. Rupertus ipse fuga salutem quæsiuit. Post hoc prœlium, multa passim loca, vltrò deditionem fecêre. Est ad Oeni ripam in Tirolen-

Philipp⁹ Elector cum Ruperto filio proscriptus.

Bellum in Palatinum.

Rupertus Boëmos conducit.

Cæsar Boëmos cædit.

Kuffſteinium oppidum.

Tirolenſis agri & Bauariæ confinijs Kuffſteinium oppidum, quod arcem habet, ex ſolida rupe exciſam, quæ in montis prærupta crepidine collocata, oppido ſuperimminet, ex quo vna tantùm ſemita adiri poteſt, ingenio loci & opere munitiſſima (Geroltzeggum vocant.) Hanc per id tempus cum præſidio tenebat Ioannes Benzenauerus domi nobilis, & rei militaris peritia inſignis, qui Palatinorum partes ſecutus, ac fiduciæ loci elatus, inſolenter ſe gerebat. Igitur Cæſar eò profectus, arcem cum oppido ſibi tradi poſtulat, vitam & veniã præfecto eiuſq; militibus promittit. Id cùm impetrari non poſſet, oppugnationem, etſi difficilem, Cæſar aggreſſus, crebris tormentorum ictibus arcem verberari iuſſit.

Cæſar arcẽ Geroltzeggum oppugnat.

Ferunt præfectum, poſt exploſa tormenta, ſcopis exteriorem muri partem verri iuſſiſſe, cuius rei indicio, nihil magni incommodi loco adferri poſſe demonſtrabat. Non benè ceſſit ei ſuperbia, & Cęſaris contemptus, qui ea re irritatus, obſtinato animo expugnationem vrgere perrendit; multaq; animo agitans, locum quẽdam ex aduerſo in monte obſeruauit, qui arcis ſitum altitudine nonnihil excedens, collocandis machinis idoneus eſſe videbatur. In hunc igitur locum tormenta aliquot maiora, magnis operibus, longoq; circuitu, per cliuoſa montium iuga, ſubuehi curauit, quibus non mœnia, quæ ex rupe exciſa erant, ſed milites ipſi, qui pro muris ſtabant, & interiora arcis domicilia, petebantur, neque vſquam tutus dabatur receſſus. Ea res præter opinionem allata, contumaces pręfecti ſpiritus fregit, qui pręſens adeſſe exitium videns, deditionem fecit, veniamq; & admiſſorum gratiam, quam anteà oblatam repudiauerat, ſerò petijt.

Geroltzeggum capitur.

nam cum nobilibus aliquot commilitonibus capitali ſupplicio affectus eſt.

Penzenauerus capite plectitur.

Cæſar arcem cum oppido Tirolenſium ditioni aſſeruit, partemq; montis illam, ex qua tormenta exploſa fuerant, ita deſtrui curauit, ne ab eo loco arci deinceps vis vlla adferri poſſet. Tormenta verò grandiora illa, in flumen demerſa eſſe, ſunt qui aſſerant.

Ruperti obitus.

Rupertus non multò pòſt ex animi ęgritudine, (quidam veneno ſublatum volunt) Landiſhuti diem obijt, quem ſecuta eſt vxor. Cum itaq; Palatinorum familia, graues ex hoc bello clades accepiſſet, iamque totis viribus in Philippum iretur, Christophorus Badenſis Marchio & alij quidam pro illo interceſsêre.

Chriſtophorus Badenſis, pro Philippo intercedit.

Quorum precibus motus, & qua erat animi moderatione, Electoratus dignitatem conculcari nolens,

& ipse à bello illi faciendo destitit,& reliquis principibus,idem vti facerent,imperauit, quoad proximis Imperij comitijs de tota illa controuersia statueretur.

Fœdus inter Cæsarem & Gallũ. Dum hæc in Germania fiunt, nouum in Gallia fœdus, inter Cæsarem eiusque filium & Galliæ regem, per legatos ictum fuit, præsentibus Iulij Pontificis nuncijs Sisteronẽsi Episcopo,& Marchione Finariensi. Fœderis summa fuit hæc: Vt Caroli & Claudiæ matrimonium,iam anteà regis sacramento confirmatum, ab ipso demum,& Francisco Angolismensi consanguineo, & proximo illius hærede masculo, alijsq; Galliæ quibusdam principibus subscriberetur.Maximilianus,omnibus Mediolanensis principatus diplomatis rescissis,nouum regi eiusque proli masculæ, si qua nasceretur, sin minùs, Carolo & Claudiæ, aut illo ante maturam nuptijs ætatem moriente, Ferdinando Philippi secundo filio, si Claudiam ipse duxisset, concederet. Quod simulatq; confectum esset,Cæsar sexaginta aureûm nummûm Rhenensium millia à rege, altera totidem post sex menses acciperet, singulis item annis, ad natalem seruatoris nostri diem, bina aurea calcaria. Idem in Italiam aduersus Venetos profectus,Romam sibi iter ad suscipiẽdam sacram coronam expediret. Quod ad bellum Venetis inferendum attineret,quò omnia, quę abs singulorum ditionibus diuulsa possidebant,restituere cogerentur,Pontifex in fœdere comprehenderetur. Hispaniæ regibus, si & ipsi ascribi vellent, quatuor menses locus relinqueretur. Rex Palatino auxilia, quæ promisisse dicebatur,nulla mitteret.Hæc scripto firmata sunt,ac prętereà actum est de colloquio inter Cęsarem & regem constituendo,cui locus aliàs designaretur.

Sub finem huius anni, moritur in oppido Methymna Campi, Elisabetha Hispaniæ regina, honestissimis moribus, & rara in eo sexu prudentia insignis;cuius exequijs Granatę procuratis,Ferdinandus rex, ne belli intestini motus, qui ea viuente consopiti erant,resuscitarentur,in frequenti procerum conuentu Ioannam filiam Philippi vxorem, quæ vna supererat, Castellæ Legionis, Granatæq; & reliquorum vlterioris Hispaniæ regnorum dominam ac reginam declarauit, & ex consuetudine, ad gubernacula capienda, vocari debere decreuit.

Elisabethæ reginæ obitus.

1505. Anno supra mille quingentos quinto, Ludouicus rex, postquàm

quàm Cæsarem Haganoæ cum filio agere intellexerat, Cardinalem Rotomagensem eò cum mãdatis misit. Ibi solemni ritu fœdus sacramento confirmatum, & promissæ pecuniæ dimidium Cæsari numeratum est. In Italia verò, cùm Cæsaris & regis res tardè procedere videret Pontifex, neq; ipse per se absq; illorum ope magni momenti quidpiam aggredi in animo haberet, Venetorũ legatos receptis aliquot in Æmylia ciuitatib⁹ vltrò sibi restitutis, obedientiam præstantes admisit, id quod facere hactenus noluerat. Cumque rex post acceptam ad Garilianum cladem, præfectis suis parùm fidens, ante Maximiliani transitum in Italiam, nihil attentare statuisset, is verò Germaniæ negocia sibi præuertenda esse duceret, Italia eo anno satis quieta fuit, nisi quod inter Florentinos & Pisanos bellum recruduit, quod his quam illis magis prosperè cessit. Maximilianus, peracto cum Rotomagensi colloquio, Haganoa discedẽs, Coloniam Agrippinam, secundo Rheno descendit, vbi indicta erant comitia, sub Iulij mensis initium, quibus inter alia de bello Venetis inferendo, & itinere Romam versus instituendo actum. Ibi Philippus Palatinus, à Friderico Saxoniæ Electore ad Cæsarem introductus, veniam supplex, & pacem orans, in gratiam ab illo receptus est, ipsumq; inter & Albertum ac Vuolfgangum fratres Bauariæ regulos, pacis & concordię leges dictæ, & sub grauissima læsæ maiestatis pœna obseruari iussæ. Ruperti quoq; puerorum rationem Cæsar haberi voluit, quibus eam controuersæ regionis partem attribuit, quæ inter Danubium & Nabum amnes, ad veteres Palatinæ ditionis limites, adjacet. Omnem quoque controuersiam, quæ inter Palatinos & Vuirtembergicos, multis annis agitata, proximo bello inualuerat, æquis conditionibus sustulit.

Comitia Coloniæ.

Cæsar pacis leges fert, & Philippo supplici ignoscit.

Dum his rebus Cęsar in comitijs operam dat, noui ex Geldria motus nunciantur, cuius Princeps nunquam quietus, nouandis iterum rebus studebat, auxiliis Ludouici regis fretus, quem nec Cæsari ex animo fidere, & filij ipsius potentiam suspectam habere, & si quâ posset impediturum sciebat. Brabantij tum maximis iniuriis, per principis sui absẽtiã, ab illo prouocati collecto milite, Arnhemium, haud ignobile illius prouinciæ oppidum, obsederant, quibus Cæsar, cum plerisque principibus, soluto conuentu, suppetias ire perrexit. Geldrus, haud contemnendas illum copias ad-

Cæsar in Geldriam mouet.

Arnhemiũ deditione captum.

Carolus Egmōdanus veniam supplex petit.

pias adducere videns, quibus simul & Brabantinis imparem sese agnosceret, deditionem oppidi facit, seq; , sub certis quibusdam conditionibus, eius fidei commisit. A Philippo quoque veniam supplex petijt, & in Hispaniam se cum eo iturum pollicitus est, id quod minimè præstitit. Arnhemium, citra cuiusquam incommodum, à Philippi præsidio occupatum. Cæsar verò, dimisso in Brabantiam filio, Coloniam ouabundus rediit, magnoq; ciuium plausu, campanis per totam vrbem resonantibus, exceptus est.

Inter hæc, Gallorum rege graui admodùm & difficili morbo laborante, Itali nonnulli, de Mediolanensi principatu illi eripiendo, cum Consaluo consilia agitabant: sed quæ, reualescente præter omnium spem rege, effectum sortita non sunt. Ipse verò, ab Austriacis apertè iam se alienatum ostendens, & Philippi succrescentem indies potentiam reformidans, ad pacem cum Ferdinádo rege faciendam spectabat. Is verò & ipse generum suspectum habebat, idq; hanc maximè ob causam. Cauerat testamento Elisabetha regina, ne post obitum suum Ferdinandus, à Castellæ regni gubernatiõe remoueretur, quoad viueret. Philippus verò, in reginæ socrus potestate non fuisse contendebat, leges post mortem seruandas præscribere. Id cum Ferdinandus resciuisset, vereri cœpit, ne potiore Hispaniarum parte prohibitus, solo Aragonum regno contentus esse cogeretur. Igitur, vti præsidia sibi pararet, pacem cum Gallo, quam hactenus improbauerat, fieri non abnuit. Adiuuabat eam rem Consalvus quoque, siue quod futuram inter socerum ac generum simultatē prouidens, res in Italia quietas esse vellet, siue quod de regno Neapolitano sibi asserendo cogitaret, id quod nonnulli, atque inter ipsos rex ipse aliquando verebatur. Sed ea suspicione Consaluus postea se liberauit. Fit igitur pax, eaque noua affinitate confirmatur. Germana enim Gasconis Fosseij ex regis sorore filia Ferdinando nubit, cui Ludouicus doris nomine ea se daturum promittit, quæ adhuc in regno Neapolitano habebat. Dictæ & aliæ paci leges, quas hic recensere minimè necessarium est. Itaque huius libri finem hic faciemus.

Pax inter Gallum & Ferdinandum.

Germana à Fois Ferdinando nubit.

AVSTRIACORVM PRINCIPVM HISTORIÆ, LIBER DVODECIMVS.

ARGVMENTVM.

Philippus Archidux, dotale socrus suæ regnum aditurus, in Hispaniam nauigat: vbi, facta cum socero transactione, rex inauguratur, & Carolus filius, Castellæ Princeps declaratur. Verùm minimè diuturna ea felicitas fuit; cæli enim intemperiem ferre nequiens Philippus, fato aufertur præmaturo. Maximil. Cæsar compositis Hungariæ motibus, iter in Italiam adornat: Sed Veneti transitum negant, & Gallus simul fœdus renunciat. Imperij igitur ordines cõuocat, & ad opem illicò ferendam sollicitat. Auxilio decreto, Imperatoris titulum assumit; & propositũ iam diu iter rursus instituit. Venetorum verò hoc denuò impedientium iniuria, adeò affectus est, vt concitatis in eos potioribus Christianitatis Principibus, vndiq; aggressos, toto continentis imperio priuârit. Dumq; de Venetijs ipsis tentandis cogitat, ac nullo non loco vires colligit, idq; ob ea quæ passim per Germaniã occurrebant impedimẽta, tardiusculè procederet, Veneti amissa paulatim recuperant. Percusso inter Imp. & Gallum fœdere, pugna ad Rauennam cõmittitur: Galli Italia eyciuntur & Max. Sfortia Mediolano restituitur. Iulio II. Leo X. succedit. Galli ad Nouariam ac in Morinis & Veneti ad Vincentiam cæduntur. Cæsar, dissensionibus inter fratres Bauariæ Duces compositis, & contracta cum Hungariæ Boëmiæ & Poloniæ regibus affinitate; nouam in Italiam expeditionem parat; captisq; nonnullis Lombardiæ locis; cum plerisq; Principibus pacem facit; tandem securitate in Imperio cõstituta, supremum vitæ diem claudit.

PHILIPPVS, decreta in Hispaniam nauigatione, Ferdinandum regem socerum suum, priùs per literas eius consilij certiorem fecit; ac vti æquiorem sibi haberet, néue ex eius instinctu à Gallorum rege itineri mora aut difficultas obiiceretur, nihil se absque illius consensu & authoritate acturum significauit; Hispaniæ regum titulum, vti ante cum regina socru, ita nunc secum & cum vxore sua ipsi communem fore, & regnorum vectigalia inter ipsos diuidi posse. Hæc ita euentura Ferdinandus credens; etsi dubitabat, ne tamen aduentum filiæ, quam vocari iusserat, molestè ferre videretur, naues aliquot, quibus transmitteret, misit: Igitur rebus constitutis Philippus Middelburgum primam Seelandiæ ciuitatem profectus, dum secundos ventos & idoneum nauigationi tempus operitur, aurei velleris comitia (capitulum vocant) celebrauit, quibus in demortuorum locum suf- *Middelburgũ.* *Comitia aurei velleris.*

fecti fuêre, Henricus Anglorũ rex, Paulus Liechtensteinius, Carolus Lalainius Baro, Vvolfgangus Fürstembergicus Comes, Ioannes Emanuelus, Florentius Egmundus Burani Comes, Iacobus Comes Hornanus, Henricus Comes Nassouius, Florentius Croyus, & Philibertus Veriensis.

Philip in Hispaniam nauigat. 1506.

Comitiis peractis Philippus cum vxore, & secundo filio Ferdinando, ac reliquo comitatu soluit: Post bidui nauigationẽ ventus, qui hactenus operam dederat, mutans horrendam conciuit tempestatem, qua classis diù iactata, circa vicinas Angliæ & Britanniæ citerioris oras, nauibus aliis aliò abreptis, dissipatur. Nauis prætoria, quam vix aliæ duæ ex tota classe assequebantur, ad Vynmuthum Angliæ portum appulsa est, & princeps cum suis in scapham exscendens, ad terram delatus est, ex maris iactatione, & animo & corpore defatigatus, ac de sociorũ salute sollicitus. Qui proximè maritima loca incolunt, ad primum de peregrinis nauibus rumorem, cum armis accurrunt, sed amicas esse, & nihil hostile videntes, vim abstinent. Mox Thomas Trencherdius & Ioannes Carous, ex equestri ordine, cum ministris aduolantes, vbi principem agnouêre, orant; quandoquidem ita casus tulisset, ne insalutato rege, intra biduum, aut ad summũ triduum aduenturo, discedat. Philippus, quod ad expectãdos suos, & classem reficiendam, mora opus haberet, nec in ea fortuna quicq̃ negare posset, assensus est, & in Trẽcherdij ędes diuertit. Paucis diebus Henricus rex, accepto rei inopinatæ nuncio, principes aliquot viros, & aulicorum primos ad illum mittit, à quibus inuitatus & deductus in arcem Vvidesorum, vbi rex erat, proficiscitur, subsequente vxore. Henricus eius nominis septimus, eos hilari vultu ac animo excipiens, post amicũ colloquiũ, epulis refectos, Londinum deducit, primam regni vrbẽ, ad ostia Tamesis sitã. Ibi restauratur inter ipsos fœdus, & amicitia confirmatur, quæ inter vtriusq; maiores intercesserat, multiq; dies inter conuiuia & familiares cõfabulationes effluxêre. Interim naues omnes in portum appulsæ; reparantur & armamentis denuò instruuntur. Quod vbi intellexit princeps, valedicens regi, ad classem rediit, reliqua nauigatio satis ei prospera euenit. In Hispaniã vbi venit, magna omnium ordinum lætitia, & effusæ multitudinis plausu exceptus est. Refertur à senioribus nostris, ex eorũ narratione, qui in comitatu illius fuêre.

Aduersa Philippi nauigatio.

Thomas Trencherius. Io. Carous.

Philippus Londinum venit.

Hispanos

Hiſpanos vti in priore eius aduentu, ita in hoc multis hominibus auctiore, ſumma cum admiratione, tùm in ipſum principem, tùm in ipſius ſatellites, cæterumq́; comitatum, oculos defixos habuiſſe, nouum quoddam & aliâs inuiſitatum hominum genus aduenire ratos, non habitu tantùm & cultu, ſed ſtatura, colore, totaq́; corporis facie à ſua gente diuerſum. Erat Philippus ipſe corpore *Philippi ſtatura* ſatis robuſto, pleno pectore, concinnis membris, decora facie, ex qua, cum admixta grauitate ingenua animi liberalitas, elucebat. Comitabantur eum longa ſerie, illuſtres ex Germania & Belgio, viri quamplurimi, & corpore & cultu ſuſpiciendi. Satellites verò *Eius ſatellites.* ex omnibus prouinciis ſuis conquiri iuſſerat, decora proceritate conſpicuos. Hiſpani igitur principes, & reliqua nobilitas, Philippum videntes ætate florentem, commodis moribus, eruditione boniſque artibus & facundia præditum, tanto in eum ſtudio accenſi ſunt, vti Ferdinandum, etſi prudentiſſimum virum, tamen *Philippus Hiſpanis charus.* iam ſenio confectum, & tàm ſuopte ingenio, quàm communi ætatis vitio, minùs liberalem, contemnere, & inutilem rebus iudicare inciperent. Habet enim iuuentus quandam commendationis prærogatiuam, & quod ad hominum conſuetudinem attinet, non minùs verè quàm excelſè olim dixiſſe Romanum ſcitur; plures orientem adorare ſolem quàm occidentem. Erant præterea *Iuuentutis prærogatiua.* non pauci, qui cùm ab initio Philippi partes fouiſſent, ſi Ferdinãdi apud eum authoritas valeret, id ſibi non impunè abiturum veriti, ſuadebant, vti Caſtellæ regnum genero relinqueret. Quibus adnitentibus, ita res inter ipſos tranſacta eſt: vti Ferdinandus, aliorum omnium Hiſpaniæ regnorum gubernatione renunciata, Aragoniæ regnũ ſibi retineret, annua vigintiquinq; aureûm nummûm millia ex Caſtellianis vectigalibus, Indicarum item prouinciarum portoria & redditus acciperet, tribus ſacris militum magiſtratibus, Diui Iacobi ſcilicet, Alcantaræ & Calatrauæ præeſſet, & Neapolitanum regnum ſolus poſſideret. *Philippus cum ſocero tranſigit.*

His ita conſtitutis, Ferdinandus fluxam ſuorum fidem, & animi leuitatem multis incuſans, ad Aragonos priùs, atq; inde Neapolim ſe contulit, non tàm vti regni ſtatum videret, quàm quòd vereretur, ne Conſaluus illud vel ipſe ſibi vendicaret, vel Philippo traderet. neque deerant ex Hiſpanis, qui Caſtellani regni ſumptibus acquiſitum, eius regi cedere debere contenderent, quorum

conſilia

consilia non admisit Philippus. Digresso (vti diximus) Ferdinando, Philippus & Ioanna coniuges ab ordinibus & procuratoribus regni Castellani in oppido Pincia, quod Valledolid vocát, solemni ritu, dicto sacramento, reges creati; maiorq; illorum filius Carolus, Castellæ princeps dictus. Hanc Philippi potentiam, totregnorum accessione auctam, molestè ferens Gallorum rex, & Maximiliani Cæsaris iter in Italiam eò expeditiùs fore timens, varia secum animo suo consilia agitabat. Superueniunt à Cæsare legati, qui quingentos cataphractos, quos promiserat, in Italiam ituro mitteret, reliquum pecuniæ intra paucos dies ex pacto numerandæ daret, Insubres exules in patriam restitueret, petiêre. Rex se præter animi sententiam conuenta seruari cupere dicit, sed de pecunia, ante tempus pręsentanda, excusationes adfert. mox datis ad Venetos literis, hoc agit, vti illi vnà secum Maximiliani iter impediant. Insederat eius animum non vanus omnino timor, hac Cæsaris profectione id quæri, vti confirmato ipsi Imperio, filius in Regem Romanum eligatur. Præterea nuper eum cum Anglo fœdus & amicitiam fecisse, id quod res erat, minimè dubitabat. Ex causis verò, quæ ipsum ad fœdus cum vtroque faciendum mouerant, post Ferdinandi regis conciliationem, maxima iam erat sublata. Igitur apertè iam ab eo fœdere auersum sese ostendens, filiam Carolo principi pactam, Francisco Angolismensi despondet. Id ne prorsus iniquum esse videretur, iam anteà quosdam subornauerat, qui tanquam ex omnibus Galliæ cõsilijs prouincialibus ad ipsum legati, in tenui spe prolis masculæ hoc vti faceret, supplices petiuêre. Id toti regno, non iniuria, neq; sine grauibus causis postulanti, negare se non potuisse, Philippo regi per legatos significat, quæ satis euidens erat fœderis renunciatio. Non multò pòst, Carolum Geldrum, nouis iterum auxilijs instruxit, quibus vicinos Philippi subditos diuexaret.

Phil. Hispan. regna accepit.

Carolus Castellæ princeps.

Claudia nubit Franc. Angolismensi.

Gallus fœdus Austriacis renunciat.

Hoc ipso tempore Maximilianus Cæsar, crebris ex Pannonia nuncijs, de nouo Hungarorum tumultu certior factus, intermisso itinere Italico, quod parabatur, Melchiorem Meccauium episcopum Brixinensem Romam mittit; sed ne actiones impedirentur, legatum se dicere prohibuit, ipse verò in Austriam ex Tiroli descendit. Erat inter Hungariæ primates Stephanus Transiluaniæ regulus, (Palatinum passim authores, Vayuodam indigetes appellant)

Melchior à Meckau.

pellant) magna potentia, mulriſq; clienrelis ſubnixus. Is Ioanni filio Annam, Vladiſlai regis filiam infantem, deſponderi poſtulabat, idque Vladiſlaus, aduerſarum valetudine laborans, & imporrunis cæterorum quoque principum inrerceſſionibus propè coactus, conrra vetera pacta conceſſurus eſſe videbatur. *Hungarorum motus.* Clamabant enim illi, nullum ſe ex Germanis regem accepturos. Iraque Cęſar, Poſonium cum exercitu profectus: magnum Hungaris à bello imparatis, imprimis regi, pacis quàm belli artibus magis idoneo, terrorem fecit. Poſtquàm verò vrerum geſtare reginam, & menſes propè exactos eſſe reſciuit, conſulto ſe facturum ratus, ſi partum expecter, inducias aliquot dierum imperrari facilè paſſus eſt. Interim ad Calendas Iulij, regina puerum enixa eſt, cui Ludouico nomen datum. *Lud. Hung. rex naſcitur.* Hunc cute nondum enata editum memorant, quam inunctionibus medici ꝑduxêre. Poſt natum puerum Maximilianus pacem cum Hungaris fecir, pactis de ſucceſſione denuò confirmatis. Mox Hungarico bello expeditus, iterum ad Italicum iter animum conuertens, ad Venetos mirtit, tranſirum per eorum ditionem petit, pacatum fore promittit, pacem cum eis & amicitiam ſibi cordi eſſe ſubinnuit, tàm ipſorum quàm ſuis rationibus commodaturam. Prętereà Vincenrium Quirinum, qui Senatus Veneti legatus in illius aula degebar, ſcribere ad ſuos voluit, *Vincentius Quirinus.* iturum ſe abſque vlla cuiuſquam iniuria, cuius rei cautionem dare paratus eſſet. Narrat hoc loco Petrus Iuſtinianus addidiſſe oratores: quòd ſi ex fœdere, quod cum Gallo habebant, non ſaris honeſtè Cæſari ſtudere ſe poſſe arbitrarentur, ſcire eos debere, nullam ab illo fidem, nulla fœdera ſeruari, nihil penſi illum habere, modò rebus ſuis conſulat. Cæſarem verò pacta ſanctè obſeruaturum. Id ſi ita habet, vri tàm illuſtri viro credi æquum eſt, non iniuria id à Cæſare dici iuſſum crediderim, apud quem recens erat memoria rupti nuper fœderis ſine vlla aut ſua, aur filij culpa. Addir idem, Cæſaris hęc poſtulata, vnà cum regis encomio ipſi à Venetis eſſe prodita, eaq; propter Cæſarem ſummam in eos indignationem ſumpſiſſe. Legatione audita, etſi ex parribus nõnulli, quos inter Dominicus Maurocenus, Paulus Barbus, & Andreas Venerius præeminebant, Germanam ſocietarem Gallicę pręferendam ducerent, vicit tamen aliorum ſenrentia, qui legatis in hunc modum reſponderi cenſebant. *Cæſar tranſitũ petit à Venetis.* Non deeſſe ſibi voluntatem, Cæſari

quacunq;

quacunq; in re gratificandi, quæ absque graui suarum rerum incommodo fieri posset. Cùm verò tota Italia, superiorum temporum bellis concussa, multorumque animi in ipsos sint exacerbati, periculum esse, ne si armatus Cæsar eò venerit, graues ex eo motus existant. meliùs esse atque adeò æquiùs, vti ad coronationem absque armis, parentis sui & multorum Cæsarum exemplo, proficiscatur, neminem iter illud, rem omnibus plausibilem, impediturum. Quod si fecerit, legatos abs se obuiam illi venturos, qui officij causa deducant: sin minùs, armato se cum armis occursuros, neq; dubium esse, quin Galliæ quoque rex, & alij, quorum interesset, idem sint facturi.

Veneti Maximiliano transitum negant.

Dum hæc cum Venetis aguntur, funesti ex Hispania nuncij adferuntur de Philippi regis morte, qui Burgis Castellæ vrbe, ardenti febre ad septimum diem Calendas Octobris sublatus, non minorem suis omnibus luctum reliquit, quàm spem de se excitauerat, cùm vigintiquinque Imperij materni, & vigintiocto vitæ annos expleuisset. Ex vltima eius voluntate (vt quidam asserunt) intestina illic vbi obierat: corpus Granatæ Beticæ: cor Bruxellis conditum cum tali Epithaphio:

Philippus rex moritur.

Vrbes & populos diuersaq; regna tenebam,
Spes dabat Imperium, Spes dabat orbis opes.
Si spes in quemquam fuerat mihi gloria prima:
Heu heu quanta fuit spes mea tanta iacet.

Philippi regis liberi.

Filios reliquit Carolum & Ferdinandum, Romanorũ posteà Cæsares, Leonoram Emmanuëlis Lusitani priùs, inde Francisci Galli, Catharinam Ioannis item Lusitani, Isabellam Christierni Dani, & Mariam Ludouici Pannonici regum vxores. Ioanna vxor vidua, quę virum tenerrimè amauerat, luctu & ægritudine consternata, patrem Ferdinandum ex regno Neapolitano, quò iam profectus erat, ad gubernandum Castellam reuocari, interim per cõsiliarios regios omnia administrari iubet. Ferdinandus accepto nuncio, etsi statim rediturus esse ab omnibus putabatur, voluit tamen illius regni priùs statum pręsens perlustrare, & subditorum animos sibi deuincire. Consaluus verò, de quo sinistram dudum suspicionem rex habuerat, præter multorum opinionem, & obuius ei progressus erat, & in omnibus obsequebatur, magnis ob eam rem præmijs tàm in illo regno, quàm in Hispanijs affectus.

Sub

Sub huius anni finem Genuenses, absente Philippo Rauensteinio, vrbis præfecto, armis sumptis, magistratui rebellarũt, neque ab illo ad rei nuncium ex Gallijs reuerso impediri potuit, quò minùs populares, frustrà repugnante nobilitate, nouum ex sese magistratum crearent, quos Tribunos plebis vocabant. Hi Spediam & alia quædam maritima loca expugnant, excusso, vti videri volebant, Gallorum iugo, domi verò nobilium domos expilabãt, quorum multi patria excesserant. Quidam ex illis, inter quos Ioannes Ludouicus Fliscus, Spedia, cui regis nomine præerat, relicta, ad regem profecti, graues de plebe querelas instituunt. Rex eò molestiùs illorum defectionem tulit, quò æquiora in ipsos imperia se exercuisse nouerat. Cuius indignationem veriti Genuenses, omnem rei culpam in nobilitatem deriuare conati, missa legatione, non se à rege defectionem, sed contra impotentem paucorum dominatum, necessariam defensionem parasse significant. Sed postquàm bellum in se decretum audiuere, manifestè iam regis imperium detrectantes: Paulum quendam Nonium, serici panni tinctorem, de plebe hominem, sed industrium, Ducem creãt. Rex vbi hæc audiuit, (iam enim Rauensteinius furori plebis cesserat) haud morandũ ratus, cum validis copijs in Italiam iter parat. Pontifex verò pro Genuensibus per literas intercedebat, vti populari statu, ipsis relicto vrbis imperio, sicuti antehac, potiretur, ne si mutare quidpiam vellet, bello Veneto mora adferretur. simul etiam regẽ ad colloquium Bononiam, vbi ipse erat, inuitabat. Rex benignè omnia promittens, vti aduenientem se illic expectet petiit. Iulius verò, vbi regem, plebi infensum, & nobilitati fauentem, aduenire intellexit, mutato cõsilio, Bononia sub finem Februarij discessit. Ex ea re suspiciones primùm & simultas inter ipsos, mox etiam apertæ inimicitiæ originem habuere. Rex vbi cum exercitu Genuam propiùs accessit, superatis locorum aliquot difficultatibus, resistentes haud magno negocio in fugam coniecit. Reliqui omnes, vrbem, seq; fortunasque suas omnes, illius fidei & misericordiæ commisere. Sexaginta iudicio tradiri, reliqui certis conditionibus in gratiam recepti sunt. Nonius, paucis diebus ex fuga adductus, capite pœnas luit.

Genuensium à Gallis defectio.

Ioã. Ludouicus Fliscus.

Paulus Nonius.

1507.

Lud. cum Iulio P. M. simultas.

Ludo. Genuenses ad obsequiũ redigit.

Nonius plectitur capite.

Pontifex hunc regis successum videns, magno in metu versabatur, ne vlteriùs progressus, de suo imperio aliquid decerperet,

neque enim persuadere sibi poterat, Genuensium tantùm causa ipsum in Italiam venisse. Igitur per literas Cæsari ipsi, cæterisque Imperij principibus significat, Gallum, & pontificiæ ditionis inuadendæ, & Imperatoriæ maiestatis sibi vindicandæ gratia, cum exercitu adesse. Aberat eo tempore Cæsar, & à Belgicarum prouinciarum ordinib⁹ vocatus, vti, Caroli nepotis vicem, rei gubernacula susciperet; conuentu Louanij indicto, Margaretam filiam illis gubernatricem dedit. Carolus enim puer erat, & Geldri, statim à morte Philippi, ad arma redierant. Constitutis Belgij rebus, Cæsar in Germaniam reuersus, Constantiam, ad comitia illic indicta, se contulit. Aderant Septemuiri Electores omnes personaliter, cęteriq; ecclesiastici & seculares principes pleriq;, & ex liberis Germaniæ ciuitatib⁹ honoratissimus quisq;, solito frequentiores, in quorum concilio Cæsar Pontificis, Venetorum, ac aliorum aliquot literas, varijs ex locis scriptas, legi iussit; ex quarum nonnullis intelligere erat, Ludouicum Gallorum regem hoc agere, vti Cardinalis Rothomagensis, Iulio deiecto, in sedem Apostolicam collocatus, Imperij coronam ipsi imponat. Commotos ea re cunctos Cæsar grauissima oratione compellás: Hoc illud est, inquit, quod equidem animo iam dudum pręuidens, in omnibus ferè, quos hactenus habui, comitijs & conuentibus de Galli animo & conatibus proponere soleo, qua in re si fidem proinde ac debui apud vos inuenissem, aliud proculdubiò statutum fuisset, neque ille, nobis conniuentibus, nō tantùm Imperij nostri iura inuadere, sed Germaniæ ipsius iugulum petere auderet. Iam verò non virium suarum accessione, aut nostrarum imminutione fretus: sed socordia nostra, qua hactenus ipsum, & maiores eius tulimus, in eam spem adducitur, vti quos ad leuiores iniurias dissimulasse videt, grauiores quoq; admissuros minimè dubitandum putet. Dum enim dissidia inter nos fouet, dum rebelles & proscriptos armis & opibus tuetur, dum Imperij iura, sub aliquo prætextu, per partes carpit, nihil profectò aliud, quàm tentata patientia nostra, reliquam dignitatem omnem ereptum vadit, id quod eadem, qua cæteras iniurias, ignauia fusq; deq; laturos, sibi omninò persuasit. Qui si viri & gloriæ maiorum sanguine partæ memores esse volumus, nunquam, cum æterna Germanici nominis ignominia, nobis à Gallo illudi patiemur. Hæc præfatus, consilium suum de profectione in

Margareta Belgij gubernatrix

Comitia Constantiæ.

Maxi. Cæsaris oratio ad principes.

Italiam maturanda exponit, vti sacra Imperij corona Romæ accepta, Galli conatibus obuiam eat. Ad eam rem & copijs & pecunijs opus esse. Quare cùm ipse hactenus multa de suo reipublicæ nomine expenderit, æquum videri, vti & ipsi à maioribus ad hoc iter contribui solita, eò liberaliùs præbeant, quò & iustiores magisque necessarias itineris causas esse videant. Italiæ res eo in statu collocatas, vti si cum satis firmis copijs Germanum Cæsarem aduentare conspexerint, multi ob priuilegia conseruanda, plures vti Tyrannorum dominatione liberētur, arma & opes suas vltrò sint oblaturi, quibus accessibus haud difficilè fore, Gallorum arma ex Italia profligare, sacrosanctam ecclesiæ authoritatem, & Imperij dignitatem in pristinum locum asserere. Hæc & alia in hanc rem plura cùm Cæsar dixisset, principes & legati omnes, ira simul & pudore moti, magno animorum ardore non ferendum esse decernunt, vti Imperij dignitas à quoquam labefactetur, nedum, cum summo omnium dedecore, in aliam gentem transferatur; semel iunctis omnium viribus ostendi deberem, Germaniam & contra Gallos, & alios quoscunq;, partam maiorum virtute gloriam tueri posse. Sunt, qui Cæsarem hoc conuentu dixisse & productis rationibus demonstrasse prodidēre, centies centena aureûm nummûm millia ex suis opibus reipublicæ impensa fuisse hactenus, quo tempore ab Imperij ordinibus vix quadringenta millia accepisset.

Cæsaris ad Imperij ordines oratio.

Germaniæ potentia.

Hæc ad regem Ludouicum nunciata, effecerunt, vti is rebus Genuæ constitutis, Mediolanum priùs, inde Sauonæ cum Ferdinando in Hispanias redituro collocutus, in Gallias iter maturaret. Ad famam de regis discessu ex Italia, feruor ille apud nonnullos in comitio deferbuit, & erant, qui Cęsaris potentię, & Austriacæ familiæ incremento non satis æqui, parcendum esse impensis contenderent, non enim tàm magno exercitu iam opus esse. Pontifex quoq; varia cum animo suo consilia agitans, quòd veterum cum Cæsaribus controuersiarum causis nondum esse sublatas sciret, non minùs suis rebus à Cæsare, cuius apparatus, fama in immensum auxerat, quàm antè à rege timere cœperat. Itaque misso ad illum S. Crucis Cardinale, vti pacato itinere veniat, hortatur, nullum se honorem, in augurandis Imperatoribus adhiberi solitum, esse omissurum. Ludouicus quoq; Gallorum rex, per idoneos

interpretes, sese apud principes quosdam purgat, idq; eò faciliùs, quòd ad inuadenda Pontificis & Imperij iura nihil palàm attentare videbatur. Tandem in comitijs decreta Cæsari fuêre octo equitum, viginti duo peditum millia, qui cum semestri stipendio in Italiam euntem comitarētur, in tormenta verò & reliquos belli sumptus, centum viginti aureûm Rhenensium millia, ad mediũ Octobrem præsentanda. Hæc illi suis auspicijs rem gerenti, sufficere visa, quibus ex suis ditionibus, quas vellet, copias adiungeret.

Cæsari decreta auxilia.

Per eosdem dies, Heluetij quoq; per legatos de auxilijs ad hoc iter mittendis sollicitati: quanquam à Diuionensi Præfecto & alijs Galli internuncijs, ne id facerent, admonebantur, ne tamen à communi totius Imperij consensu diuersum sentire viderentur, sex hominum millia sese missuros polliciti sunt, sed ea lege, ne cōtra Gallos arma ferre tenerentur, in cæteris dicto audientes futuri. Adhæc responsum esse à legatis memorat Stumpfius, Heluetios aut Cęsari in omnib⁹ obsequi, aut domi relinqui debere. Sunt qui, vti duodecim millia suis stipendijs conscriberent, legatos in mandatis habuisse dicant, sed, exorta animorum offensione, re infecta abijsse. Veneti quoq; iterum per Cæsarianos de fœdere & amicitia interpellati, idem quod anteà respondêre. Maximilianus, quò occultiora haberet consilia, legatos Italicos seorsum ab aula sua commorari iussit. Pontifici verò per literas indicauit, iturum se cum exercitu in Mediolanensem agrum, vti Sfortiæ liberos restituat, & relictis illic copijs, pacato itinere, Romam venturum. Cùm itaq; de Cæsaris animo nihil certi cognosceretur, Ludouicus ad quadringentos grauis armaturæ equites, quos Tramollius Burgundus in Mediolanensi ditione habebat, Ciamontium, cum satis firma peditum manu, proficisci imperat.

Maximili. Heluetios sollicitat.

Prætereà, vti alibi quoq; Cæsari negocium facesseretur, Geldriæ regnum nouis iterum copijs instruit. Is cum Roberto à Marca, Erardi Leodiensium episcopi fratre, Brabantiæ fines ingressus, Toraltum insignem pagum, & vicina aliquot loca, per eam prouinciam, quæ Campania dicitur, incendio vastat; mox Diestam oppidum tentans, à Nassouio principe & loci incolis repellitur. Hala oppido exusto, Thenam post aliquot dierum obsidionem capit & diripit, pręda onustus domum redit. Non multò pòst sexcentos equites Galli in Namurcēsium fines paulò longiùs egressos, dum

Robertus à Marca.
Geldri Brabantiam populātur.
Toraltum.
Hala.
Thena.

ſos, dum itinere defatigati, in Arduennæ ſaltu, ad Huberti fanum, quietem capiunt, agreſtium non magna manus ex inſidijs adorti vigiles, nec opinato impetu cædunt, hinc reliquos ſemiſomnes fundunt, præda omni potiuntur, ex qua equi quingenti Namurcum adducti, & publicè venditi ſunt. Interim Geldri, Antuerpięſium mercatores, Francofurtum ad nundinas profectos, ſpoliant, & in captiuitatem abducunt, quam rem vlturi Brabantij, oppidũ Venloium fruſtrà expugnare conati ſunt. Quibus domum reuerſis, Geldri per Vltraiectenſium ditionē in Hollandiæ fines excurrentes, magnis eius regionis incolas affecerunt incommodis, quo tempore Aquas veteres ſemel atq; iterum, ſed fruſtrà tentarunt. *Geldri à Namurcenſibus caſi.* *Aquæ veteres.*

Anno eius ſeculi octauo, Maximilianus Cæſar Tridentũ profectus, ad tertium Nonas Februarias publicis ſupplicationibus peractis, iter in Italiam edicit, & per Mattheum Langium, epiſtolarum magiſtrum, è ſuggeſtu, nō iam regem, vt hactenus, ſed Romanorum Imperatorem deinceps appellandum, promulgari iubet. Inde commeatu & impedimētis Atheſi amne præmiſſis, cum quingentis equitibus, & duobus peditum millibus iter ingreſſus, ad Siagij montis radices, foſſas quaſdam & aggeres impediendo militi excitatos, complanari iubet. Miſerat per eos dies Veronam ex ſuis, qui aduenire ipſum, & ſine iniuria per eorum agrum iter facturum ſignificarent, & quatuor equitum millia illic collocari peterent. His reſponſum erat: ex Veneti Senatus conſulto, Veronenſibus iniunctum eſſe, vti pacato itinere venientem cum honore excipiant, armatum ne admittant, iam verò tormentorum ſubuectionem & reliquum apparatum bellicum non poſſe non ſibi eſſe ſuſpectum. *1508.* *Max. Imperatoris titulum aſſumit.* *Maximiliani iter in Italiam.*

Hoc illorum reſponſo, ſatis intelligere erat, quid animi Venetis eſſet, neq; per eorum ditiones tranſitum ſibi, niſi armis aperiatur, datum iri. Cumque ſuorum nuncijs ac literis intellexiſſet, maiores bellorum apparatus ab eiſdem in Carnis fieri, Tridentum reuerſus, Fridericum Brandenburgicum principem, cum filio Caſimiro, & parte copiarum, ijs in locis relinquit, Georgium Neideccium, Epiſcopum Tridentinum, rei ſummæ pręficit; ipſe Piſonum vulgò Bolſanum profectus, quadringentos equites, cum quinq; millibus peditum, ex Tirolenſi agro conſcriptos, in Cadurianum agrum præmittit. Bolſani literas à pontifice accipit, quibus *Georg.⁹ Neideccius.*

bus ille Imperatoris titulum, Tridenti assumptum, abs se confirmari significabat. Mox assumptis secum sex peditum millibus, in Carnos se conuertit, reliquis copijs ad Tridetum expectare iussis. Qui præmissi erant, in valle Caduriana, castellum quoddam ad *Petrus Ghisius.* Plauim fluuium, vnà cum præfecto Veneto Petro Ghisio cepêre, & Maximilianus ipse Venetorum fines ingressus, Sanmartini & Plebis arces, ijsq; vicina quædam loca expugnat, & in agrum Tar- *Bartholomæus Liuianus.* uisianum ducit. Cùm verò audiret Venetos Bartholomæum Liuianum (hunc Aluianum quidam vocant) & Georgium Corna- *Geo. Cornarius.* rium, magni nominis duces, euocasse, & auxilia non contemnenda à Gallo expectare, vti & ipse maiora sibi præsidia pararet, Oenipontem, atque inde Vlmam, insignem Sueuiæ ciuitatem, magnis itineribus contendit, vbi conuentu ordinum indicto, Sueuici fœderis vires in bellum Venetum sollicitauit, & promissa ab Imperio auxilia, in alios sex menses prorogari postulauit. Sed antequàm certi aliquid responderetur, propter Geldrorum assiduas excursiones, in Belgium qua potuit celeritate profectus, prouinciarum gubernatione Bruxellis suscepta, & pecunia in bellum Geldricum imperata, in Germaniam redijt.

Interim Venetorum duces, superatis quæ Cadurium ducunt angustijs, rectà in Germanos ibi agentes aciem direxêre. Hi quòd ex improuiso sese circumuentos, & effugia, ab incolis locorum Veneti nominis studiosis, infessa videbant, necessitate pugnandi in fortitudinem versa, facto globo, acerrimè repugnantes numero hostium victi sunt. Cecidêre ex ijs mille, reliqui capti sunt. Li- *Cadurium captum à Venetis.* uianus inde Cadurium arcem, difficili nec incruenta victoria, expugnauit. Perijt in ea oppugnatione, Carolus Malatesta ex Arimi- *Carolus Malatesta.* nensium regulis, ictu lapidis, eximia indole adolescens, & aliquot cum eo viri fortes. Hinc victoriæ cursum secutus Liuianus, Cremonsam in edito colle positam armis, Portum Naonis deditione occupat. Goritiam deinde obsidione cingit, ea ad Iuliarum Al- *Goritia.* pium radices sita, arcem habet accessu arduam, locoque & opere munitam. Ponte capto, Liuianus crebris tormentorum ictibus muros quatiens, oppidanos ad deditionem compellit. Arci præ- *And. Liechtenstainius.* erat Andreas Liechtensteinius, qui, missis ad Ericum Brunsuicensem Principem nuncijs, quo in loco res sit aperit, quem tardiùs cum auxilio aduentare videns, cum hoste paciscitur, & quadra-

ginta auri libris acceptis, arcem tradit. Tergeste posteà, terra mariq; oppugnatum, vnà cum arce occupatum. Alia verò parte, qui in agro Tridentino erant Germani, ad nouem millia Barcum arcem è regione Roboreti tormentis compulsatam capiunt. inde ad vicum Callianum, Venetorum olim clade & Roberti Sanseuerinatis nobilitatum, pergunt. Qui in montis Brentonici præsidio erant tria Venetorum millia, ad primum illorum conspectum, in proximos colles fuga dilapsi, locum satis munitū, ne tentata quidem fuga, hostibus reliquêre, qui inertiam eorū & ignauiam meritò riserant. Petra deinde arx à Venetis obsidione cincta est. Hanc Guicciardinus frustra oppugnatam, Ianus Pyrrhus Pincius superatam narrat, ipsis domini deiq; nostri resurgentis ferijs, quo tempore inducijs trium dierum factis, maior præsidiariorum pars Tridentum, vti sacris vacaret, concesserat. Cùm in hunc modum res, nō satis prospero successu, gereretur, (neq; enim promissa ad tempus pecunia numerabatur, & auxilia alij citiùs, alij tardiùs aduentabant) de inducijs agi cœptum. Cōuenêre itaq; ad Ripam Benaci lacus oppidum Imperatoris nomine Tridentinus præsul, & Cyprianus Serentinus ab epistolis, à Venetis Zacharias Contarenus. Gallorum quoq; regis mandato, sine quo Veneti nihil pacisci volebant, aderant Ioannes Iacobus Triultius, & Carolus Iufredus Mediolanēsis Senatus Princeps. Cumq; de inducijs ad triennium seruandis, quo tempore ea quisque loca quæ habebat retineret, conuenire videretur, in eo tantùm difficultas offerebatur, quòd Gallus generales esse illas, & Geldrum ijsdem comprehendi volebat. Veneti verò, vti bellum à suis finibus auerterent, ac induciarum tempore imperia sua in ijs locis quæ ceperant, confirmarent, seorsum à Gallis consilia habere cœperunt, & suo tantum nomine inducias fecerunt, reclamantibus regis legatis. Etsi verò Veneti satis idoneas eius rei causas adferebant, (quòd transalpinarum rerum cura nihil ad ipsos attineret, sed de mutuo in Italicis bellis auxilio fœdus esse factum, & regi si inducijs comprehendi vellet, locum & tempus relictum esse dicerent) ille tamen grauiter eam rem tulit, veteresque offensas, bello Neapolitano oblitas, in memoriam reuocauit.

Tergeste captū. *Petra arx obsessa.* *Cyprianus Serentinus.* *Veneti cum Cæsare inducias faciunt.*

Hac occasione Pontifex vtendum ratus; Imperatorem & regem inter se conciliare studebat, vti quod suis opibus minùs poterat,

tetat, illorum viribus adiutus, Ariminum, Fauentiam, aliasq; nonnullas ciuitates à Venetis recuperaret. Accedebat ad veterem in illos indignationem, quòd cùm ipse Vincentinum episcopatum, post defunctum S. Petri Cardinalẽ nepotem suum, Sixto alteri nepoti dedisset, illi contempto eo, alium ex patricijs suis intruserant. Itaque missus in Gallias Sixtus, multa cum rege agit, quorum partem cum Maximiliano Pontifex ipse per literas communicauit, quos si coniungere posset, Ferdinandum vtrique multa necessitudine illigatum, in eandem sententiã adductum iri sciebat. Haud magni negocij fuit, hos principes ad bellum Venetis inferendum animare, quòd suas quisque causas habere sese putabant, & ad recipienda, quæ singulis erepta possidebant Veneti, omnium coniunctionem peroportunam videbant. Igitur adnitente imprimis Pontifice, & commeantibus internuncijs eò res deducta est, vti Imperatoris nomine Margaretha, eius filia, Belgarum gubernatrix, & Matthęus Langius, à rege Galliç Cardinalis Rothomagensis, quem sequebatur Iacobus Albionus, Aragonum regis legatus, Cameraci conuenirent. Sed ne vera huius conuentus causa Venetis innotesceret, sparsum in vulgus est, de pace cum Geldro tractanda agi, cum quo paulò antea dierum quadraginta induciç intercesserant. Paucis diebus transacta inter illos res, & in hanc formulam ferè conceptum est fœdus. Cùm multa quotidie damna & incommoda reipublicæ Christianæ ab infidelibus adferantur, ac necessaria in ipsos bella à nemine magis, quàm à Venetis impediantur, qui impotenti dominandi libidine, multas Pontificię ditionis, sacri Romani Imperij, & Austriacorum principum, regni item Neapolitani, & Mediolanensis Ducatus vrbes, aliaq; loca vi aut fraude occupata, contra fas & æquum retineant; fœdus inter se fecisse Iulium pontificem maximum, Imperatorem Maximilianum, eiusq; nepotem Carolum, Ludouicum Gallorum, & Ferdinandum Aragonum reges, vti bello Venetis illato, suas quisque ab illis recuperent ciuitates, quarum nomina in fœdere sunt adscripta. Gallus ad proximas Aprilis Calendas ipse in hoc bellum iret, quo tempore & Pontifex, & Aragonius arma quoque sumerent. Ne verò Maximilianus inducias violasse videatur, Pontifex eius auxilia, quæ Ecclesiæ ex officio debet, imploratet, isque vno tantùm duce ex suis ad regem præmisso, quadragesimo die post

Cameracense fœdus.

inceptum

inceptum ab eo bellum ipse Venetos adoriretur. Qui sua recuperasset, socios nihilominus adiuuaret, neq; sine omnium consensu quisquã arma deponeret, aut cum hoste pacisceret. Pontifex grauissimis censuris Venetos, vti ablata restituant, moneret. idem de controuersia inter Maximiliani vxorem, & Herculẽ Ferrariæ principem, super dote Annæ Sforciæ, quæ illius soror ei nupta fuerat, disceptator & arbiter esset. Imperator regi Ludouico, Francisco Angolismensi, & masculis hæredibus Insubriæ principatum Cæsareo diplomate confirmaret, cuius rei gratia mille auri pondo à rege acciperet. Inter Geldrum & Austriacos pax esset, capta bello Geldrus redderet, amissa non reciperet. Ferrariensi & Mantuano tres menses, intra quos fœderi subscribere possent, relinquerentur. Singulis ad quatuor menses, suos qui vellent fœderi associandi, facultas esset. Hoc fœdus in templo proclamatum, & iureiurando confirmatum est. Nec multò pòst Rothomagensis, cum Alberto Pio Carpensi, & Lutetiano præsule, ad Maximilianũ proficiscuntur, qui & ipse, eodem ritu, quo cæteri, fœdus comprobauit. Veneti, cùm ingens sibi bellum à maximis orbis Christiani principibus imminere viderent, magnis & ipsi viribus sese muniunt, quibus si primum hostium impetum aut propulsare, aut aliquandiu sustinere possent, malè sartam inter fœderatos concordiam, non fore diuturnam sperabant. Nam Pontificem ipsum, & Aragonium, non pari cum reliquis alacritate, fœdus illud amplexos esse sciebant, & Imperatorem facili momento à Gallorum rege alienum reddi posse, & alterutrum ex quauis oblata occasione, fœdus rupturum putabát. Igitur cum Pontifice & Aragonio colloquia captabant, & de Galli reconciliatione desperantes, Ioannem Petrum Stellam cum mandatis ad Imperatorem mittunt, sed neq; ille, contra reliquorum authoritatem, cum ipsis agere volebat, neque orator in huius conspectum admittebatur.

Pax cũ Geldro.

Albertus Pius.

Initio sequentis anni Gallorum rex, cum Lotharingiæ duce, & pleraq; totius regni nobilitate in Italiam venit, missoque ad Venetos feciali Mongioio, bellum ipsis indicit. Per eosdem dies Põtifex, iisdem sub grauissima censuræ Ecclesiasticæ denunciatione, vti omnia per Æmyliam loca, cum vectigalibus cæterisq; redditibus sibi intra paucos dies restituant, iniungit. Illi igitur quantas possunt copias ex omni ditione sua comparant. Nicolaum Vrsi-

1509.
Lud. Venetis bellum denunciat.

Nic. Vrsinus Pitiliani regulus.

num No-

num Nolæ & Pitiliani tegulum, ac Bartholomæum Liuianum, tei summæ præficiunt, quibus Andream Grittum & Georgium Cotnarium adiungunt. Hi in Lombardiæ fines profecti, regis conatibus obuiam ire iussi sunt. Ante quorum aduentum Ciamontius, regis iussu Abduam fluuium prope Cassianum vado traijciens, Treuium & vicina quædam loca inuadit, præfectos aliquot capit. Hinc vbi Mediolanum ad regem iuisset, Treuium ab exercitu Veneto recipitur. Ad eius rei famam, rex cũ omnibus copijs adcurrens, antequâm ab hoste prædis intento prohiberetur, superato Abdua, castra prope hostem ponit, & leuibus subindè velitationibus occasionem prælio quærit. Non deerat Liuiano pugnandi ardor, sed Pitilianus in aciem venire, & totius rei euentum in vnius pugnæ aleam conijcere, suis rationibus inutile esse putabat. Rex, vti illos in prælium eliceret, Ripaltam machinis concussam capit, captam incendit. Cùm verò contrà ac ratus erat, Veneti neq; tum quoque loco sese mouerent, castra retrò ad fluuium transfert, quo loco commeatum ipsis intercipi posse videbatur. Id ne fieret, Veneti & ipsi castra mouent, cumq́ue præter regios iter facere cogerentur, Galli instructis ordinibus, signum expectare iussi, mox in prætereuntes inuecti sunt, & eam agminis partem, cui Liuianus præerat, nunc à tergo, nunc à lateribus perturbant. Ille necessitate pugnæ allata, militem, dissipatis ordinibus incedentem, ad signa vocat, aciem instruit, & pro tempore exhortatus, cum delecta equitum manu in hostem irruens, propè ad regem ipsum peruasit; iamq; Gallorum acies inclinare nonnihil, & pedem referre videbatur. Sed equitum aliquot turmæ, & Heluetiorum peditũ phalanges ad regem accitæ, trepidate hostem, & fugam circumspicere coëgerunt. Cecidêre ex vtrisq; plurimi in ipsa pugna, ex Venetis in fuga quoque nonnulli, apud ipsos peditum, apud Gallos equitum iactura maior fuit. ad octodecim hominum millia vtrinque desiderata, sunt qui prodidêre. Liuianus grauiter vulneratus, vnà cum Citolo Perusino captus est. Pitilianus, cum exercitus ea parte quam ducebat, in tutum euasit. Atq; hæc fuit nobilis illa ad Giaradaddam pugna, quæ pridie Idus Maias commissa est, cum magno rerum Venetarum detrimento. Rex eo loco sacellum S. Mariæ Victoriæ nomine dedicauit. Mox victoria, multo suorum sanguine parta, vtendum ratus, Carauagium primùm duces, dedentibus se-

Treuium captũ.

Ripalta capitur.

Pugna ad Giaradaddam.

Citolus Perusinus captus.

tibus ſeſe incolis, dein Bergomum quoque & Brixiam capit. Cremona item & Crema ciuitates, per legatos in poteſtatem redactæ. Piſcaria, aliquandiu reſiſtere auſa, vi expugnatur, præfecti vnà cum militibus ad vnum cæſi. *Bergomũ captũ.*

Interim Maximiliani auſpicijs Christophorus Frangipanius Piſinium Duiniumq; in Iſtria arces, Ericus Brunſuicēſis Feltrium ac Bellunium capit. Inde ad famam de Maximiliani cum Germanis aduentu, Goritia, Tergeſte, & alia non pauca eius tractus loca, in eius fidem redeunt. Pontifex quoque pleraq; Æmyliæ oppida, Gallorum magis terrore & victoria, quàm ipſius armis mota, recuperat. Prætereà Alfonſus Ferrariæ princeps, non tantùm agros depopulabatur, ſed nauigijs quibuſdam Atheſim & Padum, quaque illi exeunt, vicinũ mare infeſtabat. Veneti his difficultatibus circumuenti, neque vllum in armis præſidium eſſe videntes, vltrò hoſtibus, quod amiſſuri erant, offerendum rati: de relinquendo continentis imperio, cõſilium cepêre; & magiſtratibus, quos Patauij, Veronæq; & alijs locis Maximiliano deſtinatis habebant, vti locis in ciuium poteſtate relictis, ipſi domum redirent, imperauêre. Mox vti illum ſibi per æqua per iniqua pacatiorem redderent, Antonium Iuſtinianum oratorem mittunt, qui Senatus ſui nomine clementiam illi, & animi potiùs quàm hoſtium victoriã ſuadentes, quæcunq; ad Imperij & Auſtriacæ domus iura ſpectarent, dederent, quaſcunq; pacis leges ipſi præſcribere viſum eſſet, eas Senatum ſine vlla tergiuerſatione accepturum. Oratio apud Guicciardinum legitur, quam latinis verbis coram Imperatore habitam in hunc modum refert: Veteres philoſophos, atq; ſummos illis temporibus viros, cùm eam gloriam, quæ ex ſui ipſius victoria comparatur, veram, firmam, æternam, immortalemq; eſſe affirmarunt, eamq; ſupra omnia regna, trophæa, atq; triumphos extulerunt, minimè erraſſe manifeſtum certiſſimumque eſt: hæc Scipioni maiori tot victorijs claro, maiorem ſplendorem quàm Affrica deuicta & Carthago domita dedit. Nónne hæc eadem res magnum illum Macedonem immortalitate donauit? quum Darius maximo prelio ab illo victus, deos immortales vt regnum ſuũ ſtabilirent rogauit: quod ſi ſecus ſtatuiſſent, ſe non alium ſucceſſorem quàm tàm benignum hoſtem, tàm manſuetum victorem ab illis petere. Cæſar dictator, cuius tu nomen habes, & cuius fortunam,

Ericus Brunſuicenſis princeps.

Venetorum res afflicta.

Ant. Iuſtinian⁹.

tunam, liberalitatem, magnificentiam aliasque virtutes, obtines, nonne concedendo, remittendo, condonando, qui in deorum numerum referretur dignus est iudicatus? Deniq; Senatus populusq; Romanus ille, mundi domitor, cuius imperium in terris in te solo est, cuiusq; amplitudo & maiestas in te conspicitur, nonne plures populos atque prouincias, clementia, æquitate, & mansuetudine, quàm bello armisque imperio suo subiecit? Quæ cùm ita sint, minimè inter postremas laudes id tibi adscribetur, Cæsar, si cùm victoriam aduersus Venetos in potestate tua habeas, quàm humanæ res caducæ sint memor, ea moderatè vti noueris, magis ad pacis studia, quàm ad dubios belli euentus propensus fueris: quanta enim rerum humanarum inconstantia sit, quàm incerti casus, quàm dubius, varius, fallax, obnoxiusq; periculis sit mortalium status, externis priscisq; exemplis ostendere non est opus; satis superq; Veneta respub. docet: quæ paulò antè florens, splendens, clara, atque ita potens erat, vt eius nomen & fama, non iam Europę finibus contineretur, sed egregia pompa Africã, Asiamq; percurreret; atque in extremis orbis terræ terminis magno cum plausu resonaret: hęc eadem nunc vnico eoq; leui aduerso prælio, rerum gestarum gloria orbata, opibus spoliata, lacerata, conculcata atque euersa, omnium rerum ac præsertim consilij egens, ita corruit, vt omnis pristinæ virtutis imago consenuerit, omnisque armorum ardor deferbuerit. Sed falluntur proculdubio, falluntur Galli, si hæc propriæ virtuti tribuunt: antehac enim Veneti grauioribus incommodis agitati, maximis detrimentis cladibusque perculsi atque consumpti, nunquam animum amiserunt; & tunc præcipuè quum maximo periculo cum sęuissimo Turcarum tyranno, multos annos bella gesserunt; imò semper ex victis victores facti sunt: idem & nunc sperassent, nisi maiestatis tuæ tremendo nomine, copiarumq; tuarum viuida inuictaq; virtute audita, ita omnium animi concidissent, vt nulla non modò vincendi, sed ne obsistendi quidem nobis spes relicta fuerit, quocirca armis abiectis, in maiestatis tuę incredibili clementia, vel potiùs diuina pietate spem omnem locauimus; quam nos rebus nostris perditis inuenturos minimè diffidimus. Itaq; principis, Senatus, populiq; Veneti nomine, humili deuotiõe supplices oramus, obtestamur atq; obsecramus, vt clementiæ tuæ oculis res nostras af-

flictas respicere digneris, iisq; salutarem medicinam afferre; omnes pacis leges, quas tu nobis imposueris, amplectemur; omnes iustas, honestas, & ab æquitate rationeque minimè alienas ducemus: sed fortasse qui nobis ipsis mulctam imponamus digni sumus. Ad te verum & legitimum principem omnia, quæcunque maiores nostri sacro Imperio & Austriæ ducatui ademerunt, redeant: quibus vt decentiùs veniant, omnia quæcunque in continenti possidemus adiungimus, quarum rerum iuribus quocunq; modo partis cedimus: præteteà quotannis tuæ maiestati, & legitimis imperij successoribus in perpetuum quingenta auri pondo tributi nomine pendemus: imperijs, decretis, legibus, preceptisq; tuis libenter obtemperabimus: defende nos quæso ab illorum, cum quibus paulò antè arma nostra cõiunximus, insolentia; quos nũc sæuissimos hostes experimur; qui nihil aliud expetunt, quàm Veneti nominis intetitum. tua ista clementia conseruati, te vrbis nostræ parentem, genitorem, conditoremq; appellabimus: ingentia beneficia tua in annales referemus; & filijs nostris perpetuò memorabimus: nec verò parua erit laudibus tuis accessio, te primum esse, ad cuius pedes Veneta respublica, supplex se humi ꝓsternat, cui ceruicos supponat, quem velut Deum de cœlo delapsum colat, reuereatur atque obseruet. Si Deus optimus maximus eam mentem maioribus nostris dedisset, vt res aliorum attingere non studuissent, iam nostra respub. gloriæ plena, reliquas Europæ ciuitates longè superaret; quæ nunc in squalore, sordibus, & fœtore languescens, ignominia, probroq; deformis, ludibrio atque contumelia referta, vnico momento, omnium victoriarum laudem amisit. Sed vt vnde incœpit, eò mea reuertatur oratio, in tua potestate est Cæsar, Venetis tuis ignoscendo & condonando, nomen laudemq; comparate, qua nemo vnquam vincendo maiorem splendidioremque adeptus est: hoc monumentum nulla vetustas, nulla antiquitas, nullus temporum cursus, ex mortalium mentibus delebit: sed omnia secula te pium, clementem, omniũ principum gloriosissimum appellabunt, prędicabunt, cõfitebuntut: nos tui Veneti, quòd viuemus, quòd auras cœlestes carpemus, quòd hominũ commertio fruemur, id omne tuę virtuti, felicitati, clementiæq; tribuemus. Hæc ex Cælij Curionis translatione: Sed Petrus Iustinianus otatorẽ neq; admissum neq; auditũ memorat.

Pp Per

Per eosdem dies, iubête Senatu, Aragonum regi, qui iam portus aliquot in Apulia armis ceperat, reliqua quoq; loca sunt tradita. Idem in Æmyliæ reliquis oppidis Iulio tradendis factum. Ferrariensis Rodigij peninsulam, nullo repugnante, suo iuri asseruit.

Verona Cæsari tradita.

Veronenses Piscariam ad regem profecti, claues, quas attulerant, Maximiliani legatis forrè præsentibus dare iussi. Illorum exemplum secuti sunt Parauini, Vincentini, & aliorum quoq; oppidorum ciues, præter Taruisinos, qui vnius ciuis Marci Belisarij exhortatione, in Venetorum fide permansêre. Ita tum Veneti, magnum de se fortunæ instabilis, & humanarum rerum nullo in statu perpetuo persistentium, exemplum dedêre.

Veneti continẽtis imperio sese abdicant.

Sub Iunij mensis initium Maximilianus Tridentum profectus, cùm de regis victoria in itinere audiuisset; ex suis ad eum misit, qui gratularentur, simul & de opera fideliter nauata, gratias agerent. Cum ijs à rege missus Rothomagensis, vti cum rege in colloquium veniret constituit, cui ad Gardam in aperris campis dictus est locus. Sed Maximilianus, cùm Ripam Tridenrinam vsq; venisset, mutato consilio, in Carnos iter conuertit, missoq; Cremonam Matthęo Langio, regi significat, illò se, ob nescio quos rumultus, iuisse, reb⁹ inspectis, propediem adfututum, rogare vti aduentum operiretur. Hanc eius excusationem, quidam ex suspicione aliqua ꝑfectam, alij aliter interpretati sunt. ipse cum exercitu numerosiore in Italiam ire, & Venetias ipsas aggredi velle, prę se tulit. Rex moræ pertæsus, Mediolanum abijt, & in Galliam iter expediri iussit.

Pisæ ad Florentinos redeunt.

Hoc tempore Pisani, extrema omniũ rerum vitæ necessariarũ penuria coacti, amica compositione ad Florentinorũ imperium redière. Gallorum ex Italia discessu Veneti, ex maximo metu aliquantùm recreati, noua de recuperandis ijs quę amiserant, imprimis verò de Patauio, consilia inière. Eranr in ea ciuitatę complures Veneti nominis studiosi, quos inter Sacardus quidam Soncinus, huiusmodi dolum commentus est.

Sacardus Sontinus.

Andream Grittum, cui id negocij à Senatu datum erat, cum ea militum & agrestium manu, quam habebat, occultato itinere, propiùs ad Caudælongæ portam subire, & occasionem rei expectare iubet; ipse armatis domi conscijs, ad præstitutum tempus, currus aliquot fœno onustos, in oppidum adduci iubet, quorum vni, sub ipsa porta, ex composito, rota excidit. Accurrens cum suis Grittus, in forum vsque progressus,

Strategema.

gressus, Venetos eorumq; patronum S. Marcum conclamat. Excitus ad clamorem Leonhardus Trissanus, qui cum præsidio trecentorum tantùm Germanorum oppido præerat, dum præter Brunorium Saregium, cum quinquaginta equitibus, neminem suppetias venire videt, in arcem se confert, moxque viribus suis & paucitate diffisus, fuga dilabitur. Ita Veneti tota vrbe, sine sanguine, potiuntur. Iudæorum fortunæ, militibus prædæ fuêre, & ciuium aliquot ædes, qui Venetis inimicos sese declarauerant, direptæ. Patauio recepto, Verona periculo proxima erat, in qua Tridentinus præsul cum non magno præsidio erat, sed septingenti grauis armaturæ equites à rege illis in locis, vti Maximiliani iussa facerent manere iussi, postquàm in ciuitatem ab eius milite admissi sunt, omnem Veronensibus metum ademerunt; & Veneti qui iam in itinere erant retrocedentes, Seraualle in agro Vincentino expugnata, Germanos magna crudelitate contrucidarunt. Cumq; Maximilianus eò iter maturaret, in agrestium inconditã multitudinem, qui locorũ angustias tenebant, magno cum periculo incidit, quibus ꝓfligatis, Seraualle recepta, parẽ Italis vicem reddidit. Inde maiora iam animo consilia agitans, missis ad confœderatos nuncijs, vti totis simul viribus res vrgeretur, & Gallica, Aragoniaq; classe cum Pontificijs triremibus cõiuncta, Venetiæ ipsæ bello peterentur, proposuit. Eam rem Gallus, si eius vrbis expugnatæ cõmoda ad omnes socios essent reditura, vtcunq; approbare videbatur; Aragonius vti improbam, & de qua in Cameracensi conuentu nihil actum erat, reijciebat; Pontifex quoq;, ne vel Cæsaris vel Galli potentia per Italiam augeretur, veritus, ab eo cõsilio alienus erat. Interim Rudolphus Analtinus, ex antiquissima Ascaniorum familia princeps, Forumiulij ingressus, Cadorum oppidum cum arce expugnauit, non sine magna Veneti militis clade, & Ericus Brunsuicensis, Vtina nequicquam tentata, Ciuitale Austrium ad Natisonẽ amnem duxit. Præsidebat oppido Fridericus Contarenus, non tàm militum armis, quos paucos habebat, quàm ciuium animis, fidem suam operamq; promittentium, fretus. Huic dum Ioannes Paulus Gradonicus, Venetorum per ea loca præfectus, cum octingentis equitibus & quingentis peditibus auxilio accurrit, malè à Germanis mulctatus, fugam inire coactus est, amissis nonnullis, quorum maior pars Vticenses erant;

Patauium astu receptum.

Deliberatio de Venetiarum oppugnatione.

Rud. Analtinus Princeps.

Fride. Contarenus.

oppidum verò expugnari non potuit. Ab alia parte Frangipanius, Venetorum magiſtratibus, cum incolarum ſatis magna manu, ad Vermineum arcem profligatis, Iſtriæ agros latè peruagatus: Caſtellum nouum & Raſpruccum oppida cepit, multaque circùm prædia villasque, & pagos, incendio deuaſtauit. Interim Angelus Triuiſanus, Venetæ claſſis præfectus, poſt Fluminenſe oppidum & Raſpruccum recepta, Tergeſte leuiter tentato, abijt.

Angelus Triuiſanus.

Dum hæc per Iſtriam & per Carnos, cum miſerabili incolarum clade, geruntur, Pitilianus Patauium profectus, ſuburbia diruit, vrbem nouis copijs, tormentis, fabris, commeatu, alijsq; rebus ad tolerandam obſidionem neceſſarijs, inſtruit. in cuius defenſione, & conſeruandæ libertatis, & imperij recuperandi, ſpem omnem Veneti collocauerant, ideoq; præter milites, patriciorum voluntariam manum eò miſerant, cohortatione ducis ad fortiter pro patria agendum animatam. Maximilianus verò cum omnibus ſuis copijs Verona profectus, apud Brentæ fluuij (qui olim Meduacus dicebatur) pontem, ad tertium à Patauio lapidem, tormenta, quæ eximiæ pleraque magnitudinis ex Germania aduehebantur, expectabat. Mox Limono expugnato, vti commeatuum maiorem haberet commoditatem, paulùm retrogreſſus Ateſte caſtrum expugnat, Monſilicium inde oppidum tormentis quatit. Qui ei præerant Petrus Gradonicus & Paulinus Curſius, loco diffiſi, in arcem prærupto monte ſitum, cum centum quinquaginta peditibus, profugêre, in qua expugnanda, & tempus teri, & vires infringi poſſe, putauerant. Sed Cæſariani oppidum incolis vacuũ ingreſſi, arcem, magna obſtinatione, altero oppugnationis die ſuperatam, deſtruunt, hinc Montanianam deditione capiunt. Inde poſitis ad Baſſanelli pontem caſtris, fluuij curſum ab vrbe excludere, & in alium alueum deducere fruſtra conatus Cæſar, poſt aduecta tormenta, propiùs vrbem mouit. Erant in Maximiliani caſtris equites decies millia & ſeptingenti, pedites ad triginta tria millia, & ad ſpem de Maximiliani liberalitate, & Patauij direptione, numerus indies augebatur. In vrbe ſexcenti leuis, ter mille grauis armaturæ equites, peditum vltra patriciorum florem, & qui eos vltrò ſecuti erant, duo & viginti millia numerabãtur, ſed quorum media ferè pars ex naualibus ſocijs collecta, bello minùs vtilis habebatur. Cæſar, quatuor pugnatorum millibus in S. Crucis ſubur-

Maxi Cæſaris progreſſus in Italia.

Patauium obſeſſum.

suburbium collocatis, vrbem ab ea parte situ & opere munitiorem conspicatus, alio loco eam ad Portam, (quæ vulgò Portellum dicta, Venetias respicit,) aggredi statuit. Longo circuitu, propter palustrem & inundationibus irriguam eam regionẽ, circumeundum erat. In eo itinere rustici ad tria hominum millia, qui cum ingenti pecorum grege, in pascua aquis cincta concesserant, ab Italis & Hispanis miserè aut cæsi aut capti, pecora prædæ fuère. Idem in vicinis circùm agris factum, & in fluuio naues aliquot, commeatu onustæ, captæ sunt. Hinc oppugnationem aggressus Imperator, præsens singulos cohortatur, & tormenta, oportuno loco posita, exonerari iubet. Erant nõnulla ex ijs stupenda magnitudine, quibus muri pluribus in locis deiecti, & propugnaculum quoddam, ad portam omnium Sanctorum, propè totum concidit, multæq; ædes, quæ aut muro contiguæ, aut magis vicinæ erant, deturbatæ sunt. Igitur qui intus erant, interiori vrbis parte per ambitum, septa quædam arboribus alijsque ruderibus excitarunt, & quà hostem ascensurum putabant, magnam pulueris tormentarij vim sub terra abdiderunt, qua, superanti vallum militi, iniecto igne, presens adferretur clades. Decimo obsidionis die Cæsar, instructa acie, mœnia tormentis patefacta, inuadere in animo habebat, sed quòd aqua eo tempore in fossis solito altior esse nunciabatur, militem in aperta pericula mittere noluit. Postridiè propugnaculo quodam, ad Caudælongę angulum, tormentis concusso, Germanorum & Hispanorum peditatum mœnia inuadere iussit, inter quos equites aliquot, relictis equis, erant. Hi, magna cum animi alacritate, propugnaculum cõscendunt, duo in illo vexilla figunt, iamq; reliquum exercitum, qui in procinctu stabat, submittere & vrbem inuadere Imperator cogitabat. Sed Pitilianus, & qui cum illo rebus præfecti aderant, cæteros cohortati, magna & corporum vi, & animorum virtute, ita mœnia tutati sunt, vti oppugnatores omne genus telis & artificiosis faculis afflicti, multis amissis, incepto desistere coacti sint. Inter hæc Lucius Maluetius, cùm aliquot equitum turmis vrbe egressus, quà per Aponi fontes vnicus patebat aditus, quadraginta aureûm nummûm millia Venetijs allata, paucis in transcursu amissis, introduxit. Cùm igitur omnium rerum copia ex antè conuecto suppeteret, & milites, pecunia accepta, prompti ad imperata adessent, Cæsar frustra operam

Patauiũ frustra oppugnatum.

Lucius Maluetius.

ſumi videns, tormentis tutum in locum deportatis, Liminum ſe cum omnibus copijs, atque inde Vincentiam conuertit, multa de ſocijs ſuis queſtus, quorum Pontifex admiſſis Venetorum legatis, & Gallus auxilijs tardiùs miſſis, fidem omnibus feciſſent, alieniori ſe ab ipſo eſſe animo, aliter neque Patauienſes defectionem facere, neque agreſtes ſupra Vincentiam homines moram ſibi & obſtacula obijcere auſuros fuiſſe. Iam verò quod & illi, & cum illis Aragonius claſſem dimiſerint, id Venetis pero portunum accidiſſe, qui omni alio metu liberati, dum ipſe regionem omnem armis perdomare opus habet, Patauium facilè munire, & omnibus rebus inſtruere potuiſſent; Cæſar Vincentinis denuò in verba iurare iuſſis, Veronam ſe confert, vbi fidelitatis ſacramento à ciuibus accepto, Florentinorũ legatis ampliſſima priuilegia & imperij quod habebant iura confirmat, qui illi quadringentas ſeſe auri libras breui appenſuros recipiunt. Deinde Ciamontio regis legato, in Germaniam ſibi eundum eſſe, aperit, videndum ne Citadella, Baſſanumq́;, & alia vicina loca interim à Venetis occupentur, quibus amiſſis, neq; regis res ſatis tutas eſſe futuras, proximo vere ſe cum nouo exercitu rediturum. Ciamontius hæc regi ſe ſcripturum reſpondet, quem eius conſilia probaturum confideret. His ita conſtitutis, & Caſimiro Brandemburgico Veronæ præfecto, Tridentum Cęſar, atq; inde Oenipontum abijt. Paucis diebus poſtquàm Cæſar ex Italia diſceſſerat, Grittus eodem ferè ſucceſſu, quo Patauium receperat, Vincentiam occupauit. Cùm enim Puſterlenſe ſuburbium, tormentis concuſſum, cepiſſet, ex eo de nocte in vrbem introductus eſt, opera & hortatu, (vti ferebatur) Fracaſſi Sanſeuerinatis, qui cum Analtenſi principe loco præerat. Ipſi in arcem concedentes, cùm eam non ſatis munitam, & ciues omnes à Venetis ſtare viderent, illinc quoque abiêre. Veneti inde, bipartito exercitu, Veronam quoq; tentare ſtatuerunt, ſed ea, præter recentes Germanorum copias, trecentos grauis armaturæ equites Gallos, cum Obignino duce intromiſerat. Cùm igitur, qui prior aduenerat, Grittus ab vrbe recedere coactus eſſet, Maluetius qui alteram copiarum partem ducebat, nihil intus à ciuibus moueri videns, & ipſe retroceſſit. Mox vterque iunctis viribus, duo Germanorum millia Baſſano prædatum egreſſa, intercludunt, qui, auxilijs ex eodem oppido accurrentibus, ferro viam aperientes, nonnul-

Vincentia à Venetis recepta.

Verona tentata

nonnullis amissis, in tutum euasêre, & Bassanum, defensoribus vacuum, à Venetis occupatum est. Ciuitale Austrium per eosdem dies, & Feltrium quoque, ab ijs recepta sunt.

Inter hæc Pontifex, nouis discordiæ causis cum rege Ludouico ortis, Venetos sibi conciliandos ratus, adnitebatur, vti Cæsar pacem cum ipsis aut inducias faceret. Ea res inter legatos agitata non processit. Sub anni finem controuersia, quæ de Castellę regni administratione cum Ferdinando erat, arbitrio Rothomagensis in hunc modum composita est. vti Cęsar Ferdinando, nisi masculam prolem suscepisset, quoad Carolus vigesimumquintum annum attigisset, eius regni gubernationem concederet, neque Carolus, viuente Ioanna matre, pro rege se gereret: Ferdinandus Cęsari quinquaginta aureûm nummûm millia numeraret, ipsumq; ex fœdere, quoad sua à Venetis recepisset, iuuaret. Carolo nepoti quotannis quadringentas auri libras penderet. *Comitia Augustæ.* *1510.* *Incendia per Germaniam.*

Ineunte anno eius seculi decimo, Imperator Augustæ Vindelicorum conuentum principum & Imperij ordinum instituit, in quo, de continuando in Venetos bello, præcipuè actum fuit. Fama per eos dies tenuit, submissos ab ijs esse incendiarios, qui per Cæsaris ditiones vicos & pagos exurerent. Id vtrum ita factum, an (quod potiùs reor) in illorum odium cóñctum fuerit, in medium relinquimus. In conuentu Cæsari plurimæ difficultates oblatæ sunt. Nam Pontifex, post Venetos interdicto liberatos, per literas & nuncios apud plerosq; Germanię principes effecerat, vti pacem bello præferendam suaderent. Et quamquam Gallorum rex, post Rothomagensem fato functum, misso Romam Pio Carpensi, omnia sua consilia & actiones, Pontificis arbitrio permiserat, nihilo tamen ille pacatior, omni ope adnitebatur, vti concordia inter Cæsarem & Venetos facta, Galli potentia per Italiam infringeretur. Igitur & suis, vti Venetis militarent, permittebat, & Heluetios, vti relicto rege, seq; ditionemq; ecclesiasticam defenderent, promisso, in singulos eorũ pagos, annuo mille aureûm nummûm auctoramento, perpulerat, Sedunensis episcopi opera in hoc vsus. Angliæ quoque regem, proposito defensoris Ecclesiæ titulo, in bellum stimulabat. Etsi verò Imperator ab illo ipso & Electoribus alijsq; principibus assiduè interpellabatur, nullam tamen pacis mentionem, nisi relicta sibi Verona, admittere volebat. Veneti

verò, oblata ingenti pecunia, vrbem eam ſibi reddi poſtulabant. Suſpectus non ſine cauſa & Cæſari & Ludouico regi erat Iulij tantus rei Venetę ſubleuandæ ardor. itaq; inter ipſorum legatos conuenit, vti primo vere Ciamontius Germanis illis, qui in Veronenſi agro erant, ſecum aſſumptis, ab ea parte, & Cæſar cum ijs copijs, quas ab Imperio darum iri ſperabat, quaſq; ex ſuis prouincijs conſcriberet, in Foroiulij & vicinis locis, bello Venetos adorirentur. His vti aſſentiretur rex, Venetorum odio, & magis rerum ſuarum rationibus, quàm fœderis relligione, adducebatur. Ea enim vel negligebatur iam, vel quæſitis hinc inde interpretamentis, neminem ampliùs obſtrictum tenere cenſebatur, & quod verè quidam vir doctus annotauit, in illo fœdere eò deterior & iniquior erat Cæſaris conditio, quàm aliorum, quò æqui iuſtique obſeruantior ipſe erat, & conſilia habebat magis aperta.

Maxi. Cæſar æquitatis cultor.

Interim dum in conuentu omnia lentè procedunt, Veronæ noui inter ciues & militem motus, Veneris vrbis potiundæ occaſionem penè dederunt, qui Sanbonifacio à nonnullis clàm acciti, dum ſcalas, muri altitudine breuiores, inter ſe coniungunt, vel à vigilibus auditi, vel auditos ſeſe, ex ſtrepitu temerè exorto, veriti, eadem nocte, qua venerant, ſcalis relictis, abiêre. ex cōſcijs aliquot in vrbe capitali ſupplicio affecti ſunt, & diligentiori cura vrbs eſt ſeruari cœpta. Cùm verò Ciamontius exercitum ſatis validum ijs in locis haberet, Analtenſis cum quingentis equitibus, plerisque Gallis, & tribus Germanorum peditum millib', Verona egreſſus, ſeſe illi coniunxit. Hinc vtrique in agrum Vincentinum profecti, Leonicum totamq; circà regionem, ſuę poteſtatis fecêre. Vincentini, indefenſos ſe, &, abſq; vllis Venetorum auxilijs, hoſti relictos, videntes, (Veneti enim prælium non audentes, tutis locis ſe tenebant) ad Analtenſis miſericordiam confugiendum eſſe decreuêre, & fide publica per Ciamontium impetrata, legatis ad illum miſſis, admiſſorum veniam ſupplices precati, ſeq; ſuaque omnia eius fidei tradidêre. Ægrè id, ob maximas offenſas, impetrari potuit. tãdem verò, intercedente Ciamontio, Analtenſis grauiter in illos inuectus, ſalutem & incolumitatem ipſis largitus, domos fortunaſq; omnes diripi iuſſit. Finitur interim conuentus Auguſtanus, vnde Maximilianus poſtquàm Oenipontum veniſſet, per celeres nuncios, à Ciamontio petijt, ne cum ſuis, quod in mandatis haberedi-

Vincẽtini Analtenſi ſupplices.

Vincentia direpta.

bere dicebatur, Mediolanum priùs abiret, quàm ipſe eò veniſſet. Germani verò à Gallis adiuti, Citadellam, Moroſticumq; & Baſſanum cum alijs aliquot locis, fuga Venetorum deſertis, capiunt. Analtenſis dein cum Germanis & centum equitibus Gallis, Scalam verſus mouens, Caſtellumnouum ex pactione occupat, miſſisq; alio itinere militibus, (nam ea loca quà ire cœperat ab agreſtibus infeſſa erant) Feltrio capto ac direpto Scalam & Couolum munita in montibus & illac tranſeunti oportuna cultoribus vacua inuadit. Interim Pontifex, communicato cum Venetis conſilio, vti vno & eodem tempore & Genuenſibus & Ferrariæ principi arma inferrentur, effecerat. Igitur Ciamontio ad Inſubres profecto, Venetorum exercitus, Vincentia, & alijs in eo tractu oppidis receptis, Germanos retrocedentes, Veronam vſque perſecutus, tormentis eam quatere incepit. Tenebatur verò ciuitas firmo Germanorum præſidio, qui, ad octo peditum millia, Italis longè exercitatiores habebantur. Aderant quingenti pedites, & totidē ferè equites Galli, & trecenti cataphracti Hiſpani. His copijs & ciues ipſi, in quorum tumultu Veneti ſpem omnem habebant, ad obſequium cogi, & ciuitas defendi facilè poterat. Igitur Veneti, cum nihil à ciuibus moueri viderent, & eruptione Germanorum tormenta amittendi metum incurriſſent, ac cum exercitu aduolare Ciamontium rumor eſſet, retrò quà venerant diſceſſère.

Rex Galliæ bellum, vbi minimè putauerat, à Pontifice excitatum indignè ferens, amicitiam & fœdus cum Imperatore inſtaurare ſumma ope nitebatur, & auxilia ei non tantùm ad ea recuperanda, quę Veneti tenebant, ſed ad Romam ipſam & alia loca Imperio auulſa occupanda pollicebatur. Sacra etiam arma expediri, & generale Concilium conuocari ſuadebat, quod Aragonium, vtriuſq; authoritate motum, ſciret non eſſe impediturum, omneſq; Italiæ Cardinales eius rei authores fore. Hoc negocium rex imprimis vrgens, omnes regni ſui epiſcopos ad Idus Septembris Aurelianum conuenire imperat. Conuentus ille paulò pòſt ad Turonum vrbem (quam vulgò Torſum dicunt) tranſlatus eſt, quò Matthæus Langius Epiſcopus Gurcenſis à Cæſare legatus proficiſcitur, cuius aduentum Gallis gratum expectatumque fuiſſe memorant. Pontifex verò Alfonſum Ferrariæ principem, & præfectos ei militâtes, & Ciamontium ipſum ſacrorum communione excludit, &

Lud. rex Galliæ conciliū vrget.

Matthæus Langius in Gallicis miſſus.

dit, &

dit,& Maximilianum à Gallo alienum reddere, ac Venetis conciliare studet. Is verò in sententia persistens, Venetis vti à bello Ferrariensi inferendo abstinerēt, misso feciale, iussit, & Constantinū Macedonem, pacis conficiendę interpretem, ad se venientem, audire noluit. Iamque bellum cum Ferrariæ principe geri cœptum erat, cui Ciamontius, ex regis iussu, opem ferebat. Pontifex igitur maiorem in se molem, quam cui ferendæ esset, impendere sibi videns; Ioannem Franciscum Picum Mirandulæ regulum, ad Ciamontium misit. Sed postquam longa disceptatione, multisq; internuncijs vltrò citroq; missis, nihil conuenisset, Pontifex, datis ad reliquos principes Christianos literis, graues de rege querelas facit, & rex, cum Gurcensi Cæsaris legato, nouum fœdus in hunc modum componit: Cæsar proximo vere tria equitum, decem peditum millia, in Venetos duceret, ijs rex mille ducentos cataphractos equites, cum octo millibus peditum, & iusto instrumentorum bellicorum apparatu, adiungeret, mari duas triremes, & quatuor longas naues maiores mitteret. Fœdus Cameracense vterque tueretur, idem vti faciant Pontificem Aragoniumque admonerent, quod si ille facere recuset, tum concilium procederet. Cæsar interim Germaniæ Episcopos & sacri ordinis viros conuocaret. Hæc ita inter ipsos conuenēre. Sed Ferdinandus rex, vti qui Venetorum depressione, & pōtificię authoritatis imminutione, Gallicas opes in Italia crescere nollet, in alia longè sententia erat, Cæsaremq; Venetis, & Gallum Pontifici conciliare nitebatur, & concilij indictionem, Italia bellis turbata, inutilem esse contendebat. Vigebat interim bellum Ferrariense, & Pontifex ipse, noui anni initio, in castra profectus, quæ ad Mirandulam tunc erant, non priùs destitit quàm ea ciuitas caperetur. Nullis enim suorum cōsilijs, nulla & itineris & temporis difficultate, quo minùs id bellum præsens ipse, & periculis sese offerēs vrgeret, deterreri potuit, exemplo admodum raro, mirantibus plerisq;, illo ipso tempore, quo Gallorum rex quietus, ipse per legatos rem administrabat, pontificem in castris versari. Germani militari quoque dicterio Cæsaris illi munia, ipsi contrà Cæsari pontificis rectiùs committi debuisse dictitabant.

Ferrariense bellum.

1511.

Fœd' inter Maximilianum & Gallum.

Militum dictū de Iulio Papa.

Cùm itaq; Iulius magno conatu in hoc bellum incumberet, Ciamontius Ferrariæ principem defendere à suo rege iussus, Mutinam

tinam ducere statuit, in qua, cõscios sese habere, Cardinalis Estensis asserebat. Sed pontifex, ex Aragonij regis consilio, vti eam rem Gallis difficilem redderet, veteri iure Mutinam Cæsaris ciuitatem esse declarauit, & eius legato tradi iussit. Non multò pòst Ciamõtius, febri correptus, Corregij diem obijt. Interim Ferdinandus rex, assiduis ad Maximilianum literis ac nuncijs hoc agebat, vti ex suis Mantuam ad colloquium, de cõmuni omnium re instituendum, mitteret, ac Galliæ regem vti idem faciat induceret, se quoq; cum amplis mandatis eò legaturum, neq; pontificem, à quo penderent Veneti, id recusaturum; ita conciliatis animis, minimo cum labore ac sumptu, sine Gallicæ aut æstimationis aut potentię incremento, quædam à Venetis oppida recipi posse. Ea spes si fallat, tum & moueri bellum, & indici concilium (vti conuenerat) posse, omnesq; ipsi mortales fore testes, non penes Cæsarem, sed alios belli causam culpamq; esse. Hoc regis consilium haud aspernatus Cæsar, datis ad Pontificem literis, sui muneris esse docet, vti ecclesiæ tranquillitati, & paci inter Christianos principes stabiliendæ, operam det, qua in re ipsum quoq; æquum esse. Id vti fiat, hortari se, controuersiam cum Purpuratis quibusdã in aliud tempus differat. Galliæ item regi scribit, in animo se habere, de communi pace concilianda Gurcensem Mantuam mittere, qui partium causis auditis, remedia omnibus commoda sit quæsiturus. Adfuturos illic Pontificis quoque & Aragonij legatos, hortari vti suos & ipse homines cum mandatis mittat. quod si per Pontificẽ Venetósue steterit, quominùs pacis actio procedat, tum Gurcensem, reliquorum nomine, Synodum statim esse indicturum. Intereà nullam se pacem cum Venetis facturum, nisi ipsius controuersia cum Pontifice finem priùs sortiatur. Hæc Cæsaris consilia vti Iulio grata, ita regi molesta, multisque de causis suspecta fuerunt. Sed ne Cæsarem offenderet, Parisiensem antistitem misit, qui paucis pòst Gurcensis aduentum diebus Mantuam ingressus est. Aderat & Petrus Vrrea, regis Ferdinandi apud Maximilianum legatus, qui cum Gurcensi aduenerat. Iulius verò cùm & ipse legatum eò missurus esse crederetur, siue quòd parum id ad dignitatem suam facere putaret, siue à pacis actione alienus, ad pertrahẽdum in sententiam Cæsarem, præsens cum Gurcensi agere mallet, Bononiam eum ad colloquium vocabat, & Hieronymum

Mutina ciuitas Imperalis.

Ciamõtij mors.

Petrus Vrrea.

Vichium

Vichium Aragonij apud se legatum eius rei suasorem mittebat. Gurcensis, post sublatas Mantuæ difficultates, commodiùs id fore, neq; Christianissimi legatum, Cæsaris authoritate eò missum, aut solum relinqui, aut in hostilem agrũ, pace necdum instituta, adduci posse excusat. Tandem ab Aragonijs persuaderi se passus, cum eo nobilium comitatu, qui Cæsaris vicarium decere videbatur, Bononiam ire perrexit, vbi summis cum honoribus exceptus est. In concilium introductus; breui oratione missum se ab Imperatore dixit, vti ea, quæ ipsi erepta ab alijs tenerentur, repeteret; quamquam verò Imperator pacem bello præferat, cum Venetis tamen fieri non posse, nisi omnia simul oppida, quę vel ad Imperij vel ad Austriæ domus iura pertinerent, restituantur, aut pro retentis omnium solis Patauio Taruisioq; satis magna pecunia numeretur, & earum possessio Imperatoris beneficio accepta feratur. Hæc eius postulatio magnas secum difficultates adferebat, quod eæ ciuitates adeò munitæ essent, vti Senatus Venetus non eas tantùm retinendi, sed alias quoque superiori bello amissas recuperandi spem non dubiam in ipsis collocatam haberet. Pontifex verò, qui vna hac via Cęsarem à Gallo distrahi, ac Venetis contra ipsum cõciliari videbat, Venetos ad has leges accipiendas quà precibus quà minis adhortabatur, donec adnitentibus vnà cum eo Aragonijs, propè cõuenire visum est, vti pro ciuitatibus Veneti pecuniam quidem, sed longis temporũ interuallis penderent.

Gurcensis cum Pontifice congressus.

His vtcunque compositis de concordia inter Pontificem & Gallum facienda Gurcensis proposuit, quæ nisi procederet, neq; cum Venetis pacem forę affirmans. Pontifex, vti ea tractationę omissa, cum Venetis componat, instarę, multa in eam rem argumẽta adducerę, hortari, & rem imprimis commodam dicere, pulcherrima ea occasione Cæsarem alienis opibus tot à Gallo acceptas iniurias vltum ire posse. Gurcensis, multa in contrariam sententiam adducens, vbi nihil ꝑficeret, rem cum Venetis infectam esse protestatus, nequicquam ab insequentibus nuncijs reuocatus, Mutinam atquę indę Mediolanum abijt, multa dę Iulij pertinacia conquestus, ex qua & Aragonij magnas animorum offensiones præ se ferebant. Aderat iam vernum anni tempus, & Maximilianus, Oenipontum profectus, copias expectabat, quibus, Patauij obsidionem aggredi, in animo habebat. Ad eam rem cùm

magnis viribus opus esset, neq; Ferdinandus rex pacem Venetam vrgere destiterat, mora diutiùs extendebatur. Interim Veneti agrũ Veronẽsium ingressi, segetem flammis corrupêre, mox à Germanis circumuenti, trecentis suorum amissis, cùm Paliciam aduentare cum exercitu fama esset, Patauium & Taruisium fuga dilapsi sunt. Germani inde & Galli Leoniam diripiunt, & Vincentiam deditione capiunt. Hinc prope Soauium leuibus aliquot prælijs commissis, Guido Rangonius à Gallis capitur, & Veneti ab agrestibus adiuti, quadringentos pedites Gallos cędũt. Iam verò apud Ludouicum regem belli Veneti ardor remittere videbatur, & Cęsar eum non esse permissurum videns, vti ab Insubris Gallorum exercitus longiùs abducatur, Verona pręsidijs munita, Germanos Forumuilij inuadere iussit. Hi cùm Vtinam venissent, regionis caput, dilapsis cum Veneto magistratu incolis, oppido potiti, omnia vicinæ ditionis loca in potestatem breui redigunt, imperata singulis pro fortunarum modo pecunia. Gradiscam dein, ad Lisontium amnem, tormentis quatiunt. qui intus erant, Aloisium Mocenigum loci pręfectum, magno cum flagitio vinctum adducunt, & relicto oppido incolumes discedunt. Germani victores cum præda ad Paliciam redeunt. Is tùm in agro Taruisino castra habebat, quam vrbem quò minùs tentaret, à fabris se & puluere imparatum dicens, Mediolanum versus abijt, ob Heluetiorum quosdam motus, eò à rege ducere iussus. Germani, ab eo deserti, Veronã redeunt, & Veneti Gradisca oppido frustra oppugnato, reliqua circùm loca eadem facilitate, qua capta fuerãt, recipiunt. Per eosdem dies Vincentia Ioanni Paulo Ballioni dedita, & Cadorum Bellonaq; à Cæsarianis, ex agro Tirolensi conscriptis, capta.

Vtina à Germanis capta.

Infidelitatis exemplum.

Dum hęc ijs in locis geruntur, trepidi ad Cęsarem nuncij perferuntur, Constantiæ nouos tumultus esse exortos. Erant illic ex Senatu & primoribus ciuitatis complures, qui à popularibus adiuti, ab Imperio, cui addicti tum erant, ad vicinorum Heluetiorum fœdus & societatem transire satagebant, quam rem ij sæpiùs anteà sollicitatam adiuturi videbantur, quòd ciuitatem illam, claram imprimis, & oportuno loco sitam, suis rebus commodaturam scirent. Obstabat verò altera ciuium factio, quibus Imperij maiestas, & Sueuici fœderis relligio magis cordi erat, quos inter piscatorum collegium, opibus & numero præualebat. Dum verò

Constantiæ tumultus à Cæsare compescitur.

aduersam eos Heluetiorum auxilia à reliquis expectantur, Cæsar cum equitibus trecentis subirò adcurrens, & à piscatoribus intromissus, non magno negocio seditionem compescuit, nonnullis eius principibus, vltimo supplicio affectis, aut solum mutare iussis, & prudenti consilio sublatis ijs rebus, quæ tumultuandi aut causam aut occasionem imposterum præbitura esse videbantur. Inter hæc à Bernardino S. Crucis Purpurato Hispano, & alijs quibusdam eius collegis, concilium Mediolani, authoritate potissimùm Ludouici regis, decretum, Pisis haberi cœptum est. Iulius verò, aliud Romæ in Laterano concilium, in ante diem Calendarum

Concilium Pisanum. Maij anni sequentis indixit. Ad Pisanum Ludouicus, ex toto regno, quatuor & viginti Episcopos misit, Cæsar, ob auxilia aliò

Concilium Lateranense. deducta, regi offensus, post Lateranense concilium à Pontifice promulgatum, neminem Pisas legauit, sed Episcopos suos Augustæ Vindelicorum super hoc negocio consultare iussit, Pridie Calendas Ianuarij, dum Maximilianus Friburgi agit, eius vxor Blanca Maria diem obijt, nulla relicta prole. Iulius interim, vti cōtra Gallum vires suas firmaret, Pisanumq; conciliabulum impediret, sub anni finem, fœdus cum Aragonio ac Venetis, de mutua sociorum defensione, percussit, in quo Cæsari & Anglorum regi relictus est locus. Cruceius verò, & qui cum eo Pisis erant, Cæsarem, vti suum quoque procuratorem eò mittat, orant. Et Ludouicus, Andream Burgium Cremonensem, Bruneccam ad ipsum mittit, qui idem

1512. peteret, ac offensum ipsi amplis promissis reconciliaret. Is ad regem reuersus, post multas de ipso querelas, Cæsarem postulasse refert, vti rex, filiolam natu minorem, cum dotali Burgundia, Carolo nepoti desponderet, puellam statim traderet, Bononienses, Ferrarienses, & concilij Pisani res, ipsius arbitratui permitteret, exercitum Romam versus ire ne iuberet, neq; enim permissurum, vti regis potentia per Italiam extendatur. Rex alienatum abs se

Gasto à Fois victoria parta casus. Maximiliani animum videns, vti cum hoste, antequàm ille apertè cum eo se coniungar, debellaret, aut operæ precium aliquod insigne faceret, Gastoni Foisseio, qui Brixiam per eos dies cepetat, vti hostem aggrederetur, scripsir. Foisseius Rauenna nequicquam

Pugna ad Rauēnam. tentara, ad Pontificis exercitum aduenientem conuersus, memorabili prælio victoriam adeptus, ab Hispanis, quibus, abire volentibus, fugam permittere noluit, occisus est. Cecidêre vtrinq; fortissimi

tiſſimi quiq; ad decem millia, quorum trientem ex Gallis, reliquos ex Italis & Hiſpanis fuiſſe memorant. Victoria penes Gallos ſtetit luctuoſa, propter ducis & nobilium quorundam cædem, lætior futura ſi ille fugienti hoſti, ne deſperatio in fortitudinem vertat, *Hoſti nō prohibenda eſt fuga.* vel argenteum pontem eſſe ſubſternendum meminiſſet. Incidit hoc prælium in ſolemnem dominicæ reſurrectionis diem, qui eo anno Aprilis erat vndecimus. Rauenna victoribus ſe dedidit, à quibus direpta eſt. Poſt hanc Gallorum victoriam Iulius, etſi de pace cogitabat, (à qua neque rex abhorrere videbatur) ab Aragonio tamen & Anglo confirmatus, & Heluetijs, magno in regem odio, auxilia promittentibus, proſequi bellum ſtatuit.

Eodem ferè tempore Maximilianus Imperator Coloniæ & Treuirorū Auguſtæ conuentus habuit, quibus de tollendo ſchiſmate actum. in Blaſphemos quoque graues pœnæ conſtitutæ, & *Pœna in Blaſphemos.* edictum ea de re ſingulis feriatis diebus pro concione proclamari iuſſum. Actum item de ebrietate & ei vitio deditis, principum familia pellēdis, inuenio. Propoſita itē læſæ maieſtatis pœna, omnibus Imperij ſubditis, phibitū, ne Gallo militarēt. quòd cum Emicho Comes Liningenſis feciſſet, proſcriptus eſt, & iuſſu Cæſaris, *Emicho Liningenſis.* aliquot arcib⁹, à Palatino multatus. Alij quoq; eius exemplum ſecuti, eodem loco habiti, & Germani, qui ad quatuor millia in Paliciæ caſtris erant, reuocati, paruēre; nam Tirolēſes pleriq; erant.

Per eoſdem dies Cęſar, cui Mediolanenſis & Burgundici principatus Gallo eripiendi ſpes ab Aragonię Anglięq; regibus oſtendebatur, inducias cum Venetis fecit, & ſex Heluetiorum millibus, per agrum Tridentinum, iter & tranſitum conceſſit. Itaque *Induciæ cum Venetis.* Gallorum res priores in loco eſſe cœpēre, & Pontifex pleraque Æmyliæ ac Flaminij loca recuperauit. Genua item à Iano Fregoſio *Galli ex Italia pulſi.* eſt occupata. Igitur Palicia & reliqui Gallorum duces, ſpe Mediolanenſis imperij diutiùs retinendi amiſſa, cum exercitu diſceſſēre. Cardinales item, qui conciliabulum Piſis Mediolanum tranſtulerant, in tutiora ſeſe loca recipere coacti ſunt. Poſt Gallorum diſceſſum, Pontifex Mantuæ conuentum indixit, ad quem Gurcenſis; à Cæſare miſſus, in itinere Leonicum à Gallis recipit, qui locum *Gurcenſis Mantuam proficiſcitur.* ſe defendere diutiùs nō poſſe videbant. Mantuę de Inſubriæ principatu, Maximiliano Sforciæ vindicando, decretum eſt. Vrgebat eam rem Iulius ipſe & Heluetij, quòd externi regis potentiam ille

per Italiam inualeſcere nollet, ac tenuiorẽ hi vicinum Gallo præferrent. Multa dein cum Petro Lando, Venetorum legato, verba habuit Gurcenſis, pacem cum eo facere, antequàm ad Pontificem iret, cupiens. Cùm verò nihil conueniret, & Landus, vti Pontificẽ conueniret, identidem hortaretur, quòd eo interprete, & tanquam arbitro, æquiores pacis conditiones ſperaret; Gurcenſis, ſoluto conuentu, Romam profectus eſt. Ibi cùm rebus Italiæ ita cõſtituendis ordinatum eſſet, vti Galli ex ijs locis, quæ adhuc tenebant, eiecti, redire ne permitterentur, de Cæſaris & Venetorum pace ad id neceſſaria, agi cœptum. Gurcenſis Patauiũ, Taruiſiumque & reliquas ciuitates Venetis relinqui concedebat, ſi Cæſari præter eas, quas habebat, Vincentiam traderent, triginta aureûm nummûm millia quotannis, cenſus nomine perſoluerent. Hæc eius poſtulata Veneti grauia eſſe dicebant, Vincentinis iam à Senatu promiſſum, nunquam ipſos à reipublicæ imperio diuellendos. Iulius verò, ſacræ cenſuræ minis interpoſitis, vti conditiones admitterent, adhortabatur. Quod cùm facerẽ illi recuſarent, neq; Gurcenſis de poſtulatis quicquam remitteret, Pontifex, qui, ad diſturbandum aduerſariorũ concilium, Cæſaris authoritate opus habebat, fœdus cum eius vicario, ſeorſum à Venetis, in hunc modum facit: Cæſar, Piſani conciliabuli actionibus antiquatis, Lateranenſẽ concilium approbaret, Alfonſo Ferrariam & Bentiuolis Bononiam retinentibus, opem ne ferret, Germanos ab illius ſtipendijs reuocaret. Pontifex Venetos hoſtium loco haberet; ſacris profaniſq; armis, quoad omnia ſua recuperaſſet, Cæſarem iuuaret; nullam, eo inconſulto, pacis actionem, cum illis inſtitueret; neuter abſque alterius conſenſu cum quoquam noua fœdera, ſocietatemq; contraheret; regi Ferdinando, ſuus in hoc fœdere locus relinqueretur. His ita cõuentis, & publicè promulgatis, Gurcenſis Lateranenſe concilium, proximo conſeſſu, præſens comprobauit, & Piſanum, Cæſari nunquam legitimum eſſe viſum, teſtatus eſt. Hinc impetratis monitorijs (quas vocant) in Venetos literis, Roma diſcedens, Maximiliano Sforciæ, qui iam ex Germania Veronam veniſſe dicebatur, obuiam profectus eſt. Is verò ex Sedunenſis Cardinalis inſtinctu, non expectato illius aduentu, Cremonam abierat, vbi eum aſſecutus Gurcenſis, Mediolanum vſque deduxit. Ibi magna cum omnium lætitia ſolemni ritu inauguratus eſt.

Conuentus Mantuæ.

Gurcenſis Romam venit.

Fœdus inter Iulium & Maxi. Imperat.

Maxim. Sfortia reſtitutus.

Sequen-

Sequenti anno ineunte, qui decimus tertius supra mille quingentos numerabatur, varia apud principes consilia agitabantur. Gallus ad Insubriam recuperandam animatus, in qua arces nonnullas adhuc tenebat, cùm bellum sibi ab Anglorum rege parari audiret, nunc de Cęsaris animo sibi pacando, nunc de Venetis adiungendis, cogitabat. Cæsaris amicitiam pręferebant multi, quos inter regina filiam eius nepoti desponderi suadebat, si obtineri posset, vti ea apud matrem, quoad viri potẽs esset, educaretur. Sed Aragonius & alij nonnulli Maximiliano authores erant, vti relicto Gallo, cuius opes illis suspectæ erant, cum Venetis pacem faceret, iamq; Gurcensis de Vincentia ijs relinquenda, spem facere videbatur. Aragonius verò, & Veronam esse reddendam, & Burgundiam Venetorum pecunia recuperari posse, Gurcensi propè persuaserat, cum quo duo eius legati Petrus Vrrea & Ioannes Baptista Spinellus in Germaniam profecti, idem apud Cæsarem ita vrgebant, vti is offendi se hac regis diligentia non dissimularet, ac Venetorum sibi legatos potiùs, quàm regis eos videri diceret. Inducias tamen ad finem Aprilis prorogari adsensus est. 1513.

Inter hæc Iulius pontifex, qui iam edito diplomate, Ludouicum regia dignitate priuauerat, & Christianissimi titulum in Anglum transtulerat, nono Calendas Martias obijt, in cuius locum suffectus est Ioannes Mediceus, cui Leoni Decimo posteà nomen fuit. Iulij morte finem habuit Pisanum concilium, & Cardinales nouo pontifici conciliati sunt. Gallus verò, cui ingens cum Aragonio bellum extra Italiam erat, inducijs cum ipso, ac pace & fœdere cum Venetis facto, exercitum nouum ad recuperandum Insubriæ imperium misit, cui dum Bartholomæus Liuianus, qui paulò antè ex captiuitate Gallica reuersus, Venetorũ copijs præerat, coniungere sese vellet, Veronam ex itinere tentare voluit, sed à quingentis Germanis, secundo Athesis amne eò descendentibus, impeditus abijt. Mox Guilielmus Roggendorffius Germanorum præfectus, & Fridericus Gonzaga Bozolensis cum sexcentis equitibus & bis mille peditibus, Verona egressi, relictam ijs in locis peditum manum, in oppidulum Coloniam compellunt, & cum fugientibus ingressi, ædes diripiunt, captis ad vnum Venetis, qui equites trecenti, pedites sexcenti erant. Soauio deinde capto, pontem in Athesi factum deijciunt. Ingens ex eo terror

Iulius Pontifex moritur.

Leo Decimus.

jam Vincenriam perlatus, agreftes vndiq; fuis fedibus exciuerat, quorum multitudinem veriti Germani, Veronam redière. Liuianus, cùm in itinere Gallos audiuiffet magno ab Heluetijs prælio ad Nouariam effe victos, ad Athefim vfque fugienti fimilis retrogreffus, cùm neminem infequentem haberet, Ligniacum deditione capit. Inde, cùm Veronæ tumulrum à confcijs aduentu fuo excitatum iri confideret, traiecto per pontem recèns factum exercitu, ad vrbem propiùs ducit, tormentis muros quatit, & deiecta turri quadam cum muri parte oppugnationem vrget. Cùm verò, eximia Roggendorffij virtute, & mœnia ftrenuè defenderentur, & ciues, ne quicquam tentarent, prohiberentur, Liuianus multis amiffis, in caftra redijt, nec multò pòft, audito Hifpanorum aduentu, Patauium fe recepit. Prorex Neapolitanus, qui cum Hifpanis aduenerat, Liniaco recepto, Germanis fe coniungit. A Pontifice quoque ducenti grauis armaturæ equites aderant, & Gurcenfis cum equitibus quinquaginta & trecētis peditibus per eofdem dies in caftra venerat. Is maximas quafque difficultates, iunctis fimul Germanorum & Hifpanorū viribus, fuperari poffe nihil addubitans, Patauium obfideri voluit, in cuius expugnatione maxima belli momenta verterentur. Prorex verò & reliqui cum eo duces ac centuriones, in alia longè erant fententia, quòd vrbem fcirent optimè munitam, & rebus omnibus inftructiffimam. Vicit tamen Epifcopi vel authoritas vel pertinacia. Sed cum Epirotæ crebris excurfibus obfidentium opera perturbarēt, & armati Venetorum lembi omnem commeatum interciperēt, duces ne fruftra fefe fatigando maiorem fibi infamiam accerferent, incepto deftitère, cedentes eorum confilijs Gurcenfi. Exercitus Vincentiam ab incolis defertam fe recepit, vnde Profper Columna, cum Hifpanorum quadam manu miffus, Baffanum & Morofticum diripuit. Inde Germanis Veronam retrogreffis Prorex, caftris ad Alberem in ripa Athefis collocatis, fpacium Veronenfibus dedit, meffum & vindemiam faciendi.

Galli ad Nouariam victi.

Liuianus Veronam tentat.

Patauium fruftra tentatum.

Eadem æftate, qua hæc in Italia gefta funt, Henricus Octauus Anglorum rex mari traiecto, Terouanam Morinorum vrbem, obfidione cingit, ad quem Cæfar, cum pulcherrimo equitatu, proficifcitur, cuius nutu & imperio bellum maximè adminiftrabatur, quòd belli fciens & locorum gnarus effet. Eodem ferè tempore Hel-

Terouana obfeffa.

re Heluetij, ad viginti hominum millia, Anglicis stipendijs conducti, in Burgundiam proficiscuntur, quibus Cæsar mille equites adiunxit, quorum Dux erat Vdalricus Vvirtembergicus. Hi Diuionem primam regionis vrbem obsident, muros tormentis pulsant. Tramollius, qui loco præerat, periculum in quo erat videns, petito cum Heluetiorum tribunis colloquio, reclamante nequicquam Vvirtembergico, ita rem transigit, vti rex omni Mediolanensis principatus iure sese abdicans, certis pensionibus sexcenta aureûm nummûm millia ipsis persolueret, ad nullam aliam rem obligatis, quàm vti domum tunc irent. Ad has conditiones duras admodum & iniquas, necessitas eum impulit. Igitur & obsides quatuor dati. Sed regi hæc aut mutandi aut improbandi non deerant suę causæ. Heluetij verò, stipendia ab Anglo ad pręstitutum solutioni tempus non esse missa, causabantur. Interim in Morinis Galli abs rege, vti commeatum in vrbem inferrent missi, ab Anglis, quibus Cæsar cum quatuor millium equitatu suppetias venit, in fugam acti sunt, & vrbs auxilio destituta, ad nonum Calendas Septembres deditionem fecit. Sunt qui aliter paulò hæc narrant: accensa Gallos inter & Anglos pugna, cum acriter ab vtrisq; certaretur, Maximilianum cum peditatu, & tormentis leuioribus accurrisse, atq; tum profligatos esse Gallos, ex quibus cæsos Franciscum Spinolam, & Boiardum cum aliquot nobilibus, Longæuillæ dominum, & Frodotam viuos in potestatem venisse. Capti sunt præter eos trecenti quinquaginta, & currus onerarij centum quinquagiñta. Vrbem Carolus Archidux sibi tradi postulabat, Angli contrà, ex iure victoriæ, suam esse contendebant. Ea res ne discordiæ semina inter ipsos iaceret, vrbem incendio euastari placuit. à sacris ædibus temperatum est.

Diuio ab Heluetijs obsessa.

Galli in Morinis cæsi.

Interim Iacobus Quartus Scotorum rex & suis quibusdam de causis, & à Ludouico concitatus, Angliam bello aggreditur. Hunc Angli, quibus Catharina regina præsens, animum & vires auxerat, ad Tilum amnem cum multis principibus viris occiderę. Post eius victorię nuncium, cùm iam antè Cęsar ex castris abijsset, Henricus Tornaco, celebri Neruiorum ciuitate, Gallis erepta, & præsidio firmata, Germanis dimissis, in Angliam victor abijt, sub initium Nouembris. Iisdem ferè diebus, in Italia Cardonius Prorex, assumpto Germanorum peditatu, Montanianam & Arestam

Iaco. Scotorum rex cæsus.

Tornacum Angli capiunt.

 ducit,

ducit, vnde Boualentam pergens, magna pecorum pręda potitus: Saxiplebe opulento admodum castro direpto, Mestrium & Margesiam, cum alijs multis locis, & Venetorum ædificijs magnificè extructis, ferro & igne corrumpit, & quo clarior esset expeditio, ad mare vsq; profectus, decem tormenta maiora Venetias versus explodi aliquoties iubet, quorum globi ad D. Secũdi vsq; perlati, attonitos reddebant hominum animos. Indignè hanc rem ferebant Venetarum copiarum duces, & nę tanta hostium temeritas impunè abiret, Liuianus Patauio egressus, Bacchilionis eos transitu prohibere conabatur. Aderant & Ioãnes Paulus Balleo, & Andreas Grittus Taruisio exciti. Prorex verò aliâ, quam venerat, Vincentiam reuersus, cùm nihil illic commeatuum inueniret, Bassanum versus mouit. Sequebantur à tergo hostes ad duo equitum, sex peditum millia, & præter hos, collecti ex vicinis locis agrestes, iter impeditum reddebant. Prorex igitur, adhortante Prospero Columna, ordines instruit, & pugnam inuadere iubet. Columna, qui vltimum ducebat agmen, primus in hostem sę conuertit. Accurrunt ex medio agmine, hinc Piscariensis Marchio, cum Hispanis, illinc Germani, & acriter pugnant. Veneti, primo statim impetu perturbati, fugam arripiunt, tormenta cum impedimentis relinquunt. Cæsi aut capti sunt equites quadringenti, pedites ad quatuor millia. Pugnatum est hoc prælium Nonis Octobribus.

Proregis Neapolitani in Venetos pgressus.

Veneti ad Vincentiam cæsi.

Eodem ferè temporę Matthęus Gurcensis Romam profectus est, Cæsaris & Caroli Archiducis nominę, obsequium nouo pontifici de morę præstaturus. Aduenienti Leo purpurati Senatus insignia obuiam misit, quibus ille, antequàm ad vrbem veniret, vti noluit. Pontifex, inter Cęsarem & Venetos arbiter lectus (cùm absq; vtriusquę partis assensu nihil se iudicaturum fidem dedisset) edicto promulgato, vtrinq; armis & iniurijs abstineri præcepit. Sed cùm Cæsar de prima postulatione nihil remitteret, re infecta discessum est. Per eosdem dies Ludouici regis procuratores, Lateranense cõcilium approbauêre, & Galliæ episcopi Leoni conciliati sunt.

Matthæus Langius fit Cardinalis.

Sub anni finem, Germani aliquot Maranum, oppidũ maritimum, noctu occuparunt, ab exulibus quibusdã intromissi. Cumque Venetorum res foris satis afflictæ essent, circa initium anni noui, ortum domi in vrbe incendium, multas ædes, & templa nõnulla, cum monetariorum officinis absumpsit, vixq; D. Iacobi sacellum,

Maranũ à Germanis captum.

1514.

Incendium Venetijs.

cellum, vetustatis relligionę augustum, à flammis vindicatum. Et ne calamitas ea accideret sola, mare etiam ventorum vi exagitatum, præfixos sibi limites supergressum, ingentē mortalium animis incussit metum. Vix altero die extinctum est incendium, & maris tempestas cessauit. His tot aduersis casibus, minimè fracti Veneti, cùm Galliæ regem eo anno nihil in Italia moturum putarent, Maranum terra marique obsident. Qui intus erant, strenuè *Maranū Veneti* locum defendunt, & acceptis ex Germania bis mille peditum & *frustra obsidēt.* quingentorum equitum auxilijs, in hostem egressi, magnā ei cladem inferunt, tormenta & alia impedimenta capiunt, terrestribus copijs profligatis, classem adorti, triremem vnam cum nauibus nōnullis capiunt, reliquos fuga salutem quærere compellunt. Mox nouo iterum accessu, militum aliquot auctis copijs, omnem circà regionem perpopulantur. Ex ijs quingenti à socijs digressi, à Venetis prope Bassanum cæduntur, reliqui Osopium frustra expugnare tentant. Interim Pontifex de pacę iterum acturus, dato vtrisque chirographo, nihil se absque partium consensu pronunciaturum, cùm iam Veneti de reddenda Verona tacerent, eò rem adducere satagebat, vti arma vtrinq; ponerent, & pacis leges dicendi facultatem ipsi permitterent, id quod ante anni finem facturum se receperat. Intereà Cęsar ea loca, quę vel ipse vel Hispani in Patauino & Taruisino agro ceperant, retineret, Cremam depositi nomine acciperet, idq; intra proximum mensem ratum haberetur, & tum Venetis viginti aureûm nummûm millia, & altera totidem intra tres menses Cæsari penderent. Has conditiones reciperę Veneti noluère, & Liuianus in Forumiulij profectus, Portumnaonis, Montemfalconis, & alia quædā loca recipit, qui cum tentata nequicquam Goritia discessisset, Germani Cromonium, Montemfalconis iterum occuparūt, & ab obsidionę Marani Venetos prohibuerunt.

Dum hæc in Carnis fiunt, oritur grauis admodum inter Gui- *Dissensio inter* lielmum & Ludouicum Bauariæ principes dissensio, quorū Gui- *Bauariæ duces.* lielmus ex patris testamento Bauariam vtranque sibi asserebat, alter sua parte fraudari nolebat. In hunc verò quàm in illum pronior erat subditorum fauor. Ea controuersia cùm in bellum eruptura videbatur, Cæsar, qui vtriquę auunculus erat, intercessit, ac sua cuique attributa parte, dictis quibusdam conditionibus, mira dexterita-

Max. Bauaros conciliat. dexteritate vsus, pacem & concordiam inter fratres confirmauit. Inde Cæsar Oenipontum profectus est, vbi cum Prorege Neapolitano & Prospero Columna, qui eò ad ipsum venerant, de belli gerendi rationibus, varia habuit consilia. Inter hæc, præter omnium expectationem, Angliç rex, pacem cum Ludouico, nouamque affinitatem facit, sororę sua iuuencula ei in vxorem collocata, nam prior, eius anni initio viuis excesserat. Pontifex igitur, ne Gallus Anglici belli metu defunctus, in Italiam arma conuerteret, veritus, nouum & ipse fœdus cum Maximiliano Cęsare & Aragonio in annum facit. jam enim palàm rex profitebatur, non staturum se promissis, quæ Tramollius suo iniussu Diuione fecerat, & obsides, Heluetijs dati, fuga elapsi erant. Cùm igitur magni iterum motus ex Gallia timerenter, rex dum nouæ nuptæ amori, præter ætatis, & infirmę valetudinis rationem, plusculùm indulget, in febrim incidit, qua ipsis noui anni Calendis extinctus est. Successit in regnum Franciscus hoc nominę Primus, Angolismensis Dux, agnatione regi proximus, cui Claudia eius filia vxor erat. Is eodem die, quo regno initiatus est, Mediolanēsis Ducatus titulum simul assumpsit, & fœdus cum Venetis confirmauit. Heluetios quoque per eos dies tentauit, sed hi legatos audire noluerunt, & nisi promissa seruentur, in Burgundiam sese aut Delphinatum moturos minabantur. Hoc rerum statu Imperator, vti rem Austriacam vicinorum regum fœderibus & affinitate aliqua cōstabiliret, Ioannem Cuspinianum in Hungariam ad Vladislaum regē misit, qui nunciaret, ob nec opinatum Gallorum regis obitum, & Caroli nepotis, annos iam tutelę egressi, res, dubiosq; Heluetiorum motus, non fuissę ipsi integrum, vti ad expetitum cum illo & fratre illius Sigismundo Poloniæ rege colloquium veniret, quarę producendum esse tempus, quoad maiori rerum mole sese expedire posset. Vladislaus ea de re fratrem per celeres nuncios certiorem fecit. Ad finem Martij cum Gurcensis Cardinalis à Cæsare in Austriam venisset, reges Posonium conuenērę, quò & ille profectus, ea quæ in mandatis habebat cum ipsis agit, reliqua in aduentum Cæsaris dilata. Memoriæ proditum est, Mathiam quendam Mechouitam Astrologię peritum, Sigismundo iter ingredienti, affirmasse, non futuram Cæsaris videndi copiam ante Iulij medium. Id pręscientia quadam siuę diuinandi aut coniectandi solertia dixerit,

Pax inter Gallum & Anglū.

Ludouicus rex moritur.

1515.

Franciscus Primus Galliæ rex.

Io. Cuspinianus.

Sigism. Poloniæ rex.

Mathias Mechouita Astrologus.

xerit,

xerit, nouerint alij; rei euentus verum comprobauit. Multis enim legatis vltrò citroque missis, postquàm Gurcensis ipse magnis ad Cæsarē itineribus venisset, is Oeniponto literas ad reges dat, venturum se propediem, orare vti morę tædium patienter ferāt. Tandem præmisso iterum Gurcensi, cum aulicis aliquot satrapis, ad sextum Idus Iulij Viennam ipse venit. Postridiè audiri sunt regum legati, quos inter Strigoniensis præsul, de bello Turcis inferendo, & ad hoc necessaria principum necessitudine, verba fecit, cui Cæsaris iussu respondit Petrus Motta Hispanus, eloquentia insignis. *Petrus Motta.* Legatis dimissis, Cęsar ex suis ad reges mittit, qui eos, vti Viennam ad ipsum veniant, inuitarent. Id cum facturos esse audiuisset, Cæsar cum splendidissimo comitatu, ad quintum ab vrbe lapidem, *Trautmāsdorf.* obuiam illis progressus, in arce Trautmansdorffia pernoctauit. Postridiè reges, quorum Sigismundus eam noctem Hamburgi, frater Ponte ad Leitham egerant, ad Cæsarem perrexēre, iam arce egressum. Atque ita tres potentissimi principes, cum suo quisque comitatu, in apertis campis conuenēre, vbi Maximilianum in hęc verba orsum fuisse memorant: Hæc est dies quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea; moxq; intulisse Sigismundum: Faxit Deus hunc nostrum conuentum reipublicæ suæ salutarem. De hoc illorum congressu, totaq; serie plura qui scire volet, Cuspinianum & Richardi Barusini itinerarium adire poterit, nos rei summam persequimur. *Conuentus regum Viennæ.* Diem proximum, quo Viennam ingressi sunt, minùs celebrem fecit pluuia, quæ leuis primùm, deinde intentior fuit. Nihil tamen honoris festæq; lætitiæ omissum est. Aliquot inde dies colloquijs & cōsultationibus dati. Erant Vladislao regi ex *Familia Gandalorum.* Anna Gandala (illustris ea in Vasconibus familia est) liberi Ludouicus & Anna. De his ita inter ipsos conuenit, vti ambo Austriacis illigati nuptijs, perpetuæ pacis amicitiæque fœdus confirmarent. Sunt qui Vladislaum filiæ coniugium Cæsari priùs obtulisse affirmant, eumq; respondisse: auditum sibi aliquando ex parente Friderico; principi ętate prouecto mitiùs non posse adferri mortem, quàm si ei iuuencula coniugetur. Itaq; consultiùs videri, vti Annam neporum alteri collocetur. Ad decimum Calendas Augusti, qui dies publicæ sponsalium confirmationi dictus erat, Maximilianus vtroque rege præsente, Annæ coronam auream imposuit, & florenti serto ab ea donatus est. Hinc ad D. Stephani itum est, vbi per-

Affinitas cum regibus. vbi peractis sacris, verba præeunte Strigoniensi, Anna, accepto in fidem annulo, ita Maximiliano desponsa est, vti intra annum aut Carolo aut Ferdinando coniungeretur. Dein Ludouico Maria Cæsaris neptis, præsens ipsa desponsa est, lachrymas vbertim fundente Vladislao. His peractis, ducenti viri militari dignitatę donari sunt. Inde ad epulas, ludosq; equestres, & choreas discessum est. Per eosdem dies pax & fœdus promulgatum, ex quo maximæ prouincijs illis & regnis commoditates redundarunt, imprimis verò Austriacis principibus, ad Hungariæ Boëmiæq; regna stratus est accessus: nam vndecimo anno pòst, Ferdinandus, qui Annam duxerat, Ludouico ad Mohacium oppidum à Turcis cæso, vtrunq; regnum, ex fœderis & matrimonij iure, adeptus est. Post sponsalia ritè celebrata, Imperator & Polonus, Hungarum Neapolim Austriæ deduxêrę, inde Viennam reuersi; paucis pòst diebus in regnum hic, ille Egenfurtum ac Lincium abiêrę.

Carolus Belgicis prouincijs inauguratur. Dum hæc in Austria fiunt, interim Carolus Archidux, sub Guilielmi Croij Marchionis Cheurensis, & Adriani Florentij Vltraiectini cura eductus, Louanij Brabantiæ, & reliquarum Belgij prouinciarum imperio inauguratus est, non minore subditorum spe in futurum, quàm in præsens gaudio. Inter hæc Cæsaris, Arragoniæq; regis, & Mediolanensis principis legati, ad defensionem Italiæ, fœdus cum Heluetijs percusserant, & Pótifex, cui in fœdere *Fœdus cum Heluetijs.* seruatus erat locus, frustra à Gallo sollicitatus, illis se coniunxerat. Sed rex, apparatu bellico, à Ludouico iam anteà facto, & regni opibus, insuper & Venetorum amicitia fretus, variantibus Heluetiorum consilijs, Italiam ingressus: plerasq; Insubriæ ciuitates ad obsequium redegit. Aderant ei, prę̨ter Gallicam nobilitatem, Lo- *Franci. rex Mediolanũ redit.* tharingiæ, & Geldriæ principes. Cùm verò Palitia, superatis alpibus, Prosperum Columnam inopinato aduentu cepisset, rex Mediolanum rectà ducens, cum Heluetijs pacisci cœperat. Sed nouæ aliquot copiæ, maius ex bello & prædis emolumentum sperantes, omnem pacis actionem impediuêre. Mox cum popularibus suis cõiuncti, ad quadraginta hominum millia in Gallos ducunt. Iam optima diei parte exacta, Heluetij omnis moræ impatientes, magno cum hostium contemptu, pugnam inuadunt, fitq́ue acerrimum prælium, multiq; mortales vtrinq; occumbunt, donec neutrubi dato receptui signo, milites stando & arma tenendo defatigati, qua-

gati, quasi tacito consensu, pugna excessere, cùm in multam noctem iam certatum esset. Postera die, iisdem animis, ad manus reditum. Sed ea nocte rex tormenta in idoneum locum subduci iusserat, & Liuianum cum leui equitatu vocauerat. Is ardente iam pugna, Heluetios à tergo aggressus, ita turbauit, vti omissa victoriæ spe, paulatim, quòd omnem Venetorum exercitum cum Liuiano aduenisse rebantur, seruatis ordinibus, retrocessere, & nemine fugam impedire auso, Mediolanum peruenêre. Cæsorum numerus parum apud scriptores certus, plures ex Heluetijs: magis clari ex Gallis cecidêre, inter quos nonnulli quoq; Germanorum præfecti. Paulò pòst Franciscus, Heluetijs domum abeuntibus, Mediolanum ingressus est. Sfortia in arcem, præsidio munitam, se recepit. Huius rei fama territus Leo Pontifex, per Allobrogum principem cum rege pacem facit. Sub initium Octobris Sfortia, quibusdam pactionibus arcem regi tradit, & in Galliam abit. Interim Veneti à Gallis adiuti, Brixiam obsederunt. Sed cùm ab Hispanis & Germanis, ciuitate egressis, bellicus puluis incensus, & tormenta aliquot abducta essent, & recentes Germanorum copiæ ad octo millia aduentare dicerentur, Veneti obsidionem soluerunt. Rex verò, Leone Bononiæ conuento, Mediolanum reuersus, cum Heluetijs omnem controuersiam componit. Hinc Carolo Borbonio Insubriæ rebus præfecto, sub anni initium in Galliam reuersus est. Hoc Frãcisci successu, Aragonius de regno Neapolitano sollicitus; vti alibi negocium illi facesseret, noua cum Cæsare & Anglorum rege consilia captare cœperat, quæ expedire non potuit; nam in morbum, quo dudum laborauerat relapsus, diem obijt, postquàm annos quadraginta duos rebus magna cum laude præfuisset. Fuit Ferdinandus optimis virtutibus, summo ingenio, consilioq; & rerum gerendarum quadam dexteritate insignis princeps. Mauros ex Betica regione, quam, cum magno Christianorum probro, octingentos propè annos tenuerant, expulit. Nauarræ & Neapolis regna, & nonnullas in Affrica maritimas ciuitates, imperio adiecit suo, & perpetua quadam fœlicitate nec vlla, præter liberorum, & vxoris reginæ obitum, calamitate interrupta vsus, ad tertium & sexagesimum vitæ annum peruenit. Mortuus est decimo Calendas Februarij, in pago Madrigalegio, prope Guadalupum oppidum.

Heluetij prælio victi.

Max. Sfortia in Galliam abit.

Brixia obsessa.

1516.

Ferdinandi Catholici obitus.

Eius fœlicitas.

Audita Ferdinandi regis morte, Franciscus ad Neapolitanum regnum iam anteà propensus, non multum negocij sibi in eo inuadendo fore putabat, quòd Carolum crederet Belgij & Hispaniarum rebus plus satis occupatum, Italiæ curam neglecturum. Pontificem verò nimiam illius potentiam nō æquè laturum sperabat. Has eius cogitationes interpellabat Cæsaris nec opinatus in Italiam ingressus, qui ex fœdere, superiore anno cum Heluetijs facto, equitum quinq;, Heluetiorum quindecim, & decem Germanorum & Hispanorum millia ducens, Veronam venisse dicebatur. Timebat enim Cæsar, ne Brixia, in extrema iam necessitate constituta, Venetis se dederet; & quid Gallus in animo haberet, non ignorans, & suis & nepotis sui rebus commodare cupiebat. Qui in Brixiano agro erant Galli & Veneti Piscariam progressi, ad Mincij fluminis ripam operiri Cæsarem, & transitu prohibere decreuerunt, sed eo propiùs adueniente, Cremonā se recepêre, haud obscura timoris cōfessione. Maximilianus, Asula per aliquot dies nequicquam oppugnata, omnem inter Ollium, Padumq;, & Abduam amnes regionem, præter Cremonam & Cremam, occupauit. Lautreccius, qui regi suo scripserat, Cæsarem, ne Abdua exercitum traijciat, prohiberi posse, ad Cassianum castra metatus erat, sed cùm Heluetij, qui expectabantur, non in tempore venirent, hostem non expectandum ratus, Mediolanum abijt. Abdua superato Maximilianus Laudam deditione capit, dein rectà Mediolanum ducens, fecialem præmittit, qui, emissis Gallis, vrbem tradi postularet, quòd nisi ante triduum exactum fiat, peiore illam in loco, quàm olim sub Friderico Secundo, fore. Dum itaque Galli iam de relinquenda vrbe cogitarent, & Heluetios aut non venturos, aut si venirent non pugnaturos, sed ad populares in hostium castra transgressuros dicerent, contrà verò Andreas Grittus & Triuisanus, Venetorum legati, defensioni intentos esse, & meliora de auxilijs sperare iuberent; aduolat nuncius Albertum Petram cum decem Heluetiorum millibus postridiè adfore. Id cùm ita esset, iamq; Albertus in vrbem receptus, nutantes Gallorum animos confirmasset, Cæsari ab Heluetijs, quos habebat, illud fieri cœpit, quod Galli à suis timuerant. Illi enim tumultuari in castris, ob non soluta stipendia, pugnam in cognatos detrectare, imperia contemnere, seq; aut Mediolanum, aut domum abituros palàm

Max. Cæsaris in Italiam expeditio.

Maxi. Laudam capit.

Minatur Mediolano.

Albertus Petra.

Heluetiorum in castris tumult⁹.

palàm dicere, niſi intra quatriduum pecunia daretur. Non ignorabat Cæſar, quid Ludouico Sforti æ olim eodem in loco, cùm vtriſque in caſtris eſſent Heluetij, contigiſſet. Præterea vetus illius gentis in Auſtriacos odium metuebat. Igitur ne periculũ aliquod præſens incurreret, longiùs ab hoſtę recedendum ratus; Abdua traiecto, in Bergomatium agros duxit, ſubſiſtentibus Laudę Heluetijs, quibus breui allatum iri pecuniam dicebat. Hinc cùm Cremæ quoſdam ſibi addictos eſſe audiuiſſet, eò ſe contulit, ſed quòd nihil abs quoquam moueri videret, præfectis copiarum illic manere, & reditum ſuum expectare iuſſis, Tridentum, curandæ pecuniæ gratia, diſceſſit. Illi Laudam & Sanctangeli oppidulum diripiunt. Etſi verò Caſimirus Brandemburgicus, Cæſaris iuſſu, in caſtra venerat, & Sedunẽſis Cardinalis Bergomi, cum pecunia ab Anglo miſſa, iam eſſe dicebatur, Heluetij tamen à neminę contineri poterant, quò minùs per Volturenam vallem domum abirẽt. Tria item partim Germanorum, partim Hiſpanorum millia, ad Venetos transfugêrę. Reliqui leuibus ad Abduam pugnis hoſtem laceſſebant, quibus ducenti ex Gallorum exercitu cataphracti cecidêrę, Cæſar Feramuſca captus eſt. Hinc Marcus Antonius Columna, cum partę copiarum, Veronam ſe recepit, reliqui alius aliò dilapſi. Hac Cęſaris expeditionę exitum, quem dixi, ſortita, Veneti nouam iterum ſpem, de Verona recipienda, concepêrę, & Lautreccium vti illam tentaret induxêre. Is verò, vbi de percutiendo fœdere, inter regem ſuum, & Carolum Cæſaris nepotem, audiuiſſet, rei euentum expectãs, tardiùs ex compoſito mouebat, & Germanorum ſex millia, quos ſub Venetorum ſtipendijs ſecum habebat, arma in Veronenſes ferrę nolebant.

Max. Cremam tentat.

Cæſar Feramuſca captus.

Inter hæc Nouiodunum conuenêre, à Gallorum regę, Pariſienſis præſul, cum regiæ domus pręfecto, & alijs nonnullis; à Carolo (qui iam Hiſpaniarum rex dicebatur) Guilielmus Cheurienſis & Maximiliani Cancellarius. Hi fœdus inter ſe compoſuerunt, cuius hæc præcipua fuerunt capita: Pax & fœdus inter reges ad mutuam defenſionem ſeruaretur. Gallus Hiſpano filiam Ludouicam, cum ea Neapolitani regni parte, quæ ex diuiſione Ludouico regi ceſſerat, vxorem daret. Carolus in educationem puellæ, quoad nubilis fieret, mille auri pondo quotannis penderet, Nauarræ regnum reſtitueret, quod niſi fecerit, arma pro rege cogna-

Fœdus Nouiodunenſe.

 to ſu-

to sumere Francisco liceret. Cæsari in fœdere locus intra duos menses esset, qui etsi assumatur, nihilominùs regi Venetis, ad Veronam recuperandam, auxilia ferre liberum esset. Quòd si Veronam Cæsar nepoti ea lege tradat, vti Franciscus illam ante exactas sex septimanas acciperet, tum rex illi centum Ducalium numûm millia, totidem Veneti duabus intra sex menses pensionibus persoluerent. Interim Ripam Tridentinam Roboretumq; & capta in Carnis ac Iulij foro loca ipse, Veneti quæ habebãt, vti erant, ita retinerent, quoad de finium controuersia, Gallorum ac Hispanorum reges, arbitrium tulissent. De Geldrensi quoque regulo conciliando actum est. De Verona, sunt qui conuenisse dicant; vti nisi intra duos menses ea armis caperetur, tum demum ea, quæ superiùs dicta sunt, locum haberent. His de rebus certiores Veneti, ne tantum pecuniæ persoluere cogerentur, vocato cum suis Lautreccio, duobus Athesim pontibus exercitum traijciunt, & Veronam arcta obsidione cingunt. Erat in oppido Marcus Antonius Columna, cum octingentis equitibus & quinquies mille peditibus Germanis, ac mille quingentis Hispanis. Hi, contra omnem oppugnantium vim, muros egregiè defendebant. Iam consumptus ferè in castris erat puluis bellicus, & dum nouus adueheretur, accidit, vti excitato ex rotarum collisione igni, octingenta dolia cum ipsis carris & iumentis conflagrarent. Mocenicus, Gallorum negligentia, temerè ignem portantium, id euenisse affirmat. Ea res incommoda Venetis, Veronensibus grata admodùm fuit, quos iam annona deficere cœperat, & murorum magna pars deiecta, sollicitos fecerat. Cùm verò nouem hominum millia, Maximiliani iussu, ex agro Tirolensi conscripta, in itinere esse, iamque Clusium deditione, Couolum vi cepisse fama vulgasset, Lautreccius aut cõcepto, aut simulato metu, quòd regem suum pacem quàm bellum malle sciret, Villamfrancam abijt, à quo relicti Veneti, obsidionem soluerunt, & Verona commeatu & rebus necessarijs est recreata. Ea in re, & in obsidione fortiter ferenda, commendatur Guilielmi Roggendorffij industria, cuius viri virtus & fides, magnis posteà tempestatibus, sub Carolo Cæsare spectata est. Magna quoque Marci Antonij Columnæ constantia fuit, qui etsi globi ictu vulnus accepisset, noctu diuq; tamen strenui ducis munia obiuit.

Verona obsessa à Venetis.

Guiliel. Roggendorffius.

Anni

Anni ſequentis initio, qui ſeptimus decimus eius ſeculi erat, *1517.* poſtquàm Imperator Maximilianus Nouiodunenſe fœdus approbaſſet, Bernardus Cleſius epiſcopus Tridentinus, ab eo miſſus, *Bernardus Cleſius.* Caroli Hiſpanorum regis Veronam Lautreccio, atq; is Andreæ Gritto regis ſui nomine tradidit, cùm iam anteà Veneti quinquaginta aureûm nummûm millia, & altera quindecim millia, quæ *Verona Venetis redditur.* militi Veronenſi ex pacto darentur, numeraſſent, & Lautreccius tormenta bellica, quæ Veronæ erant, Tridentum ſe miſſurum eſſe recepiſſet. Ex hac pace, ingens hominum gaudium eſt conſecutum, & Veneti, ſatis lætum belli tàm diuturni exitum, adepti eſſe ſibi videbātur, in quo per annos octo, quinquies centena aureûm nummûm millia expendiſſe dicuntur.

His ita peractis, quo arctior inter confœderatos neceſſitudo *Pax cũ Venetis.* contraheretur, de colloquio Cæſaris & regis vtriuſq; inſtituendo, agi cœptum, iamq; Cheurenſis, & Magnus Franciæ magiſter, cum alijs quibuſdam, Cameracum præceſſerant, qui colloquio dictus erat locus. Ea res etſi euentu caruit, per legatos tamen conſtabilita eſt, regum inter ipſos concordia. Sola prouinciarum Italia, integro feſtæ pacis fructu, potiri non potuit; ſed, quod in magnis corporibus, tabe aliqua corruptis, accidere ſolet, vti parte aliqua vix perſanata, nouum aliubi vulnus erumpat; id tum nobiliſſimæ regioni accidit. Ea de re, cùm omnia proſequi non ſit huius inſtituti, paucis dicam. Superiori æſtate Leo Pontifex ex cauſis nonnul- *Leonis Decimi bellum cum Vrbinatium Duce.* lis, ſiue quæſitis, ſiue oblatis, Franciſcum Mariam Rouereum Vrbinatium Ducem, bello aggreſſus, omni ſua ditione exturbauerat, *Franciſc. Maria Rouereus.* & Laurentium Medicem, agnatum ſuum, rebus impoſuerat. Rouereus patria extorris, præterea à ſacrorum vſu prohibitus, amicorum opes & auxilia ſollicitabat. Ex omnibus maximè idoneus *Frid. Gonzaga.* viſus eſt Fridericus Gonzaga, Bozolenſis regulus, qui ob vetera amicitiæ iura, non deſerendum eſſe illum ratus, quòd & bellicæ gloriæ cupidus eſſet, & Laurentium ex offenſa quadam odiſſet, defenſionem amici principis, & augendæ laudis, & vindictæ ab inimico ſumendę, materiam libens arripuit. Eius ſuaſu, facilè in conſortium adducti ſunt præfecti aliquot militares, qui aſſiduis bellis & oppidorum direptionibus aſſueti, pacem æquis animis ferre nõ poterant. Igitur ad Rouereum ſeſe conferunt, Hiſpani ad quinq; millia pedites, & octingenti leuis armaturæ equites, cum ſuis du-

 cibus,

cibus, armorum vſu nobilibus. His copijs ille auctus, eodem ferè tempore, quo Verona Venetis eſt reddita, ditionem amiſſam recuperare aggreſſus, à multis paſſim oppidis receptus eſt, quæ præ- *Rouereus Vrbinum recipit.* ſidio vel nullo vel modico cuſtodiebanrur. Mox Vrbinum ipſum regionis caput ducens, etſi neque tormenta neq; pecuniam haberet, pactionibus tamen cum Iacobo Roſſetto, qui vrbi, cum duobus peditum millibus, præerat, tranſigit, vti, incolumis cum ſuis abſcedens, vrbem ipſi tradat. Vrbini exemplum ſecutæ ſunt reliquæ ciuitates. Ira Rouereus omnium opinione, etiam ſpe ſua citiùs, totam propè ditionem recuperauit. Leo verò Pontifex & Laurentius ſua & ipſi auxilia & copias vndique comparantes, bellum vrgere, & amiſſa recuperare ſatagebant. Ab hoc bello immunes quidem erant cæteri principes, ſed, diuerſis ſtudijs, ſuam quiſque voluntatem, & animi propenſionem declarabant. Ex illis Cæſar & Hiſpaniarum rex, Pontifici æquiores, ſuis hominibus, ne arma in illum ferrent, prohibuêre. Ita tandem pax inter illos facta *Cæſar cum Anglo fœdus facit.* eſt. Maximilianus verò, iam à Franciſco alienatus, cum Anglo fœdus inſtaurauit, cui & Pontifex & Carolus rex ſubſcripſêre. Id etſi ad defenſionem tantùm factum eſſe videri volebant, Gallo tamen moleſtum ſuſpectumq; erat. Non multò pòſt, adulro iam autumno, cùm Carolus Middelburgi agens, ventum, quo in Hiſpanias *Felix Buranus.* nauigare poſſet, operiretur, Geldrij, quorum naues Felix Comes Buranus incenderat, cum valida equitum & peditum manu, Hol- *Geldri Hollandiam infeſtant.* landiam ingreſſi, Medemblicum, Alcmariam, & Sparendamum oppida, vi capta, diripuêre, multosq; pagos incendio deuaſtarunt. Aſperam inde aggreſſi, cùm iam mille quingentos ex ſuis, in oppugnatione, amiſiſſent, oppido potiti, ad internecionem omnes, abſq; vllo ordinis, ſexus, ætatiſue reſpectu, occidêre, neque vllum crudelitatis genus omiſêre. Sub anni finem Carolus ex Selandia *Carolus regna Hiſpaniæ ſuſcipit.* ſoluens, ſecundo vento, in Hiſpaniã nauigauit, vbi ſingulari mortalium gaudio exceptus; regnorum omnium imperium, ſolemni *1518.* ritu, ſuſcepit. Anno duodeuigeſimo ſupra mille quingentos, pax *Selymi Turcæ victoria.* inter principes Chriſtianos fuit. A Selymo, Turcarum tyranno, bellum timebatur. Is ſuperiore anno, poſtquàm Baiaſethum patrem veneno, frarres duos eorumq; liberos ferro, ſuſtuliſſet, Campſone, Ægyptiorum Sulthano, in pugna cæſo, & Tomumbeio eius ſucceſſore capto, Syriam & Ægyptum imperio ſuo adiecerat.

Hoc

Hoc rerum ipsius successu, territus Leo Pontifex, indictis Romæ ad omnia puluinaria supplicationibus, literas ad omnes Christiani orbis principes dat, quibus rei periculum ob oculos ponit, ac vti, iunctis simul viribus, illius sese conatibus & potentiæ, proculdubiò in nos conuertendæ, obijciant, exhortatur. Quod vti fiat, quinque annorum inducias magnis cum minis promulgat, eque Purpuratorum Senatu ornatissimum quemque ad Imperatorem, cæterosq; reges, & principes legat, sed quamquam omnes magnificè de se promitterent, dum priuata quisque commoda publicæ vtilitati præponit, nihil aliud effecit Pontifex, quàm vti officio suo neutiquam defuisse videretur. Imperator quoq; in Turcicum bellum animatus, conuentum ordinũ Augustæ Vindelicorum egit, ad quem Principes, solito frequentiores, venêre. Adfuit & à Pontifice Thomas Caietanus Cardinalis, qui Ecclesię thesaurum omnem in id bellum obtulisse dicitur. Interim Selymus, diuturno morbo implicitus, inter ingentes belli apparatus, vita excessit; Solymano filio relicto hærede, cui mitius esse ingenium dicebatur. Turcici belli cura omissa, principes noua inter se fœdera sanciunt. Gallorum rex Magdalenam Boloniam Laurentio Medicæo, cum non contemnenda dote, in matrimonium collocat, inter Cæsarem verò & Venetos, vti induciæ in annos quinque prorogentur, curat, quibus conuenit, vti quinque & viginti aureûm nummûm millia Cæsari quotannis penderentur. Inducias rex, quàm pacem, inter ipsos malebat, ne aut illi, metu belli Germanici sublato, ipsius amicitiam parui facerent, aut hic illorum opibus adiutus, aliquid in ipsum moueret. Dein cum Angliæ rege pacem facit, quæ vti firmior esset, Anglus filiam quam habebat, vnicam regni hæredem, Galli filio despondet. Hinc fœdus & pax inter ipsos, magna cum solemnitate, confirmatur, in quo Cæsari, & Carolo regi, intra statum tempus, relictus est locus. Eodem ferè tempore Frãcisci filia, quæ Carolo desponsa erat, è viuis sublata, ne quid pacem & amicitiam turbaret, altera illius filia promissa, fœdus instauratur, cum ea vtrinque mutuæ beneuolentiæ significatione, vti Carolus Francorum ordinis insignia, ferijs Michaëlis Archangeli; Franciscus, aureum vellus, festo D. Andreæ die, gesserint.

Comitia Augustana.

Thomas Caietanus.

Selymi mors.

Christianorum regum pax.

Per eos dies in Hispania Carolus rex sumptis in Marrhanos armis (censebantur hoc nomine Maurorum reliquiæ, quasi Mau-

Caroli Hispaniarum regis tyrocinium.

ritanos dicas) primum ſui, in re bellica, ſpecimen dedit, & ex hoſtium ſpolijs duo vexilla, cæteris præſtantiora, ad auum ſuum Imperatorem miſit. Is ætate iam prouectum ſe conſiderans, ſiue mortem haud procul abeſſe animo præſagiens, cum Septemuiris Imperij Electoribus, qui præter Boëmiæ regem Auguſtam omnes venerant, de Carolo nepote, in Romanorũ regem eligendo, agere cœpit. Cumq; noui exempli res eſſet, Cæſare necdum à Pontifice coronato, regem eligi, in concilio propoſitum fuit, eò inducẽdum eſſe Leonem, vti coronam, & alia Imperatoriæ dignitatis inſignia, per legatum conferenda, in Germaniam mittat. Hæc etſi Franciſcus rex & apud Pontificem ipſum, cui tantam Caroli potentiam non minùs quàm ſibi timendam oſtendit, & apud pleroſq; Germaniæ principes impedire nitebatur, nec Pontifex tamen, nec Electores abnuere videbantur, vtque proximis Imperij comitijs ea de re perferatur decretum eſt. Refert Guicciardinus (nam apud alios id non legi) Maximilianum priùs de Ferdinando cogitaſſe, ſed Purpurati Sedunenſis, & aliorum conſilijs impulſum, quòd firmiùs Auſtriacę domus, & ipſius Imperij ſtabilimentum in Carolo, tot regnorum domino, quàm in eius fratre, & vnitam potentiam, quàm diuiſam longè firmiorem eſſe dicerent, illum prætuliſſe. Soluto Auguſtano conuentu, Maximilianus Oenipontum profectus, audiendis & mittendis legationibus operam dabat, & nepotis ſucceſſionem identidem vrgebat. Inter has

Max. ægrotus. cogitationes, inuaſit eum lenta quædam febris, quę vti ſoli cœliq; mutatione, aut ipſo itinere diſcureretur, ſecundo amne in Auſtriã deſcendit. Vvelſam oppidum cùm veniſſet, increndi morbum videns ſubſtitit. Mox Georgium quẽdam Carthuſianum, qui olim

Georgius Carthuſianus. *1519.* ipſi à confeſſione fuerat, Friburgo acciri iuſſit, virum doctrinæ & ſanctimoniæ commendatione inſignem. Qui cùm veniſſet, multa cum eo de animæ ſalute, rebusq; diuinis commẽtatus eſt. Aderant & medici præter domeſticos, Guilielmus Polymnius, & Georgius Collimitius ex Academia Viennenſi accerſiti. Hos perhumanè audiebat, ac ne aut morbi violentia, aut mortis metu deijci videretur, conſiliarios interdiu, & oratores admittebat, de nocte

Ioãnes Stabius. verò (quia inſomnia ad morbum acceſſerant) Ioannem Stabium, res geſtas legentem, audiebat. Poſtquàm verò deficere iam vires, animumq; debilitari ſenſit, vltimæ voluntatis placita deſcribi iuſſit, vbi

ſit, vbi & quomodo ſepeliri vellet, Carthuſiano præcepit, hinc vltimis ſacris ritè perceptis, animam Deo reddidit, pridiè Idus Ianuarij, anno milleſimo quingenteſimo decimo nono, cùm vixiſſet annos propè ſexaginta, imperaſſet triginta duos. Sunt qui ipſi potionem deiectoriam à medicis, tempore non ſatis commodo, exhibitam fuiſſe aſſerunt. Cuſpinianus ventris profluuio mortuũ dixiſſe ſatis habuit. Corpus eius, vti ipſe iuſſerat, in lecto collocatum, ſpectatores admiſſos ſuæ mortalitatis admonuit. Hinc Viennam, deinde Neapolim deportatum, vbi ſub D. Georgij ara conditum eſt. Imperatoris optimi obitum, vti patris patriæ, tota deplorauit Germania, maximis ab eo & meritis affecta, & ornamentis decorata. Succeſſit ei in Imperio Carolus hoc nomine Quintus, in Auſtria Ferdinandus, de quorum vita rebusq; geſtis & poſteritate, & fuêre hactenus, & futuri ſunt illuſtres rerum ſcriptores, qui ad noſtra vſq; tempora fœliciter pertractârunt, & quæ porrò ſuperſunt, proſequentur.

Maximiliani Cæſaris obitus.

FINIS.

Si quid hîc dictum factúmue contra Catholicæ Eccleſiæ & maiorum ſtatuta, id dictum factumq; ne eſto.

ERRATA.

Folio	linea	pro	lege
9.	35.	ciuitate	ciuirati
19.	10.	Auſtram	Aſturam
20.	17.	omnum	omnium
30.	27.	robris	roboris
42.	6.	populalabundus	populabundus
49.	21.	agre	agere
57.	33.	alienores	alieniores
63.	4.	conuerit	conuertit
	19.	ignomiæ	ignominiæ
66.	38.	pugnantum	pugnatum
81.	28.	literes	literas
82.	36.	cauſas	caſas
83.	9.	detionem	deditionem
90.	32.	freert	refert
99.	23.	iuriam	iniuriam
101.	35.	aliquod	aliquor
103.	26.	Egouiam	Ergouiam
114.	31.	poſecta	profecta
121.	34.	priculo	periculo
163.	12.	plreisq;	plerisq;
167.	18.	conedit	concedit
226.	31.	occurendum	occurrendum
234.	16.	adferebent	adferebant
254.	33.	Viennam	Vienna
257.	28.	plæriq;	pleriq;
259.	1.	ſatellitebus	ſatellitibus
265.	36.	opificium	opifieum
290.	18.	duobis	duobus
292.	2.	iacturaq;	iactura
304.	9.	millaria	milliaria
381.	35.	inreiſtnum	inreſtinum
462.	35.	obſidine	obſidione

INDEX,

RERVM AC VERBORVM IN HAC HISTORIA MEMORABILIVM.

A.

illi

Amersfortum

Bernardus

C.

Chriſto-

D.

E.

Ebersdorf-

F.

Georgius

Guntra-

L

K.

M.

Marga-

S.

T.

V.

Vdalri-

W.

Z.

FINIS.

